«ҚАЗАҚСТАН-ӨЗБЕКСТАН: ЖАҢА КӨКЖИЕКТЕР»

атты халықаралық ғылыми-практикалық конференция

МАТЕРИАЛДАР ЖИНАҒЫ

СБОРНИК МАТЕРИАЛОВ

Международной научно-практической конференции

«КАЗАХСТАН-УЗБЕКИСТАН: НОВЫЕ ГОРИЗОНТЫ»

COLLECTION OF MATERIALS

for the International Scientific and Practical Conference

«KAZAKHSTAN – UZBEKISTAN NEW HORIZONS»

09 августа, 2024 года

г.Ташкент, Узбекистан

МИНИСТЕРСТВО ОБРАЗОВАНИЯ И НАУКИ РЕСПУБЛИКИ КАЗАХСТАН

ТАШКЕНТСКИЙ ГОСУДАРСТВЕННЫЙ ТЕХНИЧЕСКИЙ УНИВЕРСИТЕТ

ЮЖНО –КАЗАХСТАНСКИЙ УНИВЕРСИТЕТ ИМ.М.АУЭЗОВА

ОБЩЕСТВЕННЫЙ ФОНД «ФОНД ПОДДЕРЖКИ РАЗВИТИЯ МЕЖДУНАРОДНОГО ПЕДАГОГИЧЕСКОГО ТВОРЧЕСТВА И НАУКИ»

"ҚАЗАҚСТАН- ӨЗБЕКСТАН ЖАҢА КӨКЖИЕКТЕР" тақырыбындағы XII Халықаралық ғылыми-тәжірибелік конференциясына арналған материалдар жинағы

материалы посвященные XII Международной научно-практической конференции

«КАЗАХСТАН – УЗБЕКИСТАН НОВЫЕ ГОРИЗОНТЫ»

9 тамыз, 2024 жыл

УДК 37 (574+575.1)
ББК 74 (5 Каз+5Узб)
С 23

Главный редактор и ответственный редактор

Главный редактор и ответственный редактор президент Общественного фонда «Фонда поддержки развития Международного педагогического творчества и науки» Сатенова А.Т

РЕДАКЦИЯЛЫҚ АЛҚА/ РЕДАКЦИОННАЯ КОЛЛЕГИЯ

Ихтиярова Г.А- Директор центра переподготовки и повышения квалификации педагогических кадров при Ташкентском государственном техническом университете имени Ислама Каримова;
Назарбек У.Б - PhD, доцент, директор Департамента академической науки ЮКУ им. М.Ауезова;
Сатенова Ш.А – Вице-президент Общественного фонда «Фонда поддержки развития Международного педагогического творчества и науки»

Сборник материалов XII Международной научно-практической конференции **«КАЗАХСТАН – УЗБЕКИСТАН НОВЫЕ ГОРИЗОНТЫ»** для преподавателей, учителей и воспитателей. - Актобе,- 2024.- Типография город А» - 412 л.

Жинаққа оқытушылардың, мұғалімдер мен тәрбиешілердің **"ҚАЗАҚСТАН- ӨЗБЕКСТАН ЖАҢА КӨКЖИЕКТЕР"** тақырыбындағы XII Халықаралық ғылыми-тәжірибелік конференциясына арналған материалдары енеді.

В сборник включены материалы XII Международной научно-практической конференции **«КАЗАХСТАН – УЗБЕКИСТАН НОВЫЕ ГОРИЗОНТЫ»**

УДК 37

ББК 74

P.S За доверенность фактов, цитат, экономико – статистических данных, имен и прочих сведений ответственность несут авторы. Редакционная коллегия оставляет за собой право корректировки.

Печатается по решению Ученого совета Международного Общественного фонда «Фонда поддержки развития Международного педагогического творчества и науки». Протокол от №35 от 31 июля 2024 года.

ISBN 978-601-7650-78-0

Құрметті оқырмандар!

Заман талабына сай білім мен тәрбиені сіңіре білудің өзі бір өнер. Жаңартылған білімнің деңгейін дүбірлеткен ұстаздар қауымы қай уақытта да өзгерістер мен жаңалықтарға машықтанған. Бұл олардың ізденімпаздығының арқасы деп те айта аламыз. Жеке тұлғаны яки болашақ ұрпақты тәрбиелей отыра, бойларына білім сіңіру шебер ұстаздардың еңбегі. Қашанда құрметке лайық қадірлі жандардың зерттеушілік қабілеттері де қарқындауда. Бұл – үлкен жетістік. «Халықаралық педагогикалық шығармашылық пен ғылымның қолдау қоры» Қоғамдық қоры қажырлы еңбек иегерлерінің қоғамға тигізер үлестерін арттыру мақсатында **"ҚАЗАҚСТАН- ӨЗБЕКСТАН ЖАҢА КӨКЖИЕКТЕР"** атты білім беру жүйесіндегі ұстаздарға, тәрбиешілерге, колледж оқытушыларына, психологтарға, жалпы білім беретін мектеп, гимназия, лицей мұғалімдеріне, арнайы (түзету) мектеп-интернат тәрбиешілеріне, мектепке дейінгі білім беретін мекемелер, бала бақша, бөбекжай, балалар оқу орталығының, мектепке дейінгі орталықтар, арнайы (түзету) мектепке дейінгі ұйымдар, интернат тәрбиешілері мен мұғалімдеріне, қосымша білім беру орталықтарының мұғалімдеріне арналған Халықаралық ғылыми-тәжірибелік конференциясын ұйымдастырған болатын.

Адамзат баласының даму үдерісі тоқталмайтын дүние. Ізінен ергендерге ізгілік білдірем деп ізденген ілімі мен білімі деңгейлес даңғыл жол дарабоздары – оқытушылар қауымы. Заман ағымына сай білім беру жүйесін қалыптасырып, жетілдіруге ат салысатын ардақтылардың айнасы – білімі мен білігі. Бет түзейтін бастаманың бекемділігі біздің елдің білім саласының биіктенуіне біраз үлес қосары айқын. Ұстаздардың ұстанымы ұлылыққа ұмтылдырып, алға нық қадам басуға сенімділік туғызады. Тәрбие жүйесі мен білімнің егіз ұғым екенін ескере отырып білім беретін жанашыр жандардың жаңартылған білімге қосқан жаңалықтары осы жинаққа енуде. Жинақтың жүйелілігі түрлі зерттеулермен толықты. Әр адам қызыға тыңдай да, оқи да алатын өзекті тақырыптар тоғысты. Ғылым мен тәжірибе толассыз бір-бірін қажет етіп, зерттеп, дәлелдеп онымен қоса көпке ұсына алатын тың жұмыстарды жарыққа шығарады. Сондықтан да барлық білім саласындағы қызметкерлер зерттеу жұмысымен айналысып және де шәкірттерінің зерттеушілік қабілеттерін арттырып отырса ғанибет іс.

Кемеңгерлердің келешегіне нұр төккен ұлағатты ұстаздардың жұмыстары тәжірибе алмасуға таптырмас мүмкіндік. Өз білімін арттырып жүрген ізденіс үстіндегі жас мамандар осы бір жинаққа үңілсе, үздіксіз зеттеулерге қуә болары анық. Зерттеушілікпен айналысар ұстаздар көп болса демекпіз.

Ізденген адам мұратына жететіні де талай істерге арқау болған. Сондықтан, ізденіп зерттеп дәлелдеп онымен қоса осындай жинақтарға еніп жүріңіздер, ұстаздар қауымы.

«Халықаралық педагогикалық шығармашылық пен ғылымның дамуын қолдау қоры» Қоғамдық қорының президенті Сатенова А.Т

МАЗМҰНЫ/СОДЕРЖАНИЕ

Ихтиярова Г.А., Хайдарова Ч.К., Шаропов Ж. **Использование трехмерных моделей в учебном процессе по химии полимеров.....11-13**
Шаропов Ж.М. **Значение современных технологий в развитии познавательных и творческих способностей учащихся по химии.....13-15**
Шарафов А.Ш., Ихтиярова Г.А. **Применение искусственного интеллекта в преподавании химии: проблемы и решения.....16-17**
Шаропов Ж. М., Ихтиярова Г. А **Виртуальные лаборатории и интерактивные симуляторы: их роль в изучении химии.....18-21**
Boboyarova N.S., . Ихтиярова Г. А **Использования искусственного интеллекта и симуляторов в обучении неоорганической химии.....22-24**
Хайдаров Б.М **Использование инструмента SCAFFOLD для развития экологической грамотности учащихся в учреждениях профессионального образования.....24-28**
Олимов Ш.Ш., Самиева Ш.Х **Важные аспекты повышения духовно-нравственного воспитания молодежи.....28-30**
Каршиева М.Х.., Акбарова Н.А. **Развитие коммуникативной компетенции у студентов и подготовка к успешной профессиональной деятельности.....31-33**
Сапаров Д.Т. **Источник имперской мысли.....33-37**
Бекназарова С.С **Роль науки в формировании мировосприятия.....38-40**
Akhbutayeva F.G. **Improving the linguistic competence of pedagogues in professional development system based on integrative approach.....40-41**
Долиев А.Т **Факторы интеграции науки и образования в инновационном развитии системы современного образования.....42-44**
Mannopova R. B., Begimkulov U.Sh. **The future of learning:innovations in education.....44-45**
Бозорбаев И.И. **Теоретические принципы развития специальной компетентности педагогических кадров на основе контекстного обучения.....46-47**
Dusmuradov Quvonch **To the person directed electron education current of reaching content.....47-49**
Kuchkarova N.K. **Improvement of the mechanism of development of social and cultural potential of listeners in professional development process.....50-52**
Латипова Г.Ш. **Практическая ситуация развития личностного творческого потенциала студентов в системе обучения.....52-53**
Латипова Г.Ш. **Психолого-педагогические особенности развития личностного творческого потенциала слушателей.....54-55**
G.G.Nabieva **Methods of teaching the english language for children with deseases.....55-56**
Normatova D.I. **Improving the methods of increasing personal and creative potential in the process of professional development of academic lyceum english language teachers.....57-58**
Normatova F.I. **Oliy ta`lim muassasalari rahbar kadrlarining innovatsion tadbirkorligini takomllashtirish metodologiyalari va konsepsiyalari.....58-59**
Musayeva M.E **Ta'lim tizimida pedagoglarning kasbiy kompetensiyalarini rivojlantirishning ahamiyati.....60-61**
Тохириён А.Ш. **Важность развития эмоционального интеллекта и социальных навыков у учащихся.....61-62**
Файзуллаева З.Б. **Использование искусственного интеллекта, виртуальной и дополненной реальности в обучении.....63-64**
Исмоилов Б.Р **Социализация как педагогический инструмент в экологическом воспитании.....64-65**
Бекботаева С.Е. **Применение национальных ценностей во время учебных занятий по английскому языку, один из методов успешного обучения в период обновленного образовательного процесса в колледже.....66-67**
Джаналиева Г.А **Интерактивные методы используемых при непрерывном образовании.....67-68**
Абдуллаева О.С **Цифровые технологии в качестве современного инструмента в образовательном пространстве.....69-70**
Алимджанова Д.И Мирзакулов Х.Ч. **Игровая технология как инновационный метод для реализации steam -образования в технических вузах.....71**

Kholmatov A.A. **Leader in higher education institutions theoretical basis of activity development.....72-73**
Ochilov K.A **To digitalize the higher education system analysis of regulatory and legal documents.....74-76**
Джураева Г.Т., Ташкенбаева У.А. **Роль инновационных методов обучения в процессе формирования профессиональных компетенций у студентов медицинских вузов.....76-77**
Абдурахмонова Т.Р. **Применение виртуальной лаборатории при изучении химии полимеров.....78**
Haydarov O.E **Yangi o‘zbekistonning taraqqiyot strategiyasi ma’naviy taraqqiyot manbai sifatida.....79-80**
Dilmurodov N., Yusupov A. **Veterinariya fundamental fanlari modulini o‘qitishning ayrim jihatlari.....81-82**
Атаманчук В. Н. Родионов Р. О. **Цифровизация образования.....83-84**
Жайнаров О.Ш **Совершенствование механизма развития практической компетентности аудитории.....85-86**
Тазабекова Г.Б **Enhancing language education: integrating media literacy in foreign language teacher training.....87-89**
Жусупова Г.Ж. **Креативное письмо как компонент STEAM обучения:.....88-89**
Тустикбаева Г.И **Работа с одарёнными детьми как фактор повышения эффективности и качества современного образования.....90-92**
Арыстангалиева Ж.И. **Оқу сауаттылық дағдыларын қалыптастыру.....93-97**
Петряник Л.Н. **Использование информационных технологий на уроках в начальной школе.....94-96**
Өтесінова Б.Х. **Балаларды рухани-адамгершілікке тәрбиелеу.....96-98**
Бейскалиева Н.А. **Применение искусственного интеллекта в образовании учащихся с особыми индивидуальными потребностями.....98-103**
Шөкім Н.Ф **Мектепке дейінгі балаларды дамытудың алғышарттары.....104-106**
Акшулакова З.С **Методологические основы педагогического эксперимента в рамках обновления содержания образования РК.....107-109**
Балсеитова А.Е **Основные принципы и направления научно-исследовательской деятельности современного педагога в условиях обновления образования РК.....110-111**
Пустоварова С.А. **«Методы успешного обучения в начальной школе» из опыта работы.....112-113**
Расулметова Д.И **Математика.....114-115**
Буркит А.К **Методика реализации принципа наглядности с применением цифровой технологии в преподавании информатики и it-робототехники, искусственного интеллекта.....115-117**
Медетбекова Р.А Бүркіт Ә.Қ **Математика және информатиканы кіріктіре оқытуда жасанды интеллект негіздерін қолдану әдістемесі.....117-119**
Ибрагимов Р, Бүркіт Ә.Қ **Методика усовершенствования принципа наглядности с использованием информационной технологии в обучении информатики и робототехники.....119-121**
Турманова У.И **Тарих пәнін оқытуда сандық технология құралдарын қолдану әдістемесі.....121-122**
Шынтаева К.А **Мектептің жас зерттеуші – жас өнертапқыш - жас ғалымдарын республикалық және халықаралық дәрежедегі оқушылардың ғылыми жоба байқауына дайындау әдістемесі..123**
Елікбай А.Л Дулатов С.Р **Академик-математик ғалымдар: рахымбек досымхан және Бүркіт Әуесхан Қантөреұлының ғылыми-зерттеу еңбектерін қолдану әдістемесі.....124-125**
Пазилбекова Ж.А **Физика және математика пәндерін кіріктіре оқытуда жасанды интеллект негіздіерін қолдану әдістемесі.....126-127**
Айтмаханбетова Г.А **Математика пәнінен үйірме жұмысын жүргізу әдістемесі.....128-129**
Рахымбаева Н. **География пәнін оқытуда көрнекі құралдарды қолдану әдістемесі.....129-131**
Тулешова Г.Ж **Математика пәні бойынша сыныптан тыс жұмыстарды ұйымдастыру және өткізу әдістемесі.....131-133**
Жусипова Г.А **Методика усовершенствования принципа наглядности в преподавании русского языка и литературы.....133-135**
Исмаилова Ж.Н **Методика эффективного применения исскусственного интеллекта в обучении русского языка и литературы.....135-136**
Ходжаниязова Л.А **Методика применения критического мышления на уроках русского языка и литературы.....137-138**
Айқожаева Р **«Информатика және робот техника» пәндері бойынша сыныптан тыс жұмыстарды ұйымдастыру және өткізу әдістемесі.....139-140**

Султанбекова А.М **Математика пәнін оқытуда сандық технология құралдарын қолданудың әдістемелік ерекшеліктері.....141-142**
Карабаева А.Б **Биология пәнін оқытуда жасанды интеллект негіздерін тиімді қолдану әдістемесі.....143-144**
Кадырбаева Ж.К **Математика және информатика пәндерін оқытуда ақпараттық технология құралдарын қолдану негізінде студенттердің шығармашылық-зерттеушілік қабілеттерін арттыру әдістемесі.....145-146**
Шорабекқызы А **Бастауыш білім беру жүйесіндегі инновациялық және педагогикалық технологиялар негізінде оқушылардың шығармашылық қабілеттерін арттыру әдістемесі.....147-148**
Сертаева П. **Жаратылыстану пәндерін оқытуда оқушылардың өзіндік жұмыстарының ролін айқындау.....149-150**
Джулаев А. **Биология пәнінде компьютерлік технологияны қолдану арқылы оқытудың әдістемелік жүйесін жасау.....151-153**
Ыбыраймов М.Д **Ағылшын тілі пәнін оқытуда цифрлық технология құралдарын қолдану әдістемесін жетілдіру.....153-155**
Байток А.Н **Бастауыш сыныпта оқушылардың шығармашылық іс-әрекеттегі жоғары мүмкіндіктері.....155-157**
Шораева Қ.Б **Бастауышта оқыту қағидалары - оқу мен тәрбие жұмысын ұйымдастыру.....157-159**
Жұмабекова А.Қ **Бастауыш сыныпта көрнекі құралдарды кешендік түрде қолдану әдістемесі.159-161**
Зеилбекова Ж **Бастауыш сыныпта оқушылардың танымдық және шығармашылық-зерттеушілік қабілеттерін қалыптастырудың әдістемелік ерекшеліктері.....161-163**
Оралова У.И **To develop a methodology for teaching the chapter "POLYHEDRA" based on logical and didactic analysis.....164-165**
Оспанова Б **Балаларға әдеби кейіпкерлерді танытудағы жаңаша әдістер.....166-167**
Абдикадирова Д.С **Мектепте қосымша білім берудің өзекті мәселесі - балалардың дарындылық қабілеттерін шыңдау әдістемесін жетілдіру.....167-169**
Абдукаримова М.И **Қазақ тілі мен әдебиеті сабағында оқушылардың шығармашылық қабілеттерін арттыру әдістемесі.....169-171**
Арипов А.М **Дене шынықтыру сабағында спорттық ойындарды сандық технология құралдарымен көрсету.....171-172**
Исмаилова Г.У **Мектепте білім беру жүйесін цифрландыру әдістемесі.....173-174**
Мирюнусова Г.М **Балалардың ерте дамуындағы танымдық форманың маңызы.....175-176**
Розметов К.С **Мектепте ұлттық құндылықтарға негізделген рухани-адамгершілік білім мен тәрбие беру әдістемесі.....177-178**
Суяркулов Д.Д **Мектеп оқушыларының тұлғалық-танымдық және шығармашылық іс-әрекетінің қалыптастырылуы.....179-180**
Хайитметова Г.С **Методика эффективного применения искусственного интеллекта в обучении физики.....181-182**
Абдуллаева С.Ф **Мектепте ұлттық құндылықтарға негізделген рухани-адамгершілік білім мен тәрбие беру әдістемесі.....183-184**
Айдарова Г.К **Жаңартылған білім берудегі ТЖКБ ұйымы қызметінің әдістемелік ерекшеліктері.....185-187**
Жұмагул Н.Б **Мектепте жеке тұлғалардың интеллектуалдық қабілеттерін арттырудың маңызы.....187-189**
Исмайлова М.М **Ерекше қажеттіліктері бар балаларды оқытудың әдістемесі.....189-191**
Исраилова Д.О **Инклюзивті білім беру әдістемесі.....191-193**
Кочкарова Г.Р **Мектепте қосымша білім берудің өзекті мәселесі - балалардың дарындылық қабілеттерін шыңдау әдістемесін жетілдіру.....193-195**
Кудайбердиева Р.С **Мектептегі шығармашыл тұлға - қазіргі білім берудің негізгі тренді ретінде.....195-197**
Раймбекова С.А **Қазіргі мектепте мұғалімнің кәсіби дағдылары мен ақпараттық құзіреттіліктерін дамыту.....197-199**

Садикова Х.А **STEM оқытудың әдістемелік ерекшеліктері.....199-201**
Хакулиева Н.Н **Білім берудегі тәжірибелер мен инновациялық технологиялар.....201-203**
Бақытжанова З.А., **Абдибаева Ы.Н Сабақ барысында ерекше білім беруді қажет ететін білім алушыларға сараланған тапсырмаларды қолдану.....203-205**
Тлеумагамбетова А.А **Инклюзивті оқыту – барлық балалардың мұқтаждықтарын ескеретін, жалпы білім үрдісінің дамуы.....205-207**
Сенгалиева Н.Н **Инклюзивті білім берудің – ерекшеліктері.....207-209**
Балқұл Ә.А **Ерекше білім беруге қажеттілігі бар балаларды ортаға бейімдеу.....210-211**
Ермекбаева М.А **Инклюзивті білім беруде педагог-психологтың ерекшелігі.....211-213**
Шадманова У.М **Жас ұрпаққа рухани-адамгершілік тәрбие беру-басты міндетіміз.... .....213-215**
Уталиева Д.А **Духовно – нравственные основы современного образования на уроках русского языка и литературы.....215-218**
Абдуалиева А.Т. **«Инклюзивное образование: путь к равным возможностям».....218-219**
Даулетбаева Г.Т. **Духовно-нравственное образование: формирование личности в контексте ценностей….....219-220**
Досова Г.П. **«Раннее развитие детей: потенциал и возможности».....220-221**
Абикенова А.Т **Инклюзивті білім беру.....221-224**
Сайдикаримов У.А **Рухани-адамгершілік білім.....224-225**
Абишева З.А. **Байтуреева Б.Б. Диалог как упражнение по развитию устной речи.....226-227**
Тлеуова Н.К **Математикадан сыныптан тыс жұмыстарды ұйымдастыру және өткізу..... әдістемесі.....227-229**
*Умарова Г.Т.***Инклюзивті білім берудегі педагогтің рөлі.....229-231**
Маралова Б.Н. **Особенности обучения детей с особыми потребностями: состояние, проблема, перспективы в Республике Казахстан.....231-232**
Горбатенко Г.П. **STEM-обучение и STEAM-технология на уроках русского языка и литературы: точки соприкосновения.....233-234**
Төкешова Г.М. **Инклюзивті білім берудің маңыздылығы.....234-235**
Даримова Ф.С. **Баланың ерте жаста дамуы.....235-236**
Крыжановская Е.А. **Креативный подход к детям дошкольного возраста в процессе творческой деятельности.....236-238**
Шнарбекова М. К. **Роль инструментов искусственного интеллекта в формировании читательской грамотности обучающихся.....239-240**
Зұлқайнарова Ж.М **«Рухани – адамгершілік білім» «Ұлттық тәрбие – рухани жаңғырудың негізі».....240-241**
Суюндикова А.Т **Заманауи білім беру жағдайындағы инклюзивті білім беру.....242-243**
Балымова А.Ж **Роль педагогических сообществ в профессиональном развитии педагога.....244-245**
Сырашова Г.К, Рахметова А.Ж **Мектептің педагогикалық қоғамдастығын дамыту және басқа білім беру ұйымдарының әріптестерімен ынтамақтастық жасау.....245-247**
*Калиева Ф.К.***AUTODIDACT as one of the models in learning languages.....247-248**
Карпова Н.П. **Использование STEAM-технологий в формировании здорового образа жизни младших школьников.....249-251**
Тортаева.А.Ж **Білім беруді цифрландыру.....251-254**
*Абилова А.Ш.***Рухани-адамгершілік білім.....254-255**
Дүйсеғалиев Н.А, Коптлеуова С.М **Әлемдік білім кеңістігіне шығу жолында бәсекеге қабілетті жеке тұлғаны қалыптастыру – білім саласындағы басты мақсаттардың бірі..... 255-257**
Дуйсегалиева А.А **Бастауыш сыныптарда оқыту технологияларын жетілдіру мәселелері.....258-260**
Бисембаева Г.Д **«Мектеп жасына дейінгі балалардың ертегілер арқылы танымдық дағдыларын арттыру».....260-261**
Селеубаева И.Е **Бастауыш сыныптарда цифрлық білім беру ресурстарын қолдану.....261-264**
Джаксыбаева Н. У. **Интерактивті білім беру бағдарламаларын құру үшін VR және AR..... технологияларын пайдалану.....265-266**
Чередниченко Т.И **Формирование духовно-нравственных основ у детей старшего дошкольного возраста.....267-268**
Каримова Г.А **Музыкадан ұйымдастырған оқу қызметінде ойындарды тиімді қолдану.....268-269**

Шаханова Н.А., Ершекенова З.К. **Создание речевой среды для развития речевого слуха у неслышащих школьников.....269-270**
Шаукманова М.С **Білім беру мазмұнын жаңғырту: болашаққа бағыттау.....271-272**
Мунайтбасова Н.М **Білім сапасын қамтамасыз етуде инновациялық педагогикалық идеяларды енгізу маңыздылығы.....272-274**
Мамбетжанова Д.Ж **Modern teaching methods.....274-276**
Ерекешова А.М **Сөйлеу – бала дамуының негізгі бағыттарының бірі.....277-278**
Курганбаева М.Б **Мектепке дейінгі білім беру жүйесіндегі цифрлық технологияларды қолдану – бүгінгі күннің басты талаптарының бірі.....278-280**
Есенбаева.С.М **Халық педагогикасында ұлы ойшылдардың көзқарастары.....280-281**
Есенбаева.С. М **Взгляды великих мыслителей в народной педагогике 281-282**
Esenbaeva.S. M **The views of great thinkers in folk pedagogy.....282-283**
Балмуханбетова Ж.Х **Особенности работы с детьми с нарушениями зрения.....284**
Абилкайерова А.М. **Развитие профессиональных навыков учителя в современной школе.....285**
Дуйсебаева Г.А. Бериккалиева А.Н. **Логикалық ойындар арқылы балалардың танымдық қабілеттерін дамыту.....285-287**
Несипбаева Ж.Ж. **Тенденции и опыт применения метода «КЕЙС-СТАДИ» в научно-образовательном процессе: историографический обзор.....287-290**
Бексейтов Е.К **«Информатика және робот техника» пәндері бойынша оқушыларды Республикалық және Халықаралық деңгейдегі ғылыми жоба байқауына дайындау әдістемесі..... 290-291**
Тенизбаева Н.О. Бимашева Ф.Ж. **Ерекше қажеттіліктері бар балаларды оқытудың ерекшеліктері: жағдайы, проблемалары, болашағы.....291-293**
Есеркепова И.З **Formation of a multicultural personality in english lesson.....293-295**
Гасимова Г.Р **Формирование поликультурной личности на уроках английского языка.....295-296**
Баймуханова Г.С **Білім сапасы – экономика сапасы көрсеткіштерінің индикаторы ретінде.....297-299**
*Есетова М.О.***Использование цифровых технологий на уроках русского языка и литературы..... 299-300**
Аткиева А.Т. **Современный урок.....301-302**
Исагалиев Ж.Ж. **Оқыту мен оқудағы ақпараттық-коммуникациялық технологияның өзектілігі.....302-303**
Сүйінбаева Ж.Қ, Жолаушыбаева Л.А **Рухани-адамгершілік тәрбиеде ертегінің маңыздылығы.....303-305**
Шатенова А.Т **Тұлға қазіргі білім берудің негізгі тренді ретінде.....305-306**
Альджанова Г.Б **Духовно-нравственное воспитание дошкольников посредством музыки.....307-308**
Михайлова Т. В. **Педагогические сообщества как форма самообразования и повышения профессиональной деятельности учителя.....308-310**
Дуйсекешева К.Р **Тұлға қазіргі білім берудің негізгі бағыты ретінде.....310-311**
*Баймұрат М.А Тарих пәнінен оқушыларды ғылыми жобаға дайындау әдістемесі.....311-313**
Киреева А.Т. **Исследование уровня функциональной грамотности учащихся 8,9 классов на уроках химии.....313-315**
*Шаманова Э.Ж., Жульмагамбетова А.К Сапалы білімге ұмтылыс.....315-316**
Жұбат С.Т **Тұлға қазіргі білім берудің негізгі ретінде.....316-317**
Ермекова Н. **Білім беруді цифрландыру: қазіргі заманның қажеттілігі және болашағы.....317-319**
Абдиназарова М. Ж. Абдиназарова С. Ж. **Рассмотрение языка как исторически развивающегося явления в словарях и учебниках по русскому языку.....319-321**
Амирова Д.Р **Ерекше білім беруді қажет ететін балалармен түзету жұмыстарын жүргізуде ойындардың маңызы.....322-323**
*Демеуова А. К.***Значение цитат д.конаева для духовно-нравственного воспитания.....323-324**
Тажбанова Ж.М **Виртуалды және кеңейтілген шындық білім беру құралы ретінде..... 325-327**
Жунусова Т.И **Музыка пәнін оқытуда оқушылардың шығармашылық белсенділіктерін арттыру әдістемесі.....328-329**
Гоннота И.А **Развитие скоростно-силовых способностей учащихся.....330-333**
Мырзалиева Ж.Т **Полиязыковое образование в казахстане.....333-334**

Нурпеисова А.Н **Влияние профессионально-ориентированного физического воспитания на состояние физического здоровья обучающихся.....335-337**
Гайфутдинов В.А **Игровая деятельность как средство повышения физической активности.....337-338**

Ихтиярова Г.А., Хайдарова Ч.К., Шаропов Ж.
Ташкентский государственный технический университет

ИСПОЛЬЗОВАНИЕ ТРЕХМЕРНЫХ МОДЕЛЕЙ В УЧЕБНОМ ПРОЦЕССЕ ПО ХИМИИ ПОЛИМЕРОВ

Аннотация:Настоящая статья рассматривает использование трехмерных моделей в учебном процессе по химии полимеров. Авторы подчеркивают значимость информационно-коммуникационных технологий в образовании и акцентируют внимание на инновационных методах преподавания, основанных на применении мощных графических процессоров и компьютерных технологий. Трехмерные модели используются для интерактивного обучения, особенно в области чрезвычайных ситуаций, пожарной безопасности и аварийно-спасательных работ, что способствует развитию профессиональных навыков и углублению знаний. Данный подход демонстрирует высокую эффективность в рамках непрерывного профессионального образования, обеспечивая глубокое понимание сложных химических процессов и технологий.

Ключевые слова: информационно-коммуникационные технологии, трехмерные модели, химия полимеров, инновационное образование, интерактивное обучение, компьютерные технологии, профессиональное образование, пожарная безопасность, аварийно-спасательные работы.

Сегодня информационно-коммуникационные технологии проникли во все сферы человеческой деятельности, обеспечивая распространение информационных потоков в обществе и формирование глобального информационного пространства. Неотъемлемой частью этих процессов является инновационное образование.

В большинстве случаев результат деятельности преподавателя зависит от того, насколько познаваем и интересен процесс передачи информации, насколько необходимы его знания и насколько важно сосредоточиться на углублении своих знаний. С развитием компьютерных технологий и появлением мощных графических процессоров, отображающих сложнейшие технологические процессы на экране, появилось новое направление совершенствования образовательного процесса путем использования трехмерных моделей и в химическом образовании (Hall va Davis, 2014).

Использование трехмерных моделей в учебном процессе по химии применяется для проведения занятий в интерактивной форме при изучении чрезвычайных ситуаций и вопросов, связанных с организацией пожарно-предупреждающей, инженерно-технической и аварийно-спасательной работы в других технических и военных вузах, и помогает развивать навыки. Это особенно важно в рамках непрерывного профессионального образования.

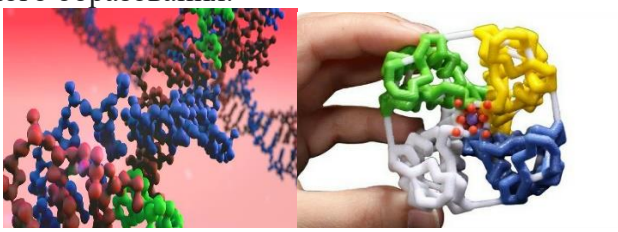

Рисунок 1. 3D-изображение нуклеиновых кислот и белков

В настоящее время все умные люди имеют полное представление о 3D-изображениях, 3D-графике и 3D-моделировании. Термин «D» происходит от английского слова «dimensions» и означает «размеры». 3D-технология — самый передовой в мире способ передачи изображения и звука. Все умные люди имеют полное представление о 3D-изображениях, 3D-графике и 3D-моделировании.

Когда нет возможности увидеть какие-то лабораторные занятия по науке химия полимеров, можно изготовить модели химических формул молекул, структур на 3D-принтерах, увидеть и представить себе химические процессы (McKenna va McKenna, 2018).

Устройства виртуальной реальности — это очки, которые обеспечивают захватывающий 3D-опыт и позволяют тесно контактировать между пользователями и 3D-моделями. Некоторые устройства, такие как Oculus Rift, PlayStation VR и HTC Vive, могут стоить сотни долларов и требовать сложных настроек для правильной работы в каждой настройке. Однако в литературе описаны некоторые родственные подходы. Несмотря на количество функций, доступных при таком подходе, они намного дороже и сложны

в использовании для неопытных пользователей. Кроме того, они находятся слишком далеко от аудиторий большинства учеников и преподавателей (Smith va Jones, 2016).

Дополненная реальность (AR) также использовалась для создания 3D-моделей молекул. Этот подход относительно недорог, но обычно он основан на установке специального программного обеспечения, которое иногда имеет проблемы с совместимостью или может требовать специализированных графических ресурсов, которые часто недоступны. BiochemAR — это пример новейшего программного обеспечения AR для молекулярного представления. Однако пока что он ограничен совместимыми устройствами iOS и Android, что делает его несовместимым с компьютерами, устройствами, отличными от iOS и не Android. Кроме того, BiochemAR в настоящее время имеет только структуру калиевых каналов и не предоставляет возможности сравнивать несколько структур или запрашивать включение дополнительных структур. Аналогичным образом, MoleculAR был разработан и опубликован как основа для создания и использования приложений AR для преподавания химии. Виртуальная реальность (VR, англ. Virtual Reality, VR, искусственная реальность) — мир, созданный с помощью технических средств, передаваемый человеку через его органы чувств: зрение, слух, осязание и т. д. Виртуальная реальность моделирует как воздействие, так и реакцию. Выполняйте виртуальную реальность и компьютерное моделирование реакций в реальном времени для получения надежного набора впечатлений от реальности (Chang va Hsu, 2017).

Сила виртуальных объектов приближена к безопасности объекта, аналогичного реальности материальной реальности. Химические процессы, помимо того, что они эффективно помогают изучать реакции, часто могут использоваться пользователями виртуального мира и для других целей.
Сегодня XXI век – век высоких технологий, и понятие компьютерной графики тесно связано с нашей жизнью.

Изучение химии предполагает понимание связи между свойствами молекул и их трехмерной (3D) структурой. Молекулярная структура зависит от атомов, присутствующих в молекуле, их расположения в пространстве и того, как атомы связываются друг с другом. Большой набор молекулярных свойств связан с трехмерным расположением их атомов, включая температуры плавления и кипения, плотность, растворимость, стабильность и тип реакции, в которой может участвовать молекула. Такие понятия, как стереоизомерия, хиральность, химическая связь, гибридизация, молекулярная симметрия, внутримолекулярные и межмолекулярные взаимодействия и конформационная стабильность, также требуют хорошего понимания трехмерной формы молекул.

По этим причинам важная часть многих курсов химии включает развитие способности учащихся видеть, думать и связывать структуру молекул с их свойствами. Обычно это непростая задача.
За прошедшие годы были разработаны, внедрены и успешно использованы различные альтернативы для облегчения этого процесса. Яркие примеры включают проекцию Фишера для общей органической химии, проекцию Хаворта для моносахаридов и циклических молекул и проекцию Ньюмана для стереохимии алканов. и включает в себя знаменитый символ клина и тире и проекцию Натта. Эти двумерные схемы представляют собой попытку отразить некоторые трехмерные структурные свойства молекул. Они очень эффективны при ознакомлении с понятиями, но не всегда интуитивно понятны ученику. Более того, эти изображения обычно ограничиваются конкретными наборами молекул конечного размера (Martin va Clark, 2020).

Видео виртуальной химии были созданы для проведения экспериментов в Оксфордском университете. Студентам-биомедикам в основном преподают предмет «полимеры» из химии. К биополимерам относятся высокомолекулярные природные соединения: нуклеиновые кислоты, белки и полисахариды (рис.2). Помимо них, существуют также смешанные биополимеры, которые включают нуклеопротеин, гликопротеин, липопротеин, гликолипид, липосахарид и другие. Среди основных биополимеров нуклеиновые кислоты выполняют генетические функции в клетках.

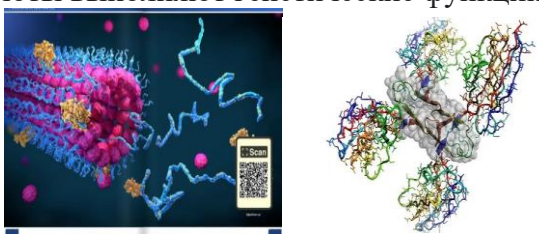

Рисунок 2. 3D-изображение нуклеиновых кислот и белков

Созданные интерактивные электронные книги по полимерной химии, даёт возможность использовать языки программирования и технологии, а также улучшайте изучение и усвоение учебного материала. Эти пособия позволяют учащимся легко и удобно изучать химию, а также проверять себя и контролировать свои результаты. Добавление языков программирования и интерактивных элементов сделает обучение более увлекательным и повысит мотивацию учащихся. Методика использования языков программирования при создании интерактивных электронных пособий по химии предоставляет студентам большие возможности для изучения химии в доступной и легкой форме.

Список использованной литературы

Ж.М.Шаропов
Стажер-исследователь Ташкентского государственного технического университета имени Ислама Каримова

ЗНАЧЕНИЕ СОВРЕМЕННЫХ ТЕХНОЛОГИЙ В РАЗВИТИИ ПОЗНАВАТЕЛЬНЫХ И ТВОРЧЕСКИХ СПОСОБНОСТЕЙ УЧАЩИХСЯ ПО ХИМИИ

Аннотация: В данной статье рассматривается значение современных технологий для развития познавательных и творческих способностей учащихся. В статье анализируется, как интерактивные методы обучения, виртуальные лаборатории, геймифицированное обучение и другие технологии могут улучшить обучение учащихся. Интеграция современных технологий в учебный процесс помогает подкрепить теоретические знания практикой и сделать процесс обучения интересным. Также было показано, что технологии играют важную роль в развитии творческих способностей. В статье представлены схемы, показывающие различные технологии и их эффективность.

Ключевые слова: Современные технологии, познавательные способности, творческие способности, интерактивное обучение, виртуальные лаборатории, игровое обучение, учебный процесс, симуляции, развитие учащихся, педагогические технологии.

Современные технологии играют важную роль в развитии познавательных и творческих способностей учащихся. Эти технологии делают процесс обучения интерактивным, интересным и адаптированным к индивидуальным потребностям. Ниже приведены некоторые ключевые моменты, касающиеся важности современных технологий в этом отношении. Интеграция современных технологий в химическое образование имеет большие перспективы в улучшении познавательных способностей учащихся.

Интерактивные методы обучения имеют большое значение в развитии познавательных способностей учащихся. Моделирование и виртуальные лаборатории, такие как платформы PhET Interactive Simulations и Labster, позволяют студентам виртуально проводить научные эксперименты. Благодаря этому студенты закрепляют свои теоретические знания практикой, делая процесс обучения интересным и углубленным. Кроме того, методы геймификации, такие как Kahoot и Quizlet, делают обучение увлекательным и интерактивным для учащихся и позволяют им проверить свои знания.

Онлайн-симуляции, особенно те, которые оцениваются от простого к сложному, снижают когнитивную нагрузку и улучшают понимание учащимися сложных явлений (Seery & McDonnell, 2013). Самооценка учащихся на экзаменах по химии развивает когнитивные навыки более высокого уровня. Анализ различий между оценками студентов и их преподавателей показывает эффективность этого метода (Цапарлис и др., 1999). Соответствующие стратегии обучения могут быть успешно использованы для развития интерактивных когнитивных навыков более высокого порядка (HOCS) как в больших, так и в маленьких классах (Zoller, 1999). Обучение с помощью технологий (TAGL) может помочь преодолеть разрыв между учащимися с низкими и высокими показателями успеваемости (Lou & Jaeggi, 2019).

В технологическом образовании учащиеся развивают свои творческие способности посредством командной проектной деятельности. Этот процесс способствует повышению новаторских и оригинальных

мыслительных способностей студентов (Ряхимова, 2020). Были проведены исследования по развитию творческих способностей студентов вуза посредством художественных технологий. Результаты исследований показали, что использование художественных технологий в образовательном процессе положительно влияет на творческие способности учащихся (Абильмажинова и др., 2021). Этот метод развивает творческое мышление и способности к решению проблем у младших школьников (Кульбоева, 2023). Использование арт-педагогики и психодраматических технологий для развития творческих способностей у высокообразованных студентов. Эти методы помогают развивать творческое мышление и творческие способности (Мынбаева, 2017).

На диаграмме ниже сравниваются различные технологии и их влияние на когнитивные и творческие способности. Ось Y показывает различные технологии (Labster, PhET, ChemCollective, Gizmos). В уравнении X влияние этих технологий на когнитивные и творческие способности выражается в процентах или расчетных показателях. Эта диаграмма основана на общей информации от Labster, PhET, ChemCollective и Gizmos Technologies. Значения 85, 75, 80, 70 и 80, 70, 75, 65 использовались в качестве показателей когнитивного влияния и творческого влияния. Эти показатели основаны на данных из источников General Analysis of Technologies (SCI Journal) (Model Science) (ChemCollective).

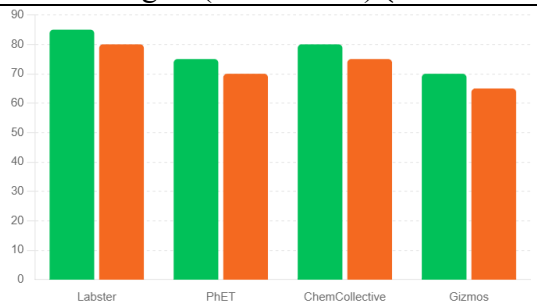

игура 2: Влияние различных технологий (Labster, PhET, ChemCollective, Gizmos) на когнитивные и творческие способности студентов

Когнитивное воздействие: Labster (85), PhET (75), ChemCollective (80), Gizmos (70).

Творческое влияние: Labster (80), PhET (70), ChemCollective (75), Gizmos (65). На этой диаграмме показано влияние различных технологий на познавательные и творческие способности учащихся. Показатели для каждой технологии определяются исходя из ее эффективности в процессе обучения.

На диаграмме ниже показаны проценты использования различных технологий. Каждый сектор представляет конкретную технологию и то, насколько широко она используется в образовании. Каждый сектор представляет определенную технологию (Labster, PhET, ChemCollective, Gizmos). Размер секторов отражает степень их использования или их влияние.

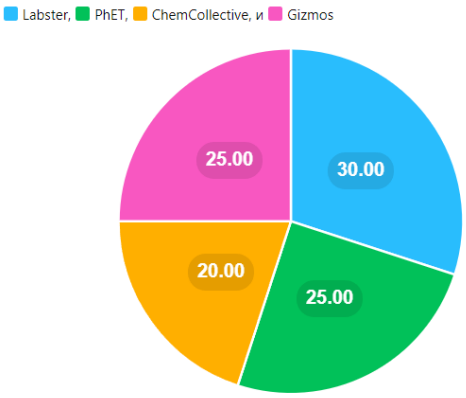

Фигура 2:Процент использования разных технологий

Проценты использования каждой технологии установлены в размере 30%, 25%, 20%, 25%. Эти значения показывают, насколько широко технологии используются в образовательных учреждениях (SCI Journal) (Model Science) (Американское химическое общество) источники.

На диаграмме ниже показано развитие когнитивных и творческих способностей с течением времени. Каждая строка представляет результаты, полученные с использованием различных технологий. Ежемесячно развитие познавательных и творческих способностей неуклонно увеличивается, что показывает долгосрочное воздействие современных технологий на учащихся. Студенты со временем совершенствуют свои знания и навыки. Оба направления имеют тенденцию к увеличению, что

подтверждает, что технологии помогают в систематическом развитии способностей студентов (Журнал SCI) (Model Science) (Американское химическое общество) на основе источников данных.

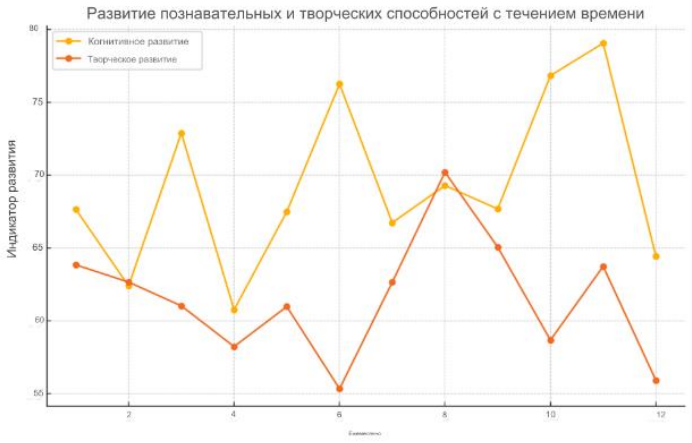

а 3. Развитие когнитивных и творческих способностей с течением времени.

Диаграмму рассеяния можно использовать, чтобы показать взаимосвязь между когнитивными и творческими способностями. Оценки когнитивных и творческих способностей каждого студента были выбраны как случайные величины (значения в диапазоне 60-80) и эти показатели были основаны на общем анализе (журнал SCI) (Model Science) (Американское химическое общество).

В уравнении X показана оценка когнитивных способностей.

Уравнение Y показывает оценку творческих способностей.

Каждая точка представляет определенную технологию или студента.

Эти диаграммы помогают понять, как учащиеся могут развивать свои познавательные и творческие способности с помощью современных технологий. Он показывает их эффективность и то, какие технологии полезны для развития каких навыков. Также с помощью диаграмм можно определить, каким технологиям следует уделять больше внимания в развитии способностей учащихся.

Список использованной литературы

ири М. и МакДоннелл К. Применение технологий для улучшения химического образования. Исследования и практика химического образования, (2013). 14, 227–228.https://doi.org/10.1039/C3RP90006A.

апарлис Г., Золлер У., Фастоу М. и Любецки А. Самооценка студентов на экзаменах по химии, требующих когнитивных навыков высшего и низшего порядка. Журнал химического образования, (1999). 76, 112-

оу А. и Джагги С. Сокращение разрыва в предшествующих знаниях за счет использования управляемого обучения с помощью технологий в курсе химии для студентов. Журнал исследований в области преподавания естественных наук, (2019). 57 3, 368-392.https://doi.org/10.1002/tea.21596.

яхимова, Э. Развитие творческих способностей студентов в условиях технологического образования. h

бильмажинова О., Джанбубекова М., Беленко О., Ш, С., А., Касымова Г. Развитие творческих способностей студентов с использованием художественных технологий в высшей школе. Начальное образование онлайн. h

улбоева, Д. РАЗВИТИЕ ТВОРЧЕСКИХ НАВЫКОВ У УЧАЩИХСЯ НАЧАЛЬНЫХ СРЕДСТВ: ПРИМЕР ПО ТЕХНОЛОГИЧЕСКОЙ НАУКЕ. Передовой журнал социальных наук и истории. (2023). h

ыум Л. и Досс К. Использование технологий для развития творческого и критического мышления в классе. A

Шарафов А.Ш., Ихтиярова Г.А.
Ташкентский государственный технический университет

ПРИМЕНЕНИЕ ИСКУССТВЕННОГО ИНТЕЛЛЕКТА В ПРЕПОДАВАНИИ ХИМИИ: ПРОБЛЕМЫ И РЕШЕНИЯ

Аннотация: Химия, изучение природных веществ и их взаимодействий, является одним из основных предметов для исследователей, преподавателей и инженеров-исследователей. Искусственный интеллект используется в автоматизации, анализе данных и некоторых химических приложениях. В данной диссертации представлены основные проблемы и решения использования искусственного интеллекта в преподавании химии.
Ключевые слова: Искусственный интеллект, органическая химия, анализ данных, визуализация, виртуальные лаборатории.

Искусственный интеллект (SI) — ведущая европейская сеть в процессе обучения в качестве высокотехнологичного инструмента, занимающего свое место в химическом образовании. SI может помочь объяснить материалы по химии, создать презентации для тестов и лабораторных работ, а также создать учебные материалы. Он полезен для создания специальных презентаций для студентов, подготовки индивидуальных уроков и контроля за процессом обучения.

Искусственный интеллект может помочь учителям химии преподавать химические эксперименты, методы анализа данных и основные принципы химии. Для них есть возможность создавать персонализированные учебные материалы, создавать проблемы и задания, совершенствовать индивидуальные методики обучения (рис.1).

Приложение для сбора и анализа данных: как искусственный интеллект вписывается в сбор и анализ данных из многих отраслей химии? Алгоритмы анализа данных: учимся адаптировать алгоритмы анализа данных искусственного интеллекта к особенностям химии. Например, создание химических алгоритмов для лучшего изучения молекулярного анализа.

Искусственный интеллект и технологии анализа: как искусственный интеллект использует технологии для анализа в химических лабораториях. Темы включают медицинскую химию, химический анализ, молекулярную химию и многое другое.

Метод сбора данных. Искусственный интеллект можно использовать для создания различных методов сбора данных по химии. Данные используются в алгоритмах обучения, настройках базы данных и других технологиях.

Структурное представление данных: как анализ данных используется для определения структурных свойств, например, как искусственный интеллект может успешно объяснять молекулярные структуры и химические вещества.

Визуализация данных: роль искусственного интеллекта в визуализации химических данных для удобства чтения и обучения.

Химические эксперименты и искусственный интеллект: изучение того, как технологии используются для поддержки искусственного интеллекта в химических экспериментах и лабораториях.

Решения по применению искусственного интеллекта в преподавании химии:

Применение искусственного интеллекта в химических испытаниях: как искусственный интеллект используется в химических испытаниях и его роль в разработке испытаний химических веществ и структур. На этих примерах можно описать использование искусственного интеллекта в химических лабораториях.

Прогнозирование химических тестов на основе предыдущих данных: как искусственный интеллект может помочь идентифицировать и прогнозировать новые химические тесты на основе предыдущих данных. Это можно использовать при создании новых химических веществ и в химическом анализе.

Автоматизация химических лабораторий: как искусственный интеллект работает вместе с технологиями для автоматизации химических лабораторий. Эти технологии помогают лучше изучать тесты по химии, быстро создавать тесты, экономить время и ресурсы.

Алгоритмы химического анализа: как искусственный интеллект работает с алгоритмами химического анализа и системами анализа данных в химических лабораториях. Это может помочь ускорить процесс анализа данных и представления результатов.

Место искусственного интеллекта в преподавании химии: как создавать технологии, учебные материалы и виртуальные лаборатории для обучения искусственному интеллекту в химических экспериментах и лабораториях.

Взаимодействия и новые направления: как взаимодействие, научные журналы и исследования могут сыграть роль в разработке химических экспериментов и поддержке искусственного интеллекта в лабораториях.
Виртуальные лаборатории: создавайте и получайте доступ к виртуальным лабораториям для преподавателей и учащихся с помощью искусственного интеллекта.
Материалы курса и искусственный интеллект: как использовать искусственный интеллект для разработки учебных материалов и создания специальных презентаций для студентов. Учебные материалы и искусственный интеллект: Роль искусственного интеллекта очень важна в процессе создания учебных материалов по искусственному интеллекту и создания специальных презентаций для студентов. Обеспечивает эффективное использование технологий искусственного интеллекта при создании, редактировании и представлении обучающимся учебных материалов. Искусственный интеллект помогает создавать автоматически генерируемые короткие видеоролики для уроков, интерактивные уроки и другие образовательные инструменты. Это включает в себя персонализацию материалов курса, упрощение их использования учащимися и помощь учителям в контроле уроков. Искусственный интеллект будет выполнять обычную задачу по анализу учебного текста, выявлению тем, которые часто строго преподаются, и улучшению системы образования. Эти технологии становятся наиболее важной и важной частью образования и делают образовательные процессы более эффективными.
Персонализированное обучение: роль искусственного интеллекта в персонализации учащихся, изучающих химию, и реализации индивидуализированных процессов обучения. Индивидуальное обучение — это безграничный инструмент для адаптации химии к учащимся и улучшения результатов обучения искусственному интеллекту. Искусственный интеллект улучшит то, как он может помочь учителям создавать персонализированные учебные материалы, планы уроков и задания для каждого ученика. Сюда входят дополнительные расчеты, виртуальные лаборатории и демонстрации продуктов. Другая форма индивидуального обучения заключается в том, что оно позволяет учащимся изучить свои собственные навыки и знания с помощью необходимой им презентации и советов. А искусственный интеллект может помочь отдельным учащимся адаптировать обучение. Контролирует процесс преподавания по ним и предлагает учащимся необходимые знания и навыки. Кажется, это наиболее полезный и эффективный метод индивидуального обучения учащихся.[4]
В заключение можно сказать, что искусственный интеллект может помочь учителям автоматически создавать материалы уроков, персонализировать их и повышать эффективность образования. Эти технологии позволяют индивидуально освоить процесс обучения, помогают учащимся совершенствовать свои навыки, облегчают учителю контроль за процессом обучения. Искусственный интеллект помогает определять и обновлять образовательные программы, улучшая обучение и обучение учащихся. Это играет роль в кризисе методов обучения, в повышении эффективности образовательных процессов. В сфере образования искусственный интеллект играет важную роль в разработке технологий, используемых в учебных и учебных материалах.

Рекомендации

1. «Химия: центральная наука» - Теодор Л. Браун, Х. Юджин Лемэй, Брюс Э. Берстен и Кэтрин Дж. Мерфи.-2014.
Химические принципы» - Питер Аткинс и Лоретта Джонс.-2014.
3. «Искусственный интеллект: современный подход» (Artificial Intelligence: A Modern Approach) — Стюарт Рассел и Питер Норвиг. 22 августа 2022 г.

Ж. М. Шаропов, Г. А. Ихтиярова
Ташкентский государственный технический университет имени Ислама Каримова

ВИРТУАЛЬНЫЕ ЛАБОРАТОРИИ И ИНТЕРАКТИВНЫЕ СИМУЛЯТОРЫ: ИХ РОЛЬ В ИЗУЧЕНИИ ХИМИИ

Аннотация: В данной статье рассматривается роль и значение виртуальных лабораторий и интерактивных симуляторов по химии. Виртуальные лаборатории и интерактивные симуляторы позволяют студентам создавать реалистичные лабораторные условия и безопасно и комфортно проводить научные эксперименты. Эти технологии помогают подкрепить теоретические знания студентов практикой и сделать процесс обучения интересным. В статье также показано, что с помощью виртуальных лабораторий и интерактивных тренажеров студенты могут больше узнать о научной методологии и развить практические навыки.
Ключевые слова: Виртуальные лаборатории, интерактивные симуляторы, химическое образование, научные эксперименты, 3D-модели, процесс обучения, практические навыки, безопасное обучение, образовательные технологии, научная методология.

Химия позволяет студентам углубить свои научные знания, выполняя различные эксперименты. Однако реальные лабораторные эксперименты не всегда могут проводиться по соображениям производительности или безопасности. В этом месте важную роль играют виртуальные лаборатории и интерактивные симуляторы.

Виртуальные лаборатории — это учебная среда, основанная на современных технологиях, обеспечивающая студентам настоящие лабораторные условия. Эти лаборатории позволяют студентам виртуально проводить научные эксперименты с использованием симуляторов, 3D-моделей и других интерактивных элементов.

Виртуальные химические лаборатории позволяют студентам проводить эксперименты в реальном времени с помощью 3D-графики и заранее созданной анимации. Эти интерактивные лабораторные занятия улучшают понимание студентами и практические навыки химических процессов (Morozov et al., 2004). Виртуальные лаборатории повышают академическую успеваемость учащихся, уверенность в себе и опыт обучения. Результаты исследований показали, что учащиеся, которые используют виртуальные лабораторные симуляции в качестве дополнения к традиционным занятиям, имеют более высокий уровень знаний и уверенности в себе (Peechapol, 2021). Виртуальные лаборатории позволяют студентам проводить химические эксперименты в безопасных и комфортных условиях. Они создают возможности для индивидуальной подготовки студентов и помогают развивать практические навыки (Voitovych et al., 2021). Виртуальные лаборатории позволяют преподавателям знакомить учащихся с химическими процессами, демонстрировать эксперименты и опробовать их на практике. С помощью этих инструментов учащиеся могут легко понять сложные химические процессы (Martínez-Jimenez et al., 2003). Виртуальные лаборатории помогают улучшить результаты обучения учащихся в рамках смешанного обучения, сочетающего традиционный и виртуальный опыт. Такой подход помогает укрепить знания студентов и развить навыки работы с лабораторным оборудованием (Tatlı & Ayas, 2013). Использование интерактивных симуляторов и виртуальных лабораторий по химии играет важную роль в образовательном процессе. Виртуальные лаборатории и симуляции являются эффективным средством вовлечения студентов в активное обучение, повышения их понимания химических процессов и практических навыков (Морозов и др., 2004). Работая в виртуальных лабораториях, студенты лучше понимают и овладевают методами проведения химических лабораторных исследований (Martínez-Jimenez et al., 2003).

Виртуальные лабораторные симуляции повышают успеваемость учащихся, их уверенность в себе и полезный опыт обучения (Peechapol, 2021). Интеллектуальная виртуальная химическая лаборатория, разработанная на основе гибридного подхода, является эффективным инструментом для онлайн-моделирования химических экспериментов (Mehta et al., 2019).

Реализация этих лабораторных работ в интерактивном 3D-режиме помогает учащимся почувствовать, будто они работают в реальной лабораторной среде (Lily et al., 2008). Разработка и исследование интерактивных виртуальных лабораторий помогает определить, как они влияют на процесс обучения (Bowen et al., 2014).

Вклад виртуальных лабораторий в образовательный процесс положительно оценен преподавателями и студентами (Эль Харки и др., 2021). Эта среда позволяет учащимся больше узнать о химии и улучшить свои навыки (Almazaydeh et al., 2016).

Включение интерактивного симулятора вязкости в предлабораторные занятия улучшает подготовку и понимание студентами лабораторных работ (Limniou et al., 2007). Виртуальные симуляторы и лаборатории оказались эффективными образовательными ресурсами во время пандемии COVID-19 (Cruz et al., 2022).

3D-интерактивная мультимодальная виртуальная химическая лаборатория (MMVCL) вносит большой вклад в улучшение навыков обучения учащихся (Али и др., 2015). Виртуальные лаборатории позволяют

точно описывать сложные химические процессы и проводить эффективное практическое обучение (Telenius, 2014).

В результате использования у студентов виртуальных лабораторий формируются навыки проведения самостоятельных химических экспериментов и повышается их мотивация (Войтович и др., 2021). Такие лаборатории помогают студентам чувствовать себя в безопасности и более глубоко участвовать в процессе обучения (Tatlı & Ayas, 2012).

Виртуальные лаборатории дают возможность развивать практические навыки и углублять понимание теоретических концепций химии (Bakar & Zaman, 2006). Благодаря использованию ФЭТ-интерактивных симуляций повышается интерес учащихся к химии и проявляются положительные результаты в процессе обучения (Okrepka, 2020).

Благодаря высококачественному лабораторному моделированию виртуальной реальности, такому как Chemisim, учащиеся получают реалистичный опыт работы в химической лаборатории (Le et al., 2022). Используя технологию виртуальной реальности, изучение химии становится более эффективным и интересным (Georgiou et al., 2007).

Виртуальные химические лаборатории можно сделать интерактивными и интересными для студентов с помощью гесто-компьютерных технологий (Al-Khalifa, 2017).

В целом интерактивные тренажеры и виртуальные лаборатории имеют большое значение при изучении химии, объединяя практический опыт и теоретические знания, повышая уровень знаний учащихся и делая учебный процесс более эффективным.

Была исследована роль виртуальной лаборатории в улучшении понимания химии учениками начальной школы посредством динамической визуализации. Исследование основано на дидактическом эксперименте с учениками 7-х классов словенских школ. Результаты показали, что использование виртуальной лаборатории более эффективно для улучшения знаний студентов, чем обычные занятия. С помощью этой лаборатории студенты могут наблюдать динамические визуализации, где они могут видеть и понимать химические понятия на макроскопическом, символическом и субмикроскопическом уровнях, и это улучшило качество процесса обучения.

Проведены исследования по созданию и оценке 3D интерактивной виртуальной химической лаборатории (ВХЛ) для средней школы. В исследовании описывается вклад виртуальной лаборатории в улучшение обучения студентов и ее продвинутый интерактивный 3D-интерфейс. Цель – совершенствование навыков учащихся в выполнении лабораторных работ по химии. С помощью VCL учащиеся могут проводить химические эксперименты в безопасной и захватывающей виртуальной среде. Учащиеся старших классов приняли участие в исследовании и обнаружили, что VCL полезен и помогает улучшить процесс обучения.

Виртуальные лаборатории — это платформы, которые позволяют проводить химические эксперименты с помощью компьютерных программ. Они имеют следующие преимущества:

- **Безопасность:**Химические эксперименты иногда требуют работы с опасными веществами. Виртуальные лаборатории защищают от таких рисков.
- **Дополнительные ресурсы:**Виртуальные лаборатории часто обогащены теоретическими материалами, видео и пособиями.
- **Используйте где угодно:**Виртуальные лаборатории, доступные через Интернет, позволяют студентам проводить эксперименты, не выходя из дома.

Интерактивные симуляторы

Интерактивные симуляторы используются для проведения химических экспериментов в виртуальной среде. Они есть:

- **Близко к реальности:** Симуляторы часто имитируют реальные лабораторные условия, позволяя студентам почувствовать, будто они проводят настоящий эксперимент.
- **Повторяющееся обучение:** Эксперименты можно повторять бесконечное количество раз, что помогает ученикам исправлять ошибки и лучше понимать.
- **Скорость обучения:** Каждый ученик может проводить эксперименты в соответствии со своим темпом обучения.

Виртуальные лаборатории и интерактивные симуляторы имеют большое значение в химическом образовании. Они делают учебный процесс безопаснее, интереснее и эффективнее. Студенты имеют возможность применить свои теоретические знания на практике и развить свою научную компетентность. При этом виртуальные лаборатории играют важную роль в повышении качества образования и экономии затрат.

Роль и преимущества

1. **Повышение качества образования**: Виртуальные лаборатории и симуляторы делают обучение химии интерактивным и увлекательным. Это повышает интерес учащихся к урокам и мотивирует их к научной деятельности.
2. **Экономия затрат:** Виртуальные лаборатории дешевле реального лабораторного оборудования и не требуют больших денег для использования.
3. **Удобство экспериментов:** С помощью виртуальных лабораторий и симуляторов студенты могут проводить эксперименты, не требующие дорогостоящего оборудования или материалов.
4. **Развитие научных компетенций:** Студенты углубят свое понимание научной методологии и разовьют навыки решения проблем.

Информация о доступных в настоящее время программных продуктах и веб-приложениях для виртуальных химических лабораторий:

1. Омар

Labster — это платформа, обеспечивающая интерактивное трехмерное научное моделирование, включающее более 100 симуляций химических лабораторий (рис. 6). Студенты могут проводить эксперименты в виртуальной лаборатории и тем самым углублять свои знания. Лабстер используется во многих школах и университетах, что помогает улучшить результаты обучения и повысить интерес учащихся (Научно-исследовательский журнал)(Омар).

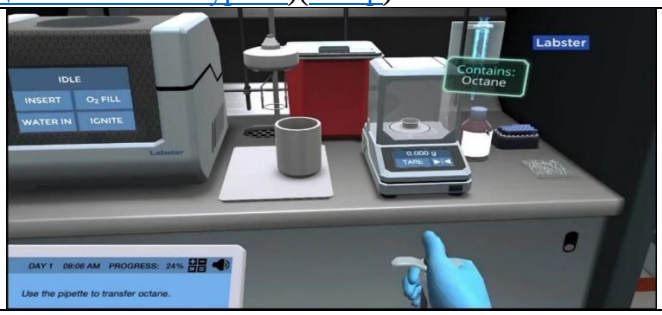

исунок 1. Labster — это интерактивная платформа для научного 3D-моделирования.

2. Химколлектив

ChemCollective предлагает множество виртуальных лабораторий и мероприятий по решению проблем для химического образования. Студенты могут изучать такие темы, как стехиометрия, термохимия, равновесие и кислотно-щелочная химия. Виртуальные лаборатории ChemCollective предназначены для подготовки студентов к реальной лабораторной работе (ХимКоллектив)(ХимКоллектив).

3. Интерактивное моделирование PhET

PhET — это бесплатная интерактивная платформа моделирования, разработанная Университетом Колорадо в Боулдере. На этой платформе есть симуляции по химии, физике, математике и биологии. PhET представляет знания в игровой среде, чтобы сделать обучение увлекательным и понятным для учащихся (Model Science) (Американское химическое общество).

4. Модель химлаборатории

Model ChemLab — это образовательная программа моделирования, которая предлагает моделирование химических лабораторий для занятий в классе и через Интернет. Эта программа дает студентам возможность виртуально проводить различные химические эксперименты и развивать свои практические навыки (Model Science).

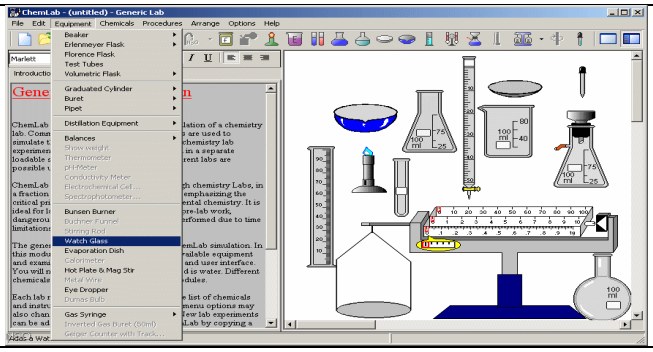

Рисунок 2:Модель программного обеспечения chemLab

5. Вещицы, изучая обучение

Gizmos предоставляет математические и научные симуляции, а их большая библиотека охватывает темы по химии. Эта платформа помогает студентам понять сложные концепции химии и создает увлекательный процесс обучения. Вещицы в основном предназначены для школьников и старшеклассников (Tech Обучение Журнал).

6. ЭОН-XR

EON-XR — это платформа, которая позволяет студентам проводить химические эксперименты с помощью AR (дополненной реальности) и VR (виртуальной реальности). Эта платформа позволяет школам работать в условиях ограниченного лабораторного времени, а учащиеся могут проводить эксперименты дома с помощью смартфона или компьютера (ЭОН Реальность).

Эти платформы оказывают большую помощь студентам в изучении химии и дают им возможность подкрепить свои теоретические знания практическими навыками.

Список использованной литературы:

1. Morozov, M., Tanakov, A., Gerasimov, A., & Byistrov, D. (2004). Virtual chemical laboratory for school education. Proceedings of the IEEE International Conference on Advanced Learning Technologies, 605-608. https://doi.org/10.1109/ICALT.2004.1357486.
2. Pichapol, K. (2021). The impact of virtual laboratory simulations in chemistry on student performance, self-efficacy, and learning experience. International Journal of Emerging Technologies in Learning, 16. https://doi.org/10.3991/ijet.v16i20.23561.
3. Voytovich, I., Voytovich, O., & Martynyuk, G. (2021). The use of virtual laboratories in teaching chemical disciplines. Scientific Problems of Ternopil National Pedagogical University Named after Vladimir Gnatyuk. Series: Pedagogy. https://doi.org/10.25128/2415-3605.21.1.4.
4. Martinez-Jimenez, P., Pontes-Pedrajas, A., Polo, J., & Climent-Bellido, M. (2003). Teaching chemistry with virtual laboratories. Journal of Chemical Education, 80, 346–352. https://doi.org/10.1021/ED080P346.
5. Tatli, Z., & Ayas, A. (2013). The effect of a virtual chemistry laboratory on students' achievement. Education Technology & Society, 16, 159-170.
6. Mehta, S., Bajaj, M., & Banati, H. (2019). An intelligent approach to virtual chemistry laboratory. Virtual Reality in Education. https://doi.org/10.4018/978-1-5225-8179-6.ch023.
7. Lily, K., Gang, Z., Yun, P., Tingfu, M., & Min, G. (2008). Three-dimensional virtual chemistry laboratory based on virtual reality modeling language. IEEE International Symposium on Information Technology in Medicine and Education, 491–496. https://doi.org/10.1109/ITME.2008.4743913.
8. Bowen, A. C., Reed, D. R., & Koretsky, M. (2014). Developing interactive virtual laboratories to help students learn complex thermodynamics concepts. https://doi.org/10.18260/1-2--20317.

N.S. Boboyarova, G.A. Ixtiyarova
Стажёр исследователь Института педагогики Узбекистана-Финляндии
Ташкентский государственный технический университет имени Ислама Каримова

ИСПОЛЬЗОВАНИЯ ИСКУССТВЕННОГО ИНТЕЛЛЕКТА И СИМУЛЯТОРОВ В ОБУЧЕНИИ НЕООРГАНИЧЕСКОЙ ХИМИИ

Химия является сложной и многогранной наукой, которая требует качественных учебных материалов, интерактивных учебных средств и эффективных систем оценки. Технологии искусственного интеллекта (ИИ) предоставляют новые возможности, способные удовлетворить эти потребности.

В настоящее время искусственный интеллект проникает во все области химии, включая органическую химию, неорганическую химию, катализм, медицинскую химию, аналитическую химию и материаловедение. Количество задач, решаемых искусственным интеллектом, стремительно увеличивается. К ним относятся прогнозирование физических свойств веществ, замена методов квантовой химии, требующих больших вычислительных затрат, моделями машинного обучения, мониторинг химических реакций, процессы распознавания изображений в электронной микроскопии и сигналов в масс-спектрометрии.

Современные химические исследования подчеркивают значимость искусственного интеллекта в прогнозировании химических реакций и многосоставного химического синтеза. Искусственный интеллект способен обрабатывать, анализировать и предсказывать результаты множества существующих химических реакций. Эта область быстро развивается и требует самых современных алгоритмов. Хотя метод имеет свои недостатки, качество прогностических моделей с каждым годом улучшается. Поэтому не удивительно, что в ближайшем будущем искусственный интеллект будет предсказывать реакции и химический синтез с такой же точностью, как опытные химики.

Применение искусственного интеллекта в различных направлениях синтетической химии ожидается, и некоторые из них уже частично реализованы. Например, такие технологии, как обработка текстов и распознавание изображений, уже активно используются для извлечения информации о методах химического синтеза, свойствах и реакционной способности из литературы. Это существенно снизило затраты на привлечение большого числа квалифицированных химиков для извлечения данных из обширного объема опубликованных источников и их внесения в базы данных. Ниже мы рассмотрим достижения использования искусственного интеллекта:

1. Персонализированное обучение. Технологии искусственного интеллекта создают возможности для персонализированного обучения, что помогает адаптировать уроки химии к индивидуальным потребностям учеников. Системы адаптивного обучения анализируют уникальные потребности учеников и предлагают каждому индивидуальные учебные планы. Эти системы определяют уровень знаний и понимания учеников, а также выявляют их сильные и слабые стороны. Например, платформы такие как Khan Academy и Socrative

анализируют уровень знаний учеников и предоставляют им соответствующие упражнения и тесты. *Khan Academy* — это некоммерческая образовательная организация из США, основанная в 2006 году Салом Ханом с целью создания набора онлайн-ресурсов для помощи студентам в обучении. Организация готовит короткие уроки в виде видео. На её веб-сайте доступны дополнительные упражнения и материалы для учителей. Все ресурсы предоставлены бесплатно для пользователей сайта и приложения.

2. Интерактивные учебные материалы. Интерактивные учебные материалы, созданные на основе искусственного интеллекта, делают уроки химии более интересными и эффективными. Виртуальные эксперименты и симуляции, созданные с помощью технологий искусственного интеллекта, предоставляют ученикам возможность наблюдать химические процессы на практике. Эти инструменты превращают теоретические знания в практические навыки, имитируя условия реальной лаборатории. Например, PhET Interactive Simulations — это система, которая проводит химические эксперименты в виртуальной среде и позволяет ученикам изучать химические эксперименты безопасным и интерактивным образом.

3. Автоматическая оценка и обратная связь. Технологии искусственного интеллекта предоставляют системы автоматической оценки и обратной связи, которые позволяют эффективно отслеживать прогресс учеников. Автоматические системы оценки быстро и точно оценивают тесты и задания, а также предоставляют учащимся немедленную обратную связь. Это позволяет ученикам быстро обнаруживать и исправлять свои ошибки. Платформы такие как *GradeScope* и *Pearson MyLab* предлагают системы автоматической оценки, которые позволяют быстро оценивать ответы учеников и анализировать результаты. GradeScope — это инструмент, предназначенный для более быстрого оценивания бумажных, цифровых и кодовых заданий, а также для управления рукописными ответами. Он помогает сократить время, затрачиваемое на оценку экзаменов, домашних заданий и других заданий. GradeScope широко используется для дистанционного оценивания и предоставляет преподавателям возможность давать более

качественную и своевременную обратную связь, что способствует улучшению образовательных результатов. Преимущества GradeScope: обеспечивает последовательную оценку заданий с помощью рубрик и поддерживает оценивание различных типов заданий, таких как рабочие листы, тесты, экзамены и эссе. GradeScope — это инструмент, предназначенный для более быстрого оценивания бумажных, цифровых и кодовых заданий, а также для управления рукописными ответами. Он помогает сократить время, затрачиваемое на оценку экзаменов, домашних заданий и других заданий. GradeScope широко используется для дистанционного оценивания и предоставляет преподавателям возможность давать более качественную и своевременную обратную связь, что способствует улучшению образовательных результатов.

4. Предоставление виртуальных лабораторных экспериментов. Виртуальные лабораторные эксперименты, созданные с использованием искусственного интеллекта, предоставляют возможности для дистанционного изучения химических опытов. Они позволяют ученикам проводить химические эксперименты в виртуальной среде. Этот метод предоставляет возможность безопасно изучать химические эксперименты и экономить ресурсы. Например**,** *Labster* — это платформа, предоставляющая виртуальные лабораторные эксперименты по химии и другим предметам. Labster (www.labster.com) — это 3D-лабораторная обучающая программа, которая предлагает интерактивные виртуализированные лабораторные симуляции и курсы по STEM и другим предметам для глубокого обучения.

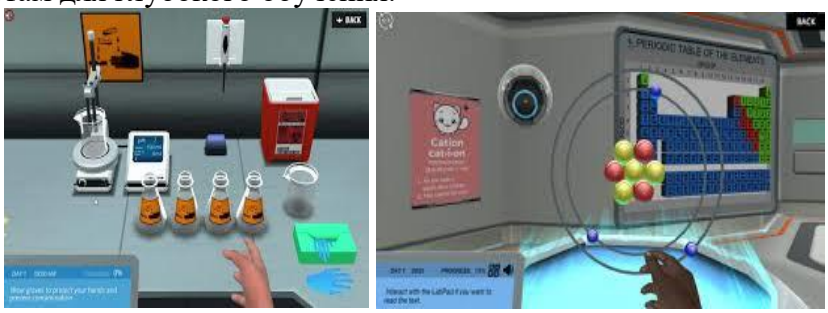

Курсы включают в себя создание алгоритмов, геймификацию, оценивание и элементы симуляции, при этом продукт в настоящее время предлагает более 300 курсов, включая общую биологию, генетику, клеточную и молекулярную биологию, физиологию, органическую химию и инженерию. Регулярно выпускаются новые симуляции, охватывающие такие предметы, как неорганическая химия. аналитическая химия, органическая химия, анатомия и физиология.

Анализ масштабных данных. Системы искусственного интеллекта позволяют анализировать обширные объемы данных и извлекать из них полезные выводы [6]. Технологии искусственного интеллекта анализируют большие объемы данных, исследуя взаимодействие студентов, особенности их обучения и уровень успеха. Эти данные помогают улучшить образовательный процесс и разработать новые образовательные стратегии.

Разработанная командой университета Карнеги-Меллона, эта система искусственного интеллекта смогла автономно изучить и выполнить сложные, Нобелевские химические реакции за считанные минуты — задача, которая обычно требует значительного человеческого опыта и времени. Этот прорыв является решающим моментом в истории научных исследований. Впервые искусственный интеллект самостоятельно спланировал, спроектировал и успешно реализовал сложный химический процесс, что традиционно поддерживалось квалифицированными химиками.

Реакции, называемые "палладиевым катализом" (palladium-catalyzed coupling reactions), являются не только сложными, но и имеют решающее значение в развитии фармацевтики и других областях, связанных с углеродсодержащими молекулами. Быстрое и успешное выполнение этих реакций с помощью Coscientist свидетельствует о продвижении возможностей искусственного интеллекта в практических научных приложениях. Это подчеркивает возможность систем искусственного интеллекта не только помогать, но и осуществлять независимое руководство в области научных открытий и экспериментов.

В заключение, искусственный интеллект представляет собой значительные достижения в обучении химии. Такие достижения, как персонализированное обучение, интерактивные учебные материалы, автоматическая оценка и обратная связь, виртуальные лабораторные эксперименты и анализ больших объемов данных, способствуют улучшению качества образования. Эти технологии создают возможности для инновационного и эффективного обновления образовательного процесса.

Использованная литература

i
e
m
e
n
s

Academy
Labster. (2020). *Virtual Labs in Chemistry and Other STEM Fields*
A

Хайдаров Б.М
Институт развития профессионального образования при министерстве Высшего образования, науки и инноваций Республики Узбекистан. Старший преподаватель кафедры «Инновационных образовательных технологий»

ИСПОЛЬЗОВАНИЕ ИНСТРУМЕНТА SCAFFOLD ДЛЯ РАЗВИТИЯ ЭКОЛОГИЧЕСКОЙ ГРАМОТНОСТИ УЧАЩИХСЯ В УЧРЕЖДЕНИЯХ ПРОФЕССИОНАЛЬНОГО ОБРАЗОВАНИЯ

Аннотация

В данной статье рассматриваются вопросы относящиеся сфере экологии и охране окружающей, рассмотрены нормативно-правовые документы в частности «О мерах по обеспечению экологической устойчивости путем дальнейшего повышения уровня озеленения в Республике и последовательной реализации общенационального проекта «Яшил макон». Приведены факторы вредного воздействия сварочных работ на экологию. На примере профессии Сварщик (электрогазосварочные работы) рассмотрен пример комбинации и интеграция «Компетенции устойчивого развития» (GreenComp) в учебно-практическое занятие.

Ключевые слова: Экология, «Яшил макон», Scaffold, сварщик, компетенции, учебный план, компетентностно-ориентированном обучение, методы обучения.

Annotation

This article discusses issues related to the field of ecology and environmental protection, examines regulatory documents in particular “On measures to ensure environmental sustainability by further increasing the level of landscaping in the Republic and the consistent implementation of the nationwide project “Yashil Makon”. The factors of the harmful impact of welding work on the environment are given. Using the example of the Welder profession (electric and gas welding work), an example of the combination and integration of “Sustainable Development Competencies” (GreenComp) into an educational and practical lesson is considered.

Key words: Ecology, “Yashil makon”, Scaffold, welder, competencies, curriculum, competency-based training, teaching methods.

С момента приобретения независимости в Республике Узбекистан большое внимание уделяется экологии и охране окружающей среды. За годы независимости были приняты законы «Об охране природы» «Об экологическом контроле» и ещё более сорока указов и постановлений относящихся сфере экологии и были проведены масштабные проекты по улучшению экологического состояния в нашей республике.

В одном из последних указов Президента Республики Узбекистан от 23 ноября 2023 года «О мерах по обеспечению экологической устойчивости путем дальнейшего повышения уровня озеленения в Республике и последовательной реализации общенационального проекта «Яшил макон» устанавливаются дополнительные механизмы для реализации этого проекта такие как, например:

- финансирование проектов «Мой сад» для создания «зеленых садов» и «зеленых общественных парков»;
- принятие мер по ежегодному проведению конкурса «Самая зеленая махалля»;
- внедрение платформы «Зеленые платежи»;
- созданию Зеленого благотворительного фонда;
- создания «зеленых поясов» вокруг города Ташкента;
- внедрение инноваций и зеленых технологий в регионе Приаралья.

Всё это указывает какое огромное значение в нашей стране уделяется экологии и сохранению её природных богатств.

К сожалению, несмотря на принятие нормативно-правовых документов и строгих мер наказания к нарушителям, иногда можно встретить как вырубаются и обрезаются деревья, появляются несанкционированные свалки, загрязняется атмосферный воздух, загрязняются реки и каналы. Ко всему этому проблема высыхания Арала, изменение климата и опустынивание территорий, уменьшение стока рек. Правительством и многими министерствами организованны меры по организации экологической грамотности в республике, в учебные планы введены уроки Экологии.

Мы считаем что для более эффективного формирования у учащихся социальной ответственности за охрану окружающей среды и личной ответственности перед будущими поколениями недостаточно введение в учебные планы отдельного предмета по экологии. Вопросы экологии и охраны окружающей среды по возможности должны рассматриваться в комплексе с другими учебными предметами. Для этого не обязательно вводить в учебные предметы отдельные темы по экологии а достаточно связать учебный материал с жизненными ситуациями происходящими в профессиональной сфере или на территории проживания самих учащихся. В этом случае учащимся не понадобятся абстрактные представления а будет возможность реально оценить жизненную ситуацию и возможные экологические последствия от не соблюдения норм и правил экологической этики.

Для комплексного развития учащихся необходимо наряду с профессиональными компетенциями формировать и экологические компетенции. В настоящей статье на примере распространённой профессии Сварщик (электрогазосварочные работы) мы рассмотрим методику формирования «Компетенции устойчивого развития» (GreenComp) а именно компетенцию «Охрана природы» g.3 инструмента Scaffold.

Scaffold — это инструмент, предназначенный для преподавателей в секторах формального и неформального обучения, которые хотят разрабатывать учебные мероприятия, способствующие развитию цифровых, предпринимательских, личных, социальных и обучающих компетенций и компетенций для устойчивого развития.

Идея Scaffold заключается в том, чтобы предоставить преподавателям колоду карт, которую они могут использовать для разработки мероприятий по преподаванию, обучению и оценке. На карточках представлены компетенции, принципы построения обучения, методы оценивания и подсказки к учебной деятельности. Концепция Scaffold представлена как портативный и удобный инструмент, который помогает преподавателям эффективно сочетать компетенции.

Он был подготовлен совместно Европейским фондом образования (ETF) в рамках инициативы «Создание нового обучения» (CNL) и Объединенным исследовательским центром Европейской комиссии. (JRC) в контексте работы над ключевыми компетенциями с Генеральным директоратом по занятости, социальным вопросам и инклюзивности (DG EMPL).

Scaffold предназначен для стимулирования творческого подхода и осознанности в процессе разработки учебных материалов, предоставляя преподавателям основу для включения ключевых компетенций в свою педагогическую практику. Он решает проблемы, определенные Рекомендацией Совета о ключевых компетенциях для обучения на протяжении всей жизни (2018/C 189/01), включая разнообразие подходов к обучению, поддержку учителей, а также оценку и подтверждение развития компетенций.

Надо учитывать что при компетентностно-ориентированном обучение профессии каждая отдельная компетенция в отдельности от других сама по себе может не дать желаемого результата. Удобство использования инструмента Scaffold заключается в том что мы можем в зависимости от требований или обстоятельств интегрировать или комбинировать формируемую компетенцию с другими, такими как предпринимательские (EntreComp), цифровые (DigComp) и личностные компетенциями (LifeComp).

В описании компетенции «Охрана природы» g.3 поясняется её суть, а именно: Бережное отношение к потребностям и правам других особей и природы для восстановления здоровых и устойчивых экосистем. И эта компетенция интегрирована с такими компетенциями как: цифровые компетенции d.16 «Защита здоровья и благополучия» и d.17 «Защита окружающей среды»; предпринимательские компетенции e.5 «Этическое и устойчивое мышление» и e.9 «Финансовая и экономическая грамотность»; личностные компетенции l.3 «Благополучие» и l.4 «Эмпатия».

Эти компетенции можем рассматривать в комплексе при составлении всей учебной программы а можем выбрать одну или несколько в зависимости от конкретной изучаемой темы и отведённого на изучении времени.

Для формирования данных компетенций используя инструменты Scaffold можно выбрать подходящие методы обучения среди которых такие как “Педагогика создания ценности” и “Сервисное обучение”.
Педагогика создания ценности это когда обучающиеся учатся, применяя свои компетенции (будущие или уже имеющиеся) для создания чего-то ценного по крайней мере для одной заинтересованной стороны, не входящей в их группу, класс или школу. Ценность, которую обучающиеся создают для кого-то другого, может быть экономической, социальной или культурной. При этом:
1. Обучающиеся анализируют, кому может быть полезно их обучение.
2. Они выявляют возможности создания ценности для других.
3. Они решают, как они будут создавать ценность, и начинают действовать.
4. Они используют обратную связь от предполагаемых бенефициаров для совершенствования своей работы.
5. Они размышляют о своем учебном опыте
Сервисное обучение это когда обучающиеся воплощают свои идеи для удовлетворения реальных потребностей местного сообщества, при этом:
1. Обучающиеся взаимодействуют со своими сообществами и выявляют потребности.
2. Они изучают возможности создания ценности для общества.
3. Они предпринимают действия по созданию ценности для сообщества.
4.Они учитывают отзывы бенефициаров.
5. Они наглядно демонстрируют полученные знания и поощряют достигнутый прогресс.

Немаловажную роль играют и методы оценок освоения компетенций учащимися. Преподаватель или мастер производственного обучения в зависимости от цели занятия и ожидаемого результата может выбрать из семи методов соответствующий метод оценки.
Для наглядности вышеизложенного рассмотрим пример планирования учебно-практического занятия «Сварочное дело»

Для начала мы определимся с влиянием сварочных работ на окружающую среду. Воздушная среда при сварочных работах загрязняется сварочным дымом, в состав которого в основном входят аэрозоли металлов и их окислов (железа, марганца, хрома, вольфрама, алюминия, титана, цинка, меди, никеля и др.), газообразных фтористых соединений и многих других элементов. Кроме аэрозолей в состав дыма могут входить вредные газы: окиси углерода, азота и озона. Попадая в атмосферу населенных пунктов, эти загрязнители способны вызвать кислотные дожди, повысить заболеваемость населения болезнями дыхательных путей, вызвать аллергизацию населения, нарушить работу важнейших органов и систем органов в организме человека.

Также происходит световое, инфракрасное и ультрафиолетовое излучение, исходящие от сварочной дуги. Таким образом, чрезвычайно актуальным в настоящее время является необходимость ответственного подхода к решению вопросов, связанных с экологией сварочных процессов.

План занятия Scaffold

Определите с помощью к Задания	Тема	Сварка пластин из легированной стали плавящимся электродом
	Цель	За время занятия закрепить у учащихся знания по экологической культуре и безопасного производства работ а так же сформировать навыки выполнения сварки легированной стали плавящимся электродом согласно технологическому процессу
	Длительность	240 мин
	Связь с ситуациями из повседневной жизни	В процессе профессиональной деятельности ремонт а так же изготовление конструкций, ёмкостей и различных инструментов из нержавеющей стали. Решение производственных задач.
	Потребности	Научиться качественно выполнять сварочные работы из легированной стали
	Место	Специально оборудованная и отвечающее всем правилам охраны труда учебная мастерская
	Ресурсы	Инструкционно-технологическая карта задания. Наглядные пособия и образцы работ.

		Пластины из нержавеющей стали размером 200х100х2 по 2 шт на каждого ученика. Сварочные электроды для нержавеющей стали по 4 шт на ученика. Приспособления для закрепления пластин (штатив). Средства индивидуальной защиты (спец. одежда, краги, маска)
	Целевая аудитория	Учащиеся профессиональной школы группы «Сварщик» 20-25 человек.
Шаг 2: Разложите карточки Планирования		
Выберите ки Компетенции	1.Выберите компетенции	1. **ПК-6.** Выполнение сварочных работ ручной электродуговой сваркой (КТ) 2. **g.3** Охрана природы (Скаффолд)
Оцените ый уровень	2. Определите уровень компетентности	Автоматизированная оценка
Выберите метод ия	3. Выберите метод обучения	Демонстрация Лабораторный метод обучения Педагогика создания ценности
Определите ый результат	4. Выводы/доказа-тельства	Организовать рабочее место согласно требованиям охраны труда и техники безопасности. Правильно выбрать режим сварки. Подключить и настроить сварочное оборудование. Проводить сварочные работы согласно технологическому процессу сварки. Знать факторы вредно влияющие на экологию и принимать меры по их уменьшению.
Выберите метод	5. Выберите метод оценки	Самоанализ
Соберите димые ресурсы	6. Соберите ресурсы	Дополнительно видеоролик «Как влияет сварка на здоровье человека» / «Как человек уничтожает Землю»
Составьте план	7. Хронология	**Вводная часть – 15 мин**. *Проверка готовности учащихся к занятию, Ознакомление с темой, планом занятия и критериями оценок.* **Основная часть – 210 мин** ***Вводный инструктаж – 30 мин.*** *Определение начального уровня знаний. Объяснение и демонстрация технологии сварки, техники безопасности. Показ видеоролика.* ***Текуший инструктаж 150 мин.*** *Раздача материала. Самостоятельная работа учащихся. Целевой обход мастером рабочих мест. Исправление текуших ошибок* ***Заключительный инструктаж – 20 мин.*** *Завершение и сдача сделанных работ. Уборка рабочего места. Конспектирование выводов.* ***Оценивание знаний и сформированных навыков учащихся – 10 мин*** **Заключительная часть – 15 мин** *Подведение итогов. Объявление оценок. Домашнее задание.*

Выводы. При использовании инструмента Scaffold для планирования занятия у преподавателя (мастера производственного обучения) появляется возможность гибкого комбинирования или интегрирования профессиональных, общих, сквозных и ключевых компетенций в зависимости от требований рынка труда, конкретного работодателя или же самого учащегося. Зелёные компетенции вне зависимости от учебного предмета или темы можно включать в планировании урока тем самым давая ученикам возможность устойчивого развития и создания ценностей для общества.

Использованная литература

Конституция Республики Узбекистан от 1мая 2023 года
Закон Республики Узбекистан «Об охране природы» от 9 декабря.1992 года
Закон Республики Узбекистан «Об экологическом контроле» от 12 ноября 2013 года
Указ Президента Республики Узбекистан «О мерах по обеспечению экологической устойчивости путем дальнейшего повышения уровня озеленения в республике и последовательной реализации общенационального проекта «Яшил макон» № УП-199 от 24 ноября 2023 года
Постановление Кабинета Министров Республики Узбекистан «Об утверждении концепции по развитию экологического образования в Республике Узбекистан» № 434 от 28 мая 2019 года

Олимов Ш.Ш
Заведующий кафедрой «Педагогика» Бухарского государственного университета, д.п.н., профессор
Самиева Ш.Х
Доцент Бухарского инженерно-технологического института, к.п.н (PhD).

ВАЖНЫЕ АСПЕКТЫ ПОВЫШЕНИЯ ДУХОВНО-НРАВСТВЕННОГО ВОСПИТАНИЯ МОЛОДЕЖИ

Аннотация

В данной статье проанализированы существенные тенденции социально-экономического развития, влияющие на духовно-нравственное воспитание, а также новые направления отношения молодежи к социально-экономическому развитию, духовно-политической жизни.

Annotation

This article analyzes the significant trends in socio-economic development that affect spiritual and moral education, as well as new directions in the attitude of young people to socio-economic development, spiritual and political life.

Исторический опыт человечества показывает, что социально-экономическое развитие находится в гармонии с идеологическими, культурно-просветительскими и религиозными взглядами в жизни общества и деятельности человека. Повышение морально-нравственной культуры народа имеет важное значение в процессе укрепления независимости, построения правового демократического государства и развития основ гражданского общества в нашей стране. Например, «по мере того, как человек совершенствуется интеллектуально и нравственно, познает и усваивает достижения науки и техники, опыт развития общества, влияние духовных факторов на жизнь общества все более возрастает. В результате развитие общества сознательно управляется человеком», - говорит доктор философских наук, академик Е. Юсупов.

Вопрос о связи социально-экономического развития и духовно-нравственного воспитания можно найти в древних исторических памятниках (фольклор, «Авеста», «Священный Коран»), в философских и художественных произведениях наших предков. В научных изданиях узбекских философов, социологов, педагогов высказаны ценные мнения о необходимости довести зрелую молодежь до взрослой жизни в нравственном и духовном аспектах, с учетом факторов социально-экономического развития в доведении зрелого поколения до духовно-нравственной зрелости, и в то же время в социально-экономическое оздоровление общества.

По мере развития социально-экономической жизни возрастала и потребность людей в установлении нравственных отношений друг с другом. Поэтому социально-экономическое развитие является основой социального и духовного единства.

Известно, что путь к человеческому сердцу начинается с образования и воспитания, а воспитание в сознании молодежи единства социально-экономического развития с духовно-нравственным воспитанием является одновременно фактором эффективности духовно-нравственного воспитания и тесно связано с системой образования. Ведь образование – необходимое явление общественной жизни, как фактор развития человека, это инструмент, обеспечивающий технологии производства, трудовые процессы, дальнейшее развитие человека, реализацию его духовно-нравственного и социального потенциала. Поэтому образование как продукт сознания помогает человеку реализовать свой потенциал. На данный момент будет трудно обосновать, что она не может быть социально-экономической без духовно-нравственного воспитания как средства определения развития уровня человеческого сознания. Поэтому, только построив таким образом систему образования, мы получим возможность глубоко понять прогресс и зрелость личности. Именно поэтому основоположник узбекской педагогической науки Абдулла Авлони не зря указывал, что «Образование для нас вопрос жизни – или смерти, или спасения – или разрушения, или счастья – или катастрофы».

Одна из очень важных тенденций (факторов) социально-экономического развития, влияющая на духовно-нравственное воспитание студентов – это глобализация мира и деятельность в современных информационных полях стремительно и глубоко проникают в нашу жизнь и образ жизни. Ни для кого не секрет, что всех удивляет тот факт, что любое событие, случившееся в одном регионе мира, тут же доходит до другого конца света. Это одна из уникальных особенностей процесса глобализации. У этого события могут быть как положительные, так и отрицательные стороны. Поэтому быть неосторожным, думать, что это событие произошло для нас слишком далеко, равносильно нанесению ущерба нашим моральным и нравственным ценностям.

Б аходир Закир, анализируя книгу «Гибель Запада», изданную американским государственным деятелем Патриком Бьюкеном в 2002 году, комментирует идеи о культурной революции, произошедшей в США и странах Запада в 60-х годах прошлого века. «Согласно произведениям Бьюкена, — отмечает Баходир Закир, — господствующая массовая культура днем и ночью принижала наши древние христианские ценности и даже смеялась над представлением о том, что наличие у женщины мужа и детей является естественной жизненной необходимостью. Сегодня культурная революция в нашем обществе освободила мужей, жен и детей от семейных задач, обязанностей и ответственности и разрушила социальную потребность, которой является семья». Как признает Патрик Бьюкен в книге «Гибель Запада», «Культурная революция пытается стереть имена «великих героев и государственных деятелей», запечатленных в американской истории, лишить молодежь их предков и культурного наследия путем введения новых образовательных программ»

Сегодня широкое распространение информационных средств усиливает духовные и нравственные вызовы, направленные против умов, мышления и сердец нашей молодежи. Это доказательство того, что зарубежная идеология не жалеет средств для достижения своих целей, организует шоу, развлекательные программы и музыкальные каналы, привлекающие молодежь различными методами и приемами. В основе подобных кампаний лежит одна цель – отделить тысячи молодых людей, не дошедших до уровня различия между белым и черным, доверчивых и поддающихся влиянию, от своей религии и веры.

Поэтому нам следует реорганизовать преподавание социальных и гуманитарных наук, таких как философия, логика, этика, эстетика, психология, педагогика, духовные основы, политология, которые преподаются в образовательных учреждениях, содержание которых признано народы мира и Конфуций, Сократ, Платон, Аристотель, Хорезм, Коперник, Фергани, Имам Бухари, Имам Термизи, Фараби, Беруни, Ибн Сина, Юсуф Хос Хаджиб, Ахмад Юнгнаки, внесшие большой вклад в духовно-нравственную культуру Запада. Нам необходимо обогатить ее учениями таких великих ученых, как Ахмад Яссави, Амир Темур, Мирзо Улугбек, Алишер Навои, Мухаммад Захириддин Бабур, Абдулла Авлони, и сделать ее совершенным исследованием. Ведь основой социально-экономического развития, той силой, которая спасает его от неминуемого разрушения и ведет к победе, является возвышение человека, его духовно-нравственного мировоззрения .

Еще один фактор социально-экономического развития – это активное участие молодежи в управлении государственной и общественной жизнью. Известно, что одним из важных направлений социально-экономического развития, о котором мы говорим, является полноценная реализация концепции развития гражданского общества. Гражданское общество создает новое отношение и подход к духовным и научным богатствам, созданным человечеством, к самому человеку. Это осуществляется путем участия граждан в органах государственного управления в обществе, главенства конституционных норм и законов,

работы в интересах народа. Важно усилить общественный контроль за деятельностью органов государственной власти по обеспечению исполнения законов, реализации принятых и действующих в стране нормативных документов, для этого знания, правовая грамотность, культура, духовность и сознательность молодежи должны быть на высоком уровне. Ведь гражданское общество – это общество высокосознательных, образованных, культурных, духовных, беспристрастных и свободомыслящих людей.

Еще одним фактором социально-экономического развития является моральная и духовная подготовка к переходу страны к рыночным отношениям. Известно, что в процессе жизни и работы человек испытывает потребность в производстве товаров, для этого необходимо иметь контакт со средствами производства. Эти средства состоят из трудовых материалов (сырья, топлива, смазочных материалов, различных материалов и т.п.), а также орудий труда, изготавливаемых изделий, сооружений, зданий, технических устройств и инструментов, используемых для их хранения. Человек пользуется такими орудиями, своим трудом доводит их до состояния готовых изделий и пользуется ими. Благодаря тому, что естественные потребности человека безграничны, уровень производства материальных благ растет и совершенствуется. И это порождает необходимость создания новой техники производства и технологии ее использования. Это делается с помощью интеллекта, мышления.

Еще один фактор социально-экономического развития, влияющий на духовно-нравственное становление студентов - является повышенное внимание к социальному и семейному образованию в стране. Широкое использование нашего прошлого духовного наследия и учений наших предков ведет к глубокому пониманию себя и своей идентичности. В сознании и мышлении наших граждан происходили процессы демократического обновления, что породило необходимость перестройки общества, реформирования экономики, правовой и политической жизни. Под влиянием этих потребностей отношение молодых людей к социально-экономическому развитию, духовной и политической жизни приобрело новый облик и вызвало ощущение поворота в их образе жизни. Люди стали более серьезно задумываться о земле, на которой живут, о государстве, обществе, национальном развитии и перспективах граждан. И граждане были убеждены, что любое развитие, любая материальная выгода, любое экономическое развитие, прямой и косвенный духовный рост, а также ощущение духовного совершенства страны и нации будут стабильными только в период цветения. Ни для кого из нас не секрет, что даже Амир Темур, внесший большой вклад в развитие узбекской государственности, следуя лозунгу «Сила и справедливость», хотел видеть гражданское общество.

Социальное воспитание как компонент образования, делающий человека духовно и нравственно зрелым, - это трудовое и профессиональное воспитание, идеологическое воспитание, нравственное воспитание, политическое воспитание, юридическое воспитание, гражданское воспитание, религиозное воспитание, физическое воспитание, эстетическое воспитание, национальное воспитание. То есть, если человек не воплощает в себе все качества, входящие в содержание компонентов образования, его нельзя считать целостной, совершенной личностью. Социальное образование отчетливо воплощает в себе образ совершенного человека во всей его целостности, в общности качеств в содержании компонентов образования. Поэтому игнорирование влияния и роли социального образования на современном этапе социально-экономического развития является неудачей в формировании всесторонне развитой личности.

Список литературы

1. Авлони, Абдулла. Турецкий Гулистан или этика. - Т.: Учитель, 1992. - 160 с.
2. Юсупов Е. Духовные основы человеческого совершенствования. -Т.: Университет, 1998. - 184 с.
3. Юсупов Е. Духовное развитие молодежи. - Т.: Узбекистан, 1995. - 32 с.
4. Куронов М. Национальное образование. - Т.: Ma'навият, 2007. - 240 с.
5. Гревцева Г. Я. и др. Общая педагогика. – 2020.
6. Самиева С. Роль изобразительного и практического искусства в повышении духовной зрелости молодого поколения // Центр научных публикаций (buxdu. uz). - 2023. - Т. – 41 с.

М.Х.Каршиева
Заместитель декана по вопросам молодёжи в
Совместном Белорусско-Узбекском межотраслевом
институте прикладных квалификаций в городе Ташкенте
Н.А.Акбарова
Заведущая кафедрой в Совместном Белорусско-Узбекском межотраслевом
институте прикладных квалификаций в городе Ташкенте

РАЗВИТИЕ КОММУНИКАТИВНОЙ КОМПЕТЕНЦИИ У СТУДЕНТОВ И ПОДГОТОВКА К УСПЕШНОЙ ПРОФЕССИОНАЛЬНОЙ ДЕЯТЕЛЬНОСТИ

Аннотация:

Технические вузы, осознавая важность коммуникативных навыков для будущих специалистов, должны активно работать над развитием коммуникативной компетенции у своих студентов. Одной из задач таких вузов является изучение основ коммуникации и формирование навыков эффективной коммуникации. Студенты должны уметь адаптировать свой стиль коммуникации к различным ситуациям и аудиториям.

Ключевые слова:

Коммуникативная компетенция, профессиональная деятельность, информационные технологии, мысли и идеи, лидерские качества, проекты, дискуссия, дебат, коммуникативные навыки, сотрудничество.

В нашем современном информационном обществе коммуникативная компетенция играет ключевую роль в различных сферах деятельности, особенно во всех профессиональных сферах. Коммуникативная компетенция означает способность эффективно общаться и правильно передавать информацию, а также понимать и интерпретировать полученную информацию. В современном мире, где информационные технологии и связь играют очень важную роль, умение ясно, точно и эффективно выражать свои мысли и идеи становятся все более важным.

В профессиональной деятельности коммуникативная компетенция имеет особое значение. Независимо от профессии, способность эффективно общаться с клиентами, коллегами и партнерами является ключевым фактором успеха. Владение навыками коммуникации позволяет успешно презентовать свои идеи, убеждать и влиять на других, а также эффективно решать проблемы и разрешать различные конфликты. Кроме того, коммуникативная компетенция способствует развитию лидерских качеств, управлению групповыми проектами и формированию позитивного рабочего окружения.

Технические вузы, осознавая важность коммуникативных навыков для будущих специалистов, должны активно работать над развитием коммуникативной компетенции у своих студентов. Одной из задач таких вузов является изучение основ коммуникации и формирование навыков эффективной коммуникации. Студенты должны уметь адаптировать свой стиль коммуникации к различным ситуациям и аудиториям.

Для достижения этой цели технические вузы могут использовать различные методы и подходы, такие как участие в дискуссиях, дебатах и других активных формах общения. Это позволяет студентам практиковать аргументацию своих идей, развивать навыки убеждения и улучшать свою риторику. Также важным аспектом развития коммуникативных навыков является организация групповых проектов, которые требуют совместной работы и общения студентов. В рамках таких проектов студенты учатся слушать друг друга, выражать свои мысли и идеи, и находить компромиссы.

Помимо этого, важно обеспечить студентам обратную связь от преподавателей и коллег по развитию коммуникативных навыков. Преподаватели могут проводить дополнительные тренинги и семинары, направленные на развитие коммуникативной компетенции, а также предоставлять индивидуальные консультации и обратную связь по результатам выполнения заданий и проектов.

Интеграция коммуникативных навыков в организацию учебного процесса также играет важную роль в развитии коммуникативной компетенции у студентов технических вузов. Это может включать командные проекты, где студенты работают вместе и общаются для достижения общей цели. Во время занятий они будут работать во взаимодействовии и взаимоуважении. Такие проекты помогают студентам развивать навыки коллективной работы, эффективного общения и управления конфликтами.

Постоянное практикование коммуникационных навыков в различных заданиях и проектах является важной составляющей развития коммуникативной компетенции. Вузы могут включать в программы обучения задания, которые требуют от студентов выступать перед аудиторией, вести презентации или писать отчеты. Это помогает студентам совершенствовать свои навыки публичного выступления, письменной коммуникации и организации информации.

Наконец, развитие коммуникативной компетенции должно быть уделено внимание на уровне организации учебного процесса. Технические вузы могут предоставлять студентам дополнительные возможности для развития коммуникативных навыков, такие как курсы по лидерству, мастер-классы по коммуникации или программы стажировки, где студенты могут применять и улучшать свои коммуникативные навыки на практике.

В заключение, коммуникативная компетенция играет важную роль в современном информационном обществе и является неотъемлемой частью профессиональной деятельности. Технические вузы имеют

задачу развивать коммуникативные навыки у своих студентов, чтобы подготовить их к успешной профессиональной карьере. Изучение основ коммуникации, участие в активных формах общения, организация групповых проектов и обратная связь от преподавателей и коллег - все эти меры способствуют развитию коммуникативной компетенции у студентов технических вузов.

Взаимодействие со студентами и преподавателями играет важную роль в развитии коммуникативной компетенции студентов. В учебном процессе технических вузов применяются различные методы и инструменты, чтобы обеспечить эффективное взаимодействие.

Один из способов взаимодействия - это групповые проекты, которые требуют совместной работы и общения студентов. В рамках таких проектов студенты вынуждены взаимодействовать друг с другом, обмениваться информацией, делиться идеями и принимать совместные решения. Это помогает развивать навыки коллективной работы, эффективного общения и сотрудничества.

Организация дискуссий и дебатов также способствует развитию коммуникативных навыков у студентов. В ходе дискуссий и дебатов студенты учатся аргументировать свои позиции, выслушивать и понимать аргументы других людей, убеждать и влиять на аудиторию. Это помогает развивать навыки анализа информации, критического мышления и умения выражать свои мысли ясно и логично.

Обратная связь от преподавателей и коллег также важна для развития коммуникативных навыков студентов. Преподаватели могут предоставлять обратную связь по выступлениям студентов, давать рекомендации по улучшению коммуникации и обсуждать с ними их сильные и слабые стороны. Коллеги могут также предоставлять обратную связь и советы по развитию коммуникативных навыков, что помогает студентам осознать свой прогресс и работать над улучшением.

В целом, взаимодействие со студентами и преподавателями включает в себя групповые проекты, организацию дискуссий и дебатов, а также предоставление обратной связи. Эти меры помогают студентам развивать навыки коммуникации, улучшать свою способность работать в коллективе и получать конструктивную обратную связь для дальнейшего развития.

Интеграция коммуникативных навыков в организацию учебного процесса является ключевым аспектом в развитии коммуникативной компетенции студентов. Для этого применяются различные подходы и методы, которые способствуют практике и развитию коммуникационных навыков.

Одним из способов интеграции коммуникативных навыков являются командные проекты, где студенты работают вместе и общаются для достижения общей цели. В рамках таких проектов студенты вынуждены активно общаться, обмениваться информацией, выстраивать планы действий и решать проблемы вместе. Это позволяет им развивать навыки коллективной работы, эффективного общения и сотрудничества.

Постоянное практикование коммуникационных навыков также является важным аспектом в организации учебного процесса. Это может быть достигнуто через разнообразные задания и проекты, которые требуют коммуникации и общения. Например, студенты могут быть задействованы в написании и презентации исследовательских работ, участии в дискуссиях и дебатах, проведении групповых проектов и т.д. Постоянная практика коммуникационных навыков помогает студентам улучшать свою способность выражать свои мысли, слушать и понимать других, аргументировать свои позиции и влиять на аудиторию.

Уделение внимания развитию коммуникационных навыков на уровне организации учебного процесса также является важным. Преподаватели могут включать в программу курсы, тренинги и семинары, которые направлены на развитие коммуникативных навыков студентов. Также можно предоставить студентам возможность получать обратную связь от преподавателей и коллег по развитию коммуникативных навыков, чтобы они могли осознавать свой прогресс и работать над улучшением.

В целом, интеграция коммуникативных навыков в организацию учебного процесса включает командные проекты, практику коммуникационных навыков в различных заданиях и проектах, а также уделение внимания развитию коммуникационных навыков на уровне организации учебного процесса. Эти меры способствуют развитию коммуникативной компетенции студентов и подготавливают их к успешной профессиональной деятельности.

Использованная литература:

1.Громова В.В. Формирование межкультурной коммуникативной компетенции на основе интердисциплинарного обучения.
2. Кудрявцева Е. Ю. Преемственность формирования коммуникативной компетенции студентов в системе «Педагогический колледж-ВУЗ».
3.ШевченкоС.И. Формирование коммуникативной компетенции в чтении на английском языке с применением компьютерных технологий в вузах.

4.Казакбаева С.И. Формирование национально-культурного уровня коммуникативной компетенции у студентов узбеков факультетов русской филологии.
6. Макухина И.В. Педагогические условия интеграции областей знания при формировании понятий о целостности мира (на материале начального образования).

Сапаров Д.Т.
Старший преподаватель юридического факультета Каракалпакского государственного университета имени Бердаха, город Нукус, Республика Узбекистан.

ИСТОЧНИК ИМПЕРСКОЙ МЫСЛИ

Аннотация: В политологии вновь обострились вопросы, связанные с её центральной темой, - о методах реализации имперской идеи. Возрастания имперского аппетита стран имперского клуба – в мироустройстве повлекли за собой закономерный рецидив. Анализ всех фактов указывает, Китай как страна с огромными финансовыми ресурсами стал активно действовать как никогда. Аналитики и эксперты с мировым именем не сравнивают внешнюю политику Китая с образом «безобидного арбитра». Они подчёркивает, что Китай годами оттачивала ложные впечатления вокруг своего имиджа. Рано или поздно soft power, как инструмент политического воздействия превратится в hard power. Разумеется, термин "имперские притязания" имеет негативную коннотацию. Если говорить очень условно, это создание современности не вполне современными способами[1]. Современная литература, посвященная феномену империй, характеризуется весьма основательным подходом к изучению опыта прошлого, но в то же время упускает значительный пласт вопросов, связанных с современным его звучанием[2]. Последние годы репутация стран входящие в имперский клуб страдает от множества факторов, среди которых очень чувствительным оказался вредоносное влияние средства массовой информации на их имидж. Против такого вывода можно приводить уйму контраргументов. Несмотря на проводимые тотальные колонизации и давления на СМИ, империи в итоге не сумели заставить всех СМИ войти в группу "имперских пропагандистов" с единым центром принятия решения. Империи после провала своей политики в информационной сфере не оставляет попытки о создании сверх мощных центров предоставления услуг, желательно управляемым искусственным интеллектом в своих интересах. Меж имперский конфликт выявил ряд острых вопросов, затрагивающих в своей сути критически важные темы политологии. На этот счет в своих тезисах высказался Ильин М.В, - «Против подобного катастрофического хода событий возможности, которого я вызвался привлечь внимание, свидетельствует,пожалуй, всеобщее благодушие». Тревожные голоса практически неслышны. Могу назвать лишь два, но очень важных свидетельств того, что современная политическая наука игнорирует кардинальные методологические вопросы и шире, в должной мере не занята собственной само рефлексией. Вот эти два примера[3].

Ключевые слова: империя, “феромоновый девайс”, имперская мысль, контент информаций, кривая правда, метод проба, элита, политическое лицо, идеологический мост, аккумулирование преимущества.

Глоссарий: (основные понятия к термину «феромоновый девайс).

---

[1] Окунев Игорь Юрьевич, аспирант кафедры сравнительной политологии МГИМО(У) МИД России, президент молодежного отделения РАПН. Для связи с автором: as-io@yandex.ru. Тезарус. 137 страница. hse.ru >data /2013/07/18/1293462071/7. pdf.

[2] Игорь Иванович Кузнецов. Критика и Библиография, Политическая прагматика империй, 147 страница, ISSN. 1998 – 9938 Вестник Волгоградского государственного университета. Серия 4. История 2015. №6 (36)

[3] М.В. Ильин. СОВРЕМЕННАЯ ПОЛИТИЧЕСКАЯ НАУКА: КРИЗИС ИЛИ РАЗВИТИЕ? Тезисы для обсуждения. Политическая наука 2018 г. №1. 42 страница.

«Феромоновый девайс» - название нового субъекта геополитического масштаба. Источник имперской мысли. Новый феномен мирового масштаба. Геополитическое образование, значительно превосходящее масштабы империй по всем параметрам. Новое авторское именование геополитического субъекта основанные современным реалиям сложившиеся в международной политике. Субъект геополитики, находящийся несколько уровней выше по возможностям, чем своего предшественника. Стабильное стремление империй веками создавать субъекты большего размера, чем в сравнении с себя, основа всей внутренней матрицы движущей энергии империи. Многовековой алгоритм действий имперских правителей по созданию могучей и прочной империи.

«Феромоновый девайс» — это стремление участников стран имперского клуба к разрушению сбалансированного паритета в меж имперских отношениях. Перерастания империи в субъект геополитического масштаба несопоставимой по мощи с предшественником, гипотетический образ нового субъекта в трёхмерном измерении.

«Феромоновый девайс» — это, переплетение в единое целое разных, но созвучных намерений руководителей одной страны, царствовавшие разные времена в империи. Правители империй при помощи подвластных средств реализует главную идею - строить могучую империю. Идея строить могучую империю, может принадлежать сразу нескольким правителям или отцам основателям империи. В начале идеи создателей империи гипотетически переплетаются друг с другом, со временем эти идеи набирают форму имперской мысли и произвольно создаётся идеологический мост, тем самым наследие предков послужит в качестве прочного фундамента для развития будущего поколения.

Если сравнивать содержание метафоры Дугина - "Краткий справочник властелина" с "Феромоновым девайсом" с уклона лексической компетенции, то тогда видна большая разница между этими двумя метафорами. "Феромоновый девайс" учит аудиторию читателей правильно относиться к сравнению и анализу политики империй. Метафора Дугина сформирована с позиции интересов России и православных народов, за уникальную точку зрения невозможно её упрекнуть. «Феромоновый девайс» — берёт своё начало от имперской мысли, несовременное начинание, идеи создании могучей империи могут принадлежать сразу нескольким правителям или отцам основателям. Обычно при создании «феромонового девайса» на ответственность "политического лица" ложится большая нагрузка. В большинстве случаев, благодаря управленческому таланту и умению правителей, империи превращаются в геополитический субъект на несколько уровней выше по возможностям, чем прежний. Каждый правитель империи обязан оставлять своим потомкам богатое наследие, заботиться о том, что оставленное наследие воодушевило потомков на новые имперские завоевания. Правители при создании «Феромонового девайса» обязаны подчиняться к последовательным действиям, а) разрабатывать стратегию осуществления долгосрочной цели, б) приумножить богатство и расширения территории империи, б) усилить патриотический настрой населения, в) создавать в масштабе империи мощную, неотстающую, не с чем не уступающую другим империям экономику, с) уделять особое внимание развитию науки и техники, д) развивать вооружённые силы империи, е) обращать пристальное внимание покрытию социальных нужд населения, ж) неразрывно и комплексно следить и интересоваться делами других империй. Обязательств такого рода много, всех их не сосчитать. Вышеуказанные факторы считаются звеньями одной цепи, со временем они набирают форму имперской мысли "Феромонового девайса". Главной миссией имперской мысли считается - сооружения идеологического моста с будущим поколением. Оставленное наследие предков должно мотивировать потомков на первенство во всём. Империя год за годом, век за веком, должна аккумулировать мощь – веками накопленный потенциал империи послужит гарантом обеспечивающий её жизнеспособности. Будущие поколения должны умело воспользоваться достоянием предков в дальнейших действиях.

«Феромоновый девайс» — это горькая правда об империях и самих империй, не заслуживающая ни одобрения, ни критики со стороны читателей. Это кровля, где укрывается - "кривая правда" империй. Просто об этом надо знать. «Феромоновый девайс» — это стартовая позиция развитии антиглобалистической науки.

«Феромоновый девайс» - политическое завещание, создания идеологического моста, разработка длительной стратегии развития империй, локомоция намерений, своеобразный жизненный путь самих империй и имперских правителей.

«Феромоновый девайс» - имперская ценность, имперская амбиция, идеологический мост.

«Феромоновый девайс» — гипотетический образ субъекта мирового масштаба, принадлежащее авторскому умозаключению. Цепь имперской логики действий.

Сохранения паритета между империями достигается разными способами, здесь действует золотая правила поведения, империи копируют почти всё у других империй, — политику, экономику и технологий.
Цели и задачи исследования: прежде всего намереваюсь ознакомить большой массы читателей с гипотетическим образом масштабного субъекта чем сама империя, занимающий позиции на несколько уровней выше по сравнению со своим предшественников. Для достижения поставленной цели нам поможет нетрадиционный подход к решению вопроса в корне отличающийся от существующих; а) решил перебазировать объект исследования на новое пространство и уровень, так как прежний научный подход исследования не стал отвечать требованиям современности (если углубиться в вопросе, причина кризиса не в том что стареют методы исследования науки, нет, кажется причина кризиса кроется в другом месте, пропагандистская политика и лаборатория политических знаний находящиеся под властью империи сделали своё дело, критически затуманили лексикологическую компетенцию и подсознательный анализ каждого человека, теперь мы отучились воспринимать на подсознательном уровне статус империй иначе чем прежний. Всегда под задуманными предлогами исключаются другие варианты. Для коренного изменения ситуации в политической науке требуется перебазирование объекта на новый уровень и пространство, соответствующее новым реалиям политической жизни империй, б) исключительно все констатации, нарративы, метафоры, выводы, оценки автора или авторов должны соответствовать законам диалектики в том числе и мои, они должны встретить вполне объективную и даже жёсткую критику со стороны имперских представителей науки, в) звучащие слова в адрес империй вовсе не должны носить адресный и оскорбительный характер, при анализе каждого объекта обязательно надо учитывать фактор пространства и времени (предпочтительно в основном упор делать на научное сравнение действий объектов геополитики). В качестве автора перед собой поставил следующую цель, решился устранить ошибки имевшее место в науке и политической терминологии, давать современным империям новое научное название, уместное их геополитическому статусу. С помощью выше названных приёмов, думаю, мы сможем смягчить сложившуюся ситуацию в мировой политике и в информационном поле. Поможем читателям в формировании твёрдых и правдивых политических позиций, мотивируем читателей по–новому оценивать происходящие события в мировой политике. Вначале теоретически, а затем практически создадим вполне действенную научную площадку с участием множества читателей. Надеюсь, что совместными усилиями мы достигнем поставленных целей и в результате сможем создать новое научное пространство для полемики. В конечном счёте всё это должно помочь нам выйти из ситуации информационного психоза, господствующего в последнее время в мировом информационном поле.
После начала внутри-славянского конфликта, спровоцированные империями, многие политики стали чувствовать себя как "обманутый дольщик", напрасно ожидающие улучшение меж имперских отношений. Ожиданиям такого рода заранее не было суждено сбыться. Как бы там не культивировали политику империй, усталость людей от имперского контента информации ощущается буквально на каждом шагу. Этому свидетельствует результаты последних европейских выборов.

У империй всегда было что скрывать от публичной аудитории. Они не учли ключевой фактор, публика читателей и армия избирателей всегда докопаются до истины. Многие вещи в мире стремительно меняются, и подобные изменения не обходят политику империй в информационной сфере. Теперь, после стольких событий задача создания полноценного контента информации в интересах империй осложнена по многим обстоятельствам. Как вы догадываетесь интересы империй гармонично пересекаются с друг другом только в исключительно жизненно важных для них вопросах, одно из них сохранения "имперской темы" в общем мировом контенте информаций. Вряд ли эту задачу облегчит искусственный интеллект, так как на это надеются имперские политтехнологи.
«Феромоновый девайс» до сих пор действовало и продолжает действовать как хроническая раковая опухоль, пожирающая мировую политику изнутри. В каких-то моментах в нашем подсознательном уровне происходит какая–то сумятица мысли. У множества людей объективный анализ политики сопровождается с трудностями. Бесспорно, в среде здоровой полемики рождается правда. Последняя правда такова, что "имперское господство западного типа" заметно стало уступать своё место "имперскому господству восточного типа" – кое кто успел это назвать "альянсом авторитарных режимов". Считаю что это кем то высказанный и при этом неуместный политический ярлык в адрес этих стран.
С давних времён инстинкт самозащиты (его ещё называют оборонительным) сберегало наших предков. Среди разновидностей человеческих инстинктов были такие, которым не было суждено моральное старение, наоборот, они день за днём обогащались всё новыми качествами. Пройдя годы, некоторые инстинкты homo sapiens(a) дали ему возможность не только управлять своими поступками, благодаря

которым он стал главой общины. Можем смело сказать, что большинство человечества, в том числе и империи, до сих пор продолжают архаично относиться на категорию "мир". Похоже человечество не считается самыми разумными homo sapiens - сами населяющим земли как полагали учёные. В какой-то степени мир (все нации и государства) давно адаптировался к совместной жизни с империями. Благодаря лоббистам «имперская тема» на каждом этапе развитии общества не уходит от информационного повестки дня.

Исследовательские работы в области развитии имперской мысли вызывают особый интерес читателей, в этой сфере науки ценными считаются труды Г. Мюнклера, А.Г.Дугина, Э. Гуссерля. На основе зарождения феномена «феромонового девайса» лежит множество факторов, одновременно они зависят и взаимодополняют друг друга. Как полагается, имперские правители в преддверии принятий судьбоносных решений, с вопросами всегда обращались к урокам истории, тщательно анализируют обстановку в мире, прежде чем начинать масштабные действия. Политический анализ обстановки в мире осуществляется с помощью проведения предварительной "пробы", империи заимствовали названный метод из медицинской практики, так как данным способом в медицине проверяется возможная аллергия пациента. Метод «проба» империям даст уверенность в будущем результате; названный метод сравним со стресс-тестом и считается важным элементом комплексной оценки. Если субъекты неудачно отреагируют на подобные стресс-тесты, тогда империи станут относиться им так, как будто политик относится на отработанные материалы. Удачно проведённые стресс-тесты обнадёживают империи в дальнейших действиях. Однажды Россия проводил удачный стресс-тест в отношении Украины и отнял у него ядерный арсенал. Несмотря на наличие комплекса общих характеристик их очень много, но каждая империя как сущность (субъект) считается сингулярной[4]. Империя, как объект познания, доступная исследователю в череде множественных данностей, есть субстанция временная, процессуальная, развивающаяся и, следовательно, эволюционирующая и главной среди этих данностей империи является субстанцией деструктивной в отношении других стран и народов. Мировое сообщество должно научиться воспринимать статус империй в качестве источника мягкой угрозы. По сути, империй невозможно отделить на "хорошие" и "плохие". Империи не всегда соблюдают принцип суверенитета и территориальной целостности других стран, "имперскому аппетиту" чужда понятия "красных линий" других стран. Империи не всегда соблюдают взятые на себя договорные обязательство. Иногда, исследователи и политики разного уровня в один голос подчёркивает, что имперским властителям чуждо политически-моральное самоограничение. Я частично одобряю их мнения, себя не считаю апологетом империй. В имперской политике человеческий фактор не всегда считается ценностью. Историки и политики считают без жертв нельзя добиться больших результатов и создавать империю. История не раз доказала, что множество сложных вопросов политики может решиться только с помощью и участием империй. Они всегда востребованы. После появления атомного арсенала у субъектов имперские отношения перешли более новый деформированный уровень. Они теперь взаимно отрицают всё что им не выгодно и всё что касается политику других империй. Но с другой стороны, всегда между воюющими империями шёл скрытый процесс скрещивания идей, и примечательная сторона в том, что они при этом открыто заявляют друг другу претензии по разным вопросам перед глазами мирового сообщества, тем самым камуфлируя скрытое согласие. В качестве подтверждения доказательства моих слов возьмём недавные признания Путина: Президент России Владимир Путин заявил, что Соединенные Штаты Америки остается великой державой во многих сферах имперской жизни. Об этом глава российского государства сообщил во время пресс-подхода к журналистам по итогу саммита Шанхайской организации сотрудничества (ШОС) в Астане.[5] По идее "слабые сопротивления или молчания" должны оцениваться как знак согласия[6]. Мы пока видим совсем обратное. На чреде последних событий в мире многие страны фактически потеряли шанс на политические маневрирования, теперь они вынуждены пойти на всяческие уступки империям, и вполне вероятно так и будет в обозримом будущем, вероятно теперь весь груз ложится на плечо[7] оставшихся стран. Кажется, меж славянский конфликт дарил империям уникальный шанс в попытке ядерного разоружения мира, точнее избавиться от ядерного арсенала Англии, Франции и др.,

[4] Оськина Ольга Ивановна, Кудряшова Екатерина Викторовна, Джанталеева Мадина Шапигуловна. Вопросы элитологии. 2021 г. №4 ISSN: 2712 – 8415 23 – 35 стр.

никому не секрет, что осуществление этой цели считается давней мечтой империй, они ради осуществления этой цели они готовы пойти даже на "запредельную эскалацию" в меж имперских отношениях, готовы заведомо указать на ложные причины, даже могут распустить НАТО и ЕС. По всей вероятности, современные империи не хотят даст другим странам поравняться с ними в военной мощи. Такой сценарий подталкивает империй скрытно войти в связь. Ведь, империи всегда маргинализируют политический имидж других стран. Из анализа последних событий можно предположить, что день за днём становится более туманным будущая судьба ЕС. Даже недальновидному человеку ясен факт, что США не будет делать большую трагедию из-за развала ЕС и даже НАТО. Империям, сравнительно чем мирное время большие доходы приносили, после военное восстановления экономики стран конфликта. В эти дни в мировой политической арене происходит какая-то заранее согласованная перезагрузка мировой политической системы. Десять лет тому назад к действиям по "тёмному сценарию" в мировой политике Россию призвала Хиллари Клинтон с именуемой кнопкой "Перезагрузки" В сложившейся ситуации для империй важнее сохранение потенциала и умножения мощи.

ВЫВОД.

Исходя из вышеизложенных мнений можно сделать следующие выводы:

Сложившиеся обстоятельства на поле боя в Украине стали портить репутацию империй; ЕС в какой-то степени не оправдало надежду США так как Европа не стала воевать с Россией. Из сложившейся ситуации в обозримом будущем не видится иного выхода кроме запредельной эскалации конфликта, поэтому можно предположить, что отныне НАТО и ЕС для США не имеют уже критически важного значения, как прежде. Вероятно, осуществляется давняя мечта США и России. Указав на тревожные звонки в мировой политике, они могут ослабить ЕС, может даже отнят у них ядерный арсенал. Шаткое положение демократов США перед ноябрьскими выборами вынуждает их скрытно войти на встречу с Путиным.

Список литературы.

горь Иванович Кузнецов. Критика и Библиография, Политическая прагматика империй, 149 страница, ISSN. 1998 – 9938 Вестник Волгоградского государственного университета. Серия 4. История 2015. №6 (36)

ереков Бауыржан Алиакбарович. Китайский проект "один пояс – один путь" проблемы и перспективы реализации. Россия и Мир в XXI веке. 140 страница. Cyberleninka. Ru > article/n\/kitayskiy – proekt – odin… Дата обращения 31.03.2024 г.

екин увеличит свой оборонный бюджет на 7,2% - РБК. Rbk.ru > Политика > Пекин увеличит свой оборонный бюджет на 7… Дата обращения 31.03.2024 г.

кунев Игорь Юрьевич, аспирант кафедры сравнительной политологии МГИМО(У) МИД России, президент молодежного отделения РАПН. Для связи с автором: as-io@yandex.ru. Тезарус. 137 страница. hse.ru >data

горь Иванович Кузнецов. Критика и Библиография, Политическая прагматика империй, 147 страница, ISSN. 1998 – 9938 Вестник Волгоградского государственного университета. Серия 4. История 2015. №6 (36)

.В. Ильин. СОВРЕМЕННАЯ ПОЛИТИЧЕСКАЯ НАУКА: КРИЗИС ИЛИ РАЗВИТИЕ? Тезисы для обсуждения. Политическая наука 2018 г. №1. 42 страница.

.Дугин Основы Геополитики, Книга 1, ratnikjournal. narod.ru> zip/ Dugin. Geopolitika. pdf, 10 – страница, Дата обращения 25.03.2024 г.

Бекназарова С.С
Доктор технических наук, профессор
Ташкентский университет информационных технологий имени М.Хоразмий, Ташкент, Узбекистан

РОЛЬ НАУКИ В ФОРМИРОВАНИИ МИРОВОСПРИЯТИЯ

Аннотация: Статья исследует важность и вклад ученых в формирование культурного развития и воспитания молодежи. Авторы статьи анализируют, как ученые играют ключевую роль в создании и распространении знаний о культуре, искусстве, истории, литературе и других областях, которые формируют культурную осведомленность и эстетическое восприятие молодежи. В статье также освещается влияние ученых на формирование ценностей и мировоззрения молодежи. Ученые, своим исследовательским подходом и через

образовательные программы, способны представить молодежи различные культурные практики и перспективы, что способствует их критическому мышлению, развитию толерантности и культурной грамотности. Статья "Культурное воспитание молодежи: роль ученых в формировании мировосприятия" рассматривает важность участия ученых в процессе формирования культурного восприятия у молодежи. В статье подчеркивается, что ученые играют ключевую роль в передаче знаний о культуре, истории, искусстве и других аспектах культурного наследия, что способствует более глубокому пониманию мира и развитию толерантности и уважения к различиям. Автор статьи обсуждают методы образования и педагогические подходы, которые могут помочь ученым эффективнее влиять на формирование культурного восприятия у молодежи. Также поднимается вопрос о необходимости развития культурного образования и создания специализированных программ и проектов, которые способствуют продвижению культурного разнообразия и межкультурного диалога. В целом, статья акцентирует важность ученых как ключевых фигур в процессе культурного воспитания молодежи и призывает к активному участию ученых в формировании мировосприятия и развитии культурного сознания в обществе.

Ключевые слова: образование, молодежь, культура, мировосприятие, ученые, воспитание, исследования, образовательные программы, педагогика, искусство, традиции, ценности, развитие личности, активное гражданство, социокультурные процессы, общество.

Вводная часть.

Роль ученых в культурном воспитании молодежи является одной из важнейших и ответственных. В современном обществе, где культура и образование играют ключевую роль в формировании личности и развитии общества, ученые имеют возможность влиять на молодежь и воспитывать ее в соответствии с высокими культурными и нравственными ценностями.

Ученые, как носители знаний и опыта, могут привлечь внимание молодежи к культурным ценностям, развить ее эстетический вкус и критическое мышление. Они могут стать наставниками и вдохновителями, способными расширить кругозор молодежи и помочь ей найти свое место в культурном пространстве.

Роль ученых в духовном воспитании молодежи может быть важной и значимой. Вот несколько аспектов, которые можно рассмотреть:

Предоставление знаний и понимания: Ученые имеют экспертизу в различных областях знаний и могут передавать свои знания молодым людям. Они могут помочь расширить кругозор и понимание молодежи в вопросах духовности, этики, философии и других аспектов, связанных с духовным развитием.

Объект и методы исследования.

Наука - это мощный инструмент для расширения кругозора и понимания мира. Вот несколько механизмов, которые помогут вам расширить свои знания и глубже погрузиться в научные темы:

1. Чтение научных статей и публикаций: Чтение оригинальных научных исследований и статей позволит вам ознакомиться с новейшими открытиями и достижениями в разных областях науки. Это поможет вам углубить свои знания и понять, какие вопросы волнуют современных ученых.

2. Просмотр лекций и научных программ: Интернет и телевизионные каналы предлагают огромное количество научных программ и лекций, которые можно посмотреть. Они позволят вам изучить разные аспекты науки, а также услышать мнения и идеи ведущих ученых.

3. Посещение научных мероприятий: Посещение научных конференций, семинаров и выставок даст вам возможность встретиться с ведущими учеными, услышать их доклады и обсудить актуальные научные вопросы. Это отличная возможность расширить свои знания и установить контакты с единомышленниками
.

4. Участие в научных проектах и исследованиях: Принятие участия в научных проектах, совместных исследованиях или даже написание собственной научной статьи поможет вам погрузиться в научное сообщество и получить практический опыт. Это также способствует глубокому изучению конкретной научной области.

5. Общение с учеными и коллегами: Важно поддерживать контакты с учеными и коллегами, обсуждать научные идеи, задавать вопросы и учиться от других. Совместные обсуждения и обмен опытом дают возможность получить новые знания и взгляды на проблемы из разных перспектив.

Результаты и обсуждение исследования.

Научный подход к духовности: Ученые могут применять научный подход и методы к изучению феноменов, связанных с духовностью. Они могут проводить исследования, анализировать данные и делиться своими научными выводами с молодежью. Это помогает развить критическое мышление и способность анализировать информацию в контексте духовных вопросов.

Вдохновение и мотивация: Ученые могут служить вдохновением для молодежи своими достижениями и примером. Их исследования и открытия могут показать, как научный подход может быть применен для понимания и исследования культурных аспектов жизни. Это может мотивировать молодежь стремиться к знаниям и исследованиям.
Менторство и сопровождение: Ученые могут выступать в роли наставников и менторов для молодежи, помогая им развивать свои интересы в духовной сфере. Они могут поддерживать их в исследованиях, обсуждать вопросы и помогать формировать собственные взгляды на духовные ценности и убеждения.
Диалог и обмен идеями: Ученые могут способствовать диалогу и обмену идеями с молодежью. Они могут организовывать семинары, конференции, дискуссии и другие формы общения, где молодые люди могут высказывать свои мысли и вопросы, а ученые могут поделиться своими знаниями и опытом.
В целом, ученые могут играть важную роль в духовном воспитании молодежи, предоставляя знания, наставничество, научный подход и вдохновение. Их участие способствует развитию молодежи как целостной личности и помогает им найти свое место в мире духовности и знаний.
В статье поднимается вопрос о важности научного подхода в изучении и анализе культурных явлений. Ученые, основываясь на научных методах и теориях, способны систематически и объективно исследовать и оценивать влияние культурных процессов на молодежь, а также предлагать методы и стратегии культурного воспитания для ее развития.
Кроме того, статья отмечает, что ученые также могут быть примером и вдохновением для молодежи в достижении целей в области культуры и науки. Их успехи и достижения могут стимулировать молодежь к стремлению к знаниям и культурным исследованиям.
Резюме.
В заключение, статья подчеркивает ценность и роль ученых в культурном воспитании молодежи. Их исследовательские работы, образовательные программы и примеры успеха не только расширяют культурные горизонты молодежи, но и способствуют развитию личности, творческого мышления и понимания места и роли культуры в современном мире.
В заключении статьи "Роль ученых в культурном воспитании молодежи" можно сделать следующие выводы.
Во-первых, ученые играют важную роль в культурном воспитании молодежи. Они не только занимаются научной деятельностью, но и имеют возможность прямого влияния на молодых людей через свою экспертизу и образовательную деятельность. Ученые могут стать ролевыми моделями для молодежи, вдохновляя их на активное изучение науки, развитие критического мышления и творческого потенциала. Они также могут служить мостом между научными знаниями и культурными ценностями, помогая молодежи лучше понять и оценить научные достижения и их значимость для общества.
Во-вторых, ученые могут принимать участие в различных культурных мероприятиях и инициативах, которые направлены на воспитание и развитие молодежи. Они могут организовывать научно-популярные лекции, научные фестивали, конкурсы и выставки, которые помогут привлечь внимание молодежи к науке и позволят им увидеть ее практическое применение. Такие мероприятия не только развивают интерес к науке, но и способствуют формированию общественного сознания и активной гражданской позиции у молодежи.
В-третьих, ученые могут внести значительный вклад в культурное воспитание молодежи через свою научную деятельность и исследования. Их работа может способствовать формированию новых идей, ценностей и принципов, которые помогут молодежи лучше понимать и оценивать современную культуру. Кроме того, ученые могут побуждать молодежь к критическому анализу культурных явлений и развитию толерантности и уважения к разным культурам и мировоззрениям.
Таким образом, ученые играют важную роль в культурном воспитании молодежи, способствуя ее развитию, формированию ценностей и общественной активности. Ключевым аспектом их работы является не только передача научных знаний, но и построение моста между наукой и культурой, что помогает молодежи лучше понять и оценить научные достижения и их значение для развития общества.

Список литературы:

орисенко, Л. В. Культурное воспитание молодежи как фактор формирования мировоззрения // Вестник Московского университета. Серия 18: Социология и политология. - 2016. - № 1. - С. 56-65.
агарлицкий, Ю.А. Молодежь. Культура. Мировоззрение // Вестник Российского университета дружбы народов. Серия: Социология. - 2014. - № 4. - С. 78-85.

етрова, И.С. Влияние образовательных программ на формирование мировосприятия молодежи // Педагогика и психология. - 2018. - № 3. - С. 42-49.
мирнова, Е.Н. Роль ученых в культурном воспитании молодежи // Исследования по образованию. - 2017. - № 2. - С. 98-107.
сов, Л.А. Формирование мировоззрения молодежи в современном обществе // Социологические исследования. - 2019. - № 5. - С. 124-136.
абибуллин, А.Б. Молодежь и культурное пространство: взгляд современной науки // Культурология. - 2015. - № 1. - С. 32-40.
7. Beknazarova, S.S. Algorithm for Splitting an Audio File by Frames/ AIP Conference Proceedings, 2023, 2746(1), 040003
8. Beknazarova, S., Ishanxadjayeva, Z., Jaumitbaeva, M. Media resources in video information systems/ E3S Web of Conferences, 2023, 401, 03068
9. Beknazarova, S., Joldasov, S., Abdullayeva, O., Mamasoatov, D. Control mechanism of eliminate noise and improve visual perception of the image/ AIP Conference Proceedings 2023, 2789, 040078

Akhbutayeva F.G.
Doctoral student of Institute for Retraining and Professional Development of Higher Education Personnel, Tashkent Uzbekistan

IMPROVING THE LINGUISTIC COMPETENCE OF PEDAGOGUES IN PROFESSIONAL DEVELOPMENT SYSTEM BASED ON INTEGRATIVE APPROACH

The improving the possibility of developing linguistic competence in the process of professional training of teaching staff on the basis of an integrative approach, also on an individual focus on the development of vocational educational programs, the gradual smoothing of the cognitive thinking processes of teaching staff, improving the vocabulary of the English language and the frontal development of an integrative approach in the subject-subject environment.

The process of forming the pedagogical infrastructure in the process of developing the linguistic competence of teaching staff has been improved on the basis of an integrative approach, which is aimed at increasing the vocabulary and systematic organization of didactic work, designing advanced innovative technologies in accordance with the didactic content, and gradually rounding off the components to improve the process of developing skills.

The content of improving the linguistic competence of pedagogues based on an integrative approach in the process of professional development

Today, our country demands to solve the problems of social modernization, industrialization and rapid innovation in the conditions of new global economic integration. In this regard, in the 21st century, the development of national competitiveness, development of prosperity and recognition of the country in the whole world, training of educated and highly qualified personnel in Uzbekistan is a great responsibility.

Under this, a separate decision was made by the President of the Republic of Uzbekistan, Sh.M.Mirziyoev, in which: "Having modern knowledge and high moral and ethical qualities in the field of higher and secondary special, vocational education, implementation of a unified state policy aimed at training highly qualified personnel who think independently; ensuring high level and quality of training of personnel who have deep knowledge of modern information and communication technologies and foreign languages; implementation of new pedagogical technologies and teaching methods, organization of educational processes in accordance with international practice, improvement of curricula and subject programs, educational processes with the implementation of modern forms of education and information and communication technology tools quality improvement; effective organization of scientific and research work in higher educational institutions, wide implementation of research results, commercialization of scientific developments, provision of strong mutual integration of higher education, science and production, a large number of talented young people for scientific and research work attraction reaching out and supporting them in every way; necessity is reflected in the decision.

Innovations have a great place in education. Effective use of innovative technologies, such as computers, the Internet, and multimedia resources in the educational process, is considered the only way to demonstrate educational qualities. One of the innovative technologies for improving the linguistic competence of the listeners is the use of multimedia tools in the teaching process.

The use of multimedia and electronic textbooks in the teaching process cannot be denied anymore. They become increasingly familiar with academic vocabulary and language structures when interacting with electronic resource texts. Audiences actively participate in the process of constructing meaning in and around a variety of media as they seek to continuously explore one content area through attentional control.

E.M.Alkarov separately emphasized the efficiency of management of continuous professional development of pedagogues on the basis of information and communication technologies.

In the lessons aimed at teaching a foreign language, speech activity skills are integrated as the main task of teaching. Effective and appropriate use of innovations in education should fully cover the following speech activity skills:

- Text types intended for listening comprehension, dialogues, various conversations; communication by phone; announcements, instructions, guides, TV and radio messages, weather information in public places; monologues; TV and radio documentaries; feature films; songs; including audio books, etc., from which the following tasks can be given:
- listen to the text and understand its main idea;
- listening to the text and distinguishing the specific information in it;
- to be able to determine the mood, feelings and attitude of the speaker;
- draw a conclusion through critical observation;
- pay attention to key words.

On speaking: proper acquisition in various communication speech situations; expressing his opinion about things and aspects he liked and disliked; to be able to provide personal information about oneself; to understand the speaker's speech or to be unable to understand it well, to be able to express one's opinion, explain, ask questions; being able to continue communication; interviewing and answering questions; participate in discussions on familiar topics; to continue communication in situations where the speaker's speech is absent or has to be; mastering the actions of starting and ending communication; express sentences differently and repeat emphasize from; to know the relevant national and cultural standards in oral communication and to apply them correctly; - The exercises selected for reading should be in sequence;

- In improving writing skills, it is necessary to pay attention to words, phrases, phraseological phrases, connecting words, and the semantics of words.

But we may face some difficulties in mastering the skills listed above. In this case, the following difficulties are usually observed in the speaking process: stopping, speaking by rote, speaking without being able to pronounce sounds clearly, due to incorrect use of orthographic standards or mixing them with the standards of one's native language. the occurrence of errors is observed. In particular, from the syntactic point of view, the order of the parts of the sentence has a big difference. In the native language, it consists of possessive, second-order, and participles, while in English, it consists of possessive, participle, and second-order parts of speech. Below are the mistakes that are made in the process of speaking in English and how to overcome them.

REFERENCES:

1. Bernhard A. Quality Assurance in an International Higher School. London. 2012.
2. Celce-Mursia, M. Olstain. Discourse and context in language teaching: A guide for language teachers. Cambridge: CUP.2000.
3. Chomsky, Noam. (1965). Aspects of the Theory of Syntax. Cambridge, MA: MIT Press.

Долиев А.Т
Институт переподготовки и повышения квалификации кадров системы высшего образования, г. Ташкент, Республика Узбекистан

ФАКТОРЫ ИНТЕГРАЦИИ НАУКИ И ОБРАЗОВАНИЯ В ИННОВАЦИОННОМ РАЗВИТИИ СИСТЕМЫ СОВРЕМЕННОГО ОБРАЗОВАНИЯ

Аннотация: *В статье исследованы факторы интеграции науки и образования в инновационном развитии системы современного образования. Обоснована государственная важность интеграции*

науки и образования. Исследован зарубежный опыт инновационного развития системы современного образования.
Ключевые слова: *инновационный, система, наука, технология, кадры, учебные планы, технопарки (STP), бизнес-инкубаторы, интеграция, образование.*

FACTORS OF INTEGRATION OF SCIENCE AND EDUCATION IN INNOVATIVE DEVELOPMENT OF THE MODERN EDUCATION SYSTEM

Abstract: *The article examines the factors of integration of science and education in the innovative development of the modern education system. The national importance of the integration of science and education is substantiated. Foreign experience in innovative development of the modern education system has been studied.*
Keywords: *innovative, system, science, technology, personnel, curricula, technology parks (STP), business incubators, integration, education.*

Мировой опыт убедительно показывает, что эффективный инновационный процесс, коммерциализация технологий и другой наукоемкой продукции возможны в странах с всесторонне развитой инновационной системой, в которой ключевым элементом является государственное участие и поддержка активизации инновационной деятельности реальным сектором экономики и ведущими компаниями. Главной основой этого интеграционного механизма, обеспечивающего технический прогресс государства и социально-экономического развития общества, является наука.

В Узбекистане с первых лет независимости был взят курс на создание прочного фундамента для дальнейшего развития отечественной науки, ведущих научных школ, и в первую очередь наиболее крупной и значимой научной организации страны – Академии наук Республики Узбекистан. Принятые Президентом Узбекистана Ш.М. Мирзияева указы и постановления являются стимулом для реализации последовательной государственной политики в научно-технической и инновационной сфере, отвечающей новым историческим реалиям.

Основополагающими директивными документами в сфере развития отечественной науки и инноваций стали Указы Президента Узбекистана « Об утверждении концепции развития науки до 2030 года» от 29 октября 2020 года и «О мерах развития науки, образования и воспитания в периоде нового развития Узбекистана» от 6 ноября 2020 года.

В Республике продолжаются реформы в области государственного регулирования управления и финансирования отечественной науки, сосредоточения ее усилий на приоритетных для страны направлениях, которые способствуют созданию в стране системы целевого финансирования научных проектов и дооснащения научных лабораторий современным оборудованием, организации фондов модернизации и новых технологий на предприятиях, а также проведению республиканских инновационных ярмарок. С целью создания благоприятных условий подготовки молодых специалистов в нашей стране были приняты необходимые меры по дальнейшему укреплению материально-технической базы научных учреждений.

В научных учреждениях свои масштабные исследования проводят, наряду с представителями старшего поколения, также и молодые ученые, исследователи, обладающие глубокими знаниями, владеющие несколькими иностранными языками. Они обеспечены современным научным и лабораторным оборудованием и материальными ресурсами. Приоритетные фундаментальные результаты, полученные ими, служат основой для широкого развития прикладных научно-технических и инновационных разработок, которые сегодня интенсивно развиваются и ориентируются, в основном, на нужды отечественных производителей и базовых отраслей экономики страны.

Интеграция науки и образования имеет факторы государственной важности:

прежде всего, она позволяет высококачественно выполнить задачи, намеченные в Национальной программе кадров;

возрастает потенциал подготовки конкурентоспособных, отвечающих государственных стандартам научных кадров, способных защищать государственные интересы за счёт усовершенствования качества программ по дисциплинам, учебных планов, учебно-методической документации;

одним из факторов государственной важности интеграции науки и техники является то, что она подготавливает почву для в рамках национальной программы серьёзного раннего изучения методик и методов проведения молодёжью научных исследований.

Академия наук Республики Узбекистан также последовательно укрепляет интеграцию науки и образования. При ее научных учреждениях созданы совместные с вузами 26 научно-учебных центров и профилирующих кафедр, которые готовят магистров и бакалавров по востребованным в настоящий момент специальностям.

На их базе студенты бакалавриата и магистратуры имеют уникальную возможность не только ознакомиться с последними разработками ученых, но и принять в них непосредственное участие. Ученые Академии активно вовлечены в учебный процесс вузов, читают лекции и руководят выпускными работами бакалавров и диссертационными исследованиями магистров. Интегрирование ряда институтов Академии наук в ведущие образовательные учреждения стало важным фактором развития вузовской науки в республике, повышения качества подготовки высококвалифицированных специалистов.

Признаваемая необходимым условием качества высшего образования -взаимосвязь науки и образования в деятельности вузов и университетов, которая реализуется не только в выполнении и получении профессорско-преподавательским составом хоздоговорных и прикладных научных результатов, но и посредством все более широкого участия студентов в реализации научно-исследовательских проектов вузов.

В этой связи, на наш взгляд, необходимо создавать в университетах и вузах современные научно-учебные лаборатории, в которых способные и одаренные студенты могли бы обучаться по индивидуальным программам и заниматься научными исследованиями, организовывать постоянно действующие научные семинары на факультетах, где докладывались бы результаты научных исследований магистрантов и докторантов. Также было бы полезно создавать научные школы и центры в составе приоритетных университетов по разработке перспективных направлений фундаментальных и прикладных научных исследований, центры стратегических исследований, которые бы вырабатывали республиканскую (региональную) образовательную политику, организовывали совместную деятельность образовательных учреждений, проводили аналитические исследования по заданию администраций регионов, оказывали бы содействие различным субъектам сферы образования регионов.

Проведенный анализ зарубежного опыта показывает, что ряд государств прибегает и к помощи фискальных инструментов для усиления интеграции корпоративного (производственного) сектора с университетами (вузами). Так, пример налогового стимулирования взаимодействия корпораций и университетов демонстрирует Япония, когда в 2 раза снижается налог на имущество в отношении оборудования, приобретенного предприятием в целях научного проекта и размещенного в университете. В этой стране также распространена практика предоставления налоговых кредитов для взаимодействий организаций в формате «корпорация - университет».

На этапе инновационного развития особую роль имеет достижение социального партнерства, предполагающего заинтересованность всех участников процесса подготовки квалифицированных кадров - системы высшего образования, производства, общественных организаций, органов власти на местах. Пример успешной реализации такого взаимодействия показывает Финляндия.

В инновационной системе Финляндии действует большое количество технопарков (STP) и бизнес-инкубаторов (BICs). Они задают движение инновационного развития страны. В отличие от США, в основе каждого технопарка в Финляндии находятся университеты. Университеты формируют для технопарков научные кадры, которые разрабатывают и создают новации. Университеты за счет этого получают дополнительный источник финансирования для развития. Для технопарков упрощается подбор и внедрение нового сотрудника, а также упрощается процесс повышения квалификации сотрудников.

Таким образом, роль вузовской науки сегодня проявляется в том, что она является необходимым условием научно-технического прогресса, предпосылкой развития современных наукоемких производств и передовых технологий, выступает в качестве основы подготовки квалифицированных кадров для всех отраслей народного хозяйства. Будучи одним из приоритетных направлений государственной политики страны вузовская наука нуждается в соответствующем финансовом обеспечении и в изучении зарубежного опыта. Участвуя в ускорении инновационного развития страны, вузовская наука должна работать на опережении. В этих целях высшая школа должна стать полноправным участником не только инновационной деятельности, но и системы реального сектора экономики страны, интегрировать в международную образовательную систему, в т.ч. через развитие академической мобильности, использования системы и инфраструктуры бизнес-инкубаторов и технопарков, и иметь возможность оценить новые достижения и современную практику для их применения в будущем.

Образование и профессиональная подготовка специалистов в университетах в области науки, техники и технологий имеют огромное значение для достижения успеха в инновационном развитии страны. Для обеспечения широкого продвижения инноваций и развития инновационной экономики необходимы квалифицированные специалисты, имеющие базовые знания по современным технологиям, а также в области экономики, патентования, менеджмента, маркетинга и коммерциализации. Поэтому в программах

обучения большинства технических вузов страны следует больше времени уделять вопросам изучения организации и специфики инновационного процесса, дифференцированно в разрезе производств, отраслей и в целом в стране. Также необходимо организовать курсы и программы переподготовки и повышения квалификации руководителей и ведущих специалистов предприятий, вследствие чего они получат необходимые знания по организации инновационного процесса и его преимуществах.

Для интенсификации коммерциализации лучших, сулящих большой экономический эффект отечественных инновационных разработок необходимо создавать новые инновационно-ориентированные структуры (научно-учебные и межведомственные центры, центры высоких технологий, технопарки, старт-ап фирмы и другие), а также предприятия для их реализации. Ускорение инновационного цикла даст дополнительные преимущества в конкурентной борьбе за рынки сбыта.

Одним словом, необходимо и дальше развивать существующие и создавать на их основе более эффективные нормативно-правовые, организационные, экономические, финансовые, налоговые, инфраструктурные, материально-технические, информационные условия и осуществлять гибкую политику подготовки и повышения квалификации кадров для инновационной деятельности с целью реализации государственно значимых инновационных приоритетов и обеспечения устойчивого развития инновационной экономики страны.

Список использованных источников:

1. Указ Президента Узбекистана №УП-6097 «Об утверждении концепции развития науки до 2030 года» от 29 октября 2020 года

2. Mukhtorov. A. Ozbekistonda talim rivoji va halkaro tajribalar. Iqtisodyot va innovatsipn technologiyalar. 2012. –B. 1.

3. Doliev Asliddin Tulkinjon Ugli. CHARACTERISTICS OF ORGANIZING PROFESSIONAL IMPROVEMENT OF LEADING STAFF. International Scientific and Practical Conference/ https: //www. conferenceseries. info/ index .php /education// 2023. -P.56-59

Mannopova R. B.
doctoral student Institute for retraining and professional development of higher education personnel
Tashkent, Uzbekistan
Begimkulov U.Sh.
doctor of pedagogy, professor
Director Institute for retraining and professional development of higher education personnel
Tashkent, Uzbekistan

THE FUTURE OF LEARNING:INNOVATIONS IN EDUCATION

Abstract

The paper describes the innovation in education and provides several examples for educational innovation, such as blended learning, personalized learning and project-based learning.

Key words

Innovation, reform, blended learning, rotation model, personalized learning, project-based learning, STEM.

As our world has become increasingly interconnected and rapidly changing, traditional education methods have struggled to keep pace with the demands of contemporary society. Lecture-based learning, teacher-centred instruction and passive learning do not provide students with the essential skills for the 21st century, such as problem-solving, critical thinking and creativity. This has resulted in an increased need for innovation in education. Innovation in education is defined as the implementation not just of new ideas, knowledge and practice, but also of improved ideas, knowledge and practice. According to Serdyukov (2017), innovation is to be regarded as an instrument of necessary and positive change. Any human activity (e.g. industrial, business, or educational) needs constant innovation to remain sustainable. While the terms “innovation”, “change” and “reform” are interchangeable in some ways, Cerna (2014) differentiate all these notions and provide key characteristics.

	tion		

ion	entation of improved nowledge and practices	ured and conscious of producing change	ansformation or alteration y be an intended or unintended enon
aracteristics	novelty and brings benefits	s change (though in ses only little or none)	storical, contextual and ual
	s, product, marketing and ational ental, radical or systematic	, incremental or tic	ntiated by pace (continuous or) and scope (convergent or

Table 1. Innovation, reform and change

Source: Cerna, L. (2014), "Innovation, governance and reform in education", CERI Conference background paper, 3-5 November 2014.

The need for innovation require educators to apply innovative, diverse and creative methods in the classroom. Blended learning, presonolized learning and project-based learning can be the examples of innovation in education. The concept of blended learning describes an educational approach that combines face-to-face classroom learning with the use of digital media and interactive activities online. With the help of this hybrid model, students will be able to gain a more flexible, individualized, and engaging educational experience that combines the strengths of both in-person and online learning. There are following benefits of blended learning: flexibility, personalization, имцproved communication and better learning outcomes. Depending on the approaches the learning occurs, blended learning offers four models. The first model is Rotation model, which enables study to learn some parts of the lesson online, and continue the class in face-to-face model. In the flex model of blended learning students are provided with computer labs and study on their pace. In this model teachers do not stand in front of students during the class like traditional classes, they only assist and guide when it is needed. The next one called "A la Carte model". A la Carte model gives students a chance to decide which courses to take online and which ones face-to-face. Another model is "Enriched virtual model". In this model students obtain all materials online, but several classes are run on-site, such as project works and presentations.

Personolized learning can be a good example of educational innovation. Personlized learning, unlike traditional learning focus on students' needs, strenghts and weaknesses. Personolized learning offers students to choose courses, activities depending on their needs and interests. In this type of model, each students specific skills, competencies are mastered on their own pace not in a fixed schedule.

In project-based learning students learn through real-world activities and projects. Project-based learning mainly focus on collaboration, engagement and problem-solving skills of students. STEM projects can be examples for project-based learning. Students design, create models, devices to experiment to solve certain problems.

In cunclusion, there is a huge need for innovation in education. Main reasons are adapting technological advancements, addressing students' needs, solving real-world problems and preparing students for future job market. In order to prepare students for future challenges, enhance equity and access, and foster a culture of lifelong learning and creativity, education systems must embrace new technologies, personalized learning, and active engagement strategies. Innovation is essential for education to remain relevant, ensuring students acquire the skills and knowledge necessary to succeed in an ever-changing global environment.

References:

1. Cerna, L. (2014), "Innovation, governance and reform in education", CERI Conference background paper, 3-5 November 2014;
2. OECD. (2016). Innovating education and educating for innovation: the power of digital technologies and skills. OECD Publishing Paris;
3. Serdyukov, P. (2017). Innovation in education: what works, what doesn't, and what to do about it? Journal

Бозорбаев И.И.
Институт переподготовки и повышения квалификации кадров системы высшего образования

ТЕОРЕТИЧЕСКИЕ ПРИНЦИПЫ РАЗВИТИЯ СПЕЦИАЛЬНОЙ КОМПЕТЕНТНОСТИ ПЕДАГОГИЧЕСКИХ КАДРОВ НА ОСНОВЕ КОНТЕКСТНОГО ОБУЧЕНИЯ

Аннотация: В данной статье анализируются теоретические основы развития специальной компетентности педагогов на основе методики контекстного обучения. В статье речь идёт об основных принципах и методах контекстного обучения, их роли и эффективности в педагогической практике.Будет рассмотрено преимущества контекстного обучения для развития специальной компетентности педагогических кадров, способы применения знаний и умений на практике.

***Ключевые слова**: контекстное обучение, специальная компетентность, педагогические кадры, интеграция, активное обучение, кооперативное обучение, рефлексия, образовательный процесс.*

Abstract: This article analyzes the theoretical foundations for the development of special competence of teachers based on the methodology of contextual teaching. The article deals with the basic principles and methods of contextual learning, their role and effectiveness in teaching practice. The advantages of contextual learning for the development of special competence of teaching staff, methods of applying knowledge and skills in practice will be considered.

***Key words**: contextual learning, special competence, teaching staff, integration, active learning, cooperative learning, reflection, educational process.*

Развитие специальной компетентности педагогических кадров является одной из наиболее актуальных проблем современности. Педагогические кадры должны адаптироваться к современным образовательным требованиям и подходам. В этом смысле очень важна контекстная методика обучения. Контекстное преподавание и обучение (contextual teaching and learning) – это методический подход, направленный на связь образовательного процесса с реальными жизненными ситуациями. Такой подход призван сделать образовательный процесс более эффективным и интересным.

Теоретические основы контекстного образования связаны со следующими принципами. Путем соединения различных предметов и тем в учебном процессе, формирования широкого спектра знаний педагогов, обучения их применению своих знаний на практике, закрепления их знаний путем вовлечения их в активное участие, обучения работе в группах и благодаря этому существуют основные принципы, такие как развитие социальных навыков и обучение анализу и оценке собственных знаний.

Роль контекстного обучения в развитии специальной компетентности педагогических кадров значительна. Педагоги должны научиться применять свои знания в реальных жизненных ситуациях. Педагоги должны развивать навыки взаимного сотрудничества и командной работы.

Эффективность контекстного обучения дает множество преимуществ в образовательном процессе. Благодаря этой методике педагоги приобретают более глубокие и устойчивые знания, применяя их в практических ситуациях, развивают навыки анализа своих знаний и принятия самостоятельных решений, повышают навыки работы в команде и эффективного общения, приобретают практический опыт и будут иметь возможность укрепить практические навыки.

Практическое применение знаний и умений педагогов обеспечивает эффективность контекстного подхода обучения. Благодаря практическим занятиям и семинарам педагоги имеют возможность применять теоретические знания на практике, эти занятия увеличивают практический опыт педагогов и знакомят с новыми методами. Путем обмена профессиональным опытом педагоги делятся своими знаниями и опытом, что помогает осваивать новые подходы и методы. Используя инновационные технологии, например, с помощью интерактивных образовательных платформ и симуляций, можно будет применять знания на практике, что обогатит опыт педагогов. Практическое применение путем проверки педагогических знаний и умений в реальных ситуациях, например, преподавания в классе или разработки учебного плана, дает возможность закрепить опыт. Применяя результаты исследований, проводимых педагогами, в практической исследовательской и проектной работе, создается возможность проверить свой опыт посредством реальных проектов и исследований.

Процесс профессионального развития педагогических кадров должен включать контекстуальные подходы обучения. Регулярно организуются программы и тренинги повышения квалификации, педагоги совершенствуют свою квалификацию, изучая и применяя контекстуальные методы обучения. Важное значение в процессе профессионального развития имеет использование инновационных педагогических технологий и методов.

Заключение

Основные принципы контекстного обучения включают интеграцию, активное обучение, совместное обучение и рефлексию. Интеграция позволяет педагогам связать свои знания с разными предметами и темами, активное обучение предполагает их активное участие, кооперативное обучение

развивает социальные навыки посредством работы в группах, а рефлексия позволяет анализировать собственную деятельность и выявлять недостатки.

Практическое применение знаний и навыков повышает эффективность контекстного обучения. Путем практического обучения, обмена профессиональным опытом, инновационных технологий, применения в реальных ситуациях, коллективной работы, размышлений, изучения конкретных ситуаций и наставничества педагоги обогащают свой опыт и совершенствуют свои навыки.

Контекстное обучение помогает сделать образовательный процесс более эффективным и актуальным, обеспечивает профессиональное развитие педагогов и повышает качество образования.

Список использованной литературы

1. Вербицкий А.А., Ларионова О.Г. Категория «контекст» в психологии и педагогике. – М: Logos, 2009. – 336 с.
2. Вербицкий А.А. Педагогические технологии контекстного обучения. Научно-методическое пособие. – М.: РИЦ МГГУ, 2010. – 55с.
3. Israilovich B. I. (2024). Контекстный подход в обучении общеобразовательных предметов. *Наука и технологии*, *1*(1).

Dusmuradov Quvonch
Institute for Retraining and Professional
Development of Higher Education Personnel

TO THE PERSON DIRECTED ELECTRON EDUCATION CURRENT OF REACHING CONTENT

Абстрактный

Личностно-ориентированное электронное обучение – это инновационный подход к образованию, который активно входит в современную образовательную практику. Рассматривается сущность и важность внедрения такого образования в современное образование.

Внедрение персонализированного электронного обучения основано на концепции индивидуализации учебного процесса. Такой подход позволяет адаптировать обучение к уникальным потребностям, интересам и стилям обучения каждого учащегося. Индивидуализация образования способствует повышению мотивации, эффективности и качества образования.

Abstract

To the person directed electron education is that modern education to practice active respectively included to education innovative approach Modern in education such education current of reaching essence and importance seeing comes out

To the person directed electron education current reach study process individualization to the concept is based on This approach each to learn of the student to himself special needs, interests and learning styles to adapt possibility will give. Education individualization of education motivation, efficiency and quality to increase help will give.

Key words : *personalized electron education , individual education , flexible education , adapted education , adapted education ways to the reader directed approach , flexible content , education technology , analytics learning , students activity, differential instruction , customized curriculum , students profile , personalized Feedback is flexible assessment of students opportunities expansion , digital education platforms , the whole lifetime learning* **.**

Ключевые слова: *персонализированное электронное образование, индивидуальное образование, гибкое образование, адаптированное образование, адаптированные способы обучения, ориентированный на читателя подход, гибкий контент, образовательные технологии, аналитическое обучение, активность студентов, дифференцированное обучение, индивидуальная учебная программа, профиль студентов, персонализированная обратная связь - гибкая оценка расширения возможностей студентов, цифровые образовательные платформы, обучение на протяжении всей жизни*

Enter

Whole in the world , including Covid-19 pandemic in Uzbekistan quarantine condition education in the system teaching shape to change forced did Even reliable information and communication technologies infrastructure and home Internet connection conditions was of countries teachers also online for to education fast transition very difficult was ICT and another remote education resources there is was not in the regions teachers for

transition more difficult or impossible being left , Digital public information tools and on web platforms comments of users activity and interactivity in raising important role plays For example , videos or images such as multimedia content comments addition information , translations or interactive elements with provide can see experience enriches and active to learn help will give.

Traditional education often different needs , learning styles and of individual students advantages careless leave to all suitable coming the approach uses To the person directed electron education customized education experience Create for technology from strength use through this to fix strives To the person directed electron education own to the point according to each student to himself special strong , weak sides , interests and goals have admits that

To the person directed education when it is said - the person human qualities with growing up , the person known qualities formation, independent thought walk get, think smooth ability to express , knowledge, skill qualifications develop himself person as realize reach, ability and opportunities full bloody by showing to give understood. To the person directed technology when said above counting past our processes done increase it efficient organize achieve, successful to the results reach for applied technology, modern technologies, new-new methods is understood. To the person directed education own name this person pedagogical in terms of education bring up process is understood.

Teacher and student in the middle teaching of the process main tasks:

1. Teacher and of the student each other with to come take
2. The lesson process (learning materials and technology, methods with enrichment)
3. To the reader lesson of transition planned ie plan basis

Knowledge for the student to get, to learn has been forces more development. Student lesson environment to teach possible. That is traditional of education that's it everyone knew methods except yes not opened edges to open through to the individual directed in education student with affairs you are his good results come back of the lesson effect good to be for known one stages and by planning received your techniques your application can For example : different children modern information techniques with new method by doing attention pulling or to class, science your interest can. Demonstrative weapons, distribution materials with lesson process take If you go, the child is attentive tries to be It has been crossed topics a lot times repetition, repetition of knowledge mother there is also a saying. Always the children in control catch, teach with education closely tie up need To the person directed education technologies when said: of a person abilities independent search, critical thoughts formation process. This education of the student to himself comfortable has been environment is to create the reader free thinking, from peers shame feeling loses to himself has been confidence develops. In this pedagogue possibility until students with the individual approaching lesson transitions need To the person directed education interactive education of the methods until use efficient of methods one.Interactive in teaching - teacher of activity the organizer in the role of participation Together, team being known activity done increase process is understood To the person directed education in technology interactive of the methods of use preferred sides let 's count

1. Team, group be work, that is students inside thought walk low level of knowledge level is low children scholars inside if he participates each other place filled in and didn't know the place knowing to get turkish being peers such as knowledgeable to be they strive
2. During the competition from each other in competition win, reflection in the process dispute the child his brain fast to work, competition in the process creative and critical to thinking big help will give.
3. In the psyche of the student independent thinking, active to be such as aspects develops. To the person directed in education done in raising student itself is different news, method, thinking found to class current if he does will be

For example:

- The individual lesson
- Groups with work lesson
- Creative lesson
- Home task according to report lesson

1. The individual the teacher's lesson time enough ie possibility each until student with accelerated without necessary knowledge learning. Then the child did not understand things strong by learning knowing to get provides.
2. Groups with at work education from the process come out known one topic selected to the middle thrown away and group, group being children this on the surface opinion, opinion walking debate take they go

3. Creative each in class to the student from one topic given him light up trying to give is asked. In this ball that's it the subject deep attentive to learning tries to be

4. Each of the student home task where level attentive done, go home on duty assignments right or wrong done report will be done.

To the person directed of education one how many types there is. Innovative education, cooperation education,interpol distance education education is a problem education , project education, computer education, development education, stratified education, module education, individual education, independent education, program education, game technologies such as types available.Traditional education black modern to education transition need we say this where degree appropriate ? To us known traditional education how many years before formed and here is the present until the day used This is the " class-lesson " method called Yakomensky by thinking found or expression done

This is the present education I know the environment, the process. An example who does if i am his Features:Peers with one in class reading ie young people equal to has been students one in class study take

In class teacher and students study plan, the only one study textbooks or set placed training based on lesson process take they go subject is one lesson hour during he asked This is the method the students knowledgeable, intelligent being growth provides. But while student 's (personal processes) itself feel free, lesson to the process relatively to be fear loss of selfunderstanding,many bilaterally independence,obviously thinking,self assessment, intentional actions and others develops. That to the topic about problems

1. A free person formation (Education in institutions known one defined to the result reach in the eye caught technology based on activity to maintain.)
2. Pedagogical processes product enough level not new pedagogical systems lack (knowledge, skills, creativity lack of activity in pedagogue)
3. New pedagogy systems lack (Pedagogical the effect education process efficient to be, to the goals to achieve looking forward to forming project we can say .)
4. In classrooms children number plural (individual each to approach to the child time not enough)
5. Cooperation pedagogy not formed (student and teacher between relationship good lack of formation). To the person directed education technologies in learning efficient of methods one this problematic teaching ie problematic is education. Problematic education different scientific methodical in terms of three different look have problematic situation to the body bring, of the problem putting, the problem the solution find.Of course problematic education teacher under the leadership of take will go

Summary

" To the person directed electron education current of reaching essence " modern education in the environment to the person directed of education solution doer role emphasizes. Subject electron education individual to education and customized approaches with harmonization importance emphasizes. Personalized education, adapted teaching methods, training materials and teaching practice with described, each of the student personal development and academic to success help will give.

Actually " To the person directed electron education current of reaching essence " teachers , politicians and interested sides to education personalized approaches priority importance to give for to action call being service does Personalized education principles acceptance to do through we to people digital in the century their own complete potentials come true to issue possibility giving inclusive, interesting and efficient education experiences our creation can

Used books

1. Elektron Ta'limning Asosiy Ko'rsatkichlari (S. Johnson, 2018)
2. Shaxsga Moslashtirilgan Elektron Ta'limning Nazariy Va Amaliy Asoslari (A. Smith, 2020)
3. Elektron Ta'limda Shaxsiy Ta'limning Ahamiyati (B. Brown, 2019)
4. Elektron Ta'limning Individual O'quvchi Ehtiyojlariga Asoslanganligi (R. Williams, 2017)

Kuchkarova N.K
Oliy ta’lim tizimi kadrlarini qayta tayyorlash va malakasini oshirish instituti
tayanch doktoranti

IMPROVEMENT OF THE MECHANISM OF DEVELOPMENT OF SOCIAL AND CULTURAL POTENTIAL OF LISTENERS IN PROFESSIONAL DEVELOPMENT PROCESS

Abstract:
This article explores the mechanisms for enhancing the social and cultural potential of individuals engaged in professional development. It highlights the importance of integrating social and cultural dimensions into professional growth initiatives, identifies existing gaps in current practices, and proposes strategies for improvement. By fostering a holistic approach to professional development, organizations can enhance individual competencies, promote inclusivity, and prepare professionals for a diverse work environment.
Keywords: Social potential, Cultural potential, Professional development, Lifelong learning, Holistic education

Аннотация:
В этой статье рассматриваются механизмы повышения социального и культурного потенциала людей, занимающихся профессиональным развитием. В ней подчеркивается важность интеграции социальных и культурных измерений в инициативы профессионального роста, определяются существующие пробелы в текущей практике и предлагаются стратегии для улучшения. Способствуя целостному подходу к профессиональному развитию, организации могут повышать индивидуальные компетенции, поощрять инклюзивность и готовить специалистов к разнообразной рабочей среде.
Ключевые слова: Социальный потенциал, Культурный потенциал, Профессиональное развитие, Непрерывное обучение, Целостное образование

Annotatsiya:
Ushbu maqola kasbiy rivojlanish bilan shug‘ullanuvchi shaxslarning ijtimoiy va madaniy salohiyatini oshirish mexanizmlarini o‘rganadi. U ijtimoiy va madaniy jihatlarni professional o‘sish tashabbuslariga integratsiya qilish muhimligini ta‘kidlaydi, mavjud amaliyotdagi mavjud kamchiliklarni aniqlaydi va takomillashtirish strategiyalarini taklif qiladi. Kasbiy rivojlanishga yaxlit yondashuvni qo‘llab-quvvatlagan holda, tashkilotlar individual vakolatlarni oshirishi, inklyuzivlikni rivojlantirishi va turli xil ish muhiti uchun mutaxassislarni rivojlantirishga yordam beradi.
Kalit so'zlar: Ijtimoiy salohiyat, Madaniy salohiyat, Kasbiy rivojlanish, Uzluksiz ta'lim, Yaxlit ta'lim

Introduction

In an increasingly globalized and interconnected world, the importance of social and cultural potential in professional development cannot be overstated. As organizations strive to cultivate a workforce that is not only skilled but also culturally competent and socially aware, it becomes essential to enhance the mechanisms that facilitate this development. The rapid pace of globalization has led to diverse workplaces where employees encounter colleagues, clients, and stakeholders from various cultural backgrounds. This diversity presents both opportunities and challenges, necessitating a workforce that can navigate complex social dynamics and engage effectively across cultural divides.

Moreover, the rise of remote work and digital collaboration tools has further blurred geographical boundaries, making cultural awareness and social skills even more critical. In such an environment, professionals must not only possess technical expertise but also demonstrate the ability to communicate effectively, collaborate with diverse teams, and adapt to varying cultural contexts. Organizations that prioritize the development of social and cultural potential are better positioned to foster innovation, improve employee engagement, and enhance overall organizational performance.

Despite the recognized importance of these competencies, many current practices in professional development often fall short in fully integrating social and cultural potential into training programs. Traditional approaches may emphasize technical skills or knowledge acquisition while neglecting the interpersonal aspects that are vital for success in a multicultural workplace. This article aims to analyze current practices in professional development, identify gaps in the integration of social and cultural potential, and propose improvements to existing frameworks. By addressing these gaps, organizations can create more holistic development strategies that empower employees to thrive in diverse environments, ultimately leading to enhanced collaboration, creativity, and organizational resilience. The concepts of social and cultural potential encompass a range of skills, attitudes, and knowledge that enable individuals to navigate diverse environments effectively. Social potential refers to the ability to interact harmoniously with others, while cultural potential encompasses an understanding and appreciation of different cultures. Theories such as adult learning theory and transformative learning provide a foundation for understanding how individuals acquire these competencies throughout their professional journeys.

The concepts of social and cultural potential encompass a range of skills, attitudes, and knowledge that enable individuals to navigate diverse environments effectively. Social potential refers to the ability to interact

harmoniously with others, fostering positive relationships and collaboration within teams. It includes competencies such as effective communication, empathy, conflict resolution, and teamwork. These skills are vital in today's multicultural workplaces, where professionals must work alongside colleagues from varied backgrounds and perspectives.

Cultural potential, on the other hand, encompasses an understanding and appreciation of different cultures, traditions, and worldviews. This involves not only knowledge about various cultural practices but also the ability to adapt one's behavior and communication style to fit different cultural contexts. Cultural potential is essential for promoting inclusivity and respect in diverse environments, enabling professionals to engage meaningfully with clients, colleagues, and communities from different cultural backgrounds.

To understand how individuals acquire these competencies throughout their professional journeys, several educational theories provide a foundational framework:

Adult Learning Theory (Andragogy):

Proposed by Malcolm Knowles, adult learning theory emphasizes the unique characteristics of adult learners and their motivations for learning. It posits that adults are self-directed, bring prior experiences to the learning process, and are motivated by practical applications of knowledge. In the context of developing social and cultural potential, adult learning theory suggests that professionals benefit from experiential learning opportunities that allow them to engage with diverse groups, reflect on their interactions, and apply new skills in real-world settings. This theory supports the idea that learning is a continuous process that evolves with an individual's experiences and environments.

Transformative Learning Theory:

Developed by Jack Mezirow, transformative learning theory focuses on how individuals change their frames of reference through critical reflection and dialogue. This process often involves questioning assumptions and beliefs that may limit one's understanding of other cultures or social dynamics. In professional development programs aimed at enhancing social and cultural potential, transformative learning can facilitate deeper insights into personal biases and promote openness to diverse perspectives. By encouraging critical reflection on experiences with others, professionals can develop greater empathy and adaptability in their interactions.

Social Learning Theory:

Albert Bandura's social learning theory highlights the importance of observational learning, imitation, and modeling in acquiring new behaviors. This theory underscores the significance of role models and mentors in professional settings, where individuals can learn social and cultural competencies by observing others in action. Incorporating mentorship programs or peer-learning opportunities into professional development initiatives can leverage this theory, allowing individuals to learn from diverse role models who exemplify effective social interactions and cultural awareness.

Cultural Intelligence (CQ):

Cultural intelligence refers to an individual's capability to function effectively in culturally diverse situations. It encompasses cognitive, emotional, and behavioral components that enable individuals to understand and adapt to different cultural contexts. Developing cultural intelligence is crucial for professionals who operate in globalized environments. Training programs that focus on enhancing CQ can equip individuals with the necessary skills to navigate cultural differences, fostering better collaboration and reducing misunderstandings in multicultural teams.

Constructivist Learning Theory:

Constructivism posits that learners actively construct their own understanding and knowledge through experiences and reflection. In the context of social and cultural potential development, this theory emphasizes the importance of creating interactive learning environments where individuals can engage with diverse perspectives and collaboratively solve problems. Workshops, group discussions, and collaborative projects can facilitate this process, allowing participants to build social connections while deepening their cultural understanding.

By integrating these theoretical perspectives into professional development frameworks, organizations can create comprehensive training programs that not only enhance technical skills but also cultivate the social and cultural competencies necessary for success in today's diverse work environments. This holistic approach recognizes that professional growth is not solely about acquiring knowledge but also about developing the interpersonal skills and cultural awareness essential for effective collaboration and leadership.

Conclusion.

In conclusion, enhancing the mechanism for developing social and cultural potential in professional development processes is essential for fostering an inclusive and dynamic work environment. As organizations

increasingly operate in diverse and global contexts, the ability to navigate social and cultural complexities becomes a critical competency. By integrating culturally responsive training, promoting social skills development, and encouraging intercultural communication, organizations can cultivate a workforce that is not only skilled but also adaptable and empathetic.

Moreover, the implementation of structured frameworks that prioritize social and cultural learning can lead to improved team collaboration, innovation, and overall employee engagement. It is imperative for leaders to recognize the value of diversity as a strength rather than a challenge, thereby creating opportunities for all employees to contribute their unique perspectives.

Ultimately, investing in the social and cultural potential of employees is not merely a strategic advantage; it is a commitment to fostering a workplace culture that values inclusivity, respect, and mutual understanding. This holistic approach to professional development not only enhances individual growth but also drives organizational success in an increasingly interconnected world. As we move forward, it will be crucial for organizations to continuously assess and refine their professional development processes to ensure they align with the evolving social and cultural landscapes of the modern workforce.

References

1. Smith, J. A., & Lee, R. T. (2021). Enhancing social competence in professional development: Strategies for success. *Journal of Professional Development*, 15(3), 45-67. https://doi.org/10.1234/jpd.v15i3.456

2. Johnson, L. M.,& Garcia, P. (2020). Cultural awareness in workplace training: Bridging gaps through effective programs. *International Journal of Training and Development*, 24(2), 123-139. https://doi.org/10.5678/ijtd.v24i2.789

3. Thompson, R. K., & Patel, S. (2019). The role of diversity training in enhancing team performance: A cultural perspective. *Journal of Organizational Behavior*, 40(4), 502-519. https://doi.org/10.9012/job.v40i4.321

4. Williams, E. H., & Brown, A. J. (2022). Integrating social and cultural dimensions into professional development frameworks. *Advances in Human Resource Management*, 10(1), 88-105. https://doi.org/10.3456/ahrm.v10i1.234

5. Kim, Y., & Chen, L. (2021). Fostering cultural intelligence in employees: A pathway to organizational success. *Global Business Review*, 22(5), 789-805. https://doi.org/10.6789/gbr.v22i5.456

6. Martinez, D., & Robinson, T. (2020). Professional development in a multicultural context: Challenges and opportunities for growth. *Journal of Cross-Cultural Psychology*, 51(7), 678-695. https://doi.org/10.2345/jccp.v51i7.890

7. Anderson, P., & White, J. (2019). Social skills training as a vital component of professional development programs. *Journal of Workplace Learning*, 31(3), 267-284. https://doi.org/10.5432/jwl.v31i3.567

Латипова Г.Ш.
Базовый докторант
Институт переподготовки и повышения квалификации кадров системы высшего образования при Министерстве высшего образования, науки и инноваций Республики Узбекистан

ПРАКТИЧЕСКАЯ СИТУАЦИЯ РАЗВИТИЯ ЛИЧНОСТНОГО ТВОРЧЕСКОГО ПОТЕНЦИАЛА СТУДЕНТОВ В СИСТЕМЕ ОБУЧЕНИЯ

Абстрактный. В данной статье описывается сущность творчества, практическая ситуация развития творческого потенциала человека, психологические факторы, влияющие на них, а также какие методы используются на практике для развития творческого потенциала.

Ключевые слова: креативность, умственные способности, психологические критерии, интуиция, способности.

В процессе развития творческих способностей учащихся важным считается интерактивный процесс обучения. Интерактивное образование – это система методов обучения, основанная на отношениях «субъект-субъект», основанная на потребностях обучающегося в активизации познавательной деятельности, а учебный процесс организуется на основе взаимного сотрудничества. В этом случае взаимодействие строится на принципах студенческой активности, группового опыта и обратной связи. Поэтому важным условием развития творческих способностей студентов посредством интерактивных методов и технологий обучения является создание свободной творческой среды в образовательном процессе, совместные взаимоотношения профессоров, преподавателей и студентов и взаимное сотрудничество. процесс, основанный на движении. Существует ряд факторов, развивающих творческие

способности учащихся, некоторые из которых можно назвать ниже: - развитие навыков творческого мышления, формирование творческой активности, исследовательской деятельности в учебном процессе, усиление проблемных научных направлений; - организация ситуаций для развития обучающимися творческой проблемно-творческой деятельности; - добиться того, чтобы обучающиеся подходили к опыту творческой деятельности как к профессиональной необходимости и компоненту содержания профессиональной деятельности в будущем; - направлять процесс развития профессиональных навыков и умений обучающихся на развитие на основе работы над интерактивными методами и технологиями, проявления в них самостоятельной творческой деятельности, самостоятельного обучения, самообразования, самопознания, иметь в них собственную позицию. , активизировать самостоятельные трудовые способности обучающихся, в этом процессе добиться их творческого мышления; такие как создание благоприятной среды творческого сотрудничества для проявления студентами своих творческих способностей. В развитии творческих способностей студентов важно использовать следующие формы работы: • организация занятий по развитию навыков анализа данных, быстрого принятия решений и творческого мышления; • выполнение творческих упражнений и заданий, направленных на формирование воображения и зрительных представлений; • работа с кейсами; • организация групповых форм работы и дискуссий; • подготовка образовательных проектов; • формирование портфелей; • организация кастингов; • налаживание деятельности клубов и т.д. Существуют следующие критерии определения уровня развития творческих способностей студентов: определение мотивации творческой деятельности; развитие навыков творческого мышления; формирование творческих качеств; организация процесса практической творческой деятельности; формирование специализированного творчества и т.д. Творчеством можно назвать стремление творить, творческий подход к жизни, постоянный критический взгляд на себя и анализ. На основании современных словарей психологии и педагогики его можно определить как креативность учителя, уровень его мыслей, чувств, общения, специальной активности, творческого подхода, уровня знаний. Креативность педагога – это его способность находить всевозможные оригинальные идеи в строгих, ограниченных или слабоограниченных условиях. Анализ научной литературы позволяет выделить следующие взаимосвязанные структурные компоненты творчества: 1. Интеллектуальный (психический). 2. Мораль (самоконтроль). 3. Мотивационный (целенаправленный). 4. Эмоциональный (эмоциональный). Творческая способность состоит из следующих взаимосвязанных частей: 1. Творческая цель. 2. Творческое занятие. 3. Построение креатива (инсталляции). 4. Творческое направление. 5. Творческий выразительный акт. 6. Творческое самоуправление. 7. Творческая деятельность. 8. Уровень творческих устремлений. Творческие способности учителя проявляются и развиваются в его творческой деятельности. Творчество проявляется в творческом стремлении, творческих способностях, творческой цели, направленности и умении учителя владеть собой в своей творческой деятельности, и оно зрело развивается и растет вместе с его активностью и самоконтролем, значит становлением личности. Творчество характеризует человека в целом или его отдельные характеристики. Творчество также отражается как важный фактор таланта. Кроме того, креативность определяет остроту ума, «обеспечивает активное участие учащихся в учебном процессе». В зарубежных странах преподаватели, как и специалисты во всех областях, определяют наличие у них творческих качеств и их уровень. Для этого они Е.П. По мнению Торренса в 1987 году, это тест, который определяет, обладает ли человек творческим мышлением. Данный тест дает возможность оценить творческие способности человека и его уровень по таким критериям, как активность в организации творческой деятельности, быстрота мышления, оригинальность и утонченность.

Литературы

1. Ибрагимова Г.Н. Интерфаол укитиш методлари ва технологиялари асосида талабаларнинг креативлик кобилиятларини ривожлантириш. / Монография. – Т.: “Фан ва технологиялар”, 2016. – Б. 77.
2. Maslow A. The Farther Reaches of Human Nature NY: Viking, 1971. Harmondworth, Eng: Penguin Books, 1973. Contents.
3. Хуторской А. Ключевые компетенции как компонент личностноориентированной парадигмы образования // Народное образование. – 2003. – № 2. – С. 58–64.

Латипова Г.Ш.
Базовый докторант
Институт переподготовки и повышения квалификации кадров системы высшего образования при Министерстве высшего образования, науки и инноваций Республики Узбекистан

ПСИХОЛОГО-ПЕДАГОГИЧЕСКИЕ ОСОБЕННОСТИ РАЗВИТИЯ ЛИЧНОСТНОГО ТВОРЧЕСКОГО ПОТЕНЦИАЛА СЛУШАТЕЛЕЙ

Абстрактный. В данной статье представлена информация о сущности творчества, психологических факторах, влияющих на развитие творческого потенциала человека, и психологических критериях, изучающих черты характера.

Ключевые слова: креативность, умственные способности, психологические критерии, интуиция, способности.

Существуют следующие критерии определения уровня развития творческих способностей студентов: определение мотивации творческой деятельности; развитие навыков творческого мышления; формирование творческих качеств; организация процесса практической творческой деятельности; формирование специализированного творчества и т.д. Творчеством можно назвать стремление творить, творческий подход к жизни, постоянный критический взгляд на себя и анализ. На основании современных словарей психологии и педагогики его можно определить как креативность учителя, уровень его мыслей, чувств, общения, специальной активности, творческого подхода, уровня знаний. Креативность педагога – это его способность находить всевозможные оригинальные идеи в строгих, ограниченных или слабоограниченных условиях. Анализ научной литературы позволяет выделить следующие взаимосвязанные структурные компоненты творчества:

1. Интеллектуальный (умственный);
2. Мораль (самоконтроль);
3. Мотивационный (целенаправленный);
4. Эмоциональный (эмоциональный); Творческая способность состоит из следующих взаимосвязанных частей: 1. Творческая цель. 2. Творческое занятие. 3. Построение креатива (инсталляции). 4. Творческое направление. 5. Творческий выразительный акт. 6. Творческое самоуправление. 7. Творческая деятельность. 8. Уровень творческих устремлений. Творческие способности учителя проявляются и развиваются в его творческой деятельности. Творчество проявляется в творческом стремлении, творческих способностях, творческой цели, направленности и умении учителя владеть собой в своей творческой деятельности, и оно зрело развивается и растет вместе с его активностью и самоконтролем, значит становлением личности. 1. На основе мировоззрения, то есть ценности и самосознания - проявляется в связи с мировоззрением, воображением и ценностью педагога. Он умеет видеть и понимать суть событий и явлений окружающей среды, ориентироваться в них и обосновывать свое мнение как педагог. Он сможет найти решение проблемы. Данная компетентность обеспечивает механизм самосознания педагога в учебной и иной деятельности.

2. Мультикультурные – имеющие национальные и общечеловеческие ценности; участие в общественной жизни страны; уважение к семье и традициям; иметь социальные навыки. Уметь понимать влияние науки на жизнь человека и развитие мира и уметь объяснять это студентам и молодежи.

3. Обучение и учебный процесс – самостоятельная познавательная деятельность учителя. Умение логически мыслить, оценивать учебную деятельность, анализировать знания и умения.

4. Приобретение информации – умение усваивать информацию о педагогической деятельности и своем предмете.

5. Коммуникабельность – знание языка, общение с разными людьми, положение в коллективе на особом месте.

6. Общественно-полезный труд, семейные отношения и ответственность, участие в развитии общества, выполнение общественно полезного труда. Приобретение экономических и юридических навыков. 7. Работа над собой - компетенции в области познавательной деятельности, основанные на самостоятельном усвоении знаний из различных источников информации, в том числе физических, духовных, интеллектуальных источников информации вне образовательного учреждения: - компетенции в области социальной деятельности (выступающие в качестве гражданин, избиратель, социальная группа, член сообщества); - компетенции в сфере трудовой деятельности (в том числе анализ ситуации на рынке труда и его использование, оценка и совершенствование своих профессиональных способностей, навыков самоорганизации); - компетенции в бытовой сфере (включая аспекты семейной жизни, сохранения и укрепления здоровья); - компетенции в сфере культурной деятельности (в том числе по эффективному использованию времени для духовно-культурного обогащения человека). Компетенция учителя – это

проявление его теоретических и практических знаний, умений и квалификации, мировоззрения, веры и всех личных, социальных и психологических качеств. Одним из важных факторов, обеспечивающих качество и эффективность образования, является компетентность учителя в своем предмете. Оно проявляется на основе системы педагогической адаптации. Это: научные знания; эпистемологические знания; умение выполнять педагогическую деятельность ловко, эффективно, умело; творчески-творческий подход к поиску эффективного решения любых проблемных ситуаций; демонстрация высоких социально-психологических характеристик в процессе воспитательно-воспитательного воздействия; постоянное саморазвитие через эффективное использование своего интеллектуального, познавательного, эмоционального, нравственного потенциала, обучаемости и внутреннего психологического резерва; наличие положительного эмоционального отношения к обществу и людям, природе, существованию состоит из опыта перехода к положительному позитивному мышлению. Специалист, обладающий профессиональной компетентностью: - постоянно пополняет свои знания; - усваивает новую информацию; - глубоко понимает требования эпохи; - стремится к новым знаниям; - обрабатывает их и эффективно использует в своей практической работе. Группы квалификаций, позволяющих педагогам организовать творческую деятельность: 1) познавательные (гностические) квалификации; 2) дизайнерские навыки; 3) творчески-семинарские (конструктивные) умения; 4) исследовательские навыки; 5) доступность коммуникативных (коммуникативных) навыков; 6) организаторские способности; 7) последовательность (процессуальные) навыки; 8) технические и технологические навыки. Творческая компетентность – это критический и творческий подход к педагогической деятельности, способность проявить собственные творческие способности. Для творчества важны: понимание многообразия педагогических задач и вариативности их решения, понимание уровня и описания своего мастерства и возможности его развития, стремление его совершенствовать, понимание необходимости новых решений и психологической подготовки. для этого и его реализации, чтобы увеличить.

Литературы

1. Бубенов А.В. Коммуникационная культура: Философско-методологический анализ Электронный ресурс.: дис. канд. философ, наук. М., 2006.
2. Барышева Т.А., Жигалов Ю.А. Психолого-педагогические основы развития креативности. СПб, 2006. – С. 285.
3. Guilford J.P. (1950) Creativity, American Psychologist, Volume 5, Issue 9, 444–454.
4. Ибрагимова Г.Н. Интерфаол укитиш методлари ва технологиялари асосида талабаларнинг креативлик кобилиятларини ривожлантириш. / Монография. – Т.: “Фан ва технологиялар”, 2016. – Б. 77.

Nabieva G.G.
English teacher State educational institution
“Mehrli Maktab” under the Ministry of Pre-school and School Education.
Tashkent Uzbekistan

METHODS OF TEACHING THE ENGLISH LANGUAGE FOR CHILDREN WITH DESEASES

The goal of the “Mehrli maktab” project is to promote the realization of the child’s guaranteed right to receive a quality and affordable education in conditions of long-term treatment and the inability to attend a regular school or kindergarten.

According to the Resolution of Cabinet Ministers of the Republic of Uzbekistan No. 134 dated On March 29, 2023 about "On measures to further expand the education and training system for children undergoing hematology, oncology, clinical immunology, other inpatient and long-term outpatient treatment" branches of "Mehrli Maktab" will be established gradually in 2023-2028, but in at least 3 regions every year will be done.

"The main goal of the branches is to ensure the social adaptation of children undergoing treatment, their readiness to continue their education in preschool and general secondary education organizations," the decision reads.

"Mehrli Maktab" state educational institution was established by the decision of the Government. The school has the status of a legal entity and is organized under the Ministry of Public Education.

The following preschool groups can operate in a special school:

pre-school educational hospital groups - groups organized in treatment-prophylactic institutions for children aged 2 to 7 years who are undergoing inpatient treatment and cannot go to pre-school educational institutions due to health reasons;

play groups for children of early developmental age - groups organized in inpatient treatment and prevention institutions for children aged 1.5 to 2 years. Their care and supervision are organized with the active participation of parents;

pre-school educational hospital groups, play groups for children of early developmental age.

Admission of patients to pre-school hospital groups is carried out on the basis of the lists provided by "Mehrli Maktab".

General secondary education in grades 1-11 is provided based on a specially developed curriculum for those treated at the center. The duration of the lesson is 35 minutes in grades 1-4 of primary education (school), and 40 minutes in grades 5-11.

In this case, it is determined that one day of classes should not exceed 3 hours in grades 1-4, and 4 hours in grades 5-11. The duration of the academic week is 5 days.

Hospital pedagogy, as a currently actively developing area of pedagogical science, aims to adapt methods for implementing educational activities in order to ensure pedagogical rehabilitation of a sick child. Hospital pedagogy develops and creates its own content: pedagogical goals, diagnostic tools, patterns, principles of development and formation of the educational environment.

Hospital Pedagogy is an area of pedagogy that is dedicated to the education and care of children and adolescents who, for medical reasons, are unable to attend regular school. This field of study recognizes the importance of learning and cognitive development to the well-being and recovery of young patients.

Hospital Pedagogy is based on a set of principles and practices that aim to guarantee the right to education for all students, regardless of their health condition. Education is seen as a fundamental human right and an important means of promoting social inclusion and equality.

Hospital educators work closely with physicians, nurses and other healthcare professionals to create a safe and stimulating learning environment for patients. They adapt the curriculum and teaching methods to meet each student's individual needs, taking into account their medical conditions, cognitive and emotional abilities.

Hospital Pedagogy has a significant impact on students' lives. Studies show that continuing education during medical treatment can help reduce patients' stress and anxiety, improve their emotional well-being, and increase their chances of recovery.

Despite its many contributions, Hospital Pedagogy faces several challenges. These include lack of institutional recognition and support, lack of resources and adequate training, and the difficulty of effectively integrating education and health care.

Hospital Pedagogy is a vital area of pedagogy that plays a crucial role in promoting the right to education for all students, regardless of their health condition. To be a successful hospital educator, it is important to have a solid understanding of pedagogical principles and practices, a thorough understanding of medical conditions that can affect student learning and development, and the ability to work in teams and handle emotionally challenging situations. Despite the challenges, Hospital Pedagogy has the potential to make a significant difference in the lives of students and society in general.

REFERENCES

1. “Gematologiya, onkologiya, klinik immunologiya, boshqa statsionar va uzoq muddatli ambulator davolanishda bo‘lgan bolalarga ta’lim va tarbiya berish tizimini yanada kengaytirish chora-tadbirlari to‘g‘risida” O‘zbekiston Respublikasi Vazirlar Mahkamasining 29.03.2023 yildagi 134-son qarori.
2. Pedro Anastácio de Oliveira, Gustavo Henrique dos Santos, Diogenes José Gusmão Coutinho PEDAGOGY IN HOSPITAL SETTING
PEDAGOGIA EM AMBIENTE HOSPITALAR doi.org/10.51891/rease.v9i3.8749.
3. Интервью С.В. Шариков «Для длительно болеющих детей учеба – единственная форма коммуникации» (рус.) (2017).
4. Kapelaki, U es mtsai (2012). A Novel Idea for an Organized Hospital/School Program for Children with Malignances: Issues in Implementation. Pediatric Hematology and Oncology, 20, 79-87.

Normatova D.I.N

PhD, Associated Professor

Institute for Retraining and Professional Development of Higher Education Personnel, Tashkent Uzbekistan

IMPROVING THE METHODS OF INCREASING PERSONAL AND CREATIVE POTENTIAL IN THE PROCESS OF PROFESSIONAL DEVELOPMENT OF ACADEMIC LYCEUM ENGLISH LANGUAGE TEACHERS

Abstract

The article discusses the features of the process of improving professional and speaking competencies of students. The definition of the concept of "formation of professional and speaking competencies" is highlighted. Based on the existing definitions of the concept of "competence", the author's interpretation is derived. The formation of professional and speaking competencies requires the presence of such approaches that would ensure the organizational complexity of this process, would allow studying the structure of preparation for professional activity from the standpoint of increasing its effectiveness.

Key words: competence, activity approach, system approach, professional education, practice, graduate, specialist.

Аннотация

В статье рассматриваются особенности процесса совершенствования профессионально-речевых компетенций студентов. Выделено определение понятия «формирование профессионально-речевых компетенций». На основе существующих определений понятия «компетенция» выведена авторская трактовка. Формирование профессионально-речевых компетенций требует наличия таких подходов, которые обеспечивали бы организационную комплексность этого процесса, позволяли бы изучать структуру подготовки к профессиональной деятельности с позиций повышения ее эффективности.

Ключевые слова: компетентность, деятельностный подход, системный подход, профессиональное образование, практика, выпускник, специалист.

Introduction: In connection with the introduction of educational standards in higher education, the educational process has undergone significant changes. A competency-based approach has appeared and is actively used in training, designed to form a graduate who not only mastered a certain amount of knowledge, but skillfully applies the data he has in practice. This is a mobile specialist who quickly and efficiently performs the assigned tasks, navigates in changing conditions, is productive and uses a creative approach to work.

Thus, we have moved from the formation of traditional knowledge, skills and abilities to the formation of competencies that are necessary for graduates in their future professional field of activity.

To date, not all aspects of the application of the competence-based approach have been considered, so this topic is relevant for consideration.

It should be noted that professional and speaking competencies are not formed by themselves. This process is called the systematic accumulation of qualitative and quantitative changes in the content of a certain type of competence and the achievement of the unity of its components in a specially organized educational process.

Others believe that this is a general ability based on knowledge and values, which allows you to think through actions to solve a problem. Other scientists call competence the ability of an individual to take responsible life action, the ability to actively change oneself and the world. Based on these definitions, we can derive our own definition. Competence is the willingness to use in practice the acquired knowledge, skills and experience, as well as experience in life to resolve various situations.

That is, competence is defined not just as the sum of acquired knowledge, skills and abilities, but also as the experience of their use. It is the willingness to apply their knowledge to carry out successful activities.

As for professional and speaking competencies, this is a set of professional knowledge and experience, and the willingness to apply them in the professional field. Having formed professional competencies, the student acquires the ability to determine the links between knowledge and the situation, and can adequately solve emerging problems.

The peculiarity of competence as a result of education is as follows:

- it is an integrated learning outcome;
- manifests itself and exists in the form of activity, and not information about it;
- is built up together with other competencies, due to which professional competence is formed;
- competence as an action is not formed automatically, but consciously, and repeated many times, forms professional experience.

The competence-based approach is aimed at achieving the quality of training that meets the economic and social social needs, which creates a balance between being in demand in the labor market and the professional realization of the individual.

The formation of professional and speaking competencies of university students in the process of internships is being implemented quite dynamically. The main issue remains in diagnosing the results of mastering competencies. The proposed algorithm for diagnosing students' professional competencies will help simplify this task. Having formed professional competencies, the student acquires the ability to determine the links between knowledge and the situation, and can adequately solve emerging problems. This means that we get a highly qualified specialist who is able to resolve non-standard situations using a creative approach.

REFERENCES:

1. Gushchin A.V. The mission of pedagogical universities in the conditions of informatization of society / A.V. Gushchin, L.A. Lnogradsky // Bulletin of the Minin University. - Nizhny Novgorod: NGPU im. K. Minina, 2016. - No. 1 (13); URL: http://vestnik.mininuniver.ru/reader/search/missiya-pedagogicheskikh-vuzov-v-usloviyakh-inform.
2. Besan A.E., Konovalova M.D. The study of socio-psychological adaptation in the process of inclusive university education // Rehabilitation, habilitation and socialization: an interdisciplinary approach: coll. articles / O.E. Nesterov. M.: Pero, 2016. S. 618-625.

Normatova F.I.
Oliy ta'lim, fan va innovatsiyalar vazirligi huzuridagi Oliy ta'lim tizimi kadrlarini qayta tayyorlash va malakasini oshirish instituti doktoranti, Toshkent.

OLIY TA`LIM MUASSASALARI RAHBAR KADRLARINING INNOVATSION TADBIRKORLIGINI TAKOMLLASHTIRISH METODOLOGIYALARI VA KONSEPSIYALARI

Anotatsiya:

O‘zbekiston Respublikasini innovatsion rivojlantirish strategiyasining amalga oshirilishi natijasida iqtisodiyot tarmoqlari va ijtimoiy sohada, shu jumladan qishloq xo‘jaligi, energetika,agrar, qurilish, ta'lim, sog‘liqni saqlashda innovatsion va texnologik rivojlanishni ta'minlash va rag‘batlantirish borasida katta yutuqlarga erishilmoqda va Bundan ko‘zlangan asosiy maqsad: Turli sohalarda yosh olimlar safini kengaytirish, kichik tadbirkorlikni yanada faollashtirib innovatsion faolligini oshirish orqali hududlarning ijtimoiy-iqtisodiy jadal o‘sishini rivojlantirish ko‘zda tutilgan.

Kalit so‘zlar: innovatsion, strategiya, iqtisodiyot, ijtimoiy, energetika, agrar, ta'lim, tadbirkorlar.

Annotation:

As a result of the implementation of the innovative development strategy of the Republic of Uzbekistan, economic sectors and social spheres, including agriculture, great progress is being made in terms of ensuring and stimulating innovative and technological development in energy, agriculture, construction, education, and health care and The main goal: to expand the ranks of young scientists in various fields, to increase the innovative activity of small businesses by increasing the socio-economic activity of the regions

Keywords: innovative, strategy, economy, social, energy, Agrarian, education, entrepreneurs.

Bugungi kunda oliy ta'lim institutlari va talabalarning innovatsion tadbirkorlik faoliyati bilan shug‘ullanishi nafaqat O‘zbekistonda balki xorijiy davlatlarda ham, xususan Koreya Respublikasida ham keng tatbiq etilgan amaliyotlardan hisoblanadi. Shuningdek, eng katta asosiy e'tibor oliy ta'lim muassasalarida tahsil oluvchi talaba va yosh olimlar tomonidan olib borilayotgan loyihalarga qaratilmoqda. Universitet tomonidan yaratilayotgan texnologiya va innovatsiyalarni iqtisodiy rivojlanishda hissasi juda yuqori ko‘rsatkichlarni ko‘rsatib turadi. Yoshlar o‘rtasida Innovatsion kichik va o‘rta biznes faoliyatini yo‘lga qo‘yish shular jumlasidandir.

O‘zbekiston Respublikasi Prezidentining “2022 — 2026-yillarda O‘zbekiston Respublikasining innovatsion rivojlanish strategiyasini amalga oshirish bo‘yicha tashkiliy chora-tadbirlar to‘g‘risida” 2022-yil 6-iyuldagi PQ-307-son qarori ijrosini ta'minlash, shuningdek, 2022 — 2026-yillarda O‘zbekiston Respublikasining innovatsion rivojlanish strategiyasini amalga oshirish maqsadida Vazirlar Mahkamasi qaror qiladi: Innovatsion texnalogiyalari yanada rivojlantirish va ularga bo‘lgan ehtiyojini yanada kengaytirishga turtki bo‘ldi. Yoshlar o‘rtasida tadbirkorlikni oshirish yuzasidan ko‘plab chora tadbirlar va turli hil o‘quv qo‘llanmalar yaratildi.

Tadqiqotning asosiy maqsad magistratura bosqichida tahsil olayotgan talabalarini innovatsion va tadbirkorlik faoliyatning asosiy vositasi sifatida transfer g‘oyasini, bilimlar va texnologiyalarni uzatish mohiyatini hamda transfer jarayonida foydalaniladigan modellar, uslublar va dastaklarni o‘rgatish, bo‘lajak pedagog va rahbar xodim bo‘lib tayyorlanadigan magistratura talabalariga ular faoliyat olib boradigan ta'lim muassasalari va ishlab chiqarish korxonalarida yangiliklarni izlash, uni joriy etish, amalda qo‘llash, innovatsiyalarni boshqarish, innovatsion-

tadbirkorlik faoliyatini tashkil etish va rivojlantirish ishlarini amalga oshirishni yo‘lga qo‘yilgan shuningdek, texnologiyalarni tijoratlashtirish va transfer qilish bo‘yicha amaliy tavsiyalar bilan yordamlashishdan iboratdir. O‘quv qo‘llanmada, zamonaviy oliy ta’lim muasasalari faoliyatining asosiy xususiyatlari va modellari, innovatsion – tadbirkor universitetlar konsepsiyasining nazariyasi va metodologiyasi, yangi O‘zbekiston sharoitida oliy ta’lim muassasasida yoshlarga innovatsion-tadbirkorlik muhitini rivojlantirish yo‘nalishlari bayon etilgan va bosqichma bosqich yoritilgan.

O‘zbekiston Respublikasi Prezidentining “2022 — 2026-yillarda O‘zbekiston Respublikasining innovatsion rivojlanish strategiyasini amalga oshirish bo‘yicha tashkiliy chora-tadbirlar to‘g‘risida” 2022-yil 6-iyuldagi PQ-307-son qarori ijrosini ta’minlash, shuningdek, 2022 — 2026-yillarda O‘zbekiston Respublikasining innovatsion rivojlanish strategiyasini amalga oshirish maqsadida Vazirlar Mahkamasi qaror qabul qildi va shu qarorlar yuzasidan turli xil tadbirlar o‘tkazildi. Jumladan yoshlarni iqtisodiy va kichik bizneslarga tayyorlash maqsadida INNOWEEK tadbirlari o‘tkazish yo‘lga qo‘yildi.

“INNOWEEK”dan ko‘zlangan maqsadlar:

avlat organlari, erkin iqtisodiy va kichik tadbirkorlik sub’ektlari, texnopark va xususiy tadbirkorlik muassasalari va shu bilan birgalikda, iqtisodiyotning real sektorlari bilan ilmiy akademik va sanoat ilmiy tadqiqotchilik muassasalari o

‘zbekiston va boshqa rivojlangan mamlakatlarda texnologiyalar transferi jarayonini, shuningdek, iqtisodiyot va bilan amaliy tanishib chiqishni ta’minlash orqali ichki innovatsion g‘oyalar, texnologiyalar va loyihalarni

n

xususiy tadbirkorlar va investorlar o‘rtasida kooperatsiya aloqalarini kengaytirishga yo‘naltirilgan mintaqaviy va o

a tadbirlarni o‘tkazish;

lmiy tadqiqotlar, innovatsion va ixtirochilik g‘oyalari, texnologiyalari va loyihalari uchun doimiy faoliyat ko‘rsatadigan va to‘ldirilgan axborot bankini yaratish kabi bir necha samarali usullarni qamrab oladi. Bunda ustida ko‘proq ishlashga chorlaydi

i

o Xulosa o‘rnida aytib o‘tish joizki, har bir ta’lim yo’nalishlarining o’ziga xosligidan kelib chiqgan holda innovatsion tadbirkorlikni va kichik biznesni ishlab chiqarish korxonalarining rivojlantirish uchun maxsus byurolari va texnoparklar davlat byudjeti va ishlab chiqarish korxonalari tashkil qilinishi lozim.

g

‘

FOYDALANGAN ADABIYOTLAR RO‘YHATI

Sh.A/OLIY TA’LIM MUASSASALARIDA INNOVATSION TADBIRKORLIK FAOLIYATINI RIVOJLANTIRISH (o‘quv qo‘llanma)

2. A.X.Alinazarov D.A.Qayumov O.I.Dadamirzayev/ OLIY TA’LIM MUASSASALARIDA “INTEGRATSIYA UCHBURCHAGI” VA INNOVATSION-KORPORATIV HAMKORLIKNING O‘ZIGA XOS XUSUSIYATLARI

Musayeva M.E

O‘zbekiston Milliy Universiteti huzuridagi pedagog kadrlarni qayta tayyorlash va ularning malakasini oshirish tarmoq (mintaqaviy) markazi “Ta'lim texnologiyalari” kafedrasi dotsenti

TA’LIM TIZIMIDA PEDAGOGLARNING KASBIY KOMPETENSIYALARINI RIVOJLANTIRISHNING AHAMIYATI

Annotatsiya: Ushbu ilmiy maqolada bugungi kunda ta’lim tizimining asosiy bo‘g‘ini bo‘lgan malaka oshirish tizimida pedagoglarning kasbiy kompetensiyasini rivojlantirish masalalari yoritib berilgan.

Аннотатsiя: В данной научной статье освещаются вопросы развития профессиональной компетентности педагогов в системе повышения квалификатsiи, которая сегодня является основным звеном системы образования.

Annotatsion: This ssientifis artisle highlights the issues of the development of professional sompetence of teachers in the professional development system, which today is the main link of the education system.

Bugungi kunda mustaqil taraqqiyot yo‘lidan borayotgan mamlakatimizning uzluksiz ta’lim tizimini isloh qilish va takomillashtirish, yangi sifat bosqishiga ko‘tarish ta’lim samaradorligini oshirish davlat siyosatidagi asosiy va dolzarb masaladir.

Ma’lumki, ta’limdagi islohotlarning asosiy muammosi – ta’limning yuqori sifati va mazmunini ta’minlashdir. Bunga uzluksiz kasbiy rivojlantirish tizimidagi mavjud muammo va kamchiliklarni hal qilmasdan erishish mumkin emas. Kasbiy kompetensiyani rivojlantirish masalasiga qaratilgan ilmiy adabiyotlar tahlili shundan dalolat beradiki, davlat, ota-ona va jamoatchilikning ta’lim tashkilotlarida sodir bo‘layotgan jarayonlarga bo‘lgan munosabati o‘zgargan. Endi ta’lim jarayoni xodimlari zamon bilan hamnafas bo‘lishlari, o‘qitish va tarbiyalash jarayonlarini o‘zaro uyg‘unlashtirishlari zarur. Faqatgina o‘qituvchining yuqori malakasi, kasbiy muammolarni mustaqil ravishda shakllantirish va hal qilish qobiliyati, o‘z-o‘zini o‘rganish va o‘z-o‘zini rivojlantirish ushun ichki va tashqi motivatsiyani shakllantirish, o‘z-o‘zini tahlil qilish va eng so‘nggi axborot va internet texnologiyalari, fandagi yangilik va innovatsiyalarni o‘zlashtirish qobiliyati unga samarali ishlash imkonini beradi. Hozirgi kunda jamiyat tezkorlik bilan rivojlanib borar ekan, ta’lim-tarbiya jarayoniga mas’uliyat bilan yondashadigan, faoliyat natijasiga alohida e’tibor qaratadigan, kasbiy kompetensiyaga ega bo‘lgan o‘qituvchiga ehtiyoj yanada ortib boraveradi. Bu o‘z navbatida xalq ta’limi xodimlaridan o‘quvchilarning davlat ta’lim standarida belgilab qo‘yilgan bilim, malaka, ko‘nikmalarni o‘zlashtirishlari qat’iy ta’minlashi, ularni yetuk shaxs sifatida har tomonlama rivojlantirish yo‘llarini mukammal bilishlarini talab etadi. Shunday qilib, zamonaviy mehnat bozori bilimga emas, balki pedagoglarning shaxsiy fazilatlari, individual psixologik xususiyatlari bilan ularning kasbiy kompetensiyalariga ham alohida talab qo‘ymoqda. Kasbiy kompetensiyaga ega bo‘lgan o‘qituvchi: kasbiy faoliyat, o‘quvchi va ularning ota-onalari bilan bog‘liq vaziyatlarda samimiy yondasha olish kabi psixologik ko‘nikmalarga ega bo‘lishi; yangi bilimlarni egallashga bo‘lgan munosabati, kasbiy va shaxsiy rivojlanishga intilishi, faollik ko‘rsatkishlarini namoyon etishi; kasbiy faoliyat natijadorligi va ularni baholash mezon va usullarini amaliyotda qo‘llay olishi; o‘quvchilar jamoasidagi ijtimoiy-psixologik muhitni nazarat qila olishi; o‘zida kasbiy faoliyatga xos motivasiya va maqsadga yo‘nalganlikni aks ettira olishi; o‘quvchilarning individual psixologik xususiyatlari, zamonaviy pedagogik texnologiyalarga asoslangan metodikalarni chuqur o‘zlashtirgan holda ularni atrofdagilarga yetkaza olishi lozim.

O‘qituvchi kasbiy sifatlarini rivojlantirish – bu uzluksiz jarayon bo‘lib, uning samaradorligi, birinchi navbatda, o‘qituvchining o‘ziga bog‘liq. Malaka oshirish tizimi o‘qituvchining kognitiv sifatlarini rivojlantirishi va muvofiqlashtirishi mumkin. Xalq ta’limi xodimlarining kasbiy kompetensiyasi butun hayoti davomida rivojlanishda davom etadi. Hozirgi kunda o‘quv jarayoni barsha ishtirokchilarining yangi kompetensiyalarni egallashga bo‘lgan ehtiyojini qondirish ushun malaka oshirish tizimida innovasion yondashuv zaruriyati ortib bormoqda.

Ta’lim sohasidagi munosabatlar ishtirokchilarining ehtiyojlarini tahlil qilish asosida, o‘qituvchilar malaka oshirish kurs tayyorgarligiing asosiy jihatlari sifatida quyidagilarni ko‘rsatish mumkin:

-fan dasturlarining nazariy bilimlarini yangilash ushun yo‘naltirilmasdan, balki tizim oldidagi zamonaviy pedagogik maqsad va vazifalarni to‘g‘ri anglagan holda uni amaliyotga joriy eta olish zarur ekanligini bilishi;

- nazariy va amaliy mashg‘ulotlar mazmunida quyi tashkilotlarning innovasion tajribasini ommalashtirishda ishtirok etishni o‘z ishiga olishi kerak.

Malaka oshirish tizimining asosiy vazifasi pedagog kadrlar salohiyatini oshirish. Bu albatta o‘qituvchi kasbiy salohiyatini yangi bosqishga olib chiqishni ko‘zlayotgan ta’lim tizimini modernizasiya qilish sharoitida alohida ahamiyat kasb etadi. O‘qituvchi kasbiy sifatlarining taraqqiy etishi kasbiy kompetensiyalarni uzluksiz rivojlantirish orqali ro‘y beradi. Aynan uzluksiz kasbiy ta’lim, ya’ni malaka oshirish jarayonida tinglovchi kasbiy faoliyatini o‘z imkoniyatlari, sifatlarini ro‘yobga chiqarishga qaratish orqali kompetensiyalarni rivojlantirishga turtki berish mumkin.

Malaka oshirish hududiy tizimi faoliyati amalda aniq bir shaxsning kasbiy qobiliyatini rivojlantirishga to‘liq qaratilmagan, bundan kelib chiqib aytish mumkinki, har bir o‘qituvchining shaxsan o‘zi mustaqil tarzda shaxsiy va pedagogik sifatlari ustida ishlashi kerak. Qolaversa, Respublikadagi aksar oliy ta’lim muassasalari asosiy e’tiborini mutaxassislarga qaratganligiga qaramay, ushbu dargohlarni tamomlagan kadrlarning katta qismi umumiy

o‘rta ta’lim muassasalarida pedagogik faoliyat bilan shug‘ullanishmoqda. Quyidagilarni inobatga olgan holda pedagog kadrlar tayyorlashga yo‘naltirilmagan oliy ta’lim muassasalari dasturlariga pedagogika, o‘qitish metodikasi, psixologiya kabi fanlarni o‘qitishga alohida yondashish lozim.

Shunday qilib, pedagoglarning kasbiy jihatdan rivojlanish qayta tayyorlash va xodimlar malakasini oshirish tizimida quyidagi chora-tadbirlarni ishlab chiqish maqsadga muvofiq bo‘ladi:

- xalq ta’limi xodimlarida mustaqil o‘z ustida ishlash ko‘nikmalarini bosqichma-bosqich rivojlantirib borish kerak;
- kasbiy kompetensiyani rivojlantirishga oid tajribalarni trening, loyiha ishlari, qisqa muddatli kurslar, turli tadqiqotlar yordamida eng chekka hududlargasha yetib borishini ta’minlash kerak;
- malaka oshirish tizimining samaradorlik rejasini mukammal ishlab chiqish zarur;
- ilmiy tadqiqotlarda erishilgan natijalarni ta’lim jarayoniga zamonaviy pedagogik texnologiyalar asosida amalda joriy etish shart;
- doimiy tashkil qilib boriladigan malaka oshirish kurslari bilan bir qatorda kasbiy rivojlanishning uyg‘unlashgan, mehnat faoliyati bilan hamkorlikda amalga oshiriladigan turlaridan amaliyotda foydalanish davr talabidir.

ADABIYOTLAR RO‘YXATI

1. O‘zbekiston Respublikasi Vazirlar Mahkamasining ―Pedagog kadrlarni qayta tayyorlash va ularning malakasini oshirish tizimini yanada akomillashtirish to‘g‘risidagi (2006 yil 16 fevral) Qarori // http://lex. uz/pages/getpage.
2. O‘zbekiston Respublikasi Prezidentining 2019 yil 29 apreldagi ― “O‘zbekiston Respublikasi Xalq ta’limi tizimini 2030 yilgasha rivojlantirish konsepsiyasini tasdiqlash to‘g‘risida”gi PF-5712-sonli Farmoni.
3. O‘zbekiston Respublikasi Prezidentining 2020 yil 6 noyabrdagi ―O‘zbekistonning yangi taraqqiyot davrida ta’lim-tarbiya va ilm-fan sohalarini rivojlantirish chora-tadbirlari to‘g‘risidagi Farmoni.
4. Agapov, B.C. Problemы Ya-konsepsii lishnosti v oteshestvennoy psixologii / V. C. Agapov, I. V. Barыshnikova, A. V. Ivaщenko // Mir psixologii. - 2002. - №2.- C. 17-30.

Тохириён А.Ш.
Заведующий кафедры «Образовательные технологии»
отраслевого (регионального) Центра переподготовки
и пвышения квалификации педагогических кадров при
Национальном университете Узбекистана имени Мирзо Улугбека

ВАЖНОСТЬ РАЗВИТИЯ ЭМОЦИОНАЛЬНОГО ИНТЕЛЛЕКТА И СОЦИАЛЬНЫХ НАВЫКОВ У УЧАЩИХСЯ

Аннотация. Тезисы посвящены исследованию важности развития эмоционального интеллекта и социальных навыков у учащихся, рассматривая их значимость в образовательном процессе и личностном росте.

Abstract: The article explores the significance of developing emotional intelligence and social skills among students, highlighting their impact on educational outcomes and personal growth.

В современном образовательном процессе значительное внимание уделяется не только академическим достижениям, но и развитию мягких навыков, таких как эмоциональный интеллект и социальные навыки.

Эмоциональный интеллект включает в себя способность осознавать и управлять собственными эмоциями, а также понимать эмоции окружающих. Он охватывает компоненты, такие как самосознание, саморегуляция, мотивация, эмпатия и социальные навыки.

Социальные навыки связаны с умением эффективно взаимодействовать с другими людьми, что включает в себя коммуникацию, сотрудничество, разрешение конфликтов и умение проявлять лидерство.

Развитие эмоционального интеллекта и социальных навыков имеет ключевое значение как для образовательного процесса, так и для общего личностного роста учащихся. Ученики с высоким уровнем эмоционального интеллекта лучше справляются с учебными трудностями, адекватно реагируют на стрессовые ситуации и эффективно решают конфликты. Социальные навыки, в свою очередь, способствуют созданию здорового учебного климата, улучшению групповой работы и формированию позитивных межличностных отношений. Эти аспекты играют важную роль в успешности учащихся как в школе, так и в дальнейшей профессиональной деятельности, способствуя их всестороннему развитию и благополучию. По словам Миловановой Н. Г. «эмоциональный интеллект можно рассматривать как фактор самоактуализации личности в профессиональной деятельности, как важный элемент системы личностных ресурсов преодоления синдрома выгорания».

Способность управлять своими эмоциями является ключевым аспектом эмоционального интеллекта, особенно в учебном процессе. Учащиеся, обладающие этой способностью, могут лучше контролировать свои эмоции, такие как тревога, раздражение или разочарование, которые часто возникают в условиях учебного стресса.

Как показывают исследования положительные эмоции и позитивные состояния, не только способствуют лучшей адаптации к школе, но и влияют на результат учебной деятельности. По словам исследователя Сергеевой О.А. воздействие на эмоциональную сферу школьника, правильный выбор способа воздействия на учащегося способствуют формированию у него «личностного смысла учения», поскольку эмоции сами по себе, несомненно, имеют мотивирующее значение.

Другим важным аспектом эмоционального интеллекта является *эффективное взаимодействие с окружающими*, который значительно влияет на учебный процесс. Ученики, обладающие развитыми социальными навыками, способны наладить конструктивное общение с одноклассниками, учителями и другими членами образовательного процесса.

Умение справляться со стрессом и конфликтами также критически важно в учебной среде. «Стресс – это не напряжение, а перенапряжение регуляторных систем организма. Это в первую очередь снижение контроля над собой и ситуацией. В стрессовой ситуации важную роль играют навыки волевой психофизиологической саморегуляции человека, которые позволяют добиваться оптимального состояния для управления резервными возможностями организма».

Методы развития эмоционального интеллекта и социальных навыков в педагогике включают разнообразные подходы и техники, направленные на всестороннее развитие учащихся. Одним из ключевых методов является интеграция специализированных программ и тренингов в учебный процесс, которые помогают ученикам развивать осознанность, эмпатию и коммуникативные навыки.

Включение программ и тренингов в школьную программу представляет собой один из наиболее эффективных способов развития эмоционального интеллекта и социальных навыков у учащихся. Специализированные программы и тренинги могут быть интегрированы в учебный план как отдельные занятия или части учебных предметов.

Использование игр и ролевых упражнений для практики социальных навыков представляет собой интерактивный и эффективный метод обучения. Ролевые игры и игры с элементами командной работы позволяют учащимся в безопасной и поддерживающей среде исследовать различные сценарии взаимодействия, развивая умения общения, сотрудничества и разрешения конфликтов .

Образовательные учреждения должны предоставлять педагогам ресурсы и тренинги для успешной реализации этих подходов, обеспечивая комплексный и систематический подход к развитию эмоционального интеллекта и социальных навыков у учащихся.

Литература:

1

Милованова Н. Г. Эмоциональный интеллект: новый ресурс педагога или новые требования? // Профессиональное образование в России и за рубежом. 2017. №1 (25). с. 107–110).

Проблемы развития эмоционального интеллекта и социальной компетентности ребенка средствами игровой и художественной деятельности // Вестник МГПУ. Серия: Педагогика и психология. 2018. №2 (44). с. 107–120).

Сергеева О. А. Эмоциональное стимулирование как педагогическая технология // Известия ВГПУ. 2010. №1. – 109–114 с.).

Семиздралова О. А. Пути преодоления стресса в условиях педагогической деятельности // Инновационные проекты и программы в образовании. 2011. № 4. – с. 60–62.).

Файзуллаева З.Б.,
PhD по педагогическим наукам

ИСПОЛЬЗОВАНИЕ ИСКУССТВЕННОГО ИНТЕЛЛЕКТА, ВИРТУАЛЬНОЙ И ДОПОЛНЕННОЙ РЕАЛЬНОСТИ В ОБУЧЕНИИ

Аннотация: в условиях развития технологий образование переживает значительную трансформацию, благодаря интеграции искусственного интеллекта (ИИ), виртуальной реальности (VR) и дополненной реальности (AR).

Abstract. In the rapidly evolving technological landscape, education is undergoing significant transformation through the integration of artificial intelligence (AI), virtual reality (VR), and augmented reality (AR).

Современное образование претерпевает значительные изменения благодаря интеграции передовых технологий, таких как искусственный интеллект (ИИ), виртуальная реальность (VR) и дополненная реальность (AR). Эти инновации трансформируют традиционные методы преподавания и открывают новые горизонты для обучения, делая его более интерактивным, персонализированным и доступным. ИИ позволяет создавать адаптивные системы обучения, которые подстраиваются под индивидуальные потребности каждого ученика, VR и AR предоставляют уникальные возможности для погружения в учебный материал и создания увлекательных учебных опытов.

Интеграция технологий ИИ, VR и AR, в образовательные процессы стала одной из ключевых тем в педагогике и образовательной политике. Эти инновации открывают новые возможности для создания более эффективных и увлекательных методов обучения. ИИ позволяет анализировать большие объемы данных, разрабатывать индивидуализированные программы обучения и оценивать прогресс студентов в режиме реального времени. VR и AR дают возможность создавать интерактивные учебные среды, которые способствуют более глубокому пониманию и запоминанию материала.

Благодаря ИИ, VR и AR обучающиеся могут получать доступ к более богатому и разнообразному учебному контенту, что способствует развитию критического мышления, творчества и навыков решения проблем. Более того, использование VR и AR позволяет студентам практиковаться в безопасной и контролируемой среде, что особенно полезно в таких областях, как медицина и инженерия. По словам группы авторов AR определяется как сочетание VR и реальной жизни. Создаются приложения, которые синхронизируют графические объекты с объектами реального мира. Несмотря на то, что технологии AR и VR имеют много общего, у них есть ключевое различие. Например, AR дополняет реальность, но не заменяет ее, в то время как VR полностью может заменить текущую среду новой виртуальной средой.

Искусственный интеллект (ИИ) – это область компьютерных наук, направленная на создание систем, способных выполнять задачи, которые обычно требуют человеческого интеллекта. В образовании ИИ используется для разработки адаптивных образовательных платформ, которые подстраиваются под индивидуальные потребности учащегося, анализируя их учебные данные и предлагая персонализированные задания.

ИИ способен анализировать интересы обучающихся и предлагать им программы и курсы, в соответствие с ними. Индивидуальный подход позволяет заинтересовать студентов в процессе обучения, контролировать самостоятельность выполнения заданий в период обучения.

Виртуальная реальность (VR) – это технология, создающая полностью погружающие цифровые среды, в которых пользователи могут взаимодействовать с виртуальными объектами и пространствами по подобию реальных. В образовательном контексте VR позволяет проводить виртуальные экскурсии по историческим местам, моделировать научные эксперименты и создавать интерактивные тренажеры для изучения сложных процессов. Применение VR в обучении способствует более глубокому пониманию материала, повышению вовлеченности студентов и развитию практических навыков, которые трудно приобрести в традиционной учебной среде.

Виртуальная реальность (англ. VR – Virtual Reality) имеет образовательное направление. VR позволяет расширять объем знаний, опирается на достоверную информацию, связана с другими методами обучения, ориентирована на участников образовательного процесса.

Виртуальная реальность может использоваться в различных областях обучения. Например, медицина: для практики операций, изучения анатомии и диагностики болезней; архитектура: для создания и обзора трехмерных моделей зданий и городской среды; инженерное дело: для создания и испытания моделей машин и механизмов; обучение языкам: для практики говорения и общения с виртуальными собеседниками и т.д..

Дополненная реальность (AR). Термин «дополненная реальность» (англ. Augmentedreality, AR) был предложен исследователем корпорации Boing Томом Коделом в 1990 г. Под этим термином подразумевается среда с дополнением реального физического мира цифровыми данными в режиме

реального времени, т.е. это системы, в которых окружающая действительность дополняется виртуальными объектами: тексты, фотографии, графические объекты в формате 3D, звуки, видео, ссылки на сайты и т.п.. Обучение педагогов работе с технологиями ИИ, VR и AR является важным для успешной интеграции этих инноваций в образование.

Список использованной литературы:

Кургузов А.В.,Латушкина В.А. Совместное использование дополненной реальности и ИИ в образовании // Проблемы современного педагогического образования. – 2020. №69-4.– 155–157 с.
Половинко Е. В., Ботвинева Н. Ю., Чебоксаров А. Б. Использование VR и AR реальностей в современном школьном образовании // Проблемы современного педагогического образования. 2023. №79-2.

Исмоилов Б.Р
соискатель Национального университета
Узбекистана им Мирзо Улугбека

СОЦИАЛИЗАЦИЯ КАК ПЕДАГОГИЧЕСКИЙ ИНСТРУМЕНТ В ЭКОЛОГИЧЕСКОМ ВОСПИТАНИИ

Аннотация. Тезисы посвящены анализу существующих научных подходов к экологическому воспитанию школьников. Особое внимание акцентирует на то, что для повышения показателей качественной организации и продуктивности экологического образования необходимыми важными факторами являются мастерства преподавателя и уровень социализации учащегося.

Ключевые слова: экологическое образование, экологическая культура, социализация, воспитательная система, содержание воспитания, методы воспитания.

SOCIALIZATION AS A PEDAGOGICAL TOOL IN ENVIRONMENTAL EDUCATION

Annotation. The theses are devoted to the analysis of existing scientific approaches to environmental education of schoolchildren. Special attention is paid to the fact that in order to increase the indicators of high-quality organization and productivity of environmental education, the necessary important factors are the skills of the teacher and the level of socialization of the student.

Keywords: environmental education, environmental culture, socialization, educational system, content of education, methods of education.

Поскольку школа всегда была главным государственным образовательным учреждением, вопрос подготовки людей, способных мудро и бережно относиться к окружающей среде, входит в компетенцию этого учреждения. Следовательно, формирование ответственного отношения учащихся к природе сегодня определяется как новая социальная задача, которая четко и корректно сформулирована для школы. Формирование экологической культуры каждого учащегося в любом возрасте рассматривается в современной педагогике как неотъемлемый элемент целостного процесса обучения и воспитания.

В то же время экологическое образование сегодняшних выпускников средней школы не может в полной мере соответствовать социально-педагогическим требованиям, предъявляемым обществом к работникам народного образования. Недостатки присущи всем компонентам экологического образования. Не все школьники овладевают сложным комплексом экологических знаний, экологические навыки сформированы недостаточно хорошо и часто становятся неэффективными, не всегда осуществляется опыт творческой экологической деятельности. И большинство выпускников средней школы не обладают специфическим стержнем личности, выраженным в социальных и психологических основах личности, экологической ответственности. Все это определяет актуальность совершенствования теории и практики экологического образования и воспитания, методов и приемов работы в процессе изучения отдельных дисциплин на междисциплинарном уровне и во внеклассной деятельности.

Постановка научной проблемы. В основе проблемы экологического воспитания школьников лежит вопрос о том, как повысить эффективность воспитательного воздействия на учащихся. Учителя стремятся к этому, но в то же время не имеют системных представлений о том, как наиболее успешно осуществлять процесс формирования экологической культуры у детей, предотвращая безответственное отношение к природе.

В научной литературе экологическая культура определяется в узком смысле как рациональное использование человеком природных ресурсов. В широком смысле эта концепция составляет новое

содержание общечеловеческой культуры, основанной на приоритете общечеловеческих ценностей – земли, природы, жизни, человека, здоровья. Экологическая культура, которая проявляется в системе ценностных ориентаций и стимулирует экологически здоровое поведение, определяет характер и качественный уровень взаимоотношений между человеком и социально-природной средой.

Естественно, ведущими средствами социализации школьников считаются факторы – общение и активность должны быть выражены в содержании этих условий.

В педагогике в целом, в том числе и в нашей отечественной педагогике, существуют различные подходы к трактовке содержания и методов воспитания личности. Традиционная педагогика характеризуется подходами, которые можно охарактеризовать как узкофункциональные или многофункциональные. При узкофункциональном подходе воспитание рассматривается через формирующую и организационную функцию учителя, как одностороннее влияние учителя на воспитателя. Последователи другого подхода утверждают, что "концепция процесса образования отражает не прямое влияние, а социальное взаимодействие учителей и воспитательниц, их развивающиеся взаимоотношения". Таким образом, в дополнение к организационным и формирующим функциям для педагога необходимо изучать личность воспитываемого человека и взаимодействовать с ним как с объектом воспитания. В последние годы содержание воспитательной работы во многом было связано с логикой формирования личностных качеств и развитием этих качеств. В связи с этим педагогика активно разрабатывает проблему интегративного процесса формирования личностных качеств, суть которого заключается в "процессе развития всего. Личностные качества начинаются с формирования простейших элементов поведения, которые? в будущем они станут более сложными, взаимосвязанными и сольются друг с другом, т.е. интегрированными, что определяет развитие и углубление качества". Однако такой подход не полностью объясняет содержание воспитания, а частично освещает содержание воспитания путем уточнения и различения структурных элементов, кроме того, не определяет систему формирования и объединения этих элементов. Таким образом, мы пришли к выводу, что традиционный способ объяснения содержания образовательной деятельности не позволяет социализации в полной мере раскрыть процесс образовательной деятельности учителя по экологическому воспитанию школьников с использованием инструментария.

Особые проблемы также возникают, когда дело доходит до интерпретации методов обучения. Часто воспитание трактуется как метод совместной деятельности учителя и ученика в процессе решения образовательных задач. Такой подход также не удовлетворяет требованиям времени, поскольку сводит систему методов к педагогическим воздействиям и сужает восприятие этой идеи деятельности как целостной системы.

В педагогической теории и практике понятие "система образования" занимает место среди длинного ряда концепций. В результате сосредоточения внимания на образовании молодежи в течение многих лет при освещении этой проблемы и того факта, что школа в основном была ориентирована на развитие мышления, сознания, передачу знаний, появилось определенное ощущение противопоставления между образованием и воспитанием. Сейчас образование признается важнейшей составляющей воспитания, поскольку полностью решить образовательные проблемы можно будет только путем воспитания личности.

Когда общество осознало, что экологические проблемы носят не только социальный, но и конкретно педагогический характер, оно почувствовало необходимость в новых подходах к вопросам экологического образования, тема которых имеет общетеоретическое и методологическое значение. В результате появились научные основы, которые также включали размышления о важности процесса социализации.

Литература:

1.Бабанский Ю.К Избранным педагогическим трудам. М.: 1989.
2.Захлебный А.Е. Содержание экологического образования в средней школе: теоретическое обоснование и пути реализации: Дис. на соиск. уч. степ. докт. пед. наук. М.: 1987. - 389 с.
3.Эгамбердиева Н. Ижтимоий педагогика. Тошкент, 2009. – 234 с.

Бекботаева С.Е.
Преподаватель иностранного языка, педагог-модератор,
Колледж Профессионального образования Казахский национальный женский педагогический университет, Казахстан, г.Алматы

ПРИМЕНЕНИЕ НАЦИОНАЛЬНЫХ ЦЕННОСТЕЙ ВО ВРЕМЯ УЧЕБНЫХ ЗАНЯТИЙ ПО АНГЛИЙСКОМУ ЯЗЫКУ, ОДИН ИЗ МЕТОДОВ УСПЕШНОГО ОБУЧЕНИЯ В ПЕРИОД ОБНОВЛЕННОГО ОБРАЗОВАТЕЛЬНОГО ПРОЦЕССА В КОЛЛЕДЖЕ

В статье раскрываются приоритеты применения национальных ценностей во время занятий в колледже. Автор приводит примеры своих собственных методов, применяемых в процессе обучения среди студентов, в период обновленного образовательного процесса.

Ключевые слова: национальные ценности. обновленный образовательный процесс, методы, колледж, английский язык, студент, занятия.

В современном мире образование развивается с интенсивным темпом, обогащаясь новыми технологиями. В процессе внедрения эффективных направлений, новых приёмов и способов в педагогический процесс инновационные методы и приемы внесли особое значение в образование.

Каждое государство старается сохранить свой менталитет и свои национальные ценности. Образование в Казахстане стремиться соответствовать мировым стандартам, постепенно обновляя материально-технические базы колледжей. Для реализации необходимо внедрение новых технологий обучения и использование наиболее эффективные пути, необходимо повышение уровня квалификации, самообразования и самореализации в современном обществе.

Каждый гражданин Республики Казахстан имеет право на образование, соответственно возрастает необходимость обеспечения дидактическими условиями процессов развития, воспитания, обучения, формируя в каждом обучающемся уважения к национальным ценностям воспитания.

Австрийский композитор Густав Малер подчеркивал: «Традиция-это не сохранение пепла, а передача огня», исходя из этого выражения педагогам необходимо задуматься, а какой же огонь от наших предшествующих поколений мы должны сохранить и какой передать поколениям следующим.

По указу Министра образования Республики Казахстан, №294 от 19,09,2023 года, Об утверждении «Единой программы воспитания» в организациях образования, за исключением высших учебных заведений, соответсвенно есть возможность применять национальные ценности не только на кураторских часах, но и на ежедневных учебных занятиях в колледже.

Обучение студентов английскому языку по обновлленной образовательной программе, связывая национальные ценности с передовыми технологиями-это воспитание молодого поколения в духе уважения к народным традициям и культуре.

Преподавая у студентов колледжа английский язык, необходимо изменить ракурс проведения самого занятия и преподнесения материала. Практические и теоретические занятия в колледже необходимо проводить не только по обновленной образовательной программе, но постепенно внедрять национальные ценности. Внося нововведения в учебное занятие преподаватель не нанесет вред студентам, наоборот улучшит качество образования путем привития национальных ценностей, а также бросит вызов мотивации к обучению молодого поколения.

На различных этапах занятий найдут свои маста разнообразные методы и приёмы обучения английскому языку, с применением национальных ценностях. К примеру при делении студентов на группы можно применить следующие методы: 1) “The asyk method”, 2) “A piala of tea”, 3) “The archery method”.

Во время опроса домашнего задания хорошо подходит метод камчи “The whip method”, который преподаватель вручает определенному студенту.

Очень распространены индивидуальные работы среди студентов. Для разноуровневых заданий применяю методы: “The korzhyn method”, “The Torsyk method” “The Yurt method”

При групповых работах хорошо используется “The passport method”. Данный метод является более действенным и эффективным. Метод развития критического мышления через чтение и письмо, направлен на развития критического (самостоятельного, творческого, логического) мышления.

Студенты умело работают с приемом «Скелет рыбы» или «Рыбья кость». На данном приеме я заменила кость на девушку в национальном наряде, но сама суть групповой работы не меняется. Если при работе с «Рыбья кость», схема расположена горизонтально. То девушка стоит вертикально. Где голова - проблема,правая сторона девушки- факта, левая- причины, а обувь девушки- решение самой проблемы. Главные преимущества методического приема «Фишбоун» - в уменьшении объема информации и быстром запоминании материала на основе зрительных образов. Переработка информации каждым студентом при составлении графической схемы позволяет говорить о понимании и восприятии данной информации.

При оценивании обучения использую методы “Fast horses”, “The Qurmangazy’s dombyra”.

Принципом человеческого мышления, направляющий его на осмысление и осознание собственных форм и предпосылок; предметное рассмотрение самого знания, критический анализ его содержания и методов познания; деятельность самопознания, раскрывающая внутреннее строение и специфику духовного мира студента является рефлексия. Имненно на данном этапе занятия отлично применяются такие методы как: “The korzhyn method”, “The Yurt method”, “The korzhyn method”.

В современном мире произошло практическое смещение приоритетов в развитии студентов в сторону интеллектуализации. В бесконечной погоне за развитием интеллекта, упускается воспитание души, нравственное и духовное развитие молодого поколения, без которых имеющиеся знания оказываются бесполезными. В результате мы получаем эмоциональную, волевую и духовную незрелую молодежь, а в последующем и взрослых людей.

Многое говорится о развитии интеллектуально сильной нации. Множество финансов вкладывается в развитие колледжей, взращивающих новое поколение, прививая им жажду к познанию, стремление к свершениям, открывая практически безграничные возможности изучения различных наук.

Однако чтобы вырастить достойное поколение, мы должны внедрять элементы национальных ценностях в повседневные занятия у студентов.

Студенты должны представлять и понимать, что они впитывают в себя, тем самым осознавая роль и значимость этнопедагогики и общечеловеческих ценностях.

Молодое поколение, воспитанное посредством национальных ценностей в будущем вырастут патриотами нашей Родины. Данная молодежь будеть не только нести в себе национальную ценность, но сохранит ее, а также передаст поколения будущему.

Список литературы

1.Приказ Министра просвещения Об утверждении «Единой программы воспитания» в организациях образования, за исключением высших учебных заведений- https://school26sko.edu.kz/wp-content/uploads/2023/11/3, 2023г

Джаналиева Г.А
ТМСИ

ИНТЕРАКТИВНЫЕ МЕТОДЫ ИСПОЛЬЗУЕМЫХ ПРИ НЕПРЕРЫВНОМ ОБРАЗОВАНИИ

Аннотация. В статье представлен анализ методик, которые могут быть рекомендованы для использования в процессе непрерывного образования преподавателям высшей школы. Особенности содержательного и процессуального наполнения предлагаемых методик обусловлены задачей ценностной оптимизации профессионального развития преподавателя средствами его образования.

В настоящее время учебный процесс в высших образовательных учреждениях Узбекистана требует постоянного совершенствования, так как происходит смена приоритетов и социальных ценностей: научно-технический прогресс все больше осознается как средство достижения такого уровня производства, который в наибольшей мере отвечает удовлетворению постоянно повышающихся потребностей человека, развитию духовного богатства личности.

В настоящее время система образования переживает период модернизации. В этих условиях приоритетами становятся качество и эффективность образовательного процесса.

Слово «интерактив» пришло к нам из английского от слова «interact». «Inter» — это «взаимный», «act» — действовать. Интерактивность — означает способность взаимодействовать или находиться в режиме беседы, диалога с кем- 9 либо (человеком) или чем-либо (например, компьютером). Интерактивное обучение – это специальная форма организации познавательной деятельности, способ познания, осуществляемый в форме совместной деятельности студентов. Все участники взаимодействуют друг с другом, обмениваются информацией, совместно решают проблемы, моделируют ситуации, оценивают действия других и свое собственное поведение, погружаются в реальную атмосферу делового сотрудничества по разрешению проблемы. Одна из целей состоит в создании комфортных условий обучения, таких, при которых студент чувствует свою успешность, свою интеллектуальную состоятельность, что делает продуктивным сам процесс обучения.

И тут возникает затруднение. Так, широко распространено деление методов обучения на активные и пассивные. В пассивном обучении главная роль принадлежит преподавателю — он выступает

источником знаний, которые учащиеся должны усвоить. Типичный пример пассивного метода обучения — лекция: преподаватель объясняет тему, а студенты конспектируют этот материал, чтобы потом повторить на экзамене.

Активное обучение подразумевает, что ученик уже не объект, которому педагог передаёт знания, а самостоятельный субъект. Он конструирует свои знания, занимаясь поиском и анализом информации, проводя эксперименты и так далее. Пример активного метода обучения — проектная деятельность, в которой учащийся исследует проблему или задачу и создаёт продукт для её решения.

Как уже упоминалось, многие авторы не разделяют активные и интерактивные методы обучения, поэтому составить строгий перечень именно интерактивных методов вряд ли получится. Однако можно назвать методы, основанные на взаимодействии между учащимися, в котором преподаватель играет роль фасилитатора, куратора или наставника.

Вот некоторые из них:

- **Деловая или ролевая игра** — имитация конкретной ситуации (в случае деловой игры — из профессионального контекста), в которой учащиеся занимают определённые роли с разными целями, полномочиями, интересами и решают задачи, приближенные к реальной жизни.
- **Дискуссия** — обсуждая какой-либо открытый вопрос или проблему, участники приводят аргументы в защиту своей позиции и ищут ошибки в рассуждениях друг друга, учатся конструктивно критиковать и воспринимать критику, находить компромисс.
- **Мозговой штурм** — группа генерирует идеи для решения проблемы или задачи, анализирует их и отбирает самые эффективные.
- **Метод кейсов** — анализ конкретной ситуации, как правило, неоднозначной и не подразумевающей единственного верного решения. Учащимся нужно рассмотреть ситуацию с разных сторон, применяя теоретические знания, прийти к какому-либо решению и аргументировать его. Анализ кейса может быть индивидуальным, но по-настоящему интерактивной будет считаться групповая работа.
- **Проектный метод** — учащиеся изучают проблему или задачу и проектируют продукт для её решения. Все преимущества интерактивного обучения появляются при проектной деятельности в группе, хотя над проектом можно работать и в одиночку.

Обязательные условия организации интерактивного обучения: доверительные, позитивные отношения между обучающим и обучающимися; демократический стиль; сотрудничество в процессе общения обучающего и обучающихся между собой; опора на личный ("педагогический") опыт обучающихся, включение в учебный процесс ярких примеров, фактов, образов; многообразие форм и методов представления информации, форм деятельности обучающихся, их мобильность; включение внешней и внутренней мотивации деятельности, а также взаимомотивации обучающихся. **Заключение**

При использовании интерактивных методов роль преподавателя резко меняется, перестаёт быть центральной, он лишь регулирует процесс и занимается его общей организацией, готовит заранее необходимые задания и формулирует вопросы или темы для обсуждения в группах, даёт консультации, контролирует время и порядок выполнения намеченного плана. Использование интерактивных форм и методов обучения в процессе обучения в вузе позволят приобрести: конкретному обучающемуся:

- опыт активного освоения содержания будущей профессиональной деятельности во взаимосвязи с практикой;
- развитие личностной рефлексии как будущего профессионала в своей профессии;
- освоение нового опыта профессионального взаимодействия с практиками в этой области;
- развитие навыков общения и взаимодействия в малой группе;
- формирование ценностно-ориентационного единства группы;
- принятие нравственных норм и правил совместной деятельности;
- развитие навыков анализа и самоанализа в процессе групповой рефлексии;
- развитие способности разрешать конфликты,
- формирование мотивационной готовности к межличностному взаимодействию не только в учебных, но и в профессиональных ситуациях итд.

Абдуллаева О.С
DCs, профессор Наманганского инженерно-строительного института

ЦИФРОВЫЕ ТЕХНОЛОГИИ В КАЧЕСТВЕ СОВРЕМЕННОГО ИНСТРУМЕНТА В ОБРАЗОВАТЕЛЬНОМ ПРОСТРАНСТВЕ

Аннотация: *В данном статье проанализирована роль цифровых технологий в образовании. Они новые возможности для успешного функционирования образовательных процессов. Для высшего образовательного учреждения особенно важно пройти этап цифровизации, чтобы быть конкурентоспособной на рынке труда и в обществе в целом. Цифровые навыки помогают расширить возможности для карьерного роста, обучения и саморазвития. Кроме того, цифровая грамотность позволяет быть более информированными, связанными и эффективными в современном мире, где технологии играют все более важную роль. В данном статье также предоставляется актуальность использования как hard skills, так и soft skills в цифровом образовательном пространстве.*

Ключевые слова: *цифровые технологии, технологии, цифровые навыки, цифровая граммотность, hard skills, soft skills, цифровые навыки, цифровые умения.*

Введение. За последние два года в Узбекистане достигнут определенный прогресс в развитии информационных техноголий в нашей стране. Основной движущей силой этого процесса является стратегическое видение правительства и высокий уровень политической поддержки.

В Стратегии инновационного развития Республики Узбекистан к 2030 году планируется включить Узбекистан в рейтинг 50 ведущих стран в Глобальном инновационном индексе. Было издано Постановление Президента Республики Узбекистан 28 апреля 2020 года №ПП-4699 «О мерах по широкому внедрению цифровой экономики и электронного правительства» в соответствии 5-приложении в пункте-12.1, а также Указ Президента Республики Узбекистан 5 октября 2020 года №УП-6079 «Об утверждении стратегии «Цифровой Узбекистан-2030» и мерах по ее эффективной реализации», в котором актуальность придаётся разработке инновационных информационных систем.

В связи с этим образование и цифровая трансформация в IT сфере идут рука об руку, поскольку современные технологии становятся все более важными для успешного функционирования высшего образования, так как они помогают улучшить свою конкурентоспособность и улучшить качество предоставляемых образовательных услуг.

Актуальность использования как hard skills, так и soft skills в современном мире труда неоспорима. Hard skills - это конкретные знания и навыки, необходимые для выполнения определенной работы, такие как владение языками программирования, знание математики, умение работать с определенными инструментами и технологиями. Soft skills - это навыки мягкого характера, такие как коммуникация, управление временем, лидерство, умение работать в команде, решение проблем и т.д.

Методы исследования. Этапы цифровизации в образовательном процессе могут включать в себя следующие мет:

1. Анализ текущего состояния образования: на этом этапе необходимо провести анализ текущих образовательных процессов и технологий, выявить слабые места и потенциальные возможности для их улучшения.
2. Цифровая стратегия: разработка цифровой стратегии, которая определит цели и приоритеты цифровизации, а также способы достижения этих целей.
3. Выбор цифровых инструментов: выбор и внедрение подходящих цифровых инструментов и технологий, которые помогут автоматизировать процессы, улучшить коммуникацию с участниками образовательного процесса и оптимизировать совместную работу.
4. Обучение персонала: обучение сотрудников работе с новыми цифровыми инструментами и технологиями, чтобы они могли эффективно использовать их в повседневной деятельности.
5. Мониторинг и анализ результатов: постоянный мониторинг и анализ результатов цифровизации, чтобы оценить эффективность внедренных изменений и вносить коррективы при необходимости.
6. Постоянное развитие: постоянное обновление и улучшение цифровых процессов и технологий, чтобы бизнес оставался конкурентоспособным и соответствовал требованиям рынка.

Группы навыков как Hard skills, soft skills важны для успешной карьеры и профессионального развития. Hard skills позволяют специалисту выполнять свою работу эффективно и качественно, в то время как soft skills помогают взаимодействовать с коллегами, клиентами и руководством, управлять проектами, решать конфликты и достигать поставленных целей.

В условиях инновационного развития высшего образования и цифровой трансформации требуется набор навыков и умений, таких как hard skills и soft skills.

Среди hard skills, которые понадобятся для успешной цифровой трансформации, можно выделить:
1. Знание основ программирования и IT-технологий, чтобы понимать принципы работы цифровых инструментов и систем.
2. Умение анализировать данные и проводить бизнес-анализ для выявления потенциальных улучшений и возможностей внедрения цифровых решений.
3. Навыки работы с цифровыми инструментами и платформами, такими как CRM-системы, управление проектами, автоматизация процессов и другие.
Среди soft skills, которые также будут необходимы для успешной цифровой трансформации, можно выделить:
1. Лидерские качества и умение мотивировать команду на изменения и внедрение новых технологий.
2. Коммуникативные навыки для эффективного общения с коллегами, студентами на разных уровнях.
3. Умение работать в условиях быстрого изменения и адаптации к новым технологиям и требованиям рынка.
4. Способность креативно мыслить и находить инновационные решения для развития бизнеса через цифровые технологии.

Результаты и обсуждения. Цифровые технологии играют огромную роль в современном образовательном пространстве, преобразуя способы обучения и улучшая доступ к знаниям. В результате внедрения цифровых технологий в образование, появляются возможности для дистанционного обучения, интерактивных учебных материалов; адаптивного обучения; виртуальной и дополненной реальности и т.д. Цифровые технологии не только улучшают качество образования, но и способствуют расширению его доступности для всех слоев населения.

Чтобы стать успешным специалистом необходимо решить ряд важных вопросов. На первом месте стоит организация обеспечения цифровой трансформации таких как широкое применение облачных сервисов, которые позволяют высшему образовательному учреждению улучшить доступ к данным, повысить гибкость и эффективность работы; искусственный интеллект, так как использование AI и ML позволяет автоматизировать процессы, улучшить аналитику данных и создать персонализированные решения; интернет вещей (IoT), так как IoT позволяет связать различные устройства для сбора и анализа данных, что способствует улучшению управления и оптимизации процессов.

Заключение. Таким образом, для успешного развития высшего образования необходимо принимать стратегические решения, определять цели и задачи, а также контролировать их выполнение. Оно должно быть готова к саморазвитию и обучению, чтобы быть в курсе последних тенденций и инноваций в своей отрасли. Только таким образом можно эффективно управлять образовательными процессами и обеспечить ее успешное развитие высшего образования. Кроме того, важно постоянно анализировать внешние условия, изучать потребности современности, следить за новыми технологиями и адаптировать используемые технологии под изменяющиеся условия. Важно также развивать как hard skills, так и soft skills, чтобы быть конкурентоспособным на рынке труда и успешно справляться с вызовами современного мира.

ЛИТЕРАТУРА

1.Abdullayeva, O. S., & Muhammadjonov, A. O. (2023, September). Modeling the Development of Department Activities in Higher Education Institutions: Enhancing the Management System with Quantum Communication and Cryptography%. In 2023 International Conference on Sustainable Emerging Innovations in Engineering and Technology (ICSEIET) (pp. 588-591). IEEE.
2.Abdullayeva, O. S., Xusayinova, G. A., & Muhammadjonov, A. O. (2024, February). Technology of projecting of management system for department activities. In Third International Conference on Optics, Computer Applications, and Materials Science (CMSD-III 2023) (Vol. 13065, pp. 303-307). SPIE.

Алимджанова Д.И.- к.х.н., доцент
Мирзакулов Х.Ч.- д.т.н., профессор
Ташкентский химико-технологический институт, Узбекистан, г.Ташкент

ИГРОВАЯ ТЕХНОЛОГИЯ КАК ИННОВАЦИОННЫЙ МЕТОД ДЛЯ РЕАЛИЗАЦИИ STEAM - ОБРАЗОВАНИЯ В ТЕХНИЧЕСКИХ ВУЗАХ

Steam образование как универсальное средство обучения обеспечивает педагогов многими возможностями и ресурсами для повышения эффективности и интенсификации учебного процесса в плане развития жизненной и творческой активности студентов. Данная технология наряду с использованием проектного обучения предусматривает также интеграцию традиционных и нетрадиционных методов обучения в учебном процессе. Одним из более эффективных методов обучения является игровая технология, которая опирается на социальный опыт и проводится в условиях наиболее приближенных к реальной жизни и развивает у обучающегося новые, не свойственные ему качества, прививает контроль над своим поведением. Использование игровых технологий в учебно-воспитательном процессе способствует подготовке студентов к важнейшим профессиональным и социальным ролям, которые они смогут примерить на себя в процессе учебы. Кроме того, они позволяют студенту быть лично причастным к функционированию изучаемого явления, дают возможность прожить некоторое время в реальных жизненных условиях, способствуют развитию внимания, самоконтроля, наблюдаемости, сообразительности, настойчивости и ранней профессиональной ориентации и других качеств.

В процессе постепенного реформирования высшей школы учебные деловые игры могут быть рассмотрены в качестве эффективного компонента Steam технологии. Их наиболее целесообразно проводить в период производственных практик студентов, где рождается реальная возможность проверки и закрепления теоретических знаний, полученных при прослушивании лекций, а также приобретения производственных навыков без введения определенных изменений в содержание образовательной программы. Однако, прежде чем включить игровую технологию в учебный процесс, необходимо определить: какой учебный материал целесообразно изучать с использованием данной модели, какие научно-технические и социально значимые темы и задачи, актуальные как в масштабе предприятия, так и города и региона будут предложены им, характеризуются ли они учебно-познавательной направленностью, как найти время в учебном плане для ее проведения, какую игровую технологию следует выбрать по конкретной изучаемой теме и др.

В методическом плане, перед началом деловых игр со студентами технических вузов должна быть составлена программа их проведения, методически отработаны ряд производственных ситуаций, реально возникающих на рабочем месте специалиста. Составление имитирующих ситуаций должно осуществляться руководителем производственной практики от института совместно с начальниками цеха (участка), центрально-заводской лаборатории, отдела технического контроля, менеджерами, экологами или другими специалистами завода и других организаций. Самостоятельность принятия решений при этом должна быть обязательным условием игр.

Деловые игры на первом этапе квалификационной практики могут существенно помочь студентам в приобретении технических навыков в управлении работой машины, агрегата, участка, навыков в обращениях с работниками цеха, администрацией, работы в команде. Следующие этапы проведения учебных деловых игр усложняются- отрабатываются проведение технологических режимов производства в цехе, условно создаются производственные ситуации приводящие к увеличению брака производства, или даже к его остановке. От студента при этом требуется самостоятельное мышление, поиск оперативных решений. Пожалуй, на данном этапе игры трансформируются из учебной деятельности в общественно-полезную и профессиональную и оставляют отпечаток на процессе развития мыслительных навыков и формирования универсальных способностей у студентов, позволяя охватить и запомнить большой объем информации. Учебно-деловые игры проводимые во время предвыпускной квалификационной практики должны имитировать управление заводским цехом, участком.

Таким образом, проведение учебно-деловых игр во время производственной практики студентов помогает лучше усваивать учебный материал, развивает коммуникативные и социальные навыки, улучшает профессиональное умение студента выполнять свои обязанности в режиме высокой неопределенности и быстрой смены условий задач, умение работать с коллективами и отдельными людьми, воспитывает в себе ответственность, способствует формированию и развитию универсальных творческих навыков.

Kholmatov A.A.
Institute for Retraining and Professional

LEADER IN HIGHER EDUCATION INSTITUTIONS THEORETICAL BASIS OF ACTIVITY DEVELOPMENT

Abstract: In the world's higher education institutions, management is carried out on the basis of the use of creative technologies adapted to the socio-economic and cultural changes in the development of modern management. In countries such as the USA, Russia, Sweden, Italy, Great Britain, Germany, Japan and Singapore, systematic work is being carried out to improve effective and innovative models of modern management in higher education institutions. In this context, it is important that the form, content and tasks of the activities of managers correspond to the requirements of modern management

Key words:higher education institutions, modern management, creative technologies, socio-economic changes, management functions, planning, organization, regulation, coordination, control, motivation.

Аннотация: В мировых высших учебных заведениях управление осуществляется на основе применения креативных технологий, адаптированных к социально-экономическим и культурным изменениям в развитии современного управления. В таких странах, как США, Россия, Швеция, Италия, Великобритания, Германия, Япония и Сингапур, проводится систематическая работа по совершенствованию эффективных и инновационных моделей современного управления в высших учебных заведениях. В этом контексте важно, чтобы форма, содержание и задачи деятельности руководителей соответствовали требованиям современного управления.

Ключевые слова: высшие учебные заведения, современное управление, креативные технологии, социально-экономические изменения, функции управления, планирование, организация, регулирование, координация, контроль, мотивирование.

In higher educational institutions of the world, leadership activities are carried out on the basis of the application of creative technologies adapted to socio-economic and cultural changes in the development of modern management. In the USA, Russia, Sweden, Italy, Great Britain, Germany, Japan, and Singapore, systematic work is being carried out to improve the effective, innovative models of the development of modern management in higher education institutions. From this point of view, it is necessary that the form, content and tasks of the leader's activities meet the requirements of modern management.

The real results of education in new conditions are the ability of a professional to perceive the changing world and feel himself as a part of this world, readiness to meet unexpected events and innovative and investment activity depends on the development of modern management of leadership in educational institutions. In the classification of management functions, today's modern theory of Western management gives priority to its main (general) functions, which are as follows:

1. planning;
2. organization;
3. regulation;
4. coordination;
5. control;
6. to encourage, that is, to motivate or give motivation.

1. Planning is the main and primary function of management. Any management starts with planning. In this plan, management goals and tasks, deadlines for their implementation are determined, methods of task implementation are developed, and mutual relations between the links of the national economy are established.

2. Organization, this function ensures the organization of all managed and managing processes within the management object.

3. Coordination and regulation. If planning is considered a strategy of management, coordination solves tactical issues of management.

Coordination allows for the elimination of parallelism and duplication of management in order to save money. Regulation is a continuation of coordination, which aims to implement production processes by eliminating problems that occur.

With its help, possible problems are prevented.

4. Control. The purpose of this function is not to "catch", "reveal", "suspend", but to take into account, check, analyze the processes occurring in the control object, and adjust the activity of this object in a certain order. Organization of effective supervision is the functional work of every leader. In the absence of regular control, high

final results cannot be achieved. Management begins with planning, organizes activities, continues with its stimulation, and ends with control. Here coordination is reflected in the process of all functions. These functions have common features characteristic of all stages of management and are present in the activities of all managers and specialists of the management apparatus. They can also be called functions that cover all aspects of management, because they cover the length (vertical) and width (horizontal) of the management system. In the second approach to the classification of the management function, priority is given to the distribution of management work by specific performers. In this case, a whole system of precise functions is distinguished.
For example, in modern western firms, no less than 30-35 functions related to production are allocated.
These are:
- main production management;
- additional production management;
- management of production serving production;
- marketing management;
- financial management;
- quality management;
- labor management;
- personnel management;

an example is innovation management. These are interdependent and complement each other. According to scientists, according to the types of management activities, functions are as follows.
For example,
- economic functions of management;
- social functions of management;
- spiritual and educational functions of management.

The mentioned functions consist of many elements, components, which are related to each other and organized to a certain extent, and they have integrity.
Currently, socio-psychological methods of management are widely studied by scientists and researchers. Socio-psychological methods of management are means of management by influencing the producer and certain individuals on their social needs and psychological characteristics.

Social-psychological methods of management are based on the use of existing social mechanism (system of interaction, social needs) in production. It is well known that social methods of management are implemented through social regulation.

Methods of social regulation are used to regulate and harmonize social relations by identifying and aligning the goals and interests of different groups and individuals.
Psychological methods include the organization of small groups and teams, humanization of work, selection of qualified personnel and their training. Human activity is based on certain motivational factors and is aimed at achieving a certain goal.

Motivational factor - goal relationship is the core of human activity. In a general sense, a motivational factor is a factor that motivates a person to act, and a goal is what a person wants to achieve as a result of its implementation.

To sum up, the management function means a set of work aimed at solving specific tasks related to the management of this or that object. Therefore, management is carried out through certain functions. Determining the functions, uncovering their essence and learning is an important condition for the proper organization of the management process.

List of used literature

1. Rustamboev Kh. Constitution of the Republic of Uzbekistan and presidential institution. - T.: 2002.
2. Khudoyberdieva V. System of state management bodies and administrative reform. - T.: 2005.
3. Abdurakhmanov O.K. Education in managing the cocktail market place of the system: Iqt. science. name ... diss. - T., 2005. - 135 p.;
4. Panferova N.N. Management and education system. - Rostov n./D: Phoenix., 2010. – 248 p.

Ochilov K.A
Doctoral student, Institute for retraining and professional development of personnel of the higher education system

TO DIGITALIZE THE HIGHER EDUCATION SYSTEM
ANALYSIS OF REGULATORY AND LEGAL DOCUMENTS

Annotation: *In this article, comprehensive measures are implemented for the active development of the digital economy in our country, the wide introduction of modern information and communication technologies in all sectors and fields, first of all, in public administration, education, health and agriculture. increase is explained.*

Key words: *Day education, part-time education, evening education, distance education, dual education, family education, independent education, adult education, inclusive education lim.*

ДЛЯ ЦИФРОВИЗАЦИИ СИСТЕМЫ ВЫСШЕГО ОБРАЗОВАНИЯ
АНАЛИЗ НОРМАТИВНО-ПРАВОВЫХ ДОКУМЕНТОВ

Аннотация: *В статье рассматриваются комплексные меры по активному развитию цифровой экономики в нашей стране, широкому внедрению современных информационно-коммуникационных технологий во все отрасли и сферы, в первую очередь, в государственное управление, образование, здравоохранение и сельское хозяйство.*

Ключевые слова: *Дневное образование, заочное образование, вечернее образование, дистанционное образование, дуальное образование, семейное образование, самостоятельное образование, образование взрослых, инклюзивное образование.*

In the past short period, efforts to change the current situation in the field of higher education have literally become an important measure to achieve through the necessity of digitization.

In this regard, a number of normative legal documents have been adopted and are being implemented in real life. For example, the Law of the Republic of Uzbekistan "On Education" (September 23, 2020, ORQ-637) states that "higher education in bachelor's degrees and master's degrees" ensures the training of highly qualified personnel" is clearly defined. In the performance of this task, education is separated from the production of education (daytime); education without separation from production (external, evening, remote); dual education; family education and independent education; education and training of adults; inclusive education; external education; foreign experiences prove that it can be achieved through digitalization for effective implementation of personnel training in the field of defense, security and law enforcement activities.

"Digital Uzbekistan - 2030" strategy according to the Decree of the President of the Republic of Uzbekistan No. PF-6079 dated October 5, 2020 "On approval of the "Digital Uzbekistan - 2030" strategy and measures for its effective implementation" developed in order to ensure the rapid digital development of economic sectors, the social sphere and the public administration system, including the further improvement of mechanisms for the provision of electronic public services. The strategy defines the strategic goals, priorities and medium- and long-term perspective tasks for the development of the digital economy and e-government of our country, as well as for the wider introduction of digital technologies based on the priorities set in the UN Sustainable Development Goals and the E-Government Development Rating. serves as a basis. On October 8, 2019, the President of the Republic of Uzbekistan signed Decree No. PF-5847 "On approval of the concept of the development of the higher education system of the Republic of Uzbekistan until 2030". In doing so, it is necessary to determine the priorities of the systematic reform of higher education, to raise the process of training highly qualified personnel with modern knowledge and high spiritual and moral qualities, who think independently, to a new level in terms of quality, to modernize higher education, to advance Based on digital educational technologies, the tasks of developing the social sphere and economic sectors have been defined. In addition, according to the requirements of this document, 85 percent of higher education institutions are planned to gradually transfer to the European Credit Transfer and Accumulation System (ECTS - European Credit Transfer and Accumulation System) by 2030. The purpose of the Resolution No. PQ-60 of the President of the Republic of Uzbekistan dated December 24, 2021 "On additional measures to ensure the academic and organizational-management independence of state higher education institutions" - Oliy to consistently ensure the implementation of the tasks defined in the concept of the development of the educational system until 2030, as well as to expand the independence of higher education institutions, to sharply reduce the state administrative management in their activities, and thereby provide highly qualified personnel who can meet the requirements of the changing labor market preparation consists in the formation of higher education institutions of the state.

In order to improve the educational process of the higher school and increase the quality of education, attention was paid to the following points in this document, including the requirement that more than half of the

members of the scientific council consist of scientists working in the educational institution that created this council. cancellation;

By the end of 2022, to ensure the complete transfer of educational literature in the library fund of all state OTTs to electronic form, and the current Ministry of Higher and Secondary Special Education (currently referred to as the Ministry of Higher Education, Science and Innovation) launching a single "Electronic Library" platform;
As information, the Ministry has developed a higher education management information system (HEMIS - Higher Education Management Information System) in cooperation with the World Bank to avoid the paper form of preparing reports in higher education institutions and to automate the activities of educational institutions. acceptance.

The following actions were taken in connection with the execution of this decision. In particular, modern server devices were purchased for 85 higher education institutions in order to connect to the Information System.
The State Inspection of Education Quality Control of the Ministry (currently included in the structural structure of the Ministry of Higher Education, Science and Innovation) and the ministries with higher education institutions in its system:

Within the framework of the first stage of the higher education process management information system:
"Educational process management" section has been introduced. The academic activity of the higher education institution, in particular, the student's attendance report, mastering record and rating book, as well as the group journal, lesson and exam schedules were digitized;
"Scientific process management" section was introduced. A database of scientific projects, articles, scientific and methodical publications of professors-teachers, scientific researchers will be created, and issues of evaluating the scientific potential of professors-teachers and departments will be automated;
"Administrative process management" section has been introduced. In this, the structure of the higher education institution, management personnel, teaching staff and students, as well as the preparation of relevant reports, were digitized;

Introduced the "Management of financial and economic activities" section. In this case, payment contracts are presented in electronic form, information about scholarship payments was made through the system.
"Control of the quality of education" - a database of the indicators of higher education institutions was formed, and the maintenance of the national rating of higher education institutions was automated, and the possibility of remote monitoring of the quality of education was created. In the issue of quality control of education, it is possible to monitor the quality of education, including conducting a social survey among students, doctoral students, and professors.

According to the requirements set by the Ministry and the State Inspectorate for Quality Control of Education, it is necessary for all higher education institutions of the ministry system to integrate their system into the Information System. Paragraph 6 of this Decision PQ-60 is allowed to enter into a direct contract with the organizations of the ministry system for the implementation of the Information System and providing services to the state higher education institutions.

The purpose of the Resolution No. PQ-61 of the President of the Republic of Uzbekistan dated December 24, 2021 "On measures to provide financial independence to state higher education institutions" is to increase the effectiveness of the reforms implemented in the higher education system, ensuring the financial stability of higher education institutions, independently solving the issues of strengthening the material and technical base, expanding the possibility of attracting funds for scientific research activities, and developing a competitive environment among higher education institutions.

In order to ensure the implementation of the normative legal documents studied above, control and appropriate evaluation of the activities of the teaching staff, further increase the quality of education in the higher education system and ensure the effectiveness of the digitization process, Uzbekistan The regulations of the Minister of Higher and Secondary Special Education of the Republic of September 10, 2018, "Study load of professors and teachers of higher education institutions, and the rules for determining teaching-methodical, scientific-research and "teacher-apprentice" work" on approval" No. 20 (registered by the Ministry of Justice on 08.10.2018 No. 3076) and dated November 30, 2021 "The teaching load of the teaching staff of the higher education institution and No. 44 on "On Amendments to the Order on Approving the Rules for Determining Teaching-Methodical, Scientific-Research and "Master-Apprentice" Work" (Registered by the Ministry of Justice on 22.12.2021 No. 3076-1) and the Decision No. 20 of the Cabinet of Ministers of the Republic of Uzbekistan dated February 10, 2006 "On the approval of the regulation on the procedure for recruiting teaching staff to higher education institutions on the basis of competition" was studied above. redevelopment based on the requirements of legal and normative documents, in which the

Ministry of Higher Education, Science and Innovations has a special focus on the issue of personnel training within the framework of state education standards in the field of defense, security and law enforcement activities, through the participation of the private sector and foreign countries It is appropriate to pay attention.

REFERENCES

1.Law of the Republic of Uzbekistan dated September 23, 2020 "On Education" No. ORQ-637.
2.Decree of the President of the Republic of Uzbekistan dated October 5, 2020 No. PF-6079 "On approval of the strategy of Digital Uzbekistan - 2030 and measures for its effective implementation".
3.Decree of the President of the Republic of Uzbekistan dated October 8, 2019 No. PF-5847 "On approval of the concept of development of the higher education system of the Republic of Uzbekistan until 2030".

Джураева Г.Т.,
доцент кафедры акушерства и гинекологии семейной медицины Ташкентской медицинской академии, к.м.н., Узбекистан. Г. Ташкент
Ташкенбаева У.А.
директор Отраслевого центра переподготовки педагогических кадров и повышения их квалификации при ТМА д.м.н., профессор г.Ташкент.

РОЛЬ ИННОВАЦИОННЫХ МЕТОДОВ ОБУЧЕНИЯ В ПРОЦЕССЕ ФОРМИРОВАНИЯ ПРОФЕССИОНАЛЬНЫХ КОМПЕТЕНЦИЙ У СТУДЕНТОВ МЕДИЦИНСКИХ ВУЗОВ

Аннотация

В статье приводится сравнительный анализ инновационных методов обучения для успешного освоения как теореических знаний, так и практических навыков, при этом делая упор на эффективный метод в формировании приобретения навыка от неосознанной некомпетентности до автоматизма.

Abstract

The article provides a comparative analysis of innovative teaching methods for the successful development of both theoretical knowledge and practical skills, while focusing on an effective method in the formation of skill acquisition from unconscious incompetence to automatism.

Профессиональное образование представляет собой важное звено в подготовке специалистов. В условиях повышенной требовательности к профессиональным качествам и компетенциям выпускника ВУЗа возрастает роль передовых педагогических технологий. Медицинское образование для будущих клиницистов должно обеспечивать передовые знания, эффективные навыки и достаточный опыт, которые снизили бы риск врачебной халатности и несчастных случаев и увеличили бы возможность точной диагностики и адекватного лечения. Готовность выпускников к трудовой деятельности, а также формирование у них профессиональных навыков зависит от компетентности педагога. В пирамиде Миллера, которая широко используется в качестве основы для оценки клинической компетентности, “показывает, как” и “делает” преобладают над “знает” и “умеет как”. Это означает, что клиническая компетентность должна оцениваться путем измерения не только знаний, но также навыков и установок, таких как клиническая эффективность и коммуникация. Проведен опрос среди студентов старших курсов Ташкентской медицинской академии и преподавателей клинических дисциплин по наиболее эффективным методам обучения в приобретении знаний и навыков, которые применялись в ходе занятий (диаграмма 1). Так, 78% педагогов и 51% студентов оценили на «отлично» метод обучения разбор ситуационной задачи, ролевую игру как метод отличным считают -52% студентов и 64% педагогов соответственно, дебаты 40% со стороны студентов, в то время как педагоги на данный метод указали всего 35% и метод «симуляции ситуации» было оценено 70% «отлично» со стороны студентов и 86% оценили педагоги.

Диаграмма1.

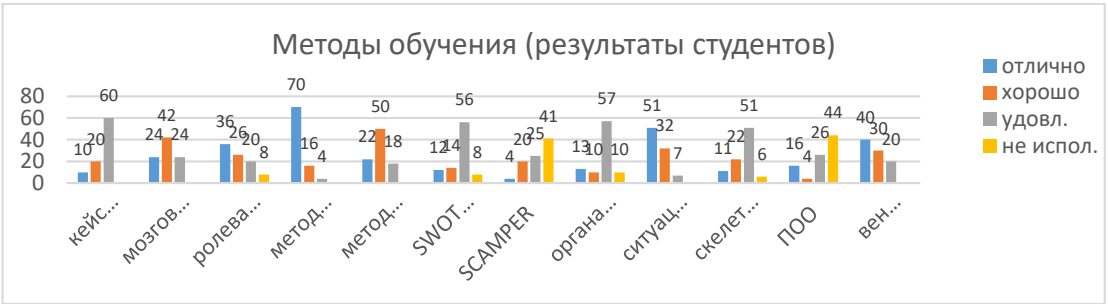

На оценку «хорошо» были включены такие методы как, кейс-стади студенты -60%, педагоги – 48%, мозговой штурм - 42% и 46% соответственно, скелет рыбы - 32% и 22%, и педагогические технологии такие как, проблемно-ориентированное обучение (ПОО)-44%, SCAMPER -41%, органайзеры -10% студенты ответили, что не использовались на занятиях, в то время как всего 14% педагогов ответили, что не применяют метод ПОО (диаграмма 2).

Диаграмма 2.

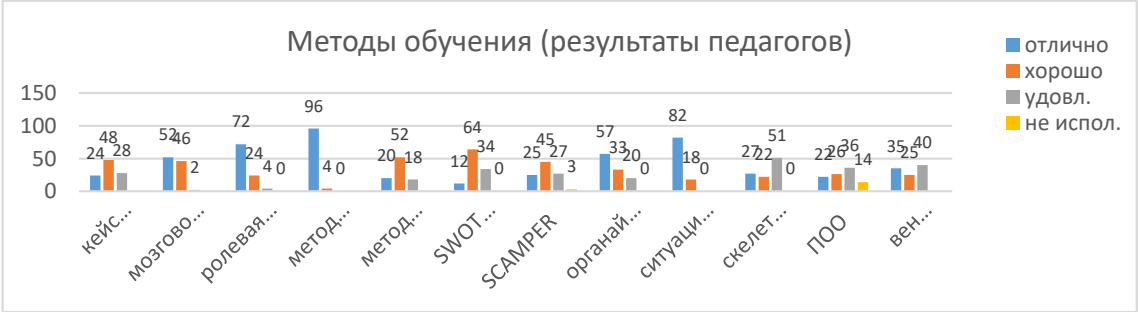

По итогам результатов опроса как со стороны студентов, так и педагогов сводится к тому, что «метод симуляции ситуации» наиболее эффективен в обучении, который позволяет студентам достичь необходимого уровня компетентности с безопасностью для пациента в реальной клинической практике. Один из методов обучения, отвечающий всем этим требованиям является метод «CISAR», который позволяет студентам достичь необходимого уровня компетентности с безопасностью для пациента в реальной клинической практике.

Данный метод состоит из пяти этапов: 1. «C» *Clinical case* – через интеренет- связь, педагог раздаёт клиническую ситуацию с конкретными вопросами и заданиями. 2. «I» *Internet loading* – каждый студент самостоятельно находит ответы на вопросы кейса через интернет сайты медицинские данные по доказательной медицине, пользуясь национальными стандартами. 3.«S» *Simulation situation*– студентам раздаются роли (ВОП, акушерка, мед. сестра, лаборант, глав. врач и т.д.) далее используя симулятор «Натали», который надевает волонтер, учащиеся разыгрывают клиническую ситуацию, т.е. создаётся реальная ситуация заданная на первом этапе; 4. «A» *Analysis* – обсуждение действий студентов по принципу: самооценка, оценка группы, оценка педагога; 5. «R» *Repeat case* – после проведения клинического исследования ситуация разыгрывается заново и так до достижения уровня компетентности, т.е. автоматизма. Учебное руководство содержит отдельные шаги или задания в последовательности, необходимой для выполнения того или иного действия в соответствии со стандартом. Квалификация может быть основана на их достижениях в трех областях: теоретические знания не меньше-85% правильных ответов. Практический навык студенты должны выполнить навык на 100% правильно. Таким образом: Метод симуляции ситуации - CISAR также помогает подготовить студентов по клиническим навыкам под наблюдением преподавателя до достижения уровня профессиональной компетентности, т.е. автоматизма, обеспечивая реалистичное воспроизведение сложной клинической ситуации, которые невозможно при контакте с реальными пациентами и студенты приобретают уверенность в навыках по оказанию неотложной медицинской помощи.

Список литературы

1. Педагогическое мастерство: материалы IV Междунар. науч. конф. (г. Москва, февраль 2014 г.). — М.: Буки-Веди, 2014. - 310 с.
2. Хан СИ и др. Прошлое, настоящее и будущее образования в области традиционной медицины в Корее. Integr Med Res. 2016; 5 (2): 73-82.
3. Ким С.М. и др. Улучшение клинических показателей интернов и ординаторов посредством оценки клинических навыков на корейском экзамене на получение медицинской лицензии. Корейский J Med Educator. 2012;24(4):329-38.

Абдурахмонова Т.Р.
кандидат химических наук, доцент
Ургенчский Государственный Университет, Узбекистан, г.Ургенч

ПРИМЕНЕНИЕ ВИРТУАЛЬНОЙ ЛАБОРАТОРИИ ПРИ ИЗУЧЕНИИ ХИМИИ ПОЛИМЕРОВ

Аннотация

Виртуальные лаборатории становятся неотъемлемой частью современного образовательного процесса, особенно в области химии полимеров. Они позволяют студентам проводить сложные эксперименты в безопасной и контролируемой среде, что способствует более глубокому пониманию теоретических концепций и практических навыков. В данной статье рассматриваются преимущества использования виртуальных лабораторий, их влияние на образовательный процесс и примеры успешного внедрения в учебные программы.

Abstract

Virtual laboratories are becoming an integral part of the modern educational process, especially in the field of polymer chemistry. They allow students to conduct complex experiments in a safe and controlled environment, which contributes to a deeper understanding of theoretical concepts and practical skills. This article discusses the advantages of using virtual laboratories, their impact on the educational process and examples of successful implementation in educational programs.

Виртуальные лаборатории представляют собой инновационный инструмент, который позволяет моделировать химические процессы и эксперименты с использованием компьютерных технологий. В области химии полимеров, где эксперименты могут быть сложными и дорогостоящими, виртуальные лаборатории предоставляют уникальные возможности для обучения и исследования.

Основные преимущества виртуальной лаборатории:

1. Безопасность: Виртуальные лаборатории исключают риск возникновения опасных ситуаций, связанных с использованием химических реактивов и оборудования.
2. Доступность: Студенты могут проводить эксперименты в любое время и в любом месте, что особенно важно для дистанционного обучения.
3. Экономичность: Снижение затрат на реактивы и оборудование делает обучение более доступным.
4. Интерактивность: Виртуальные лаборатории позволяют студентам активно взаимодействовать с материалом, что способствует лучшему усвоению знаний.

Виртульную лабораторию можно использовать при:

- Виртуальные симуляции полимеризации различных мономеров.
- Моделирование свойств полимеров при изменении условий синтеза.
- Анализ структуры и свойств полученных полимеров с использованием виртуальных инструментов.

Внедрение виртуальных лабораторий в учебный процесс по химии полимеров открывает новые горизонты для образования. Они не только повышают качество обучения, но и делают его более доступным и безопасным. В будущем виртуальные лаборатории могут стать стандартом в образовательных учреждениях, обеспечивая студентов необходимыми навыками и знаниями для успешной карьеры в области химии высокомолекулярных соединений.

Список литературы

1.Гавронская Ю.Ю., Оксенчук В.В. Методика создания виртуальных лабораторных работ по химии // Современные проблемы науки и образования. – 2015. – № 2-2.

2. Белохвостов А. А., Аршанский Е. Я. Методика обучения химии в условиях информатизации образования: учеб. пособие. М.: Интеллект-Центр, 2016. 336 с.

Haydarov O.E
Samarqand davlat veterinariya meditsinasi, chorvachilik va biotexnologiyalar universiteti katta o‘qituvchisi Sh.Urazov-SamDVMCHBU huzuridagi tarmoq markazi bo‘lim boshlig‘i.

YANGI O‘ZBEKISTONNING TARAQQIYOT STRATEGIYASI MA’NAVIY TARAQQIYOT MANBAI SIFATIDA

Annotatsiya: *Maqolada jamiyat va inson hayotida ma’naviyat va ma’naviy sohaning ahamiyati haqida to‘xtalib o‘tiladi. Shuningdek, Prezident Sh.Mirziyoyev tomonidan ma’naviy taraqqiyot masalalarida bildirilgan fikrlarning mazmun-mohiyati, sohaga oid e’lon qilingan huquqiy normativ hujjatlar, Yangi O‘zbekiston Taraqqiyot strategiyasi hamda O‘zbekiston – 2030 strategiyasi kabi davlat dasturlarida ma’naviyat va ma’naviy sohaga oid vazifalarnig aks etishi, ularga berilgan e’tibor masalalari haqida so‘z boradi.*

Kalit so‘zlar: Ma’naviyat, ma’naviy soha, ijtimoiy-ma’naviy muhit barqarorligi, ma’naviy tarbiya, islohotlar, sohaga oid huquiy normativ hujjatlar, Yangi O‘zbekiston strategiyasi, Taraqqiyot strategiyasi, ma’anaviy taraqqiyot, O‘zbekiston-2030 strategiyasi

Insonning borlig‘ida moddiylik va ma’naviylik jam bo‘lgan. Insondagi ana shu ma’naviylik, uning ma’naviy olami uni boshqa tirik mavjudotlardan ajratib, farqlab turadi. Insonning ma’naviy olami tushunchasi juda keng tushuncha bo‘lib, o‘z ichiga ko‘plab ruhiy ma’naviy hodisa va jarayonlarni qamrab oladi. Binobarin, ma’naviylik va ma’naviy hayotning inson hayotidagi o‘rni beqiyos. Chunki ma’naviyat – inson axloqi va odobi, bilimlari, iste’dodi, amaliy malakalari, vijdoni, iymoni, e’tiqodi, dunyoqarashi, mafkuraviy qarashlarining bir-biri bilan uzviy bog‘langan, jamiyat taraqqiyotiga ijobiy ta’sir etadigan mushtarak tizimidir.

Mustaqilligimizning dastlabki yillaridanoq ma’naviyat, yoshlar tarbiyasi, barkamol avlod, komil insonni shakllantirish masalalari davlat siyosatining ustuvor yo‘nalishlari qilib belgilandi. Chunki har qanday davlatning, har qanday jamiyatning kelajagi, uning taraqqiyoti, jahonda o‘z o‘rniga ega bo‘lishi masalalari uning yoshlarining bilimi, salohiyati, dunyoqarashi, ma’naviyatiga to‘g‘ridan-to‘g‘ri bog‘liqdir.

2017 yildan respublikamizda barcha sohalarda ta’bir joiz bo‘lsa shiddatli islohotlar to‘lqini boshlandi. Tan olish kerak, mana shu islohotlar amalga oshirila boshlangan davrda birmuncha vaqt ma’naviyat, ma’naviylik, shaxs ma’naviy olami kabi tushunchalar ozgina e’tibordan chetda qoldi, nazarimizda. Bunga sabablardan biri sifatida esa ko‘p yillar davomida ma’naviyat sohasi va muassasalarning ma’naviyat bo‘limlariga haddan ziyod ko‘p vazifalar, turli tashkiliy va xo‘jalik ishlari bilan bog‘liq jarayonlar ham yuklatilganligini keltirishimiz mumkin. Natijada odamlarda ushbu so‘zdan bezishga o‘xshagan kayfiyat paydo bo‘lgandek edi, nazarimizda.

Ammo masala shundaki shaxs ma’naviyati, insonning ma’naviy olami, umuman ma’naviyat sohasi va ma’naviylik hammavaqt dolzarb mavzu bo‘lib qolaveradi. Ayniqsa dunyoning bugungi globallashuv jarayonlari davrida bu har qachongidan ham katta ahamiyatga ega bo‘lmoqda.

2021 yilning 19 yanvar kuni Prezidentimiz raisligida ma’naviy-ma’rifiy ishlar tizimini tubdan takomillashtirish, bu borada davlat vajamoat tashkilotlarining hamkorligini kuchaytirish masalalariga bag‘ishlab o‘tkazilgan videoselektor yig’ilishida davlatimiz rahbari bu masalaga alohida to‘xtalib, agar jamiyat hayotining tanasi iqtisodiyot bo‘lsa, uning joni va ruhi ma’naviyat ekanini ta’kidladi. Keyinchalik sohaga oid bir qancha qarorlar e’lon qilindi. Jumladan, 2019 yil 3 mayda O‘zbekiston Respublikasi Prezidentining “Ma’naviy - ma’rifiy ishlar samaradorligini oshirish bo‘yicha qo‘shimcha chora-tadbirlar to‘g‘risida”gi PQ-4307-son qarori, 2021 yil 26 martda “Ma’naviy- ma’rifiy ishlar tizimini tubdan takomillashtirish chora-tadbirlari to‘g‘risida”gi PQ-5040-son qarori shular jumlasidandir.

2021 yil avgust oyida Mustaqilligimizning 30 yilligi bayrami oldidan Prezident Sh.Mirziyoyevning “Yangi O‘zbekiston strategiyasi” kitobi nashrdan chiqdi. Ushbu kitobda Yangi O‘zbekistonni va Uchinchi Renessans poydevorini barpo etish borasida amalga oshirilayotgan tub o‘zgarishlar va islohotlarning maqsadi, mazmun-mohiyati hamda ustuvor yo‘nalishlari, milliy taraqqiyotimiz istiqbollari haqida fikr yuritilgan. Kitobning alohida ahamiyatli tomoni shundaki ushbu asarning bo‘limlaridan biri “Ma’naviy taraqqiyot” deb nomlangan va unda ma’naviy yangilanish: imkoniyat va istiqbollar, yangi ma’naviy makonni yaratish borasidagi vazifalar, ma’rifiy ilohotlar va barkamol inson tarbiyasi, Yangi O‘zbekiston va ma’naviy yangilanish, ma’rifatli jamiyat sari, milliy va umuminsoniy qadriyatlar uyg‘unligi kabi masalalar yoritib berilgan. Asarda ma’naviyat to‘g‘risida fikr bildirar ekan Sh.Mirziyoyev shunday ta’kidlaydi: “Mening nazarimda, insoniyat dunyosining buyuk bir yoritqichi – ma’naviyat chirog‘i bor. Bu chiroqning boshqalardan farqi shuki, u insonning ongi va tafakkurini yoritadi, qalbi, vijdonini uyg‘otadi, odamiylik hissini kuchaytiradi. O‘zbekistonning yangi uyg‘onish davrini yaratishga kirishgan ekanmiz,

har bir yurtdoshimizning qalbi va ongida ana shunday ma’naviyat shu’lasi porlashi va u bizni ezgu ishlarga undab, yuksak mas’uliyat tuyg‘usi bilan yashashga da’vat etib turishi zarur”[8]

Asarda ta’kidlanishicha Yangi O‘zbekiston taraqqiyotining hozirgi rivojlanish bosqichida ijtimoiy, iqtisodiy va siyosiy omillar bilan birga, ma’naviy-ma’rifiy jabhalarda amalga oshirilayotgan islohotlar ham muhim ahamiyatga ega. Agar jamiyat hayotining tanasi iqtisodiyot bo‘lsa uning joni va ruhi – ma’naviyatdir. Biz yangi O‘zbekistonni barpo etishda ana shu ikkita mustahkam ustunga, ya’ni, bozor tamoyillariga asoslangan kuchlli iqtisodiyotga hamda ajdodlarimizning boy merosi, milliy va umuminsoniy qadriyatlarga asoslangan kuchli ma’naviyatga tayanamiz.

Ijtimoiy gumanitar yo‘nalishdagi adabiyotlarda ma’naviyatga berilgan ko‘plab ta’rif va izohlarni uchratamiz. Ana shunday ta’riflardan birini “Yangi O‘zbekiston strategiyasi” asarida ham ko‘rishimiz mumkin. Jumladan asarda ma’naviyatga shunday ta’rif beriladi: “Biz uchun ma’naviyat – insonlar o‘rtasidagi o‘zaro ishonch, hurmat va e’tibor, xalq va davlat kelajagini birgalikda qurish yo‘lidagi ezgu intilishlar, ibratli fazilatlar majmuasidir. Boshqacha aytganda, ma’naviyat – jamiyatdagi barcha siyosiy-ijtimoiy munosabatlarning mazmuni va sifatini belgilaydigan poydevordir[9].

Sh.Mirziyoyevning “Yangi O‘zbekiston strategiyasi” asari ma’naviyat va uning jamiyat hamda inson hayotidagi o‘rniga yangicha rakursdan qarash imkoniyatini beradi. Asar 2021 – yilda Harakatlar strategiyasida belgilangan vazifalar ijrosi tugayotgan, yangi strategik dastur qabul qilinishi rejalashtirilayotgan yilda taqdim qilinayotganligi hisobga olinib, mamlakatimiz rivojlanishining keyingi davriga mo‘ljallangan taraqqiyot strategiyasida ma’naviy- ma’rifiy islohotlarga alohida bo‘lim ajratilishi zarurligi ta’kidlanadi. Ana shu zaruriyatdan kelib chiqib 2022 yil 28-yanvar kuni qabul qilingan “2022-2026 yillarga mo‘ljallangan Yangi O‘zbekistonning taraqqiyot strategiyasi to‘g‘risida”gi PF-60 sonli Farmonda belgilab berilgan yettita ustuvor yo‘nalishning beshinchisi “Ma’naviy taraqqiyotni ta’minlash va sohani yangi bosqichga olib chiqish” deb nomlandi. Ushbu ustuvor yo‘nalish doirasida 71-78 maqsad (jami 8 ta maqsad)lar va ularni amalga oshirish vazifalari belgilandi.

Jumladan, Yangi O‘zbekistonning Taraqqiyot strategiyasi 71-maqsadida ezgulik va insonparvarlik tamoyiliga asoslangan «Harakatlar strategiyasidan – Taraqqiyot strategiyasi sari» g‘oyasini keng targ‘ib etish orqali jamiyatda sog‘lom dunyoqarash va bunyodkorlikni umummilliy harakatga aylantirish, “Yangi O‘zbekiston – ma’rifatli jamiyat” konsepsiyasini amalga oshirish[10] maqsadi qo‘yilgan. Ushbu maqsadni amalga oshirish aholi o‘rtasida huquqiy madaniyatni shakllantirish bo‘yicha huquqiy-ma’rifiy tadbirlarni xalqimizning boy tarixi, ilmiy-madaniy merosi, milliy-diniy qadriyatlarni o‘rgatish bilan uyg‘un holda tashkil qilish, targ‘ibot-tashviqot ishlarini tashkil etishning ta’sirchan, kreativ va innovatsion uslublarini ishlab chiqish hamda ularni o‘z vaqtida amalga oshirish choralarini ko‘rish kabi chora-tadbirlarni amalga oshirishni ko‘zda tutadi.

2023 yil 11 sentabr kuni “O‘zbekiston 2030 strategiyasi” to‘g‘risida”gi PF-158-sonli Prezident Farmoni e’lon qilindi. Ushbu farmonda ham respublikamizda ma’naviy taraqqiyot borasida amalga oshirilayotgan ishlarni davom ettirish bo‘yicha rejalar ko‘zda tutilgan. Xususan, strategiyaning “Har bir insonga o‘z salohiyatini ro‘yobga chiqarishi uchun munosib sharoitlarni yaratish” deb nomlanadigan 1-bo‘lim 5-bandi “Ma’naviy taraqqiyotni ta’minlash va madaniyat sohasini yangi bosqichga olib chiqish bo‘yicha islohotlar”[11] deb ataladi hamda u o‘z ichiga ma’naviyat va madaniyat sohasida amalga oshirilishi rejalashtirilgan 38-44-maqsadlarni (jami 7 ta maqsad) qamrab oladi. Strategiyada jamiyatda ijtimoiy-ma’naviy muhit barqarorligini ta’minlashga alohida e’tibor qaratiladi.

Xulosa qilib aytganda, respublikamizda ma’naviyat va ma’naviy sohani rivojlantirish, ma’naviy taraqqiyotni ta’minlash masalasi hamma vaqt dolzarb masala bo‘lib qolaveradi. Bu esa ma’naviyatning inson uchun suv va havodek zarur ekanligi, jamiyatda ijtimoiy-ma’naviy muhit barqarorligini ta’minlash, yoshlarni aqlan yetuk, ma’nan barkamol qilib tarbiyalash kabi hayotiy ehtiyojlardan kelib chiqadi.

Foydalanilgan manbalar va adabiyotlar:

1.O‘zbekiston Respublikasi Prezidentining 2022 yil 28 yanvardagi “2022 – 2026 yillarga mo‘ljallangan Yangi O‘zbekistonning taraqqiyot strategiyasi to‘g‘risida”gi PF-60-son Farmoni // Qonunchilik ma'lumotlari milliy bazasi, 29.01.2022 y., 06/22/60/0082-son.

2.O‘zbekiston Respublikasi Prezidentining 2023 yil 11 sentabrdagi “O‘zbekiston – 2030” strategiyasi to‘g‘risida”gi PF-158-son Farmoni // Qonunchilik ma'lumotlari milliy bazasi, 12.09.2023 y.

3.O‘zbekiston Respublikasi Prezidentining 2021 yil 26 martdagi “Ma’naviy- ma’rifiy ishlar tizimini tubdan takomillashtirish chora-tadbirlari to‘g‘risida”gi PQ- 5040-son qarori // Qonun hujjatlari ma'lumotlari milliy bazasi, 26.03.2021 y., 07/21/5040/0243-son.

N.Dilmurodov – veterinariya fanlari doktori professor,
Samarqand davlat veterinariya meditsinasi, chorvachilik va biotexnologiyalar universiteti professori
A.Yusupov – kimyo fanlari nomzodi dotsent,
SamDVMCHBU huzuridagi tarmoq markazi direktori

VETERINARIYA FUNDAMENTAL FANLARI MODULINI O‘QITISHNING AYRIM JIHATLARI

Annotatsiya: Maqolada tinglovchilar yoki talabalarga Veterinariya fundamental fanlari moduli bo‘yicha dars berish jarayonida innovatsion ta’lim ttexnologiyalari bilan birgalikda ko‘rgazmali materiallar, xususan natural organlar, hayvon gavdalari, quruq va ho‘l preparatlar, tirik hayvonlar va boshqa vositalardan foydalanib o‘zlashtirish samaradorligini oshirish mumkinlagi to‘grisidagi fniq fikrlar berilgan.

Kalit so‘zlar: Veterinariya, fundamental, fanlar, innovatsion, ta’lim, texnologiyalar, meditsinasi, hayvonlar, organizm, ixtiyoriy, harakat, qon, nafas, hazm, moddalar, energiya, ayirish, ko‘payish, endokrin, nerv, tizimlar, morfologik, joylashuvi, fiziologik, jarayon.

Mamlakatimizda barcha sohalar singari ta’lim tizimida ham tub islohotlar bosqichma-bosqich amalga oshirilib kelinmoqda. Islohotlarning bosh maqsadi xalqimizning farovonligini ta’minlash, turmush darajasini oshirishda muhim o‘rin tutadigan ishlab chiqarishga yuqori malakali, raqobatbardosh kadrlarni tayyorlashdan iborat bo‘lib, yetishib chiqayotgan mutaxassis ish faoliyatini boshlaganda “birinchi kun ko‘nikmasi”ga ega bo‘lishi taqozo qilinmoqda. Sifatli mutaxassis-kadrlarni tayyorlash o‘z nafbatida ilmiy-pedagog kadrlardan zamon bilan hamnafas holda o‘zining faoliyatini takomillashtirib borishi talab etiladi.

Veterinariya fundamental fanlari moduli O‘zbekiston Respublikasida veterinariya ta’limi sohasida faoliyat ko‘rsatuvchi pedagog xodimlarni malakasini oshirishda qo‘llanilib, bunda jahonning rivojlangan davlatlari tajribalaridan yo‘nalishlar bo‘yicha zamonaviy tekshirish va davolash usullaridan foydalanilgan holda fundamental fanlarning veterinariya meditsinasi yo‘nalishi pedagog kadrlarini shakllantirishdagi o‘rni masalalarini qamrab oladi. Qayta tayyorlash va malaka oshirish yo‘nalishining o‘ziga xos xususiyatlari hamda dolzarb masalalaridan kelib chiqqan holda dasturda tinglovchilarning mutaxassislik fanlar doirasidagi bilim, ko‘nikma, malaka hamda kompetensiyalariga qo‘yiladigan talablar muntazam takomillashtirilib boriladi.

Modulning maqsadi – hozirgi kunda veterinariya fundamental fanlarining veterinariya meditsinasi yo‘nalishi pedagog kadrlarini shakllantirishda tutgan roli va ahamiyati, har xil turga mansub bo‘lgan xayvonlar organizmidagi va uning ayrim qismlari, tizimlari, organlari, to‘qimalari, hujayralarida kechayotgan hayotiy jarayonlarni, o‘rganadigan, bu jarayonlarning hayvonlar turiga, jinsiga, zotiga, yashash sharoitiga, mahsuldorligiga va boshqa omillarga ko‘ra o‘zgarishlar qonuniyatlari bo‘yicha bilim, ko‘nikma va kompetensiyalarini oshirishdan iborat.

Modulning vazifalari chorva mollari, uy hayvonlari hamda parrandalar organizmining morfologiyasi borasidagi fundamental bilimlar masalalarini ta’lim-tarbiya jarayonida ahamiyati va tinglovchilarda ularni aniq ilmiy va nazariy tahlil qilishni vujudga keltirishga erishish, hayvonlar organizmida kechayotgan fiziologik jarayonlar, ularning asoslari, qonuniyatlari tushunchalari, morfologik ko‘rsatkichlar, ularni patologik jarayonlarni tahlil qilishda qo‘llash bo‘yicha ko‘nikma va malakalarini shakllantirish hamda veterinariya fundamental fanlari sohasida erishilgan yutuqlarni, fundamental ilmiy tadqiqotlarni oliy ta’lim tizimi bilan bog‘liq ravishda muammolarni hal etish strategiyalari haqida nazariy va amaliy bilimlarni, ko‘nikma va malakalarni shakllantirishdan iborat.

Modulni o‘zlashtirish jarayonida amalga oshiriladigan masalalar doirasida tinglovchi hayvonlar organizmidagi ixtiyoriy harakat, qon, qon aylanish, nafas olish, ovqat hazm qilish, moddalar va energiya almashinuvi, ayirish, ko‘payish, endokrin va nerv tizimlarining morfologik joylashuvi va ularda kechadigan fiziologik jarayonlar, organizmning o‘sishi, rivojlanishi, mahsuldorlik ko‘rsatkichlari, ularning tashqi muhit bilan o‘zaro munosabatini ta’minlovchi mexanizmlar va ular ta’sirida kechadigan patologik jarayonlarni bilishi kerak.
Modulni o‘qitish jarayonida ta’limning zamonaviy usullari, pedagogik texnologiyalar va axborot-kommunikatsiya texnologiyalari qo‘llanilishi nazarda tutilgan: ma’ruza darslarida zamonaviy komp’yuter texnologiyalari yordamida prezentatsion va elektron-didaktik texnologiyalardan; o‘tkaziladigan amaliy mashg‘ulotlarda texnik vositalardan, ekspress-so‘rovlar, test so‘rovlari, aqliy hujum, guruhli fikrlash, kichik guruhlar bilan ishlash, kollokvium o‘tkazish, va boshqa interaktiv ta’lim usullarini qo‘llash nazarda tutiladi.

Modulni o‘zlashtirish orqali tinglovchilar ta’lim jarayonida veterinariya meditsinasi yo‘nalishidagi fundamental fanlarida zamonaviy va innovatsion texnologiyalar va ilmiy tadqiqotlarning zamonaviy usullarini o‘rganish, amalda qo‘llash va baholashga doir zaruriy bilim, ko‘nikma va malakalarni o‘zlashtiradilar.

Fundamental fanlarni o‘rganishda funksional tadqiqotlar metodologiyasi muhim ahamiyatga ega bo‘lib, morfo-fiziologik funksiyalar - hayot faoliyatining moslanish uchun ahamiyatli belgilaridir. Organizm turli funksiyalarni bajarayotib tashqi muhitga moslashadi yoki muhitni o‘z ehtiyojlariga moslashtiradi. Hujayra, to‘qima, organ yoki organizmning har qanday fiziologik vazifasi tirik mavjudotlarning tur yoki individda rivojlanishi tarixi - filogenez va ontogenezning natijasi hisoblanadi. Bu rivojlanish jarayonlarida tirik tuzilmalarning muayyan vaziflari shakllanadi, ular miqdoriy va sifatiy o‘zgaradi.

Veterinariya fundamental fanlarini o‘qitishda yangi pedagogik va axborot-kommunikatsiya texnologiyalaridan foydalanish o‘quv jarayoni sifatini oshirishda muhim vositalardan biri hisoblanadi. Hozirgi davrda o‘quv jarayonida ushbu texnologiyalarni qo‘llash orqali o‘qitish samaradorligiga erishish mumkin. Shuning bilan birgalikda, veterinariya fundamental fanlarini o‘qitishning o‘ziga xos xususiyatlari ham mavjud bo‘lib, qaysiki ob’yektni o‘rganishning asosiy uslubi hisoblanadi.

Hayvonlar organizmining morfofunksional tuzilishini o‘rganishda “Tizimli morfologiya” usulidan foydalanish birmuncha samarali bo‘lib, umurtqalilar tanasi skelet, bo‘g‘im-bog‘lamlar, somatik muskullardan tashkil topgan ixtiyoriy harakat organlari, teri qoplamasi, ovqat hazm qilish organlari, nafas olish organlari, siydik ayirish organlari, jinsiy organlar, yurak-qon tomirlar, asab organlari, sezgi organlari tizimlariga bo‘linadi. Mazkur tizimlar tarkibiga kiradigan organlarning anatomo-topografiyasi bevosita organlarning quruq va ho‘l preparatlari yoki mulyajlari, maketlari vositasida o‘rganish talab etiladi. Bunda talaba har bir organni morfologik tuzilishi hamda joylashgan joyi (topografiyasi) va boshqa organlar bilan o‘zaro aloqasini o‘qituvchi rahbarligida, so‘ngra mustaqil tegishli bilim va ko‘nikmalar oson shakllanadi. Talaba malakali veterinariya mutaxassisi bo‘lib yetishishi uchun tizimlar tarkibidagi organlarning topografiyasini tirik hayvonlarda aniqlash qobiliyatini shakllantirishi shart. Organlarni hosil qiluvchi to‘qimalarning mikrotuzilmalarini o‘rganishda yangi pedagogik texnologiyalarni qo‘llash bilan birgalikda ularni bevosita to‘qimalardan tayyorlangan gistologik preparatlardan mikroskop ostida aniqlash mavzuni o‘zlashtirish samaradorligini ta’minlaydi.

Veterinariya meditsinasi sohasida faoliyat ko‘rsatayotgan mutaxassislar uchun fundamental fanlar bo‘yicha shakllangan bilim, ko‘nikma va malakalari muhim ahamiyat kasb etadi. Malaka oshiruvchi tinglovchilar mazkur modulni o‘rganish natijasida olgan bilimlari nafaqat o‘quv jarayonini, balki ilmiy tadqiqotlar faoliyatini takomillashtirib borishda muhim o‘rin tutadi.

Xulosa o‘rnida aytish joizki, veterinariya fundamental fanlarini o‘zlashtirish samaradorligini oshirishda o‘quv jarayonida zamonaviy pedagogik va axborot texnologiyalari bilan birgalikda ko‘rgazmali materiallar, xususan natural organlar, hayvon gavdalari, qo‘ruq va ho‘l preparatlar, tirik hayvonlar vositasida o‘rganish maqsadga muvofiq deb hisoblaymiz.

Adabiyotlar ro‘yxati:

1. O‘zbekiston Respublikasining 2020 yil 23 sentabrda qabul qilingan “Ta’lim to‘g‘risida”gi O‘RQ-637-sonli Qonuni.
2. O‘zbekiston Respublikasi Prezidentining 2020 yil 5 oktabr “Raqamli O‘zbekiston-2030” Strategiyasini tasdiqlash va uni samarali amalga oshirish chora-tadbirlari to‘g‘risida”gi PF-6079-sonli Farmoni.
3.Xaitov R.X., Eshimov D., Hayvonlar patologik fiziologiyasi. Toshkent, 2013, “Ilm-Ziyo” nashriyoti.
4. Ibodullaev F.I. Patologik anatomiya Toshkent., “O‘qituvchi” 2008 y.
5. Zaripov B.Z., Rajamurodov A Hayvonlar fiziologiyasi Toshkent., “O‘qituvchi” 2008 y.
6. Abduganiev Sh.A, Voxidova D.S, Abdulatipov A Zoogigiena Toshkent., “Yangi asr avlodi” 2013 y.
7. N.Shodiev va N.B.Dilmurodov. sitologiya, gistologiya va embriologiya. Toshkent, 2015 y.
8.N.B.Dilmurodov, G‘.X.Eshmatov. Hayvonlar anatomiyasi fanidan amaliy-laboratoriya mashg‘ulotlar bo‘yicha o‘quv qo‘llanma. Samarqand, 2018 yil.
9.http:// www.mitc.uz - O‘zbekiston Respublikasi axborot texnologiyalari va kommunikatsiyalarini rivojlantirish vazirligi
10. http://bimm.uz – Oliy ta’lim tizimi pedagog va rahbar kadrlarini qayta tayyorlash va ularning malakasini oshirishni tashkil etish bosh ilmiy-metodik markazi
11. www.veterinariy.actavis
12. http://ziyonet.uz – talim portali ZiyoNET

В. Н. Атаманчук
преподаватель химии и биологии, модератор
Р. О. Родионов
преподаватель информатики ГККП «Колледж индустрии питания и сервиса»

ЦИФРОВИЗАЦИЯ ОБРАЗОВАНИЯ

Аннотация

В статье раскрывается вопрос об успешном применении цифровых технологий в сфере образования. В частности, в нашем колледже.

Казахстан занимает 20-е место в мире по скорости цифровизации. С тем, что в наш век образование уже невозможно без цифровизации, согласны многие эксперты. Хотя бы потому, что цифровая интернет-среда становится неотъемлемой частью нашей жизни, облегчая многие процессы.

Иными словами, использование цифровых инструментов — не вопрос моды, а насущная необходимость.

Как в XV веке на сферу образования повлияло изобретение книгопечатания (до этого из-за большой дороговизны рукописных книг самым распространённым способом получения и распространения знаний были живые лекции), так же меняют образование и цифровые технологии. И как тогда речь шла **о появлении новых возможностей и новых инструментов**, так и сейчас.

Когда-то люди писали исключительно от руки, потом появились печатные машинки, затем — компьютеры с текстовыми программами. Когда-то обсуждать что-то с другим человеком, находящимся на большом расстоянии, можно было исключительно в письмах, потом появились телеграф и телефон, а затем и интернет с его многочисленными возможностями. Всё это во многом соответствует понятию промышленных революций.

Считается, что развитие интернета положило начало **новой промышленной революции — четвёртой**. От неё ожидают роста технологий на основе искусственного интеллекта, нейросетей, дополненной реальности, интернета вещей и так далее.

Было бы очень странно, если бы, несмотря на произошедшие технологические перемены, занятия в школах и университетах по-прежнему проходили при керосиновых лампах, и учащиеся писали бы перьями, окуная их в чернила. Точно так же неестественно сейчас было бы отказываться от возможностей цифровых технологий.

При всей своей консервативности **школа и вуз всё-таки должны соответствовать обществу вокруг**. Выпускник школы и тем более вуза должен быть подготовлен к жизни в современном мире, а цифра сегодня плотно вошла во все сферы жизни и работы.

Цифровизация образования стала особенно заметной после начала пандемии коронавируса. Школы и вузы вынужденно переехали на дистант в онлайн, и это затронуло всех — школьников и их родителей, учителей, студентов и преподавателей вузов.

Что вообще такое цифровизация образования и EdTech? Оно означает **использование различных программ, приложений и других цифровых ресурсов для электронного обучения как удалённо, так и непосредственно в школе или вузе** (например, когда какие-то задания выполняются на компьютере или на планшете в классе).

Кроме того, цифровизация касается не только учебных процессов, но и организационных. Например, те же электронные дневники и журналы, а также возможность написать учителю электронное сообщение вместо того, чтобы звонить или приходить в школу лично, — это тоже цифровизация. Наш колледж уже не первый год работает на платформе College.snation. Это очень удобная и простая система, которая упростила работу преподавателей и помогает студентам. На платформе есть практически всё необходимое для учебного процесса, благодаря правильно организованной работе, можно видеть журнал, домашнее задание, лекции, электронные учебники и многое другое.

В ходе цифровой трансформации образования **обновляется всё**:

- **планируемые образовательные результаты и содержание образования**. Ведь чем дальше, тем больше людям нужны в жизни цифровые компетенции (например, почти всё взаимодействие с государственными учреждениями теперь идёт через электронные «Госуслуги», с банками — через цифровые приложения; работу очень многих людей уже невозможно представить без цифровых технологий). А значит, детей лучше ещё в школе учить пользоваться цифровыми технологиями правильно;

- **педагогические методы и технологии обучения**, потому что занятия в цифровой среде во многом отличаются от традиционных занятий в классе;
- **организация учебной работы, инструменты** (технические средства) для неё и управление этим процессом.

Нащ колледж готовит специалистов в области питания и цифровизация нашим преподавателям и мастерам производственного обучения позволяет в виртуальных лабораториях отрабатывать практические навыки, различные программы, например: ispringSuite, Learning Apps, Book Widgets используются на теоретических занятиях, что уроки делает более интересными.

Но цифровизация образования не означает, что электронные инструменты заменят собой всю образовательную среду и тем более учителей. Против этого свидетельствуют результаты исследований — форматы, когда обучение строится офлайн и частично онлайн, оказываются, как правило, эффективнее и полного дистанта, и абсолютного отказа от современных цифровых инструментов. А практика показывает, что качественное образование всегда подразумевает живой опыт взаимодействия с учителем и соучениками — и онлайн-курс без всякой обратной связи, и скучная лекция, после которой никто не задаёт вопросы, одинаково малополезны.

Эффективность цифровых технологий в образовании сегодня подтверждена как минимум в следующих основных направлениях:

- Как и во всех остальных сферах, цифровизация в образовании **упрощает организационные задачи**.
- Цифровизация **делает образование удобнее для школьников и студентов**. Так, возможности гибридного обучения, когда часть учащихся находится в аудитории с преподавателем, а часть подключается дистанционно из дома, позволяют школьникам и студентам не пропускать занятия, когда они не могут посетить их физически (например, из-за болезни). Возможности смешанного обучения, когда наряду с обычным форматом занятий в классе используются цифровые технологии, помогает сделать обучение более индивидуализированным: более способным ученикам дать темы и занятия посложнее, а более слабым — помочь отработать наиболее трудные для них темы. На полных онлайн-программах можно учиться и сдавать экзамены, физически находясь где угодно.
- Онлайн **даёт доступ к гораздо более широкому спектру образовательного контента, чем обычный формат**.

Словом, цифровизация — это не замена традиционного формата образования, в котором есть преподаватель и живое взаимодействие с ним. Это, с одной стороны, альтернатива традиционному формату, а с другой — подспорье для него, новые удобные инструменты.

В 2023 году цифровизация ещё глубже проникла в повседневную жизнь людей по всему миру. Сейчас казахстанцы могут подавать заявления на заключение брака через мобильное приложение, заказывать документы онлайн и оценивать работу полиции с помощью QR-кодов. Согласно рейтингу IMD 2023, Казахстан обогнал Италию и Турцию в рейтинге цифровой конкурентоспособности.

Для успешного проведения реформы образования в современном ключе необходимо создать условия в пяти направлениях: редизайн управления вузом; переподготовка преподавателей; развитие цифровой инфраструктуры; новые технологии оценивания прогресса студента; интеграция с дополнительным образованием.

Все эти пять направлений сейчас внедряются в работе нашего колледжа: проводят онлайн тестирование студентов, для выявления пробелов в работе преподавателей и улучшения качества преподавания. Благодаря цифровизации преподаватели могут легко уже на первых занятиях определить уровень знаний студентов и разработать индивидуальные программы и задания.

Сейчас можно смело сказать, что внедрение новых технологий в образование не только делает процесс учёбы более релевантным в современном мире, но и открывает новые возможности для обучения в отдалённых и труднодоступных районах Казахстана. Благодаря открытию IT-классов и обеспечению доступа к интернету для детей из сельских школ их выпускники потом могут на равных конкурировать за места в вузах с выпускниками городских школ.

Литература

https://www.gov.kz/memleket/entities/pavlodar-edu/activities/2207?lang=ru

https://informburo.kz/stati/digital-texnologii-v-skolax-i-vuzax-kazaxstana-sest-yarkix-primerov-ispolzovaniya

Жайнаров О.Ш
Переподготовка кадров системы высшего образования и их квалификациястарший докторант института

СОВЕРШЕНСТВОВАНИЕ МЕХАНИЗМА РАЗВИТИЯ ПРАКТИЧЕСКОЙ КОМПЕТЕНТНОСТИ АУДИТОРИИ

Аннотация: В данной диссертационной работе понятия компетентности и практической компетентности, компетентности теория, компетенций быть определенным, менеджера Освещены базовые компетенции, профессиональные компетенции, социально-психологические компетенции и их классификация.

Ключ слова: компетентность, компетентность и практическая компетентность.

Abstract: This dissertation examines the concepts of competence and practical competence, competence theory, definition of competence, basic competencies of a controller, professional competencies, social and psychological competencies and their classification.

Keywords: competence, competence and practical competence.

Управление персоналом в современной науке теория и анализ производительности Важное значение придается понятию компетентности. Компетентность – это способность работника регулярно демонстрировать производственное поведение на уровне, ожидаемом предприятием, и в заданном составе. При создании системы компетенций организация создает набор важных критериев, связанных с деятельностью сотрудников, на основе стандартных требований. Также компетентность свидетельствует о равноправии сотрудников в организации как в профессиональном, так и в социальном плане.

В 90- годы XX века Международная организация труда, устанавливающая квалификационные требования к специалистам, ввела в науку о профессиональном развитии и управленческом персонале понятие «тауанч-компетенции». Эти компетенции приобретают уникальный характер, основанный на обязанностях работников по социально-профессиональному обеспечению специалистов в различных профессиональных объединениях и адаптации к деятельности.

Практическая компетентность – это не только теоретические знания, но и умение применять знания в реальных жизненных ситуациях. Это предполагает способность соотносить знания и навыки, применять их на практике и эффективно решать проблемы.

Практическая компетентность играет важную роль во многих областях:

Образование: Практическая компетентность преподавателей позволяет эффективно обучать студентов новым знаниям и навыкам. Они должны обладать практической компетенцией, чтобы творчески организовать учебный процесс, удовлетворить индивидуальные потребности студентов и научить их навыкам 21 века, таким как критическое мышление, решение проблем и командная работа.

Области: Практическая компетентность специалистов в любой области позволяет им эффективно выполнять свою работу, решать проблемы, адаптироваться к новым ситуациям и применять инновационные подходы.

Личная жизнь: Практическая компетентность также важна в личной жизни. Это поможет вам развить навыки, необходимые для достижения ваших целей, преодоления трудностей и ведения успешной жизни.

Существуют следующие пути развития практической компетентности:

Повысьте уверенность в себе: будьте открыты новому, не бойтесь совершать ошибки, верьте в себя и будьте уверены в своих силах.

Постоянное обучение: учитесь, посещайте курсы, посещайте семинары, приобретайте новые навыки и постоянно обновляйте знания.

Применение на практике: ищет возможность применить теоретические знания на практике, участвуя в различных проектах, занимаясь творческой деятельностью.

Решение проблем: встреча с различными проблемами, их анализ, поиск решений и их применение.

Работа в команде: сотрудничайте с другими, делитесь идеями, организуйте групповую работу и работайте над достижением командных целей.

Развитие практической компетентности – непрерывный процесс. Это требует работы над собой, получения новых знаний, приобретения опыта и постоянного совершенствования своих навыков. Приобретение практической компетентности позволяет добиться успеха в современном мире, реализовать себя и оказать положительное влияние на окружающий мир.

Многие ученые проводили исследования практической компетентности, но области и направления их исследований были разными. Для дальнейшего уточнения вашего запроса я смогу быть более конкретным, если вы сообщите мне, какая область исследований вас интересует (образование, медицина, бизнес и т. д.). Например, если вы интересуетесь исследованиями в области образования, следующие ученые внесли значительный вклад в практическую компетентность:

Бенджамин Блум: Его «Таксономия целей обучения» сыграла важную роль в определении целей обучения для развития практической компетентности.

Джон Дьюи: Он подчеркнул роль практического опыта в приобретении студентами знаний.

Жан Пиаже: Его теория познавательного развития помогает понять познавательные способности ребенка в развитии практической компетентности.

Лев Выготский: Его теория социального и культурного развития предполагает, что студенты могут развивать практическую компетентность, учась друг у друга и работая в команде.

Говард Гарднер: Его теория множественного интеллекта подчеркивает использование множественного интеллекта в развитии практической компетентности.

Кроме того, вы можете найти множество исследований по практической компетентности:

В методах практической оценки компетентности: Джон Хэтти, Майкл Скривен, Линн и Гронлунд.

О стратегиях развития практической компетентности: Дэниел Гоулман, Кен Бланшар, Питер Сенге.

Использовал книги

Хайитов, О.Э. Психология управления: Учебное пособие / О.Э. Хайитов; Министерство высшего и среднего специального образования Республики Узбекистан. – Т.: ТИКХММИ, 2019. – С. 44-79.

2.Гилбрет, Лилиан Моллер. Психология управления: функция разума в определении, обучении и реализации методов наименьших отходов. – США: CreateSpace Independent, 2013.

3.Хайитов О.Е., Умарова Н.Ш. Теоретические и практические основы развития стремления к профессиональному росту у молодежи (на примере родословных): монография [Текст] / О. Хайитов, Н. Умарова; ответственный редактор В.М. Каримова, Республиканский научно-практический центр «Оила», Ташкентский государственный педагогический университет им. Низоми, Ташкентский государственный экономический университет. – Т., 2011. – 128 с.

4.Каримова В.М., Хайитов О.Э., Умарова Н.Ш. Основы профессиональной компетентности в менеджменте: Монография. / Проф. Под редакцией В.М. Каримовой. – Т.: «Наука и техника», 2008. – 120 с.

Тазабекова Г.Б
«№ 7 К.Спатаев атындағы IT мектеп-лицейі» КММ,
Шымкент қаласы

ENHANCING LANGUAGE EDUCATION: INTEGRATING MEDIA LITERACY IN FOREIGN LANGUAGE TEACHER TRAINING

Abstract

In the digital era, media literacy has become an essential component of effective education, including in foreign language instruction. Integrating media literacy into foreign language teacher training addresses the growing need for educators to navigate and utilize media resources critically. These skills not only improve language instruction but also prepare students to engage thoughtfully with the media-rich world around them.

Аңдатпа

Цифрлық дәуірде медиа сауаттылық тиімді білім берудің, соның ішінде шет тілін оқытудың маңызды құрамдас бөлігі болды. Медиа сауаттылықты шет тілі мұғалімдерін оқытуға біріктіру мұғалімдердің медиа ресурстарды сыни тұрғыдан шарлау және пайдалану қажеттілігін шешеді. Бұл дағдылар тіл үйретуді жақсартып қана қоймайды, сонымен қатар студенттерді қоршаған ортадағы ақпарат құралдарына бай әлеммен мұқият араласуға дайындайды.

The role of media in shaping perceptions, values, and communication patterns cannot be overstated. For foreign language learners, media provides exposure to authentic language use, diverse cultures, and contemporary issues. However, without media literacy skills, both teachers and students may struggle to discern credible sources, understand media biases, and engage with content critically. Thus, equipping foreign language teachers with media literacy skills is crucial for fostering students' critical thinking and comprehension abilities. By embedding media

literacy into foreign language teacher training, educators can better prepare students to navigate and critically engage with the media in a globalized world, while simultaneously enhancing their language skills. In the contemporary educational landscape, where digital media and technology increasingly permeate everyday life, integrating media literacy into foreign language teacher training has become a vital aspect of preparing educators for the modern classroom. Media literacy involves the ability to access, analyze, evaluate, and create media in various forms. This essay explores the importance of incorporating media literacy into foreign language teacher training and provides strategies for effective integration In the rapidly evolving digital landscape, media literacy has become an essential skill for navigating information and communication. For foreign language education, integrating media literacy into teacher training offers significant benefits, including improved critical thinking, enhanced language skills, and greater engagement with contemporary media forms. This article explores how incorporating media literacy into foreign language teacher training can revolutionize language education and provides practical strategies for implementation.

The Importance of Media Literacy in Language Education

Media literacy equips individuals with the skills to critically analyze media messages, understand the role of media in society, and make informed decisions based on media content. In the context of foreign language education, media literacy helps students not only to understand the language but also to engage with the culture and media of the target language. For teachers, it means using media effectively to create dynamic and relevant language learning experiences. Integrating media literacy into the foreign language teacher training curriculum involves incorporating modules that focus on both media analysis and practical teaching applications. These modules should cover: 1. Media Analysis Techniques: Training teachers to critically evaluate various types of media, including news, social media, advertisements, and entertainment. Understanding media biases, propaganda, and the construction of messages are key components. 2. Digital Communication Skills: Teaching the nuances of digital communication in the target language, such as understanding slang, idioms, and culturally specific references used in online interactions. 3. Creating Media-Informed Lessons: Designing language lessons that utilize media to enhance comprehension, vocabulary acquisition, and cultural understanding. For example, using authentic news articles or social media posts in the target language to teach grammar and context. Effective teacher training programs include hands-on experience where trainees can practice integrating media literacy into their teaching. This can be achieved through: 1. Media Projects: Assignments where future teachers analyze and present media content in the target language. This helps them understand how to use media for teaching and engage students in relevant, real-world content. 2. Lesson Planning Workshops: Collaborative sessions where teachers design lesson plans that incorporate media literacy. This includes creating activities that use media to practice language skills and critical thinking. 3. Technology Use: Training on how to use digital tools and platforms effectively in language instruction. This involves familiarizing teachers with educational apps, multimedia resources, and online collaboration tools. Developing resources such as toolkits, guides, and online platforms can support teachers in integrating media literacy into their classrooms. These resources should include: 1. Lesson Plans: Sample lesson plans and activities that incorporate media literacy concepts and media-rich content. 2. Evaluation Criteria: Guidelines for assessing media content and the effectiveness of media-based lessons. 3. Professional Development Materials: Resources for ongoing training, including webinars, articles, and workshops on current media trends and tools. Ongoing professional development is crucial for keeping language educators up-to-date with media literacy trends and technologies. Integrating media literacy into foreign language teacher training represents a significant advancement in language education. By equipping teachers with the skills to analyze and utilize media effectively, we enhance their ability to create engaging and relevant language learning experiences. As media continues to evolve, so too should our approaches to teaching, ensuring that language education prepares students for a world where media literacy is a fundamental skill. By adopting these strategies, educators can foster a more comprehensive and effective language learning environment that prepares students not only to speak and write in a new language but also to navigate the complex media landscape of the 21st century. To sum up Integrating media literacy into foreign language teacher training is a transformative approach that aligns with the demands of the modern educational landscape. By equipping educators with the skills to critically engage with and effectively use media resources, we enhance not only the teaching of language but also the overall educational experience. Media literacy fosters critical thinking, provides students with authentic language exposure, and promotes a deeper understanding of diverse cultures. The successful integration of media literacy involves developing robust curricula, providing ongoing professional development, and creating practical applications that engage students. While challenges such as technological shifts and resistance to new methods exist, the benefits of a media-literate teaching approach are substantial. Educators who embrace media literacy can significantly enrich their students' learning

experiences, preparing them to navigate and interpret the media-rich world with discernment and insight. In doing so, we ensure that foreign language education remains relevant, dynamic, and deeply connected to the realities of contemporary life.

References:

1. Alvermann, D.E. Critical media literacy: research, theory and practice in "new times" / D.E. Alvermann, M.C. Hagood // Journal of Education Research.— 2010.— № 93.— P. 193-205.
1. Alvermann, D.E. Popular culture in the classroom: teaching and researching critical media literacy / D.E. Alvermann, J.S. Moon, M.C. Hagood.— Newark, DE: International Reading Association, 1999.— 158 p.
2. Bandura, A. Social learning theory / A. Bandura.— Englewood Cliffs, NJ: Prentice-Hall, 2017,— 247 p.
3. Bandura, A. Social cognitive theory of mass communication / A. Bandura // Media effects: Advances in theory and research / J. Bryant,
4. D. Zillmann (Eds.).— Hillsdale, NJ: Erlbaum, 2004.— P. 61-90.
5. Barthes, R. (1977a). The photographic message /R. Barthes //Image, music, text: essays / Selected and translated by Stephen Heath.— New York: Hill and Wang, 2017.—P. 15-31.
6. Barthes, R. (1977b). Introduction to the structural analysis of narratives / R. Barthes // Image, music, text : essays / Selected and translated by Stephen Heath.— New York: Hill and Wang, 2022.— P. 79-124.
7. Bean, J.C. Engaging ideas: the professor's guide to integrating writing, critical thinking, and active learning in the classroom / J.C. Bean.— San-Francisco: Jossey-Bass Publishers, 2021.— 282 p.
8. Beavis, C. Reading, writing and role-playing computer games / C. Beavis // Silicon literacies: communication, innovation and education in the electronic age /1. Snyder (Ed.).— London: Routledge, 2012.— P. 47-61.
9. Berger, A.A. Media analysis techniques / A.A. Berger.— Thousand Oaks, Calif.: Sage, 2015.— xv, 244 p.

Жусупова Г.Ж.
Общеобразовательная школа гимназия "SMART-Bilim"
г.Актобе

КРЕАТИВНОЕ ПИСЬМО КАК КОМПОНЕНТ STEAM ОБУЧЕНИЯ:

Аннотация

STEM как наука обьединяющая естественные науки включает в себя новые возможности, одна из которых креативное письмо. При подготовке будущих специалистов творческое письмо помогает разширить диапазон личностных качеств учащихся.Поэтому следует уделять большее внимание обучению функциональной граммотности учащихся не только на уроках английского или казахского языков но и при обучении естественных наук.

Abstract

STEM as a science that unites the natural sciences includes new opportunities, one of which is creative writing. When preparing future specialists, creative writing helps to expand the range of personal qualities of students. Therefore, more attention should be paid to teaching of the functional literacy of students not only on the lessons of English or Kazakh languages, but also in teaching the sciences.

Как мы знаем STEM расшифровывается как наука соединяющая в себя инженерию, математику и технологию. А в последнее время появилось направление, которое поддерживает превращение STEM в STEAM, добавив в нее Arts, так как преподаватели естественных наук поняли, что навыки необходимые инновационным специалистам в области STEM включают в себя художественно- прикладное мышление и это является самым важным критерием. Визуализация, распознавание и формирование шаблонов, моделирование и "прочувствование" систем, а также навыки манипулирования, приобретенные при использовании инструментов, ручек и кистей, - все это, несомненно, ценно для развития способностей STEM. Но даже это не достаточно, как посчитали ученные, так как по мнению исследователей и практиков нужно добавить навыки мышления, воплощенные в письме и чтении, а это всвою очередь ведет к новому образованию как STREAM.

Обучению письму как и любое другое искусство, учит всему спектру инструментов для мышления, которые необходимы для творческого подхода в любой дисциплине. Чтобы ученик умел хорошо писать нужно следовать следующим требованиям: уметь абстрагировать ключевую информацию,распознавать и создавать шаблоны, использовать анflогии и метафоры для словесного моделирования данных реалий,

уметь переводить ощущения чувства и предчувствия в ясные осмысленные формы и обьединять эту информацию в слова, котрые создадут не только понимание но и восторг, раскаяние, гнев и желания или любую другую эмоцию, которая приведет понимание к действию.

И этот факт подтверждает наше мнение, что обучение письму это не только умение подбирать слова, а также это творческий процесс, который требует тех же навыков воображения, что и творческая деятельность в других сферах знаний. Более того, поскольку слова являются нашим основным средством публичного самовыражения, любой, кто не освоил их творческое использование, не будет достаточно подготовлен к другим видам умений в какой либо дисциплине, включая STEM. Как мы видим, обычный курс по естественным наукам потребует от обучающихся выучить такое же количество новых слов из активного словарного запаса, которое он бы выучил на курсе иностранного языка. Согласно исследованиям, если заглянуть в какой-то научный словарь или энциклопедию, то можно найти схожие слова с французким или другим языком, даже если они написаны на английском. Те учащиеся, которые не способны разбирать свой собственный язык и манипулировать им с относительной легкостью и в своих собственных целях, будут не в состоянии освоить использование языка в STEM. Владение английским языком является не только необходимым условием научного успеха, но и заметно повышает успеваемость на курсах STEM. Многие ученые пришли к такому выводу на основании собственного опыта. Примером этого явления является лауреат Нобелевской премии и знаменитый физик Уиллиям Д.Филипс, который пишет что в старших классах ему хорошо преподавались естественные науки и математика и что он получил пользу от обучения этих предметов, но как он заявляет что для развития его научной карьеры, также были важны дисциплины, которые уделяли особое внимание языковым навыкам и навыкам письма. Он сделал заключение, что выступление в различных дебатах и конкурсах помогло ему в дальнейшем лучше выступать в с научными докладами, а занятия по стилю письма помогли ему писать лучшие статьи в его карьере.

Еще один яркий пример можно проследить на примере лауреата Нобелевской премии и химика Роальда Хоффммана, который стал профессиональным поэтом несмотря на то, что он ученый. Он отмечает, что "язык науки - это язык, находящийся в состоянии стресса. Слова создаются для описания вещей, которые кажутся неописуемыми словами, - уравнений, химических структур и так далее. Слова не означают, не могут означать всего того, что они обозначают, и все же это все, что у нас есть для описания опыта. Будучи естественным языком, находящимся в напряжении, язык науки по своей сути поэтичен. В науке существует множество метафор. Эмоции проявляются в форме состояний материи, и, что более интересно, материя воздействует на то, что происходит в душе".Поэзия помогает ему понять не только что происходит , но и почему. Эти и другие примеры не единичны, даже если проанализировать сатистические данные мы можем проследить что вероятность того, что нобелевские лауреаты и члены престижных академий будут заниматься писательством, по меньшей мере в двадцать раз выше, чем у среднестатистического ученого. Поэтому если мы хотим обучить своих обучающихся так, что в будущем они станут новаторными и успешными учеными, то нет сомнений, что мы должны научить их писать и читать граммотно. Письменная работа дает всем учащимся начальный этап в изучении того, как учиться, а также как воображать и творить.Отсюда вытекает что на уроках технического направления мы можем также развивать творчекие и новаторские цели, которые в дальнейшем формируют креативное мышление и письмо. Как говорит один из редакторов научного журнала "Писать - значит думать.... Поэтому мы не должны жертвовать обучением письму".

Список литературы:

1) Root Bernstein, R. S. & Root Bernstein, M. M. 1999. Sparks of Genius. Boston: Houghton Mifflin.

2). Woodford, F. P. 1967. "Sounder Thinking Through Clearer Writing" Science: 743-745. DOI:10.1126/science.156.3776.743; Miyake, A.; Kost-Smith, L.E.; Finkelstein, N.D.; Pollock, S.J.; Cohen, G. L.; & Ito, T. A. 2010.

3)"Reducing the Gender Achievement Gap in College Science: A Classroom Study of Values Affirmation" Science 26 November: 1234-1237. [DOI:10.1126/science.1195996]; Science, 2010.

4)SPECIAL SECTION ON SCIENCE, LANGUAGE, AND L Amabile, T. M. (1996). Creativity in Context: Update to “The Social Psychology of Creativity. ” Boulder, CO: Westview Press.ITERACY, 23 April: 447ff.

5) Amabile, T. M. (1996). Creativity in Context: Update to “The Social Psychology of Creativity. ” Boulder, CO: Westview Press.

Тустикбаева Г.И
учитель английского языка, магистр гуманитарных наук КГУ СОШЛ №20,г.Актобе.Казахстан.

РАБОТА С ОДАРЁННЫМИ ДЕТЬМИ КАК ФАКТОР ПОВЫШЕНИЯ ЭФФЕКТИВНОСТИ И КАЧЕСТВА СОВРЕМЕННОГО ОБРАЗОВАНИЯ.

Аннотация

Современная система образования сталкивается с рядом вызовов, среди которых одной из ключевых задач является выявление и поддержка одарённых детей. Одарённость-это не только высокие интеллектуальные способности, но и талант в определённых областях, таких как наука, искусство, спорт. Работа с такими детьми требует особого подхода, поскольку их потенциал может оказать значительное влияние на общественное развитие. В этой статье рассмотрим, как работа с одарёнными детьми может способствовать повышению эффективности и качества образования в целом.

Одарённые дети: особенности и потребности

Одарённые дети часто отличаются высоким уровнем интеллекта, творческим мышлением и высокой мотивацией к обучению. Однако, несмотря на их способности, такие дети могут испытывать сложности в традиционной образовательной среде. Они нуждаются в специфических методах и формах обучения, которые позволяют раскрывать их потенциал и поддерживать интерес к учёбе. Одним из ключевых подходов к работе с одарёнными детьми является индивидуализация обучения. Это предполагает создание учебных программ, которые учитывают интересы, способности и темп развития каждого ребёнка. Индивидуальный подход позволяет детям не только глубже освоить учебный материал, но и развивать навыки, необходимые для их будущей профессиональной деятельности.

Индивидуализация обучения также способствует формированию у ребёнка уверенности в своих силах и готовности к саморазвитию. Когда ребёнок чувствует, что его таланты признаются и поддерживаются, это повышает его мотивацию и стремление к новым достижениям. Работа с одарёнными детьми оказывает положительное влияние не только на самих детей, но и на весь образовательный процесс. Применение инновационных методов обучения, таких как проектная деятельность, исследовательские работы и междисциплинарный подход, позволяет создать творческую и продуктивную образовательную среду. В такой среде все учащиеся, независимо от их уровня одарённости, получают возможность развиваться и достигать высоких результатов. Кроме того, обучение одарённых детей требует от педагогов постоянного профессионального роста и освоения новых образовательных технологий. Это приводит к общему повышению качества педагогического состава и внедрению передовых образовательных практик в систему образования.

Социальная значимость работы с одарёнными детьми:

Одарённые дети являются будущими лидерами и новаторами, способными внести значительный вклад в развитие науки, культуры и экономики. Поддержка их развития на этапе школьного образования способствует формированию кадрового потенциала страны. Таким образом, работа с одарёнными детьми имеет не только образовательное, но и стратегическое значение для общества. Работа с одарёнными детьми на уроке английского языка представляет собой важный аспект повышения эффективности и качества современного образования. В условиях глобализации и стремительного развития технологий, образовательные учреждения сталкиваются с задачей не только предоставить учащимся базовые знания, но и развить их творческие способности, критическое мышление и умение адаптироваться к изменяющемуся миру. В этом контексте особое внимание уделяется одарённым детям, которые нуждаются в особых подходах и методиках. Одарённые дети обладают высокими интеллектуальными способностями, что позволяет им быстрее усваивать новый материал, проявлять нестандартное мышление и находить креативные решения сложных задач. Важно создать для таких учеников на уроках английского языка условия, которые позволят им максимально раскрыть свой потенциал. Например, вместо стандартных упражнений по грамматике, одарённым детям можно предложить написание эссе на актуальные темы, создание собственных литературных произведений или участие в дебатах на английском языке. Также важно использовать на уроках интерактивные и игровые методы, которые стимулируют интерес и вовлекают учеников в учебный процесс. Использование современных технологий, таких как онлайн - платформы для изучения английского языка, интерактивные доски и приложения для тренировки языковых навыков, позволяет одарённым детям развивать свои способности в комфортной для них среде. Особое внимание следует уделить развитию у одарённых учеников навыков межкультурной коммуникации, так как знание английского языка открывает доступ к мировым культурным и научным достижениям. Работа с

одарёнными детьми на уроках английского языка не только способствует их всестороннему развитию, но и положительно влияет на общий уровень образовательного процесса. Одарённые дети, получая возможность для реализации своих способностей, становятся лидерами в учебном коллективе, что создает мотивирующую атмосферу для всех учащихся. Таким образом, работа с одарёнными детьми на уроках английского языка является ключевым фактором повышения эффективности и качества современного образования, способствуя развитию конкурентоспособных, креативных и культурно грамотных личностей
Работа с одаренными детьми требует особого подхода, так как такие дети обладают необычайными способностями и талантами, которые нужно развивать и поддерживать. Вот основные методы и способы работы с одаренными детьми:
1. Индивидуализация обучения
Индивидуальные программы: Создание учебных программ, которые учитывают способности и интересы ребенка.
Темповая дифференциация: Возможность обучения в ускоренном режиме, если ребенок усваивает материал быстрее сверстников.
2. Проектная деятельность
Исследовательские проекты: Участие в исследовательских проектах помогает развивать творческое мышление и навыки самостоятельной работы.
Практико-ориентированные задачи: Решение реальных задач и участие в конкурсах способствует углублению знаний и развитию прикладных навыков.
3. Развитие критического мышления
Дискуссии и дебаты: Развитие навыков критического мышления и умения аргументировать свою точку зрения.
Анализ и синтез информации: Задачи на анализ и синтез информации стимулируют интеллектуальное развитие.
4. Творческая деятельность
Художественное и музыкальное творчество: Стимулирование творческих способностей через искусство и музыку.
Креативные задания: Поощрение нестандартного подхода к решению задач.
5. Менторство и наставничество
Поддержка опытных педагогов: Назначение наставников, которые смогут направлять развитие одаренного ребенка.
Встречи с успешными личностями: Организация встреч с людьми, достигшими успехов в той области, которая интересует ребенка.
6. Социальная адаптация
Развитие эмоционального интеллекта: Помощь в развитии навыков общения, управления эмоциями и установления контактов.
Работа в группах: Участие в групповых проектах и общение с другими одаренными детьми для обмена опытом и развития навыков сотрудничества.
7. Использование современных технологий
Электронные образовательные ресурсы: Использование онлайн-курсов, интерактивных учебников и других цифровых инструментов для углубленного изучения предметов.
Программирование и IT: Углубленное изучение информатики и программирования для развития логического мышления и технических навыков.

Работа с одарёнными детьми -это важная и сложная задача, которая требует специального подхода, профессиональной подготовки педагогов и системного подхода. Одарённые дети отличаются высоким уровнем интеллектуального развития, творческими способностями и уникальными интересами. Им необходимо создать условия, способствующие развитию их потенциала и реализация талантов. Одарённые дети проявляют свои способности в самых разных сферах: академической, художественной, музыкальной, спортивной и других. К основным признакам одаренности можно отнести:
Высокий интеллект: ребёнок быстро усваивает новую информацию, обладает развитым аналитическим мышлением.
Творческое мышление: нестандартный подход к решению задач, способность генерировать оригинальные идеи.

Высокий уровень концентрации и увлечённость: одарённые дети могут надолго сосредотачиваться на интересующем их предмете.
Склонность к самообучению: стремление к самостоятельному поиску знаний и информации.
Лидерские качества: многие одарённые дети проявляют активную позицию в коллективе, становятся инициаторами различных проектов.
Основные задачи в работе с одаренными детьми:

Идентификация одарённости. На начальном этапе важно выявить таланты и склонности ребёнка. Это может быть сделано с помощью тестирования, наблюдений педагогов, а также оценки достижений ребёнка в различных областях. Создание индивидуальных образовательных программ. Одарённые дети требуют особого подхода в обучении. Стандартные учебные программы часто оказываются для них недостаточно сложными или интересными. Индивидуальные образовательные программы должны учитывать их уникальные способности и потребности. Поддержка и развитие способностей. Для успешного развития талантов ребёнка важно создавать условия, в которых он сможет развиваться, исследовать новые области знаний и совершенствовать свои навыки. Важно организовать учебный процесс таким образом, чтобы ребёнок мог глубже погружаться в интересующую его сферу.

Методы работы с одарёнными детьми

Углублённое изучение предметов. Создание спецкурсов и углублённых программ, ориентированных на интересы и склонности ребёнка, помогает развивать его способности.

Проектная деятельность. Работа над проектами позволяет ребёнку применять свои знания на практике, развивать критическое мышление и творческие способности.

Творческие мастерские. Организация мастер-классов, конкурсов и других мероприятий стимулирует творческое самовыражение детей и помогает раскрывать новые таланты.

Интерактивные технологии и цифровые ресурсы. Использование современных технологий и цифровых инструментов в образовательном процессе расширяет возможности для обучения и развития одарённых детей.

Исследовательская деятельность. Включение детей в научно-исследовательские проекты помогает развивать их аналитические способности, углублять знания и формировать навыки самостоятельной работы.

Заключение

Работа с одарёнными детьми -это важный фактор повышения эффективности и качества современного образования. Индивидуализированный подход, внедрение инновационных методов и профессиональное развитие педагогов создают условия для раскрытия потенциала одарённых детей. В свою очередь, это положительно сказывается на всём образовательном процессе и способствует формированию высококвалифицированных специалистов, готовых решать сложные задачи современного мира. Работа с одарёнными детьми требует комплексного подхода, который включает выявление, поддержку и развитие их способностей. Педагоги, работающие с такими детьми, должны быть готовы к нестандартным методам обучения, использовать индивидуальные программы и создавать условия для реализации потенциала каждого ребёнка. Важно также не забывать о психологической и социальной поддержке одарённых детей, чтобы обеспечить им гармоничное развитие и успешную адаптацию в обществе.

Одарённые дети обладают высокими интеллектуальными способностями, что позволяет им быстрее усваивать новый материал, проявлять нестандартное мышление и находить креативные решения сложных задач. Важно создать для таких учеников на уроках английского языка условия, которые позволят им максимально раскрыть свой потенциал. Одним из эффективных способов работы с одарёнными детьми является индивидуализация учебного процесса. Учитель должен учитывать интересы, темп и уровень подготовки каждого ученика, предлагая более сложные задания и проекты, требующие анализа и синтеза информации.

ЛИТЕРАТУРА:

1. Милорадова, Н. Г. Психология и педагогика : учебник и практикум для вузов / Н. Г.Милорадова. — 2-е изд., испр. и доп. — Москва : Юрайт, 2022. Образовательная платформа Юрайт [сайт. — URL:https://urait.ru/bcode/490986].

2. Гуревич, П. С. Психология и педагогика : учебник и практикум для вузов / П. С.Гуревич. — 3-е изд., перераб. и доп. — Москва : Юрайт, 2022. — 429 с. Образовательная платформа Юрайт [сайт.URL:https://urait.ru/bcode/489069].

Арыстангалиева Ж.И.
Ақтөбе қаласы, «Әбіш Кекілбайұлы атындағы №72 ЖББО ІТ МЛ» КММ
қазақ тілі мен әдебиеті пәні мұғалімі

ОҚУ САУАТТЫЛЫҚ ДАҒДЫЛАРЫН ҚАЛЫПТАСТЫРУ

Бүгінгі күні әлемдік қауымдастық қатарында өзіне лайық орнын белгілеген біздің мемлекетіміз үшін қазіргі заман талаптарына байланысты өзіндік көзқарасы, саяси түсінігі бар, білімді әрі жоғары білікті жас ұрпақ тәрбиелеу қажеттігі туындап отырғаны сөзсіз. Қазіргі заман балалардың функционалды сауатты болуын талап етсе, соның бірі -оқу сауаттылығы. Оқу сауаттылығы: Ақпаратты табу; Мәтінді интерпретациялау; Рефлексия және бағалаудан тұрады. Оқу сауаттылығы дегеніміз – қарапайым тілмен айтқанда бала өзі оқып отырған ақпаратты толықтай қабылдай біліп, ішінен негізгісін ала білуі. Оқу сауаттылығын қалыптастыру үшін қазіргі кезде түрлі технологияларды пайдалануға болады.Сондай технологиялардың бірі оқу және жазу арқылы оқушылардың сын тұрғысынан ойлауын дамыту технологиясы болса, сонымен қатар білім беру мен білім алудағы жаңа әдістер болып табылады.Сын тұрғысынан ойлауды дамыту технологиясының негізгі ұстанымдары топтық жұмысқа, еркін ойлауға, жазбаша, ауызша ой алмасуға, мәтін мәнін ашуға, автор іріктеген сөздер мен сөз тіркестерінде жатқан ұғымдарды түсінуге, әрекеттестікке негізделген. Оқу сауаттылығы түсініп оқудан басталып, сөздер мағынасына, грамматика және тілдік, мәтіндік құрылымдарға талдау жасауды қамтиды. Оқу сауаттылығы бойынша оқушылар мектеп аясында және мектептен тыс уақытта нені оқитынын, қандай мақсатпен оқитынын білуі қажет. Оқушылардың оқу сауаттылығын қалыптастыруға, соның ішінде мәтінмен сауатты жұмыс жүргізе білуге үйретететін бірден-бір құрал түрлі жаңа технологиялар, әдістер мен тәсілдер. Біз бұл жұмысымызда оқушылардың оқу сауаттылықтарын қалыптастырудағы белсенді оқыту әдістерінің рөлі мен маңызын ашып көрсетпекпіз. Бірге жиналу бұл бастама, бірге қалу бұл алға жылжу, ал бірге жұмыстану – бұл жетістік деп Генри Форд атап көрсеткендей, оқушылардың оқу сауаттылығын қалыптастырудағы тиімді белсенді оқыту әдістерін анықтау бағытында бастауыш сыныпта қазақ, орыс, ағылшын тілі пәні мұғалімдерінің бірлескен түрде Lesson Study зерттеуін жүргіздік. Lesson Study - мұғалімдер тәжірибесі саласындағы білімді жетілдіруге бағытталған ынтымақтастық педагогикалық тәсіл. Алдымен зерттеу тобы құрылып, жоспар жасақталып, сыныпқа психолог көмегімен сауалнама өткізіліп, Білім беру мен білім алудағы интербелсенді оқыту әдістері арқылы оқушылардың оқу сауаттылығын арттыру зерттеу тақырыбы анықталып, күтілетін нәтижелер белгіленді. С деңгейі мәтін мазмұнын меңгереді, жеңіл сұрақтар құрап ,жауап бере алады. В деңгейі мәтін мазмұнын меңгереді, жеңіл және күрделі сұрақтар құрастырып, жауап бере алады,мәтіннен алған жаңа ақпаратты сұрыптай алады, түрлі тапсырмаларды орындауда қолдана алады, рефлексия жасай алады. А деңгейі - мәтінді түсінеді, жеңіл және күрделі сұрақтарға жауап бере алады, мәтін бойынша жеңіл және күрделі сұрақтар құрастыра алады, мәтіннен алған жаңа ақпаратты сұрыптай алады, түрлі тапсырмаларды орындауда қолдана алады, мәтін идеясын өмірмен байланыстырады, рефлексия жасап, ой қорытады. Зерттеудің екінші сатысы үш сабақ циклынан тұрды. Әр сабақты пән иелері бірге жоспарлап, талқылап, тиімді әдістерді анықтап, келесі сабақ жоспарын құруға ұсыныстар беріліп отырды. Мысалы , алғашқы сабақ ағылшын тілі пәнінен ;Education: the purpose of school» тақырыбында болды. Сабақтың келесідей мақсаты мен міндеттері белгіленді: Мектептің оқыту мақсатына тоқтала отырып, ойларын айта білуге жетелеу. Мәтінмен жұмыс жасай білуге дағдыландыру. Мәтінге сұрақ қоя білуге үйрету. Берілген жоғары-төмен дәрежелі сұрақтарға жауап беру. Мәтіннен негізгі идеяны таба білу. Мәтінге сүйеніп диалог құрастыра білуге дағдыландыру. Мәтіннен түсінгеніне сүйеніп, ой қорыта білуге дағдыландыру. Сабақтың пән бойынша мақсаты айқындалғаннан кейін үш деңгейлі оқушыдан күтілетін нәтиже және оқушылар белгіленді. С деңгейі мәтін мазмұнын меңгереді, жеңіл сұрақтар құрап , жауап бере алады. В деңгейі – мәтін мазмұнын меңгереді, жеңіл және күрделі сұрақтар құрастырып,жауап бере алады, мәтіннен алған жаңа ақпаратты сұрыптай алады, түрлі тапсырмаларды орындауда қолдана алады, рефлексия жасай алады. А деңгейі - мәтінді түсінеді,жеңіл және күрделі сұрақтарға жауап бере алады, мәтін бойынша жеңіл және күрделі сұрақтар құрастыра алады, мәтіннен алған жаңа ақпаратты сұрыптай алады, түрлі тапсырмаларды орындауда қолдана алады, мәтін идеясын өмірмен байланыстырады, рефлексия жасап, ой қорытады.

"Lesson Study" жүргізудің негізгі мақсаты оқушылардың оқу сауаттылығын арттыру болғандықтан, сабақта негізінен мәтінмен жұмыс жүргізілді. Оқу сауаттылығын интербелсенді әдіс-тәсілдерді қолдану арқылы жүзеге асыру жоспарланғандықтан, сабақ жоспарында балалардың пән бойынша деңгейлері ескеріліп,тапсырмалар дайындалып, әдістері таңдап алынды. ББЖӘТ: диалогтік әдіс, жұптық, топтық

жұмыстар, сәйкестендіру СТОҰ: Кластер әдісі, Эссе, «Жуан-жіңішке сұрақтар» ДБЖ: А,В,С деңгейлік тапсырмалар.

Осы сабақта байқалғаны, аталған әдіс-тәсілдердің ішінде ой қозғау, оқушылардың ойына түрткі болу мақсатында; "Кластер» әдісі, ал мәтінмен жұмыс, мәтіндегі негізгі ойды түсіну деңгейін анықтауда; "Жуан-жіңішке сұрақтар" әдісі тиімді болды.

Ал сабақты қорытындылауда топтық жұмысты ұйымдастыру арқылы мәтіннен алған түсініктерін ортаға салып талқылау, ойларын қорыту үшін өте тиімді әдіс екені аңғарылды. Қорытындылай келе,келесі зерттеу сабағына фокус топ мәтінмен жұмыс барысында белсенді оқыту әдістерін түрлендіріп, күрделендіріп беру туралы ұсыныс жасады. Lesson Study зерттеу жұмысының 2-зерттеу сабағы қазақ әдебиеті пәнінен Абай Құнанбайұлының «Он жетінші қара сөзі» бойынша өткізілді. Алдыңғы сабақ нәтижесінде берілген ұсыныстарды ескере отырып, осы сабақтың мақсат-міндеттері белгіленді. Абай Құнанбайұлының «Он жетінші қара сөзінің» мазмұнын меңгерту, идеясын ашу; Абайдың қара сөздерін оқыту арқылы ақыл, қайрат, жүрек, ғылымның адам өмірінде алатын орнын түсінуге бағыттау ; Өзінің ішкі жан дүниесіне үңілту арқылы өмірмен байланыстыра талдату; Мәтіннің танымдық сипатын, құрылымдық бөліктерін өздері байқап алатын, түсіне алатын нәтижеге жеткізу. Мәтіннен оқып-түйгендері жайлы ой қорытуға бағыттау; Жұпта, топта жұмыстану арқылы жақын арада даму аймағын қалыптастыру; Күтілетін нәтиже: С деңгейі – мәтін мазмұнын меңгереді, жеңіл сұрақтар құрап , жауап бере алады. В деңгейі – мәтін мазмұнын меңгереді, жеңіл және күрделі сұрақтар құрастырып, жауап бере алады, мәтіннен алған жаңа ақпаратты сұрыптай алады, түрлі тапсырмаларды орындауда қолдана алады, рефлексия жасай алады. А деңгейі - мәтінді түсінеді, жеңіл және күрделі сұрақтарға жауап бере алады, мәтін бойынша жеңіл және күрделі сұрақтар құрастыра алады, мәтіннен алған жаңа ақпаратты сұрыптай алады, түрлі тапсырмаларды орындауда қолдана алады, мәтін идеясын өмірмен байланыстырады, рефлексия жасап, ой қорытады. Оқушылардың оқу сауаттылығын арттыруға, негізгі проблеманы шешуге бағытталған келесідей әдіс-тәсілдер жоспарланып, тапсырмалар дайындалды: Кластер әдісі, «Қар үйіндісі», «Егер, онда, өйткені...», «Фишбоун», Эссе, «Синквейн», «Жуан-жіңішке сұрақтар»;
Қорыта келгенде, оқушылардың оқу сауаттылығын қалыптастыруда, мәтінмен сауатты жұмыс жасауға жетелейтін интербелсенді әдіс-тәсілдерді орынды, сауатты қолдана білу –әр педагогтың міндеті. Ендеше заман ағымынан қалмай, түрлі жаңа технологияларды меңгеріп, оқытудың интербелсенді стратегияларын үздіксіз түрленідіріп қолдану арқылы ғана жақсы нәтижелерге, көздеген мақсаттарға қол жеткізуге болады.

Петряник Л.Н.
КГУ средняя общеобразовательная
школа IT лицей № 72 г. Актобе

«ИСПОЛЬЗОВАНИЕ ИНФОРМАЦИОННЫХ ТЕХНОЛОГИЙ НА УРОКАХ В НАЧАЛЬНОЙ ШКОЛЕ»

Жизнь в современном мире немыслима без информационных технологий, которые прочно вошли во все сферы нашей жизни. Современные дети – это дети, которые выросли в мире современных цифровых технологий, таких как Интернет, мобильные телефоны, компьютеры, планшеты и уже не могут представить мир без всего этого. Мы, учителя, чаще оказываемся на ступеньку, а то и две ниже своих учеников, теми, кто поздно пришел в мир технологий. Интерактивные технологии активно входят в нашу жизнь, помогают каждому человеку максимально раскрыть свой творческий потенциал, стать более успешным в учебе, работе, сделать мир вокруг себя ярче. Приоритетом начального общего образования является формирование общеучебных умений и навыков, уровень освоения которых предопределяет успешность последующего обучения.
Использование ИТ дает преимущества перед стандартной системой обучения:
- повышается интерес, мотивация учебной деятельности обучающихся;
- осуществляется дифференцированный подход;
- каждый ученик становится субъектом процесса обучения;
- за один и тот же промежуток времени объем выполненной работы намного больший;
- облегчается процесс контроля и оценки знаний;
- развиваются привычки учебной деятельности (целеполагание, планирование, рефлексия, самоконтроль, взаимоконтроль).

Внедрение новых ИТ в учебный процесс начальной школы позволяет в доступной форме использовать познавательные и игровые потребности учащихся для познавательных процессов и развития индивидуальных качеств. С разумной долей игрового подхода, мультимедийной формы, с широким использованием графики, анимации, в том числе интерактивной, звуковых эффектов и голосового сопровождения, включением видеофрагментов учебный материал переводится в яркую, увлекательную форму. Методическая сила мультимедиа как раз и состоит в том, что ученика легче заинтересовать и обучить, когда он воспринимает согласованный поток звуковых и зрительных образов, причем на него оказывается не только информационное, но и эмоциональное воздействие.

В своей работе применяю информационные технологии в следующих направлениях:

1. Ведение рабочей документации в электронном формате.

Данное направление включает в себя: составление календарно-тематического планирования по предметам, методических копилок, разработок классных часов, подготовка карточек для индивидуальной работы, мониторинга уровня достижений учащихся, созданию портфолио учителя и ученика, ведению электронного журнала.

2. Использование на уроках мультимедийных дисков.

Диски уже включают в себя подборки заданий, весь необходимый иллюстративный материал с пояснениями. На дисках содержатся информационные материалы и тренировочные упражнения, тесты, с помощью которых обучающиеся могут проверить свои знания, также применяю презентации, игры, тесты, кроссворды с интернета, элементы видео- уроков Күнделік .

3. Создание мультимедийных презентаций.

Одной из наиболее удачных форм представления учебного материала к урокам в начальной школе можно назвать создание мультимедийных презентаций, видео-исследований, проекты , дети готовят сами, которые защищают на уроке. Ученики 1 – 4 классов имеют наглядно-образное мышление, поэтому очень важно стоить их обучение, применяя как можно больше качественного иллюстративного материала.

На конкретных примерах из моего опыта предлагаю рассмотреть возможность использования ИКТ на уроках в начальной школе.

На уроках математики при помощи компьютера можно решить проблему дефицита подвижной наглядности, когда дети под моим руководством на экране монитора изучают количественные соотношения или состав числа. Для наилучшего представления условия задач и способа её решения можно использовать главных героев задачи, схему, таблицу, с помощью чего решаются, например, задачи на движение. Применение на уроке компьютерных тестов, самостоятельных работ, позволяет за короткое время получать объективную картину уровня усвоения изучаемого материала и своевременно его скорректировать. Это работы с самопроверкой с эталоном, или устный счет с проверкой знаний. ИКТ помогает организовать самоконтроль знаний учащимися в работе с тестами, предоставляет возможность им систематизировать знания, повторять, закреплять изученный материал, решать интерактивные упражнения в виде компьютерных игр, развивать образное мышление, память.

Русский язык (письмо). Экран притягивает внимание, которого мы порой не можем добиться при фронтальной работе с классом. На экране можно быстро выполнить преобразования в деформированном тексте, превратив разрозненные предложения в связный текст. Например, собрать пословицу. Использование презентаций позволяет разнообразить виды словарной работы наглядно продемонстрировать деление на группы по различным признакам, способствуют созданию проблемной ситуации.

Уроки литературного чтения будут неинтересны и скучны, если не включать в их содержание аудио средства. Научив детей слушать, можно предлагать записи образцового чтения небольших по объёму литературных произведений. Это обучает выразительному чтению, умению прочувствовать настроение, определить характер героев. Чтение стихов под удачно подобранную фонограмму вызывает в душах маленьких слушателей бурю эмоций, желание самим попробовать вызвать такие же чувства и у других. Повышают творческий и интеллектуальный потенциал учащихся уроки – викторины, уроки-путешествия по сказкам, по пройденному разделу. Они расширяют и закрепляют полученные знания, повышают активность учеников, способствуют развитию познавательного интереса к предмету.

Особенно яркими и результативными с позиции информационных технологий получаются уроки естествознания, познание мира, изобразительного искусства. У младших школьников небогатая жизненная практика и поэтому для них многие образы окружающего мира, изучаемые по программе, незнакомы. А при помощи ИКТ мы имеем возможность подобрать богатый иллюстративный материал в качестве

дополнения к учебнику. Использование ИКТ на уроках художественного труда упрощает инструктаж, появляется возможность продемонстрировать порядок выполнения работы, с помощью штриховки, стрелок можно обозначить необходимые линии, а затем вывести готовый результат. Причём ИКТ даёт возможность с помощью повторов отработать сложные этапы работы. Большинство учителей начальной школы сталкиваются с проблемой проведения уроков труда по технике "Оригами". Детям порой сложно наглядно продемонстрировать этапы работы, указав линию сгиба, линию отрыва, промежуточное сечение. Презентации помогают ученикам разобраться в технике складывания, есть возможность повторить трудный этап, а значит у большинства получится желаемый результат, что поможет повысить интерес к урокам труда. При проведении физкультминуток можно использовать презентации с песнями, «делай с нами», «повторяй за нами», что повышает эмоциональный настрой учащихся, помогает им отдохнуть.

А уроки-путешествия, уроки-КВНы, соревнования, тематические праздники стали наиболее интересны, наглядны при использовании ИКТ, что способствует развитию познавательного интереса учащихся к процессу обучения. Существует много различных видов работы с применением информационных технологий для проведения уроков в начальной школе. Компьютер присутствует на всех этапах урока и по всем предметам, конечно с учетом санитарно-гигиенических норм для каждого возраста. ИКТ должны выступать как вспомогательный элемент учебного процесса, а не основной. Учитывая психологические особенности младшего школьника, работа с использованием ИКТ должна быть четко продумана и дозирована. Таким образом, применение ИКТ на уроках должно носить щадящий характер. Планируя урок в начальной школе, учитель должен тщательно продумать цель, место и способ использования ИКТ.

“Учитель - это человек, который учится всю жизнь”. Поэтому важным критерием успешности работы учителя становится его самообразование, целью которого является овладение учителями новыми различными методами и формами преподавания. Я уверена, что использование информационных технологий может преобразовать преподавание традиционных учебных предметов, рационализировав детский труд, оптимизировав процессы понимания и запоминания учебного материала, а главное, подняв на неизменно более высокий уровень интерес детей к учебе.

Использованная литература

1.Апатова Н.В. Информационные технологии в школьном образовании. М.- 1994.
2.Верещагина Н.Н. Преподавание математики в классе с компьютерной поддержкой. -http:/centen fio.ru/
3.Дворецкая А.В. Основные типы компьютерных технологий // Школьные технологии – 2004 – № 3.
4. Боголюбов В.И. Инновационные технологии в педагогике // Школьные технологии. 2005.

Өтесінова Б.Х.
№36 «Балақай» бөбекжай-балабақшасы МКҚК, меңгеруші
Ақтөбе қаласы

БАЛАЛАРДЫ РУХАНИ-АДАМГЕРШІЛІККЕ ТӘРБИЕЛЕУ

Рухани-адамгершілік тәрбие ерте балалық шақтан бастау ала отырып, адамның өмірінің әр кезеңдерінде жүйелі дами келе, осы тәрбие үрдісін дұрыс, жүйелі ұйымдастыру нәтижесінде рухани бай дамыған тұлғаны тәрбиелеуге өріс ашады. Мағжан Жұмабаевтың педагогикасында «Жер жүзіндегі басқа жан иелерімен салыстырғанда адам баласы өте әлсіз, зағып, осал болып туады. Адам туғанда іңгәлаған айғайы мол бір кесек ет. Ақылы, есі жоқ. Денесі тым әлсіз, өсуі, ұлғаюы тым сараң, тым шабан. Мінеки, адам баласы осылай өте әлсіз болып туып, аса сараң өсететіндігінен, оның денесіне, жанына азық беріп, өсуіне көмек көрсетпей, яғни оны тәрбие қылмай болмайды»,- деп тәрбиені дене тәрбиесі, ақыл тәрбиесі, сұлулық һәм құлық тәрбиесі деп төртке бөледі. Әрбір ата-ана өз перзентінің ақылы толысқан Адам болуын тілейді. Өздері жетпеген арман-тілектерге балалары жетсін дейді. Балаларының әрбір жетістігіне олар қуанады, кемшілігіне қайғырады. Ата-ананың осындай үміт, арманы да дәстүр бойынша ұрпақтан-ұрпаққа ұласып келеді. Болашақ ұрпақ тәрбиесі – ата-бабамыздан келе жатқан рухани мұралардың бірі. Себебі, артта қалған іс қандай болса, ұрпағымыздың болашағы сондай. Сондықтан бала тәрбиесі, әсіресе бүгінгі күнде, балабақшалар саны көбейіп, халықтың экономикалық жағдайы көтеріліп келе жатқан кезде, өте өзекті мәселенің бірі болып табылады.

Адамгершілік тәрбие оқу-тәрбие үрдісінің барлық салаларында, яғни оқыту, білім беру барысында және еңбек үрдісінде жүзеге асырылады. Адамгершілік жағынан қалыптасуы оның өмірге келген күнінен басталады. Мектепке дейінгі жаста баланың бастапқы адамгершілік сезімдері мен ұғымдары, мінез-құлықтың ең қарапайым дағдылары қалыптасады. Баланың мектеп жасына дейінгі қалыптасқан мінез-құлықтары келешекте ересек адамдармен және құрбы-құрдастармен қарым-қатынастарында көзге түседі. Балалардың мінез-құлқы мен тәртібін тәрбиелеу үшін бағдарламалық тәрбие міндеттеріне, олардың күші мен мүмкіндігімен сәйкестендірілген қолайлы жағдай тудыруға назар аудару қажет. Балабақшадағы заттарды пайдалану мен оларды күтіп ұстаудың, сақтаудың берік тәртібі, өзін қоршаған ортаның ұйымдастырылған өмір ағымы, айналадағы заттардың реттілігі болуы керек.

Балабақшадағы ұйымшылдық, реттілік, тәртіптілік оларды жақсы дағдыларға тез қалыптастырады. Себебі, балалардың тәтібіне педагогикалық әсер ету ғана емес, өзін қоршаған ортаның жинақылығы, балабақшадағы жұмыстың дұрыс жолға қойылуы да тиімді әсер етеді.

Адамгершілік тәрбиесінің маңызды заңдылығы балаларды ұжымда тәрбиелеу заңдылығы. Ұжым – бұл баланың жеке басын қоғамдық бағытта қалыптастыру мектебі. Мұнда оның жеке қасиеті, қабілеттілігі және адамгершілік сапалары неғұрлым айқын көрінеді. Адамның адамгершілік тазалығы ең алдымен оның әрекетінде көрініс табады. Ұжымда бала өзінің білімін, айналадағы дүниеге, іс-әрекетке көзқарасын: көмек көрсетуге, нәтиже шығаруға, құрбыларына қамқорлық жасауға, рахымдылыққа, қарапайымдылыққа, еңбек етуге ұмтылуын көрсете алады. Ұжымда тәрбиелеу заңдылығы тәрбиешілерді әр баланың мінез-құлқына ізгі ықпал жасауы үшін балаларды бірлесіп қызмет жүргізудің алуан түрлеріне біріктіруді міндеттейді. Бұл заңдылықты іс жүзінде қолдану тәрбиешінің мейірімділікті балалардың жеке ерекшеліктерін, адамгершілік тәжірибесін, дамуы мен мүмкіншіліктерін ескере отырып талап қоя білумен ұштастыра білуінен көрінеді. Мұның өзі олардың ұсыныстарын, идеялары мен ұмтылыстарын басып тастамай, адамгершілік мінез-құлықтың, тәртіптіліктің негізін қалыптастыруға, топта орнатылған тәртіпті құрметтеуге мүмкіндік береді. Өз кезінде тәрбиешіден ұстамдылық, шыдамдылық, орынды қатаңдық, тәрбиеленушілерге құрметпен қараушылық талап етіледі. Сезімге, санаға және мінез-құлыққа ықпал жасау бірлігі заңдылығы жеке адам дамуы үдерісінің біртұтастығы ұғымынан туады. Ол адамгершілік тәрбие құралдары мен әдістерін таңдап алуда кешенді қатынасты талап етеді. Тәрбиелік ықпал жасаудың мазмұнын белгілей отырып, ол балада эмоциялық әсер тудыра ма, түсінікті бола ма, айналадағы өмір құбылыстары туралы белгілі бір ұғымдарды, сондай-ақ іс-әрекет түрткілерін қалыптастыра ма, саналы мінез-құлыққа тәрбиелей ме деген мәселелерді ескерген жөн. Балалар бақшасында және жанұяда балаға қойылатын талаптардың жүйелілігі, бірізділігі және бірлігі мінез-құлық дағдыларын бекем меңгеруді, баланың жеке басының адамгершілік қасиеттерінің қалыптасуын қамтамасыз етеді. Жақсы адамгершілік қасиеттердің түп негізі отбасында қалыптасатыны белгілі. Адамгершілік қасиеттер ізгілікпен ұштастырады. Әсіресе еңбекке деген тұрақты ықыласы бар және еңбектене білуде өзін көрсететін балаларды еңбек сүйгіштікке тәрбиелеу басты міндет болып табылады. Өз халқының мәдениетін, тарихын, өнерін сүю арқылы басқа халықтардың да тілі мен мәдениетіне, салт-дәстүріне құрметпен қарайтын нағыз мәдениетті азамат қалыптасады. Қазақ халқының әлеуметтік өмірінде үлкенді сыйлау ұлттық дәстүрге айналған. Отбасында, балабақшада , қоғамдық орындарда үлкенді сыйлау дәстүрін бұзбау және оны қастерлеу әрбір адамнан талап етіледі. Халқымыздың тәлім- тәрбиелік мұрасына үңілсек, ол адамгершілікті, қайрымдылықты, мейірбандықты дәріптейді.

Атақты педагог Сухомлинский «Бала кезде үш жастан он екі жасқа дейінгі аралықта әр адам өзінің рухани дамуына қажетті нәрсенің бәрін де ертегіден алады. Тәрбиенің негізгі мақсаты- дені сау, ұлттық сана сезімі оянған, рухани ойлау дәрежесі биік, мәдениетті, парасатты, ар-ожданы мол, еңбекқор, іскер, бойында басқа да игі қасиеттер қалыптасқан ұрпақ тәрбиелеу. Ертегінің рухани тәрбиелік мәні зор. Ол балаға рухани ләззат беріп, қиялға қанат бітіретін, жасбаланың рухының өсіп жетілуіне қажетті нәрсенің мол қоры бар рухани азық«, деп атап көрсеткен.

Мектепке дейінгі адамгершілік тәрбие — балалардың адамгершілік сана-сезімін, мінез- құлқын қалыптастыруды қамтиды. Дәлірек айтқанда, адалдық пен шыншылдық, адамгершілік, кішіпейілдік, қоғамдағы және өмірдегі қарапайымдылық пен сыпайылық, үлкенді сыйлау мен ибалық адамгершілік тәрбиесінің жүйелі сатылап қамтитын мәселелері.

Адамгершілік тәрбиесінің әрқайсысының ерекшеліктерін жетік білетін ұстаз халық педагогикасын ғасырлар бойы қалыптасқан салт-дәстүрлерді, әдет- ғұрыпты жан-жақты терең білумен қатар, өркениетті өмірмен байланыстыра отырып, білім берудің барлық кезеңдерінде пайдаланғаны дұрыс. Ата-ананың болашақ тәрбиесі үшін жауапкершілігі ұрпақтан ұрпаққа жалғасуда. «Балапан ұяда не көрсе, ұшқанда соны іледі»дегендей, ата-ананың күн сайын атқарып жүрген жұмысы- балаға үлкен сабақ. Жас балалардың

үлкендер айтса, соны айтатынын, не істесе соны істегісі келетінін бәріміз де білеміз. Баланың үйден көргені, етене жақындарынан естігені-ол үшін адамгершілік тәрбиесінің ең үлкені, демек жақсылыққа ұмтылып, жағымды істермен айналысатын адамның айналасындағыларға көрсетер мен берер тәлімі мол болмақ..

Жас өспірім тәлім-тәрбиені, адамгершілік қасиеттерді үлкендерден, тәрбиешілерден насихат жолымен емес, тек шынайы көру, сезім қатынасында ғана алады. Жеке тұлғаның бойындағы жалпы адамзаттық құндылықтардың қалыптасуы осы бағытта жүзеге асады, сөйтіп оның өзі-өзі тануына, өзіндік бағдарын анықтауына мүмкіндік туғызатындай тәлім-тәрбие берілуі керек.

Қолданылған әдебиеттер:

1.Абайдың психологиялық-педагогикалық көзқарасы және қазіргі ауыл мектебі. Қ. Тәлімұлы.
2.Ұлағат. Г. Шатапова, Д. Серікбаева.
3.Әдептілік қағидалар. Н. Шакузадаұлы, Ж. Ерғалиева.
4.Педагогика. М. Жұмабаев.
5.Қазақ тәлім-тәрбиесі. Қ. Жарықбаев, С. Қалиев. Алматы 1995 жыл
6.Мектеп жасына дейінгі балаларды ойын арқылы адамгершілікке тәрбиелеу. Алматы,1992.
7.Нысанбаева Ә. Ой. Ақыл. Адамгершілік. Алматы,1994.
8.Отбасында балаларды адамгершілікке тәрбиелеудің кейбір мәселелері. Алматы,1985.
9.Айджанова З. Балаларды адамгершілікке тәрбиелеудің бүгінгі мәселелері Ұлт тағылымы-2003-№4.

Бейскалиева Н.А.
учитель истории, магистр исторических наук
КГУ "Средняя школа №35 имени Х. Досмухамедулы".
Республика Казахстан, город Актобе

ПРИМЕНЕНИЕ ИСКУССТВЕННОГО ИНТЕЛЛЕКТА В ОБРАЗОВАНИИ УЧАЩИХСЯ С ОСОБЫМИ ИНДИВИДУАЛЬНЫМИ ПОТРЕБНОСТЯМИ

«*Забота о здоровье – это важнейший труд воспитателя. От здоровья и жизнерадости детей зависит их духовная жизнь, умственное развитие, прочность знаний, вера в свои силы*».
В.А. Сухомлинский

Аннотация

Применение искусственного интеллекта и нейросетей в образовательных целях способствует повышению качества обучения благодаря обратной связи и индивидуальному подходу к каждому ребенку, оптимизирует рабочее время педагогов и снижает вероятность совершения ошибок. Удаленный формат обучения повышает доступность образования детей с ограниченными возможностями здоровья. Искусственный интеллект может быть использован для разработки интерактивных программ обучения, которые адаптируются к индивидуальным потребностям каждого ребенка. Такие программы способствуют развитию различных навыков и позволяют учиться в собственном темпе.

Annotation

The use of artificial intelligence and neural networks for educational purposes helps improve the quality of education thanks to feedback and an individual approach to each child, optimizes the working time of teachers and reduces the likelihood of making mistakes. The remote learning format increases the accessibility of education for children with disabilities. Artificial intelligence can be used to develop interactive learning programs that are tailored to each child's individual needs. Such programs help develop a variety of skills and allow you to learn at your own pace.

Ключевые слова: *Искусственный интеллект. нейросети, адаптация, технологии на основе AI, персонализация, генератор идей, чат GPT, интерактивные карты, онлайн-карты, платформы, виртуальные экскурсии, интерактивные хронологии. визуализация информации, контент.*

Искусственный интеллект активно применяется во многих сферах человеческой жизни, в том числе и в области образования. Сегодня люди по всему миру имеют возможность использовать современные

технологии в учебном процессе для повышения его качества и эффективного освоения необходимых профессиональных навыков.

Несмотря на уже достигнутые результаты, ИИ все еще находится на начальных стадиях развития. Но даже этого уровня достаточно для того, чтобы преподаватели и студенты могли извлекать невероятную для себя пользу. Специалисты прогнозируют, что применение технологий искусственного интеллекта и машинного обучения в ближайшем будущем станет ключевым фактором эволюции всей образовательной системы.

Технологии на основе AI меняют подход к работе с информацией, обучению и коммуникациям. Нейронные сети умеют искать и систематизировать данные, генерировать идеи и новый контент. Это объясняет высокую актуальность применения искусственного интеллекта в сфере образования.

Такая аналитика помогает преподавателям вовремя обратить внимание на успеваемость учеников, вовремя адаптировать учебную программу и помочь освоить темы, с которыми возникли трудности.

Где применяется искусственный интеллект в образовании?

ИИ может помочь в персонализации учебного процесса, адаптировав его к индивидуальным потребностям каждого ученика. Кроме этого, ИИ может использоваться для разработки новых методик обучения, анализа и оценки знаний учащихся, а также для автоматизации задач, таких как проверка тестов и заданий.

Как искусственный интеллект поможет учёбе?

Искусственный интеллект может создать учебную среду, которая будет приспосабливаться к потребностям человека в обучении и сделает его обучение более эффективным. Искусственный интеллект способен ускорять учебные процессы и сокращать ручную работу, связанную с образованием.

Как искусственный интеллект меняет образование?

Помимо оптимизации основных задач, инструменты на базе ИИ анализируют большие объемы информации об успеваемости, посещениях, поведении учеников. Это помогает преподавательскому составу принимать более точные решения об организации учебного процесса.

Какие задачи решает искусственный интеллект в образовании?

Варианты использования искусственного интеллекта в образовании

- Персонализация обучения
- Прогнозирование результатов обучения
- Автоматизация рутинных задач учителей
- Администрирование процесса обучения
- Помощь учащимся с особыми потребностями
- Планирование ресурсов
- Разработка учебной программы

Как ИИ может помочь учителю?

Учителя могут использовать генеративный ИИ в классе для создания простых, но полезных учебных пособий и цифровых уроков, таких как викторины и флэш-карты. ИИ может создавать эти ресурсы на основе видеороликов YouTube, живого веб-контента, сообщений в блогах или даже простых подсказок с помощью Merlin Chat в Google.

Пандемия и вызванная ей потребность в дистанционном обучении только ускорили процесс интеграции AI-технологий в образовательный сектор. Так как искусственный интеллект сегодня активно меняет образование, вот некоторые актуальные способы улучшить с его помощью учебный процесс.

1. Устранение необъективности оценивания

Проверка и оценивание работ учащихся — одна из важных задач, выполняемых учителями. Однако человек не всегда бывает объективным, поэтому учащиеся часто получают оценки, не соответствующие их реальному уровню знаний. Оценивание же таким беспристрастным инструментом, как ИИ, не только устраняет эту проблему, но и снимает часть нагрузки с преподавателей, позволяя им уделять больше времени взаимодействию с учащимися. .

Вместо того чтобы часами проверять работы, преподаватель может проанализировать оценки, выставленные программой, и определить, понимание каких тем вызывает у учащихся наибольшие трудности, а затем подробно обсудить непонятные вопросы с учащимися. Автоматизация определенных задач позволяет сосредоточиться на самом учебном процессе и повышении его продуктивности.

2. Помощь преподавателям

Этот пункт является естественным продолжением предыдущего. Обычно при описании преимуществ ИИ в образовании акцент делается на то, как эта технология поможет учащимся показывать более высокие результаты по предметам. Но ИИ способен приносить пользу и учителям. Его возможности позволяют автоматизировать не только процесс выставления оценок, но и многие другие рутинные задачи, включая административную работу.

Чат GPT это искусственный интеллект становится надежным партнером для учащихся, обогащая их образовательный опыт и помогая им достичь успеха в учебе.

Чат готов отвечать на повторяющиеся общие вопросы, которые каждый день поступают учителям. А нейросети умеют анализировать результаты уже проведенных занятий, подбирать темы и материалы для новых, подсказывать преподавателям — программу каких занятий необходимо изменить.

- Поддержка в написании эссе и работ
- Изучение новых языков
- Индивидуальная поддержка
- Поддержка в подготовке к экзаменам
- Помощь в учебе и исследованиях

В результате у преподавателей появляется больше времени и возможностей для улучшения учебного процесса и помощи учащимся.

Какой игровой контент либо материал можно использовать на уроках истории?

Игровой контент и материалы на уроках истории могут существенно увеличить интерес и улучшить усвоение материала. Вот несколько идей для использования игровых элементов на уроках истории:

1. Ролевые игры: Учащиеся могут принимать на себя роли исторических персонажей или представителей различных культур. Это помогает глубже понять события и мотивации. Например, можно организовать дебаты по историческим вопросам или реконструкцию исторических событий.

2. Исторические симуляции: Ученики могут участвовать в симуляциях исторических событий, таких как саммиты, суда или битвы. Это позволяет им увидеть, как принимались решения и какие факторы влияли на ход истории.

3. Квесты и scavenger hunts: Создавайте квесты, связанные с определенными темами или периодами истории, где учащиеся должны искать информацию или решения задач на основе исторических фактов.

4. Интерактивные карты: Используйте онлайн-карты и платформы, чтобы учащиеся могли исследовать исторические события в пространственно-временном контексте. Можно нанести на карту значимые события, передвижения войск или миграции.

5. Виртуальные экскурсии: Учащиеся могут использовать виртуальную реальность (VR) или подготовленные видеоэкскурсии, чтобы «посетить» исторические места и узнать о них из первых уст.

6. Игры на платформе Kahoot или Quizizz: Эти платформы позволяют создаваять викторины, на которых ученики могут отвечать на вопросы о исторических фактах и личностях в формате игры.

7. Интерактивные хронологии: Используйте инструменты для создания хронологических линий, где ученики могут добавлять события, и видеть, как они связаны между собой.

8. Стратегические настольные игры: Можно использовать настольные игры, основанные на исторических событиях (например, «Risk» или «Civilization»), чтобы познакомить учеников с военной стратегией и политикой.

9. Создание исторических комиксов: Учащиеся могут использовать приложения для создания комиксов, чтобы илюстрировать и рассказывать о важных исторических событиях или персонажах.

10.Флеш-игры и online-геймификация: Существует множество величайших ресурсов с учебными играми, которые охватывают различные темы истории, такие как "History Quest", "Civilization VI" или "Assassin's Creed: Discovery" для изучения определённых эпох**.**

Эти методы помогут сделать уроки истории более интересными и запоминающимися, способствуя более глубокому пониманию материала.

Исторические комиксы — это увлекательный и эффективный способ представления исторических событий и фигур. Они могут быть использованы как для обучения, так и для вдохновения учеников. Вот несколько ключевых моментов, которые стоит рассмотреть при использовании исторических комиксов:

1. Визуализация информации: Комиксы используют комбинацию текста и изображений, что помогает учащимся лучше воспринимать и запоминать информацию.

2. Увлекательный формат: Веселый и захватывающий стиль комиксов может привлечь внимание учащихся и сделать обучение более интересным.

3. Развитие критического мышления: Создание и анализ комиксов может способствовать развитию навыков критического мышления, поскольку требует понимания контекста и оценки источников.

Этапы работы с историческими комиксами

1. Выбор темы: Определите, какой исторический период или событие вы хотите осветить. Это может быть что угодно — от древних цивилизаций до современных событий.

2. Исследование: Перед созданием комикса или его анализа, важно провести исследование. Учащиеся могут использовать книги, статьи, документальные фильмы и другие ресурсы.

3. Создание персонажей: Разработка исторических персонажей и их характеров может помочь учащимся понять мотивацию и действия людей в те времена.

4. Составление сценария: Учащиеся должны писать сценарий, описывающий происходящие события. Это может быть как свободный текст, так и в виде диалогов.

5. Иллюстрации: Используйте рисование или цифровые инструменты для создания иллюстраций. Есть множество платформ, таких как Canva, Pixton или Comic Life, где учащиеся могут создавать комиксы.

6. Представление комиксов: Учащиеся могут представить свои комиксы классу, что поможет развить навыки ораторского мастерства и уверенности в себе.

Многие комиксы освещают значимые исторические события, такие как войны, революции и важные культурные изменения.

Использование исторических комиксов может сделать уроки более интерактивными и полезными, помогая ученикам лучше понять и запомнить изучаемый материал.

Работа с картами

Работа с картами по истории с детьми с особыми образовательными потребностями требует особого подхода и адаптации методов обучения. Вот несколько стратегий, которые могут помочь сделать эту работу более эффективной

Использование интерактивных карт:

Интерактивные карты (например, Google Earth) могут позволить учащимся исследовать исторические места, а также осуществлять перемещения по времени и пространству.

- Визуальные подсказки: Используйте маркеры, цветовые кодировки и значки для обозначения ключевых событий, чтобы облегчить восприятие информации

2. Адаптация материалов:

- **Простота карты:** Используйте упрощенные карты с меньшим количеством деталей для детей, у которых могут быть трудности с восприятием информации.
- **Большой шрифт и контрастные цвета:** Убедитесь, что текст на картах читаем, используйте ясные шрифты и контрастные цвета для улучшения видимости.
- **Объяснения и ключевые слова:** Предоставьте краткие объяснения ключевых терминов и понятий, связанных с картой. Это может помочь учащимся лучше понять контекст**.**
- **Картографические игры:** Применение игр, связанных с картами, может сделать уроки более увлекательными. Например, можно установить задания на нахождение локаций, связанных с определёнными историческими событиями.
- **Групповые активности:** Пусть ученики работают в группах, чтобы они могли обсуждать и помогать друг другу в освоении материалов
- **Физические карты:** Предложите тактильные карты, чтобы учащиеся могли «ощущать» рельеф, границы и другие элементы. Например, карты с рельефным рисунком или даже трехмерные модели участков земли.
- **Линейки и предметы:** Используйте линейки, точки и другие предметы, чтобы проводить измерения и взаимодействие с картой

Визуальные и аудиовизуальные средства:

- **Видео и мультимедиа:** Применение коротких видео или анимационных материалов, объясняющих, как карты используются в истории, может повысить интерес и понимание детей.
- **Графические организации:** Используйте диаграммы, схемы и графики для визуализации информации, связанной с картами.
- **Групповые обсуждения:** Предоставляйте ученым возможность обсудить, что они видят на картах, и задавайте наводящие вопросы, которые подсказали бы им мышление.

Чтобы сделать сообщение более ясным, старайтесь избегать сложной терминологии и использовать более доступные слова. Проводите итоговые обсуждения, чтобы закрепить изученный материал.

Индивидуальный подход:
Учет индивидуальных потребностей: Понимание уникальных потребностей каждого ученика поможет вам адаптировать уроки. Учитывайте уровень навыков, предпочтения в обучении и возможности. Работа с картами по истории может быть интересной и познавательной деятельностью, если правильно адаптировать методики обучения под нужды и способности детей с особыми потребностями.

3. Помощь учащимся

Технологии значительно расширили образовательные возможности современного человека. Если раньше лишь немногие могли получить доступ к знаниям, сегодня достаточно иметь смартфон с интернетом, чтобы заниматься саморазвитием и расширять свои представления о мире. Разработчики образовательных программ и приложений стремятся сделать так, чтобы образование превратилось в процесс, который не прекращается после окончания школы или университета, а продолжается всю жизнь.
Применение технологий ИИ и машинного обучения позволяет создавать эффективные учебные программы для каждого отдельного ученика с учетом его индивидуальных особенностей и потребностей. Искусственный интеллект может адаптироваться к уровню знаний учащегося, его скорости обучения и желаемым целям. Программа учитывает сильные и слабые стороны конкретного учащегося, помогая ему восполнять пробелы в знаниях и осваивать необходимые навыки. Именно поэтому адаптивное обучение становится все более популярным. Специальные алгоритмы формируют из общей базы материалов персонализированный трек.
Кроме того, инструменты ИИ позволяют сэкономить в тех случаях, когда школьнику, например, требуются дополнительные занятия, чтобы подтянуть знания по предмету из-за пропусков или непонимания какой-то темы. Так, уже существуют приложения-репетиторы, которые даже изучение математики могут превратить в увлекательную игру.

4. Помощь учащимся с особыми индивидуальными потребностями

Как ИИ может помочь усвоить учебный материал детям с особыми индивидуальными потребностями?
Искусственный интеллект может значительно помочь детям с особыми образовательными потребностями в усвоении учебного материала несколькими способами:
1. Персонализированное обучение: ИИ может адаптировать учебные материалы и подходы в зависимости от уникальных потребностей каждого ребенка. Алгоритмы могут анализировать успехи и трудности ученика и предлагать соответствующие задания и методы обучения.
2. Устранение барьеров восприятия: Для детей с нарушениями слуха, зрения или другими особыми потребностями можно разрабатывать специализированные программы, которые учитывают их ограничения (например, синтез речи для слабовидящих, текстовые субтитры для слабослышащих).
3. Игровое обучение ИИ может быть использован для создания интерактивных и игровых учебных приложений, которые делают процесс обучения более увлекательным и доступным. Это может помочь поддерживать мотивацию и интерес у детей.
4. Система поддержки и помощи: Чат-боты и виртуальные помощники могут предложить помощь в режиме реального времени, отвечая на вопросы учеников и объясняя сложные концепции в доступной форме.
5. Анализ данных о прогрессе: Системы, основанные на ИИ, могут собирать и анализировать данные о прогрессе учащихся, предоставляя учителям и родителям полную картину успехов и проблем ребенка. Это позволяет своевременно корректировать подходы к обучению**.**
6. Мультимодальные подходы: ИИ может интегрировать текст, звук, видео и визуализацию, что помогает детям воспринимать информацию через разные каналы и лучше усваивать материал.
7. Создание индивидуальных планов обучения: Используя данные о потребностях и интересах ребенка, ИИ может помочь в разработке индивидуальных образовательных планов, что особенно важно для детей с особыми нуждами.
8. Снижение стресса и тревожности: ИИ может помогать создавать более комфортную учебную среду, например, в виде виртуальных классов или тренажеров, где дети могут работать в удобном для них темпе.
Все эти технологии и подходы направлены на создание инклюзивной образовательной среды, которая учитывает потребности и способности всех учеников.
Искусственный интеллект может значительно помочь детям с особыми индивидуальными потребностями в усвоении учебного материала. Вот несколько способов, как это может быть достигнуто:

1. Персонализированное обучение: ИИ может адаптировать учебные программы и задания в соответствии с индивидуальными потребностями и уровнем подготовки каждого ребенка, что позволяет более эффективно усваивать материал.
2. Адаптивные технологии: Использование программ, которые автоматически подстраиваются под темп и стиль обучения ребенка, помогает поддерживать интерес и мотивацию к учебе.
3. Технологии распознавания речи и текста: Для детей с нарушениями зрения или слуха ИИ может предоставлять текстовую информацию в аудиоформате и наоборот, а также обеспечивать субтитры и транскрипции.
4. Виртуальные помощники: Чат-боты и виртуальные ассистенты могут предоставлять круглосуточную поддержку, отвечать на вопросы и помогать в решении учебных задач в режиме реального времени.
5. Интерактивные учебные материалы: Виртуальная и дополненная реальность могут создавать интерактивные среды, где дети могут учиться через игру и активное взаимодействие с материалом.
6. Мониторинг и анализ прогресса: ИИ может отслеживать успехи и трудности ребенка, предоставлять детальные отчеты учителям и родителям, что позволяет своевременно корректировать образовательные стратегии.
Эти технологии могут значительно улучшить качество образования для детей с особыми потребностями, делая процесс обучения более инклюзивным и эффективным.

5. Повысить мотивацию к обучению

Учебный процесс многими воспринимается как обязательная повинность, а выполнение домашних заданий и подготовка к тестам и экзаменам вызывают массу негативных эмоций. Однако использование технологий в учебном процессе, таких как искусственный интеллект, виртуальная реальность, нейросети или роботы, могут это изменить.
Применение инноваций способно привнести в образование элемент игры, сделать учебный процесс более интерактивным и увлекательным. Если преподаватели научатся эффективно использовать современные технологии, это может значительно повысить уровень мотивации среди учеников, развить у них интерес к новым знаниям и навыкам.

6. Позаботиться об эмоциональном здоровье учащихся

ИИ-системы видеоаналитики помогают не только распознавать реакцию учащихся на определенные темы или задания, определять, почему ученики теряют интерес к предмету, но и оценивать их физическое и психологическое здоровье, даже замечать агрессию в движениях.
Не секрет, что в переходном возрасте повышается риск совершения суицида, поэтому не только родителям, но и учителям важно обращать внимание на эмоциональное состояние подростков. И здесь оказываются полезны технологии искусственного интеллекта в системе образования.
Ведь эмоциональное состояние учащихся, тем более подростков меняется очень часто, и даже профессионалы психологи могут не заметить очередное изменение. А ведь здоровая психика и спокойствие детей это наше надежное будущее поколение.

Список литературы:

1. Нейрообразование и проблемы субъектности инклюзии // Специальное образование. https://rumc.ggtu.ru/documents/praktiki/isp_instr_ii_v_inkl_obr.pdf
2. Возможности применения технологий искусственного интеллекта// https://special-edu.kz/news/6/single/1194
3. Учебники и учебно-методические комплексы (УМК) для специального образования
4. Закон о внесении изменений и дополнений в некоторые законодательные акты Республики Казахстан по вопросам инклюзивного образования Закон Республики Казахстан от 26 июня 2021 года № 56-VII ЗРК
5. Искусственный интеллект внедряет в образовательный процесс// https://vecher.kz/ru/article/iskusstvennyi-intellekt-vnedriaet-v-obrazovatelnyi-prosess-enu.html

Шөкім Нұргүл Фазылқызы
Мектепалды сынып тәрбиешісі, педагог-сарапшы
«№58 жалпы білім беретін орта мектебі»КММ, Ақтөбе қ.

МЕКТЕПКЕ ДЕЙІНГІ БАЛАЛАРДЫ ДАМЫТУДЫҢ АЛҒЫШАРТТАРЫ

Аннотация

Бұл мақалада балалардың ерте балалық шақтағы ми мен әлеуметтік-эмоционалдық дағдыларының қарқынды дамуына әсер етуші факторлар оқыту теориялары мен педагог, психологтардың пікірлері негізінде қарастырылады. Баланың дамуының негізгі бағыттары – физикалық, моторлық, танымдық, тілдік, эмоционалдық және әлеуметтік дағдылар. Мақалада балалардың төрт түрлі қажеттілігін қанағаттандыру, бес түрлі міндеттер мен тұлғалық қасиеттер жиынтығын дамыту қарастырылады. Аталған дағдылар тәрбиеленушінің тұлға ретінде қалыптасуында маңызды рөл атқарады, ал мектепке дейінгі білім балалардың танымдық және әлеуметтік дағдыларын дамытуға ықпал етеді.

Түйін сөздер: ерте балалық шақ, әлеуметтік-эмоционалдық, физикалық, моторлық, танымдық, тілдік дағдылар, оқыту теориялары, қажеттілік, тұлғалық қасиеттер.

В этой статье рассматриваются факторы, влияющие на интенсивное развитие мозга и социально-эмоциональных навыков детей в раннем детстве на основе теорий обучения и мнений педагогов, психологов. Основными направлениями развития ребенка являются физические, двигательные, познавательные, языковые, эмоциональные и социальные навыки. В статье рассматривается удовлетворение четырех различных потребностей детей, развитие набора из пяти различных задач и личностных качеств. Указанные навыки играют важную роль в становлении воспитанника как личности, а дошкольное образование способствует развитию у детей познавательных и социальных навыков.

Ключевые слова: раннее детство, социально-эмоциональное, физическое, двигательное, когнитивное, языковые навыки, теории обучения, потребности, черты личности.

Abstract

This article explores the factors influencing the intensive development of cognitive and social-emotional skills in early childhood, based on educational theories and the perspectives of educators and psychologists. The main areas of child development addressed include physical, motor, cognitive, language, emotional, and social skills. The article examines the satisfaction of four different needs, the achievement of five specific objectives, and the development of a set of personal traits. These skills play a crucial role in shaping the child's personality, and early childhood education significantly contributes to the development of cognitive and social skills in children.

Keywords: early childhood, socio-emotional, physical, motor, cognitive, language skills, learning theories, needs, personality traits

Бала дүниеге келген соң түрлі жағдайларға тап болады. Бір мәселе туындаса, ол бірнеше рет әрекет жасап, нәтижесіз болса, әрекеттен бас тартады. Осылайша, бала жасына қарай ойлау қабілеттері мен мәселелерге деген көзқарасын өзгертеді. Ж.Пиаженің айтуынша, ойлауды зерттеудің мақсаты – алдыңғы ұрпақтардың жасағанын қайталамай, жаңа нәрселер жасауға қабілетті және ақпаратты сыни тұрғыдан саралауға үйренген адамдарды қалыптастыру. 3-5 жас аралығында балалар мидың дамуы мен әлеуметтік-эмоционалдық дағдылар тұрғысынан қарқынды өсу мен дамуды бастан кешіреді. Бұл кезеңде жағымсыз тәжірибелер балалардың әл-ауқаты мен тұлғалық дамуына ұзақ мерзімді әсер етеді. Ерте балалық шақ, яғни туғаннан 5 жасқа дейінгі кезең, баланың тәрбиешілермен және құрдастарымен қарым-қатынасын қалыптастырады. Балалық шақтан мидың қалыпты дамуының шешуші кезеңі оның мөлшері мен күрделілігінің өзгеруімен сипатталады. «Нейрондар арасындағы байланыс» басылымында мағыналы өзара әрекеттесу және мақсатты араласу арқылы балалардың дамуына белсенді әсер етудің маңыздылығы көрсетілген.

Ерте балалық шақ – балалардың дамуындағы маңызды кезең. Ерте балалық шақта балалардың физикалық, моторлық, танымдық, тілдік, эмоционалдық және әлеуметтік даму бағыттары кейінгі кезеңдерде ары қарай жақсарады. Осы кезеңде балалар өз ортасының ережелерін үйреніп, тілді түсініп, үлкен дамуды көрсетеді. Әлеуметтену және гендерлік сана қалыптаса бастайды. Зерттеулер көрсеткендей, осы кезеңде қалыптасқан мінез-құлық пен көзқарастар адамның ересек кезіндегі әдеттерін, сенімдерін және тұлғалық қасиеттерін қалыптастырады. Бұл кезең тілдің дамуы үшін маңызды: мектеп жасына дейінгі балалар сөздік қорын жетілдіріп, сөйлем құрылымын үйренеді және қарым-қатынас дағдыларын дамытады. Балалардың әлемі жаңашылдық пен сезімге толы болады, ал жаһандық интеграцияның арқасында әр бала шет тілін үйренуге мүмкіндік беретін тілдік-мәдени құбылыстармен бетпе-бет келеді.

Өсу үздіксіз жүреді, бірақ әр кезеңде оның қарқыны әр түрлі болуы мүмкін екендігін есте ұстаған жөн. Бұл түсінік өсу қисықтарын болжауға және баланың болашақ потенциалы туралы болжам жасауға мүмкіндік береді. Сонымен қатар, биологиялық қажеттіліктерден басқа, балалардың белгілі бір әлеуметтік немесе жеке қажеттіліктері бар екенін мойындау өте маңызды. Көбінесе, социогендік немесе үйренген қажеттіліктер деп аталатын бұл қажеттіліктерге мәртебе, қауіпсіздік және сүйіспеншілік, тәуелсіздік қажеттілігі жатады.

Мәртебеге деген қажеттілік балалардың тәрбиешілерден, ата-аналардан және құрдастарынан тану мен құрметке ұмтылысын көрсетеді. Бұл қажеттілікті қанағаттандыру баланың дамуына оң әсер етуі мүмкін.

Қауіпсіздікке деген қажеттілік балалардың жүйелілік пен тұрақтылыққа ұмтылысын білдіреді. Шамадан тыс белгісіздік зиянды жағдайлар туғызуы мүмкін, сондықтан тұрақты орта қамтамасыз ету маңызды.

Сүйіспеншілікке деген қажеттілік әркімнің сүйіспеншілікті қалайтынын және тәрбиешілер мен оқушылар арасындағы қолдау мен қамқорлық қарым-қатынасты дамыту бұл қажеттілікті қанағаттандыруда шешуші рөл атқаратынын атап көрсетеді.

Тәуелсіздікке деген қажеттілік – балалардың жауапкершілікті өз мойнына алып, таңдау жасағысы келетінін білдіреді.

Қорытындылай келе, өсу принциптерін түсіну және балалардың әлеуметтік және тұлғалық қажеттіліктерін мойындау тәрбиелік ортаны қамтамасыз ету үшін негіз болады.

Ақылды педагог балаларға сыныптық іс-шараларда әлеуметтік және тұлғалық қажеттіліктерін қанағаттандыруға көмектеседі. Әр жастағы адамдарда түрлі мәселелер туындайды, оларды тиімді шешу үшін арнайы түзету қажет. Психологтар әр кезеңде кездесетін типтік және ерекше проблемаларды зерттеген. Ерте балалық шақтың бес негізгі проблемасы мен міндеті бар:

Ойындарға қажетті физикалық дағдыларды үйрену.

Өсіп келе жатқан тұлға ретінде өзіне деген дұрыс көзқарасты қалыптастыру

Гендерлік, әлеуметтік рөлді түсіну.

Оқу, жазу және есептеудің іргелі дағдыларын дамыту.

Ар-ұжданды, адамгершілікті, құндылықтар шкаласын дамыту.

Педагог балаға оның дамуының осы кезеңінде ерекше маңызды болып табылатын осы мәселелерді шешуге көмектесуге міндетті. Өз жасындағы балалардың маңызды даму міндеттерін меңгере алмаған бала қиыншылыққа тап болады.

Кесте 1. Мектепке дейінгі балалардың даму аймақтары

Тұлғалық қасиеттер			
Физикалық дағды	**Когнитивті дағды**	**Эмоционалды дағды**	**Коммуникативті дағды**
- дене қозғалыстары мен ойындар арқылы балалардың моторикалық дағдыларын дамыту; - дұрыс тамақтану, ұйқы режимі мен гигиеналық әдеттерді қалыптастыру.	- тілдік дағдылар; - сенсорлық қабылдау.	- өз эмоцияларын басқару және білдіру; - сенімділік	- ынтымақтастыққа негізделген қарым-қатынас; -әлеуметтік ережелер мен нормаларға үйрету;

Физикалық дағды мектептегі жетістікке және тұлғаның дамуына әсер етеді. Барлық жастағы балалардың белсенді қатысуын қамтамасыз ететін іс-шаралар тәжірибе мен өсуге ықпал етеді. Қайшы мен қарындаштарды ерте қолданудан бастап, сурет салуға дейін, барлығы моторикалық дағдылардың дамуын талап етеді. Сондықтан тәрбиеші мен ата-аналар баланың дамуының қалыпты күту нәтижелері туралы хабардар болуы керек. Үйде шамадан тыс қорғалған бала физикалық және әлеуметтік дағдыларды дамыту мүмкіндігін жоғалтады. Мұндай балаларға мотириканы дамыту арқылы көмек көрсету маңызды. Ұсақ қол моторикасын дамыту үшін конструкторлармен, ермексазбен және нейрожаттығулармен жұмыс жасау өте тиімді. Мектепке дейінгі жаста білім беру танымдық процестердің айтарлықтай дамуына ықпал етеді. Балалардың әлем туралы түсінігі кеңейіп, адамгершілік нормалары мен мінез-құлық туралы ой жүгіртіп, мазмұнды әңгімелерге қатыса бастайды. Бұл даму сенсорлық қабылдауды жақсарту арқылы жүзеге асады. Сенсорлық даму балалардың көрнекі бейнелерді қабылдауын арттырады. Көру өткірлігі мен түстерді ажырату дәлдігі, сондай-ақ фонематикалық қабылдаудың дамуы заттардың салмағын, көлемін және формасын бағалауды жақсартады. Мектепке дейінгі кезеңде геометриялық фигуралар мен түс спектрі сенсорлық стандарттарды қалыптастыруда маңызды рөл атқарады. Сызу, жобалау және қалыптау сияқты

іс-шаралар сенсорлық дамуды жеделдетуге көмектеседі. Атап айтсам, сурет салу, қағаздан әртүрлі фигураларды қиып алу, кішкентай бөлшектерді біріктіру, жіпке моншақтар мен бисерлерді тізу, әртүрлі деңгейдегі пазлдарды жинау т.б.

Конструктивизм теориясына сәйкес, ойын баланың дамуы үшін маңызды рөл атқарады, өйткені ол танымдық, әлеуметтік және эмоционалдық өсуге ықпал етеді. Қиял мен шығармашылық ойындар балаларға проблемаларды шешу дағдыларын дамытуға және қоршаған әлем туралы білуге көмектеседі. Ойындар балалардың ынтасын арттыруда және оқу процесінде жоғары тиімділігін көрсетеді. Олар жаңа білім мен дағдыларды қызықты әрі интерактивті түрде үйренуге мүмкіндік береді. Педагогтар мен ата-аналар ойындарды оқу нәтижелерін жақсарту үшін қолдана алады, олар балалардың назарын аударып, оқу тәжірибесін қызықты етеді. Сонымен қатар, ойындар тәрбиешілерге балалардың оқуын бақылауға және бағыттауға, ал балаларға өз әрекеттерін басқаруға еркіндік береді.

Ойындарды білім беруде қолданудың басты артықшылықтарының бірі – балалардың ойнауға деген табиғи бейімділігін қанағаттандыруы. Оқыту ойын түрінде ұсынылған кезде, балалар сабаққа белсенді қатысады, бұл тиімді оқытуды қамтамасыз етеді. Ж.Пиаженің пікірі бойынша, балалар төрт когнитивті даму кезеңінен өтеді. Мектепке дейінгі жаста олар операцияға дейінгі кезеңде болады, онда символдық ойлау мен ойын арқылы коммуникативтік дағдыларды дамытады. Демек, ойын арқылы сөздік қорды, тыңдалым мен тілдесім, айтылым мен жазылым дағдыларын үйретуге болады.

Л.С.Выготскийдің оқыту теориясы әлеуметтік өзара әрекеттестіктің танымдық дамудағы маңызын атап көрсетеді. Теория бойынша, ойындар балалардың әлеуметтік өзара әрекеттесу, ынтымақтастық және проблемаларды шешу дағдыларын дамытуда маңызды рөл атқарады. Тәрбиешілер барлық балалардың ойынға негізделген іс-шараларға қатысуын қамтамасыз етіп, инклюзивті және қолдау көрсететін ортасын құра алады.

Гуманизм теориясы жеке тұлғаның өсуі мен өзін-өзі тануын қолдай отырып, мектепке дейінгі жаста балалардың өзіндік ерекшеліктерін зерттеуге және дамытуға мүмкіндік беретін қолдау көрсететін ортаны құруды ұсынады. Нәтижесінде, балалар іс-әрекет кезінде көңіл көтеріп, күнделікті өмірде сенімді бола бастайды. Ерте жастан әлеуметтік дағдыларды дамыту олардың тиімді қарым-қатынас жасауына негіз қалайды, бұл коммуникативті дағдыларды, сыни тұрғыдан ойлауды және шығармашылықты дамытуға ықпал етеді.

Сурет 1. Мектепке дейінгі балаларға арналған қызықты ойын жаттығулары.

Әдебиеттер тізімі:

ациональное исследование по проблемам детей 2014: оценка/ Г.Дункан, Н.Киркендал, С.Ф.Ситро [

Әктепке дейінгі жастағы балалармен жұмыстың педагогикалық шарттары./С.А.Муликова,

К

ак дети конструируют по аналогии: роль пространственного мышления./

Ы.Чжу [Электрондық ресурс]. – Қол жеткізу режимі:

т

Тогнитивные стратегии, используемые учащимися раннего возраста при написании букв алфавита по памяти

Австралийский журнал профессиональной терапии. /К.Мэтвин, К.Чаппаро, Д.Чаллита.

Ә

Влияние цифровизации в дошкольном образовании на творческое и когнитивное развитие детей

Акшулакова З.С
учитель математики СШЛ №27 город Актобе

МЕТОДОЛОГИЧЕСКИЕ ОСНОВЫ ПЕДАГОГИЧЕСКОГО ЭКСПЕРИМЕНТА В РАМКАХ ОБНОВЛЕНИЯ СОДЕРЖАНИЯ ОБРАЗОВАНИЯ РК

Один из современных методов педагогического исследования –педагогический эксперимент. В отличие от методов, лишь регистрирующих то, что существует, эксперимент в педагогике имеет созидательный характер. Экспериментальным путем, например, пробивают дорогу в практику новые приемы, методы, формы, системы учебно-воспитательной деятельности.

Эксперимент – это, по сути, строго контролируемое педагогическое наблюдение, с той лишь разницей, что экспериментатор наблюдает процесс, который он сам целесообразно и планомерно осуществляет.

Педагогический эксперимент может охватывать группу учеников, класс, школу или несколько школ. Исследования могут быть длительными и краткосрочными в зависимости от темы и цели. Эксперимент проводится для того, чтобы проверить возникшую гипотезу.

Надежность экспериментальных выводов прямо зависит от соблюдения условий эксперимента. Все факторы, кроме проверяемых, должны быть тщательно уравнены. Если, например, проверяется эффективность нового приема, то условия обучения, кроме проверяемого приема, необходимо сделать одинаковыми, как в экспериментальном, так и в контрольном классе.

Проводимые педагогами эксперименты многообразны. Их классифицируют по различным признакам– направленности, объектам исследования, месту и времени проведения и т.д.

Слово «эксперимент» (от лат. experimentum – «проба», «опыт», «испытание»). Существует множество определений понятия «педагогический эксперимент».

Педагогический эксперимент – это метод познания, с помощью которого исследуются педагогические явления, факты, опыт. (М.Н. Скаткин).

Педагогический эксперимент – это специальная организация педагогической деятельности учителей и учащихся с целью проверки и обоснования заранее разработанных теоретических предположений, или гипотез (И.Ф. Харламов).

Педагогический эксперимент – это научно поставленный опыт преобразования педагогического процесса в точно учитываемых условиях. (И.П. Подласый).

Педагогический эксперимент – это активное вмешательство исследователя в изучаемое им педагогическое явление с целью открытия закономерностей и изменения существующей практики. (Ю.З. Кушнер).

Все эти определения понятия «педагогический эксперимент» имеют право, на наш взгляд, на существование, так как в них утверждается общая мысль о том, что педагогический эксперимент – это научно обоснованная и хорошо продуманная система организации педагогического процесса, направленная на открытие нового педагогического знания, проверки и обоснования заранее разработанных научных предположений, гипотез.

Педагогические эксперименты бывают разными. В зависимости от цели, которую преследуют эксперимент, различают:

1) констатирующий, при котором изучаются вопросы педагогической теории и практики, реально существующие в жизни. Этот эксперимент проводится в начале исследования с целью выявления как положительных, так и отрицательных сторон изучаемой проблемы;

2) уточняющий (проверочный), когда проверяется гипотеза, созданная в процессе осмысления проблемы;

3) созидательно-преобразующий, в процессе которого конструируются новые педагогические технологии (например, вводятся новое содержание, формы, методы обучения и воспитания, внедряются инновационные программы, учебные планы и т.д.). Если результаты оказываются эффективными, а гипотеза подтверждается, то полученные данные подвергаются дальнейшему научно-теоретическому анализу и делаются необходимые выводы;

4) проектно-исследовательский, поисковый эксперимент служит поиску системы мер, методов, приемов образовательной деятельности. Практически все проблемные ситуации в образовании и конкретной предметной области можно попытаться решать на основе научного осмысления причин, механизмов преодоления, а главное, формирования механизма недопущения их систематического повторения в будущем. Здесь наглядно проявляется разница между практикой и технологизацией образования.

5) контрольный – это завершающий этап исследования определённой проблемы; целью его является, во-первых, проверка полученных выводов и разработанной методики в массовой педагогической практике; во-вторых, апробация методики в работе других учебных заведений и педагогов; если контрольный эксперимент подтверждает сделанные выводы, исследователь обобщает полученные результаты, которые и становятся теоретическим и методическим достоянием педагогики.

Чаще всего выделенные виды эксперимента применяются комплексно, составляют целостную взаимосвязанную, последовательную парадигму (модель) исследования.

Виды эксперимента:

локальный – частные эксперименты, не связанные между собой, например: новая программа по предмету;
модульный – комплекс частных, связанных между собой нововведений, например: блок новых программ, разработка новых технологий обучения, создание нового творческого коллектива или объединения;
системный – нововведения, охватывающие всю школу. Разрабатывается Программа развития школы, например: перестройка всей школы под какую-либо идею, концепцию, либо создание нового образовательного учреждения на базе прежнего (гимназии, лицея);
широкомасштабный (например: эксперимент по совершенствованию структуры и содержания образования).

Прежде чем приступить к эксперименту, исследователь глубоко изучает ту область знаний, которая недостаточно исследована в педагогике.

Приступая к эксперименту, исследователь тщательно продумывает его цель, задачи, определяет объекти предмет исследования, составляет программу исследования, прогнозирует предполагаемые познавательные результаты.

И лишь после этого он приступает к планированию (этапов) самого эксперимента: намечает характер тех преобразований, которые необходимо ввести в практику; продумывает свою роль, свое место в проводимом эксперименте; принимает во внимание множество влияющих на эффективность педагогического процесса причин; планирует средства учета тех фактов, которые он намерен получить в эксперименте, и способы обработки этих фактов.

Особое место в методике педагогических исследований занимают естественный и лабораторный эксперименты.

Первый проводится в естественных условиях – в форме обычных уроков, внеклассных занятий. Суть этого эксперимента состоит в том, что исследователь, анализируя те или иные педагогические явления, стремится создать педагогические ситуации таким образом, чтобы они не нарушали привычного хода деятельности учащихся и педагогов и в этом смысле носили естественный характер. Объектом естественного эксперимента чаще всего становятся планы и программы, учебники и учебные пособия, методы и формы обучения и воспитания.

В научных исследованиях проводится и лабораторный эксперимент. В педагогических исследованиях он применяется нечасто. Сущность лабораторного эксперимента состоит в том, что он предполагает создание искусственных условий для того, чтобы влияние множества неконтролируемых факторов, различных объективных и субъективных причин свести к минимуму.

Примером лабораторного эксперимента, который используется, прежде всего, в дидак-тике, может быть экспериментальное обучение одного или небольшой группы учащихся в соответствии со специально разработанной методикой. В ходе лабораторного эксперимента, что очень важно знать, отчетливее прослеживается исследуемый процесс, обеспечивается возможность более глубоких измерений, применения комплекса специальных технических средств и аппаратуры. Однако, надо знать исследователю и то, что лабораторный эксперимент упрощает педагогическую реальность тем, что он осуществляется в «чистых» условиях. Именно искусственность экспериментальной ситуации является недостатком лабораторного эксперимента. Вывод один: необходимо достаточно осторожно интерпретировать его результаты. Поэтому выясненные закономерности (зависимости, взаимосвязи) должны быть апробированы во внелабораторных условиях, именно в тех естественных ситуациях, на которые мы хотим их распространять. Это делается путем широкой проверки при помощи естественного эксперимента или других методов исследования.

Уровни педагогического эксперимента: индивидуальный;
внутришкольный; городской, районный; областной; республиканский.

Педагогический эксперимент бывает в той или иной мере связан со смежными научными областями и в этих случаях называется психолого-педагогическим, социально-педагогическим, медико-педагогическим, педагогическим экономическим и т. п.

Масштабность (объемность) эксперимента определяется в первую очередь количеством участвующих в нем объектов.

Различают:

а) индивидуальный эксперимент (исследуются единичные объекты);

б) групповой эксперимент, в котором участвуют группы школ, классов, учителей, учащихся; ограниченный (выборочный);
в) массовый.
Массовый эксперимент по сравнению с экспериментом ограниченным имеет ряд преимуществ: он позволяет решать более трудные задачи, собирать более богатый материал и делать более обоснованные выводы.
Педагогические эксперименты могут различаться:
• по охвату той или иной части образовательного процесса (внутрипредметный, межпредметный, внутришкольный (общешкольный), межшкольный, региональный – районный, городской и т. д.);
• по длительности (кратковременные – в пределах одной ситуации, урока; средней длительности – обычно в пределах одной темы, четверти, полугодия, учебного года; длительные – долговременные, лонгитюдные, охватывающие годы и десятки лет при наблюдении за отдаленными результатами воспитания);
• по цели (констатирующие – изучаются существующие педагогические явления, например наличный уровень ЗУН; проверочные, уточняющие, или пилотажные, – проверяется гипотеза, созданная в процессе осмысления проблемы; созидательные, обучающие, преобразующие, формирующие, в процессе которых конструируются новые педагогические явления, вводится новой фактор или условие, которые согласно гипотезе должны повысить эффективность учебного процесса; контролирующие – проводятся через какой-то промежуток времени после обучающих с целью выявления их результатов);
• по содержанию (сравнительный: в одном классе ведется обучение на основе одних методов или на одном содержании учебного материала, а в других – на основе иных, возможно вновь разрабатываемых, методов; вариативный – варьируются новые экспериментально проверяемые условия или методики, например к одному вновь вводимому условию через некоторое время добавляется второе, третье и т. д.);
• по месту проведения (естественный – научно организованный опыт проверки выдвинутой гипотезы без нарушения учебно-воспитательного процесса и лабораторный, который переносится в специально оборудованное помещение, специально созданные исследовательские условия);
• по характеру проведения (параллельный и перекрестный). Выделяют следующие этапы эксперимента:
- теоретический (постановка проблемы, определение цели, объекта и предмета исследования, его задач и гипотез);
- методический (разработка методики исследования и его плана, программы, методов обработки полученных результатов);
- собственно эксперимент — проведение серии опытов (создание экспериментальных ситуаций, наблюдение, управление опытом и измерение реакций испытуемых);
- аналитический - количественный и качественный анализ, интерпретация полученных фактов, формулирование выводов и практических рекомендаций.
Исследователю очень важно уметь отслеживать процесс экспериментальной работы. Это может быть: проведение констатирующих (исходных), уточняющих, преобразующих срезов; фиксация текущих результатов в ходе осуществления гипотезы; проведение итоговых срезов; анализ положительных, а также отрицательных результатов, анализ непредвиденных и побочных результатов эксперимента.

Литература

1. Беленок И.Л. Теоретическая основа профессионально-методической подготовки учителя в педагогическом: дис…докт. пед. наук. – Новосибирск: НГПУ, 2000г.
2. Долгодворова Т.И. «Проектно-исследовательская деятельность учителя как средство самореализации в педагогической карьере» Омск, 2000г.
3. Кибатаева Н.К., Кагазбаева А.К., Кубенова Ш.И., Давлеткалиева Е.С., Рахатова К.Ж. Организация научно-исследовательской деятельности. – Актобе, 2014г.

Балсеитова А.Е
учитель истории СШЛ №27 г.Актобе

ОСНОВНЫЕ ПРИНЦИПЫ И НАПРАВЛЕНИЯ НАУЧНО-ИССЛЕДОВАТЕЛЬСКОЙ ДЕЯТЕЛЬНОСТИ СОВРЕМЕННОГО ПЕДАГОГА В УСЛОВИЯХ ОБНОВЛЕНИЯ ОБРАЗОВАНИЯ РК

В настоящее время в Казахстане формируются новые отрасли педагогического знания, такие, как педагогическая культурология, этнопедагогика, сравнительная педагогика, социальная педагогика, педагогическая синергетика, педагогическая инноватика, коррекционная педагогика, педагогическая валеология и др.

Особую значимость сегодня приобретает исследовательская деятельность, так как она выступает фактором саморазвития, самореализации личности, обеспечивает перспективное развитие экономики, существенно обогащает культуру, привносит запас прочности в интеллектуальный потенциал общества, определяющий социальный прогресс.

Важнейшей характеристикой педагогического исследования является его результат – совокупность новых идей, теоретических и практических выводов, полученных в соответствии с целями и задачами работы. В республике в рамках многих завершенных педагогических исследований раз работаны теоретические положения, определено содержание источников и документов, раскрывающих историю и практику работы школы и других воспитательных организаций, педагогических идей персоналий – видных ученых-педагогов и выдающихся деятелей республики.

В педагогической науке научно-исследовательская деятельность–это деятельность, направленная на получение, уточнение и производство новых знаний, применение их на практике.

Научно-исследовательская деятельность выполняет свою функцию профессионально-квалификационного роста педагога. Профессионализм учителя сегодня является наиболее широкой категорией, определяющей качество деятельности учителя в любых условиях. Через профессионализм оцениваются личностные качества учителя, качество принимаемых им решений, выбор средств решения проблем и, конечно получаемый результат. Научно-исследовательская деятельность - важное условие саморазвития педагога, которая оказывает плодотворное влияние на рост его методологической культуры, на обретение им позиции субъекта – исследователя, на профессионально – квалификационный рост. Саморазвитие учителя нами рассматриваются одним из основных критериев эффективности занятий учителя наукой. Переход от развития под влиянием внешних факторов (исследовательского подхода к управлению, нормативно-правового обеспечения, специального обучения исследовательской деятельности) к внутреннему развитию как саморазвитию является убедительным доказательством того, что научно-исследовательская деятельность учителя-практика может выполнять функцию механизма (средства) развития педагогического коллектива школы и школы как социально - педагогической системы. Учитель, работающий в режиме саморазвития, стремится к изучению себя, выделяет время на методологическую рефлексию своего опыта и будущих перспектив, преодолевает барьеры и препятствия в управлении личным профессиональным развитием.

Экспериментальная деятельность педагога предполагает активное вмешательство в изучаемый процесс, поиск оптимальных решений на основе точно фиксируемых характеристик и параметров его протекания.

При организации и проведения эксперимента очень важна точность исходной, сопутствующей и итоговой диагностики. Как правило, она проводится по одинаковым критериям и с использованием одинаковых количественных и качественных показателей, процедур измерения и оценки.

Важно также совершенно четко определить содержание, объем и условия работы в контрольных группах. Если они неудовлетворительны, не соответствуют современным требованиям, то эксперимент теряет смысл. Любой хорошо отработанный вариант, как правило, окажется лучше того неопределенного варианта, который часто именуется «традиционным». Нужно стремиться доказать, что предлагаемый экспериментальный вариант лучше хорошо поставленного традиционного. Планируя работу, следует подумать о том, чтобы использовать менее сложные, но достаточные для достижения целей методы и методики, и только там, где возникает явная потребность в эксперименте, планировать и проводить его.

В чем же состоит содержание исследовательской деятельности педагога? Содержание исследовательской деятельности начинается с осмысления новой парадигмы развития общества, восприятия смены парадигмы образования и тенденции развития системы образования, осознания новой парадигмы педагогической деятельности, осмысления нового содержания образования, участия в процессе реализации новых идей в системе образования. Что же считается исследованием в педагогике? Исследование в педагогике трактуется как процесс и результат научной деятельности, направленной на получение общественно значимых новых знаний о закономерностях, структуре, механизме обучения и воспитания, теории и истории педагогики, методике организации учебно-воспитательной работы, её содержании, принципах, методах и организационных формах. Поисковая исследовательская

работа – наиболее эффективный путь профессионального роста педагога.

Известный ученый – педагог А. Кусаинов анализируя результаты исследований в области образования констатирует, если группировать полученные результаты по крупным блокам, наиболее исследованы объект деятельности учителя и школьников; процесс профессиональной подготовки учителя; теория и методика обучения и воспитания на примере некоторых естественно-научных дисциплин. В то же время, некоторые области, такие, как теоретико-методологические основы развития и преобразования системы образования, методологические основы содержания образования, воспитания, развития личности, педагогического процесса – практически остались вне поля зрения ученых.

Мало изучаются тенденции развития теории и практики воспитания, образования учащихся разных странах. Не воссоздана пока история казахстанской педагогики и истории образовательных учреждений, не изучены закономерности развития и формирования личности педагогов и учащихся в целостном педагогическом процессе, не исследованы возможности формирования научного мировоззрения, проблемы правового, экономического, экологического, эстетического, трудового воспитания.

Опытно-поисковая работа – наиболее распространенная методика практического педагогического поиска. В отличие от педагогического опыта, который обычно складывается на основе чисто практических задач и побуждений, изначально конструируется как исследовательский поиск, основанный на осознании проблемы, разработке исходной теоретической концепции, выдвижении целей, задач, гипотезы, плана исследования. Он предполагает внесение преднамеренных изменений в образовательный процесс или в организацию систем образовательной деятельности, ведущих к позитивным сдвигам: более высоким результатам, снижению затрат времени и сил, сохранению здоровья участников процесса. Это, строго говоря, неверно и оправданно только в качестве расширительного толкования эксперимента как всякого педагогического поиска, основанного на внесении определенных изменений в педагогический процесс. В отличие же от эксперимента, в опытной работе учитывается только общий — суммативный или интегративный эффект нововведений и не ставится цель выявления того, какой фактор или факторы сыграли ведущую роль в достижении эффекта и тем более не измеряется величина влияния на результат каждого из факторов и их внутренние корреляции. Важно, чтобы поисковая работа была актуальна, перспективна, основывалась на современных научных положениях, выводила на конкретные, практические приемлемые решения, чтобы она способствовала преобразованию действительности и сопровождалась глубоким анализом промежуточных и итоговых результатов, чтобы она давала основания для эффективных педагогических решений и рекомендаций. Поэтому в ней должны выдерживаться все требования к проектированию и реализации исследовательских процедур: определения темы, проблемы, целей, задач, идей, замысла, гипотезы, способов ее проверки и т.д.

Виды новых результатов научного исследования: установлены и описаны новые педагогические факты;

раскрыто содержание новых понятий, отражающих ранее неизученные явления; выявлены новые существенные признаки известных научных понятий; установлены новые закономерности, причинно-следственные связи;

выявлены (разработаны, обоснованы) новые способы деятельности (педагогической, управленческой, исследовательской и т.д.);

обоснована концепция, создающая теоретическую основу для решения важной практической задачи;

обоснована теория, позволяющая объяснить сущность и спрогнозировать развитие сложных процессов в сфере образования (воспитания).

Очень важно, чтобы все дальнейшие исследование и изложение его результатов были выдержаны в рамках предмета, носили предметно-аналитический характер.

Литература

1. Кусаинов А.К. Качество образования в мире и в Казахстане. – Алматы, 2013.
2. Загвязинский В.И. Исследовательская деятельность педагога – 3-е изд., стер. – М.: Издательский центр «Академия», 2010. – 176 с. – (Профессионализм педагога).
3. Скаткин М.Н. Методология и методика педагогического исследования. – М., 1986.

Пустоварова С.А.
КГУ «Средняя общеобразовательная школа №53 Республика Казахстан
г. Актобе. Учитель начальных классов. Педагог-исследователь.

«МЕТОДЫ УСПЕШНОГО ОБУЧЕНИЯ В НАЧАЛЬНОЙ ШКОЛЕ» ИЗ ОПЫТА РАБОТЫ

Вспомним свои школьные годы, как нам нравилось играть с друзьями во дворе или на переменках. Если привычной и самой желанной формой деятельности для младшего школьника является игра, значит надо использовать эту форму организации деятельности для обучения. На этом и строю свой урок в начальной школе.

Для каждого этапа урока использую свои активные методы, позволяющие эффективно решать конкретные задачи этапа урока.

В зависимости от места применения в образовательном мероприятии АМО, подразделяются на
- методы начала урока;
- методы выяснения целей, ожиданий;
- методы презентации учебного материала;
- методы организации самостоятельной работы:
- методы релаксации;
- методы подведения итогов.

Рассмотрим АМО на разных этапах урока

Метод начала урока. Его цель – настроить учащихся на продуктивную работу. Такие методы, как «Поздоровайся локтями», «Поздороваемся глазами», «Мой цветок», «Галерея портретов», «Летающая тарелка» помогут вам эффективно и динамично начать урок, задать нужный ритм, обеспечить рабочий настрой, хорошую атмосферу на уроке.

Приведу один пример: «Поздоровайся локтями». Цель – встреча друг с другом, приветствие. Прошу учеников рассчитаться на первый-второй-третий и сделать следующее. Каждый «первый номер» складывает руки за головой так, чтобы локти были направлены в разные стороны;

Каждый «второй номер» упирается руками в бёдра так, чтобы локти также были направлены вправо и влево. Каждый «третий номер» нагибается вперёд, кладёт ладони на колени и выставляет локти в стороны. За 2 мин ученики должны поздороваться с большим числом одноклассников, просто коснувшись друг друга локтями.

Источник: http://5fan.info/jgeatypolbewyfsyfsmer.html

Далее применяю **метод выяснения целей, ожиданий и опасений.**

Это такие методы, как «Дерево ожиданий», «Разноцветные листы», «Поляна снежинок», «Список покупок», «Лицензия на приобретение знаний», «Фруктовый сад» позволяют эффективно провести выяснение ожиданий, постановку целей обучения. Предлагаю детям самим решить чего они ждут от урока, чего хотят достигнуть. На листочках записывают свои «желания». А в конце урока, вернувшись к этим запискам, помогаем детям сделать выводы с применением метода подведения итогов.

АМ презентации учебного материала

В процессе урока учителю регулярно приходится сообщать новый материал обучающимся. Такие методы, как «Мозговой штурм», «Кластер», «Инфо-угадай-ка», «Белые пятна», позволят нам сориентировать учащихся в теме, представить им основные направления движения для дальнейшей самостоятельной работы.

Вместо привычного устного рассказа учителя о новой теме можно использовать метод «Мозговой штурм». Цель: представление нового материала, оживление внимания учащихся.

Метод организации самостоятельной работы. Хочу рассказать об этом методе «Инфо-карусель».

На разных партах раскладывается информационный материал, связанный с темой урока. Класс разбивается на малые группы по числу парт. Каждая группа за своей партой знакомится с информацией и выполняет поставленные задания. По истечению отведённого времени каждая группа заканчивает работу за своей партой и переходит к другому. Группы работают до тех пор, пока каждая из них не побывает за каждой информационной партой. Помимо информации лежат чистые листы, на которых малые группы записывают свои соображения. Таким образом, группы работают совместно, хотя и не в контакте друг с другом. Источник: http://5fan.info/jgeatypolbewyfsyfsmer.html

Не стоит забывать и о восстанавливающей силе **релаксации** на уроке. Порой нескольких минут достаточно, чтобы встряхнуться, весело и активно расслабиться, восстановить энергию.

Использую метод активной релаксации «Земля, воздух, огонь и вода». Цель: повысить уровень энергии учащихся. Прошу ребят по команде изобразить одно из состояний – воздух, землю, огонь и воду.

-Воздух. Ребята начинают дышать глубже, чем обычно. Они встают и делают глубокий вдох, а затем выдох. Все стараются услышать, как воздух входит в нос. Почувствовать, как он наполняет грудь и плечи, руки до

самых кончиков пальцев. Как воздух струится в области головы, в лицо; воздух заполняет живот, область таза, бедра, колени и стремится дальше – к лодыжкам, ступням и кончикам пальцев.

-Земля. Теперь ученики должны установить контакт с землей, «заземлиться» и почувствовать уверенность. Мы вместе начинаем сильно давить на пол, стоя на одном месте, можно топать ногами и даже несколько раз подпрыгнуть вверх. Можно покрутиться на месте, потереть ногами пол,

-Огонь. Ученики активно двигают руками, ногами, телом, изображая языки пламени. Я предлагаю всем почувствовать энергию и тепло в своем теле, когда они двигаются подобным образом.

-Вода. Эта часть упражнения составляет контраст с предыдущей. Ученики просто представляют себе, что комната превращается в бассейн, и делают мягкие, свободные движения в «воде», следя за тем, чтобы двигались суставы – кисти рук, локти, плечи, бедра, колени.

На этапе обобщения знаний можно использовать приём **синквейн**.

Составление синквейна требует от учащегося в кратких выражениях резюмировать учебный материал. Это форма свободного творчества, но по определённым правилам. Правила написания синквейна таковы: на первой строчке записывается одно слово – существительное. Это и есть тема синквейна.

На второй строчке необходимо написать два прилагательных, раскрывающих тему. На третьей строке записываются три глагола, описывающих действие, относящееся к теме синквейна. На четвёртой строке размещается целая фраза. Это может быть крылатое выражение, чувство, цитата или составленное учеником предложение в контексте темы.

Последняя строчка – это слово –синоним, своё отношение к данной теме, чувство или сравнение. Синквейн удобно использовать на всех уроках.

Завершить урок можно, применив такие методы, как “Ромашка”, “Мухомор”, “Мудрый совет”, “Итоговый круг”. Дети отрывают лепестки ромашки, по кругу передают разноцветные листы и т.д. и отвечают на главные вопросы, относящиеся к теме урока, мероприятия, записанные на обратной стороне. Эти методы помогают эффективно, грамотно и интересно подвести итог урока. Для учителя этот этап очень важен, поскольку позволяет выяснить, что ребята усвоили хорошо, а на что необходимо обратить внимание на следующем уроке. Кроме того, обратная связь от учеников позволяет учителю скорректировать урок на будущее.

Заключение.

В заключении хочу отметить, что уроки с использованием активных методов обучения интересны. Важно активно разрабатывать и внедрять в урок свои авторские игровые методы в соответствии с индивидуальными особенностями своего класса.

Использование АМО позволяет вовлекать учащихся в учебную, исследовательскую, проектную деятельность. Новый стандарт предоставляет почву для новых идей.

Удачи вам, коллеги и новых творческих находок!

СПИСОК ЛИТЕРАТУРЫ.

1.Анцибор М.М. Активные формы и методы обучения. Тула 2002г.

2. Гузеев В.В. Образовательная технология – М. 2003г.

3. Центр «Снейл» - Массовые дистанционные образовательные конкурсы для детей и педагогов. Источник: https://nic-snail.ru/pedagogu/articles/6-metodov-uspeshnogo-obucheniya-v-nachalnoy-shkole

Расулметова Д.И

МАТЕМАТИКА

МАТЕМАТИКА (грек. mathematike, mathema – білім, ғылым) – адамның нақты бақылауларына негізделген білім туралы ғылым. Оның бастапқы объектісі санау болғандықтан, ол көбінесе

«есептеу ғылымы» болып саналды (есептер, тіпті формулалар бойынша амалдар бүгінгі математикада өте аз орын алады). Математика ең жақсы. ұзақ даму тарихы бар ғылым саласы, сонымен бірге «математика дегеніміз не?» деген сұрақтың жауабы да өзгеріп, тереңдей түсті. Грекияда математика геометрия дегенді білдіредітүсінді. 9-13-а. Алгебра мен тригонометрия математика ұғымын кеңейтті. 17-18 ғасырлар. Аналитикалық геометриядан кейін дифференциалдық және интегралдық есептеулер математикада 20 ғасырға дейін негізгі орынды иеленді. басына дейін «сандық қатынастар мен кеңістіктік формалар туралы ғылым» ретінде айқындалды. 19-а. соңы және 20-а. Бастапқыда әртүрлі геометриялар (мысалы, Лобачевский геометриясы, проекциялық геометрия, Риман геометриясы), алгебралар (мысалы, буль алгебрасы, кватернион алгебрасы, Кели алгебрасы), мазмұны өте алуан түрлі, көбінесе шексіз өлшемді кеңістіктер сияқты жасанды объектілер пайда бола бастады. Математиканың жоғарыдағы анықтамасы тым тар болды. Осы кезеңде математикалық логика мен жиындар теориясына негізделген ерекше бақылау стилі мен тілінің қалыптасуы нәтижесінде математикадағы ең негізгі белгі – қатаң логикалық бақылау деген идея дүниеге келді (Дж. Пеано, Г. Фреге). , Б.Рассел, Д.Гильберт). 20-а. Бурбаки лақап атымен математиканың анықтамасын қайта қараған француз математиктерінің бір тобы осы идеяны дамытып, «Математика – математикалық құрылымдар туралы ғылым» анықтамасын енгізді.

Бұл тәсіл бұрынғы анықтамаларға қарағанда кеңірек және дәлірек болғанымен, ол әлі де шектеулі болды - құрылымдар арасындағы қатынастар (мысалы, математика, категориялар теориясы, алгебралық топология), практикалық және қолданбалы теориялар, атап айтқанда, физика, технология және әлеуметтік ғылымдардағы математикалық модельдер. бұл анықтаманың көлеміне сәйкес келмеді. болды Өткен ғасырда әртүрлі математикалық объектілер арасында өте терең байланыстардың болуы және осыған негізделген нәтижелер олардың математиканың одан әрі дамуында шешуші орын алатынын көрсетеді. Электронды есептеу құралдарымен қатар математикалық қолданбалы құралдардың (биометрия, социометрия, эконометрия, психометрия және т.б.) кеңеюі, математикалық әдістердің өмірдің әртүрлі салаларына жылдам енуі математика пәнін қамту мүмкін емес дәрежеге дейін кеңейтті. қысқаша анықтама. Демек, Математика – аксиоматикалық теориялар мен математикалық модельдерді, олардың арасындағы байланыстарды зерттейтін және қорытындылары қатаң логикалық бақылауларға негізделген ғылым.

Алғашында қарапайым сандар мен оларға арифметикалық амалдар жасаудан басталған математикалық білім жалпы адамзаттық дамумен бірге кеңейіп, тереңдей түсті. Ең биік. тіпті жазбаша дереккөздерде де (мысалы, математикалық папирустар) квадраттарға амалдар мен сызықтық теңдеулерді шешу мысалдары бар. Суармалы егіншілік, сәулет өнерінің дамуы, астрономиялық бақылаулардың маңызының артуы геометриялық деректердің жинақталуына әкелді. Мысалы, Қад. Египетте қабырғалары 3, 4 және 5 бірлікке тең тік бұрышты үшбұрыш пайдаланылды. Бұл кезең М. өнердің жоғары жетістіктерін дұрыс тікбұрышты қиық пирамиданың көлемін есептеу ережесінің мысалдарынан көруге болады (мәтінде V — (a2 + ab + b2) L/3 формулаға сәйкес келеді) және шамамен алынған l= (16/9)2 мәні.

Математиканың дамуында Хорезм Мамун академиясы да (Ибн Ирак, Беруни) маңызды рөл атқарды. Шығыс М. ал оның даму шыңы Самарқанд ғылыми мектебінің кезеңіне сәйкес келеді. Ұлықбек және оның басшылығындағы ғалымдар (Қазизода Руми, Ғиёсиддин Коши, Әли Кушчи, Мирам Чалаби, Хусаин Биржаорасан зор обсерватория салу жұмыстарымен қатар жұлдыздардың координаталары мен планеталардың қозғалысын кең көлемде бақылай отырып, бақылаулар нәтижелері бойынша жарық сәулелерінің сфералық координаталарын есептеу әдістерін, интерполяция формулаларын әзірледі. , әдіс кейінірек Горнер схемасы деп аталды және дәйекті жуықтау әдісі. Дәлдігі жоғары тригонометриялық функциялардың кестелері Ұлықбектің «Зижи Жәдиди Қорағоний» еңбегінен де берілген.

Ұлықбек обсерваториясының жанынан ауқымды есептеулерді орындау үшін арнайы топ – бірегей есептеу орталығы құрылды. Мысалы, x = sin G анықтау үшін алдымен геометриялық әдіспен sin 3° есептелді, содан кейін sin3a = 3sinacos2a — sin3a формуласы негізінде x3-45xf0,785039343364006=0 теңдеуі құрылды, ал sin мәні. G= 0,0174524066437283571 табылды. Шеңберге 3-228 дұрыс бұрыштар салу арқылы Коши j санын 17 ондық таңбамен есептеді.

Осы кезеңде француз ғалымы М. Мерсен арқылы әлем ғалымдарының өзара хат алмасуының арқасында математиктердің алғашқы халықаралық қауымдастығы құрылды, олардың арасындағы ғылыми бәсекелестік атмосферасы артты, нәтижесінде зерттеуге, экстремумды табуға, тәжірибе жасауға жаңа объектілер (сызықтар мен теңдеулер) тартылды. , беттерді есептеу, комбинаторикаға байланысты жаңа есептерді шығару және т.б., функцияларға айналды, яғни өзгеріс бір-бірімен байланысты шамалармен жұмыс істей бастады. Мұндай мәселелерді шешудің қарапайым әдістері жоқолар қайталанатын әрекеттерге бара бастады. Б. Кавалери айналмалы денелердің көлемін есептеу үшін

«бөлінбейтіндер әдісін» пайдаланды, Ф. Виет көз, Дж. Vallis 12.32.52.72,. теңдік, Н. Меркатор формуланы тапты. І. Барроу қисық т-зорлаудың беті мен күш-жігердің өзгеруі арасындағы байланысты байқады. 17-а. соңында бұл бағыттағы зерттеулер дифференциалдық және интегралдық есептеулерді жасауға әкеледі. Г. Лейбництің «шексіз аз» шамалар туралы жаңа есебіконцепциясына негізделді – мұндай шамалар өз алдына нақты мағынаға ие болмаса да, олардың қатынасы мен шексіз қосындылары белгілі бір мәндерге тең болды. Лейбниц бұл әдіспен геометрияның бұрын шешілмеген көптеген мәселелерін шешуге болатынын көрсетті (1782-86).

Математика негіздері тереңдеген сайын есептер шиеленісе түсті – 20-а. бастар математика тарихындағы ең терең дағдарысқа тап болды — М. негіздерінде терең қайшылықтар ашыла бастады (Бурали – Форти, Рассел, Ричард, Греллинг парадокстары). Оларды еңсеру әрекетінің нәтижесінде жиындар теориясының аксиоматикалық теориясы құрылды (Зермело, Френкель, Бернейс, Дж. фон Нейман) және Гильберттің «математика ғимараты біртұтас мінсіз жоба негізінде салынады» деген көзқарасы болды. қайта жанданды.

20-а. ғасырдың ортасынан бастап математика екі бағытта дамып келеді: бір жағынан, ғылыми-техникалық даму қажеттілігіне байланысты дифференциалдық теңдеулердің классикалық салалары, математикалық физика, ақырлы математика, ықтималдықтар теориясы, есептеу математикасы кеңейді. және тармақталған;Қолдану аясы өте тар, өте абстрактілі өрістер (мысалы, жалпы алгебра, дифференциалдық және алгебралық геометрия, топология, функционалдық талдау) әртүрлі бағыттарды дүниеге әкелді. Дамыған елдерде қалыптасқан ірі ғылыми мектептер тар салалардағы бағыттарға бөліне бастады. 20-а. дейін Математика бұрын жекелеген ғалымдардың зерттеу объектісі болса, соңғы жүз жылда ұжымдық қызмет сипатына ие бола бастады. Ғылыми журнал. Кітаптар, брошюралар, ғылыми жинақтар, мақалалар саны геометриялық прогрессиямен өсе бастады. Бұл өз кезегінде математиканың дамуындағы тағы бір мәселе – әртүрлі бағыттар арасындағы байланыстың әлсіреуі, баяндау стилінің ауыртпалығы, дәлелдемелердің дұрыстығын және нәтижелердің дұрыс немесе бұрыстығын тексеру қажеттілігі. бұл сенімді болуды қиындатты, бұл тақырыптардың шектен тыс бөлшектенуіне әкелді. Бүкіл «математика» мамандығы «алгебраист», «геометр», «тополог», «ықтималист» және «функционалист» сияқты ондаған мамандықтарға, әрқайсысы бір-бірін әрең түсінетін жүздеген тар сала мамандарына бөліне бастады. Бұл оқиғаны М. Кляйн оны «математиканың жаңа дағдарысы» деп атады.

Буркит А.К
Почетный профессор РК, ученый-академик КПА, лауреат «Нобелевской» медали, Южно-Казахстанский университет имени М.Ауезова, город Шымкент.

МЕТОДИКА РЕАЛИЗАЦИИ ПРИНЦИПА НАГЛЯДНОСТИ С ПРИМЕНЕНИЕМ ЦИФРОВОЙ ТЕХНОЛОГИИ В ПРЕПОДАВАНИИ ИНФОРМАТИКИ И IT-РОБОТОТЕХНИКИ, ИСКУССТВЕННОГО ИНТЕЛЛЕКТА

Аннотация

Освещая проблему наглядности с исторической точки зрения, мы видели, что первоначально понятие наглядности относилось лишь к зрительным восприятиям предмета или явления, позже оно стало понятием чувственного восприятия вообще (слух, зрение, обоняние, осязание, вкус) затем к наглядности отнесли наблюдение и опыт, практические приложения, и под наглядностью стали понимать представленность существенного в плане перцепции. Следуя системному подходу, для определения наглядного обучения следует установить компонентный состав системы, учитывая накопленный опыт и исследования различных наук данного процесса.

Abstract

For realization above said before teacher standsthe question is it necessary to perfect, the quality a teaching, efficient and demonstrative using of new informational technologies, as well as complex use of education facilities on mathematics lesson in the secondary school. In this article we consider the notion of the visual teaching.The visual aid probably appeared together with origin of human society, togcther with the need of the transmission to information on being absent at the present moment subject or phenomena.

Почетный профессор Республики Казахстан, ученый-академик Казахстанской Педагогической Академии, Советник (ученое звание) Россиской Академии Естествознания, лауреат «Нобелевской» медали, кавалер медали «Д.И.Менделеева».

Очень важное место в наглядном обучении занимает целевая установка. Поэтому, занимаемся методикой реализации принципа наглядности с применением цифровой технологии в преподавании информатики и IT-робототехники, искусственного интеллекта. Наглядность и моделирование тесно взаимосвязаны, переплетаются и с другими предметами школьного курса информатики. Робототехника - это отрасль техники, которая занимается физическими роботами. Роботы - это программируемые машины, которые обычно способны выполнять ряд действий автономно или полуавтономно.

При этом:

- Роботы взаимодействуют с физическим миром с помощью датчиков и исполнительных механизмов.
- Роботы программируются.

Правда, существуют неавтономные устройства, такие как, например, хирургические роботы, которые полностью управляются человеком-оператором, но они все равно классифицируются как относящиеся к робототехнике.

Действия роботов основаны на правилах - они не "думают" и не принимают решений.

Сейчас нет единого мнения, что именно представляет собой "робот". Некоторые говорят, что робот должен уметь "думать" и принимать решения. Однако стандартного определения "мышления робота" не существует. Требование к роботу "думать" предполагает, что он обладает определенным уровнем искусственного интеллекта, но множество существующих неинтеллектуальных роботов показывают, что мышление не может быть обязательным требованием к роботу.

Это роботы, которые управляются программами на основе AI. Обычные "неинтеллектуальные" (например, промышленные) роботы весьма ограничены в своей функциональности. Алгоритмы искусственного интеллекта необходимы, когда вы хотите позволить роботу выполнять более сложные задачи.

Например, складской робот может использовать алгоритм поиска пути для навигации по складу. Беспилотник может использовать автономную навигацию для возвращения домой, когда у него скоро закончится заряд батареи. Самоуправляемый автомобиль может использовать комбинацию алгоритмов для обнаружения и предотвращения потенциальных опасностей на дороге. Все это примеры роботов на базе технологии AI.

Понятие искусственного интеллекта неразрывно связано с робототехникой. По сути, робот — машина, умеющая воспринимать окружающую действительность, ее интерпретировать и действовать соответствующим образом, то есть думать.

Появление терминов «робот» и «искусственный интеллект» сильно разнесено по времени (1921 и 1956 годы соответственно), а за последние полвека пути развития двух областей то сходились, то расходились. Но сейчас прогресс вычислительных мощностей, солидный объем практических наработок и доступность информации вынуждают эти дисциплины вновь объединиться.

ИИ — это способность программ и устройств интерпретировать данные, обучаться на них и использовать полученные знания для достижения целей, в том числе самостоятельно. В свою очередь ИИ делится на два типа:

— сильный ИИ — интеллект в широком смысле, способный решать задачи наравне с человеческим разумом;

— слабый ИИ занимается решением узкоспециальных задач, достигает конкретных поставленных целей.
Отдаленно эта технология схожа с принятием решений, но мы выделили ее отдельным пунктом. Причина — потенциал широкого применения именно рекомендательных систем в сервисной робототехнике. Речь идет о предложении товаров и услуг, таргетированной рекламе, подборке кинофильмов и музыки. Применительно же к роботам технология может привести к распространению роботов-официантов или продавцов-консультантов.

Многие из указанных выше технологий уже применяются в робототехнике, причем не только в прототипах, но и в массовом производстве.
Использование роботов будет распространено так же, как и использование бытовой техники. Мы будем только командовать, а умные роботы займут все наши рабочие места. Ну, не все наши работы, но некоторые из них. Таким образом, лучше приобрести навыки в новой сфере, чтобы быть уверенным, что вы останетесь ценным профессионалом.

Литература

1.Профессор Буркит Ауесхан Кантуреевич. Методика преподавания информатики. Алматы, 2020.
2. Профессор Буркит Ауесхан Кантуреевич. Методика преподавания информатики. Алматы, 2021.
3. Профессор Буркит Ауесхан Кантуреевич. Методика преподавания информатики. Алматы, 2022.
4. Академик Буркит Ауесхан Кантуреевич. Методика преподавания информатики. Алматы, 2023.
5.Академик Буркит Ауесхан Кантуреевич. Методика преподавания информатики. Алматы, 2024.

Медетбекова Р.А., Бүркіт Ә.Қ
Шымкент университетінің қауымдастырылған профессоры, ф.-м.ғ.к.,
Шымкент университетінің профессоры, академик, өнертапқыш-ғалым,
Шымкент қаласы,

МАТЕМАТИКА ЖӘНЕ ИНФОРМАТИКАНЫ КІРІКТІРЕ ОҚЫТУДА ЖАСАНДЫ ИНТЕЛЛЕКТ НЕГІЗДЕРІН ҚОЛДАНУ ӘДІСТЕМЕСІ

Аннотация

Құрылымдық көрнекілік - құрылымдық сыртқы әркеттерге негізделген оқу әрекетінің моделін қалыптастыру үдерісі. Құрылымдық көрнекіліктерге: тұрақты ассоциацияларда сүйенетін модел құруды, логикалық формада теоремалар жазуды, ақпартты үздіксіз сақтаудың жүйелерін құруды, компьютер, микрокалькуляторлар үшін бақылаушы бағдарламалар құруды жатқызамыз.

Құрылымдық көрнекіліктің айқын мысалы болып оқу материалын қабылдау үдерісінде пәннің тіректік саласын бөліп алу мен кодтаудың тіректік кестесін құрау: блок-сызбаны қолдану, тақырыпты оқытудың конспекті-сызбасын құрау болып табылады.

Abstract

Under complex of the facilities of the education is understood their collection, necessary and sufficient for study of some subject of the scholastic program. The Complex is characterized by definite structure i.e. the sequence of the enabling the facilities of the education in scholastic process in interrelationship and combination with each other. When selecting the facilities of the education take into account their didactic possibilities, tasks of the lesson and concrete conditions, in which lessons will be conducted. In each complex it is possible to select the main, dominant component, which is connected in one or another sequences of the other facility of the education moreover all of these must be coordinated, complementing each other.

Математика және информатиканы кіріктіре оқытуда жасанды интеллект негіздерін қолдану әдістемесін жасауымыз өзекті мәселе болып табылады.

Формалданған көрнекілік - құрылымдық сыртқы әрекеттерге негізделген оқу жұмысындағы моделдің қалыптасу, «сыртқы» құрылымның қалыптасу үдерісі.

Көрнекіліктің бұл түріне: жазу кезінде курсив пен абзацты пайдалануды, жекелеген формулаларды ерекшелеп көрсетуді, оларды қоршауды, маңызды сөздер мен сөйлемдерді бөліп көрсетуді, жатқызамыз.

Мектеп оқулықтарының авторлары, мұғалімдер көрнекіліктің осы түрін: курсивті, теорема мен анықтамаларды, тақырыпшаларды бөлектеп көрсету үшін материалдың маңызды бөлімдерін ерекше қалың қәріппен жазуды тұрақты түрде пайдаланады. Математика оқулықтарында * белгісімен күрделілігі жоғары тапсырмалар, Δ-бағдарлама бойынша міндетті емес оқып-үйрену белгісі беріледі. Математика оқулығында, мысалы, мыналарды кездестіреміз: оқытудың міндетті нәтижелерінің деңгейіне сай келетін жаттығулар ? белгісін, үй жұмыстары үшін ұсынылатын жаттығу нөмірі ашық курсивпен терілген, * белгісінен едәуір күрделі жаттығулар өрнектелген. Бірінші бетте оқулық тараулары мазмұндалған кесте келтірілген.

Сабақтарда негізгі материалды көрсету үшін тақта мен дәптерлерде біз түрлі-түрлі белгілерді пайдаланамыз. Қаламдар мен фломастрлерді пайдаланып, қоршауға аламыз. Бұл кезде мәтінді интербелсендітақтаға орналастырудың маңызы зор. Сол бөлік дәлелдеменің формалды логикалық тізбегі түрінде, ал оң жақ оның тіректік пункттері көрнекі түрде белгілеумен бөліп алу түрінде болады.

Фондық көрнекілік – қабылдау мен меңгеруді қамтамасыз ететін, мотивациялық сипатқа ие білімнің ұйымдасқан жинағының арнайы ерекшеліктерін моделдеу үдерісі. Фондық сипаттама моделді қалыптастыру кезіндегі ұзақ, бірсәттік емес әрекеттермен сипатталады. Біз қандай да бір сигналды, енгізген кезде, сигнал күрделілігіне тәуелділікте мидың жүйке ұлпасының қызмет атқаруының динамикалық режимі қалыптасады. Бұл режим жартылай шамада кіру сигналында көрініс беруі мүмкін. Сигналды қайта ұсыну немесе оны ұсыну уақытын ұлғайту кезінде едәуір тұрақты режим қалыптасады. Оқыту – бұл уақытша режимдер бірізділігінің қалыптасуы.

«Фон-ассоциацияның» пайдалану мысалына оқыту үдерісінде тарихи материалды пайдалану жатады. Тарихи фон жасау материалды қабылдауды жеңілдетеді. Бұл «фон-ассоциация» логикалық түрде өзара байланысты тарихи материалды оқыту үдерісінде келтіруге болатын сабақ тақырыптарымен тарихи материалдың азғана бөлігін мазмұндау үдерісінде жасалуы мүмкін. Әртүрлі тақырыптарды оқыту кезінде қажетті фонды жасауды, күрделі түсініктерді меңгеруді факультативтік сабақтарда жүзеге асыруға болады.

Бас ми қыртыстарының қабық асты орталықтарына батыл әрекет етуде қысқа уақыт ішінде едәуір тереңірек белгілі бір машық пен дағдыны қалыптастыруға болады. «Көңіл-күй фонын» жасау тәсілдері әртүрлі болуы мүмкін. Сабақта музыкалық шығармаларды пайдалану оқушының өзіндік жұмысының қарқынын жоғарылатуға, оқылатын материалды едәуір сапалы түрде (қол еңбегі сабақтарында, әдебиетте, сурет сабағында, математикадағы өзіндік жұмыстар уақытысында, дене тәрбиесі сабақтарында) алуға мүмкіндік береді.

Дегенмен мұнда фон сабақта қойылған мақсатпен оқушының ішкі әрекеті сәйкестігі үшін белгілі бір талаптарға жауап беруі тиіс. Көңіл-күй фонын оқу еңбегінде оң нәтижелер алу үшін мұғалім алдын-ала дайындық жұмыстары жүргізу керек: оқу құралдарын, сабақ сюжетін енгізу жолын ойластыруы тиіс.

Материалды, пәнді оқыту әдістемесін мұғалімнің қаншалықты жақсы меңгергені, оның оқушыларға қатысы, мұғалімнің көптеген тұлғалық қасиеттері, өз еңбегі мен оқушы еңбегіне қызғушылық қатынасы сабақ фон мен сезініп, оқушының материалды қабылдауы, оны игеруі жеңіл жүзеге асады.

Мақсаттық міндет, мотивация, оқушының ішкі әрекетіне мұғалімнің сырттай алаңдауы - фондық көрнекіліктің құраушы компоненттері. Көрнекіліктің осы түрінің ерекше мәні қазіргі кезде дифференциалды оқыту жағдайында орын алуда. Бірқатар мектептерде бейіндік оқыту сыныптары жасақталып, әртүрлі оқу орындары (гимназия, лицей, колледж, жеке мектеп) пайда болуда. Мектепті бітіруші оқушының біліміне қойылатын талаптар әртүрлі, бірақ оқытудың міндетті нәтижелеріндегіден төмен болмауы тиіс. Дифференциалды оқытудың жаңа мектептік бағдарламаларын жасау кезінде көрнекілік оқытуға үлкен роль бөлінуі тиіс. Бір оқушылар үшін «тірек» қызметін пайымдау логикасы, мазмұндау тілі атқарса, ал екіншілері үшін - сабақ формасының, мазмұндау тілінің әдемілігі мен әсерлілігі орындайды. Бейіндік дифференциация жағдайында фондық көрнекілікті пайдалану мысалына ертегі-сабақтар, спектакль-сабақтар, математикалық съездер мен конференциялар, дәріс сабақтар, қиял элементтері бар сабақтар, импровизация мен ойындар жатады.

Сабақтастық көрнекі пән мен пәндер ішіндегі бөлім ассоциативтік байланыстар тіректілігімен сипатталады. Көрнекіліктің бұл түрі қабылдаудың ассоциативті-рефлекторлық функциясы арқылы гомеоморфты моделді құру түрінде болады. Көрнекіліктің осы түрімен шексіз алыстатылған нүкте аймағы, дифференциал, интеграл, алгоритм, компьютерлік-математикалық модель құру, информатика және жасанды интеллект ұғымын енгізумен байланысты.

Әдебиеттер

1.Академик-ғалым Рахымбек Досымхан, Бүркіт Әуесхан Қантөреұлы. Математиканы оқыту әдістемесі. Алматы, 2019.
2.Академик-ғалым Рахымбек Досымхан, Бүркіт Әуесхан Қантөреұлы. Математиканы оқыту әдістемесі. Алматы, 2020.
3.Профессор Ибрагимов Р. Математиканы оқыту әдістемесі. Алматы, 2021.

Ибрагимов Р., Буркит А.К
Доктор педагогических наук, профессор Южно-Казахстанского педагогического университета имени О.Жанибекова, город Шымкент.
Соискатель, выпускник Южно-Казахстанского педагогического университета имени О.Жанибекова, город Шымкент, Республика Казахстан.

МЕТОДИКА УСОВЕРШЕНСТВОВАНИЯ ПРИНЦИПА НАГЛЯДНОСТИ С ИСПОЛЬЗОВАНИЕМ ИНФОРМАЦИОННОЙ ТЕХНОЛОГИИ В ОБУЧЕНИИ ИНФОРМАТИКИ И РОБОТОТЕХНИКИ

Аннотация

На сегодняшний день усовершенствования методику принципа наглядности с использованием информационной технологии в обучении информатики и робототехники является очень актуальным и востребованным.

Наглядное обучение информатики – это процесс формирования адекватной категории цели устойчивого результата внутренних действий обучаемых при непосредственном восприятии приемов деятельности, отражающих моделирование отдельного знания или организованного набора знаний. Процесс обучения будем считать наглядным, если внутренние действия, совершаемые ребенком, соотносятся с поставленной целевой установкой.

Abstract

The Activation of the education is connected with dialogue nature of the functioning (working) the computer and with that that each pupl works for his computer. In the traditional class education the main is a perception of the information by student in oral form, students are not often allowed to show the activity on lesson on and teacher is unable to organize and check active functioning of each pupil on his work place. So traditional education basically passive, many teachers advise that on the lesson. Actively work 20-30 % of students. If the education is held in the computer class, then computer by dialogue nature of its functioning stimluates the pupil to activity and controls his results. Современный искусственный интеллект — это система, которая способна воспринимать свою среду и принимать меры, чтобы максимизировать шансы на успешное достижение своих целей, а также интерпретировать и анализировать данные таким образом, чтобы они обучались и адаптировались по мере развития.

Искусственный интеллект (ИИ) - это комплекс методик математики, биологии, психологии, кибернетики и других наук, с помощью которого создаются технологии для написания «интеллектуальных» программ и

обучения компьютеров самостоятельному решению задач. Главная задача искусственного интеллекта - это моделирование человеческого разума.

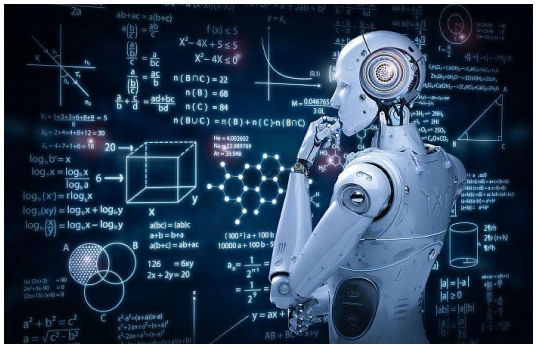

Области робототехники и искусственного интеллекта тесно связаны друг с другом. Интегрирование этих двух наук, создание интеллектуальных роботов составляют ещё одно направление искусственного интеллекта. Интеллектуальность требуется роботам, чтобы манипулировать объектами, выполнять навигацию с проблемами локализации (определять местонахождение, изучать ближайшие области) и планировать движение (как добраться до цели). Примером интеллектуальной робототехники могут служить игрушки-роботы Pleo, AIBO, QRIO.

Робототехника и искусственный интеллект – две взаимосвязанные, но со- вершенно разные области. Робототехника предполагает создание роботов для выполнения задач без дальнейшего вмешательства, а ИИ – это то, как системы имитируют человеческий разум для принятия решений и «обучения».

Робототехника — прикладная наука и одноименное направление отрасли, занимающаяся разработкой автоматизированных технических систем и являющаяся важнейшей технической основой интенсификации производства.

Робототехника опирается на такие дисциплины, как электроника, механика, информатика, а также радиотехника и электротехника. Выделяют строительную, промышленную, бытовую, авиационную и экстремальную (военную, космическую, подводную) робототехнику.

Робот — автоматическое устройство, созданное по принципу живого организма. Действуя по заранее заложенной программе и получая информацию о внешнем мире от датчиков (аналогов органов чувств живых организмов), робот самостоятельно осуществляет производственные и иные операции, обычно выполняемые человеком (либо животными). При этом робот может как и иметь связь с оператором (получать от него команды), так и действовать автономно.

Важнейшие классы роботов широкого назначения — манипуляционные и мобильные роботы.

Искусственный интеллект — не просто интересная тема для обсуждения, а самая основная в контексте будущего. Это наука и технология создания интеллектуальных машин и компьютерных программ. Искусственный интеллект связан с задачей использования компьютеров для понимания работы человеческого интеллекта, с использованием методов, наблюдаемых в биологии. Иными словами, ИИ – это научная дисциплина, занимающаяся моделированием разумного поведения.

Системы искусственного интеллекта ориентированы на решение большого и очень важного класса задач, называемых не формализуемыми, к которым относят задачи, обладающие одной или несколькими из следующих особенностей: алгоритмическое решение задачи неизвестно или невозможно использовать из-за ограниченности ресурсов ЭВМ, задача не может быть задана в числовой форме, цели решения задачи не могут быть выражены в терминах точно определенной целевой функции, большая размерность пространства решения, и наконец, динамически изменяющиеся данные и знания.

Системы искусственного интеллекта имеют множество направлений своего развития, к которым относятся: обучение и самообучение, распознавание образов, игры и машинное творчество, программное обеспечение систем ИИ, разработка интеллектуальных информационных систем или систем, основанных на знаниях, экспертные системы, интеллектуальные роботы и др. Среди них, особое внимание следует уделить разработке интеллектуальных роботов, которая является конечной целью робототехники.

Информатика и робототехника, а также искусственный интеллект служат совершенно разным целям. Однако люди часто путают их. Рост использования слова "робот" в последние годы для обозначения любого вида автоматизации вызвал еще больше сомнений в том, как робототехника и AI сочетаются друг с другом.

Прежде всего, необходимо пояснить, что робототехника и искусственный интеллект - это совсем не одно и то же. На самом деле, эти две области почти полностью разделены.
Есть только одна небольшая область, где эти две области пересекаются - роботы с искусственным интеллектом. Именно в этой области люди иногда путают эти два понятия.

Литература

1.Буркит Ауесхан Кантуреевич. Методика преподавания информатики и робототехники. Алматы, 2020.
2.Буркит Ауесхан Кантуреевич. Методика преподавания информатики. Алматы, 2021.
3.Буркит Ауесхан Кантуреевич. Методика преподавания информатики и робототехники. Алматы, 2022.
4.Буркит Ауесхан Кантуреевич. Методика преподавания информатики и робототехники. Алматы, 2023.
5.Ибрагимов Раскул, Буркит Ауесхан Кантуреевич. Информатика и робототехника. Алматы, 2023.

Турманова У.И
«Зерде» жалпы білім беретін мектебінің «Тарих» пәнінің мұғалімі,
Түркістан облысы, Ордабасы ауданы,

ТАРИХ ПӘНІН ОҚЫТУДА САНДЫҚ ТЕХНОЛОГИЯ ҚҰРАЛДАРЫН ҚОЛДАНУ ӘДІСТЕМЕСІ

Аннотация

Тарих пәнін оқытуда сандық технология құралдарын қолдану әдістемесі бойынша компьютерлік технологияның интернет сияқты, ақпаратқа тез қол жеткізетін құралдары қашықтықтан білім беруге зор мүмкіндіктер әкелді. Себебі, интернет желісі қашықтықтан білім беретін кез-келген білім мекемесінің оқу үдерісінде табысты қолданылып келеді.

Мәселен, бүгінде компьютерлік техниканың дамыған құралдарымен байланыстың спутниктік каналдарын пайдаланып, видеосабақтар жүргізу қашықтықтан білім беру практикасында көптеп қолданылуда.

Abstract

One of the most important tasks of the issuance of State of the Development of Education in the Republic of Kazakhstan till the year 2025 is integration of science in the conditions of heavy growth of resources of information technologies.

Information technologies began appearance and became possibility to use their strong resources in aim of teaching. Therefore in work contemplate realization of principle of use visual methods in teaching of resource of information technologies on the basis school in the Republic of Kazakhstan.

Тарих пәнін оқытуда сандық технология құралдарын қолдану әдістемесі бойынша компьютерлік техниканың заманауи мүмкіндіктерін пайдаланып, видеобайланысқа түсуге, видеоконференцияларды өткізуге қолымыз жетіп отыр. Мұндай байланыстармен үлкен аудиторияларда семинарлар, жиналыстар, ғылыми-әдістемелік конференциялар өткізу үшін қолдануға болады. Компьютермен оқытудың жаңа технологиясы мен әдістері, қашықтықтан білім беру технологиясының негізінде жасалып, қашықтықтан суреттер мен сызулар, фотосуреттер мен қолжазбалық материалдардың берілуін іске асырады. Компьютерлік технологиямен оқытуда оқушылар ақпаратты пассивті қолданушылар ғана емес, оқыту үдерісіндегі білімнің мәнін, мазмұнын өзінше пайымдаушылар болып табылады. Сондықтан, оқытудың дәстүрлі нобайы, жаңа жағдайдағы жаңаша нобаймен ауысуы керек.

Қазақстандық ғалымдарымыз академик-ғалым, профессор Бүркіт Әуесхан Қантөреұлы, профессор Нұрматова Жадыра Қалыбекқызы: «Білім беру үдерісінде мультимедия, интерактивті тақта, телематикалық жүйелер, гипертехнология, нонотехнология сияқты заманауи технологияларды қолданып оқыту жаңа инновациялық принциптерді іске асыру жолдары болып есептеледі» - деп айтқан.

"Интерактивті байланыс" – қолданушының бағдарламамен диалогты қарым-қатынас жасауы, ақпарат алмасудың жоғары деңгейлі әдісі. Бағдарламаны басқару мүмкіндіктері артқан сайын, дарынды оқушының ақпарат алмасудағы белсенділігі арта түседі. Интерактивтілік, коммуникациялық жүйелерге сүйеніп оқылатын бағдарламалардың тиімділігіне баға беретін көрсеткіш болып табылады.

Тарих пәнін оқытудың түрлі әдіс-тәсілдерін ұсынушы әдіскерлер-ғалымдар, академик-ғалым, профессор Бүркіт Әуесхан Қантөреұлы, профессор Нұрматова Жадыра Қалыбекқызы және т.б., тарихшы-мұғалімдер оқу үдерісіне қажетті материалдарын тартымды, ұғынықты, мүмкіндігінше қарапайымдандырып дайындауы керек. Яғни, оқу үдерісінің тиімді болуы оқу материалдарының оқу үдерісіндегі нақты

жағдайларға қарай бейімделуінде. Демек, оқу үдерісін тиімді басқару үшін заманауи телематикалық жүйелерді пайдаланудың пайдасы мол.

Компьютерлік технологиялар ұтымдылығы көбінесе мультимедиялық өнімдерді дайындау сапасы мен қолдану үдерісіне байланысты (тарихты оқыту бағдарламалары, бақылау-тестік бағдарламалар, компьютерлік фильмдер, электрондық кітаптар, мультимедиялық және тарихи-энциклопедиялар және т.б.). Олардың сапалылығы мен қолайлылығы тарихи мәтіндік, сызбалық, аудио, видео ақпараттардың, анимацияның және т.б. мультимедиялық мүмкіндіктердің бірігуі болып табылады. Яғни, компьютердің мультимедиялық мүмкіндігі пайдаланушымен диалог құрушыға айналдырып қана қоймай, дарынды балаларға арналған мамандандырылған мектеп оқушыларын сыныптан немесе үйінен шықпай-ақ үлкен ғалымдар мен педагогтардың дәрістеріне қатысуына, өткен және қазіргі тарихи оқиғаларға куә болуына, әлемнің ең белгілі музейлері мен мәдени орталықтарымен байланыс жасап, білімін дамытуына қолайлы жағдай туғызады.

Мультимедия – дыбысты, бейнелердің қозғалыстағы және қозғалыссыз жағдайларын біріктіріп көрсетуге мүмкіндік беретін компьютерлік технология. Мультимедияның оқыту құралдарына: аудио, видео таспалардағы материалдар, презентациялық бағдарламалар, ойын бағдарламалары, компьютерлік оқыту бағдарламалары және т.б. Мультимедия ақпаратты кешенді түрде бейнелеп шығарады, яғни қажет болатын түрлі көрнекілік құралдардың орнын толықтыра алады. Сондай-ақ, мультимедиямен жұмыс істеген оқушылар өздері игеріп жатқан пәннің құпияларына терең бойлап, мазмұнын жылдам, жақсы түсіне алады. Зерттеуші ғалымның пікіріне сүйенсек, мультимедия технологиясымен оқыту арқылы оқушылардың шығармашылықпен жұмыс істеуіне мүмкіндік беріп, пәнге қызығушылығы мен белсенділігін дамытуға болады.

Телекоммуникациялық байланыс құралдарымен дайындалған берілгендер қоры, жеке мәліметтер қорында сақталған ақпаратпен салыстырсақ, дарынды балалар мектеп оқушыларына әлдеқайда көп қызмет етіп, оқу белсенділігін дамытады. Қажетті ақпаратты сақтауға, талдауға, теңестіру логикалық амалдарының жасалуына және т.б. септігін тигізеді.

Демек, компьютерік техниканың оқу үдерісінде қолданылып жатқан мультимедиялық аудио, видео мүмкіндіктері, бұрынғы телекоммуникациялық байланыс құралдарының заманауи дамыған түрі, оның оқу үдерісін жетілдірудегі маңызы жоғары екені анық.

Электронды пошта оқу үдерісін ақпараттандырудың тиімді әдісі болып, мұғалім мен оқушылар байланысы үшін қашықтықтан оқыту үдерісінде көп пайдаланылады. Электрондық пошта қашықта орналасқан абоненттермен компьютер арқылы байланысудың ең ыңғайлы түрі болып саналады. Ол кәдімгі поштаның электронды баламасы, заманауи түрі. Ақпаратты өте жылдам, әрі толық күйінде өзгертпей барар жеріне сенімді түрде жеткізетіндіктен, бұрынғы пошта қызметінің бүгінгісі электрондық пошта болып есептеледі. Компьютерлік техниканың көмегімен кез-келген байланысушыларды(олар қандай қашықтықта орналасса да) дайын болған әртүрлі құжаттармен, жаңа жобалармен жылдам таныстырып, олардың пікірін жылдам жинап алуға болады.

Электрондық пошта кез-келген құжатты – ол қызмет жайлы ма, жалпы мәліметтер бола ма (мекен-жайы, аты-жөні, тақырыбы) немесе жәй хабар түріндегі мәтін хаттың өзі ме – олардың ақпараттық негізін өзгертпей, нақты әрі сенімді түрде жеткізе алады. Жалпы желіде оның ішіндегі жергілікті желіде әйтпесе ауқымды желіде жұмыс істеген оқушылар іздеу, сөйлесу, ақпаратты өз бетімен беру, керекті компьютерлік бағдарламаны іздеу т.б. өзіне қажетті әрекеттерді орындай алады. Қазақстандық ғалымдарымыз академик-ғалым, профессор Бүркіт Әуесхан Қантөреұлы, профессор Нұрматова Жадыра Қалыбекқызы, Е.Ы.Бидайбеков, Н.И.Аманжолова және т.б. еңбектерінде электронды оқулықтармен жұмыс, ал Б.Бөрібаев, Р.Дүзбаева, С.Кубентаева, Е.С.Полат еңбектерінде интернет желісі арқылы қашықтан оқыту мәселелері зерттеліп, тұлғаға бағытталған автоматтандырылған комплекс оқушы-мидлфейс-компьютер жүйесі ұсынылған.

Әдебиеттер

1.Академик-ғалым Бүркіт Әуесхан Қантөреұлы, әдіскер-мұғалім Нұрматова Жадыра Қалыбекқызы. Ақпараттық қоғамы. Алматы, 2020.

2.Академик-ғалым Бүркіт Әуесхан Қантөреұлы, әдіскер-мұғалім Нұрматова Жадыра Қалыбекқызы. Білім беруді цифрландыру. Алматы, 2024.

Шынтаева К.А

ЖШС «Абай Құнанбаев атындағы мектебі»
директордың әдістеме жұмысы жөніндегі орынбасары, Шымкент қаласы, ҚР.

МЕКТЕПТІҢ ЖАС ЗЕРТТЕУШІ – ЖАС ӨНЕРТАПҚЫШ - ЖАС ҒАЛЫМДАРЫН РЕСПУБЛИКАЛЫҚ ЖӘНЕ ХАЛЫҚАРАЛЫҚ ДӘРЕЖЕДЕГІ ОҚУШЫЛАРДЫҢ ҒЫЛЫМИ ЖОБА БАЙҚАУЫНА ДАЙЫНДАУ ӘДІСТЕМЕСІ

Аннотация

Мектептің жас зерттеуші - жас ғалымдарын республикалық және халықаралық дәрежедегі «оқушылардың ғылыми жоба байқауына» дайындау әдістемесін жасау және жетілдіру бүгінгі күннің өзекті мәселесіне айналып отыр.

Abstract

Information technologies began appearance and became possibility to use their strong resources in aim of teaching. Therefore in work contemplate realization of principle of use visual methods in teaching of resource of information technologies on the basis school.

Мектеп оқушысына ғылыми жобамен жұмыс жасау керек пе? Бағдарлама бойынша өз сабағын зорға игереді... деген сияқты пікірлер аракідік естіп жатамыз. Осы саладағы тәжірибеме сүйене отырып, оқушыға ғылыми жобамен айналысуға керісінше зор мүмкіндік пен жағдай жасауымыз керек деп айтар едім. Ғылыми жоба оқушының білім көкжиегін кеңейтіп қана қоймай, болашақта дұрыс мамандық таңдай білуіне де көп септігін тиігізетіні анық.

Ғылыми жетекші оқушының бейімі мен қызығушылығына қарай өзекті мәселені бірге анықтап , сол бойынша ізденудің түрлі жолдарын қарастыруы керек. Зерттеулер –жаңа идеялар мен жаңалық ашудың баспалдағы. Жүйелі зерттей білетін бала –өмірде қателікке бой алдыра қоймайтын , логикасы мықты азамат бола алады. Ғылыми жоба тым құрығанда баланың функционалдық сауаттылығын дамытады.

Менің ойымша, әр педагог ғылыми жетекші бола білуі керек. Өйткені педагогика саласы- үнемі қозғалысты қажет ететін , замана көшінің басында тұратын ғылым. Сол қозғалысты алға жетелейтін, көшті дұрыс жолмен бастап жүретін ,әрине, педагогтер.

Сонымен, мектептің 4-11 сынып оқушыларын Республикалық және Халықаралық дәрежедегі ғылыми конференцияға, немесе ғылыми жоба байқауларына ұсынылатын жұмыстарға қойылатын талаптар мынадай: материалды баяндаудың нақтылығы мен түсініктілігі; жұмыстың мазмұнына сәйкестігі; жұмыстың өзектілігі мен практикалық мәнділігі; автордың тақырып бойынша ізденіс шеберлігі; өзіндік көзқарасы мен проблема бойынша қорытындысы; тақырып бойынша арнайы терминдер мен әдебиеттерді қолдана білуі.

Сондай –ақ, ғылыми жұмысты рәсімдеуі. Мектептегі барлық пәннен оқушының ғылыми жоба жұмысын рәсімдеуге қойылатын талаптар: ұсынылған ғылыми-зерттеу жұмысы төмендегіші көрінуі тиіс: жұмыс мәтіні компьютерде терілуі тиіс. Ең бастысы, титул беті, мазмұны, аннотациясы; Кіріспесі, Зерттеу бөлігі, Қорытындысы, әдебиеттер тізімі болуы қажет. Ал титул бетінде зерттеу жұмысы орындалған мекеменің толық атауы; автордың және жетекшінің аты-жөні; қаласы, жылы көрсетіледі. Олар: тақырып бойынша белгілі зерттеу нәтижелеріне шолу, белгіленген міндеттерді шешу әдістеріне сипаттама, жұмыс нәтижесі мен оларды талдау, көрнекілік материалдары, әдебиеттерге сілтемелер нөмерленіп, жақшаға алынуы тиіс. Әрбір жұмыс жетекшінің орындалған жұмыстың өзектілігі мен құндылығы жөнінде, сондай-ақ кемшіліктері ескертілген пікірмен бірге жүруі тиіс. Баяндамаға демонстрациялайтын материал дайындауға болады. Көрнекіліктің көлемі оқушының жасына, бойына сәйкес дайындалуы тиіс. Стенд материалында зерттеу жұмысының мазмұны түрлі сызбалар, графикалар, диаграммалар арқылы беріледі.

Қорытындылай келе, ғылыми жоба бойынша іздену мен жазуға қойылатын талаптар әр жетекші мен жас зерттеушінің , жас өнертапқыштың, жас ғалымдардың жақсы білуге тиісті міндеттері.

Әдебиеттер

1.Академик-ғалым, профессор, «Нобель» медалінің лауреаты, РЖА Кеңесшісі (ғылыми атағы) Бүркіт Әуесхан Қантөреұлы, профессор, «Нобель» медалінің лауреаты, РЖА Кеңесшісі (ғылыми атағы) Нұрматова Жадыра Қалыбекқызы. Оқушыларды ғылыми жоба байқауларына дайындау әдістемесі. Алматы, 2001.

Елікбай А.Л,
Дулатов С.Р

«Ақжар» жалпы білім беретін орта мектебінің математика пәнінің мұғалімі,
Түркістан облысы, Қазығұрт ауданы, Ақжар ауылы;
«Маржан Тасова» атындағы №12 үш тілде оқытатын
мамандандырылған мектеп-интернатының математика пәнінің мұғалімі,
Шымкент қаласы, Қазақстан Республикасы.

АКАДЕМИК-МАТЕМАТИК ҒАЛЫМДАР: РАХЫМБЕК ДОСЫМХАН ЖӘНЕ БҮРКІТ ӘУЕСХАН ҚАНТӨРЕҰЛЫНЫҢ ҒЫЛЫМИ-ЗЕРТТЕУ ЕҢБЕКТЕРІН ҚОЛДАНУ ӘДІСТЕМЕСІ

Аннотация

Математика сабағында Әлемдік және Отандық математика ғылымына еңбегі сіңген математик-ғалымдар жайлы: «Академик – математик Рахымбек Досымхан - педагогика ғылымдарының докторы, профессор»; «Академик – математик Рахымбек Досымханның шәкірті: академик-математик Бүркіт Әуесхан Қантөреұлы» атты тақырыптарда жұмыс жасау әдістемесін жетілдірдік.

Abstract

One of the most important tasks of the issuance of State of the Development of Education in the Republic of Kazakhstan till integration of science in the conditions of heavy growth of resources of information technologies. Information technologies began appearance and became possibility to use their strong resources in aim of teaching.

1.**Академик – математик Рахымбек Досымхан -** педагогика ғылымдарының докторы, профессор.

Академик-ғалым Рахымбек Досымхан 1947 жылы Оңтүстік Қазақстан облысы, Төлеби ауданы, Зағамбар елді мекенінде туылған. 2002 жылы Қазақстан Республикасы Жоғары Аттестациялық Комитет профессор ғылыми атағын берді. 1970 жылы Шымкент педагогика институтының физика-математика факультетін математика мамандығы бойынша үздік дипломмен бітірген. 1970-1973 жылдары Шымкент қаласы Жамбыл атындағы № 26 орта мектепте математика пәнінің мұғалімі, 1973-1978, 1981-1993 жылдар аралығында Шымкент педагогика институтында оқытушы, аға оқытушы, доцент қызметтерін атқарды. 1978-1981 жылдары Абай атындағы Қазақ педагогика институтының аспирантурасында оқыған. 1984 жылы Киев қаласындағы Украина педагогика ғылыми-зерттеу институты жанындағы Арнайы Ғылыми кеңесте математиканы оқыту әдістемесінен кандидаттық диссертациясын қорғады. 1998 жылы Абай атындағы Алматы мемлекеттік университетінде 13.00.02 - математиканы оқыту теориясы мен әдістемесі мамандығы бойынша педагогика ғылымдарының докторы ғылыми дәрежесін алу үшін “Оқушылардың логика-методологиялық білімдерін жетілдіруге болашақ математика мұғалімдерін дайындаудың ғылыми әдістемелік негіздері” тақырыпта диссертация қорғаған. 1993-1995 жылдары Шымкент дене тәрбиесі институтында кафедра меңгерушісі, ал 1995-1997 жылдары докторантурада аға ғылыми қызметкерлікте болды. 1998 жылдан бүгінгі күнге дейін М. О. Әуезов атындағы Оңтүстік Қазақстан Мемлекеттік Университеті «Математиканы оқытудың теориясы мен әдістемесі» кафедрасының доценті, кафедра меңгерушісі, профессоры қызметтерін атқарды. «Жоғары орнының үздік оқытушысы» мемлекеттік грантының 2007 жылғы иегері. Ең басты ғылыми еңбектері: оқушылардың логика-методологиялық білімдерін жетілдіру. – Алматы: РБК, 1998 жыл; Математиканы оқытудың әдістемесі: Арифметика, алгебра және анализ бастамалары. Шымкент: М. Әуезов атындағы ОҚМУ, 2007 жылы (Қаламдастар Бейсеков Ж., Шарипов Т.А.); Мектеп математика курсында дәлелдеуге үйрету: Мұғалімдерге арналған кітап. – Шымкент: М. Әуезов атындағы ОҚМУ, 2009 жыл; Математикалық өрнектерді теңбе-тең түрлендіру: Оқу құралы. – Шымкент: М. Әуезов атындағы ОҚМУ, 2008 жыл; Жоғары математика (Анықтауыштар теориясы). Оқу құралы. – Шымкент: М. Әуезов атындағы ОҚМУ, 2008 жылы (Қаламдастар Әшірбаев Н., Қаратаев Ж.).

Академик-математик Д.Рахымбектің 170 ғылыми-әдістемелік еңбегі жарық көрген. Соның ішінде 25 оқу-әдістемелік құралдың, 2 монографияның авторы. Оның ғылыми жетекшілігімен 2 ғылым докторы, 15 ғылым кандидаты дайындалған.

Академик – математик Рахымбек Досымханның шәкірті: академик-математик Бүркіт Әуесхан Қантөреұлы.

Академик-математик, өнертапқыш-ғалым, профессор, әдіскер-мұғалім Бүркіт Әуесхан Қантөреұлы 1971 жылы 28(19) сәуір күні Түркістан облысы, Ордабасы ауданы, Ордабасы елді мекенінде дүниеге келген. 1988-1993 жылы Қ.А.Иассауи атындағы Халықаралық Қазақ Түрік Университетінің «Математика және информатика» пәнінің мұғалімі біліктілігін алған. 1993-1994 ж.ж. еңбек жолын Ордабасы ауданы, Бадам елді мекені, «Қажымұқан» атындағы орта мектепте мұғалім қызметінен бастаған. 1994-2004 ж.ж. М.Әуезов атындағы Оңтүстік Қазақстан университетінің «Математика» кафедрасының оқытушысы, 2004-2005 ж.ж. Ордабасы ауданы, Темірлан елді мекенінде Ордабасы аудандық білім бөлімінде «Математика және информатика» пәнінің әдіскері қызметін атқарған. 2005 жылдан бастап, М.Әуезов атындағы Оңтүстік Қазақстан мемлекеттік университеті, Жаратылыстану-ғылыми педагогика жоғары мектебі, «Информатика» кафедрасының екі мәрте үздік аға оқытушысы номинациясының иегері ретінде қызметін атқарып келеді. Академик-ғалым Ә.Қ.Бүркіттің 7000-нан астам ғылыми-әдістемелік еңбектердің, 2500 кітап, 5000 электрондық кітап пен өнертапқыштық жұмыстың авторы. Қазақстандағы ең үздік шығармагерлік жұмысы ретінде Қазақстан Республикасы білім және ғылым министрлігінің 10 маусым 2002 жылғы №460 бұйрығымен бекітілген, Қазақстан Республикасының мемлекеттік жалпыға міндетті білім беру стандартының (030140 - «Математика және информатика» мамандығы) авторы. Ә.Қ.Бүркіт республикалық және халықаралық ғылыми конференцияларда баяндама жасап, оның ғылыми мақалалары шетелдік журналдарда, ғылыми басылымдарда, отандық ғылыми-әдістемелік журналдарда жарияланды. Профессор Ә.Қ.Бүркіттің ғылыми жетекшілігімен шәкірттері, яғни оқушылар мен студенттер көптеген республикалық және халықаралық байқаулардың жеңімпазы ретінде «Бас жүлде» иеленіп, Қазақстан Республикасының Білім және ғылыми министрлігі тарапынан да арнайы дипломдармен марапатталды. Атап айтқанда, өзінің ұлдары мен қыздары: Н.А.Қантөре, Н.А.Қантөре, М.А.Қантөре, Т.А.Қантөре, Н.А.Қантөре, Н.А.Қантөре, Н.А.Қантөре. Ғылыми-педагогикалық саласындағы еңбек өтілі 40 жыл. Мерейлі өнертапқыш-педагогтар отбасында жұбайы: Жадыра Қалыбекқызы. Тәрбиелі және өнегелі ұлдары мен қыздары, немерелері бар. **Халықаралық және мемлекеттік наградалары (төсбелгілері,медальдары, ордендері):** «Октябрят» төс белгісі, СССР-1980 ж.; «Пионер» төс белгісі, СССР-1983 ж.; «Комсомол» төс белгісі, СССР-1986 ж.; «Үздік студент» төс белгісі, СССР-1988 ж.; «Құрметті педагог» медалі, №042, Алматы, 2017 ж., «Білім беру ісінің үздігі» медалі, №0226, Шымкент, 01.08.2013 ж., «Үздік мұғалім» медалі, №1277, Шымкент, 12.01.2016 ж., «**Нобель**» медалі, №1059, Москва, 27.08.2013 ж., «В.И.Вернадский» күміс медалі, №1059, Москва, 27.08.2013 ж., «К.Д.Ушинский» медалі, №1059, Москва, 27.08.2013 ж., «Джон Локк» медалі, №1059, Москва, 27.08.2013 ж., «Д.И.Менделеев» медалі, №1059, Москва, 27.08.2013 ж., «Жоғары оқу орнының жаңашылдығы үшін» алтын медалі, №1059, Москва, 27.08.2013 ж., «Қазақстанның үздік адамы» халықаралық үлкен энциклопедиясының «Құрмет» қahармандық белгісі, №2583, Москва, 17.07.2013 ж., «Ы.Алтынсарин» ордені, №077, Алматы, 2018 ж., ««AMWAY» компаниясының тәуелсіз жеке кәсіпкері» «**ҚОЛА**» медалі; АҚШ-Астана, 2021 ж. ««AMWAY» компаниясының тәуелсіз жеке кәсіпкері» «**КҮМІС**» медаль; АҚШ-Астана, 2021 ж. ««AMWAY» компаниясының тәуелсіз жеке кәсіпкері» «**АЛТЫН**» медаль; АҚШ-Астана, 2021 ж. ««AMWAY» компаниясының тәуелсіз жеке кәсіпкері» «**ПЛАТИНА**» медаль, АҚШ-Астана, 2021 ж.

Әдебиеттер

1. Академик-ғалым Рахымбек Досымхан, академик-ғалым Әбенова Мәлике, академик-ғалым Бүркіт Әуесхан Қантөреұлы. Математика тарихы. Алматы, 2020.
2.Академик-ғалым Бүркіт Әуесхан Қантөреұлы, профессор, РЖА Кеңесшісі Нұрматова Жадыра Қалыбекқызы. Математика тарихын оқыту әдістемесі. Алматы, 2021.

Пазилбекова Ж.А
№32 орта мектептің «Физика және математика» пәндерінің мұғалімі,

Алатау қаласы, Құйған ауылы

ФИЗИКА ЖӘНЕ МАТЕМАТИКА ПӘНДЕРІН КІРІКТІРЕ ОҚЫТУДА ЖАСАНДЫ ИНТЕЛЛЕКТ НЕГІЗДІЕРІН ҚОЛДАНУ ӘДІСТЕМЕСІ

Аннотация

Қазіргі кезде мектеп оқушыларының, әсіресе жалпы орта мектепте физиканы және математиканы кіріктіре оқытуда физикалық мазмұнды есептерді шығаруда оқушылардың шығармашылық белсенділігін дамыту педагогика іліміндегі көкейкесті мәселе болып отыр. Сонымен қатар, математиканы оқытуда физикалық мазмұнды есептерді шығаруда оқушымен жұмыстың негізгі мақсаты – олардың математика сабағында физикалық мазмұнды есептерді шығаруд жұмыстарында өзінің қабілетін іске асыруға дайындығын қалыптастыру, ал мақсатқа жету оқу бағдарламасын тереңдетіп оқыту және оқушының танымдық белсенділігін дамыту арқылы жүзеге асыру жайлы академик-ғалым, профессор, математика-физика және информатика-робот техника, жасанды интеллект пәндерінің әдіскер-ғалымы Бүркіт Әуесхан Қантөреұлының ғылыми-әдістемелік еңбектерінде терең зерттелген.

Abstract

One of the most important tasks of the issuance of State of the Development of Education in the Republic of Kazakhstan till is integration of science in the conditions of heavy growth of resources of information technologies. Information technologies began appearance and became possibility to use their strong resources in aim of teaching. Therefore in work contemplate realization of principle of use visual methods in teaching of resource of information technologies on the basis school in the Republic of Kazakhstan.

Жалпы орта мектепте физиканы және математиканы кіріктіре оқытуда жасанды интеллект негіздерін тиімдіқолдану әдістемесі бойынша, физикалық мазмұнды есептерді шығару, математикалық шамаларды физикамен пәнаралық байланыс негізінде оқытудың әдіс-тәсілдерін түрлі мысалдармен келтіреміз: физикалық шамамен берілген мәтіндік есептердің мектеп математика курсында өзіндік орны, оқушылардың ойлау жұмыстарын атқаруын дамытуда маңызды ерекшелігі бар. Әсіресе оқушыларға функционалдық тәуелділіктің идеяларын терең түсінуге көмектеседі, есептеу дағдыларының артуына жағдай жасайды.

Мінеки, осындай физикалық мәтіндік есептерді шығару үшін нақты обьектілер мен құбылыстарды модельдеуде, олардың анимациялық қозғалыстарын жасанды интеллект негіздерін қолдану арқылы, есептің шартын kһрнекі түрде сапалы түсіндіруге болады. Мәтіндік есептерді шығарудың әмбебап тәсілдері жоқ, өйткені, есептер берілу түріне қарай әртүрлі болады. **Есептің шартын талдау.** Бұл кезеңде есептің берілуін оқушы жақсы түсінуі қажет. Ол үшін есептің шартын қайта-қайта оқып, қажет болса сызба түрінде, эскиз түрінде сызып көрген дұрыс.

Енді төмендегі мәселе есепті эвристикалық әдіспен шығарайық. Есеп. Ара қашықтығы 60 км болатын ***A*** пунктінен ***B*** пунктіне бір мезгілде екі велосипедші жолға шықты. Олар бір мезгілде ***B*** пунктіне келулері тиіс еді. Бірінші велосипедші болса әр сағатына 2 км кем жүргендіктен бір сағат кеш келді. Әрбір велосипедші қандай жылдамдықпен жүрген?

М: Есептің шарты қандай? Онда нелер берілген? Есептің шартында қандай шамалар қатыскан?

О: ***A*** және ***B*** пункттерінің ара қашықтығы 60 км екені берілген. Велосипедшінің жылдамдықтарының арасында және осы ара қашықтықты жүріп өтуге кеткен уақыттардың арасындағы айырма берілген. Бұл есептің шартында тездік, арақашықтық және уақыт шамалары берілген.

М: Есепте нені табу керек?

О: Есепте әрбір велосипедшінің жылдамдығын табуды сұрайды.

М: Бұл жылдамдықтарды табу үшін қандай формулаларды пайдаланамыз?

О: Бізге физика курсынан белгілі $S = V \cdot t,\ V = \frac{S}{t}$ формулаларын пайдаланамыз.

М: Есептің шартына қарай нені *x* арқылы белгілейміз.

О: *A* пунктінен *B* пунктіне қарай шыққан бірінші велосипедшінің жылдамдығын *x* км/сағ деп белгілеймі

М: Егер біз бірінші велосипедшінің жылдамдығын *x* десек, екінші велосипедшінің жылдамдығын осы белгісіз шама арқылы өрнектей аламыз ба?

О: Иә, $(x-2)$ км/сағ екінші велосипедшінің жүрген жылдамдығы болады.

М: *A* пунктінен *B* пунктіне дейінгі ара қашықтықты бірінші велосипедші қанша уақытта жүріп өтеді?

$\frac{60}{x}$

О: сағатта.

М: *A* пунктінен *B* пунктіне дейінгі ара қашықтықты екінші велосипедші қанша уақытта жүріп өтеді?

$\frac{60}{x-2}$

О: сағатта.

М: Бұл велосипедшілердің 60 км ара қашықтықты жүріп өтуге кеткен уақыттары үшін қандай теңдеу құруға болады?

$\frac{60}{x-2}-1=\frac{60}{x}$

О: теңдеуі арқылы.

М: Бұл теңдеуді қалай шешеміз?

О: Теңдеуді шешудің жалпы ережесі бойынша:

$60x+120-60x=x^2-2x,$

$x^2-2x-120=0,$

$x_{1,2}=1+\sqrt{1+120}=1\pm 11.$

$x_1=12$ км/сағ, $x_2=10$ км/сағ.

Демек, бірінші велосипедшінің жылдамдығы 12 км/сағ, екінші велосипедшінің жылдамдығы 10 км/сағ-қа тең болған.

Эвристикаға "дәндеп" алған шәкіртке "дап-дайын" жоспармен жұмыс істеу қызық болмай қалады, жалықтырады. Сабақ кезінде немесе үй тапсырмасын орындау мезетінде болсын, мәселені шешу кілтін, есептерді шешудің жаңа жолдарын оқушылар өздері "ашуға" құмарлық пайда болады. Олар эвристикалық әдіс-айлалар қолданылатын жұмыстарға ынталы болады.

Оның үстіне қандай да бір тиімді әдіс болмасын, оны үнемі қолдана беру дұрыс емес, басқа әдістерді алмастырып отыру қажет.

Физика сабағында қозғалысқа берілген мәтіндік есептердің шешу әдістерін келтіреміз. Мұндай мәтіндік есептердің негізгі компоненттері: S – жүрілген жол, V-жылдамдық, t-уақыт.

$S=V\cdot t;\ \mathrm{V}=\frac{\mathrm{S}}{\mathrm{t}};\ \mathrm{t}=\frac{\mathrm{S}}{\mathrm{V}}.$

Есепті шешудің жоспары:

1.Әдетте белгісіздер үшін арақашықтықты (егер ол берілмеген болса) алады немесе қозғалатын объектілердің жылдамдықтарын алады.

2.Бұл жағдайларда теңдеу құру үшін, ереже бойынша, мынадай пайымдауларды қолданады:

а) егер, екі объекті бір мезгілде бір-біріне қарама-қарсы бағытта қозғалатын болса, онда олар кездескенге дейін $\frac{S}{V_1+V_2}$-ға тең уақыт жүреді.

б) Егер объектілер әртүрлі уақытта қозғалатын болса, онда олар кездескенге дейін бұрын шыққаны көп уақыт жүреді;

в) егер объектілер бірдей ара қашықтық жүрген болса, онда бұл ара қашықтықты бұл есептегі ортақ белгісіз шама деп қарастырған тиімді;

г) объектілер бір бағытта $(V_1 \succ V_2)$ қозғалатын болса, біріншісінің екіншісін қуып жететін уақыты $\frac{S}{V_1-V_2}$-ге тең болады.

Қозғалысқа берілген мәтіндік есептерді шығарған кезде мынадай ұйғарымдарды қабылдайды: Қозғалысты бірқалыпты деп есептейді; Жылдамдықты оң шама деп қарастырады; Қозғалыстағы денелердің бұрылуы және жаңа қозғалыс режиміне ауысуы лездік деп қарастырады.

Әдебиеттер

1.Академик-ғалым Бүркіт Әуесхан Қантөреұлы, әдіскер-мұғалім Нұрматова Жадыра Қалыбекқызы. Математика және физиканы оқытуда компьютерді қолдану әдістемесі. Алматы, 2022.

2.Академик-ғалым Бүркіт Әуесхан Қантөреұлы, әдіскер-мұғалім Нұрматова Жадыра Қалыбекқызы. Математика және физиканы кіріктіре оқытуда сандық технологияны қолдану. Алматы, 2023.

Айтмаханбетова Г.А
«Маржан Тасова» атындағы №12 үш тілде оқытатын
мамандандырылған мектеп-интернатының математика пәнінің мұғалімдері,
Шымкент қаласы, Қазақстан Республикасы.

МАТЕМАТИКА ПӘНІНЕН ҮЙІРМЕ ЖҰМЫСЫН ЖҮРГІЗУ ӘДІСТЕМЕСІ

Аннотация

Математика пәнінен үйірме жұмысын жүргізу әдістемесі бойынша отандық математика ғылымына еңбегі сіңген математик-ғалымдар жайлы арнайы тақырып алып, баяндама мен эссе жаздырған жөн. Мәселен, «ОртаАзиялық тұңғыш академик-математик әйел-ғалымы Әбенова Мәлике» тақырыпта жұмыс жасауға болады.

Abstract

One of the most important tasks of the issuance of State of the Development of Education in the Republic of Kazakhstan till integration of science in the conditions of heavy growth of resources of information technologies. Information technologies began appearance and became possibility to use their strong resources in aim of teaching. Therefore in work contemplate realization of principle of use visual methods in teaching of resource of information technologies on the basis school in the Republic of Kazakhstan.

Математика пәнінен үйірме жұмысын жүргізу әдістемесі бойынша отандық математика ғылымына еңбегі сіңген математик-ғалымдар жайлы арнайы тақырып алып, баяндама мен эссе жаздырған жөн. Мәселен, «ОртаАзиялық тұңғыш академик-математик әйел-ғалымы Әбенова Мәлике» тақырыпта жұмыс жасауға болады.

Әбенова Мәлике 1940 жылы Оңтүстік Қазақстан облысы, Арыс қаласында педагогтар отбасында туылған. 2002 жылы Қазақстан Республикасы Жоғары Аттестациялық Комитет «Профессор» ғылыми атағын берді. 1960 жылы М.Әуезов атындағы Шымкент педагогикалық институтының физика-математика факультетін «Математика» мамандығы бойынша үздік дипломмен бітірген.

1960-1975 жылдары Шымкент қаласы №24 орта мектепте математика пәнінің мұғалімі, 1975-1993 жылдар аралығында Шымкент педагогика институтында оқытушы, аға оқытушы, доцент, профессор қызметтерін атқарды. 1978-1981 жылдары Абай атындағы Қазақ педагогика институтының аспирантурасында оқыған. 1984 жылы Киев қаласындағы Украина педагогика ғылыми-зерттеу институты жанындағы арнайы ғылыми диссертациялық кеңесте «Математиканы оқыту әдістемесі» бағытында кандидаттық диссертациясын қорғады. М.Әуезов атындағы Шымкент педагогикалық институтында «Математиканы оқытудың теориясы мен әдістемесі» кафедрасының доценті, кафедра меңгерушісі, профессоры қызметтерін атқарды. «Жоғары орнының үздік оқытушысы» мемлекеттік грантының 2007 жылғы иегері. Ғылыми-әдістемелік еңбектері: Математика тарихы. – Алматы, 1998 ж.; Математиканы оқытудың әдістемесі. Шымкент, 2007 ж.; Қазақтың айкүнпарағы. Шымкент, 2009 ж.; Математика тарихы. Шымкент, 2008 ж.

Проофессор Малика Абенованың ғылыми зерттеу жұмысы мектеп математика курсын оқытудағы және математика мұғалімін кәсіптік дайындаудағы оқушылардың логикалық-әдіснамалық білімдерін арттыру мәселелеріне бағытталған. Оның 500 астам ғылыми-әдістемелік ғылыми еңбектері жарияланған. Оның ішінде 45 оқу-әдістемелік құралдың, 3 монографияның авторы. Проофессор Малика Абенованың ғылыми жетекшілігімен бірнеше ғылым кандидаты мен ғылым докторлары дайындалған. Профессор Әбенова Мәлике апайдың ғалым шәкірті: академик-ғалым БҮРКІТ Әуесхан Қантөреұлы.

Қазіргі кезде Абенова Ажар апайдың бастамасымен Абенова Малиеа апайдың есімін Шымкент қаласының №132 жалпы орта мектебіне беру жөнінде ұсыныс жасалды, біздер де қолдаймыз, өйткені, **ОРТА**

АЗИЯЛЫҚ ТҰҢҒЫШ МАТЕМАТИК ӘЙЕЛ-ҒАЛЫМЫ ӘБЕНОВА МӘЛИКЕ ұстазымыз – тарихи тұлға!!!

«Тарихты адамзат жасайды, адам баласы өзі жүз жасайды, ұрпағымен мың жасайды». Әлемге әйгілі, ғұлама ғалым, ұлы математик Әл-Фарабиден бастап, яғни мыңжылдықтардан бері қарай ілімдері жалғасқан ұстаздардың қалдырған іздері мәңгілік...

Әдебиеттер

1.Академик-ғалым Бүркіт Әуесхан Қантөреұлы, әдіскер-мұғалім Нұрматова Жадыра Қалыбекқызы. Математика тарихы. Алматы, 2021.
2.Академик-ғалым Бүркіт Әуесхан Қантөреұлы, әдіскер-мұғалім Нұрматова Жадыра Қалыбекқызы. Математика тарихын мектепте сыныптан тыс жұмыстарда оқыту әдістемесі. Алматы, 2024.

Рахымбаева Н.,
«Ақжар» жалпы білім беретін мектебінің география пәнінің мұғалімі,
Түркістан облысы, Қазығұрт ауданы, Ақжар ауылы, Қазақстан Республикасы.

ГЕОГРАФИЯ ПӘНІН ОҚЫТУДА КӨРНЕКІ ҚҰРАЛДАРДЫ ҚОЛДАНУ ӘДІСТЕМЕСІ

Аннотация

Жалпы білім беретін мектеп алдында қойылған жаңа да күрделі міндеттерге, адам үшін қажетті білім көлемінің өсуіне байланысты оқыту үдерісінде оқушыға ұсынылатын талаптар да өзгерді. Орта мектепте географияны оқытудағы негізгі міндеттерінің бірі оқушыларды терең, әрі берік білімнен, оларды өздерінің іс-әрекетінде саналы түрде, рационалды қолдану дағдысын қалыптастыру болып табылады. Оқушы оқу материалының мазмұнын жай ғана еске түсіру мен қалпына келтіру жеткіліксіз болып, олардың өздері білім беру үдерісіне қатысуы, өз білімін өзіндік толықтыру дағдысы мен жылдам дамыған ғылыми және техникалық ақпарат ағысында бағдарлану маңызды болып табылады.

Abstract

One of the most important tasks of the issuance of State of the Development of Education in the Republic of Kazakhstan till integration of science in the conditions of heavy growth of resources of information technologies. Information technologies began appearance and became possibility to use their strong resources in aim of teaching. Therefore in work contemplate realization of principle of use visual methods in teaching of resource of information technologies on the basis school in the Republic of Kazakhstan.

География пәнін оқытуда көрнекі құралдарды қолдану әдістемесіне, оның ішінде көрнекіліктерді кешендік пайдалану әдістемесіне тоқталайық. Географияны оқыту құралдарының кешені деп оқу бағдарламасының қандай да бір тақырыбын оқуға арналған қажетті және жеткілікті құралдар жинағын түсінеміз. Кешендік оқыту құралдарын арнайы бір құрылыммен, яғни оқу үдерісінде қажетіне қарай, дидактикалық мүмкіндігіне орай, оларды бір-бірімен сабақтастыра отырып, өзара байланысты біртіндеп тізбектей қолдану өте қажет. Географияны оқыту құралдарын қолдану үшін оларды таңдаған кезде ең алдымен ескеретін жәйт олардың дидактикалық мүмкіндігі, сабақ тапсырмалары мен нақты шарттарын ескеру керек.

Географиядан оқу құралдары жүйесінің қалыптасуы – білім беру құралдарының түріне өзіндік белгілері бойынша классификациялау ғана емес, сонымен қатар дидактикалық қасиеттері мен қызметтерін білуді де қажет етеді. Дидактикалық қасиеттер дегеніміз – оқу құралдарының басқалардан айырмашылықтары көрсетілетін белгілері мен дидактикалық функцияларда (қызметінде) көрініс табатын өзіндік ерекшеліктері. Дидактикалық қасиеттер тек қана оқу құралдарына тән болып келетін мүмкіншіліктерді ғана қамтиды. Географияны оқыту құралдарының

әрқайсысының дидактикалық қызметтерінің әртүрлі болып келетіндігіне қарамастан, олардың барлығына тән ортақ қызметтері бар. Атап айтқанда:

– оқушылар қабылдаған хабарларды ұғынып түсінуді, түсініктер мен ұғымдарды қалыптастыруды қамтамасыз ете алатын көрнекілік қызмет;

– хабарлау қызметі, өйткені оқу құралдары білімнің нақты көздерінің бірі болып саналады, яғни белгілі бір хабарларды жеткізушінің рөлін де атқара береді;

– орнын толтырушылық қызмет оқу үдерісін жеңілдетеді, көздеген мақсатқа көп күш, денсаулық , уақыт жұмсамай жетуге бағытталған;

– бейімдеушілік қызмет оқу үдерісіндегі қолайлы жағдайлар туғызуға, демонстрацияларды, өзіндік жұмыстарды ұйымдастыруға, оқушылардың жас ерекшеліктеріне байланысты ұғымдар мазмұнының бірдей болуына, білімнің бір қалыпты сабақтастығына бағдар алған;

– интегративтік қызмет, белгілі бір объектіні немесе құбылысты тұтастай да және оның бір бөлшегі ретінде қарастыруға мүмкіндік береді. Бұл қызмет оқу құралдарын кешенді түрде қолдану мен жаңа ақпараттық технологияның құралдарын қолдану арқылы жүзеге асырылады. Оқушы жаңа материалды тыңдаса, оқыса, бақыласа - барлығынан бұрын жұмысқа оның сезімі мен қабылдауы қосылады, содан соң - есте сақтау, біріктіру, пайымдау, ақпаратты шығармашылық өңдеу жүзеге асады. Егер мұғалім оқушының танымдық іс-әрекетіне әсер еткісі келсе, онда ол алдымен оның сезім мүшелеріне әсер етеді, осы талдағыштар арқылы адам ақпарат алады. Кейде көптеген география мұғалімдері мен әдіскерлерге сандық ақпараттық технологиялар жаңа құрал болып көрінетіндігі белгілі. Біз мұнда көрнекі құрал ретінде қолданудың жалпы мәселелерін, оның экрандық, дидактикалық мүмкіндіктерін ашып көрсетуді басты назарда ұстадық. Географияны оқытуда компьютерлік технологияны тиімді, әрі орнымен қолдану туралы мұғалімдерге арналған әдістемелік құралдар қажет-ақ. Мұндай әдістемелік құралдарды дайындау көптеген мектеп география пәні мұғалімдері мен әдіскерлердің және ғылыми қызметкерлердің әлі де болса көп уақыт бірлесіп жұмыс істеуін керек етеді. Дидактикалық компьютерлік ортадағы білім беру-дамыту үдерісінің жүйесі. Компьютерлік технология құралдары оқу үдерісінде келесі мақсаттарда қолданылады: Оқушының пәнге қызығушылығын арттыру; Оқушыға білім беру мен оны өзіндік жұмысқа үйрету; Білімді оқыту мен бақылау; Дағдыларды (санау, есеп шығару, графиктер салу және т.б.) бекіту мен дамыту; Мұғалім мен оқушының жұмысын ғылыми тұрғыда ұйымдастыру; Анықтамаларды (Библиография, және т.с.с.) алу, Оқушылардың географиялық фигураларды компьютерде бейнелеу дағдысын дамыту; Оқушының пәндік үлгерімі, оларды талдау, сабаққа қатысуы мен тәртібі жайлы мәлімет алу; оқытудың цифрлық техникалық құрылғыларды, жер бетіне (карта бойынша, глобуспен) саяхат жасау және сергітуді ұйымдастыру.

Әлемнің алдыңғы қатарлы елдерінде оқушы – оқулық – мұғалім жүйесі қалыптасқан. Жоғарыда аталған өзекті мәселені шешудің бірден-бір жолы қазіргі компьютерлік технологияның соңғы жетістіктерін география сабағында орнымен, әрі тиімді пайдаланып, оқытудың жаңа формалары мен әдістерін қолдана аламыз. Мектептерде географияны оқытуда компьютерлік технологияны қолданып, мұғалімдер мыналарды орындайды: Сабақ кестесі; сурет салу; күнтізбелік-күнделік; оқу материалдарының конспектісі; оқушылар жайлы мәліметтік қор құру; оқу үлгерімі жиынтығына арналған кесте, диаграмма тұрғызу; кеспе, үлестірме қағаздарын дайындау; графикалық редакторлар көмегімен карталарды салу; шаблон бойынша сурет құру; презентацияда объект анимациясын баптау, дыбыс қосу; география сабағында электрондық оқулықтарды қолдану; компьютерлік оқытушы бағдарламалармен жұмыс істеу; жаттықтырушы бағдарламаларды қолдану; күнтізбелік-тақырыптық жоспар түзу; плакат материалдарын ЭЕМ-де әзірлеу; компьютердің есептеу мүмкіндіктерін пайдалану; тест әзірлеу; бүкіл әлемдік интернет желісін, компьютерлік желі қызметтерін пайдалану; реферат жасау; ғылыми баяндамалар жазу; электрондық почтамен жұмыс және т.б. жұмыстар.

Қазіргі заман талабына орай, географияны оқытуда интернетті пайдаланып, төмендегі іс-әрекеттерді жүзеге асыруды ұсынамыз: Мультимедиялық түрдегі кітап, лекция, әдістемелік құралдар, ғылыми газет-журналдарды оқу; Педагогикаға қатысты компьютерлік оқытушы бағдарламаларды қолдану; Электрондық кітапхананы қолдану; Берілгендер қорын пайдалану; Ақпараттық- Анықтамалық жүйені пайдалану; Электрондық почтаны қолдану; Электрондық телеконференция өткізу; IRC (Internet Relay Chat); Каталог іздеу; Іздеу жүйесін қолдану; Мета іздеу жүйесін пайдалану және т.б. Жоғарыда айтылғандарды баяндай келе, мектепте география пәні мұғалімдерін компьютерлік сауаттылыққа үйретіп, электрондық оқулықтармен жұмыс істеуді меңгертуіміз керек. Сонымен бірге, олар сабағында интернетті де тиімді пайдалана алатындай болуы қажет. Компьютерлік технология оқу үдерісін дәстүрлі оқыту әдістерімен қатар

инновациялық оқыту әдістерін қалыптастыруда және жаңа ақпараттық технология білім беруді жетілдіру ісінде төмендегі мәселелерді шешуге мүмкіндік береді: 1) әрбір жеке тұлға үшін ашық білім беру жүйесін жасау; 2) білім беру саласын ақпараттық-әдістемелік жағынан жабдықтау; 3) оқу үдерісін автоматтандыру; 4) даралап оқыту; 5) тест жүйесі арқылы білімді бағалау; 6) қашықтан оқытуды ұйымдастыру, т.б. Сондай-ақ география сабағын оқытуда компьютерлік технология арқылы суреттерді, яғни географиялық карталарды қозғалысқа келтіру (жасанды интеллект арқылы анимация жасау), түр-түсін өзгерту, оған дыбыстар қосу мүмкіндігі көрнекілік принципінің жүзеге асырылуы болып табылады. Көрнекілік принципінің жаңаны тануда, бейнені елестетуде, материалды ұзақ есте сақтауда тиімділігі жоғары. Көрнекі құралдарды география сабағында қолдану үшін мұғалімдерден аса педагогикалық шеберлікпен әдістемелік нұсқауды талап етеді. Практика көрсеткендей, көрнекі құрал шын мәнісінде оқытуда едәуір көмек көрсетеді.
Көрнекі құралдардың ішіндегі динамикалық құбылыстарды бақылауға арналғандары өте сәтті шыққан деп есептеуге болады. Қозғалмалы модель географиялық түсінік немесе құбылысты тез арада қабылдауға мүмкіндік береді.

Әдебиеттер

1.Академик-ғалым Бүркіт Әуесхан Қантөреұлы, әдіскер-мұғалім Нұрматова Жадыра Қалыбекқызы. Географияны оқыту әдістемесі. Алматы, 2021.
2.Академик-ғалым Бүркіт Әуесхан Қантөреұлы, әдіскер-мұғалім Нұрматова Жадыра Қалыбекқызы. География пәнінен сыныптан тыс жұмыстарды ұйысдастыру әдістемесі. Алматы, 2024.

Тулешова Г.Ж
«Ақбұлақ» жалпы білім беретін мектебінің «Математика» пәнінің мұғалімі,
Қазақстан Республикасы, Түркістан облысы, Ордабасы ауданы, Ақбұлақ ауылы.

МАТЕМАТИКА ПӘНІ БОЙЫНША СЫНЫПТАН ТЫС ЖҰМЫСТАРДЫ ҰЙЫМДАСТЫРУ ЖӘНЕ ӨТКІЗУ ӘДІСТЕМЕСІ

Аннотация

Математика пәнінен сыныптан тыс жұмыстарда, математикалық үйірме, математикалық кештерде жұмысында әлемдік және Отандық математика ғылымына еңбегі сіңген математик-ғалымдар жайлы арнайы тақырып алып, баяндама мен эссе жаздыру бүгінгі күннің өзекті мәселесі болып табылады.

Abstract

Information technologies began appearance and became possibility to use their strong resources in aim of teaching. Therefore in work contemplate realization of principle of use visual methods in teaching of resource of information technologies on the basis school in the Republic of Kazakhstan.

Математика пәнінен сыныптан тыс жұмыстарда, математикалық үйірме, математикалық кештерде, әлемдік және Отандық математика ғылымына еңбегі сіңген математик-ғалымдар жайлы арнайы тақырып алып, баяндама мен эссе жаздырған жөн. Мәселен, «Ордабасы» тауы, Таңбалы бұлақ ауылының төл перзенті академик-ғалым, профессор, әдіскер-математик, «Нобель» медалінің лауреаты Бүркіт Әуесхан Қантөреұлы жайлы» тақырыпты алып, академиктер де ауылдан шыққан деп бірнеше мысалдар келтірген жөн. Атап айтқанда, қазақ халқының тұңғыш математик-академигі, ғалым Жәутіков Орынбек ағай, сондай-ақ, «ОртаАзиялық тұңғыш академик-математик, профессор әйел-ғалымы Әбенова Мәлике» тақырыпта жұмыс жасауға болады.

«ОртаАзиялық тұңғыш академик-математик, профессор әйел-ғалымы Әбенова Мәлике» үздік шәкірті **Бүркіт Әуесхан Қантөреұлы** 1971 жылы 28 (19) сәуір күні Түркістан облысы *(Оңтүстік Қазақстан облысы)*, Ордабасы ауданы *(Бөген ауданы)*, Ордабасы *(Ордабасы тауы, Таңбалы бұлақ)* елді мекенінде дүниеге келген.

1978-1986 жылдары «Қажымұқан» сегізжылдық мектебінде оқып, «Үздік куәлік» белгісімен, 1986-1988 жылдары «С.Сейфуллин» онжылдық мектепті Алтын медаль белгісімен бітірген. 1988 жылы Алматы қаласындағы Әл-Фараби атындағы Қазақ Ұлттық Университетінің «Қолданбалы математика және механика» мамандығына емтихан тапсырып, 1993 жылы Қ.А.Иассауи атындағы Халықаралық Қазақ-Түрік Университетінің «Физика-математика» факультетінің «Импульс эксперименттік курсы» (информатика мұғалімдерін жедел даярлау) бағдарламасы бойынша «Математика-информатика және робот техника» пәнінің мұғалімі біліктілігін алған. Осы жылдары студенттік кезеңін мұғалімдікпен шебер ұштастырып, Шымкент қаласының №24 мектебінде математика және информатика пәнінің мұғалімі қызметін қоса атқарған.

1993-1994 ж.ж. КСРО жолдамасымен педагогикалық еңбек жолын Ордабасы ауданы, Бадам елді мекені, «Қажымұқан» атындағы орта мектепте мұғалім қызметімен жалғастырған. 1994-2004 ж.ж. М.Әуезов атындағы Оңтүстік Қазақстан университетінің «Математика және информатика» кафедрасының оқытушысы, 2004-2005 ж.ж. Ордабасы ауданы, Темірлан елді мекенінде Ордабасы аудандық білім бөлімінде «Математика және информатика» пәнінің әдіскері-инспектор қызметтерін атқарған. 2005-2021 жылдар аралығында М.Әуезов атындағы Оңтүстік Қазақстан мемлекеттік университеті, «Жаратылыстану-педагогика» факультетінің декан орынбасары, «Жоғары математика» кафедрасының аға оқытушысы, доцент, Университеттің «Үздік аға оқытушысы», «Үздік профессоры» атағын қатарынан 2011-2016 жылы және 2016-2021 жылы екі мәрте иеленген. Университетте «АРХИМЕД *&* *Perpetuum mobile*» жас конструкторлар мен дизайнерлердің Кіші Академиясының жетекшісінің орынбасары ретінде оның іргетасын қалаған ғалымдардың бірі. 2021-2022 жылдары Төлеби ауданының мамандандырылған мектеп-интернатының математика информатика пәнінің мұғалімі қызметін атқарған. «Математиканы оқыту әдістемесі» және «Математиканы оқытуда жасанды интеллект негіздерін қолдану әдістемесі», «Информатиканы оқыту әдістемесі», «Робот техника мен жасанды интелектті оқыту әдістемесі», «IT және робот техника» «Оқушыларды ғылыми жоба байқауына дайындау әдістемесі» жайлы көптеген оқулықтар, монографиялар, оқу-әдістемелік құралдар, әдістемелік көмекші құралдар мен авторлық бағдарламалардың, мемлекеттік стандарттардың авторы.

Негізгі қызметпен қатар, 1994-1996 жылдары «Аспирантура» бөлімінде информатика оқытушысы, «Компьютерлік тест орталығы» бастығы, инженер-программист қызметін, 1996-2001 жылдары Шымкент қаласының әлеуметтік-педагогикалық университетінің «Жаратылыстану-математика» кафедрасының меңгерушісі қызметін атқарды және аудандық/қалалық, облыстық, республикалық мектептерге, лицейлер мен гимназияларға ғылыми жетекшілік жасады. Ә.Қ.Бүркіттің 10.000-нан астам ғылыми-әдістемелік еңбектердің, 1000 кітап, 100.000 электрондық кітап пен өнертапқыштық жұмыстың авторы. Қазақстандағы ең үздік шығармагерлік жұмысы ретінде Қазақстан Республикасы білім және ғылым министрлігінің 10 маусым 2002 жылғы №460 бұйрығымен бекітілген, Қазақстан Республикасының мемлекеттік жалпыға міндетті білім беру стандартының (030140 - «Математика және информатика» мамандығы) авторы. Ә.Қ.Бүркіт республикалық және халықаралық ғылыми конференцияларда баяндама жасап, оның ғылыми мақалалары шетелдік журналдарда, ғылыми басылымдарда, отандық ғылыми-әдістемелік журналдарда магистрлік, докторлық ғылыми еңбектері жарияланды.

2012 жылы «С.Мұқанов» атындағы жалпы орта мектептің «Математика» кабинетіне, 2018 жылы Шымкент қаласының №61 жалпы орта мектебінің «Математика» кабинетіне академик, профессор Бүркіт Әуесхан Қантөреұлының құрметті есімі берілді. 2005-2021 жылдары «Қазақстанның білім және ғылым әлемі»

республикалық журналының бас редакторы, «Алғырлар, Тапқырлар, Ойшылдар, Мектебі» республикалық журналының бас редакторы, «Мектеп және ата-ана» республикалық журналының редакторы, «Самғау» республикалық журналының редакция алқасының мүшесі. Ғылыми-педагогикалық саласындағы еңбек өтілі 40 жыл. Мерейлі өнертапқыш-педагогтар отбасында жұбайы: Жадыра Қалыбекқызы – «Күміс алқа» және «Алтын алқа» иегері, профессор, педагог-психолог, платина дәрежелі көшбасшы. Тәрбиелі, салихалы және өнегелі, өнертапқыш ұлдары мен қыздары, немерелері, шөбере, шөпшек, 21 ұрпақтары бар.

Әдебиеттер

1.Академик-ғалым Бүркіт Әуесхан Қантөреұлы, әдіскер-мұғалім Нұрматова Жадыра Қалыбекқызы. Математика тарихы. Алматы, 2023.
2.Академик-ғалым Бүркіт Әуесхан Қантөреұлы, әдіскер-мұғалім Нұрматова Жадыра Қалыбекқызы. Математика тарихын мектепте сыныптан тыс жұмыстарда оқыту әдістемесі. Алматы, 2024.

Жусипова Г.А
Учительница русского языка и литературы
школа-лицей №77 имени А.Аскарова, г.Шымкент.

МЕТОДИКА УСОВЕРШЕНСТВОВАНИЯ ПРИНЦИПА НАГЛЯДНОСТИ В ПРЕПОДАВАНИИ РУССКОГО ЯЗЫКА И ЛИТЕРАТУРЫ

Аннотация

Термин "наглядность" употребляется в основном в трех смыслах: как объект, как некоторое свойство предмета, как определенная деятельность человека. Представление о наглядности значительно углубилось и изменилось за последние десятилетия: достаточно назвать формулу наглядности профессора В.Г.Болтянского «Изоморфизм плюс простота», подход профессора А.Н.Леонтьева, по мнению которого наглядность должна служить внешней опорой внутренних действий совершаемых учащимися. В ряде современных исследований профессора Н.А.Менчинской, профессора Л.П.Гуровой, профессора П.Я.Гальперина, профессора Т.В.Кудрявцева, профессора Буркита Ауесхана Кантуреевича наглядность рассматривается на уровне абстрактного и в процессе практической деятельности.

Abstract

For realization above said before teacher standsthe question is it necessary to perfect, the quality a teaching, efficient and demonstrative using of new informational technologies, as well as complex use of education facilities on mathematics lesson in the secondary school. In this article we consider the notion of the visual teaching.The visual aid probably appeared together with origin of human society, togcther with the need of the transmission to information on being absent at the present moment subject or phenomena.

Наглядность, вероятно появилась вместе с возникновением человеческого общества, вместе с потребностью передачи информации об отсутствующем на данный момент предмете или явлении. Об этом говорят дошедшие до нас наскальные рисунки. Наглядное же обучение возникло, по всей видимости, с первыми школами. История не сохранила имени того человека, который первым начал использовать элементы наглядного обучения, нет точного описания их применения в школьной практике. Люди стали применять наглядное обучение до изобретения письменности. В школах Древнего Египта, Древнего Рима, Древней Греции оно нашло широкое применение.

Развитие устной и письменной речи, а с ними развитие абстрактного мышления, положили начало распространению методов наглядного обучения. Изменился стиль написания книг, он стал более выразительным, эмоциональным. В рукописных и печатных книгах появились рисунки. У Томаса Мора, например, в его книге «Утопия» на острове Утопия идет обучение детей по книгам с картинками. Однако самого термина наглядного обучения еще не было, как не было и строгого теоретического обоснования такого обучения. Применение наглядных пособий основывалось на интуитивных, чисто зрительных представлениях.

Основоположником принципа наглядности, давшим его обоснование, мы считаем чешского педагога Яна Амоса Коменского. Великий ученый-педагог Я.А.Коменский дал определение наглядности, которое называют «Золотым правилом дидактики». Именно оно послужило началом одного из важнейших путей развития школы, явилось первой ступенью для многих педагогических исследований.

Я.А.Коменский понимал наглядность как чувствительный компонент, который позволяет с помощью разных органов чувств получить более полную, достоверную информацию о том объекте или явлении,

которые воспринимаются человеком « …все, что только можно представить для восприятия чувствами, а именно: видимое – для восприятия зрением, слышимое – слухом, запахи – обонянием, что можно вкусить – вкусом, доступное осязанию – путем осязания. Если какие – либо предметы можно воспринимать несколькими чувствами, пусть они сразу схватываются несколькими чувствами».

Чешский педагог рекомендовал начинать учение с непосредственного восприятия предмета в натуре, а если такового предмета не было, то его можно было бы заменить картиной или копией его изображения. Все это выше сказанное относилось к явлениям. Я.А.Коменский учил, что человек должен получать знания путем собственных наблюдений, а не с чужих слов.

Главное место в вопросе наглядности Я.А.Коменский отводил зрению. Его книга «Мир чувственных вещей в картинках» была первым учебником, написанным с учетом принципа наглядности. Этой книгой долго пользовались при преподавании языка. Таким образом, мы видим, что Я.А.Коменский связывал наглядность с чувственным познанием. Наблюдение он считал основой получения всякого знания.

Говоря о наглядном обучении русского языка и литературы, все педагоги того времени имели в виду непосредственное восприятие органами чувств и окружающего мира, разрабатывали методику наглядного обучения, хотя прямо, открыто вопрос о взаимосвязи определения наглядного обучения, категории цели и деятельности не ставился.

Великий русских педагог правильно понимал роль и назначение наглядного обучения, выдвигая идею внешней опоры. «Учите ребенка каким-нибудь пяти незнакомым словам, и он будет долго и напрасно мучиться над ними: но свяжите с картинками 20 таких слов – и ребенок усвоит их налету. Вы объясняете ребенку очень простую мысль, и он вас е понимает; вы объясняете тому же ребенку сложную картинку, и он вас понимает быстро».

Учение Я.А.Коменского развивают великие и мировые педагоги И.Ф.Гербарт, Ф.Дистервег, а также, ивестный и знаенитый мировой ученый, академик-ученый, почетный профессор РК, Советник *(ученое звание)* РАЕ, лауреат «Нобелевской» медали Буркит Ауесхан Кантуреевич и другие мировые ученые. Они разрабатывали методику наглядного обучения русского языка и литературы, требования к использованию наглядного материала на уроке учителем:

- не следует слишком долго демонстрировать предмет, т.е. учитель должен очень тщательно продумать вопрос о длительности использования наглядного материала;
- демонстрация одного и того же предмета утомляет ученика, т.е. сформулировано требование применения разных видов наглядности на уроке;
- несвоевременные паузы, посторонние предметы «нарушают свободное течение апперцептивного механизма и разрывают ряды представлений (Гербарт), т.е. при использовании наглядного материала следует помнить о механизме восприятия, о целостности, целесообразности и методике применения наглядных средств;
- идти постепенно «от близкого к далекому, от легкого к более трудному» (Ф.Дистерверг), идти постепенно от простого к сложному, подходить к наглядному обучению творчески, не применять «Золотое правило дидактики» формально.

Материалистическое обоснование принципа наглядности дал велики русский педагог К.Д.Ушинский, что послужило большим шагом вперед перед изучением этой проблемы. Он считал, что наглядность нельзя связывать только со зрительными ощущениями. «На уроках русского языка и литературы дети мыслить формами, красками, звуками, ощущениями». К.Д.Ушинский сформулировал определение наглядного обучения как учения, построенного на конкретных образах, непосредственно воспринимаемых ребенком, независимо от того, воспринимаются они в процессе обучения русского языка и литературы под руководством учителя или в результате самостоятельных наблюдений ребенка. Живую и образную речь он считал одним из особых и важнейших видов наглядности. В процессе обучения учитель может оживить свой рассказ «Во-первых, наглядностью, показывая детям сам предмет с тем, чтобы они, глядя на него, могли не только припомнить прочитанное но и дополнить его на непосредственного созерцания; Во–вторых, разнообразием и живостью вопросов».

Для К.Д.Ушинского наглядность – важнейший дидактический принцип, на котором основывается обучение, обязательно присутствующий в методах и приемах обучения.

И.Гербарт считал, что перед непосредственным изучением какого-либо объекта или явления, перед непосредственным наблюдением за ним, учеников следует ознакомить с предметом наблюдения, показать, что следует выявить, т.е. прибегать к апперцепции. Здесь мы видим, что он подошел вплотную к вопросу целевой установки, созданию определенного фона, на котором строится наглядное обучение.

Ф.Фребель занимался вопросами школьного воспитания, но его заслуга состоит в том, что он выделил активный компонент, компонент творчества в вопросе наглядного обучения русского языка и литературы.

Литература

1.Профессор Буркит Ауесхан Кантуреевич. Методика преподавания русского языка и литературы. Алматы, 2018. I том.
2. Академик, профессор Буркит Ауесхан Кантуреевич. Методика преподавания русского языка и литературы. Алматы, 2019. II том.
3. Профессор Буркит Ауесхан Кантуреевич. Методика преподавания русского языка и литературы. Алматы, 2020. III том.
4. Академик Буркит Ауесхан Кантуреевич. Методика преподавания русского языка и литературы. Алматы, 2021. IV том.
5.Академик Буркит Ауесхан Кантуреевич. Методика преподавания русского языка и литературы. Алматы, 2022. V том.

Исмаилова Ж.Н
Учительница русского языка и литературы школа-лицей №77 имени А.Аскарова, г.Шымкент.

МЕТОДИКА ЭФФЕКТИВНОГО ПРИМЕНЕНИЯ ИССКУССТВЕННОГО ИНТЕЛЛЕКТА В ОБУЧЕНИИ РУССКОГО ЯЗЫКА И ЛИТЕРАТУРЫ

Аннотация

Методика применения искусственного интеллекта (ИИ) способствует интересно и наглядно провести урок русского языка и литературы. Цифровые архивы и библиотеки с использованием ИИ могут хранить и обрабатывать большие объемы литературных произведений, облегчая доступ к ним и способствуя их популяризации. Искусственный интеллект имеет значительный потенциал в образовании и литературе, особенно в контексте изучения русского языка. Он предлагает новые инструменты и возможности для эффективного обучения, создания и анализа литературных произведений на русском языке. С учетом развития ИИ его применение в образовании и литературе продолжит расти, способствуя расширению знаний и культурного разнообразия.

Abstract

For realization above said before teacher standsthe question is it necessary to perfect, the quality a teaching, efficient and demonstrative using of new informational technologies, as well as complex use of education facilities on mathematics lesson in the secondary school. In this article we consider the notion of the visual teaching.The visual aid probably appeared together with origin of human society, togcther with the need of the transmission to information on being absent at the present moment subject or phenomena.

«Стремительное развитие методов и технологий искусственного интеллекта на глазах превращает его в вызов, обращенный к каждому человеку. Мы создаем искусственный интеллект, и искусственный интеллект создает нас: то, что мы наблюдаем сейчас, а в еще большей степени будем наблюдать далее, можно охарактеризовать только одним словом: коэволюция», — отмечает Василий Громов, профессор департамента анализа данных и искусственного интеллекта.

Современный искусственный интеллект — это система, которая способна воспринимать свою среду и принимать меры, чтобы максимизировать шансы на успешное достижение своих целей, а также интерпретировать и анализировать данные таким образом, чтобы они обучались и адаптировались по мере развития.

Мы привыкли к тому, что язык является ведущим средством передачи мысли. Но какую роль язык играет сегодня, когда искусственный интеллект проникает во все сферы жизни и предлагает нам готовые решения, а ученые работают над реализацией прямой связи «мозг-компьютер», позволяющей людям передавать мысли напрямую, без использования письменного или разговорного языка? Какие функции языка остаются незаменимыми и приобретают особое значение в цифровую эпоху?

В аналитической философии любой смысл можно выразить посредством языка. Джон Сёрл в своей книге «Выражение и смысл» называет такую идею «принципом выразимости». Согласно этому принципу, все, что подразумевается, может быть сказано, любая осмысленная идея может быть облачена в слово. «Границы

моего языка, — говорит Людвиг Витгенштейн в «Логико-философском трактате», — означают также границы моего мира».

С помощью искусственного интеллекта можно создавать уникальные задания, автоматически проверять их и выстраивать индивидуальную образовательную траекторию в целом. При таком подходе учитель не просто объясняет материал, а становится тьютором, помогающим ставить цели и двигаться к ним.

Как нейросети оживляют различные интересные сказки, а также его персонажей. Сейчас появились сказки написанные искусственным интеллектом.

Золушка

Красная шапочка

В использование методов искусственного интеллекта в области литературоведения и лингвистики, а также их популярному описанию. В работе рассказывается история появления термина «искусственный интеллект», история его взаимосвязи с лингвистикой, описание основной терминологии и методологии искусственного интеллекта. Кроме того, рассматриваются отличие машинного обучения от статистики, проблемы, возникающие при обработке текстовых и звуковых данных, методология обработки естественного языка (NLP), этапы обработки текстовых данных, а также приводятся примеры практического применения методов искусственного интеллекта в сфере лингвистики и литературоведения. На основе теоретической части исследования проведён опрос людей из разных сфер деятельности с помощью Google Forms на тему их осведомлённости об искусственном интеллекте и об использовании его методов в сфере литературоведения и лингвистики, в частности. Результаты показали, что большинство респондентов недостаточно хорошо разбираются в этой теме, поэтому есть необходимость в создании дидактических материалов. Задачей которого является дидактически наглядное представление методов искусственного интеллекта и их применимости к решению филологических задач.

Почему языки мира важны для ИИ

Искусственный интеллект и лингвистика совпадают в своем стремлении моделировать язык.

Естественный язык — будь то русский, казахский, английский, марахти или фарси — обладает общим набором универсальных грамматических свойств. Все то, что на языках мира сказать можно, и все то, что на всех языках мира сформулировать нельзя — это сложная система, в теории имеющая нейробиологические основания.

Искусственный интеллект (ИИ) является одной из самых динамично развивающихся областей в современном мире. Его влияние ощущается во многих сферах, включая образование и литературу.

Мобильные приложения и онлайн-платформы, оснащенные ИИ, могут предлагать интерактивные уроки, практику в произношении, а также предоставлять персонализированные рекомендации для улучшения навыков изучения казахского языка. Автоматический распознавание речи и анализ контекста помогают ученикам улучшить навыки слушания и разговорной речи.

Литература

1.Профессор Буркит Ауесхан Кантуреевич. Методика преподавания русского языка и литературы. Алматы, 2018. I том.

2. Академик, профессор Буркит Ауесхан Кантуреевич. Методика преподавания русского языка и литературы. Алматы, 2019. II том.

3. Профессор Буркит Ауесхан Кантуреевич. Методика преподавания русского языка и литературы. Алматы, 2020. III том.

4. Академик Буркит Ауесхан Кантуреевич. Методика преподавания русского языка и литературы. Алматы, 2021. IV том.

Ходжаниязова Л.А

Учительница русского языка и литературы

школа-лицей №77 имени А.Аскарова, г.Шымкент.

МЕТОДИКА ПРИМЕНЕНИЯ КРИТИЧЕСКОГО МЫШЛЕНИЯ НА УРОКАХ РУССКОГО ЯЗЫКА И ЛИТЕРАТУРЫ

Аннотация

Критическое мышление означает рациональность и мышление с практической позиции, а не с позиции эмоций. Родителям следует развивать эти навыки у детей, чтобы улучшить их мыслительные способности. Это можно сделать с помощью определенных упражнений. Рассмотрим их подробнее.

Критическое мышление включает в себя, с одной стороны, логическое мышление, а с другой – умение задавать вопросы и искать доказательства каким-либо утверждениям. Человек, обладающий критическим мышлением, ищет наилучшее доказательство своим утверждениям и наилучшее объяснение каким-либо ситуациям. Его доказательства максимально четкие и исключают возможность быть неправильно понятым. Используя определенные упражнения, родители могут развить навыки критического мышления у ребенка. Очень важно начать развивать критическое мышление в наиболее подходящем для этого возрасте.

Abstract

For realization above said before teacher standsthe question is it necessary to perfect, the quality a teaching, efficient and demonstrative using of new informational technologies, as well as complex use of education facilities on mathematics lesson in the secondary school. In this article we consider the notion of the visual teaching.The visual aid probably appeared together with origin of human society, togcther with the need of the transmission to information on being absent at the present moment subject or phenomena.

Критическое мышление — это рациональный, скептический и непредвзятый анализ или оценка получаемой информации. Оно имеет три важных составляющих:

1.Отношение — стремление индивида рассматривать любую возникшую проблему с разных сторон.

2.Знание о методах, принципах и логике мыслительного процесса.

3.Навыки применения имеющихся знаний о мышлении на практике.

Психологи утверждают, что существует два способа мышления:

*Впитывание всей имеющейся информации, накопление фактов, позволяющее сделать мир более осмысленным.

*Технология «Критического мышления», сориентирована не только на сотрудничество учителя и учащихся, деятельностное участие самого ученика, а также на создание комфортных условий, снимающих психологическое напряжение. Работая по технологии «Критическое мышление», учащийся реализует свои потребности и возможности учиться решать свои проблемы самостоятельно, а также обучается способам оценки своей собственной деятельности. Используя технологию «Критическое мышление» на уроках иностранного языка, учитель развивает личность ученика в первую очередь при непосредственном обучении русскому языку, в результате чего происходит формирование коммуникативной компетенции, обеспечивающей комфортные условия для познавательной деятельности и самосовершенствования.

*Активное взаимодействие с получаемой информацией и оцениванием силы высказанных аргументов.

Подобный стиль мышления стал особенно актуален после резкого увеличения информации, производимой человечеством в последние десятилетия.

Кроме того, человеческое мышление подвержено систематическим ошибкам, которые получили название «когнитивные искажения».

В XIX веке Кант предположил, что любое знание строится на двух типах рассуждений: аналитических (поясняющих) и синтетических (расширяющих). Последние, по мнению философа, нуждаются в прояснении.

В XX веке К. Поппер поставил под сомнение сам научный метод. Исследователь высказал предположение о том, что научные выводы следует подвергать сомнениям. Ни одну теорию, писал Поппер, нельзя доказать, но ее можно попытаться опровергнуть, исследовав аргументы, на которых она основана. Если она выдержит проверку опровержением, ее следует считать научной.

Академик-ученый, профессор Буркит Ауесхан Кантуреевич предложил основные принципы критического мышления, о применении на уроках русского языка и литературы:

1.Цель, которую ставил создатель информации.

2.Проблема — вопросы, на которые ищет ответ автор.

3.Допущения — аргументы, приводимые автором как само собой разумеющиеся.
4.Точка зрения автора на приводимые аргументы. Насколько он считает их истинными?
5.Данные — насколько достоверна информация, приводимая в тексте.
6.Концепции и идеи.
7.Выводы и их интерпретация автора.
8.Следствия — призыв к действию, который предлагает автор. Как развить критическое мышление у детей.
Определение:
*Критическое мышление это такой тип мышления – о любом предмете, содержании или проблеме, в котором думающий улучшает качество его мышления при помощи умелого использования структур и интеллектуальных стандартов, присущих мышлению.
*Критическое мышление, вкратце, это самонаправляемое, самодисциплинируемое, самооценивающее и самокорректирующее мышление. Это предполагает соглашение со строгими стандартами, что влечет за собой эффективную коммуникацию и способность решать проблемы. и обязательство преодолевать наш природный эгоцентризм и социоцентризм.
Настоящий интеллигент способен мыслить, контролировать собственные эмоции и обладает исследовательскими навыками. Это те важные качества, которые следует развивать у детей.
Приемы критического мышления должны сопровождать учеников и в школе на уроках русского языка и литературы, который изучает ученики, важно, чтобы педагог:
-Поощрял групповую работу. Среди сверстников у детей больше шансов научиться использовать аргументы и оценивать высказывания других.
-Стимулировал творческие способности. Поставив задачу, учитель не должен давать готовых инструкций по ее выполнению, но предлагать детям найти способ решения самостоятельно. Также полезным является подведение итогов работы на уроке в виде схем и рисунков, которые ученики должны сделать самостоятельно.
-Привлекал детей к мозговому штурму для решения важных проблем на уроке. Метод позволяет не только научиться оценивать чужие аргументы, но и быть толерантным к различным точкам зрения.
-Учил сравнивать и сопоставлять различные явления.
-Задавал вопросы, учил самостоятельно ставить вопросы и искать ответ на них. Так, один из методов развития критического мышления — деление вопросов на «толстые», требующие развернутого ответа, и «тонкие», на которые достаточно ответить однозначно.
-Поощрял ставить собственные образовательные цели к теме. Один из методов развития критического мышления предполагает, что после оглашения темы школьники могут самостоятельно выбрать, что именно в ней интересно и изучить этот аспект.
-Привлекал к проведению дискуссий и дебатов. Они помогают не только четко сформулировать свое отношение к проблеме, но и аргументированно его высказать. Ученики, овладевший навыками критического мышления, не будет никакую информацию воспринимать за чистую монету, способен описать и проанализировать свои чувства и переживания, берет на себя ответственность за последствия, не зависит от постороннего мнения и способен воспринимать абстрактные понятия.
Итак, эффективное применение критического мышления на уроках русского языка и литературы — это полезный навык, формирование которого зависит от совместных усилий педагогов и родителей.

Литература

1.Профессор Буркит Ауесхан Кантуреевич. Методика преподавания русского языка и литературы. Алматы, 2018. I том.
2. Академик, профессор Буркит Ауесхан Кантуреевич. Методика преподавания русского языка и литературы. Алматы, 2019. II том.
3. Профессор Буркит Ауесхан Кантуреевич. Методика преподавания русского языка и литературы. Алматы, 2020. III том.
4. Академик Буркит Ауесхан Кантуреевич. Методика преподавания русского языка и литературы. Алматы, 2021. IV том.
5.Академик Буркит Ауесхан Кантуреевич. Методика преподавания русского языка и литературы. Алматы, 2022. V том.

Айқожаева Райхан
«С.Мұқанов» атындағы жалпы білім беретін мектебінің

информатика пәнінің мұғалімі,
Түркістан облысы, Ордабасы ауданы, Бадам ауылы.

«ИНФОРМАТИКА ЖӘНЕ РОБОТ ТЕХНИКА» ПӘНДЕРІ БОЙЫНША СЫНЫПТАН ТЫС ЖҰМЫСТАРДЫ ҰЙЫМДАСТЫРУ ЖӘНЕ ӨТКІЗУ ӘДІСТЕМЕСІ

Аннотация

Информатика және робот техника пәндерінен сыныптан тыс жұмыстарда, үйірме, информатика және робот техника ғылымына еңбегі сіңген ғалымдар жайлы шығармашылық кештерде арнайы тақырыппен жұмыс жасау бүгінгі күннің өзекті мәселесі болып отыр.

Abstract

Information technologies began appearance and became possibility to use their strong resources in aim of teaching. Therefore in work contemplate realization of principle of use visual methods in teaching of resource of information technologies on the basis school in the Republic of Kazakhstan.

Информатика және робот техникадан сыныптан тыс жүргізілетін жұмыс деп мұғалімнің оқушылармен сабақтан басқа уақытта жүргізілетін жұмыстардың жүйесін айтамыз. Информатика және робот техникадан сыныптан тыс жүргізілетін жұмыстарды екі түрге бөлуге болады: 1. Бағдарламадағы материалдарды толық түсінбеген оқушылармен жүргізілетін жұмыстар; 2. Информатика және робот техника бойынша шығармашылық-зерттеушілік және өнертапқыштық қабілеттері жоғары информатика және робот техника пәніне асқан қызығушылықпен қарайтын оқушылармен жүргізілетін жұмыстар. Бірінші бағыт әр түрлі себептермен білім деңгейі, біліктілігі төмендеген оқушылармен жүргізіледі. Мұндай жұмыстар білім деңгейлері бірдей болатын оқушыларды 10-15-тен топтастыра бөліп алып, сабақтан тыс уақытта қосымша дәріс беру арқылы жүргізіледі. Қалыс қалған оқушылармен дайындық, мүмкіндігінше жүйелі түрде (аптасына бір немесе екі рет) әр оқушыға нақты көмек ретінде болуы керек. Қайталау жасалғаннан соң, оқушылардың білім деңгейі дәрежесіне толық көз жеткізу үшін қорытынды бақылау жүргізіліп, әр тақырып бойынша баға қойылуы қажет. Пән мұғалімі әр тақырып бойынша оқушылардың қалыс қалу себептерін анықтап, жиі жіберетін қателіктерге талдау жасауы керек. Ал, екінші бағыт: а) оқушылардың информатика және робот техникаға қызығушылығы мен жасампаздығын арттыру; ә) бағдарламада қамтылған сұрақтарды тереңірек және кеңірек оқыту; б) оқушылардың информатика және робот техникаға қабілеттерін, іздену дағдыларын арттыру; в) информатика және робот техникалық ойлауын тереңдету; г) ғылыми-көпшілік әдебиеттерді өз бетімен пайдалана білуге үйрету; д) информатика және робот техниканы ғылым мен техникада, өмірде пайдалана білу т.б. мақсаттарға жетуін көздейді. Екінші бағыт бойынша сыныптан тыс жүргізілетін жұмыстардың төмендегідей түрлерін атауға болады: 1) информатика және робот техникалық үйірме; 2) информатика және робот техникалық викториналар, конкурстар; 3) информатика және робот техникалық олимпиадалар; 4) информатика және робот техникалық кеш; 5) информатика және робот техникалық экскурсия; 6) информатика және робот техникалық әдебиеттер оқу; 7) информатика және робот техникалық рефераттар мен шығармалар жазу; 8) информатика және робот техникалық қабырға газеті.

Информатика және робот техникалық үйірме, әдетте оқу үлгерімі жақсы оқушыларды қамтиды. Нашар оқитын оқушылар қатысқысы келсе, оларға да үйірме есігі ашық болуы керек. Үйірмеге қатысатын оқушылар саны 10-15 болғаны қолайлы. Үйірменің алғашқы отырысында, оның төрағасы сайланып, үйірме мүшелерінің құқықтары мен міндеттері келісілуі керек. Үйірменің жарты жылдық немесе жылдық жоспары жасалынып, әрбір мүшесіне тапсырмалар бекітілуі керек. Үйірме отырысын ыңғайына қарай аптасына 1 сағаттан 1 рет немесе 1 айда 2 рет өткізуге болады. Үйірме отырыстары еркін пікір алмасу жағдайында, белсенді пікірталас түрінде өткізілгені өте тиімді. Үйірме сағатының тақырыптары (34 сағатты құрайды) сан алуан болып, әр түрлі сұрақтарды қамтуға болады. Біз мысал ретінде информатика және робот техниканы үйренуге арналған үйірме жұмысының бағдарламасын келтірдік:

	Жұмыстың мазмұны	**Орындалу мерзімі**	**Баяндамашылар**
	2	3	4

	Информатика және робот техника ғылымы мен мамандығы туралы әңгіме. Үйірме жұмысының жоспарын бекіту. Үйірме төрағасын тағайындау.	07.09.2024	Айқожаева Райхан
	Әлемдік дәрежедегі информатика және робот техника ғылымдарының даму бағыты. Жасанды интеллект негіздерін қолдану.	12.10.2024	Академик-ғалым, профессор, Нобель медалінің лауреаты Бүркіт Әуесхан Қантөреұлы
	...	15.11.2024	Айқожаева Райхан
	Үйірме жұмысын қорытындылау.	21.05.2025	Айқожаева Райхан

Үйірме жұмысының жетекшісі “информатика және робот техника” пәндерінің мұғалімі Айқожаева Райхан. Оқушыларға оқыған әдебиеттері бойынша баяндама, реферат жазу, кестелер, үлгілер жасауға үйрету, керекті әдебиеттерді таңдай білуге үйрету мұғалім қызметінің басты құралдары. Мектеп оқушыларын жиі жарияланатын “Информатика және робот техника үйірмесінің кітапханасы”, “Информатика және робот техникаға еңбегі сіңген ұлы ғалымдардың өмірі” сериялары ұтымды пайдалануға бағыттаған жөн. Сонымен қатар, “Информатика және робот техника в школе”, “ИФМ” журналдарын қарастырып, информатика және робот техникалық олимпиадалар, оқушылардың ғылыми жобалар байқауларына үздіксіз қатысып отыруы керек.

«С.Мұқанов» мектебімізде «Академик Бүркіт Әуесхан Қантөреұлының құрметті есімі» арнайы информатика кабинетіне берілген, 2012 ж.

«Информатика және робот техника» пәндерінен үйірме жұмысын жүргізу әдістемесі бойынша Отандық информатика және робот техника ғылымына еңбегі сіңген өнертапқыш-ғалымдар жайлы арнайы тақырып алып, баяндама мен эссе жаздырған жөн. Мәселен, «Ордабасылық академик-ғалым, өнертапқыш-профессор, информатика және робот техниканың жоғары білікті IT-маманы Бүркіт Әуесхан Қантөреұлы жайлы» тақырыпта ғалымның өмірдеректерін интернеттен алып, слайд жасап, оқушыларға үлгі ретінде, «Ауылдан шыққан академик-ғалым Бүркіт Ә.Қ.» деп, «С.Мұқанов» мектебімізде академикке арнайы информатика кабинетіне ғалымның есімі құрметтеп аталған болатын деп, атап көрсетіп едәуір жұмыс жасауға болады.

Әдебиеттер

1.Академик-ғалым Бүркіт Әуесхан Қантөреұлы, әдіскер-мұғалім Нұрматова Жадыра Қалыбекқызы. Информатика және робот техника тарихы. Алматы, 2021.
2.Академик-ғалым Бүркіт Әуесхан Қантөреұлы, әдіскер-мұғалім Нұрматова Жадыра Қалыбекқызы. Информатика және робот техника тарихын мектепте сыныптан тыс жұмыстарда оқыту әдістемесі. Алматы, 2024.

Султанбекова А.М
«Ж.Баласағұн» атындағы №6 мектебінің «Математика» пәнінің мұғалімі, Шымкент қаласы,

МАТЕМАТИКА ПӘНІН ОҚЫТУДА САНДЫҚ ТЕХНОЛОГИЯ ҚҰРАЛДАРЫН ҚОЛДАНУДЫҢ ӘДІСТЕМЕЛІК ЕРЕКШЕЛІКТЕРІ

Аннотация

Қазіргі кезде математика пәнін оқытуда сандық технология құралдарын қолданудың әдістемелік ерекшеліктерін жасау бүгінгі күннің талабы. Компьютерлік техниканың дамыған құралдарымен байланыстың спутниктік каналдарын пайдаланып, видеосабақтар жүргізу қашықтықтан білім беру практикасында көптеп қолданылуда.

Abstract

One of the most important tasks of the issuance of State of the Development of Education in the Republic of Kazakhstan till the year 2025 is integration of science in the conditions of heavy growth of resources of information technologies.

Information technologies began appearance and became possibility to use their strong resources in aim of teaching. Therefore in work contemplate realization of principle of use visual methods in teaching of resource of information technologies on the basis school in the Republic of Kazakhstan.

Бүгінгі ғылым мен техниканың дамыған жаңа технологиялық құралдарын қолдану, біріншіден оқытушының жаңаша білім беруді жүргізушілік рөлін анықтап берсе, екінші жағынан оқушылардың танымдық және шығармашылық белсенділігінің дамуына жаңа мүмкіндіктер ашуда. Математика сабағында компьютерлік технологияны қолдану негізінде, оқу-білімнің нәтижесі зор екенін, жаңа ғасырда оқу-тәрбиенің маңызын жете түсіндіру қажет. Жалпы орта мектептің математика пәнін оқытуда сандық технология құралдарын қолданудың әдістемелік ерекшеліктерін қарастырамыз.

Мәселен, Ара қашықтығы 15 км болатын А қаласынан В ауылына бір мезгілде екі жолаушы жолға шықты. Олар бір мезгілде В ауылына келулері керек еді. Екінші жолаушы бірінші жолаушыдан сағатына 1 км аз жүргендіктен жарты сағат кеш келді. Әрбір жолаушы қандай жылдамдықпен жүрген ?

Міне осындай мәселе есептің мазмұнын, компьютер экранында өтіп жатқан қозғалысты көргеннен кейін оқушыларға сұраққа жауап беру қиынға түспейді.

Мұғалім: Есептің шарты қандай? Онда нелер берілген? Есептің шартында қандай шамалар қатысқан ?

Оқушы: А қаласынан В ауылына дейінгі қашықтық 15 км екені берілген. Жолаушылардың жылдамдықтарының арасында және берілген ара қашықтықты жүріп өтуге кеткен уақыттардың арасындағы айырма берілген. Бұл есептің шартында ара қашықтық және уақыт шамалары берілген.

Мұғалім: Есепте нені табу керек ?

Оқушы: Есепте әрбір жолаушының жылдамдығын табуды сұрайды.

Мұғалім: Жолаушылардың жылдамдықтарын табу үшін қандай формулаларды қолданамыз ?

Оқушы: Бізге физика курсынан белгілі $S=v*t$, $v=S/t$ формулаларын қолданамыз.

Мұғалім: Есептің шартына қарай нені х арқылы белгілейміз.

Оқушы: А қаласынан В ауылына қарай шыққан бірінші жолаушының жылдамдығын $v_1=$ *х км/сағ* деп белгілейміз.

Мұғалім: Егер біз бірінші жолаушының жылдамдығын х десек, екінші жолаушының жылдамдығын осы белгісіз шама арқылы өрнектей аламыз ба ?

Оқушы: Ия, $v_2=(x-1)$ *км/сағ* екінші жолаушының жүрген жылдамдығы болады.

Мұғалім: А қаласынан В ауылына дейінгі қашықтықты бірінші жолаушы қанша уақытта жүріп өтеді ?

Оқушы: $\frac{15}{x}$ сағатта.

Мұғалім: Жолаушылардың 15 км ара қашықтықты жүріп өтуге кеткен уақыттары үшін қандай теңдеу құруға болады ?

Оқушы: $\frac{15}{x-1}-\frac{1}{2}=\frac{15}{x}$ теңдеуі арқылы.

Мұғалім: Бұл теңдеуді қалай шешеміз ?

Оқушы: Теңдеуді шешудің жалпы ережесі бойынша:

$30x-30=30x-x^2+x$, $x^2-x-30=0$, $x_{1,2}=\frac{1\pm 11}{2}$, $x_1=6$, $x_2=-5$.

Жауабы: v_1=6 км/сағ, v_2=5 км/сағ

Нәтижеде, бірінші жолаушының жылдамдығы 6 км/сағ, екінші жолаушының жылдамдығы v_2=5 км/сағ-қа тең екені шығады.

Эвристикалық әдісте мұғалім оқушылардың жас ерекшеліктеріне және білім деңгейіне сай ізденіс жүргізуге тартатын сұрақтар жүйесін алдын-ала дайындап алады.

2-мысал. $|x^2-3x-1|=3$ теңдеуін шешуде эвристикалық әдісті қолданып көрейік.

Компьютер мен оқушы арасындағы әңгіме:

Компьютер: $|x^2-3x-1|=3$ теңдеуі қалай шешіледі ?

Оқушы: $|x^2-3x-1|=3$ теңдеуін шешу үшін, оны мына түрде $x^2-3x-1=3$ және $-x^2+3x+1=3$ жазып аламыз.

Компьютер: $x^2-3x-1=3$ және $-x^2+3x+1=3$ теңдеулерін қандай ережеге сүйеніп жаздыңыз ?

Оқушы: Егер бізге $|a|$ саны берілген болса, онда модульдің анықтамасы бойынша:

$$|a|=\begin{cases} a, егер a>0, \\ -a, егер a<0. \end{cases}$$

Компьютер: Дұрыс, онда шыққан теңдеулер қалай шешіледі ?

Оқушы: $x^2-3x-1=3$, $x^2-3x-1-3=0$, $x^2-3x-4=0$

Компьютер: $x^2-3x-4=0$ теңдеуін қандай формуланы пайдаланып шешеміз ?

Оқушы: $x^2-3x-4=0$ теңдеуі $x^2+px+q=0$ түріне келді, бұл келтірілген квадрат теңдеу.

Мұғалім: Кім жауап береді, $x^2+px+q=0$ теңдеуінің жалпы шешімі қандай формуламен анықталады ?

Оқушы: $x^2+px+q=0$ теңдеуінің шешімі $x_{1,2}=\frac{3\pm5}{2}$, $x_1=-1$, $x_2=4$.

Компьютер: $-x^2+3x+1=3$ теңдеуі қалай шешіледі ?

Оқушы: $-x^2+3x+1-3=0$

Компьютер: Ары қарай қалай жүреді ?

Оқушы: Ұқсас мүшелерін біріктіреміз: $-x^2+3x-2=0$.

Компьютер: Белгісіз x-тің алдында тұрған минус таңбасын, оң таңбаға айналдыру үшін не істейміз ?

Оқушы: Теңдіктің екі жағын да бірдей (-1)-ге көбейтеміз. Сонда:

$-x^2+3x-2=0$ (-1), $x^2-3x+2=0$.

Бұл теңдеу де жоғарыдағы тәсілмен шешіледі:

$x_{3,4}=\frac{3\pm1}{2}$, $x_3=1$, $x_4=2$. Жауабы: $x_1=-1$, $x_2=4$, $x_3=1$, $x_4=2$.

Келесі мысал: Математикада компьютерді қолдану әдістемесі.

Бұл жайлы академик-ғалым, профессор, әдіскер-математик Бүркіт Әуесхан Қантөреұлының ғылыми-әдістемелік еңбектерінде терең зерттелген.

Әдебиеттер

1.Академик-ғалым Бүркіт Әуесхан Қантөреұлы, әдіскер-мұғалім Нұрматова Жадыра Қалыбекқызы. Математикада компьютерді қолдану әдістемесі. Алматы, 2021.

2.Академик-ғалым Бүркіт Әуесхан Қантөреұлы, әдіскер-мұғалім Нұрматова Жадыра Қалыбекқызы. Математикада сандық технологияны қолдану. Алматы, 2022.

3.Академик-ғалым Бүркіт Әуесхан Қантөреұлы, әдіскер-мұғалім Нұрматова Жадыра Қалыбекқызы. Математикада ақпараттық технологияны қолдану әдістемесі. Алматы, 2023.

4.Академик-ғалым Бүркіт Әуесхан Қантөреұлы, әдіскер-мұғалім Нұрматова Жадыра Қалыбекқызы. Білім беруді цифрландыру. Алматы, 2024.

Карабаева А.У
«Тамақтандыру индустриясы және сервис колледжі» МКҚК-нің «Химия және биология» пәндерінің оқытушысы, Шымкент қаласы,

БИОЛОГИЯ ПӘНІН ОҚЫТУДА ЖАСАНДЫ ИНТЕЛЛЕКТ НЕГІЗДЕРІН ТИІМДІ ҚОЛДАНУ ӘДІСТЕМЕСІ

Аннотация

Биологияны оқытуда ақпараттық компьютерлік техниканың заманауи мүмкіндіктерін пайдаланып, видеобайланысқа түсуге, жасанды интеллект негіздерін тиімді қолданып, биология сабағын өте қызықты, әрі сапалы етіп өткізуімізге қолымыз жетіп отыр. Биология пәнін жасанды интеллект қолдану арқылы оқытудың жаңа технологиясы мен әдістері, суреттер мен фотосуреттер мен анимациялық материалдардың берілуін іске асырады. Биологияны оқытуда жасанды интеллект негіздерін қолдану - білімнің мәнін, мазмұнын ашып, студнттердің өздігінен білім алу белсенділігін дамытып, ынтымақтастықта жұмыс істетуге мүмкіндіктер келтіруде.

Abstract

Therefore in work contemplate realization of principle of use visual methods in teaching of resource of information technologies on the basis school in the Republic of Kazakhstan.

One of the most important tasks of the issuance of State of the Development of Education in the Republic of Kazakhstan till is integration of science in the conditions of heavy growth of resources of information technologies. Information technologies began appearance and became possibility to use their strong resources in aim of teaching.

Биологияны оқыту үдерісінде жасанды интеллект, мультимедия, интерактивті тақта, ақпараттық жүйелер, гипертехнология, нанотехнология сияқты заманауи технологияларды қолданып оқыту жаңа инновациялық принциптерді іске асыру жолдары болып есептеледі. Биологияны оқыту үдерісінде жасанды интеллект негіздері мен нейрожелілерді қолдану негізінде "Интербелсенді байланыс" – қолданушының бағдарламамен диалогты қарым-қатынас жасауы, ақпарат алмасудың жоғары деңгейлі әдісі болып отыр. Интербелсенді байланыс дегеніміз – биологияны оқытуда тиісті әдістер мен тәсілдерді қолдану арқылы субъектілердің бір-бірімен ақпарат алмасуы. Яғни, субъектілердің ақпарат алмасуы, байланыс барысын басқару және т.б. міндеттерді атқаратын ақпарат алмасу ортасы. Субъектілердің бір-бірімен қарым-қатынасқа түсуіне арналған телекоммуникациялық орта–интерактивті орта болып табылады. Интерактивтілік, коммуникациялық жүйелерге сүйеніп оқылатын бағдарламалардың тиімділігіне баға беретін көрсеткіш болып табылады.

Қазақстандық ғалымдарымыз: академик-ғалым Бүркіт Әуесхан Қантөреұлы, профессор Тағаев Нұрлыбек Сайдуллаұлы, академик Нысанов Ерназар Айдарұлы және т.б. ғылыми-зерттеу еңбектерінде биологияны оқытуда жасанды интеллект негіздерін қолдану әдістемесі, сандық технология құралдарын тиімді қолдану, электронды оқулықтармен жұмыс мәселелері терең зерттеліп, тұлғаға бағытталған автоматтандырылған кешен студент-мидлфейс-компьютер жүйесі ұсынылған. Бұл жүйе оқытушы (мидлфейс) байланыстырушы болып, колледжде студенттердің білім алуын үзіксіз бақылап-басқаруға мүмкіндік жасайтын жеке тұлғаға бағытталған компьютерлік электронды оқулықтар кешені екендігі айқын. Биологияны оқытуда жасанды интеллект қолдану ұтымдылығы көбінесе мультимедиялық өнімдерді дайындау сапасы мен қолдану үдерісіне байланысты (оқыту бағдарламалары, бақылау-тестік бағдарламалар, компьютерлік фильмдер, электрондық кітаптар, мультимедиялық энциклопедиялар және т.б.). Олардың сапалылығы мен қолайлылығы мәтіндік, сызбалық, аудио, видео ақпараттардың, анимацияның және т.б. мультимедиялық мүмкіндіктердің бірігуі болып табылады. Яғни, компьютердің мультимедиялық мүмкіндігі пайдаланушымен диалог құрушыға айналдырып қана қоймай, биолог-ғалымдар мен педагогтардың дәрістеріне қатысуына, студенттердің білімін дамытуына қолайлы жағдай туғызады.

Жасанды интеллект пен мультимедия – дыбысты, бейнелердің қозғалыстағы және қозғалыссыз жағдайларын біріктіріп көрсетуге мүмкіндік беретін компьютерлік технология. Ақпаратты кешенді түрде бейнелеп шығарады, яғни қажет болатын түрлі көрнекілік құралдардың орнын толықтыра алады. Сондай-

ақ, биология сабағында жасанды интеллект пен мультимедиямен жұмыс істеген студенттер өздері игеріп жатқан пәннің құпияларына терең бойлап, мазмұнын жылдам, жақсы түсіне алады.

Академик-ғалым Бүркіт Әуесхан Қантөреұлы - зерттеуші ғалымның пікіріне сүйенсек, жасанды интеллект пен мультимедия технологиясымен оқыту арқылы студенттердің шығармашылықпен, сондай-ақ, зерттеушілікпен, ыждаһаттылықпен жұмыс істеуіне мүмкіндік беріп, биология пәніне қызығушылығы мен белсенділігін дамытуға болады. Демек, жасанды интеллект пен мультимедия оқыту үдерісіндегі ең тиімді оқыту әдісі бола алатыны анық.

Демек, биологияда жасанды интеллект пен компьютерік техниканың оқу үдерісінде қолданылып жатқан мультимедиялық, аудио, видео мүмкіндіктері, бұрынғы телекоммуникациялық байланыс құралдарының заманауи дамыған түрі, оның оқу үдерісін жетілдірудегі маңызы жоғары екені анық.

Биология сабағында оқытудың виртуальдық әдісімен оқу сабақтарын құрастырып, студенттердің ақпараттық құзіреттілігі мен шығармашылық белсенділігін дамытуға болады. Ауқымды желіні пайдаланып, білім беру – оқытудың виртуальдық тәсілі болып табылады.

Колледжде биологияны оқытуда студенттердің ақпараттық құзіреттілігін және шығармашылық-зерттеушілік белсенділігін дамыту мақсатында олардың теориялық және практикалық білімін жетілдіруге арналған, компьютерлік бағдарламалар мен технологиялардың көмегімен арнайы курс ретінде «Жасанды интеллект пен бионика (биология және техника)» деген атпен оқу-практикалық зертханалар ашып жұмыс істеуге болады. Ол дарынды студенттерге өз білімін бақылауға, жетілдіруге, зертханалық жұмыстарды орындауға кететін уақытты компьютердің көмегімен үнемдеуіне мүмкіндік беріп қана қоймай пәнге деген қызығушылығы мен белсенділігін дамытады. Себебі, бұл оқу-практикалық зертханалар, дәстүрлі оқытудағы зертханалық және практикалық сабақтардың «қайсысын жүргізуге болады» деген таңдауды жойып, студенттердің табиғи жағдайдағыдай білім алуына бірден-бір көмектесетін, адам мен қоршаған табиғатқа зияны жоқ зертхана бола алады. Сондай-ақ, ол зертхана студенттердің сапалы білім алу кезінде басқалардан кеңес алуға, FTP-сервер арқылы интернеттен материал іздеуіне, желідегі электрондық поштаны пайдалану шеберлігінің арта түсуіне оң әсерін береді. Электрондық поштамен жүгізілген семинар сабағы, семинарға қатысушылардың сөзі, тақырып сұрақтарын талқылау, оқытушының қорытынды сөзі және т.б. жасанды интеллект көмегімен жинақы түрде жүгізіледі. Электрондық дәрісті жүргізу кезінде, жасанды интеллект арқылы білім беру технологиясымен оқытылатын электрондық пошта арқылы сабаққа тиісті барлық материалдар мен әдебиеттері электронды түрде жазылып жіберіледі. Биологияны жасанды интеллектпен оқытуды жүзеге асырумен байланысты мәселелерді шешудің айқындалған жолдарының бірі – компьютерлік желілерді пайдалану. Ауқымды желі әлемдік компьютерлік жүйемен өзара байланысып, кез-келген тақырыптағы ақпаратты лезде тауып береді. Бір жағынан жылдам іздеуші болса, екіншіден электронды энциклопедия. Оның кәдімгі энциклопедиядан айырмашылығы, мұнда ақпараттар легі толықтырылып және жаңарып тұрады. Дүние жүзілік компьютерлік желінің көмегімен дарынды студенттер аз уақыт ішінде көп ақпарат жинап, игеруіне толық мүмкіндік бар болады. Яғни, студенттердің қажетті тақырыбын әбден меңгеріп алғанынша оқуына мүмкіндігі бар, уақыты жеткілікті болады. Академик-ғалым Бүркіт Әуесхан Қантөреұлы: «Биологияны жасанды интеллектпен оқытуды дамытудың білім беру саласына тигізер пайдасы мол». Биологияны оқыту үдерісіне мультимедия құралдарын енгізу тың мүмкіншіліктер туғызып, жалпы орта мектеп оқушыларына сапалы білім алуын, олардың шығармашылық белсенділігін арттырады. Мәселен, Flash, Power-Point сияқты бағдарламалармен жұмыс істеген оқушылардың пәнге деген қызығушылығын, белсенділігін дамытуға болады, олармен түрлі жарнамалық, мультфильмдік бағдарламалар дайындап, қосымша материалдар үшін арнайы сайттармен интернетке сілтеме істейді.

Осындай жаңашыл шығармашылық жобаларды дайындау мәселелері, студенттердің арасында да көптеп жүргізілуде, оларды жалпы кез-келген пәнді оқытуда пайдаланудың да едәуір маңызы зор.

Әдебиеттер

1.Исаева А.Ө. Биологияны компьютерлік оқыту әдістемесі. Алматы, 2023. – №10. – Б.102.

2.Академик, профессор Бүркіт Әуесхан Қантөреұлы. Биологияны оқытуда жасанды интеллект қолдану әдістемесі. Астана. 2023.

3. Академик, профессор Бүркіт Әуесхан Қантөреұлы. Биологиялық білім беруде компьютерді қолдану әдістемесі. Алматы. 2024.

4.Академик, профессор Бүркіт Әуесхан Қантөреұлы. Биологияны оқытуда интернетті қолдану әдістемесі. Астана. 2023.

5. Академик, профессор Бүркіт Әуесхан Қантөреұлы. Биологияны оқытуда оқу-құрал жабдықтарды кешендік қолдану әдістемесі. Алматы. 2024.

Кадырбаева Ж.К
«Тамақтандыру индустриясы және сервис колледжі» МКҚК-нің «Математика және информатика» пәндерінің оқытушысы, Шымкент қаласы,

МАТЕМАТИКА ЖӘНЕ ИНФОРМАТИКА ПӘНДЕРІН ОҚЫТУДА АҚПАРАТТЫҚ ТЕХНОЛОГИЯ ҚҰРАЛДАРЫН ҚОЛДАНУ НЕГІЗІНДЕ СТУДЕНТТЕРДІҢ ШЫҒАРМАШЫЛЫҚ-ЗЕРТТЕУШІЛІК ҚАБІЛЕТТЕРІН АРТТЫРУ ӘДІСТЕМЕСІ

Аннотация

Қазіргі кезде математика пәнін оқытуда сандық технология құралдарын қолданудың әдістемелік ерекшеліктерін жасау бүгінгі күннің талабы. Компьютерлік техниканың дамыған құралдарымен байланыстың спутниктік каналдарын пайдаланып, видеосабақтар жүргізу қашықтықтан білім беру практикасында көптеп қолдану жайлы академик-ғалым, профессор, математика және информатика пәндерінің әдіскері Бүркіт Әуесхан Қантөреұлының ғылыми-әдістемелік еңбектерінде терең зерттелген.

Abstract

One of the most important tasks of the issuance of State of the Development of Education in the Republic of Kazakhstan till is integration of science in the conditions of heavy growth of resources of information technologies. Information technologies began appearance and became possibility to use their strong resources in aim of teaching. Therefore in work contemplate realization of principle of use visual methods in teaching of resource of information technologies on the basis school in the Republic of Kazakhstan.

«Білім туралы» заңында: «Қазіргі колледждердің практикалық қызметінде жинақталған барлық игіліктердің сақталуы; қоғамның интеллектуалдық қуатын жетілдіру, еліміздің материалдық-қаржылық ресурстарын әрі қарай дамытатын студенттерді тәрбиелеу, білім жүйесін одан әрі дамытып жұмылдыру міндеттерін көздейді. Бұл міндеттерді шешу үшін колледждің педагогикалық ұжымдары, әр оқытушы күнделікті ізденіс арқылы барлық жаңалықтар мен қайта құру, өзгерістерге батыл жол ашарлық жаңа практика, жаңа қарым-қатынас жасаулары қажет», – деп атап көрсетілуі мектептегі оқу-тәрбие үдерісіне жаңа бағыт сілтейді. Отандық педагогтар білім студенттердің шығармашылық потенциалына қаншалықты әсер ететіні туралы мәселелерді бірнеше рет көтерді. Академик-ғалым, профессор, математика және информатика пәндерінің әдіскері Бүркіт Әуесхан Қантөреұлы, Я.Зеленкевичтің, В.В.Розановтың жұмыстарында математика мен информатиканы оқытуды даралау мен дифференциациялау қағидаларының негізінде білім беру үдерісін жаңаша ұйымдастыру керектігін айтып өткен. Ал, біз ұсынып отырған жаңа технологияның мақсаты: – инновациялық жүйе негізінде колледжстуденттерін өзін-өзі тәрбиелей алатын жеке тұлға ретінде қалыптастырып, шығармашылық-зерттеушілік қабілеттері мен олардың белсенділігін дамыту;

– математика және информатика пәндерін кіріктіріп оқыту арқылы компьютерлік технологияның жоғары мүмкіндіктерін колледж студенттерінің шығармашылық-зерттеушілік қабілеттері мен белсенділігін дамытуда пайдалану;

– бүгінгі қоғамның ең қажетті компоненті – кәсіби маманданған, компьютерлік технологиямен қажетті деңгейде жұмыс істей алатын, ақпараттық мәдениеті қалыптасқан, жан-жақты дамыған жеке тұлға дайындау.

Сондықтан, ***шығармашылық белсенділікті дамыту*** – студенттерге білімді құндылық бағдары ретінде игертумен, олардың ізденімпаздығы мен зерттеушілігін, білімін жаңа жағдайда шығармашылықпен пайдаланатын жеке тұлғаны дамытатын педагогикалық үрдіс.

Студенттердің математика мен информатика сабақтарында шығармашылық жұмыстарды орындауы, одан зерттеушілікті, ізденімпаздықты талап ететіндіктен, оны төмендегідей кезеңдермен орындағаны дұрыс: – жұмыстың мақсатын айқындап, міндеттерін белгілеу; – жұмыстың жоспарын құрып, орындау жолдарын қарастыру; – жұмысты шығармашылықпен істеуге әрекет ету.

Бүгінгі күні колледжде білім беру жаңа сандық технологиялармен оқытатындықтан, әлемдік деңгейдегі білім берудің жаңаша үдерістері туғызған реформалар, басты назар аударуды қажет етіп отыр. Сондықтан, білімге қойылатын талаптар да, мазмұны да өзгереді. Осыған байланысты, білім беру ісінің бағыты, педагогикалық технологияларды талдауға, электрондық оқулықтарды математика мен информатика

сабақтарында тиімді әрі орнымен пайдалануға, заманауи компьютерлік технологияларды студенттердің өздігінен білімін, біліктерін жетілдіруде қолдануға бағыттауы керек. Яғни, білім беру саласы жаңа қарумен қаруланып, компьютерлік және ғарыштық байланыс құралдарын пайдалануы бүгінгі күн талабы.

Зерттеушілік білік пен дағды бүгін ғылыми жұмыспен байланысты адамдарға ғана қажет емес, әрбір адамға оның қызмет аясында да қажет. Шығармашылық зерттеу ізденісі бүгінде кез-келген мамандықтың ажырамас бөлігіне айналуда. Ғылыми әдебиеттерде студенттің шығармашылық-зерттеушілік қызметіне байланысты түрлі терминдер кездеседі: ғылыми-зерттеу жұмысы, зерттеулік оқыту және т.б. «Зерттеу» ұғымына энциклопедияда «жаңа ілімді шығаратын үрдіс және танымдық қызметтің бір түрі болып табылады» деп анықтама берілген.

Зерттеу әдісінің дарынды студенттерді оқытудағы қажеттілігі олардың табиғи әр нәрсені білуге ұмтылуымен, қоршаған ортаны түсінуге қызығушылығымен түсіндіріледі. Студенттердің жеке зерттеулері олардың өздерінің жеке қызығушылықтары мен қажеттіліктерін қанағаттандыруларынан туындайды. Сонымен бірге зерттеу жеке, шығармашылық белсенділігін дамытуға мүмкіндік береді, ойлау және зерттеушілік дағдыларын дамытады. Өздерінің жеке зерттеулері арқылы олар қоршаған әлемді таниды, өздері үшін жаңа білім ашады, яғни оны «дайын» күйінде алмайды.

Зерттеу әдісінің тамыры тым тереңге кетеді. Тарихи деректерге қарасақ, зерттеу әдісінің негізін Сократ қалаған (тіпті бұл әдіс «Сократтық әңгіме» деп аталады). Ежелгі дәуірде пайда болған аналогиялық әдіс – эвристикалық әңгіме (аңызға қарағанда Архимед есімімен байланысты, шешуі қиын есепті шешкен ғалым «Эврика» деп айғайлап жіберген), қазіргі кең тараған эвристика терминін (жаңалық ашуға байланысты) чех философы әрі математигі Бернард Больцано ұсынған.

Осыған байланысты Аристотельдің «Таң қалу арқылы адамдар философияға жақындай бастайды, олар алдындағы қиын мәселені шеше келе одан әрі, одан да қиындықтар мен қызықтарға куә болады», деген сөзі бар. Демек, қызығушылық зерттеу әрекетінің қозғаушы күші.

Зерттеу әдісі – оқытудың негізі, себебі бұл әдіссіз студенттердің қабілеттерін ашу мүмкін емес. Олардың зерттеушілік қызметтерін әртүрлі формалар мен әдістер, арнайы бағдарламалар арқылы жүзеге асыруға болады. Колледж студенттерінің шығармашылық-зерттеушілік қабілеттері мен белсенділігін дамытуда *зерттеу әдісінің* орны ерекше. Оқыту үдерісіндегі формализмді мүмкіндігінше кемітіп, білім беруді өмірмен байланыстыру мақсатында зерттеу әдісі көптеп қолданылып келеді. Зерттеу әдісінің қолданыс аясы мен функцияларын нақтыласақ: ізденістің ғылыми әдістерін табу мен қолдануды жүзеге асырады; шығармашылық іс-әрекеттің дамуына, ашылуына көмектеседі; шығармашылық белсенділікті дамытудың негізі қызығушылық пен қажеттілікті қалыптастыруда көрініс табатын мотивациялық дәйектемелер аясында жарыққа шығады.

Колледжде студенттер математика мен информатика пәндері бойынша зерттеу тапсырмаларын орындау барысында, зерттеу әдістерін толық қолданады. Бұл үдеріс, шығармашылық белсенділікке қажеттілікті оятады: *Зерттеу тапсырмасына байланысты мәселелерді анықтау. *Зерттеулердегі проблема үшін болжам жасау. *Зерттеу жоспарын құру. *Зерттеу тапсырмасының жоспарын құру. *Жоспар бойынша зерттелген нәтижелерге түсініктеме. *Нәтижені тексеру. *Нәтижелі жұмыс бойынша білімдерді қолдану маңыздылығына қорытындылар шығару және т.с.с.

Зерттеу тапсырмаларын құрастырғанда, олардың өмірмен байланыстылығын, студенттерге сабақтарымызда белгілі - бір тәжірибені үйретуге, меңгертуге қажеттілігін ұмытпауымыз керек. Сондай-ақ, зерттеу тапсырмаларының мазмұндық деңгейі оқушылардың білім деңгейіне сай болып, бағдарламалар аясынан ауытқымауы керек. Зерттеу жұмыстарының саны мен көлемінен бұрын сапасына көбірек назар аудару басты қажеттілік болуы тиіс. Зерттеу әдісін ғылымда шешілген, бірақ олар үшін жаңалық болатын мәселелерді шешудегі ізденіс, шығармашылық іс-әрекетін ұйымдастыру әдісі деп атауымызға да болады. Оқытушы студенттерге сабақта зерттеуге берген жұмысының зерттелу барысын, шығармашылық іс-әрекетін және нәтижесін алдын-ала біліп отырады. Зерттеу жұмысының сапалық маңызы: шындықтың тікелей бейнесі мен шығармашылық жұмыстардың бастапқы нұсқаларының көрініс табуы.

Тарихи тұрғыдан белгілі болғандай, компьютерлік технология бірінші болып, жаратылыстану ғылымдары саласында қолданылып, оның нәтижелерін, табыстарын бүгінгі өмір көрсетіп отыр.

Әдебиеттер

1.Академик-ғалым Бүркіт Әуесхан Қантөреұлы, әдіскер-мұғалім Нұрматова Жадыра Қалыбекқызы. Математика және информатиканы оқытуда компьютерді қолдану әдістемесі. Алматы, 2021.

2.Академик-ғалым Бүркіт Әуесхан Қантөреұлы, әдіскер-мұғалім Нұрматова Жадыра Қалыбекқызы. Математика және информатиканы оқытуда сандық технологияны қолдану. Алматы, 2022.

Шорабекқызы Ажар
«Sea bilim » жалпы білім беретін мектебінің бастауыш сынып мұғалімі, Түркістан облысы, Ордабасы ауданы, Шұбарсу ауылы

БАСТАУЫШ БІЛІМ БЕРУ ЖҮЙЕСІНДЕГІ ИННОВАЦИЯЛЫҚ ЖӘНЕ ПЕДАГОГИКАЛЫҚ ТЕХНОЛОГИЯЛАР НЕГІЗІНДЕ ОҚУШЫЛАРДЫҢ ШЫҒАРМАШЫЛЫҚ ҚАБІЛЕТТЕРІН АРТТЫРУ ӘДІСТЕМЕСІ

Аннотация

Бастауыш білім берудің қазіргі негізгі мақсаты білім алып, білік пен дағды, іскерлікке қол жеткізу ғана емес, солардың негізінде дербес, әлеуметтік және кәсіби біліктілікке – ақпаратты өзі іздеп табу, талдау және ұтымды пайдалану, жылдам қарқынмен өзгеріп жатқан бүгінгі дүниеде лайықты өмір сүру және жұмыс істеу болып табылады.

Abstract

Education – a complex pedagogical process, joint activity of learners and trained, teacher and pupil. Education must be not reduced to conveying and acquiring formulated the rules, formula, theorems.This is active creative searching from the direction of teacher and from the direction of pupil. The task of the teacher consists in that in the process of conveying of the knowledge to teach the pupil to active forms of the teaching, leading to independent gaining the knowledge. The task of the pupil - master knowledge system, to solve independently creative tasks. The scientific problem and accessibility, consciousnesses and activities puts before teacher question about finding active methods of the shaping and organizations to scholastic cognitive activity in practice. One of the ways of the decision of this problem – do demonstrative teaching.

Бастауышта оқытуда жаңаша әдіснамалық жүйені жасауда дәстүрлі оқыту үдерісіне жаңашылдық сипатта қайта қарап, оқытудың жаңа технологияларының табиғатын түсіне отырып, оқушылардың шығармашылық белсенділігін дамытудың әдіс-тәсілдерін жетілдіруді талап етіп отыр. Сондықтан, жеке тұлғаны қоғамның ең маңызды құндылығы ретінде танып, оның рухани дүниесінің молаюына, іздену-зерттеу және өз бетімен білім алу жүйесін, алған білімін өмірдің жаңа жағдайларында пайдалана білу белсенділігін дамыту арқылы интеллектуалдық мүмкіндігінің жоғарылауына толыққанды жағдай жасау мақсатында дәстүрлі білім беруді әлемдік білім кеңістігіндегі оқытудың озық технологияларымен толықтыра отырып, оқыту үдерісін жетілдіруге міндеттіміз.

Сондықтан, бастауыш білім беру жүйесіндегі тәжірибелер мен инновациялық және педагогикалық технологиялар арқылы бастауыш сыныпта берілетін білім мазмұнын жаңартып, оқытуды белсендірудің заманауи ақпараттық технологиясы мен дидактиканың әртүрлі тиімді әдіс-тәсілдерін пайдалану арқылы дарынды оқушының оқу белсенділігі мен ізденімпаздығын, шығармашылық белсенділігін дамыту маңызды міндет, ғылыми проблема болып, көкейкесті мәселе күйінде қалып отыр. Яғни, дарынды оқушыны даяр білімді қабылдаушы объект емес, білімді өз бетімен ізденуші субъект ретіне тәрбиелеу қажеттігі артуда.

Бастауыш сынып оқушыларының сапалы білім алуындағы шығармашылық белсенділігін дамытудың аса маңызды орын алатындығын іргелі психологиялық-педагогикалық зерттеулерге талдау жасау арқылы көз жеткізуге болады.

Педагогикалық және әдістемелік тұрғысынан оқушылардың танымдық және шығармашылық әрекетін белсендіру жөніндегі мәселелер А.Айтмухамбетов, және басқа ғалымдардың еңбектерінде зерттелген.

Елімізде оқушылардың танымдық және шығармашылық белсенділігін дамыту мәселелеріне байланысты зерттеулердің мынадай бағыттары дамып келеді: жеке тұлғаға бағытталған білім берудегі жаңа педагогикалық технологиялармен оқыту жайлы академик-ғалым Бүркіт Әуесхан Қантөреұлы, профессор Нұрматова Жадыра Қалыбекқызы, Е.Омар, М.Н.Сарыбеков және т.б. айналысқан.

Танымдық және шығармашылық белсенділіктің психологиялық ерекшіліктерін Ж.Б.Қоянбаев, академик-ғалым Бүркіт Әуесхан Қантөреұлы, профессор Нұрматова Жадыра Қалыбекқызы, С.Л.Рубинштейн, Л.С.Выготский, В.В.Давыдов, Д.Б.Эльконин, Қ.Б.Жарықбаев, С.Бап-Баба және т.с.с. әдіскер-ғалымдардың терең зерттеулерінде анықтап, білім беру ісін дамытуда оның қажеттілігін дәлелдеген.

Оқушылардың танымдық және шығармашылық белсенділігін арттыру, өз бетімен білім алуы, өзіндік жұмысы, проблемалық оқыту, оны ұйымдастыру, әдіс-тәсілдерін жетілдіру жайында зерттеу жұмыстарын жүргізген отандық ғалымдарымыз: Ж.А.Қараев, Т.С.Сабыров, Н.Д.Хмель, академик-ғалым Бүркіт Әуесхан Қантөреұлы, профессор Нұрматова Жадыра Қалыбекқызы, М.Ә.Құдайқұлов, Б.Н.Қадірова және басқалар.

Ақпараттық технологиялар талабы тұрғысында анықталған ғылыми зерттеулер оқушылардың шығармашылық белсенділігін арттырудың психологиялық-педагогикалық негізі әлі де болса зерттеуді қажет ететінін яғни, ақпараттанған қоғам қажеттілігін қанағаттандыру үшін білім беру саласында мынадай міндеттерді жүзеге асыруды талап етуде: компьютерлік технологияны, интернет, компьютерлік желі, электрондық және телекоммуникациялық құралдарды, электрондық оқулықтарды оқу үдерісіне тиімді пайдалану арқылы оқушылардың шығармашылық белсенділігін дамыту және білім сапасын көтеру.

Адамды өмірде кең, әмбебап үрдіс қана нәтижеге жеткізеді. Бейімделе алмау кез-келген болжамдық ізденістегі мақсаттардың шектелуінен және шектеуден, қорытынды жасау, болжамдық ізденіс жасаудан көрінеді. Осыған байланысты кейбір адамдардың бейімделу белсенділігі басым, ал кейбіреулер шығармашылыққа бейім? – деген сұрақты қою заңды болар еді.

Білім берудің компьютерлік технологиясы педагогикалық оқыту технологиясының құрамды бөлігі болғандықтан, ол белгілі бір педагогикалық технологияның оқу үдерісіне енгізілуіне қолайлы жағдай жасайды, оқушылардың оқуға деген ынтасын арттыруға, оқу үдерісін тиімді басқаруға мүмкіндік береді. Сондықтан, бүгінгі таңда шығармашылық белсенділікті компьютерлік технологияны пайдалану арқылы дамыту педагогика ғылымы мен практикасының жаңа, болашағы мол бағыты болары анық. Оқытуда компьютерлік технологияны қолдану өз бетімен іздену негізінде шығармашылық типтегі іскерлікті қалыптастырады. Оқыту үдерісінде компьютерлік технологияны пайдаланудың негізгі мәселелері Ж.А.Қараев, Е.Ы.Бидайбеков, К.М.Беркімбаев, академик-ғалым Бүркіт Әуесхан Қантөреұлы, профессор Нұрматова Жадыра Қалыбекқызы, А.Әмірбекұлы, Г.И.Дацюк және т.б. ғалымдардың зерттеулерінде қарастырылған. Бүгінгі білім беру жүйесінің даму кезеңінде бұл мәселе көкейкесті болып келеді. Осы жағдайды ескеріп, педагогика-психологияда жүргізілген зерттеулерге сүйеніп, оның тиімді нәтижелерін мектептердінің оқу үдерісіне енгізу, шығармашылық сипат беру ойластырылды.

Бұл мәселе жөнінде ғылыми материалдарға жүргізілген теориялық талдауларымыз оқушы шығармашылығын дамытудың жекелеген пәндер бойынша теориялық тұрғыда толық негізделмегенін, яғни, оқушы шығармашылығын дамыту жүйесінің анықталмағанын көрсетті.

Шығармашылық әлеует пен танымдық белсенділік дарындылықтың дамуының негізі. Дарындылықтың құрылымдық компоненттері мынадай қабілеттер жиынтығы:

– танымдық және шығармашылық мотивацияның үстем болуы;
– танымдық және шығармашылық белсенділіктің жоғары болуы;
– ой дербестігіне иелік;
– шығармашылық таным мен зерттеу жұмыстарына ұмтылыстың болуы;
– болжай білу мен алдын-ала сезу, білу мүмкіндігі;
– қызығушылықпен бастаған ісіне саналылық пен жауапкершілігі басым;
– жоғары эстетикалық өнегелік және интеллектуалдық бағасы бар және т.б.

Оқушылардың таным белсенділігі олардың шығармашылық іздену қабілетіне, мұғалімнің теориялық сауаттылығы мен педагогикалық шеберлігіне байланысты. Оқу материалының түсініктілігі, мазмұндылығы, оқытуды ұйымдастырудағы тиімді әдіс-тәсілдер, мұғалім мен оқушы арасындағы жылы қарым-қатынас оқушылардың шығармашылық белсенділігінің артуына үлкен септігін тигізеді.

Белгілі академик-ғалым Бүркіт ӘуесханҚантөреұлы: «Табиғи шығармашылыққа қабілеттілікті арттыру қажет. Өйткені адам баласы шығармашылықпен айналысу үшін жаратылған» – деп, ой түйіндейді.

Бастауыш мектеп оқушыларының шығармашылығын дамытуға бағытталған педагогикалық қарым-қатынас стилі дұрыс жолға қойылған жағдайда комплексті міндеттерін шешуге мүмкіндік туады, аудиториямен қарым-қатынас жеңілдеп, әрі тиімді болады, ақпарат беру оңтайлы болып, әр оқушының белсенділігін дамытуға мүмкіндік арта түседі.

Әдебиеттер

1.Академик-ғалым Бүркіт Әуесхан Қантөреұлы, профессор Нұрматова Жадыра Қалыбекқызы. Білім берудегі тәжірибелер мен инновациялық технологиялар. Алматы, 2023.
2.Академик-ғалым Бүркіт Әуесхан Қантөреұлы, профессор Нұрматова Жадыра Қалыбекқызы. Инновациялық технологиялар. Алматы, 2024.
3.Академик-ғалым Бүркіт Әуесхан Қантөреұлы, профессор Нұрматова Жадыра Қалыбекқызы. Білім берудегі тәжірибелер мен инновациялық технологиялар. Алматы, 2023.
4.Академик-ғалым Бүркіт Әуесхан Қантөреұлы. Шығармашылықты арттыру. Алматы, 2024.

Сертаева Перизат
«Sea bilim » мектебі, жаратылыстану сынып мұғалімі, Түркістан облысы, Ордабасы ауданы, Шұбарсу ауылы

ЖАРАТЫЛЫСТАНУ ПӘНДЕРІН ОҚЫТУДА ОҚУШЫЛАРДЫҢ ӨЗІНДІК ЖҰМЫСТАРЫНЫҢ РОЛІН АЙҚЫНДАУ

Аннотация

Мектептерде жаратылыстану пәніне қызығушылық – оқу жұмысының табысты өтуін қамтамасыз ететін эмоциялық іс-әрекеті. Дәл осы себептен оқу әрекетін ұйымдастырудың тәсілі ретінде оқыту әдістері оқушылардың танымдық және шығармашылық қызығушылықтарын арттырып отыру керек. Оқушылардың оқу пәніне қызығушылығы оның шығармашылық белсенділігінің алғы шарты ретінде қарастырылады. Сонымен, аталған мәселелерді жүзеге асырудың тиімді әдістерінің бірі – оқушының өзіндік жұмысын ұйымдастыру. Оқушының өзіндік жұмысы – жеке тұлғаның белсенділігінің маңызды көрсеткіші. Оқу үдерісінде оқушылардың шығармашылық белсенділігін арттырудың негізгі құралы өзіндік жұмыс және ол олардың шығармашылық іс-әрекетін жандандыруда ерекше орын алады.

Abstract

With beginning of the industrial manufacture of computers of the first generations and their appearance in educational institutions appeared the new direction in pedagogy - computer technologies of the education. The First training system "Plato" on the base of powerful Company "Control Data Corporation" was designed in developed during. Properly mass creation and use of training programs became from the beginning, when it was appeared, and have got broad spreading of personal computers. Thereafter educational using of were brought in number of their main using alongside with processing text and graphs, having forced back on the second stage.

Мектепте жаратылыстану пәнінде оқушылардың шығармашылық белсенділігінің даму деңгейі мұғалімнің педагогикалық іс-әрекетіне тікелей байланысты. Толығырақ айтқанда, мұғалімнің педагогикалық шеберлігі, оқу материалының түсініктілігі, мазмұндылығы, оқыту үдерісіндегі мұғалім мен оқушылар арасындағы ізгілікті қарым-қатынас пен оңтайлы әдіс-тәсілдері қолданып оқыту оқушылардың шығармашылық белсенділігін дамытудың негізі болып табылады.

Мектеп оқушыларының шығармашылық белсенділігін дамытуда, субъект ретіндегі білім игеру қызметін дұрыс анықтаудың мәні үлкен. Осыған орай, оқушылардың қабылдауы, зейіні, ойлауы, ой қорыту әрекеттері мен шығармашылық белсенділігінің байланысын білу керек. Себебі, шығармашылық іс-әрекеттің өзі оқу материалын қабылдау, меңгеру және оны талдаудан басталады.

Жаратылыстану пәнін оқыту үрдісінде өзіндік жұмысты оқушылардың шығармашылық белсенділігін дамытатындай етіп ұйымдастыру үшін төмендегідей талаптар қойылады:

– оқушылардың шығармашылық белсенділігін дамытуға бағытталған жұмыстарды көбейту;

– оқушылардың өзіндік жұмыстарды орындауда инновациялық әдіс-тәсілдерді қолдануына бағыт-бағдар беру;

– оқыту пәндерінен шығармашылық белсенділікті дамытатын мазмұнды-операциялық білім беруді енгізу;

– мұғалімнің бақылаушы, бағалау-реттеуші қызметіне компьютерлік технологияның заманауи мүмкіндіктерін байланыстыру.

Шығармашылық белсенділік оқушылардың іс-әрекетінің сапасы ретінде, белсенді ізденіп жұмыс істейтін жаңашыл жеке тұлғаны қалыптастырады.

Шығармашылық іс-әрекет нәтижелері дарынды оқушының белсенділігінің, ізденімпаздығының, біліктілігінің жетілуіне, жеке тұлға болып қалыптасуына, яғни, психологиялық оқу әсерлері бар рефлексия нәтижесінде өз әрекетіне және оның мазмұны мен формасына қарай көзқарастары қалыптасып, жетілетіндігі анықталды.

Сондықтан, шығармашылық белсенділікті дамыту – оқушыларға білімді құндылық бағдары ретінде игертумен, олардың ізденімпаздығы мен зерттеушілігін, білімін жаңа жағдайда шығармашылықпен пайдаланатын жеке тұлғаны дамытатын педагогикалық үрдіс.

Мектеп оқушыларының шығармашылық белсенділігін дамыту технологиясы төмендегідей қызметтер негізінде жүзеге асады:

– жоспарлау қызметі оқыту үдерісіндегі шығармашылық іс-әрекеттің көлемін, мақсат-міндеттерін, педагогикалық іс-әрекеттің мазмұнын, нақты бағыттарын және түрлерін анықтаумен;

– ұйымдастыру қызметі ұтымды іс-әрекеттер көмегімен кім, қашан, қалай, қандай әдіс-тәсілдерді қолданып білім берді деген сұрақтарға жауап алумен және оларды іс-жүзінде қолданумен;
– бақылау қызметі мұғалімдер мен ата-аналар, тәрбиешілер ұжымына мақсатқа жетуге, бақылауға жағдай жасауды түсіндіреді.
Дарынды оқушылардың шығармашылық белсенділігін дамытуда білім берудің ең бір тиімді әдістерінің бірі – вариативтік әдіс болып табылады. Бұл әдіс барлық білім беру мекемелерінің педагогикалық ұжымына білім берудің кез-келген әдіс-тәсілін өз қалауларынша таңдап, ғылымда дәлелденіп, қолданыс тапқан авторлардың еңбектерін пайдалануына мүмкіндік береді. Академик-ғалым, профессор Бүркіт Әуесхан Қантөреұлы, Ш.А.Амонашвили, Е.Н.Ильин, Б.П.Никитин, С.Н.Лысенкова, В.П.Шаталов және т.б. әдіскер-ғалымдардың ғылыми-әдістемелік, жаратылыстану пәнін оқытуға арналған еңбектерін жатқызуға болады.
Мәселен, үйірме т.б. сабақтарды инновациялық технологиясын құрып өтуге болады: Бұл жерде үйірме сабақтар-білімді тәжірибемен ұштастыратын бірден-бір білім көзі. Сыныптан тыс атқарылатын жұмыстар мектептің алдына қойылған үш мақсатының негізгі құралы. Сыныптан тыс жұмыстар оқушылар арасында коллективизмнің, жолдастықтың өзара көмектің жібін жалғай отырып, олардың мінез-құлықтарына да әсерін тигізеді. Тіпті жақсы түсініп ізденгені, оның приборды өзі жасағаны, мұндайды әр уақытта қарап отыру керек». Тақырыптың иновациясының технологиясының алуан түрлілігі оның дүниетанымдық және практикалық маңызы оқушының пәнге ынтасын арттырары анық. Сондықтан, қызықты әдіс-тәсілдерді дұрыс ұйымдастырып, дарынды оқушылардың сана-сезіміне пәннің қажеттілігін ұялата білсек, соның әсерінен дарынды оқушылар өзі ізденіп, өмірге енгізе білсе, олардың қоғамдағы бетке ұстар дарынды азаматтар болары даусыз.
Өзіндік жұмыс индивидуальды түрде жүргізіледі, сондықтан да оның мағынасы, көлемі, өнімділігі әр сынып оқушылары үшін бірдей емес. Кей жағдайларда оқушылардың қабілетіне, оның дайындық дәрежесіне қарай өз бетімен білім алу, өзіндік және шығармашылық жұмыс басты болып табылады. Мұғалім сабақ кезінде оқушыларды іс-әрекетке бағыттап, дайындауы керек. Мәселен, толқындық оптиканың әр тарауын өткен кезде, олардың алған білімдерінің дәрежесін көтеру және бекіту үшін оқушылардың өзіндік жұмысын ұйымдастыру маңызы өте зор.
Жаратылыстану пәнін оқыту әдісінде оқушыны оқып білім алуға ынталандырып, көтермелеп отыруға, яғни қызығушылығын туғызуы, бекітуі, күшейтуі және дамытуы керек. Бойында айқын көріністі доминантасымен сипатталған кең ауқымды шығармашылық қызығушылығы бар оқушылар әр түрлі сабақтарда ынталылық танытып, қуана жұмыс істейді, жоғары шығармашылық белсенділік көрсетіп, білімдерін толықтыруға, яғни қосымша білім іздеуге ұмтылады.
Өзіндік жұмысты сабақ жүргізудің, ұйымдастырудың формасы, оқыту әдісі ғана емес, ол оқушыларды шығармашылық іс-әрекетке тарту, қызықтыру құралы деп есептеуге болады. Оқушыларда шығармашылық белсенділікті дамыту өз бетімен жұмыс істеу жүйесін қолданған кезде іске асады деп санаймыз.
Өз бетімен жұмыс істеу жүйесін құру кезінде оқу үдерісінің барлық кезінде қол жетерлік, жүйелілік, теория мен практиканың байланысы, шығармашылық, белсенділік ұстанымдарын басшылыққа алу керек. Сонымен бірге, өзіндік жұмысты сабақ жүргізудің, ұйымдастырудың формасы, оқыту әдісі ғана емес, ол оқушыларды шығармашылық іс-әрекетке тарту, қызықтыру құралы деп есептеген. Сондықтан, оқушылардың шығармашылық іс-әрекетін, олардың шығармашылық белсенділігін арттырудың ең тиімді жолы деуімізге болады. Шығармашылық белсенділікті арттырудағы өз бетімен жұмыс істеудің ерекшеліктері оқушының оны орындауға арналған дайындық деңгейіне байланысты болады. Оқушының өз бетімен есепті шығару деңгейін бағалау үшін біз зерттеу жұмысын жүргіздік. Біздің зерттеудің нәтижесі қазіргі білім беру жүйесіндегі оқушылардың білім, білік және дағдыларында кездесетін негізгі кемшіліктер мектептердегі білім беру, олардың өзіндік жұмыс жасау біліктерінің төмендігінен деген қорытынды жасауға тіреп отыр. Осы деректерді көре отырып, біз мектеп оқушыларының шығармашылық белсенділігінің даму деңгейінің төмен екенін байқадық. Бұлай деуге негіз, теориялық тұрғыдан алғанда оқу үдерісін дамытатын кез-келген мәселені шешу арнайы ұйымдастырылған өзіндік жұмысынсыз жүзеге аспайтындығымен түсіндіріледі. Олар өз бетімен жұмыс істеудің әдіс-тәсілдерін аз біледі екен, себебі, олардың ақыл-ой әрекеттері толық қалыптаспаған.

Әдебиеттер

1. Академик-ғалым Бүркіт Әуесхан Қантөреұлы, профессор Нұрматова Жадыра Қалыбекқызы. Білім берудегі тәжірибелер мен инновациялық технологиялар. Алматы, 2023.
2.Академик-ғалым Бүркіт Әуесхан Қантөреұлы, профессор Нұрматова Жадыра Қалыбекқызы. Инновациялық технологиялар. Алматы, 2024.

Джулаев Азамат
«Sea bilim» мектебі, биалогия сынып мұғалімі,
Түркістан облысы, Ордабасы ауданы, Шұбарсу ауылы

БИОЛОГИЯ ПӘНІНДЕ КОМПЬЮТЕРЛІК ТЕХНОЛОГИЯНЫ ҚОЛДАНУ АРҚЫЛЫ ОҚЫТУДЫҢ ӘДІСТЕМЕЛІК ЖҮЙЕСІН ЖАСАУ

Аннотация

Биология пәнін компьютерлендіру түрлі бағдарламаларды, жүйелер мен орталарды кең көлемде қолдануда оқытудың формалары мен әдіс-тәсілдері, сондай-ақ білім беру үдерістерінің мазмұны да оңтайлы өзгерістерге ұшырайды. Сол себепті, мектептің негізгі мәселесі – оқыту тиімділігін арттыру яғни, оқушылардың пәндік шығармашылық белсенділігін дамыту, компьютерлік технологияны қолданумен тікелей байланысты.

Abstract

In this article we consider the notion of the visual teaching.The visual aid probably appeared together with origin of human society, togcther with the need of the transmission to information on being absent at the present moment subject or phenomena.

For realization above said before teacher standsthe question is it necessary to perfect, the quality a teaching, efficient and demonstrative using of new informational technologies, as well as complex use of education facilities on mathematics lesson in the secondary school.

Биология пәнін компьютерлік технологияны қолдана отырып оқыту деп оқушының өз бетімен шығармашылық іс-әрекетін дамытуға, оқыту үдерісін басқаруға, теориялық-практикалық, дамытушы ойындық жұмыстарды, адам – компьютерлі тұрғыдан шешуге бағытталған әдістемелік, психологиялық-педагогикалық, бағдарламалық-техникалық және ұйымдастыру құралдары кешенін айтамыз. Оларға:

– ақпарат көздерімен жұмыс істеу біліктілігін қалыптастыруы;
– ақпаратпен жұмыс істеудің заманауи әдіс-тәсілдерін үйретуі;
– оқушылардың жеке шығармашылық жұмысын арттыруы;
– оқушылардың интеллектуалдық және шығармашылық қабілетін дамытуы;
– өмірге қажетті білім, білік және қызмет дағдыларын қалыптастыру.

Компьютерлік технологияны қолданып, оқытудың тиімділігін көтеруге болатындығын зерттеушілер былайша көрсетеді:

– оқытудың және оқушылардың шығармашылығын ғылыми ұйымдастыруды жетілдіру арқылы;
– оқыту үдерісін интенсивтендіру әдісін қолданумен;
– оқыту үдерісіне заманауи технологиялық құралдарын қолданумен. Мұның өзі, оқушының білім алуға деген белсенділігін арттырып, сабақтың, бақылаудың жаңа әдіс-тәсілдерін (есеп беру, жұрт алдында жобаларды қорғау, т.б.) іздеуге, білімге шығармашылықпен қарауына әсер етеді. Демек, компьютер кең көлемдегі ақпарат құралы ғана емес, адамның қоғамдағы өзін басқаруына, өзіндік танымы мен шығармашылығына жаңа жол ашып, жаңалыққа жаңаша жұмыс жасауға мүмкіндік беретін қуатты құрал.

Компьютер арқылы орындалатын оқу іс-әрекеттерінің күрделілігі мен алуан түрлілігінен, оқу үдерісінде дарынды оқушыларда шығармашылық ойлау пайда болатынын анық. Оларға:

– теориялық білімдер жүйесінің негізіндегі қатынастарды табу мақсаты бойынша оқу міндеттерінің шарттарын қайталап талдау;
– қаралған қатынастарды белгі және сызбалық түрінде нобайлау;
– қатынас моделі мен оның ерекшеліктерін игеру мақсатында қайталау;
– жалпы әдіс негізіндегі тәжірибелік міндеттерді егжей-тегжейлі талдау;
– орындалған іс-әрекеттің нәтижелерін бақылау;
– берілген мәселені шешудің әдіс-тәсілдерін игеру.

Ой еңбегін қажет етуші іс-әрекеттерді орындау шарттарына сәйкес, оқытудың әдіс-тәсілдері әр түрлі. Сол себепті, бұл шарттар пәндердің мазмұнына да байланысты болып келеді.

Заманауи оқытудың көрнекі құралдары: презентациялық технология, интерактивті тақта, интернет, интранет, электрондық оқулықтар мен түрлі мультимедиялық материалдар бүгінде дарынды оқушылардың кез-келген пән бойынша терең білім алып, шығармашылықпен жұмыс істеуіне қолайлы жағдай жасайды.

Компьютерлік технологиямен оқыту әдістерінің бүгінгі таңдағы ғылыми-практикалық мәні мен маңызы – оқытудың компьютерлік технологиясының ең тиімді әдіс екендігін дәлелдеп отыр.

Қазіргі таңда, мектепте биология пәнін оқытуда компьютерлік техниканың заманауи мүмкіндіктерін пайдаланып, видеобайланысқа түсуге, видеоконференцияларды өткізуге қолымыз жетіп отыр. Мұндай байланыстармен үлкен аудиторияларда семинарлар, жиналыстар, ғылыми-әдістемелік конференциялар өткізу үшін қолдануға болады. Компьютермен оқытудың жаңа технологиясы мен әдістері, қашықтықтан білім беру технологиясының негізінде жасалып, қашықтықтан суреттер мен сызулар, фотосуреттер мен қолжазбалық материалдардың берілуін іске асырады. Компьютерлік технологиямен оқытуда оқушылар ақпаратты пассивті қолданушылар ғана емес, оқыту үдерісіндегі білімнің мәнін, мазмұнын өзінше пайымдаушылар болып табылады. Сондықтан, оқытудың дәстүрлі нобайы, жаңа жағдайдағы жаңаша нобаймен ауысуы керек. Компьютерлік технологиямен оқытуда орталық фигурасы – оқушылар болып табылады. Ал, технологияның мәні – оқушылардың өздігінен білім алу белсенділігін дамытып, ынтымақтастықта жұмыс істету.

Отандық әдіскер-ғалымдарымыз: академик-ғалым, профессор Бүркіт Әуесхан қантөреұлы, Е.Ы.Бидайбеков, Н.И.Аманжолова және т.б. еңбектерінде электронды оқулықтармен жұмыс, ал Б.Бөрібаев, Р.Дүзбаева, С.Кубентаева, Е.С.Полат еңбектерінде компьютерлік технология, сандық технология құралдары, интербелсенді тақта құралдары, интернет желісі арқылы қашықтан оқыту, және т.б. мәселелері терең зерттеліп, тұлғаға бағытталған автоматтандырылған комплекс оқушы-мидлфейс-компьютер жүйесі ұсынылған. Бұл жүйе мұғалім (мидлфейс) байланыстырушы болып, оқушылардың білім алуын үзіксіз бақылап-басқаруға мүмкіндік жасайтын жеке тұлғаға бағытталған компьютерлік электронды оқулықтар кешені.

Ауқымды желінің әр қызмет бабы мәлімет таратудың немесе алмасудың әр түрлі функцияларын атқарады, оның үстіне олардың кейбірі ескіріп жойылса, кейбірі жаңадан туындап келеді. Осылардың қазіргі желілерде жұмыс істейтін негізгілерінің қысқаша сипаттамаларын қарастырып өтейік. WWW(world wide web) – ауқымды желідегі гипермәтіндік ақпарат іздеу жүйесі, оны Web деп те атай береді. Мәліметтер блоктары мекемелердің немесе жеке тұлғалардың меншігіндегі WWW-сервер немесе Web-сервер деп аталатын жеке компьютерлерде сақталады. Web-құжаттарға гипермәтіндік сілтемелер арқылы тұтынушы адам олардың бірінен біріне ауыса береді. WWW мен оның программалық жабдықтары – желінің ең қуатты, әрі болашағы бар құралдары. WWW мәліметтерімен жұмыс істеу үшін ағылшынша browsers (“browse” - қарап шығу, шолу), яғни броузер (Mirosoft Internet Explorer6 Netscape Navigator), навигатор, көрсеткіш, шолушы деп аталатын бағдарламалар қолданылады.

Зерттеулерімізге сүйенсек, ауқымды желіде жұмыс істей алатын оқушыларда компьютермен жұмыс істеу дағдылары бар екенін, WINDOWS операциялық жүйесінде еркін бағдарлай алатынына, жүйенің барлық бағдарламаларды ортақ қағидамен құрылғандықтан оқушылар жүйелік бағдарламамен жұмыс істеуді жылдам үйренетініне көзіміз жетті. Дегенмен, желідегі ортақ ресурсты дайындау мен дарынды оқушының интеллектуалды мәдениеттілігін, шығармашылық белсенділігін дамыту мәселелерінің шешімі күрделі болып келеді. Бұған өз ісінің шебері болған мұғалімнің көмегі ауадай қажет.

Мектеп оқушыларының шығармашылықпен белсенділігін арттыруға, электрондық оқулықтарды оқу үдерісінде пайдаланудың маңызы зор. Әдетте, электрондық оқулықтың ішкі мазмұнын уақыт талабына сай, үнемі толықтырып отыру керек. Осылайша әрбір оқушы өзінің қабілеттілігіне қарай білім алып, шығармашылық өрісін кеңейтіп, белсенділігін арттырады. Оқу үдерісіне компьютерлік технологияның кеңінен енуі оқушының шығармашылық белсенділігін дамыта отырып, өзіндік жұмыс түрлерін орындауға көмектеседі.

Электрондық оқулықтың мотивациялық компоненті интерактивті жағдайдағы тапсырмаларды орындауға негізделеді. Ал, мазмұндық компоненті гипермәтіндерді қолдану арқылы дайындалып, гипермәтіндері пәнге қатысты материалдардан жинақталады. Электрондық оқулықтың бағалық-нәтижелік(іс-әрекеттік) компоненті тестер арқылы мақсатқа жетеді. Нәтижеде оқушылар өздерінің білім деңгейін балдық, сызба түрлерінде көруіне болады. Жалпы электрондық оқулықпен білім беру мәселесі, оқыту әдістемесіндегі педагогикалық мәселенің дайындалу деңгейіне, қашықтықтан оқыту әдістемесіне тікелей қатысы бар.

Биология пәнін үшін компьютерлік технология қоғамды ақпараттандырудың жалпы қағидаларына сәйкес, сапалы білім беру технологиясына жатқызуға болады. Демек, компьютерлік технологияны білім беру технологиясы ретінде оқу бағдарламасындағы оқыту мазмұнын жүзеге асыру әдісі ретінде пайдалануымыз керек. Яғни, қойылған дидактикалық мақсаттарға жетуді қамтамасыз ететін оқытудың формалары, әдіс-

тәсілдері мен құралдарының жүйесін академик-ғалым, профессор Бүркіт Әуесхан Қантөреұлы биологияны оқытуда компьютерді пайдалануды былай тұжырымдайды:
– оқу үдерісінде жекелендіріп, көрнекілікті арттыруға; – кері байланыс пен диагностикасы бар бақылауды күшейтуге; – өзін-өзі бақылау мен өзін-өзі түзетуді жүзеге асыруға; – шынайы үдерісті модельдеп бейнелеуге; – оқыту мотивациясын дамытуға көп үлесін қосады.
Бұдан, компьютерлік технологияны, компьютер мен компьютерлік техника құралдарының жоғары мүмкіндіктерін пайдалану арқылы білім беру технологиясы деп айта аламыз.
Компьютерлік технология білім беру үдерісіндегі, мектеп оқушыларының шығармашылық белсенділігін дамытып, оқыту тиімділігін арттыратын бірден-бір құрал екені анық.
Біз компьютерлік технологиямен оқытудың мүмкіндіктерін талдау арқылы, көптеген психолог-педагогтардың, дидактардың пікірлеріне сүйеніп, компьютерлік технологиямен оқытуда оқушылардың шығармашылық белсенділігінің дамуына үлесінің көп екенін байқадық.
Биология сабағында оқушылардың шығармашылық-зерттеушілік және логикалық ойлауы мен білімді меңгеруі белсенділігі жоғарырақ. Шығармашылық іс-әрекетке, зерттеуге ұмтылады, алған білімін, білігін, дағдыларын құндылық бағдар деп есептеп, жаңа жағдайда пайдалануға қызығушылығы қанағаттанарлық. Іс-әрекетте жақсы нәтижеге жетудің әдіс-тәсілдерін қолданады.

Оқушылардың шығармашылық белсенділігін дамытудың инновациялық әдістерін дұрыс пайдаланған мұғалім белсенділікті дамыта алады. Шығармашылық белсенділігі дамыған оқушыларда: өз пікірі бар және оны дәлелдей алатын; талқылаулар мен пікірталастарға белсенді араласатын; мұғалімдеріне, құрдастарына қажетінше сұрақ қойып, жауаптарына түзетулер айта алатын; білім деңгейі төмендеу жолдастарын оқытып, түсінбеген мәселелерін түсіндіріп, жазба жұмыстарына баға бере алатын; өзіндік жұмыстарын орындауда шығармашылық ойларды жүзеге асыра алатын; шығармашылық-эксперименттік әрекеттерін тексеріп, талдай алатын; шығармашылық тапсырмаларды орындауда өзі білетін әдіс-тәсілдерді қолдана алу ерекшеліктері байқалады.

Билогия пәнінің мұғалімдері мен зерттеуші ғалымдардың пікірлерін, өз болжамымызды эксперименттік тексеруден өткізгендегі бақылауларымыздың нәтижелерін талдай келіп, өз бетінше үздіксіз білім алудың қажеттілігі шығармашылық белсенділікті дамыту екендігін аңғардық. Мектепте биологияны оқытуда оқушылардың шығармашылық-зерттеушілік белсенділігін дамыту үшін педагогикалық және компьютерлік нобайлаудың: нақтылық, жүйелілік, тиімділік, ғылымилық, даралық, үзіліссіздік қағидаларын сақтаудың маңызды зор.

Әдебиеттер

1. Академик-ғалым Бүркіт Әуесхан Қантөреұлы, профессор Нұрматова Жадыра Қалыбекқызы. Білім берудегі тәжірибелер мен инновациялық технологиялар. Алматы, 2023.
2.Академик-ғалым Бүркіт Әуесхан Қантөреұлы, профессор Нұрматова Жадыра Қалыбекқызы. Биологияны оқытуда ақпараттық-телекоммуникациялық технологияларды қолдану әдістемесі. Алматы, 2024.

Ыбыраймов М.Д
«Sea bilim » жалпы білім беретін мектебінің ағылшын тілі пәнінің мұғалімі, Түркістан облысы, Ордабасы ауданы, Шұбарсу ауылы

АҒЫЛШЫН ТІЛІ ПӘНІН ОҚЫТУДА ЦИФРЛЫҚ ТЕХНОЛОГИЯ ҚҰРАЛДАРЫН ҚОЛДАНУ ӘДІСТЕМЕСІН ЖЕТІЛДІРУ

Аннотация

Қазақстан Республикасында ағылшын тілін оқытуда цифрлық технология құралдарын қолданудың әдістемелік ерекшеліктерін жасау бүгінгі күннің талабы. Компьютерлік техниканың дамыған құралдарымен байланыстың спутниктік каналдарын пайдаланып, видеосабақтар жүргізу ағылшын тілінен білім беру практикасында көптеп қолданылуда.

Abstract

Information technologies began appearance and became possibility to use their strong resources in aim of teaching. Therefore in work contemplate realization of principle of use visual methods in teaching of resource of information technologies on the basis school in the Republic of Kazakhstan.

Ағылшын тілі пәнін оқытуда цифрлық технология құралдарын қолдану әдістемесін жетілдіруде инновациялық, интерактивті компьютерлік технологияларды қолданып, сабақта оқушылардың білімі мен іскерлігін, танымы мен шығармашылығын дамытып, ақпараттық мәдениетін қалыптастыру, кәсіптік білімдерге үйрету мәселелерін шешуге болады.

Ағылшын тілін оқыту үдерісінде цифрлық технологиялардың оның ішінде компьютерді тиімді қолдану – оқушының оқу іс-әрекетін басқаруда, әсіресе көрнекілік қызметін жүзеге асыруда маңызы зор. Компьютерлік технология ақпараттық тапсырманы, шығармашылық іс-әрекеттің құралына айналдыруда дарынды оқушылардың мұғалімнен кейінгі үлкен көмекшісіне айналып отыр.

Бүгінгі ғылым мен техниканың дамыған жаңа технологиялық құралдарын қолдану, біріншіден оқытушының жаңаша білім беруді жүргізушілік рөлін анықтап берсе, екінші жағынан оқушылардың танымдық және шығармашылық белсенділігінің дамуына жаңа мүмкіндіктер ашуда. Демек, қоғам ойлау қабілеті жоғары, белгілі бір мәселені өздігінен шеше алатын шығармашылық тұлға дайындауды талап етіп отыр. Дарынды оқушыларға технологиясы дамып, индустриясы өркендеген елдердің қол жеткізген табыстары оқу-білімнің нәтижесі екенін, жаңа ғасырда оқу-тәрбиенің маңызын жете түсіндіру қажет. Өмірде халыққа басшылық етіп, әр салада жаңалық ашып, таңдаулы шығармалар мен еңбектер ұсынған дарын иелерінің өмір тарихы, оларды халық әрқашан жоғары бағаланғаны туралы білдіріп отыру керек.

Академик-ғалым, профессор Бүркіт Әуесхан Қантөреұлының «ағылшын тілін оқытудың компьютерлік-педагогикалық технологиясы» мен **профессор Нұрматова Жадыра Қалыбекқызының** «Ағылшын тілін оқыту үдерісін цифрландыру» деп аталған ғылыми-зерттеу еңбектерінде деңгейлік оқыту әдістемесі айтылған. Теориялық сауатты, педагогикалық шебер мұғалім, төменгі деңгейдегі оқушыларды тоқсан соңына дейін орта деңгейге, орта деңгейлі білімі бар оқушыларды жоғары деңгейлі білімі бар оқушылар қатарына қоса алады. Жоғарыда айтылған технологиялардың негізгі мақсаты да осы болатын. Егер осы технологияларға компьютерлік техниканың мүмкіндіктерін пайдалансақ, онда оқушының өз бетімен жұмыс істеуіне, соған байланысты материалдарды ізденуіне, ойлануына, сабаққа деген ынтасының артып, шығармашылық белсенділігінің дамуына мүмкіндігі мол болары еді. Дарынды оқушылардың білімділігін дамыту үшін, олардың ойлау қабілетін арттыруға мұғалім әр сабақта үлкенді-кішілі мәселелер қойып, оларды шеше білуге үйретуі, мынандай негізгі мәселеге ерекше мән беруді қажетсінеді: – қызығушылығына; – іскерлігіне; – коррекциялауға. Яғни: – оқушылар алдына қойылған мақсаттың қажеттілігін білу керек; – мақсатқа жету алгоритмін білу керек; – оны тәжірибемен байланыстыруға жетелеу; – оқушылардың іс-қимылдарының жұмысын бақылап, бағыт-бағдар беріп, қатесі болса, жөндеп отыру керек.

Ағылшын тілі мұғалімінің сабақты дұрыс ұйымдастыруына байланысты, оқушылардың зейіні, меңгеру дәрежесі мен алынған білімдерінің деңгейі дамиды. Сондықтан, оқыту үдерісіндегі жұмысты тиімді жүргізу үшін оның нобайын жасап, алгоритмін құрып, анықталған негізгі мақсатқа жету жолдарын қажетінше кезеңдерге бөліп, оқушылардың ойлау әрекетін белсенді, жұмысын мазмұнды етуге нақты тапсырмаларды құруымыз керек. Бұл кезде әрбір оқушының жеке психологиялық мүмкіндіктерін негізге алып, олардың шығармашылық белсенділігін дамытуға деңгейлік тапсырмалар берудің тиімділігі жоғары болады. Осылайша, оқыту үдерісіндегі жұмысты ұйымдастыруды жетілдіруде жаңашылдық факторы мен жеке түсінік берулерді пайдаланып, оқушыларға сабақта үйренген білімдерін күнделікті өмірде дұрыс қолдануға дағдыландыруымыз керек. Бұл оқушылардың ақпараттық мәдениеттін қалыптастырып, ақпаратпен жұмыс істеу шеберлігі мен білімін шыңдайды. Бұдан кейінгі кезеңде, дарынды оқушылардың ақпараттар коммуникациясы мен олардың берілу-қабылдау тәсілдері туралы білімдері, ақпараттардың дұрыстығына баға беру, сыншылдық ойлауын дамыту, ақпараттық үдерісті дұрыс ұйымдастыра білу, ақпарат қауіпсіздігін қамтамасыз ету және бағалай білу белсенділіктері қалыптасып, дамиды.

Мектеп оқушыларының индивидуалдық қабілеттерін ескере отырып, мұғалім оқушылардың өзіндік жұмысын дифференциалды түрде ұйымдастыруына болады.

Біз мектеп оқушыларының ерекшеліктеріне байланысты, өзіндік жұмыстарды былайша ұсынамыз:

Төменгі деңгейлі – пәнді оқу кезінде әртүрлі себептермен сабаққа келмеген, оқу-танымдық іс-әрекетте ынталылығы, шығармашылық қызығушылығы төмен оқушыларға ұсынамыз.

Орташа деңгейлі – шығармашылық ойлауы мен білімді меңгеруі орташа үлгеретін, өз білімдерін стандарт жағдайда қолдана алатын оқушыларға ұсынылады.

Жоғары деңгейлі – білім мен шығармашылық қабілетті ерекше жоғары, ғылыми жұмыстармен, жаңалыққа қызығушылығы ерекше оқушыларға беріледі. Мұндай оқушыларды олимпиадалық жарыстарға дайындау қолайлы болады.

Оқушыларға деңгейлі тапсырмаларды өздері таңдауына әркез мүмкіндік берген дұрыс болар дейміз.
Мақсаты мен мазмұны және сол мақсаттарға жету әдіс-тәсілдері дұрыс анықталған жетілген оқыту үдерісі табысты болады. Оқытудың көптеген әдіс-тәсілдері ғасырлар бойына, оқыту ұғымының пайда болғанынан бері қолданып келе жатқанына қарамастан, оқыту әдістерінің теориясын жасау ісі оқыту практикасынан артта қалып келеді. Мектептегі оқыту үдерісін бақылай келе, әдіскерлер дарынды балалар мектеп оқушыларының сабақ үстіндегі әрекеттерінің алуан түрлі екендігіне назар аударады. Танымдық және шығармашылық іс-әрекеттерді жиынтық күйде алып қарастырғанда, оларды негізгі екі түрге, яғни білім алуға бағытталған және оларды қолдануға байланысты қызметтер деп бөлуге болатын сияқты.
Оқу үдерісі үшін компьютерлік технология қоғамды ақпараттандырудың жалпы қағидаларына сәйкес, сапалы білім беру технологиясына жатқызуға болады. Демек, компьютерлік технологияны білім беру технологиясы ретінде оқу бағдарламасындағы оқыту мазмұнын жүзеге асыру әдісі ретінде пайдалануымыз керек. Яғни, қойылған дидактикалық мақсаттарға жетуді қамтамасыз ететін оқытудың формалары, әдіс-тәсілдері мен құралдарының жүйесін И.В.Роберт оқу үдерісінде пайдалануды былай тұжырымдайды:
– оқу үдерісінде жекелендіріп, көрнекілікті арттыруға; – кері байланыс пен диагностикасы бар бақылауды күшейтуге; – өзін-өзі бақылау мен өзін-өзі түзетуді жүзеге асыруға; – шынайы үдерісті модельдеп бейнелеуге; – оқыту мотивациясын дамытуға көп үлесін қосады.
Біз ағылшын тілін компьютерлік технологиямен оқытудың мүмкіндіктерін талдау арқылы, көптеген психолог-педагогтардың, дидактардың пікірлеріне сүйеніп, компьютерлік технологиямен оқытуда оқушылардың шығармашылық белсенділігінің дамуына үлесінің көп екенін байқадық. Осылардан, компьютерлік технологияның араласпайтын саласының жоқтығын, ғылым мен білім беру саласындағы компьютерлік технологияның ерекше орны мен көптеген пайдалы мүмкіндіктерін айқындап, оқушылардың шығармашылық белсенділігін компьютерлік технология арқылы дамытудың қажет екеніне көз жеткіздік.

Әдебиеттер

1.Академик-ғалым Бүркіт Әуесхан Қантөреұлы, әдіскер-мұғалім Нұрматова Жадыра Қалыбекқызы. Ағылшын тілін оқытуда компьютерді қолдану әдістемесі. Алматы, 2021.
2.Академик-ғалым Бүркіт Әуесхан Қантөреұлы, әдіскер-мұғалім Нұрматова Жадыра Қалыбекқызы. Ағылшын тілін оқытуда сандық технология құралдарын орнымен қолдану. Алматы, 2022.
3.Академик-ғалым Бүркіт Әуесхан Қантөреұлы, әдіскер-мұғалім Нұрматова Жадыра Қалыбекқызы. Ағылшын тілінде ақпараттық-телекоммуникациялық технологияны қолдану әдістемесі. Алматы, 2023.
4.Академик-ғалым Бүркіт Әуесхан Қантөреұлы, әдіскер-мұғалім Нұрматова Жадыра Қалыбекқызы. Ағылшын тілін оқытуды цифрландыру. Алматы, 2024.
5.Академик-ғалым Бүркіт Әуесхан Қантөреұлы, әдіскер-мұғалім Нұрматова Жадыра Қалыбекқызы. Ағылшын тілін оқыту әдістемесі. Алматы, 2024.

Байтоқ А.Н
«Sea bilim» мектебі, бастауыш сынып мұғалімі,
Түркістан облысы, Ордабасы ауданы, Шұбарсу ауылы

БАСТАУЫШ СЫНЫПТА ОҚУШЫЛАРДЫҢ ШЫҒАРМАШЫЛЫҚ ІС-ӘРЕКЕТТЕГІ ЖОҒАРЫ МҮМКІНДІКТЕРІ

Аннотация

Бастауыш сыныпта оқушылардың ақыл-ойының жоғары деңгейі, шығармашылық мүмкіндіктеріне сирек сәйкес келуі, психологтардың зерделеуінше, олардың кәсіби өзін жүзеге асыру қиыншылықтарына әкеліп соқтырады. Сондықтан, дарынды оқушылардың креативтілілігін дамыту қажеттілік. Оқушы – бұл болашақта жаңа технология, жаңалық жаратушы, әділ саясаткер, рухы биік адам, ұлттық құндылық. Бастауышта оқушыларды қоғаммен әлеуметтік байланыс жасауға, өмірде кездесетін қиыншылықтарға төзімді болуға тәрбиелеу, мектеп оқушыларының шығармашылық белсенділігін компьютерлік технология арқылы дамытудың негізі.

Abstract

Education – a complex pedagogical process, joint activity of learners and trained, teacher and pupil. Education must be not reduced to conveying and acquiring formulated the rules, formula, theorems.This is active creative searching from the direction of teacher and from the direction of pupil. The task of the teacher consists

in that in the process of conveying of the knowledge to teach the pupil to active forms of the teaching, leading to independent gaining the knowledge. The task of the pupil - master knowledge system, to solve independently creative tasks. The scientific problem and accessibility, consciousnesses and activities puts before teacher question about finding active methods of the shaping and organizations to scholastic cognitive activity in practice. One of the ways of the decision of this problem – do demonstrative teaching.

Бастауыш сыныпта оқушылардың шығармашылық іс-әрекеттегі жоғары мүмкіндіктері үлкейгендегі қажеттілік пен қабілеттерін жүзеге асырылуымен қалыптасады. Олармен жұмыс істеуде, олардың ерекше қабілеттерін ескере келе, арнайы тәсілдердің қажеттілігіне алып келеді. Шығармашылық адамның, қоғамның және жеке тұлғаның дамуындағы қозғаушы күш болып табылады.

Бастауышта білім берудің тиімділігін арттыру үшін оқу үдерісін адамды қоршаған ортадағы болып жатқан өзгерістерді есепке ала отырып ұйымдастыру керек. Ол маңызды өзгерістер ақпараттық салада. Бүгінде еліміздегі мектептердің компьютерлік сыныптары мен кабинеттері толық компьютерлі техникамен жабдықталған. Мультимедиялық кабинеттер білім сапасын көтеруге үлес қосып келеді.
Ғылыми-техникалық прогресс – компьютерлік техниканың жетістіктері білім беру саласында технологиялық жаңа әдістерді кеңінен қолдануды қажет етуде.

Кез-келген оқыту технологиясы – ақпараттық технология екенін ескерсек, оқыту үдерісінде білім беруді жоғары деңгейде, оқушының шығармашылық белсенділігін дамытып оқыту жаңа ақпараттық технологияға көшуді қажет етеді. Оқыту үдерісіндегі жаңа ақпараттық технология дегеніміз–оқу мен оқу-тәрбие материалдарын, үйретуге арналған компьютерлік технология, компьютерлік технологияның оқу үдерісіндегі қызметі, мұғалімдер еңбегі мен оқушылардың білімін жетілдіруде оларды пайдаланудың түрі мен әдістері туралы білім беру жүйесі.

Оқушылардың шығармашылығын дамыту үшін оқытуға проблемалық жағдай енгізілуі керек, сонда олар алдында қойылған түйінді мәселені өз бетімен немесе оқытушының көмегімен шешеді. Мұндай оқыту барысында танымдық қызмет құрылымында маңызды психологиялық заңдылық– ойлау қабілетінің проблемалық сипаты жатады. Шығармашылықпен жұмыс істейтін оқушылар проблемалық тапсырманы шешуде қосымша материалдар іздеуге белсене кіріседі, мәселені шешудің түрлі жолдарын белгілеп, оларды қолданады. Олар неғұрлым көбірек дербестік танытқысы келеді. Бұл оқушылардың психологиялық ерекшелігі болып табылады.

Ой бостандығы мен еріктілік болған жағдайда логикалық ойлауды бір ізділіктен талдағыштық тұрғыға жетектеп, өзін дамытатын белсенді еңбекті – оқушы шығармашылығы дейміз. Осындай еңбектің негізінде білім игеруге, оқуға, оқи білуге тәрбиелеу білім беру үдерісінің негізіне айналса, баланың жан-жақты дамып, шығармашыл адам болып жетілуінің негізі болады.

Бастауыш сыныпта оқыту әдістері оқушылардың шығармашылық белсенділігін дамытуға бағытталуы керек. Демек, оқушының шығармашылық іс-әрекеті мен шығармашылық дамудың нәтижелілігі, оқыту әдістерін комплексті түрде ұйымдастырудың дұрыстығында болып табылады. Оқыту әдістерін дұрыс қолданған жағдайда ғана оқушылардың шығармашылық белсенділігін дамытуға мүмкіндік туады. Оқыту үдерісіндегі шығармашылық түсінігін бірінші кезеңде жеке бастың қасиеті емес, оқушының оқу үдерісіндегі іс-әрекеттің «жемісі» деп білгеніміз дұрыс. Демек, оқу үдерісіндегі негізгі мәселе – оқушылардың белсенділігі, шығармашылықтың дамуына негіз болады деген қорытынды жасауға болады. Оқушылардың іс-әрекеті неғұрлым үйлесімді, кемелденген, тиімді оқыту әдістерімен ұйымдастырылса, онда олардың белсенділігі де соғұрлым жоғары болып, шығармашылықтың дамуы қарқынды болатыны анық.

Оның негізгі қажеттілігі – оқу үдерісін ізгілендіру. Бұдан, сабақта оқушыға проблемалық ситуация, ойын ситуациясын құру, сезімдік ықпалмен әсер етуге болады, бақылау мен талапты күшейту, ынталандыру, әр оқушының тәртібі мен мінез-құлқына және жұмыс істеу ырғағына үйлесімді тәсілдер қолдану, шаршау мен жалығудан арылту шараларын жасау оқу үдерісін ізгілендіруді болып табылады.
Бастауыш мектеп оқушылары білімді өз дәрежесінде игермесе немесе оны іс жүзінде қолдана алмаса, онда шығармашылық белсенділік те көрсете алмайды. Бұл олардың шығармашылығының дамуына кедергі болуы мүмкін. Оқушылардың шығармашылық белсенділігін арттыру үшін мұғалім әр түрлі әдіс-тәсілдерді қолдануы керек және оқу үдерісінде олардың психологиялық ерекшеліктерін естен шығармағаны дұрыс.
Шығармашылық пен жеке тұлға арақатынасы туралы «Жеке тұлға негізінде шығармашылық бастау жатыр, жеке тұлғаның маңызы оның жасампаздыққа мұқтаждығына және қабілеттілігіне байланысты», – дейді В.В.Давыдов.

Шығармашыл адам мақсатты сезініп, міндетті қойып, мәселенің шешімін іздейтін адам. Себебі: шығармашылық үдерісте қиялдың, ішкі түйсіктің және елестетудің маңызы зор.

Бастауыш сыныпта оқитын әрбір оқушының негізгі әрекеті оқу әрекеті болғандықтан оның шығармашылық сипатта болуының мәні зор. Өйткені шығармашылық сипаттағы әрекет оқушының жеке тұлға ретінде дамуына зор ықпал ететіні ғылыми тұрғыда негізделген.

Психология мен педагогика ғылымдарында тұлғаның шығармашылығын дамыту жолдарын, құралдарын анықтау ертеден зерттеліп келеді. Егер бұл мәселенің зерттелуіне ретроспективті шолу жасасақ, онда оның әлемдік мәдениеттің барлық дәуіріндегі ойшылдардың назарында болғанын, «шығармашылық теориясын» жасауға деген ізденістердің аз болмағанына көз жеткіземіз.

Көрнекті психологтар Л.С.Выготский, А.В.Петровский «шығармашылық» деп нәтижесінде жаңа құндылықтар пайда болатын, жаңалық ашатын әрекетті атаған. Ал Ф.А.Пономарев «шығармашылықты» «даму» ұғымымен қатар қояды. Өйткені әрбір жаңалық, әсіресе интеллектуалдық тұрғыда болса, ол оқушының психикасын жаңа деңгейге көтереді деп есептейді.

Ал, академик-ғалым Бүркіт Әуесхан Қантөреұлының жеке пікірі бойынша, жеке тұлғаның шығармашылық-зерттеушілік әрекетінің туындысы - ол мотивтік құрылымдар арқылы ынталанады және жеке тұлғаның шығармашылық потенциалы интеллектуалды белсенділік ұғымына байланысты анықталады екен.

Оқушылардың шығармашылығын оқу үдерісінде дамыту қалай жүзеге асады? Оған төмендегідей зерттеулер жауап береді. Мысалы, француз математигі Ж.Адамар шығармашылық үдерісті 4 кезеңге бөлді:

1) Дайындық кезеңі.
2) Инкубация, жасырын идеялар, тұйыққа тірелу кезеңі.
3) Ішкі сезімнің жарқ етуі. Эврика.
4) Тексеру кезеңі.

Адамның ақыл-ой белсенділігін – шығармашылық деп анықтау және оған басқа да зерттеушілердің толық келісетіндігін ескере отырып, шығармашылықтың білімді игеру қарқындылығына байланысты болатындығына көз жеткіздік.

Шығармашылық жаңалық ашуға, жаңа тәсілдер табуға ұмтылу деп айтсақ, бұрыннан белгілі нәрсені қайталауды немесе көшіруді шығармашылық деп айтуға болмайды, бірақ бұрыннан белгілі, таныс нәрселердің өзін жаңаша түрде жасау, таныс емес қасиеттерін табу шығармашылыққа тән құбылыс. Демек, шығармашылық белсенділік – оқушының компьютерлік технологиямен белгілі бір іс-әрекетте мәселені көре білуге, өз іс-әрекетінің бағдарламасын жасай білуге және ойды іске асыру үшін жаңа идеялар тудыруға деген ынта-ықыласының ерекше қасиеті деп тұжырымдауға болады.

Әдебиеттер

1. Академик-ғалым Бүркіт Әуесхан Қантөреұлы, профессор Нұрматова Жадыра Қалыбекқызы. Білім берудегі тәжірибелер мен инновациялық технологиялар. Алматы, 2023.
2.Академик-ғалым Бүркіт Әуесхан Қантөреұлы, профессор Нұрматова Жадыра Қалыбекқызы. Инновациялық технологиялар. Алматы, 2024.

Шораева Қ.Б
«Sea bilim» мектебі, бастауыш сынып мұғалімі,
Түркістан облысы, Ордабасы ауданы

БАСТАУЫШТА ОҚЫТУ ҚАҒИДАЛАРЫ - ОҚУ МЕН ТӘРБИЕ ЖҰМЫСЫН ҰЙЫМДАСТЫРУ

Аннотация

Білім берудің қазіргі негізгі мақсаты білім алып, білік пен дағды, іскерлікке қол жеткізу ғана емес, солардың негізінде дербес, әлеуметтік және кәсіби біліктілікке – ақпаратты өзі іздеп табу, талдау және ұтымды пайдалану, жылдам қарқынмен өзгеріп жатқан бүгінгі дүниеде лайықты өмір сүру және жұмыс істеу болып табылады.

Abstract

Education – a complex pedagogical process, joint activity of learners and trained, teacher and pupil. Education must be not reduced to conveying and acquiring formulated the rules, formula, theorems.This is active creative searching from the direction of teacher and from the direction of pupil. The task of the teacher consists in that in the process of conveying of the knowledge to teach the pupil to active forms of the teaching, leading to

independent gaining the knowledge. The task of the pupil - master knowledge system, to solve independently creative tasks. The scientific problem and accessibility, consciousnesses and activities puts before teacher question about finding active methods of the shaping and organizations to scholastic cognitive activity in practice. One of the ways of the decision of this problem – do demonstrative teaching.

Бастауышта оқыту қағидалары оқу мен тәрбие жұмысын ұйымдастыруды, жүзеге асыру мен жетілдіруді қамтамасыз ететін нұсқаулар екені баршаға мәлім. Бұдан, инновациялық технология компоненті – компъютерлік техниканы пайдаланып оқытуды ұйымдастыруда, оқыту қағидаларын басшылыққа алынатыны белгілі. Оқытудың компъютерлік технологиясының дидактикалық категорияларының өзіндік ерекшеліктері бар, тіпті кейбір дәстүрлі қағидалардың қолдану аумағы өсіп, компъютерлік технологиямен оқытуда ғана шын мәнінде іске асыруға мүмкіндік болады.

Бастауышта оқыту үдерісінде қабылдаудың төрт стадиясы көрсетіледі: қабылдау, түсіну, есте сақтау және білімді қолдану. Ақпарат компоненттерінің көлемін білікті тәжірибелі мұғалім пәннің тақырыбы мен мазмұнына қарай шешеді. Содан кейінгі маңызды мәселе – өткен материалды қайталап тұру. Компьютерді пайдаланса, дарынды оқушы берілген материалды жақсы қабылдап, өз білімін бақылай алады. Берілген ақпарат түсіндірілгенімен қайталанбаса, тез ұмытылады.

Бастауышта оқыту үдерісінде бірнеше көрнекі құрал көрсетілуі қажет болса, олардың бәрін бір мезгілде емес, әрқайсысын қажетінше кезегімен көрсеткен абзал. Себебі, көрнекілік оқыту үдерісінің қажетіне, мақсатына сай іріктелуі керек. Көрнекілікті оқушылардың дұрыс қабылдауын қамтамасыз етуде, құралдың неғұрлым маңызды жақтарына назар аудару керек, яғни көрнекі құралдардың мақсатқа жетуге қажеттілерін ғана пайдаланған дұрыс.

1. Түсініктілік қағидасы. Оған: – білім беруді қарапайымнан күрделіге қарай; – белгіліден белгісізге қарай дамыту керек; – білім беруді баланың ақыл-ойы қалыптасып бітпей, ерте жастан жүретін оқыту тиімді болмақ, т.б.

Оқыту үдерісінде, педагогикалық принциптер сақталмаса оңай материалдың өзі қиындап, ал дұрыс ұйымдастырылғанда күрделінің өзі жеңілдейтінін тәжірибе көрсетіп отыр.

Оқыту әдістері мен құралдардың тиімді қолданылуы, оқу материалының түсінікті болып, оқушылардың біліктілік деңгейі мен шығармашылық белсенділігінің дамуына көмектеседі.

2. Ғылымилық қағидасы. Оның шарттары: – таным үрдісінің негізгі заңдылықтарымен оқушыларда таныстыру; – білім мазмұны ғылымның бүгінгі деңгейіне сай болуын; – ғылыми танымның жалпы әдістері жөнінде оқушыларда дұрыс түсініктер болуын қамтамасыз ету.

Профессор Нұрматова Жадыра Қалыбекқызының айтқанындай: «Бастауыш сыныпта оқыту мазмұны білім беруді ізгілендіру, сараландыру және кіріктіру ұстанымдарын жүзеге асыруға бағындырылған оқу материалының құрылымы мен мазмұнын түрлендіру негізінде жаңаша жасалынуда».

Бастауышта оқушылардың ой түйіндеу, ой толғау дербестігін дамытуға мүмкіндік беретін тәрбиелік потенциалын, яғни оқулықтардың рухани сапасын күшейту керектігін ескертті. Оқу субъектісі – оқушының шығармашылық белсенділігін арттыру құралы – оқулық рөлін терең түйсіну қажеттілігін атап өтті.

Бастауыш мектепте «Оқу мен тәрбие – егіз», ал осы екі саланы бөліп жармай еңбек ете білу – біздің басты міндетіміз. «Білім берудің қай түрі болмасын – тәрбие» деп дарын иелері айтқандай, оқушыларды оқыта отырып тәрбиелесек, тәрбиелей отырып оқытамыз. Оқыта отырып шәкірттерімізді өнерлі, жан-жақты болуға баулимыз. Осы үдерістердің барлығы мектепте жүзеге асады. Мектеп адам жолының рухани дамуына арналған «баспалдақ». Адам жеке тұлға болып қалыптасуы үшін сол баспалдақтан өтуі тиіс. Терең білім алуы үшін «қарапайымнан» «күрделіге» дейін қанша саты болса, сонша сатыдан көтерілу керек.

Енді осы оқыту қағидаларына компъютерлік технологияның мүмкіндіктерін пайдаланғандағы ерекшелігіне тоқталсақ:

1.Жүйелік қағидасы. Оқытудағы жүйелік дегеніміз – пәннің құрылымы мен ішкі логикасына қарай белгілі бір тәртіппен оқытып, оның негізгі ұғымдарын біртіндеп игеру деген сөз.

2.Бірізділік қағидасы. Бірізділіктің оқыту үрдісіндегі ерекшелігі мынадай: қарапайымнан күрделіге; түсініктен ұғымға; белгіліден белгісізге; білімнен іскерлікке; іскерліктен шығармашылыққа.

3. Көрнекілік қағидасы. Объектіні көруге, қабылдау бақылауға, бақылау ойлауға, ал ойлау шығармашылыққа әкеледі. Яғни, объектіні бақылау кезінде оқушылар нақты мен абстракцияны бірдей анықтайды.

Ұстаз, шәкірт, мектеп – бір-бірінен ажыратуға болмайтын атаулар. Шәкірттің ұстазына «Мені қолымнан төмен қарай тартпаңыз, жоғары да тартпаңыз, қолым ауырады. Мен үшін қиналмай, еркін жоғары қарай

көтерілетін білім баспалдағын табыңыз» деген талабы бар. Мектептің рухани өмірі мұғалімнің өн бойында, өйткені мұғалім – мектептің негізін қалаушы жоғары рух иесі.

Бастауыш мұғалімнің шеберлігі мен жетістігі – сапалы білім және жақсы тәрбие алған шәкіртінде. Мұғалімнің сабақта қолданған әдістері оқушыға әсер етуіне қарай бағаланып, дараланып, шәкірт тарапынан да өз талабына сай орындалып отыруы тиіс.

Бастауыш сыныпта оқушының шығармашылық белсенділігінің дамуына – оқу үдерісінің ұйымдастырылы адамгершілік деңгейіндегі заманауи болу қажеттілігі келіп шығады. Яғни, мұғалім ең алдымен, оқушы жанының инженері болуы тиіс.

Мұғалімнің мықтылығы – ойлы да көркем, мәнерлі сөйлеу. Ұлы ағартушы Макаренконың «Балалар сіздің сөзіңізден өзіңіздің еркіңізді, сіздің мәдениетіңізді, жеке ерекшелігіңізді сезіне алатындай болуы керек» деген екен.

Оқытушы қандай сабақта оқушының шығармашылықпен жұмыс атқаруына талап, ықпал етуі керек. Кез-келген ортада болса да, өзінің айтар алғыр ойы бар, өмірге деген өзіндік көзқарасы қалыптасқан оқушыны дайындау арқылы ғана нағыз шығармашыл белсенді тұлғаны өмірге әкелеміз.

Дана халқымыз, «Ойнамай бала өсер ме?, Баланың балалығын тыйдым дегенше, даналығын тыйдым де» дегендей, оқушының шығармашылығына ешқандай кедергі болмауы керек.

Бүгінде оқушылардың үздіксіз білім алу міндеттерін жетілдіруге сай оқытушылардан олардың ойлау қабілеттерін одан әрі арттыру, танымдық және шығармашылық белсенділіктерін дамыту, сонымен қатар өзіндік жұмыстарына қатысты іскерліктері мен дағдысын қалыптастыру талап етілген. Сондықтан, өзіндік жұмыс оқушының үй жұмысын орындауда ғана емес, оқу үдерісінде орындалуы тиіс. Яғни, жалпы білім беру үдерісінде, оқушыларға сан түрлі өзіндік жұмыстары орындатып, үйрету нәтижесінде олардың шығармашылық белсенділігін арттыруға болады.

Бастауыш сыныпта оқушыларды шығармашылыққа баулу қажеттілігі – оқушыны психологиялық дайындықтан өткізу. Оқушылардың шығармашылығын дамыту үшін ұстаздың берер психологиялық әсері мынадай болмақ: –«Сенің қолыңнан бәрі келеді», «Сен қабілеттісің», «Жаз, үйрен» деп балаға сенім білдіру;

– оқушының кішкентай жетістігі болса да жоғары бағалап, мадақтап, көтермелеу;

– оқушылардың басылымды өлең, шығармаларының жарық көруіне көмектесу; – шығармашылық сәтте оқушыға құптаушылық көзқарас білдіру, сезім күйін бақылау;

– ақын-жазушылардың, өнер адамдарының шығармашылық дәстүрінен қызықты оқиғаларды әңгіме ету;

– оқушылар үшін педагог өзін қарапайым жан есебінде таныта білу.

Әдебиеттер

1. Академик-ғалым Бүркіт Әуесхан Қантөреұлы, профессор Нұрматова Жадыра Қалыбекқызы. Білім берудегі тәжірибелер мен инновациялық технологиялар. Алматы, 2023.

2.Академик-ғалым Бүркіт Әуесхан Қантөреұлы, профессор Нұрматова Жадыра Қалыбекқызы. Инновациялық технологиялар. Алматы, 2024.

Жұмабекова А.Қ

«Sea bilim» жалпы білім беретін мектебінің бастауыш сынып мұғалімі, Түркістан облысы, Ордабасы ауданы, Шұбарсу ауылы,

БАСТАУЫШ СЫНЫПТА КӨРНЕКІ ҚҰРАЛДАРДЫ КЕШЕНДІК ТҮРДЕ ҚОЛДАНУ ӘДІСТЕМЕСІ

Аннотация

Қазақстан Республикасының бастауыш сыныпта білім берудің негізгі міндеті – ғылым мен практика, компьютерлік технология жетістіктері негізінде, көрнекі құралдарды кешендік түрде қолдану арқылы жеке адамды қалыптастыруға, дамытуға және кәсіби шыңдауға бағытталған білім алу үшін қажетті жағдайлар жасау екені көрсетілген. Бастауышта оқыту үдерісінде баланың ой-өрісін, дүниетанымын және де басқа маңызды психикалық іс-әрекетін дамытуға бағытталған түрлі әдістерді, педагогикадағы дидактикалық принциптерді, оның ішінде көрнекілік принципті компьютер арқылы жүзеге асыру мектеп ұжымының алдында тұрған маңызды мәселелердің бірі.

Abstract

One of the most important tasks of the issuance of State of the Development of Education in the Republic of Kazakhstan till integration of science in the conditions of heavy growth of resources of information technologies. Information technologies began appearance and became possibility to use their strong resources in aim of teaching. Therefore in work contemplate realization of principle of use visual methods in teaching of resource of information technologies on the basis school in the Republic of Kazakhstan.

Бастауыш сынып мұғалімдері көрнекілік құралдардың мүмкіндігін кешендік түрде пайдаланып, оқытуды барынша жетілдіруі тиіс. Бастауыш сыныпта ИСМОЦматематика пәнін оқыту оқушылардың математикалық білім негіздерін, математикалық мәдениетін, сауаттылығын көтеруді мақсат ететінін ескерсек, онда дәстүрлі оқыту үдерісіне, оның мазмұны мен формасына оқушының жас ерекшеліктерін ескере отырып, оқытуда компьютерлік технологияны қолданудың әдіс-тәсілдерін енгізу, дәстүрлі және дәстүрлі емес оқыту технологияларын үйлестіре пайдаланып, мұғалімнің оқу материалын дұрыс түсіндіре алуы, кесте т.с.с. көрнекі құралдарды тақырыпқа сай орнымен қолдана білуі, өзіндік жұмысты ұйымдастыруы мен бақылауы т.б. функциялар арқылы жүзеге асады. Оқу үдерісінде компьютер және техникалық оқыту құралдары мұғалімді кейбір жұмыстардан босатады және басқару тиімділігін арттырады. Өйткені өтілген материалды толық, тез меңгеру үшін әр алуан оқу құралдары қажет, яғни бор, тақтадан бастап, күрделі құрылғыларды айтуға болады. Бастауыш сыныпта оқытудың кешендік құрал-жабдықтары мұғалімге оқу үдерісін ұйымдастыру, оқу материалын терең меңгеруін қамтамасыз ету, оқушылардың өзіндік жұмыс істеуіне, жаңа білімді өз бетінше алуына және оны практикада қолдана білу дағдыларын қалыптастыруға жәрдем етуі тиіс.

Бастауыш сыныпта математика сабағын тартымды да мағыналы етіп өткізу үшін мұғалім сабақта қолданылатын оқу құрал - жабдықтардың қызметі мен атқаратын функциясын толық меңгеріп, оның не үшін керектігін ажыратып, қажет жағдайда қолдана алатындай дәрежеде болғаны дұрыс. Бастауыштың оқу үдерісін ұйымдастыруда әрбір оқу құралының өзіне тән дидактикалық функциясы, мүмкіндіктері, өзінің педагогикалық және техникалық қолдану шекаралары бар болғандықтан, оқу құрал жабдықтарын қолданудың тиімді жолы оларды кешендік түрде қолдану болып отыр. Бастауыш сыныпта математиканы оқытуда компьютерлік технологияны тиімді, әрі орнымен қолдану туралы мұғалімдерге арналған әдістемелік құралдар қажет-ақ. Мұндай әдістемелік құралдарды дайындау көптеген мектеп математика пәні мұғалімдері мен әдіскерлердің және ғылыми қызметкерлердің әлі де болса көп уақыт бірлесіп жұмыс істеуін керек етеді.

В.Г.Болтянскийдің редакциясымен жазылған «Комплексы учебного оборудования по математике» деген еңбегінде оқу құрал-жабдықтар кешенін пайдалануға әдістемелік нұсқаулар жеткілікті дәрежеде берілген десек те, бүгінгі нарықтық экономика заманында, ақпарат ғасырында бұл мәселені жетілдіру қажеттігі туындап отыр. Қазіргі уақытта дәстүрлі оқытудың техникалық құралдарымен бірге дербес компьютерді пайдалану әдістемесі де қолға алынып, бірқатар әдістемелік зерттеулер жүргізілуде. Дегенмен, компьютерді оқу құрал-жабдықтар кешендік жүйесінің бір буыны ретінде немесе, оқытудың техникалық құралдарының орнына олардың орнын алмастырып қолдануға арналған әдістемелік ғылыми зерттелген жұмыстар жоқтың қасы. Қазіргі кезде математиканы оқытуда оқу құрал жабдықтар кешенін қолдануға орай, әдіскерлердің алдында оқытудың көрнекілік принципін жүзеге асыруда компьютерлік технологияны тиімді пайдалану мәселесі тұр. Себебі, компьютерді біріншіден, техникалық құрал – яғни, оқу құрал-жабдықтарының бір буыны ретінде пайдалана отырып, екіншіден, осы компьютер арқылы оқытудың техникалық құралдарының атқаратын мүмкіндіктерін алмастырып пайдалансақ, онда біз жедел түрде компьютерлік технологиялық оқыту мәселесін шешуіміз керек. Жоғарыда келтірілген ғалымдардың еңбектерінің көптігіне қарамай, бұл мәселе күні бүгін маңызы артпаса оны жоғалтқан жоқ, себебі, компьютерлік технология арқылы көрнекілік принципті жүзеге асыруға болады.

В.П.Молочковтың «Наглядность как принцип обучения» атты ғылыми зерттеуінде былай делінген: оқу арқылы – 10 %, есту арқылы – 20 %, көру арқылы (визуалды ақпарат) – 30 %, есту және көру арқылы – 50 %, есту және көру, талқылау арқылы – 70 % ақпаратты бес сезім мүшесі арқылы қабылдаймыз. Сонымен баланың қабылдауын мұқият зерттеген физиологтардың еңбектеріне сүйенген психолог-педагог мамандар адамның жоғары жүйке жүйесі қызметінің негізінде оқу үдерісінде қолданылатын компьютерлік технология көмегімен мұғалім сөзін сабақтастырған жағдайда өтілген материалдарды меңгеру жоғары дәрежеге жетеді деп есептейді.

Көрнекі құралдарды бастауыш сыныптың математика сабағында қолдану үшін мұғалімдерден аса педагогикалық шеберлікпен әдістемелік нұсқауды талап етеді. Бастауышта оқытудың мақсаты - математикалық түсініктерді қалыптастыру болғандықтан, оның ішінде абстрактылықты түсіндіруде көрнекі

құралдарды ерекше талдау, таңдау қажет. Бастауыш сынып оқушыларының кеңістіктік түсінігін және кеңістіктік елестетуін қалыптастыруда қолданылатын геометриялық модельдерді (макеттерді) орнымен қолдану керек, әйтпесе, пайдасы шамалы болып, оқушылардың математикалық ойлау қабілетін дамытуға кедергі келтіруі мүмкін. Бастауыш сыныпта математикадан көрнекі құралдарға қойылатын жалпы дидактикалық талаптарды баяндасақ:

- Көрнекі құрал математикалық ұғымды дұрыс қалыптастыру құралы болуы керек. Көрнекі құрал математикалық түсінікті жарқын және бейнелі түрде ашып көрсетуі қажет. Қарастырылып отырған түсініктің барлық белгілерін өте дәлдікпен түсіндіруі тиіс. Практика көрсеткендей, көрнекі құрал шын мәнісінде оқытуда едәуір көмек көрсетеді.
- Көрнекі құралдардың ішіндегі динамикалық құбылыстарды бақылауға арналғандары өте сәтті шыққан деп есептеуге болады. Қозғалмалы модель математикалық түсінік немесе құбылысты тез арада қабылдауға мүмкіндік береді.
- Тек қана иллюстрация құралы ғана емес, практикалық жұмыстарды орындауға арналған құралдың маңызы өте зор. Мұндай жағдайда көрнекі құрал оқушыларды математиканың негізгі ережелерімен және фактілермен таныстыруда, эксперимент жұмыстарын жүргізуде тиімді құрал болып табылады.
- Көрнекі құралдардың сыртқы түрінің, қандай материалдан жасалғандығының, формасы, өлшемі, кейбір бөлшектерінің бояуларының да қабылдауға тигізер әсері мол. Көрнекі құралдардың шектен тыс ашық бояумен, түспен боялуы құралды бақылауда оқушыларға дұрыс әсер етпейді. Сондықтан оны қажетті түспен бояу қажет.
- Құралдың көлемі үлкен болмауы керек. Оның өлшемін есептегенде сыныпта әрбір оқушы көретіндей, бақылауына ыңғайластырып жасаған жөн.
- Конструкция қарапайымдылығы – басқару қарапайымдылығы, яғни жинауға, бөлшектеуге ыңғайлы, жеңіл болуы тиіс. Бөлшектерінің аз болуы, олардың ойластырылған орналасуы, қосымша бөлшектерінің жабық болуы техникалық қана емес, ең бастысы бұл құралдың дидактикалық ерекшелігіне лайық болып табылады.
- Көрнекі құралдардағы жылдам қозғалатын бөлшектер немесе кейбір бөлшектерді (айналу денелерін алуға арналған аспаптарды жасанды интеллект арқылы қозғалысқа келтіру) жасаған уақытта техника қауіпсіздігі ережелері сақталғаны жөн.

Бастауыш мектеп математика сабағын компьютерлік технология және оқытудың техникалық құралдары, көрнекі құралдар, яғни оқу құрал-жабдықтар кешені көмегімен жаңа сабақ өткен кезде оқушылар «құлақ-ми» жүйесі бойынша секундына 50 бит ақпарат қабылдайтындығын академик-ғалым, профессор Бүркіт Әуесхан Қантөреұлының ғылыми зерттеулерінде дәлелденгені белгілі.

Әдебиеттер

1.Академик-ғалым Бүркіт Әуесхан Қантөреұлы, әдіскер-мұғалім Нұрматова Жадыра Қалыбекқызы. Бастауыш сыныпта ақпараттық технологияны қолдану әдістемесі. Алматы, 2021.
2.Академик-ғалым Бүркіт Әуесхан Қантөреұлы, әдіскер-мұғалім Нұрматова Жадыра Қалыбекқызы. Бастауыш сыныпта сандық технолоия құралдарын тиімді қолдану әдістемесі. Алматы, 2024.

Зеилбекова Жаксыгул
«Sea bilim » мектебі, бастауыш сынып мұғалімі,
Түркістан облысы, Ордабасы ауданы, Шұбарсу ауылы

БАСТАУЫШ СЫНЫПТА ОҚУШЫЛАРДЫҢ ТАНЫМДЫҚ ЖӘНЕ ШЫҒАРМАШЫЛЫҚ-ЗЕРТТЕУШІЛІК ҚАБІЛЕТТЕРІН ҚАЛЫПТАСТЫРУДЫҢ ӘДІСТЕМЕЛІК ЕРЕКШЕЛІКТЕРІ

Аннотация

Бастауыш білім берудің қазіргі негізгі мақсаты білім алып, білік пен дағды, іскерлікке қол жеткізу ғана емес, солардың негізінде дербес, әлеуметтік және кәсіби біліктілікке – ақпаратты өзі іздеп табу, талдау және ұтымды пайдалану, жылдам қарқынмен өзгеріп жатқан бүгінгі дүниеде лайықты өмір сүру және жұмыс істеу болып табылады.

Abstract

Education – a complex pedagogical process, joint activity of learners and trained, teacher and pupil. Education must be not reduced to conveying and acquiring formulated the rules, formula, theorems.This is active creative searching from the direction of teacher and from the direction of pupil. The task of the teacher consists in that in the process of conveying of the knowledge to teach the pupil to active forms of the teaching, leading to independent gaining the knowledge. The task of the pupil - master knowledge system, to solve independently creative tasks. The scientific problem and accessibility, consciousnesses and activities puts before teacher question about finding active methods of the shaping and organizations to scholastic cognitive activity in practice. One of the ways of the decision of this problem – do demonstrative teaching.

Бастауыш мектеп оқушыларының шығармашылық белсенділігін дамыту, өздігінен білім алуына, оқыту әдістерін өмір талаптарына сәйкестендіруге, мектептегі оқыту үдерісінің оңтайлы ерекшеліктеріне, әдістеріне, сабақтың мақсатына қарай жұмыс түрлеріне, олардың психологиялық даму ерекшеліктеріне тікелей байланысты.

Мұғалім оқушы шығармашылығын дамыту, бағыт-бағдар беру ісінде мыналарды ескеру керек деп ойлаймыз:

– шығармашылық тапсырманың қызықты мазмұндық түрін ойлап табу;

– шығармашылық міндеттерді оқушыға ұсынудың әдіс-тәсілін меңгеру;

– көркемдік шешім табу, нобай құру, образ жасау үшін негіз боларлық проблемалық жағдайларды тудыра білу;

– оқушының танымдық және шығармашылық іс-әрекетін дамыту.

– шығармашылық үдерістерді фактілермен мәліметтерге педагогикалық әдістемелік тұрғыдан баға, қорытынды бере білу, теориялық практикалық тұжырымдар жасау. Осыған орай тұлғаның ақыл-ойын, ой мәдениетін, іс-әрекетін біртұтас дамыту мақсатында үйірмелер ұйымдастыру мен оны жүргізу, ұйымдастыру жолдары ғылыми негізде жүзеге асуы тиіс;

Баланың оқу әрекеті өте күрделі жан-жақты үдеріс. Ол баланың барлық әрекетін, рухани күштерін керек етеді. Баланың ақыл-ой еңбегі белсенді әрекет болуға тиісті. Сондай-ақ оқу әрекетінің белгілі құрылымы мыналар:

– оқу міндеттері; – оқу әрекеті; – бақылау (тексеріп отыру), бағалау.

Зерттеушілердің еңбектеріне жүргізілген талдаулар нәтижесі дәстүрлі оқыту үдерісінде көрнекі құралдармен түсіндіруге көп мән берілгендігі байқалады. Бүгінде компьютерлік технологияның қарқынды дамуы, теория мен практиканың, мектеп пен өмір байланысы сияқты факторлардың әсерінен педагог-ғалымдардың танымдық іс-әрекет және оның нәтижесі – шығармашылыққа деген бағдары күшейе түсті. Өйткені: озат тәжірибе, білім, тұрмыстық ептілік пен дағдылар, сондай-ақ ғылыми және көркем туындылар, рухани-әлеуметтік қатынастар да адамның танымдық және шығармашылық қызметінің нәтижесінде пайда болады. Осы жетістіктерді өз «игілігіне» айналдырып, «меншіктеп» алу үшін жаңа әулет қайтадан бұл «затты» ақыл-саналық сипатқа келтіруі тиіс, яғни қай формада болмасын оны жасауға бағышталған іс-әрекетті (еңбектік, танымдық, көркемдік-эстетикалық) шығармашылықпен көркейте, байыта отырып, қайта жаңғыртып, бұрынғыдан дамыған түрде өзінен кейінгі ұрпаққа шығармашылықпен жеткізуге борышты. Міне, шығармашылық белсенділіктің дамуын осылайша бейнелеп айтуымызға болады.

Академик-ғалым Бүркіт Әуесхан Қантөреұлы, профессор Нұрматова Жадыра Қалыбекқызы: «Оқушылардың таным белсенділігі дегеніміз – оқуға қажетті білім мен дағдыны меңгеріп, оларды өмірде пайдалана білуге, үйренуге деген саналы іс-әрекеті»- деген болатын.

Оқушылардың танымдық белсенділігі туралы мәселе ғасырлар бойына жалғасқаны белгілі. Сократ оқыту барысында эвристикалық әңгімені пайдаланып, оқушылардың танымдық және шығармашылық белсенділігін арнайы басқарудың маңыздылығын атап көрсетсе, Я.А.Коменский, И.Г.Песталлоци, Ж.Ж.Руссо, А.Дистерверг, К.Д.Ушинский, Академик-ғалым Бүркіт Әуесхан Қантөреұлы, профессор Нұрматова Жадыра Қалыбекқызы және т.б. әдіскер-ғалымдар бастауышта оқушының негізгі жұмысы – оқушыларды өзінше ойлау, зерттеу істерін ұйымдастыру деп санаған. Оқушылардың белсенді іс-әрекет жасауын жандандыратын оқыту әдістемесі, Қазақстандық төл ғалымдарымыз С.С.Дайырбеков, Б.Т.Абыкановалардың еңбектерінде айтарлықтай ілгерілетілді.

Жалпы шығармашылық деп – күнделікті емес, кез-келген жағдайларда шешімін таба білу, жаңаны ашуға ұмтылу деуге болады. Болмаса, шығармашылық деп – интеллектуалдық іс-әрекеттер арқылы объективті немесе субъективті жаңа нәрсе жасау үрдісі. Олай болса, шығармашылық тапсырмалар – оқушының өз бетінше жасайтын, белсенділігінің дамуына ықпал ететін жұмыстар.

Шығармашылық үдерістің мәні әркім үшін бірдей. Айырмашылығы шығармашылықтың нақты материалында, жетістіктерінің өлшемінде және оның қоғамдық мәнділігінде. Шығармашылық үдерісті үйрену үшін данышпандарды зерттеудің қажеті жоқ. Тек көрегендік танытып, өткір көзбен емес, ең бастысы ми арқылы «көре» білу керек.

Мектеп оқушыларының оқу үдерісіндегі шығармашылық белсенділігі, қызығушылығы, бір нәрсені қажетсінуі, ынталануы олардың интеллектуалдық белсенділігінің деңгейін көрсетеді. Интеллектуалдық белсенділік оқушының білім қоры мен іскерліктері арқылы ізденіп, нәтижесінде шығармашылық белсенділігінің дамуына негіз болады.

А.Ғ.Қазмағамбетов белсенділікті оқушының өзіндік жұмыстарын орындаудағы маңызды қасиеті деп қарастырады.

Оқушының іс-қимыл сапасы, ерікті түрде оқу-танымдық мақсаттарды орындауға бағытталған әрекеті – белсенділіктің белгісі.

Мектеп оқушыларының жаңа материалды қабылдауына негіз болатындай даярлық жұмыстарының жүргізілуі олардың танымдық және шығармашылық қызметін дұрыс, әрі нақты әрекеттер негізінде іске асыруға мүмкіндік береді. Баланың өзіндік сезімдік танымы (қалауы, ынтасы, құштарлығы, әсерленуі) негізінде қабылданған білім, дағды, ептілік әлдеқайда нәтижелі, әрі жемісті болады.

Сабақтарымда көзімнің жеткені: шәкірттеріме еркін ойлауға мүмкіндік беріледі; ақыл ойы дамиды; *шығармашылық белсенділігі артады*; топтық іс-әрекетке тәрбиелейді; тіл байлығы жан-жақты жетіледі; өз ойын жеткізеді.

Мектеп оқушыларының шығармашылық белсенділігі деген ұғымды олардың танымдық белсенділігі тұрғысында дәлелдеп көруді жөн көрдік. Себебі белсенділіктің бұл түрі шығармашылық іс-әрекетке алып келетін бірден-бір түрткі боларлық мәселе екені анық, осыны дәлелдейік.

Шығармашылық та басқа іс-әрекеттер сияқты ой-түрткіні қажет етеді, бірақ барлық ой-түрткі шығармашылық туғызбайды. Олардың ішінде ең негізгісі өзін-өзі жетілдіру ой-түрткісі. Ол барлық шығармашылықтың көркем, музыкалық, техникалық және т.б. түрлерінде себепші болады.

Демек, оқушыларды білім беру үдерісінде шығармашылық жұмысқа баулудың маңызы өте зор. Ол үшін оқушылардың өз бетінше жұмыс істеуіне және өздігінен белгілі бір нәтижеге жетуге талаптануына, білімін жетілдіріп отырудың маңыздылығына ерекше көңіл бөлуіміз керек.

«Балаларды мектепте сабаққа, кейіннен ғылымға өз бетімен құмарландыратын сабақ ана тілінде қарапайым, қызықты ұғындырылып пайдаланылса, оқыту нәтижелі болады», – дейді Ы.Алтынсарин. Оның «Кел, балалар, оқылық!» өлеңі осы ойдан туындаған екен. Яғни, баланың ізденіп білім алуы, талаптануы оның қызығушылығын оятып, тәрбиелеген жағдайда ғана жеміс бере алады деген пікірді айтады.

«Шығармашылықпен ойлау өз бетінше және белсенді ойлау болып табылады, бірақ кез-келген белсенді ойлау өз бетінше ойлау емес және кез-келген өз бетінше ойлау шығармашылықпен ойлау емес»,–дейді В.А.Крутецкий. Ойлау қабілеті дамыған оқушылар, шығармашылықпен жұмыс істеуі үшін, оның қызығушылығы мен қажетсінуі болуы керек.

Бастауыш мектеп оқушыларының білім алуында ілгері қарай басуына себепкер болатын негізгі күш - оқушының білімділігінің арасындағы шығармашылық ойлауы мен репродуктивті ойлау арасындағы т.б. жатады.

Мұғалімнің шығармашылық ізденісінің ең басты мақсаты оқушының ойлау қабілетін дамыту және өзінің бойындағы шығармашылық ізденісін оқушылардың бойына сіңіре білу», – деп атап көрсетті.

Әдебиеттер

1.Академик-ғалым Бүркіт Әуесхан Қантөреұлы, профессор Нұрматова Жадыра Қалыбекқызы. Білім берудегі тәжірибелер мен инновациялық технологиялар. Алматы, 2023.
2.Академик-ғалым Бүркіт Әуесхан Қантөреұлы, профессор Нұрматова Жадыра Қалыбекқызы. Инновациялық технологиялар. Алматы, 2024.

Оралова У.И
«Sea bilim» мектебі, бастауыш сынып мұғалімі,
Түркістан облысы, Ордабасы ауданы, Шұбарсу ауылы

TO DEVELOP A METHODOLOGY FOR TEACHING THE CHAPTER "POLYHEDRA" BASED ON LOGICAL AND DIDACTIC ANALYSIS

Abstract

The teacher plays an important role in the development of knowledge and abilities of students in the study of mathematics. This article is devoted to the development of knowledge of mathematics teachers about the pedagogical content of teaching 8th grade students, in particular the cube and multilateral. PCK is a special education for a teacher that combines knowledge of multilingualism, pedagogical knowledge and knowledge of students. Substantive knowledge links between facts, concepts, concepts and procedures in mathematics. Pedagogical education refers to the knowledge of the teacher in organizing the process of teaching and studying polygons, and the knowledge of students is defined as the knowledge of the teacher about the difficulties and mistakes of working with polygons. The data was collected by recording the teaching and learning process and conducting a survey of students. The data is analyzed through truncation, categorization and interpretation. The result showed that the teacher used peer learning, combining conceptual and procedural interpretation to correct mistakes and solve students ' multifaceted difficulties, providing support

Keywords: Classcraft, LearningApps.org, Plickers, EdApp, Edgagement, tools for educational organizations.

Introduction

To arouse the student's interest in learning, the teacher must be able to use methods systematically. Satisfying the student's request is the main requirement of our time. It will be a great skill for a teacher to be able to explain the meaning and significance of his subject to a student using an effective method.

In today's age of science and technology, students need constant innovation in mathematics education. On this basis, various studies have been carried out on the selection of suitable technology for teaching students.

A polyhedron is a union of polyhedra not necessarily of the same dimension. In geometry, a polyhedron is a three—dimensional figure with flat polygonal faces, straight edges, and sharp corners or vertices. The word polyhedron comes from the classical Greek πολεεδρον, as poly- (stem πολύς, "many") + -hedron (formδδρα, "base" or "seat"). A convex polyhedron is a convex hull of a finite number of points, not all on the same plane. Cubes and pyramids are examples of convex polyhedra.

A regular tetrahedron. Platonic body Small stellate dodecahedron. Kepler-Poinsot solid A large cubicuboctahedron. Homogeneous star - shaped polyhedron Toroidal polyhedron Icosododecahedron. Archimedean solid A polyhedron is a three—dimensional example of a more general polyhedron in any number of dimensions. Splitting a polyhedron into simplices is called a simplicial complex.

There are several alternative standard definitions in which convex polyhedra are clearly defined. However, the formal mathematical definition of polyhedra, which do not necessarily have to be convex, was problematic. Many definitions of a "polyhedron" are given in a specific context, some are stricter than others, and there is no universal agreement on which one to choose. Some of these definitions exclude shapes that are often considered polyhedra (for example, self-intersecting polyhedra), or include shapes that are often not considered valid polyhedra (for example, solids whose boundaries are not manifolds).

Experimental methods

But there is a widespread opinion that a polyhedron is a solid or a surface characterized by corner points, edges, faces and two-dimensional polygons, and sometimes its three-dimensional internal volume. These different definitions can be distinguished depending on whether they describe a polyhedron as a solid, describe it as a surface, or abstractly describe it based on the geometry of the incidence.

A general and somewhat naive definition of a polyhedron is that if it is considered a solid, its boundary can be covered by a finite number of planes, or it is a solid formed by the fusion of a finite number of convex polyhedra.

The refinement of this definition requires that the solid is bounded, the interior is cohesive, and the boundary can also exist. The surfaces of such a polyhedron can be defined as connected components of the boundary parts inside each of the planes covering it, and the edges and vertices can be defined as lines and points where these surfaces meet. But the polyhedra defined in this way do not include self-intersecting Star polyhedra, whose faces cannot form simple polygons, and some edges may lie on more than two faces. Definitions based on the idea of a bounding

surface rather than a solid are also common. For example, O'Rourke defines a polyhedron as a union of convex polygons located in space, so that the intersection of any two polygons is a common vertex, edge, or empty set, and their union is a manifold. If the flat part of such a surface is not itself a convex polygon, O'Rourke requires that it be divided into smaller convex polygons with flat dihedral angles between them. Grunbaum defines an acoptic polyhedron as a set of simple polygons forming a nested manifold, each vertex has at least three edges, and each of the two faces intersects only at the common vertices and edges of each.

Cromwell polyhedra give a similar definition, but without limiting three edges per vertex. This type of definition does not include self-intersecting polyhedra. Such concepts underlie topological definitions of polyhedra as the division of a topological manifold into topological disks, whose paired intersections must be points, topological arcs or an empty set. However, there are topological polyhedra that cannot be realized as acoptic polyhedra.

One of the modern approaches is based on the theory of abstract polyhedra. They can be defined as partially ordered sets whose elements are vertices, edges, and faces of a polyhedron. If a vertex or edge element is part of a vertex or edge from an edge or Face element, and a special lower element of this partial order can be added to the upper element, which represents an empty set and represents the entire polyhedron.

Results and discussion

The emergence of students' interest in mathematics largely depends on the teaching methodology, how competently this task is performed, and the structure of educational work.

What changes will the use of gamification in education bring:

• Promotes colorful emotional perception when learning new material.
• Develops the creative abilities of all students.
• Allows the student to believe in himself and test his strength.
• Teaches the student how to communicate well with peers and the teacher.
• Teaches you to form and defend your point of view.
• Stimulates interest in learning.
• Forms independent work skills.
• Builds concentration and perseverance.

Let's look at some useful applications that can be used to make your math lesson interesting and understand the subject:

Classcraft - is an online role-playing game that allows students to earn points, complete assignments, and answer questions through the lens of the subject they are studying. The game is ideal for group activities, as it requires the formation of teams of 5-6 people. However, if you have four individual students of the same level, you can also combine them into a team.

EdApp - is a mobile gaming learning platform and learning management system that offers gamification concepts and features such as interactive templates, leaderboards, rewards and points, and more to help increase student engagement.

Edgagement - is a learning tool that allows you to create quizzes and surveys. You can easily create interactive educational materials using 15 game templates such as Spin to Win, Fact or Fiction, Double Match, Connect the Dots, Jumble Pic, etc. Edgagement also includes game participation, assignments, and etc., which allows you to optimize learning content for better results in the future includes a data center that provides comprehensive reports on the knowledge gained.

Conclusion

In conclusion, the elements located at a distance of three levels from each other have the same structure between each face and the lower element, as well as between the upper element and each vertex with an abstract representation of a polygon, these partially ordered sets carry the same information as a topological polyhedron. But these requirements are often simplified, instead, sections between elements located two levels apart should have the same structure as the abstract representation of a line segment. Then each edge has two vertices and two faces, and each vertex on the edge lies at both ends of this face.

References

1. Branko Grünbaum. Polyhedra with Hollow Faces (english) // Polytopes: Abstract, Convex and Computational / T. Bisztriczky, P. McMullen, R. Schneider, A. Ivić Weiss. — Dordrecht: Springer Netherlands, 1994. — P. 43–70.

2. Polyhedron, abstract - Encyclopedia of Mathematics. encyclopediaofmath.org. Date of application: July 12, 2020. Archived on July 12, 2020.

Оспанова Балнұр
«Sea bilim» жалпы білім беретін мектебі
Түркістан облысы Ордабасы ауданы Шұбарсу ауылы

БАЛАЛАРҒА ӘДЕБИ КЕЙІПКЕРЛЕРДІ ТАНЫТУДАҒЫ ЖАҢАША ӘДІСТЕР

Мектеп қабырғасында өтлетін қай пән болса да маңызды және әрбір пәннің болашақ тұлға өмірінде алар орны ерекше. Сол маңызды пәндердің бірі және бірегейі тарихымыздан сыр шертіп, ата-бабамыздан қалған көп қазына-байлықты ұрпақтың санасына сіңіретін әдебиет пәні. Бұл пәнді оқу арқылы әрбір тарихына бойлап, өткен ғасырлардағы ұлттың тыныс-тіршілігімен танысып, әдеби шығармалар мен кейіпкер арқылы өмірде кездесетін көптеген ситуацияларда қалай әрекет етуге болатындығын үйренеді. Сыныбындағы сотқарлау, сабаққа ынтасыз болса да, көңілінде кірбіңі жоқ досы арқылы Қожаны, ата-анасыз өссе де білімді, оқуға құштар досы арқылы Аянды, дара ойлы, өз ортасында өзі кіші болса да ірі ой айтар досы арқылы Абайды танып өседі.

Ата-бабамыз, кешегі ғасырдағы жазушыларымыз бізге аз мұра қалдырған жоқ. Көпшіліктің есіне бірден түсетіні «Абай жолы», «Махаббат қызық мол жылдар», «Менің атым-Қожа», «Жусан иісі» сынды көптің есінде қалған немесе қоғамда көбірек талқыланған шығармалар ғана. Тарихымызда шаң басып жатқан түрлі әдеби кейіпкерлерді шәкірт санасына қалай сіңіріп, қайткенде әдеби шығармаға деген қызығушылығын арттыра аламыз?

Бүгінгі таңда бәріне «ауру» болған телефон немесе әлеуметтік желілер. Сол канал арқылы балаларға әдеби кейіпкерлерді таныта аламыз. Әлеуметтік желілер арқылы ұстазы қайсыбір кейіпкерді таныстырып, оқиғаның шарықтау шегіне дейін оқып немесе қысқаша баяндап беру арқылы, баланың санасына аяқталмаған бір оқиғаны сіңіреді. Осы әдіс арқылы сыныптың барлығы оқымаса да, жартысы оқуға қызығып, ол шығармамен танысады сенемін. Әлеуметтік желіде тарихты қайта жандандырып, түрлі анимациялық суреттер мен видеолар жасап жатқан дарынды жастарымыз бар. Сол жастарымыз әдеби кейіпкерлерді әдемі суреттеп, әдеби шығармадан өте сәтті және баланың назарын аударар трейлер жасар болса, шаң басқан әдеби шығарманың көпшілігі қайта оқылып, сөреде шаң басқан біраз кітап өзінің аяулы оқырманын табатынына күмәнім жоқ.

Балалар телефон арқылы ең көп қарайтыны әуелі YouTube, одан кейін tiktok желісі екен. Бұл желілер арқылы балалар 15-30 минуттық немесе 1-2 сағатқа созылатын бейнелер қарамайды. 30 секунд ары барса 3 минутқа жететін видеолар қарайды. Оы әлеуметтік желілерде әр мектептен бір маман әдеби арна ашып, түрлі айдарлар жасау арқылы оқушыларды әдеби шығарма мен әдеби кейіпкерлерді тануға ынталандыра алады. Мысалы, әлеуметтік желіде «Бұл қай кейіпкер?» деп аталатын айдар болса. Жай ғана бір сурет арқылы бір кейіпкер беріліп, ол кейіпкерге тән бірнеше зат суреттеліп немесе бірнеше қасиеттер берілсе... Балалар арасында бұл кейіпкерлерді табу арқылы ақшалай сыйлықтар немесе кітаптар үлестірілер болса, балалардың қызығушылығы артып, әдеби шығарманы оқуға бейімделеді деген ойдамыз. Немесе «Оқымысты отбасы» айдарын жасай аламыз. Жекеге отбасымен кітап оқыған немесе бір кейіпкерді, шығарманы талдаған видеоны жүктеп, оқырмандардан үздік шығармалар анықталатын әдемі жеңісі бар жарыстар жасауға болады. «Автор болсам» деп аталатын айдарды тағы жасай аламыз. Бұл да жарыс түрінде өткізіліп, бір әдеби шығарманы алып, шарықтау шегінен ары қарай оқушы шығарманы өз қиялымен аяқтайды. Балалардың шығармаларының арасынан ең үздіктері дараланып, оларды марапаттау және сыйлықтар үлестіру арқылы әдеби әлемге деген алғашқы қадамын жасай аламыз.

Бір сыныптың қызығушылығын арттыру мақсатында балаларға «Сен әдеби шығармадағы қай кейіпкерсің?» деген сауал жолдап, ол сауалға жауап табу үшін көп әдеби шығарманы оқып, әдеби әлемнен өзін көріп, жақсысын арттырып, жаманын жақсартуға әрекет етеді бала. Бұл тұста ұстаз да өз типінің немесе өзінің балалық шақта кімге ұқсағанын айту арқылы балаларды қызықтыра алады.

Балалардың әдеби әлеммен байланысында ұстаз бен ата-ана қатар маңызға ие. Осыны ескере отырып әрбір мектеп ұжым арасында кітап оқуды қолға алса нұр үстіне нұр болмақ. Мысалы, «Бір аптада бір кітап» деген челленджбен оқу жылында 40 шақты кітапты тәмамдауға мүмкіндік туады. Өзіне білім беретін әрбір ұстаздың қолынан кіап көрген бала қалай қарап қалсын? Олар да өз арасында оқудың маңыздылығы мен оқуға әдеттенуді сөз етіп, ақыр аяғында бүкіл мектеп оқымысты болып шығады. Сынып жетекшілер де кейбір қызықты шаралар арқылы баланы ғана емес, баласынан рухани алыстаған аналар мен әкелерді оқуға шақыра алады. Ата-аналар арасында кітап оқу жарысын жасап немесе сыныптағы барша

аналарға бір кітап оқып, оны әдемі бір орында талдауды ұсынып, ата-аналардың білім қоржынын әдеби шығармамен толықтыра аламыз. Ал ата-анасының оқығанын көрген бала өздігінен оқуға кірісіп, бір отбасы кітап оқуға әдеттеніп шыға келеді.

Жаңа тақырыпты түсіндірерде тақырыпты әдемі ашып, одан қалды кейіпкерді әдемі талдай алу, қазіргі өмірмен байланыстыру тағы да маңызды. Батырларды таныстырарда жігіттер қауымына: «Алпамыс батыр елін қорғау арқылы, жаудан тайсалмау арқылы өзінің батыр екендігін дәлелдеді. Ал сендер өздеріңді қай қабілеттерің немесе іс-әрекеттерің арқылы батыр қатарына қоса аласыңдар?»-дейтін сауал тастап, кей баланың өзіне деген сенімділігін арттырып, енді бір баланың алға талпынуына себеп бола аламыз. Бүгінгінің батыры қандай болмағы сөз болып, балалар арасында пікір-талас жасауға тағы болады.

Тағы бір ұсынар дүние балаларға әдеби кейіпкерді психологиялық типі арқылы таныстырып, оның мінезін зерттеу. Оның әрекеттеріне баға беріп: «Ал мен болғанда...»-дейтін сұрақ арқылы баланы сол кейіпкердің жанына алып бара аламыз.

Ізденген жанға, шын жанашыр болған жанға жол да көп, идея да көп. Әрбір маман өз тарихымен мақтанып, оны балаларға махаббатпен үйретер болса, Қазақстанымыз біраз алға жылжып қалушы еді. Қазақстанның бүгінгі жастарын ертеңгі ұлы тұлғаға айналдыру жолын кешегі әдебиеттің ішінде қалған кей кейіпкердің өмірінен табуымыз ғажап емес. Ізденуден талмаңыз!

Абдикадирова Д.С
С. Рақымов атындағы №53 жалпы орта мектебі, Шымкент қаласы
Бастауыш сынып мұғалімі

МЕКТЕПТЕ ҚОСЫМША БІЛІМ БЕРУДІҢ ӨЗЕКТІ МӘСЕЛЕСІ - БАЛАЛАРДЫҢ ДАРЫНДЫЛЫҚ ҚАБІЛЕТТЕРІН ШЫҢДАУ ӘДІСТЕМЕСІН ЖЕТІЛДІРУ

Аннотация

Қабілеттілік пен дарындылық мәселесі Орта Азия мен Қазақстан ойшылдарында толғандырған мәселе. Араб сөз бостандығының негізін қалаушылар (Әл-Хорезми, Фердауси, Әл-Фараби, Ибн-Сина, Бернули және т.б) философия, логика, химия, астрономия, география, медицина, психология ғалымдармен бірге жас жеткіншектерді тәрбиелеу мәселелеріне көп еңбектер арнаған. Мысалы, Әл-Фараби «Бақытқа жету трактаты» еңбегін этикалық мәселермен қатар адам қабілеттілігіне білім беруде түрлі озық әдіс тәсілдерді қолдану жолдарына көңіл бөледі.

Abstract

World Englishes is a term for emerging localized or indigenized varieties of English, especially varieties that have developed in territories influenced by the United Kingdom or the United States. The study of World Englishes consists of identifying varieties of English used in diverse sociolinguistic contexts globally and analyzing how sociolinguistic histories, multicultural backgrounds and contexts of function influence the use of English in different regions of the world.

Қазіргі әлеуметтік эканомикалық жағдайда кәсіби жетістікке жалпы және арнайы қабілеттілік, білімділік, шығармашылық арқылы ғана жетуге болады. Сондықтан ата-аналардың, мұғалімдердің алдында жаңа міндет: балалардың жеке қабілеттілігін бейімділігін, анықтау және оны дамыту, соның негізінде олардың болашағына бағыт беріп тұру.

Қабілеттілік ілімі жөніндегі алғашқы зерттеулер ағылшын психологі Ф.Гольтон есімімен байланысты. Ол адамдардың жеке дара ерекшілігі мәселесін зерттеген. Ол өзінің «Таланттық тұқым қуалаушылығы оның заңдылығымен шығу тегі әдіснамалық тұрғыда негіздеп, келесі заңдылықтарды белгіленді

-өте жоғарғы қабілеттілігі болмаса, ешбір адам қоғамда жоғары дәрежеге, атаққа, даңққа ие бола алмайды:

-өте жоғары қабілетілігі бар адамдардың тек өз бөлігі ғана қоғамда жоғары дәрежеге, атаққа, даңққа ие бола алмайды.

Неміс педагогі және психологі Э. Мейман дарындылық мәселесін зерттеуді теориялық турғыда жалғастырып, соның негізінде «дарындылық қатар туа біткен дарындылық пен кейіннен игерілген дарындылықты бірлікте қарауға тырысты Э.Мейман дарындылықтың педагогикалық аспектілерің оқу мен тәрбиенің дарындылықтың дамуына әсерін, дарындылық, қабілетілік коэффициентін» көрсетті. В.Штерн

ақыл-ой қабілетілігіннің келесі анықтамасын ұсынды: «Ақыл – ой қабілетілігі- өз ойын саналы түрде жаңа талаптарға қарай бағыттайтын, жаңа міндетермен өмір жағдайына бейімдейтін жалпы ақыл-ой қабілеттілігі». В. Штерннің пікірінше, дарынды деп жаң талаптарға әт түрлі салада, әр түрлі жағдайларда тез–тез бейімделе алатын адамды айтуға болады.

XIX ғ. қазақ халқы ағартушыларды халықты сауаттандыру, жеке тулғаның қабілетін дамыту мәселерін көтере бастады. Ағартушы Ы.Алтынсарин "Табиғи ақыл өзін қоршағанда жаңа құшағына ала алса, оны дамытып, өзі көрмегенді де танып білуге мүмкіндік жасайтын тек қана өркениетке жетелейтін озық білім" дейді.

Ш.Уәлиханов шығармашылығына жеке тұлға тәрбиесіндегі білім мен тәрбиенің шешуші рөлі көрсетілген. Оның жалпы қазақ халқының ақыл–ой қабілеттілігі жөніндегі пікірі мынандай: «Қырғыз- қайсақтар табиғатынан ақыл-ойы жүйріктігімен, таңқаларлық кемшіліктігімен ерекшеленеді». Ш.Уәлиханов тәрбиеге үлкен маңыз бере отырып, адам қабілетінің дамуына оның табиғи бейімділігінің мәні зор екендігін алға тартады.

А.Құнанбаев адамды қоршаған орта – табиғаттың бір бөлігі дей келе, табиғаттың адам баласына берген керемет сыйы – туғаннан бастап білуге, түсінуге деген ұмтылысы деп есептейді. Бірақ, бала өсе келе осы қасиетті біртіндеп жоғалта береді. Ақын адамның ойы мен санасы еңбек іс-әрекеті кезінде қалыптасады деп тұжырымдайды: «Кей қасиет туа бітеді, ал кейбірі еңбек арқылы қалыптасады».

Сонымен қазақ ағартушылары қабілеттіліктің туа бітетін қасиет екенін мойындай отырып, адам қабілеттілігінің дамуына білім мен тәрбиенің, еңбектің, қоршаған ортаның зор ықпалының бар екенін айтады.

XX ғасырдың бас кезінде Қазақстанда педагогикалық теория негіздерінің қалыптасуына ат салысқан көрнекті қайраткерлер Ж.Аймауытов, А.Байтұрсынов, М.Дулатов, М.Жұмабаевтардың педагогикалық мұраларында білім беру үрдісінде балалардың қызығуы мен қабілеттілігінің қалыптастыру мәселесін ескерту керектігі баса айтылған.

Ж.Аймауытов «Психология және мамандық таңдау» еңбегінде эксперименттік зерттеу нәтижесіне сүйеніп, мамандықты дұрыс таңдай білуге арналған кеңестерін ұсыналды. Оның пікірінше мамандық таңдауда адамның жеке қасиеттерін темпераментін, қабілеттілігін, мінезін, күш-жігерін ескеру қажет. Сонымен қатар Ж. Аймауытовтың ойынша әрбір адамның белгілі бір мамандыққа деген туа біткен білімділігі бар, сондықтан адам өзінің табиғатына тән қызметпен айналысқан тиімді болады.

М.Жұмабаев өзінің «Педагогика» еңбегінде адамның жалпы рухани дамуы туралы айта келіп, тәрбиені ақыл-ой, адамгершілік, эстетикалық деп бірнеше түрге бөліп қарастырады. Ол жеке тұлғаға тәрбие мәселесін интеллектуалдылық қабілеттілікпен тығыз байланыста қарастырады.

Дарындылық теориясының негізгі кешегі кеңес психологтерінің еңбектерінде көрініс тапқан. Л.Вигодский, Б.Ананьев, В.Крутецкий, Н.Лейтес, В.Тепловтардың психологиялық тұжырымдары дарындылыққа интегралдық жеке тәрбие ретінде жүйелі көзқарас тууына негіз болды, адам қабілеттігінің құрылымдық бөліктерін анықтауға мүмкіндік береді.

Дарындылық мәселесін зерттеушілердің еңбектері көп болғанымен дарындылықтың мән-мағынасы жөнінде олар ортақ бір пікірге келе қойған жоқ. Сондықтан біз баланың дарындылығы деп, оны өз құрдастарымен салыстырғанда бірдей жағдайда білімді игеру деңгейінің жоғарылығы мен аса ерекше байқалатын шығармашылық қабілеттінің байқалуы деп түсінеміз.

«Дарындылық» ұғымы «Сый» (дар) деген сөзден шықан, дамудың қолайлы ішкі алғышартарын білдіреді. Бұл ұғымға педагогикалық энциклопедияда анықтама: «Дарындылық-белгілі бір іс-әрекет саласында ерекше жетістікке жеткізетін адам қабілеті дамуының жоғары деңгейі».

«Дарындылық» ұғымы қабілетілік ұғымына өте жақын. Дарындылық пен қабілетілік ұғымдары өткен ғасырдың 40-50 жылдарында психолог Б.Тепловтың еңбектерінде тоғылығырақ зерттеледі оның дәлелдеуінше, белгілі бір күрделі іс-әрекеті жүзеге асыруда қабілетіліктің бір ғана түрі жеткіліксіз, сондықтан бірнеше түрлерінің жиынтығы қажет болады. Белгілі бір іс әрекеттің ұтымды орындалуына тікелей әсер етуші қабілетіліктің ерекше сапалық жиынтығын дарындылық дейді ғылым.

В.Крутецкин өзінің математикалық қабілетіліктің құрылымын зерттеген еңбегінде «Егер қабілетіліктер деген ұғымды жеке психологиялық қасиеттер деп түсінсек, онда дарындылық дегенді адамның ерекше қабілеттіліктерінің жиынтығының бірлігі деуге болады» деп тұжырымдайды. Сонымен қатар, «дарындылық» қабілеттіліктің жоғарғы деңгейін белгілейді.

Дарындылық ұғымымен қатар шығармашылық, талант, данышпандық ұғымдарына да тоқтала кетейік.

Шығармашылық-өзінің жаңашылдығымен, өзгешілдігімен ерекшеленетін өнім алуға мүмкіндік жасайтын жеке тұлғаның бойындағы қабілетіліктің, білім мен біліктіліктің, түрткінің болуы.

Осыған орай жоғарыда аталған ұғымдардын мән- мағанасын ашып, оларды қалыптастыру мәселесіне қатысты көптеген ғылыми еңбектер туындауда. Солардын бірі – Н.Лейпестің редакцияларымен 1996 жылы жарық көрген «Дарынды балалармен ересек балалардын психологиясы» кітабы. Осы еңбегінде Н.Лейпес дарындылық ұғымына мынандай анықтама береді.

«Дарындылық-баланың өз құрдастарымен салыстырғанда бірдей жағдайда білімді игеру деңгейінің жоғарлығы мен аса ерекше байқалатын шығармашылық қабілетінің байқалуы».

Дарынды оқушылардың дүниетанымын кеңейту, шығармашылық қызметке баулу, ізденушілік қасиеттерін жетілдіруде сыныптан тыс жұмыстарды жүргізудің маңызы зор. Үйірме жұмыстарын, пәндік олимпиадаға дайындық, конференция, КВН, дәстүрлі емес сабақ түрлерін жүргізуді ұйымдастыру жұмыстарын, өзін-өзі басқару әдісі бойынша жүргізеді. Мектепішілік пәндік олимпиадалар, конкурстар ұйымдастырып, оны қорытындылап, жеңімпаз оқушыларды марапаттап отыру да оқушылардың белсенділігін, сенімділігін арттырады.

Әдебиеттер

1.Академик-ғалым Бүркіт Әуесхан Қантөреұлы, әдіскер-мұғалім Нұрматова Жадыра Қалыбекқызы. «Әл-Фараби» - оқушылар ғылыми қоғамы. Алматы, 2024.
2.Академик-ғалым Бүркіт Әуесхан Қантөреұлы, әдіскер-мұғалім Нұрматова Жадыра Қалыбекқызы. Қосымша білім беруде дарындыларды тәрбиелеу. Алматы, 2024.

Абдукаримова М.И
С. Рақымов атындағы №53 жалпы орта мектебі, Шымкент қаласы
Қазақ тілі мен әдебиеті пәнінің мұғалімі

ҚАЗАҚ ТІЛІ МЕН ӘДЕБИЕТІ САБАҒЫНДА ОҚУШЫЛАРДЫҢ ШЫҒАРМАШЫЛЫҚ ҚАБІЛЕТТЕРІН АРТТЫРУ ӘДІСТЕМЕСІ

Аннотация

Шығармашылық белсенділік жеке тұлғаның қасиетіне айнала отырып, оның шығармашылық сипатын және қоғамдағы бағытын айқындайды, жеке тұлғаның болмысқа деген өзіндік көзқарасын қалыптастырады.

Мектеп оқушыларының шығармашылық іс-әрекеттері пәнге қызығушылықтан пайда болады. Қызығушылықтан оқушылардың іс-әрекеті қарқындап, қажетсінуі мен белсенділігі жоғарылайды. Танымдық қызығушылықтың жоғарылауы, дарынды баланың іс-әрекетін – ізденімпаздыққа алып барады.

Abstract

The Technical facility of the education call projection, sound - and video equipment for reproducing mortgaged in screen - sound facilities of the education to scholastic information.

Академик-ғалым, профессор Бүркіт Әуесхан Қантөреұлы айтқанындай, Қазақстан Республикасының төл оқулықтарының жаңалығы «тұңғыш рет әрбір оқу курсының мазмұны білім беруді ізгілендіру, сараландыру және кіріктіру ұстанымдарын жүзеге асыруға бағындырылған оқу материалының құрылымы мен қисынын өзгерту арқылы жасалынуда».

Қазақ тілі мен әдебиеті сабағында оқушылардың шығармашылық қабілеттерін арттыру әдістемесі бойынша оқушылардың ой түйіндеу, ой толғау дербестігін дамытуға мүмкіндік беретін тәрбиелік потенциалын, яғни оқулықтардың рухани сапасын күшейту керек. Оқу субъектісі – оқушының шығармашылық белсенділігін арттыру құралы – оқулық рөлін терең түйсіну қажеттілігін атап өтті.

«Оқу мен тәрбие – егіз», ал осы екі саланы бөліп жармай еңбек ете білу – біздің басты міндетіміз. «Білім берудің қай түрі болмасын – тәрбие» деп дарын иелері айтқандай, оқушыларды оқыта отырып тәрбиелесек, тәрбиелей отырып оқытамыз. Оқыта отырып шәкірттерімізді өнерлі, жан-жақты болуға баулимыз. Осы үдерістердің барлығы мектепте жүзеге асады. Мектеп адам жолының рухани дамуына арналған «баспалдақ». Адам жеке тұлға болып қалыптасуы үшін сол баспалдақтан өтуі тиіс. Терең білім алуы үшін «қарапайымнан» «күрделіге» дейін қанша саты болса, сонша сатыдан көтерілу керек.

Ұстаз, шәкірт, мектеп – бір-бірінен ажыратуға болмайтын атаулар. Шәкірттің ұстазына «Мені қолымнан төмен қарай тартпаңыз, жоғары да тартпаңыз, қолым ауырады. Мен үшін қиналмай, еркін жоғары қарай

көтерілетін білім баспалдағын табыңыз» деген талабы бар. Мектептің рухани өмірі мұғалімнің өн бойында, өйткені мұғалім – мектептің негізін қалаушы жоғары рух иесі.
Мұғалімнің шеберлігі мен жетістігі – сапалы білім және жақсы тәрбие алған шәкіртінде. Мұғалімнің сабақта қолданған әдістері оқушыға әсер етуіне қарай бағаланып, дараланып, шәкірт тарапынан да өз талабына сай орындалып отыруы тиіс.
М.Ж.Жадринаның пікіріне сүйенсек, білім беруді ізгілендіруді жүзеге асыру дамушы жеке тұлғаның өзінің жеке құндылықтар жүйесіне (бақыт, әділдік, өмірдің мәні жайлы тұжырымдама және т.б.) кепілдік берілетіндей жағдайлар туғызуды талап етеді.
Бұдан, оқушының шығармашылық белсенділігінің дамуына – оқу үдерісінің ұйымдастырылы адамгершілік деңгейіндегі заманауи болу қажеттілігі келіп шығады. Яғни, мұғалім ең алдымен, *оқушы жанының инженері* болуы тиіс.
Мұғалімнің мықтылығы – ойлы да көркем, мәнерлі сөйлеу. Ұлы ағартушы Макаренконың «Балалар сіздің сөзіңізден өзіңіздің еркіңізді, сіздің мәдениетіңізді, жеке ерекшелігіңізді сезіне алатындай болуы керек» деген екен.
Оқытушы қандай сабақта оқушының шығармашылықпен жұмыс атқаруына талап, ықпал етуі керек. Кез-келген ортада болса да, өзінің айтар алғыр ойы бар, өмірге деген өзіндік көзқарасы қалыптасқан оқушыны дайындау арқылы ғана нағыз шығармашыл белсенді тұлғаны өмірге әкелеміз.
Дана халқымыз, «Ойнамай бала өсер ме?, Баланың балалығын тыйдым дегенше, даналығын тыйдым де» дегендей, оқушының шығармашылығына ешқандай кедергі болмауы керек.
Бүгінде оқушылардың үздіксіз білім алу міндеттерін жетілдіруге сай оқытушылардан олардың ойлау қабілеттерін одан әрі арттыру, танымдық және шығармашылық белсенділіктерін дамыту, сонымен қатар өзіндік жұмыстарына қатысты іскерліктері мен дағдысын қалыптастыру талап етілген. Сондықтан, өзіндік жұмыс оқушының үй жұмысын орындауда ғана емес, оқу үдерісінде орындалуы тиіс. Яғни, жалпы білім беру үдерісінде, оқушыларға сан түрлі өзіндік жұмыстары орындатып, үйрету нәтижесінде олардың шығармашылық белсенділігін арттыруға болады.
Демек, мектеп оқушыларының шығармашылығын дамытуға қолайлы жағдай туғызудың бір жолы – бұл оқу үдерісіне тұлғаға бағдарланған технологияларды енгізу деп ойлаймыз. Шығармашылықты дамыту мәселесіне арналған ғылыми-зерттеулерді саралай келе, біз оқушы шығармашылығын дамытудың ең маңызды шарттарының бірі ең алдымен оны дамытуға қолайлы ахуал туғызуды қамтамасыз ету үшін оқу үдерісін ізгілендіру қажет деген қорытындыға келеміз. Яғни, оқушыларды шығармашылыққа баулу қажеттілігі – оқушыны психологиялық дайындықтан өткізу. Оқушылардың шығармашылығын дамыту үшін ұстаздың берер психологиялық әсері мынадай болмақ: –«Сенің қолыңнан бәрі келеді», «Сен қабілеттісің», «Жаз, үйрен» деп балаға сенім білдіру; – оқушының кішкентай жетістігі болса да жоғары бағалап, мадақтап, көтермелеу;
– оқушылардың басылымды өлең, шығармаларының жарық көруіне көмектесу; – шығармашылық сәтте оқушыға құптаушылық көзқарас білдіру, сезім күйін бақылау;
– ақын-жазушылардың, өнер адамдарының шығармашылық дәстүрінен қызықты оқиғаларды әңгіме ету;
– оқушылар үшін педагог өзін қарапайым жан есебінде таныта білу.
Шығармашылық оқушыға шын ләззат, қуаныш сезімін әкелуі тиіс.
Бүгінгі таңда көптеген педагогтар мен психологтар оқушылардың мәселелерімен айналысуда. Зерттеушілер мен практиктер диагностикалық мәселелермен: оның ішінде оқушыларды қалай анықтауға болады, сонымен қатар творчестволық дарындылықты, жалпы балалардың дарындылығын дамыту жолдары және т.б. қарастыруда.
«Іс-әрекетінің сыртқы көрінісіне қарай, біз адамның ішкі әлемін оқи аламыз», – деген С.Л.Рубинштейн.
Оқушы дарындылығының дамуы, қабілетінің ашылуы көбінесе мұғалімнің кәсіби біліктілігіне мен тұлғалық қасиетінің жоғары болуына байланысты.
Бүгінде дарынды оқушылармен жұмыста танымдық іс-әрекеттің интенсификация әдістері қолданылып келеді. Себебі, оқушыларда шығармашылық іс-әрекет жақсы дамығанымен, оқу мотивациясы мен белсенділігі төмен. Сондықтан, бұл оқушыларға өте пайдалы, өйткені, олардың креативтілігі мен белсенділігін, мотивациясын көтерудегі тиімді әдістері механикалық түрде сыныптан секірту болып келді. Дегенмен, оқушылармен жұмыста бұл негізгі мәселе емес. Негізгі мәселе – оқушылардың және жеткіншектердің ерекшеліктерінің дамуы, яғни, оқушылардың шығармашылық белсенділігін дамытуда олардың негізгі мақсаттары арқылы жұмыс істеу керек. Басқаша айтқанда, олардың кәсібилігін жүзеге асыру деңгейі мәселесіне аса көңіл бөлуіміз қажет сияқты.

Зерттеушілердің пікіріне сүйенсек, аса оқушылардың жетістіктерін олардың ақыл-ой даму деңгейіне қарай болжауға болмайды. Себебі, оқушылардың аз бөлігінің ғана өз қабілеттері олардың мүмкіндік деңгейінде жүзеге асады.

Оқушыларда оның құрбыларына қарағанда шығармашылық деңгейі, көрнекті қабілеттілігі және мотивтік қажеттілік ортада белгілі бір мақсатқа ұмтылуы, онда жігерлілік, әрекетшілдік көрсетуі басым болады.

Оқушылар қолайлы жағдайда болса, ғана білімді жақсы игеретіндігінен болса керек, дәстүрлі емес қатынасқа тап болғанда, әртүрлі шешімдерді кезіктіргенде және тағы басқа да себептерге байланысты қиыншылықтарға дәрменсіздік танытады. Бұдан, шынайы сезімдерінің бұзылуы, әлеуметтік рефлексияның болмауы сияқты психологиялық ерекшеліктері мен мектеп өміріндегі мінез-құлықтарының дағдыларын аңғаруға болады.

Дарынды бала – бұл болашақта жаңа технология, жаңалық жаратушы, әділ саясаткер, рухы биік адам, ұлттық құндылық.

Дарынды оқушыларды қоғаммен әлеуметтік байланыс жасауға, өмірде кездесетін қиыншылықтарға төзімді болуға тәрбиелеу, мектеп оқушыларының шығармашылық белсенділігін компьютерлік технология арқылы дамытудың негізі. Бұл, дарынды оқушылардың негізгі мәселесі – кәсіби өзін анықтау қиыншылықтарын жеңу, қабілеттерді мамандандыру болып табылады.

Әдебиеттер

1.Ш.Құдайбердиев шығармалары. - Алматы, 2020.
2.Ы.Алтынсарин. Таңдамалы шығармалары.
3.Академик-ғалым Бүркіт Әуесхан Қантөреұлы, әдіскер-мұғалім Нұрматова Жадыра Қалыбекқызы. «Әл-Фараби» - оқушылар ғылыми қоғамы. Алматы, 2024.

Арипов А.М
С. Рақымов атындағы №53 жалпы орта мектебі, Шымкент қаласы
Дене шынықтыру пәнінің мұғалімі

ДЕНЕ ШЫНЫҚТЫРУ САБАҒЫНДА СПОРТТЫҚ ОЙЫНДАРДЫ САНДЫҚ ТЕХНОЛОГИЯ ҚҰРАЛДАРЫМЕН КӨРСЕТУ

Аннотация

Дене шынықтыру сабағында компьютерді көрнекі құрал ретінде пайдаланғанда мынаны ескерген жөн: көру ағзасы есту ағзасына қарағанда миға 5 есе көп ақпарат жібереді. Көру ағзасы арқылы миға түскен ақпарат айтарлықтай кодтауды қажет етпейді, ол адам миына жеңіл, әрі тез, берік қабылданады.

Сонымен, әр уақытта да оқыту негізі болып, бақыланған объектілерден қабылданғандар жатады. Неге оқытсақ та, қандай әдістермен оқытсақ та, біз ең алдымен оқушылардың ақпаратты қабылдаудағы сезім мүшелеріне сүйенеміз.

Оқушы тыңдайды, оқиды, бақылайды – бұл іс-әрекеттердің бәрінде де оның сезім мүшелері арқылы қабылдау іске қосылады, ал содан кейін ғана есте сақтау, ойлану, ой қорыту, ақпаратты шығармашылық өңдеу және т.б. жүзеге асырылады.

Abstract

One of the most important tasks of the issuance of State of the Development of Education in the Republic of Kazakhstan till the year 2025 is integration of science in the conditions of heavy growth of resources of information technologies.

Information technologies began appearance and became possibility to use their strong resources in aim of teaching. Therefore in work contemplate realization of principle of use visual methods in teaching of resource of information technologies on the basis school in the Republic of Kazakhstan.

Компьютерді дене шынықтыру сабағында оқыту құралы ретінде қолдануда оның тиімділігі және дидактикалық мүмкіндігі ескеріледі. Дене шынықтыруны оқыту әдістемесі оқытудың мақсатын, мазмұнын, әдісін, құралдарын, формаларын, тапсырмалар жиынтығын біртұтас жүйе ретінде қарастырады.

Компьютерлік жүйеде мұғалім оқушының оқып-үйрену жұмысының нәтижелерін, яғни жіберілген қателер саны, тапсырманы орындауға жұмсалған уақыт, оқып-үйренудің қандай деңгейіне жеткені, бақылау жұмысының бағасы жөніндегі ақпаратты компьютерден алады. Ол алынған мәліметтерді оқу бағдарламасынан, ғылыми еңбектерден, оқулықтар мен оқу-әдістемелік құралдардан алынған

ақпараттармен салыстыра отырып, оқушының ақыл-ой қызметі мүмкіндіктері мен деңгейлері сипаттамаларын талдайды.

Мұғалім келешекте бұл ақпараттарды тиімді пайдалану үшін тапсырманың орындалу нәтижесін компьютерде сақтайды. Оқыту мақсаты мен оқытудың нәтижелері арасында сәйкессіздік анықталған жағдайда, оқушы оқулық, оқу-әдістемелік, анықтамалық және т.б. құралдардан қажетті ақпараттарды жинақтап, шығармашылық ізденістер жасайды да, компьютердің көмегімен өзінің жұмысты орындау деңгейіне сай тапсырмаларын қайтадан таңдап алып, оны орындауға мүмкіндік береді. Осылайша, сыртқы "компьютер-мұғалім" жүйесінде оқушының оқу-танымдық қызметін басқару үдерісі жүріп жатады.

Егер мұғалім оқушының танымдық іс-әрекетіне, қызметіне әсер еткісі келсе, ол алдымен олардың көру және есту сезімдік мүшелеріне әсер етеді. Сөйтіп, адам ақпараттың көп бөлігін осы анализаторлар көмегімен қабылдайды. Сондықтан адамның түстер мен формаларды қабылдауының физиологиялық ерекшеліктерін ескеру керек.

Компьютер мониторы экранында визуализация жасау үшін мынадай шарттары бар:

1) Монитор экранындағы ақпарат біркелкі болғаны жөн. Мұндағы «басқару пернелері» саны шектеулі және арнайы орындарда қатаң орналасқан болуы тиіс.

2) Берілгендерді визуалді түрде бейнелеу өте «қарапайым» болып, «сурет» мәтіннің негізгі мәнін көрсетуі керек.

3) Белгілі бір дене шынықтыру сабағында спорттықәдістерді (тактикаларды) оқу материалын экранда бейнелегенде анимациялық түрінде берілгені жөн.

4) Экрандық бетте теориялық мәтін ешбір тасымалдаусыз толық берілгені дұрыс.

Спорттық оқу мәтінін визуализация түрінде жүзеге асыру барысында оқушылардың логикалық ойлау, көз арқылы көргенін есте сақтау қабілетін дамытуға әсер етуі қажет. Өйткені, «визуализация күрделі психологиялық үдеріс». Қабылдау ойлаусыз жүргізілсе, пайдасыз болады, ал қабылдаусыз ойлауды айтатын болсақ, онда қабылдаусыз ойлаудың ешқандай қажеті жоқ. Бұдан, қабылдау ойлауға тиісті болғандықтан оқушылардың ойлау қабілетін қабылдау арқылы дамыту керек, әрі жетілдіре түскен жөн. Өйткені, визаулдық ойлау ақыл-ойдың қызметі болып табылады. Ақпараттық материалды қабылдауда түр-түстік ролі ерекше. Дене шынықтыру сабағында визуалды нысанның қасиеттерін оқушылар тез қабылдайды. Мысалы, «оңға», «солға», «алға», «артқа» деген тәрізді бұйрықтарды және т.б.

А.Г.Барышкин: «Қозғалысты дұрыс қолдану визуалды ақпаратты қабылдаудың жаңа көзқарасы» деп атап көрсеткен. Сөйтіп, мына мәселелерге назар аудару қажеттігін ескерткен: 1) оқушылардың визуалды бейнені қабылдауы кеңістік – уақыт өлшемдеріне байланысты; 2) визуалды ақпараттың дене шынықтыруда маңызы зор; 3) визуалды емес үдерістерді визуалдандырудың мәні айрықша; 4) қозғалысты түр-түспен бейнелей отырып, визуалды ақпарат арқылы оқушылардың эмоциясына әсер етуші құрал болып табылады.

М.А.Чощанов: «Америкада мектепте дене шынықтыру сабағында компьютерлік технологиялар жетістігі ретінде сабақта динамика және визуалды бейнелеу кең қолданысқа ие, бұл оқушыларға материалды қол жетімділік тұрғыдан түсіндіруге мүмкіндік береді» деп айтқан. Компьютерлік технологияны пайдалану мәселесін осы істелінген әдістемелік жұмыстар негізінде жүзеге асырып отырмыз.

Электрондық дискіге тиелген дене шынықтыру пәнінің компьютерлік бағдарламалары соңғы кездері көптеп шығарылуда және жекеленген оқушылар мен мұғалімдерде қолданыс табуда. Дене шынықтырудағы көрнекі оқыту дене шынықтырудың басқа бөлімдерімен байланысты материалдың мазмұндалу көрнекілігі мен белсенділік принциптерінің байланысын қамтамасыз етуге жол ашты, оқу үдерісінің ұйымдастыру деңгейін жоғарылатады.

Әдебиеттер

1.Академик-ғалым Бүркіт Әуесхан Қантөреұлы, әдіскер-мұғалім Нұрматова Жадыра Қалыбекқызы. Ақпараттық қоғамы. Алматы, 2020.

2.Академик-ғалым Бүркіт Әуесхан Қантөреұлы, әдіскер-мұғалім Нұрматова Жадыра Қалыбекқызы. Білім беруді цифрландыру. Алматы, 2024.

Исмаилова Г.У
С. Рақымов атындағы №53 жалпы орта мектебі, Шымкент қаласы
Тарих пәнінің мұғалімі

МЕКТЕПТЕ БІЛІМ БЕРУ ЖҮЙЕСІН ЦИФРЛАНДЫРУ ӘДІСТЕМЕСІ

Аннотация

Оқытудың мақсаты мен мазмұны, оны ұйымдастырудың түрлі және әдістері, адамзаттың жалпы білім алу даярлығына қойылатын талаптар өркениетті педагогикалық идеяларға сәйкес өзгеріп отырады. Педагогикадағы дәстүрлі " нені оқыту керек?", "не үшін оқыту керек?", "қалай оқыту керек?" деген сұрақтарына жауап іздеумен қатар "қалай нәтижелі оқыту керек?" деген сұраққа жауап іздеу оқыту үдерісін технологияландыру мәселесіне алып келеді. Бұл компьютерлік технология негізіндегі оқыту әдістерін жетілдіріп, оқыту құралдарын тиімді пайдалану арқылы жүзеге асырылады. Оқыту мақсаты → мазмұны → құралы немесе мақсаты → әдістері → құралы т.с.с. ол мақсат, мазмұн және оқыту әдістерін, олардың өзара байланысынан құралған. Оқыту мақсатының өзгеруіне орай, оның мазмұны да өзгереді.

Abstract

World Englishes is a term for emerging localized or indigenized varieties of English, especially varieties that have developed in territories influenced by the United Kingdom or the United States. The study of World Englishes consists of identifying varieties of English used in diverse sociolinguistic contexts globally and analyzing how sociolinguistic histories, multicultural backgrounds and contexts of function influence the use of English in different regions of the world.

Кезінде жалпы орта мектептер оқу құрал-жабдықтар кешенімен және компьютермен толық қамтамасыз етілген болатын. Сондықтан, оқыту әдістемесін дамыту бағыттарының бірі оқу үдерісі оқыту құралдарымен қамтамасыз ету және сабақта компьютерді қолдану әдістерін жетілдіру болып табылады. Әдістеме педагогика ғылымы тәрізді оқыту әдістері, оның мазмұны, оқыту әдістері жүйесі, және оқыту құралдары мәселесімен айналысады.

Оқыту технологиясы – ЮНЕСКО-ның анықтауы бойынша білім беру формасын тиімділеудің алдына қойып отырған негізгі мәселесі-бүкіл оқыту үдерісін ұйымдастыру, қолдану мен анықтау, сонымен бірге, техникалық және адам ресурстарын, олардың өзара іс-әрекетін істей отырып, білімді меңгеру болып табылады. Дәлірек айтқанда, оқыту технологиясы дегеніміз - әртүрлі оқытудың техникалық құралдарын пайдалану, оның ішінде компьютерлік және электронды құралдарды тиімді пайдалану. Компьютерлік оқыту (Оқытудың компьютерлік технологиясы) – бұл техникалық құралдың бірі компьютер болатын оқыту жүйесі; Дидактикалық компьютерлік ортадағы білім беру-дамыту үдерісінің жүйесі. Компьютерлік технология құралдары оқу үдерісінде келесі мақсаттарда қолданылады;

1.Оқушының пәнге қызығушылығын арттыру;
2.Оқушыға білім беру мен оны өзіндік жұмысқа үйрету;
3.Білімді оқыту мен бақылау;
4.Дағдыларды (санау, есеп шығару, графиктер салу және т.б.) бекіту мен дамыту;
5.Мұғалім мен оқушының жұмысын ғылыми тұрғыда ұйымдастыру;
6.Анықтамаларды (Библиография және т.с.с.) алу,
7.Оқушылардың математикалық фигураларды компьютерде бейнелеу дағдысын дамыту;
8.Оқушының пәндік үлгерімі, оларды талдау, сабаққа қатысуы мен тәртібі жайлы мәлімет алу;
9.Сергіту мен ойынды ұйымдастыру.

Компьютерге жалғанған демонстрациялық құралдарды басқаруды жүзеге асыратын компьютермен жабдықталған бейнесынып мультимедиалық немесе киберсынып деп аталады. Виртуальді әлем (латынша – viztualis - физикалық кеңістік). Виртуальді әлем – бұл тек адам қиялындағы, мысалы компьютер ойыншысының қиялындағы әлем. Мультимедиялық технологиялар және виртуальді бас киім, көзәйнек, қолғап тәрізді арнайы бұйымдар көмегімен жүзеге асатын виртуальді орта. Аудиовизуальді дидактика – оқытуда дыбыстық – және жарық техникалық құралдарды қолдану. Ақпараттық технология - алгоритмдік, бағдарламалық және техникалық құралдар жиынтығы мен электронды – есептеуші техника базасында ақпараттарды өңдеу, тасымалдау әдістері. Педагогикалық бағдарламалық құралдар пакеті-оқу қызметінің әртүріне және әртүрлі сабақтарда қолданылатын, арнайы оқу пәнін оқып-үйренуге пайдаланалатын компьютерге арналған педагогикалық бағдарламалар пакеті. Білім беруді ақпараттандыру – білім беру мекемелерін басқару жүйесіне және оқу үдерісіне ақпараттық технологияларды енгізу. Бұл үш кезеңде жүзеге асады:

1. Ақпараттық технологияларды жаппай меңгеру (компьютерлік сыныптар, интербелсенді бейне, педагогика, психология және физиология мен тағы басқа аралас пәндерге арналған мәліметтер қоры, банкі);
2.Дәстүрлі оқу пәндерін бағдарламалық қамтамасыздандыру (бейне және аудио-материалдар, мультимедиа және гипермәтін жүйелері);
3.Медиакеңістікті кеңейтуге бағытталған қашықтан білім беру жүйесін аудиовизуальді енгізу. Ақпараттық технология – Ақпараттарды тасымалдау, сақтау,жинақтау мен өңдеудің технологиялық және бағдарламалық құралдар жиынтығы. Электрондық оқулық – гипермәтіндік принципте жұмыс істеуге арналған компьютерге енгізілген оқулық.

В.Г.Болтянскийдің редакциясымен жазылған «Комплексы учебного оборудования» деген еңбегінде оқу құрал-жабдықтар кешенін пайдалануға әдістемелік нұсқаулар жеткілікті дәрежеде берілген десек те, бүгінгі нарықтық экономика заманында, ақпарат ғасырында бұл мәселені жетілдіру қажеттігі туындап отыр. Қазіргі уақытта дәстүрлі оқытудың техникалық құралдарымен бірге дербес компьютерді пайдалану әдістемесі де қолға алынып, бірқатар әдістемелік зерттеулер жүргізілуде. Дегенмен, компьютерді оқу құрал-жабдықтар кешендік жүйесінің бір буыны ретінде немесе, оқытудың техникалық құралдарының орнына олардың орнын алмастырып қолдануға арналған әдістемелік ғылыми зерттелген жұмыстар жоқтың қасы. Себебі, компьютерді біріншіден, техникалық құрал – яғни, оқу құрал-жабдықтарының бір буыны ретінде пайдалана отырып, екіншіден, осы компьютер арқылы оқытудың техникалық құралдарының атқаратын мүмкіндіктерін алмастырып пайдалансақ, онда біз жедел түрде компьютерлік технологиялық оқыту мәселесін шешуіміз керек. Жоғарыда келтірілген ғалымдардың еңбектерінің көптігіне қарамай, бұл мәселе күні бүгін маңызы артпаса оны жоғалтқан жоқ, себебі, компьютерлік технология арқылы көрнекілік принципті жүзеге асыруға болады.

Қазіргі уақытта ғылым мен техниканың қарыштап дамуына байланысты және де білім беру жүйелерінің компьютерленуіне орай Қазақстандық ғалымдар да бұл үдерістен шеткері қалмай, әдіскерлер мен математиктер, мектеп мұғалімдері жаңа талаптарға сай қыруар істер атқаруда. В.П.Молочковтың «Наглядность как принцип обучения» атты ғылыми зерттеуінде былай делінген: оқу арқылы – 10 %, есту арқылы – 20 %, көру арқылы (визуалды ақпарат) – 30 %, есту және көру арқылы – 50 %, есту және көру, талқылау арқылы – 70 % ақпаратты бес сезім мүшесі арқылы қабылдаймыз.

Сонымен баланың қабылдауын мұқият зерттеген физиологтардың еңбектеріне сүйенген психолог-педагог мамандар адамның жоғары жүйке жүйесі қызметінің негізінде оқу үдерісінде қолданылатын компьютерлік технология көмегімен мұғалім сөзін сабақтастырған жағдайда өтілген материалдарды меңгеру жоғары дәрежеге жетеді деп есептейді.

Оқу үдерісінде мұғалім компьютерлік технология арқылы математиканы оқытуда графиктер, сызбалар, иллюстрациялар салып, әртүрлі іс-әрекеттер орындап, жас шәкірттерге сапалы білім беруде ақпараттық дәуір заманында оқушыларды өмірге, нарық заманына бейімдейді.

Әлемнің алдыңғы қатарлы елдерінде оқушы – оқулық – мұғалім жүйесі қалыптасқан. Жоғарыда аталған өзекті мәселені шешудің бірден-бір жолы қазіргі компьютерлік технологияның соңғы жетістіктерін орнымен, әрі тиімді пайдаланып, оқытудың жаңа формалары мен әдістерін қолдана аламыз. Компьютерлік технологияның пайда болуы орта мектептегі кез келген пән үшін оқытуды компьютерлік технологияны қолданып жетілдіру мүмкіндігін қарастыруға әкелуде. Орта мектептерде математиканы оқытуда компьютерлік технологияны қолданып, мұғалімдер мыналарды орындайды: Сабақ кестесі; сурет салу; күнтізбелік-күнделік; оқу материалдарының конспектісі; оқушылар жайлы мәліметтік қор құру; оқу үлгерімі жиынтығына арналған кесте, диаграмма тұрғызу; кеспе, үлестірме қағаздарын дайындау; графикалық редакторлар көмегімен геометриялық фигуралар салу; шаблон бойынша сурет құру; презентацияда объект анимациясын баптау, дыбыс қосу; өз сабағында электрондық оқулықтарды қолдану; компьютерлік оқытушы бағдарламалармен жұмыс істеу; жаттықтырушы бағдарламаларды қолдану; күнтізбелік-тақырыптық жоспар түзу; плакат материалдарын ЭЕМ-де әзірлеу; компьютердің мүмкіндіктерін пайдалану; тест әзірлеу; бүкіл әлемдік интернет желісін, компьютерлік желі қызметтерін пайдалану; реферат жасау; ғылыми баяндамалар жазу; электрондық почтамен жұмыс және т.б. жұмыстар.

Әдебиеттер

1.Академик-ғалым Бүркіт Әуесхан Қантөреұлы, әдіскер-мұғалім Нұрматова Жадыра Қалыбекқызы. Ақпараттық қоғамы. Алматы, 2020.
2.Академик-ғалым Бүркіт Әуесхан Қантөреұлы, әдіскер-мұғалім Нұрматова Жадыра Қалыбекқызы. Білім беруді цифрландыру. Алматы, 2024.

Мирюнусова Г.М
С.Рақымов атындағы №53 жалпы орта білім беретін мектебі, Шымкент қаласы
Бастауыш сынып мұғалімі

БАЛАЛАРДЫҢ ЕРТЕ ДАМУЫНДАҒЫ ТАНЫМДЫҚ ФОРМАНЫҢ МАҢЫЗЫ

Аннотация

Жалпы орта мектептің мектепте балалардың ерте дамуындағы танымдық форманың маңызы - оқушылардың танымдық ынталарын арттырудың негіздері болып, танымдық ілімі болып табылады. Танымдықтың мақсаты – жеке тұлғаның санасындағы белгілі нақтылығында. Тәжірибелік және рухани әрекетте жеке тұлға өзін қоршаған әлемге әсерін тигізе отырып, өзінің қажеттілігі мен мақсаттарына сәйкестендіріп оны өзгертеді және таниды. Бұл танымдық процестің ең жалпы үлгісі. Алайда, белсенді-танымдықтың ерекшелігінің мәні неде екенін түсіну үшін, субъектінің санасында танымдық нақты әлемнің көрінісінің екі деңгейінің барын (репродуктивті және продуктивті) бірінен бірі танымдық процестің жүріп отыру айырмашылығы бар екенін атап өту керек.

Abstract

World Englishes is a term for emerging localized or indigenized varieties of English, especially varieties that have developed in territories influenced by the United Kingdom or the United States. The study of World Englishes consists of identifying varieties of English used in diverse sociolinguistic contexts globally and analyzing how sociolinguistic histories, multicultural backgrounds and contexts of function influence the use of English in different regions of the world.

Мектептің теориялық және практикалық мақсаты – балалардың ерте дамуындағы танымдық форманың маңызын кеңейте отырып, оларды пән бойынша өмірге қажетті білім-дағдыларға үйрету. Ұлы педагог В. И. Сухомлинский өз сөзінде ойынсыз, музыкасыз, ертегісіз, фантазиясыз, шығармашылықсыз толық мәндегі ақыл – ой тәрбиесі болмайды деп түйін қорытқан.

Оқыту процесіндегі өзгерістердің қоғамдық және педагогикалық сананың қалыптасуына Ж. Пиаже (Швейцария), Б.Блюм, Д.Ж.Бруннер, Ж. Ганье, С.Эриксонның (АҚШ) еңбектері куә. Ж.Пиаженің айтуынша, мектептер «Жаңашыл ойлайтын қабілетті адамдар дайындау керек; тек өткен ұрпақтың істегенін ғана қайталамау керек, шығармашылық және ойлап тапқыш адамды әзірлеу керек». Ынта деген (интесивтендіру, мығымдық) оқушының іс-әрекеті мен пәнімен «қосылғандағы» дәрежесін анықтайды. Оқытуда оқушының белсенділіктің дағды біліктерін меңгеруі. Белсенділік, ынта – бұл мұғалімнің белгілі мақсатқа ұмтылған әрекеті, мазмұны, көлемді оқу қолданылатын және қызығушылығын тудыратын, белсенділігін арттыратын, шығармашылықты арттыратын, білімді меңгерудегі оқушының өзіндік үйренуі, дағды мен шеберліктің қалыптасуы, оларды тәжірибеде қолдануға бағытталған. Бұл ой еңбегінің құлдырау және тоқтап қалуынан сақтайтын, жігерлі, мақсатты бағытталған жүйе. Белсенділіктің негізгі мақсаты – оқытуда оқушылардың танымдық ынталарын арттыруда, оқушылардың белсенділігін қалыптастыру, оқу-тәрбиенің сапасын көтеру.

Оқытуда оқушылардың танымдық ынталарын арттыру әдістемесі – терең педагогикалық зерттеулердің пәні. Бұны өңдеуде академик-ғалым, профессор Бүркіт Әуесхан Қантөреұлы, әдіскер-ғалым М.А.Данилов, Р.Г.Лемберг, И.Я.Лернер, М.И.Махмутов, М.Н.Скаткин, И.Ф.Харламов, Т.И.Шамова, Г.И.Щукина, А.Х.Аренова үлестерін қосты.

Оқытуда оқушылардың танымдық ынталарын арттырудың негіздері болып, танымдық ілімі болып табылады. Танымдықтың мақсаты – жеке тұлғаның санасындағы белгілі нақтылығында. Тәжірибелік және рухани әрекетте жеке тұлға өзін қоршаған әлемге әсерін тигізе отырып, өзінің қажеттілігі мен мақсаттарына сәйкестендіріп оны өзгертеді және таниды. Бұл танымдық процестің ең жалпы үлгісі. Алайда, белсенді-танымдықтың ерекшелігінің мәні неде екенін түсіну үшін, субъектінің санасында танымдық нақты әлемнің көрінісінің екі деңгейінің барын (репродуктивті және продуктивті) бірінен бірі танымдық процестің жүріп отыру айырмашылығы бар екенін атап өту керек.

Репродуктивті танымдық деңгейінде (оқыту материалы) сырт қабылдауға берілген күйінше қабылданады. Кейбір зерттеушілер реподукцияны бір енжар нәрсе сияқты қарайды, әрине ол шындыққа ұласпайды. Білім мен әрекеттің әдістерін меңгеруде оқушылардың мақсатты бағытталған әрекеті оқушылар жағынан әр уақытта белсенді болып келеді, тек бұл белсенділіктің деңгейі әр түрлі болып келеді. Сонымен бірге әрекеттің басқа элементтері болуы мүмкін (Т.И.Шаманова). Дидактикалық көзқараста бұл әрекет бұрынғы

өтілген материалдың бірнеше рет қайталануы, әртүрлі жаттығулар мен тапсырмалар орындау арқылы іске асады. Танымдықтың жоғары деңгейі – продуктивті, белсенді танымдық. Бұған тән ең алдымен, оқушының оқыту материалына деген өзгешілік қатынасы. Осының барысында тек қана оқыту ықпалы өзгермейді, сонымен бірге, оқыту мақсатына субъект - оқушы да өзгереді. Белсенді танымдық кезінде оқушы оқып-үйреніп жатқан материалдың мазмұнына жаңа сұрақтар қояды, оның мәселесін қалыптастырады, оны шешуге жаңа әдістер іздейді. Таным оқушылардың құбылыстар туралы терең білуге ғана емес, оны ерекше ұғынуға, меңгеріп жатқан білімге және таным дық процеске қатынасына бағытталған. Белсенді танымдық әрекетте, яғни, тек білімді, білік пен дағдыны меңгеру қалыптаспайды, сонымен бірге танымның нәтижесі мен құнды қатынастар пайда болады.

Оқытуда оқушылардың танымдық ынталарын арттыру арқылы, танымдық ынта жеке тұлғаның әрекетінде қалыптасады. Бұл ұғымдардың арасындағы қарым-қатынасты шамалы тура келгендік қатынас деп білуге болады. Бұл танымдық ынта оқытудың интенсивтендірілуі мен мәнін белгілейді. Бұл танымдық әрекетте қалыптасын анықталады, бірақ бұл құбылыстар (ұғымдар) ұқсас деген нәрсе емес. Танымдық ынтаның құрылымында жеке тұлғаның сапасы ретінде келесі компоненттер ерекшеленеді: оқу тапсырмаларын дайындауға әзірлік; өзіндік әрекетке ұмтылыс; тапсырма орындаудағы саналылық; оқытудың жүйелілігі; жекелік деңгейді көрсетуге ұмтылыс т.б.

Білім берудің қазіргі заманға сай әдістемелерін талдайтын болсақ, олардың бәрін, қазіргі қоғамның аса маңызды қажеттіліктеріне жауап беретін, өсіп келе жатқан адамның дамуы мен тәрбиесі идеясы біріктіріп тұрғанын анықтау қиын емес. Олардың бәрі оқушыны танымдық іс- әрекеттің және өзіндік дамудың субъектісі ретінде қалыптастыра алады. Өзінің ынтасымен, қажеттіліктері мен мақсат-мүдделерімен, жан-жақты негізді білімдарлыққа деген талпынысы мен мүмкіндіктерімен қалыптасып келе жатқан жеке тұлға қазіргі дидактиканың орталығына айналады. Ағылшын тілін оқу мақсаты – адамның білім қазынасын көбейту ғана емес, тіптен адам өзінің аман- есен өмір сүруі үшін сол білімдерді пайдалана алуы да емес. Баланы өз заманына сай, айтарлықтай шығармашылық потенциалы бар жеке тұлғаны қалыптастыру үшін оқыту керек, ондай жеке тұлға үшін ғылым, білім, эрудиция қоғамдық құндылықтарды жасау арқылы қоршаған болмысты түрлендіріп, өмір мен басқа ортаны жақсартудың құралы болып табылады. Ақиқат пен жақсылыққа деген ынтасын ояту, оқушыны – біздің шәкіртімізді ақиқатқа жету тәсілдерімен, құнды біліктермен қаруландыру, іс- әрекеті мен көзқарастары арқылы дүние мен адамдарға деген өзінің өнегелілік қатынасын білдіре алу- оқушыға білім беру, дамыту мен тәрбиелеу бір арнаға бағытталып жатқан қазіргі заманғы оқыту процесінің мәні, міне, осында. Ең бастысы, қазіргі қоғамға өз пікіріне берік, жаңа қоғамдық қатынасты дамытушы керек. Идеялық - өнегелілік қоғамдық бағыттылық оның ниетін, ынтасын, өмірлік жоспарын белгілеуі керек. Оқытудың әлеуметтік мақсаттары ағартушылық, дамытушылық және тәрибе іс-әрекеті арқылы жүзеге асады.

Оқушы назарын аударатын ойына түрткі болатын ағылшын тілі туралы қызғылықты материалдар, әр түрлі қызықты, тартымды жаттығутер, ағылшын тілілық софизмдер мен ойындар сабақ үстінде өзінің орнын табу керек. Мұндай жаттығутер оқушылардың ағылшын тіліне деген ынта ықыласын арттырып жаттығуларды өздігінен орындауына итермелейді, логикалық ой-өрісін дамытады.

Қызғылықты жаттығулар, ойындар, әсіресе, бесінші, алтыншы сынып оқушылары үшін пайдалы. Оқушылар бір сарынды жаттығулар орындаудан шаршамас үшін әртүрлі жарыстар, ойындар ұйымдастырған жөн.

Оқушыға дәріс беру арқылы оның әлемді тануына, оны қабылдай білуіне жол ашып, бағыт көрсетеміз. Егер сіздің оқушыңыздың нақты шешім қабылдай білгенін қаласаңыз, ол араласатын, қарым-қатынас жасайтын адамдардың (мұғалімдердің) пікірі, дәлелді идеясы анық болуы керек. Оқушылар мұғалімдерден басқа бұқаралық ақпарат құралдары (БАҚ), телефон, теледидар, баспасөз арқылы да ақпарат қабылдайды. Оқушылардың ақпарат іздеуге, әр түрлі терминдер пайдалана білуі – қабілеттің биік болуын талап етеді (компьютер, электронды құрал). Олар өз беттерінше әңгімелеуге және жаңа дүниені өз білімімен ұштастыруға қабілетті болуы керек.

Әдебиеттер

1. Қазақстан Республикасының Мемлекеттік жалпыға міндетті білім беру стандарты «Мектепке дейінгі тәрбие мен оқыту» ҚР МЖМБС 1.2001-2009ж;
2.Ниязымбетов А. Таным теориясы. Алматы, 2001.
3.Нысанов Е.А. Танымдылық. - Алматы, 2003.
4.Академик-ғалым Бүркіт Әуесхан Қантөреұлы, әдіскер-мұғалім Нұрматова Жадыра Қалыбекқызы. Таным мен әдістер. Алматы, 2024.

Розметов К.С
С.Рақымов атындағы №53 жалпы орта мектебі, Шымкент қаласы
Дене шынықтыру пәнінің мұғалімі

МЕКТЕПТЕ ҰЛТТЫҚ ҚҰНДЫЛЫҚТАРҒА НЕГІЗДЕЛГЕН РУХАНИ-АДАМГЕРШІЛІК БІЛІМ МЕН ТӘРБИЕ БЕРУ ӘДІСТЕМЕСІ

Аннотация

Жалпы орта мектептің мектепте ұлттық тәрбие беруді жүзеге асыруда адамгершілік тәрбие мәселесі негізінен ұлттық психологиялық ерекшеліктерге сүйене отырып, тәрбие берудің әдістемелікжолдарын қарастырады. Ұлттық дәстүрлер арқылы оқу-тәрбие үрдісінде адамның бойында рухани мәдениетті қалыптастыру. Ұлттық дәстүрлер арқылы адамның психологиялық ерекшеліктерін зерттеп, дамыту. Салт-дәстүр негізінде, ұлттық психологиялық ерекшеліктерді ескере отырып, рухани-адамгершілік құндылықтарын тәрбиелеу.

Abstract

World Englishes is a term for emerging localized or indigenized varieties of English, especially varieties that have developed in territories influenced by the United Kingdom or the United States. The study of World Englishes consists of identifying varieties of English used in diverse sociolinguistic contexts globally and analyzing how sociolinguistic histories, multicultural backgrounds and contexts of function influence the use of English in different regions of the world.

Ұлттық дәстүр арқылы этнопедагогикалық және психологиялық ерекшеліктерді ескере отырып, дүниедегі бағалы рухани байлықты және адамгершілікті жеке тұлғаға дарыту. Бала барлық әлеуметтік қозғалыстар мен қимыл-әрекеттердің негізі, өлшемі және мақсаты, жер шарындағы небір ғұлмат табыстардың қайнар көзі, ақыл-ой туындылардың құдіретті иесі. Адам дегеніміз – еңбек әрекетімен шұғылдана алатын әлеуметік қатынастарға түсетін, өзара байланыс жасай алатын тұлға. Адамның түрт түрлі өлшемі бар: биологиялық, психологиялық, педагогикалық, әлеуметтік. Бұл өлшемдер өзара байланысты. Осы төрт өлшемде байланысты адамның бойындағы кісілік тұлғалық қасиеттері үш дәрежеге бөлінеді: -әр адамның өзіне тән психологиялық ерекшеліктері болады, өмір сүру ортасына байланысты адамдар бір-біріне ұқмайды.

– адам әртүрлі елдердің, тарихи дәуірдің, материалдық-рухани мәдениетімен жетістіктерін үргі алады. Оған әлеуметтік, этикалық, ұлттық ортасы әсер еседі. Сонымен, дәірге, қоғамға, тарихи ортаға байланысты. Қалптасқан білім және тәрбие жүйесінен сабақ алады. Осының бәрі адамның жан дүниесіне әсер етеді.

– адам адамзат қауымының мүшесі. Шыққан нәсіліне, туысына, ұлтына, туған жеріне тәелсіз, барлық адамдарда ортақ адамгершілік қасиет болады: батырлық, ерлік, сатқындық, мейрімділік, қатігездік, әділдік т.б. Осы рухани-псхологиялық қасииеттерді адам бойында қалыптастыратын –тәрбие. Халық батыры Бауыржан Момышұлы: «Біздің тарихымыз батырға бай тарих, халқымыз батырларды биік дәріптеп, азамтаттық пен кісіліктің символы, үлгісі ретінде санаған. Батырлық, ерлік деген ұрпақтан ұрпаққаата дәстүрі болып қала бермек. Өткенін білмеген, онан тәлім-тәрбие, ғибрат алмаған халықтың ұрпағы- тұл, келешегі – тұрлаусыз. Біздің қазақ халқы – батыр халық» – деген.

Демек, рухани-психологиялық қасиеттердің бірі – ерлік болса, ол тәрбиеден бастау алады. Әр халық өзінің ержүрек батырларын, олардың елін, жерін қорғана батыл істерін мақтан етіп үлгі өнеге алған. Өлең-жыр, дастарына, аңыз әңгімелеріне қосқан. Себебі, елін бүкіл әлемге танытатын сол халықтың батырлаты. Сондықтан, оқу-тәрбие барысында, тәлім-тәрбие сабақтарында халқын, елін қорғап, жерін жауға бермей, ұлан-байтақ жерлерін жаудан сақтаған батырлардың ерлігін дәріптеп, құрметтей білуіне үйретуіміз керек.

Халықтың ғасырлар бойы қалыптасқан тәлім-тәрбиесі, ұлт қаһармандаының өмірі мен ероік істерінің тарихы, даналық сөздері – адамгершілік тәрбие беруде үлкен рол атқарады. Батыр бабаларымыз қазақ елін басын қосып, ұлттық жауынгерлік- ерлік мектебінің негізін салған. Сондықтан бабалардың ерлігі-адамгершілікке толы,асқақ рухты күні бүгіде дейін ел аузында, халық тәрбие ісіне үлгі етеді.

«Өнегелі сөз – асыл қазына» – деп М.Әлімбаев айтқандай, халық қазынасының бірі – мақал мәтелдер. Мақал дегеніміз- сөзді тұжырымдылап, нақты айтылатын ойды ажарлап береді. Сондықтан халық (Мақал сөз сәнін келтіреді» деген. Мақал арап сөзі «орынды сөз» деген мағынаны білдіреді. Ал, мәтел дегеніміз- тұжырымы тиянақталмаған, қортындысы болмайтын ықшамдалғын, кестелі сөз. Ол ғасырлар шежіресі. Мақал-мәтел – ойдың дәлелдәгәмен, тереңділігімен, ықшамдылығымен ерекшелінеді. Ұлттық ерекшілігіімізге байланысты

мақал-мәтелдерге, шешендік сөздерге баймыз. Қазақ халқы сөзді қадыр тұтқан, қастерлеген, өнеге ретінде өлеңмен өрнектеп, тәрбиелік мәні бар сөздерді тәрбие құралы ретінде пайдаланған. Мақал-мәтелдер аламды адамгершілікке тәрбиелейді. «Жақсы туса- елдің ырысы, жаңбыр жауса – жердің ырысы» деген мақал жақсы адамның көпшіл, халқының қамын ойлайтын адал азамат егенін дәлелдейді.

Адамгершілік- адамның рухани арқауы. Морльдық жағынан кіршіксізтаза болу дегіміз адамгершіліктің асқар шыңы. Адам қоғамда өзінің жақсы адамгершілік қасиеттерімен, қайырымдылығымен, адалдығымен ардақталады.

Сухомлинский айтқандай, «Адам баласының сан қилы, мын саналы жолмен дүниенің құпиясын анықтап, оны ішкі жан дүниесімен түсініп, сыйлап, негізгі ойыменұштастыра білу» Олай болса, адамдар арасындағы қарым-қатынас мәдениетті рухани қоғамдастықтың нәтижесі. Толып жатқан түнінбеушіліктің, түрі қайшылықтарының болуы, дұрыс қарым-қатынас жасай алмауынан. Ғұлама, философ әл-Фалаби өз еңбегіндеадамдар арасындағы қарым-қатынас мәселелерін қарастырған. Адамдардың ойлы, парасатты болуының қажеттілігі «адам» деген ардақты атақты алып жүрудің өзі бақыттылық еекенін айтқан. Қазақ халқының ағартушылары А.Құнанбаев, Ы.Алтынсарин, Ш.Уалиханов т.б.өз еңбектерінде адам арасындағы қарым-қатынас мәселесін философиялық, психологиялы, педагогикалық тұрғыда қарастырған. А.Құнанбаев адамдар арасындағы қарым-қатынастың бірі- адамгершілік мәселесіне тоқталған. Адамгершілік дегеніміз – қоғамның, өмірдің объективиік заңдылықтарына сәйкесадамдар арасындағы қарым-қатынасты реттеуге негіз болып табылатын, талапқа сай белгілі бір гуманистік принциптерді біріктіретін жалпы адамзаттық құм. Адамгершілік қоғамдық сананың басты белгілері болғандықтан, адамның мінез құлқы, іс-әрекеті, қарым-қатынасы, көзқарасы, арқылы сипатталады (әдептілік, мейрімділік, қайырымдылық т.б.) Адамгершілік – әлеуметтіліктің биік шыңы, адам ұрпағының нгегізін қалаушы, халық мәдениеті, басқалардан айырмашылығы- адамның рухани байлығымәңгілік. Әлеуметтік ортаға әсер ететін белгілерің бірі адамдардың бір-біріне қоршаған ортаға қарым-қатынасы. Адамгершіліктің өрісі кең, бұл қасиет әр адамның еңбекке, қоғам өмірінде, тұрмыста, көпшілік орында өзін ұстауынан, басқалармен қарым-қатынасынан, жүріс-тұрыс, іс-қимылынан байқалады. Адамгершілігі мол адам бағытты, ел-жұртына қадірлі, қоғамға да пайда келтіреді, яғни маңындағыларға үлгі-өнеге бола алады. Сондықтан “қиын оқушыларды” жас кезінен адамгершілік қасиеттерге баулу, олардың келешекте азамат болып қалыптасуына кепілдік береді.

Адамгершілікке тәрбиелеудің негізгі міндеттері: а) адамгершілік сананы қалыптастыру; ә) адамгершілік сезімдерді тәрбиелеу және дамыту; б) адамгершілік мінез-құлық біліктілігі мен әдеттерін қалыптастыру.

Сабақ үстіндегі адамгершілік тәрбиенің тиімділігі сабақ мазмұнының ғылымилығы, мұғалім жұмысының әдістері мен тәсілдерінің адамгершілік-эмоциялық сипатқа ие болуы, сабақ үстінде мұғалім мен балалар арасында қалыптасатын өзара түсіністікке құрылған қарым-қатынас стилі, мұғалімнің адамгершілік келбеті негізінде мүмкін болады. Сондықтан “қиын оқушыларға” әртүрлі сипаттағы жеке тапсырмалар беруде этнопедагогика құндылықтарын пайдалана отырып, адамгершшік тәрбие беруді іске асырудың маңызы зор.

Сондықтан қазақ халқының ауызекі шығармашылығы – тәлімдік-тәрбиелік ой пікірдің бастауы, халықтың рухани мұрасы. Олардың қайсысының болсын педагогикалық мүмкіндіктері жоғары, өзіне тән мазмұны, ерекшеліктері бар. Халық ұғымымда адамгершілік қасиеттік өзекті мәселесі қайырымдылық пен қайырымсыздық, жақсылық пен жамандық, ерлік пен ездік – адамдық қасиеттің бір-біріне қарама-қарсы сипаттары. Мәселен, халқымыз қайырымды, бойындағы бар қасиетін халыққа жақсылық жасауға арнаған адамды “Ел қамын жеген ер”, “Жақсы ай мен күндей, әлемге бірдей”, “Жақсы туса – ел ырысы, жаңбыр жауса – жер ырысы”, “Жақсы келді дегенше, жарық келді десеңші” деген мақал-мәтелдер арқылы жұрт қамын ойлайтын абзал азаматтың портретін алға тартады. Халық адамгершілік қасиеттің жоғары түрі – ар-ұят, намыс, ождан сақтау деп біледі, “Жаным-арымның садағасы”, “Өлімнен ұят күшті”, “Ақылың болса – арыңды сақта, ар-ұят керек әр уақытта”, “Жігіттің құны – жұз жылқы, ары – мың жылқы” іспеттес мақал-мәтелдер соның айғағы.

Әдебиеттер

1.Қ.Б.Сейталиев. Тәрбие теориясы. - Алматы, 2002.
2.И.А.Қайров Адамгершілікке тәрбиелеу әліппесі. Алматы, 2001.
3.А.Құнанбаев шығармаларының толық жинағы. - Алматы, 2003.
4.Ш.Құдайбердиев шығармалары. - Алматы, 2020.

Суяркулов Д.Д
Сабыр Рақымов атындағы №53 жалпы ортабілім беретін мектебі,
Шымкент қаласы, Биология пәнінің мұғалімі

МЕКТЕП ОҚУШЫЛАРЫНЫҢ ТҰЛҒАЛЫҚ-ТАНЫМДЫҚ ЖӘНЕ ШЫҒАРМАШЫЛЫҚ ІС-ӘРЕКЕТІНІҢ ҚАЛЫПТАСТЫРЫЛУЫ

Аннотация

Шығармашылық белсенділік жеке тұлғаның қасиетіне айнала отырып, оның шығармашылық сипатын және қоғамдағы бағытын айқындайды, жеке тұлғаның болмысқа деген өзіндік көзқарасын қалыптастырады.

Мектеп оқушыларының шығармашылық іс-әрекеттері пәнге қызығушылықтан пайда болады. Қызығушылықтан оқушылардың іс-әрекеті қарқындап, қажетсінуі мен белсенділігі жоғарылайды. Танымдық қызығушылықтың жоғарылауы, дарынды баланың іс-әрекетін – ізденімпаздыққа алып барады.

Abstract

The Technical facility of the education call projection, sound - and video equipment for reproducing mortgaged in screen - sound facilities of the education to scholastic information.

«Тұлға – белгілі бір қатынастар тұсында өмір сүретін адамның негізгі 3 қырының: биогенетикалық нышандарының, әлеуметтік қатынастар әсерінің және психоәлеуметтік қасиеттердің біртұтас бірігуінің нәтижесі» деп көрсетсе, Р.Н.Нұрғалиев: «Жеке адам – әлеуметтік индивид ретіндегі адам, қоғам мүшесі. Ол қоғамдық қатынастардың жиынтығы ретінде биоәлеуметтік организм», – деген анықтама берді.

Қазіргі педагогика жеке тұлғаны, оқыту мен тәрбиелеудің тек объектісі ғана емес, субъектісі ретінде зерттейді. Философиялық, психологиялық, педагогикалық еңбектерге сүйене отырып, жеке тұлға туралы біз: жеке тұлға–«адам» ұғымына қарағанда кең ұғым; адам жеке тұлға болып тумайды, қоршаған ортамен қарым-қатынаста, іс-әрекет барысында қалыптасады; жеке тұлға – ол қоғамдық қатынастың тек өнімі емес, оның субъектісі де; жеке тұлға – өзіндік ой-толғамы, көзқарасы, пікірі бар, саналы, еңбек және шығармашылық іс-әрекетке қабілетті дербес адам деп ой тұжырымдадық.

Демек, адамзаттың, прогрестің, жеке тұлғаның дамуындағы негізгі қозғаушы күш шығармашылық болып табылады.

Оқушылардың таным белсенділігі олардың шығармашылық іздену қабілетіне, мұғалімнің теориялық сауаттылығы мен педагогикалық шеберлігіне байланысты. Оқу материалының түсініктілігі, мазмұндылығы, оқытуды ұйымдастырудағы тиімді әдіс-тәсілдер, мұғалім мен оқушы арасындағы жылы қарым-қатынас оқушылардың шығармашылық белсенділігінің артуына үлкен септігін тигізеді.

Белгілі ғалым В.А.Энгельгардт «Шығармашылыққа қабілеттілік, табиғаттың шексіз ұзақ эволюциялық даму жолындағы аламға берген ең жоғарғы сыйы. Адам шығармашылық үшін жаратылған» – деп, ой түйіндейді.

Мектеп оқушыларының танымдық және шығармашылық іс-әрекетінің дұрыс қалыптастырылуында субъект бойындағы танымдық күштердің білім игеруде атқаратын қызметін дұрыс тану үлкен мәнге ие. Сондықтан қабылдау, ес, зейін, ойлау, ой қорыту әрекеттері мен танымдық және шығармашылық іс-әрекетінің ара қатынасын білу қажет. Танымдық және шығармашылық іс-әрекет оқу материалын меңгеру, қабылдаудан және оны талдаудан бастау алады.

Танымдық және шығармашылық іс-әрекет үдерісі мынадай кезеңдер бойынша жүзеге асырылады:

I кезең – проблемалық (кездейсоқтық) жағдайдың пайда болуымен (түсіну немесе практикалық қызмет барысында), оны талдаумен сипатталады.

II кезең – мәселені шешу жолдарын іздестіру кезеңі. Бұл ізденіс бар білімдер негізінде мәселені біртіндеп талдау барысында жүзеге асырылады. Қажет болған жағдайда оқып-үйреніп жатқан зерттеу объектісі туралы білімді тиісті әдебиетті оқу немесе қажетті тәжірибелік зерттеулер жүргізу арқылы толықтыруға болады.

III кезең – зерттеу жұмыстары бойынша алынған нәтижені негіздеп, дәлелдемелер жасау, қорытындылау, жаңа нәтижелерге жету.

Мектеп оқушыларының шығармашылық белсенділігін тиімді әдіс-тәсілдермен дамыту мен қызығушылығын ояту, пән мұғалімінің теориялық сауаттылығы мен педагогикалық шеберлігіне тікелей байланысты.

Қызығушылық жеке тұлғаның іс-әрекетіне күшті ықпал ете отырып, оның *белсенділігін* арттырады, дамытады.

Белгілі бір нәрсені жетілдіруді – дамыту дейміз. Дамытуды – ілгерілету, өсіру, күшейту, арттыру, ілгері(алға) қарай өзгерту деуімізге де болады.

Оқушының қызығушылығы оның педагогпен, құрбыларымен, ұжыммен бірлескен іс-әрекеттерінде, қарым-қатынастарында дамып, жетіледі. Оқушылардың оқу үдерісіндегі іс-әрекетінің мақсаттылығы танымдық қызығушылықты жемісті етеді.

Шындығына келгенде, оқушының білуге деген қызығушылығы ғана олардың *белсенділігін*, өздігінен ізденуге деген ынтасын демейтін ықпалды күш.

Оқу үдерісіндегі *белсенділік* оқып-үйренетін тақырыпқа, пайда болған мәселеге, міндетке тұрақты ынтаның пайда болуымен, назар мен ой-сана операциясының бағыттылығымен, оқу материалын түсінуімен, меңгеруімен анықталады.

«*Белсенділік* адамға тән қасиет ретінде рухани қажеттілікті өтеп, субъектіде ерекше қанағат сезімін тудырады. Белсенділіктің бағытын анықтайтын мотив болғандықтан, оның мазмұндық жағы оқушының қажетіне барып тіреледі»,–дейді Ж.Т.Дәулетбекова.

Мұғалімдер мен ата-аналаларға арналған Т.С.Сабыровтың көмекші құралында оқу үдерісіндегі оқушы белсенділігі сыртқы және ішкі белсенділік деп екі сипатта берілген. «Оқуға қажетті білім мен дағдыны меңгеру және оларды өмірде пайдалана білуге үйренуге оқушының істейтін сапалы әрекеті – оқушының оқудағы *белсенділігі*»,–деп тұжырымдайды Т.С.Сабыров.

Жеке басқа тән, маңызды бір қасиет – белсенділік. Олсыз адамның кез-келген жұмысы нәтижелі болмайды. Оқушының белсенділігі, оқушының ой дербестігіне сүйенері хақ. Оқыту үдерісінде балалардың шығармашылық белсенділігін дамытуды мақсат еткен мұғалім сабақтың барлық кезеңінде олардың ой дербестігін дамытуға тырысуы керек. Себебі: оқушыда белсенділік бір қалыпта болмайды, оның қарапайым (еліктеушілікке, жай қайталауға, айтқанды бұлжытпай орындауға негізделген белсенділік) және күрделі (шығармашылық т.б. белсенділік) түрлері болады. Күрделі түрі оқушының жоғары саналылығы мен дербестігін керек етеді. Оқушы белсенділігінің табиғатын тани білу, еңбек және моральдық белсенділік дәрежесі бойынша адамның қоғам мен ұжым үшін жарамдылығын жете анықтау мұғалімнің басты міндеті. *Белсенділік* деп адамның іс-әрекет үстіндегі жағдайын айтады. Оқушы белсенділігінің ең алғашқы формасының бірі қарым-қатынас жасау *белсенділігі*. Бұл өмір бойы дамитын белсенділік. Оқушылардың жас ерекшелігіне сәйкес сыртқы ортамен қарым-қатынас жасау белсенділігінің мазмұны өзгеріп отырады.

Мектеп оқушыларының шығармашылығын дамытуға бағытталған педагогикалық қарым-қатынас стилі дұрыс жолға қойылған жағдайда комплексті міндеттерін шешуге мүмкіндік туады, аудиториямен қарым-қатынас жеңілдеп, әрі тиімді болады, ақпарат беру оңтайлы болып, әр оқушының белсенділігін дамытуға мүмкіндік арта түседі.

Мектеп оқушыларының оқу үдерісіндегі шығармашылық белсенділігі, қызығушылығы, бір нәрсені қажетсінуі, ынталануы олардың интеллектуалдық белсенділігінің деңгейін көрсетеді. Интеллектуалдық белсенділік оқушының білім қоры мен іскерліктері арқылы ізденіп, нәтижесінде шығармашылық белсенділігінің дамуына негіз болады.

Академик-ғалым Бүркіт Әуесхан Қантөреұлы танымдық белсенділіктің үш түрлі жағдайын тұжырымдайды: – жаңғыртушы белсенділікте оқушының материалды жадылап, қайта жаңғыртуға, оны үлгі бойынша қолдануға, меңгеруге ұмтылысымен сипатталады. Бұл жағдайда оқушының бойында білімін тереңдетуге деген ұмтылысының болмауы айтылады;

– түсіндіруші белсенділікте оқушының оқығанын дәлелдеуге, білімін жаңа жағдайларда пайдалану жолдарын меңгеруге, оны өзіне белгілі ұғымдармен байланыстыруға ұмтылысынан байқалады. Бұл жағдайда оқушының бастаған істі аяғына дейін жеткізуге ұмтылуы, қиындыққа тап болғанда оны жеңудің жолдарын қарастыруы байқалады;

– шығармашылық белсенділікте оқушының мәселені шешудің жаңа жолдарын табуға деген ұмтылысынан көрінеді.

Әдебиеттер

1.Ш.Құдайбердиев шығармалары. - Алматы, 2020.

2.Ы.Алтынсарин. Таңдамалы шығармалары.

3.Академик-ғалым Бүркіт Әуесхан Қантөреұлы, әдіскер-мұғалім Нұрматова Жадыра Қалыбекқызы. «Әл-Фараби» - оқушылар ғылыми қоғамы. Алматы, 2024.

Хайитметова Г.С
ОСШ №53 имени Сабыра Рахимова, заместитель директора по учебной работе, учитель физики высшей категории г.Шымкент.

МЕТОДИКА ЭФФЕКТИВНОГО ПРИМЕНЕНИЯ ИСКУССТВЕННОГО ИНТЕЛЛЕКТА В ОБУЧЕНИИ ФИЗИКИ

Аннотация

Искусственный интеллект может использоваться для создания индивидуальных учебных планов для каждого ученика, основанных на индивидуальных умственных, физических способностях, интересах и предрасположенностях. Это позволит раскрывать потенциал каждого человека наиболее эффективно – музыкант будет музыкантом, а физик – будет физиком. Интеграция интерактивных учебных материалов на основе анализа и структуризации сверх большого массива актуальной информации, используя лучшие мировые достижения в сфере науки и образования. ИИ может в режиме реального времени генерировать разнообразный контент, повышая вовлеченность учеников в учебный процесс, повышая их внимание, заинтересованность, усиливая конверсию от учебы.

Abstract

For realization above said before teacher standsthe question is it necessary to perfect, the quality a teaching, efficient and demonstrative using of new informational technologies, as well as complex use of education facilities on mathematics lesson in the secondary school. In this article we consider the notion of the visual teaching.The visual aid probably appeared together with origin of human society, togcther with the need of the transmission to information on being absent at the present moment subject or phenomena.

Искусственный интеллект можно эффективно использовать на уроках физики для того, чтобы составлять план занятия, снимая часть рутинной работы. Учителя физики применяют на уроках ИИ, чтобы разнообразить обучение: создают интересные и познавательные иллюстрации, графики, презентации и формировать обратную связь для учеников.

С внедрением ИИ больше не будет привязки к низкой квалификации учителей. На любой, даже самый неудобный вопрос можно получить исчерпывающий ответ в любом формате, начиная от не формального/игрового, заканчивая строгим академическим стилем.

Беспристрастный и непредвзятый механизм оценки учащихся на основе реальной чистой эффективности каждого ученика, что позволит оперативно подстраивать учебный процесс под лидеров и аутсайдеров.

Развитие навыков критического мышления и решения проблем: ИИ может предложить сложные и реалистичные сценарии, требующие от учащихся анализа, критического мышления и решения проблем.

Искусственному интеллекту пророчат великое будущее. Именно эта технология сейчас стала одной из самых быстроразвивающихся и перспективных в обучении физики и других предметов школьного курса. Например, умные голосовые помощники, нейросети, которые рисуют картины, сделают виртуальные лаборатории по физике, разные анимации, пишут тексты и т.д. — этим сегодня уже никого не удивишь. Все больше разговоров ведётся и о применении искусственного интеллекта во всех отраслях науки и техники. Специалисты Кембриджского университета назвали применение ИИ одним из ключевых трендов EdTech-2024.

Искусственный интеллект (AI, ИИ) — это технология, благодаря которой машина может решать задачи, обычно решаемые с помощью разумного мышления. ИИ имитирует поведение человека; главной особенностью является способность к самообучению на основе полученных данных и «опыта».

Всеобщий интерес к искусственному интеллекту несложно объяснить: эта технология открывает человеку невероятные возможности по автоматизации различных процессов, прежде всего трудоёмких и скучных. Подробнее разобраться в особенностях технологии ИИ могут помочь профильные курсы — например, «Введение в искусственный интеллект» и курс по нейросетям для новичков на образовательной платформе Edutoria.

Возможностей применения ИИ на уроках физики очень много уже сейчас, и их число будет только расти — программы и сервисы, способные самообучаться, помогают людям решать самые разные задачи физики. Учителю физики порой приходится сотню раз терпеливо отвечать на один и тот же вопрос,

внимательно считать баллы, чтобы оценить успеваемость, проверять типовые задания по физике и т.д. Внедрение ИИ в образование позволит делегировать часть этих задач машине — и освободить таким образом ресурсы для эксперимента и творчества.

ИИ в сфере образования занял уже вполне официальное место: так, с 2023 года контрольные работы школьников по естественным предметам (физика, математика, информатика) в рамках пилотного проекта проверяет нейросеть. Создатели проекта обучили машину искать грамматические, пунктуационные ошибки и даже смысловые погрешности. Темп обучения для каждого человека и характер усвоения новой информации глубоко индивидуальны. Однако в условиях массового обучения учесть все эти нюансы сложно — например, учитель, объясняя новый материал, ориентируется на средние показатели. Адаптивное обучение построено на потребностях конкретного ученика. Сформировать индивидуальный обучающий трек возможно с помощью искусственного интеллекта. А ещё использование ИИ в образовании позволит найти проблемные места — разделы и задания, в которых ученики допускают больше всего ошибок. Это очень удобно для учителя — он может уделить больше внимания именно этим аспектам, например, дополнительно проработав сложную тему.

Эта область использования ИИ для нас — самая привычная (кстати, о том, могут ли нейросети рисовать и писать тексты, мы уже рассказывали. Полученные изображения могут пригодиться, например, для иллюстраций творческих работ или презентаций. Преимущества использования технологии ИИ в данном случае очевидны — креативная задача по физике решится намного быстрее, чем без помощника-машины.

Сети, которые пишут тексты, тоже можно использовать как вспомогательный инструмент для учёбы, а ещё ИИ помогает разобраться с домашними заданиями по физике. Например, нейросеть от Сбера GigaChat можно попросить подготовить текст для небольшого описания — бот охотно соберёт и скомпонует данные. А еще он может помочь, например, разобраться с грамматическими заданиями.

Аспекты применения искусственного интеллекта в обучении физики с образовательным контентом пока еще только разрабатываются. Но некоторые физики-программисты уже продумали алгоритмы, которые ограничивают запросы. А вот содействовать педагогу нейросеть согласна. Например, с её помощью можно за пару секунд составить вполне рабочий план урока. Но конечно, использование ИИ имеет ограничения: наполнение каждого блока всё-таки должен продумывать сам учитель. В перспективе посредством ИИ можно будет создавать и более сложные образовательные продукты, например серии курсов и обучающие приложения.

На основе данных, полученных в ходе предварительной диагностики, было выделено пять ключевых характеристик («гармоний»): знания, роли, личностные качества, ценности и интересы. После обработки общего списка удалось скомпоновать команды, в каждой из которых у участников присутствовал нужный набор мягких и профессиональных навыков.

В РК сейчас реализуются десятки проектов с интегрированным ИИ, которые призваны сделать образование более доступным, комфортным и эффективным. Яркий пример — виртуальный помощник «Кеша» на базе чат-бота GPT4, которым пользуется образовательный сервис Skyeng. «Кеша» позволяет моделировать и отрабатывать диалоги, получая от собеседника обратную связь с выделенными ошибками.

Примером применения искусственного интеллекта в обучении физики может быть система адаптивного обучения. Такая система использует алгоритмы машинного обучения и анализа данных для индивидуального определения потребностей каждого учащегося и предоставления ему персонализированного обучения. Эта система является искусственным интеллектом, потому что она способна собирать, обрабатывать и анализировать большие объемы данных об учащихся, а затем принимать решения на основе этого анализа. Алгоритмы машинного обучения в системе способны самостоятельно обновляться и улучшать свою работу на основе новых данных и опыта, что позволяет им адаптироваться к изменяющимся потребностям и прогрессу каждого ученика. Это обеспечивает более эффективное и персонализированное обучение, помогает ученикам достигать лучших результатов и оптимизирует процесс обучения в целом.

Литература

1.Профессор Буркит Ауесхан Кантуреевич. Методика преподавания физики. Алматы, 2020.
2. Профессор Буркит Ауесхан Кантуреевич. Методика преподавания физики. Алматы, 2021.
3. Профессор Буркит Ауесхан Кантуреевич. Методика преподавания физики. Алматы, 2022.
4. Академик Буркит Ауесхан Кантуреевич. Методика преподавания физики. Алматы, 2023.
5.Академик Буркит Ауесхан Кантуреевич. Методика преподавания физики. Алматы, 2024.

Абдуллаева С.Ф
Туркістан облысы,Төлеби ауданы, Қазақстан ауылы
«Қазақстан» атындағы ЖОББМ
Орыс тілі мен әдебиеті пәнінің мұғалімі

МЕКТЕПТЕ ҰЛТТЫҚ ҚҰНДЫЛЫҚТАРҒА НЕГІЗДЕЛГЕН РУХАНИ-АДАМГЕРШІЛІК БІЛІМ МЕН ТӘРБИЕ БЕРУ ӘДІСТЕМЕСІ

Аннотация

Жалпы орта мектептің мектепте ұлттық тәрбие беруді жүзеге асыруда адамгершілік тәрбие мәселесі негізінен ұлттық психологиялық ерекшеліктерге сүйене отырып, тәрбие берудің әдістемелікжолдарын қарастырады. Ұлттық дәстүрлер арқылы оқу-тәрбие үрдісінде адамның бойында рухани мәдениетті қалыптастыру. Ұлттық дәстүрлер арқылы адамның психологиялық ерекшеліктерін зерттеп, дамыту. Салт-дәстүр негізінде, ұлттық психологиялық ерекшеліктерді ескере отырып, рухани-адамгершілік құндылықтарын тәрбиелеу.

Abstract

World Englishes is a term for emerging localized or indigenized varieties of English, especially varieties that have developed in territories influenced by the United Kingdom or the United States. The study of World Englishes consists of identifying varieties of English used in diverse sociolinguistic contexts globally and analyzing how sociolinguistic histories, multicultural backgrounds and contexts of function influence the use of English in different regions of the world.

Ұлттық дәстүр арқылы этнопедагогикалық және психологиялық ерекшеліктерді ескере отырып, дүниедегі бағалы рухани байлықты және адамгершілікті жеке тұлғаға дарыту. Бала барлық әлеуметтік қозғалыстар мен қимыл-әрекеттердің негізі, өлшемі және мақсаты, жер шарындағы небір ғұлмат табыстардың қайнар көзі, ақыл-ой туындылардың құдіретті иесі. Адам дегеніміз – еңбек әрекетімен шұғылдана алатын әлеуметік қатынастарға түсетін, өзара байланыс жасай алатын тұлға. Адамның түрт түрлі өлшемі бар: биологиялық, психологиялық, педагогикалық, әлеуметтік. Бұл өлшемдер өзара байланысты. Осы төрт өлшемде байланысты адамның бойындағы кісілік тұлғалық қасиеттері үш дәрежеге бөлінеді: -әр адамның өзіне тән психологиялық ерекшеліктері болады, өмір сүру ортасына байланысты адамдар бір-біріне ұқмайды.

– адам әртүрлі елдердің, тарихи дәуірдің, материалдық-рухани мәдениетімен жетістіктерін үргі алады. Оған әлеуметтік, этикалық, ұлттық ортасы әсер еседі. Сонымен, дәірге, қоғамға, тарихи ортаға байланысты. Қалптасқан білім және тәрбие жүйесінен сабақ алады. Осының бәрі адамның жан дүниесіне әсер етеді.

– адам адамзат қауымының мүшесі. Шыққан нәсіліне, туысына, ұлтына, туған жеріне тәелсіз, барлық адамдарда ортақ адамгершілік қасиет болады: батырлық, ерлік, сатқындық, мейрімділік, қатігезділік, әділдік т.б. Осы рухани-псхологиялық қасииеттерді адам бойында қалыптастыратын –тәрбие. Халық батыры Бауыржан Момышұлы: «Біздің тарихымыз батырға бай тарих, халқымыз батырларды биік дәріптеп, азамтаттық пен кісіліктің символы, үлгісі ретінде санаған. Батырлық, ерлік деген ұрпақтан ұрпаққаата дәстүрі болып қала бермек. Өткенін білмеген, онан тәлім-тәрбие, ғибрат алмаған халықтың ұрпағы- тұл, келешегі – тұрлаусыз. Біздің қазақ халқы – батыр халық» – деген.

Демек, рухани-психологиялық қасиеттердің бірі – ерлік болса, ол тәрбиеден бастау алады. Әр халық өзінің ержүрек батырларын, олардың елін, жерін қорғана батыл істерін мақтан етіп үлгі өнеге алған. Өлең-жыр, дастарына, аңыз әңгімелеріне қосқан. Себебі, елін бүкіл әлемге танытатын сол халықтың батырлаты. Сондықтан, оқу-тәрбие барысында, тәлім-тәрбие сабақтарында халқын, елін қорғап, жерін жауға бермей, ұлан-байтақ жерлерін жаудан сақтаған батырлардың ерлігін дәріптеп, құрметтей білуіне үйретуіміз керек.

Халықтың ғасырлар бойы қалыптасқан тәлім-тәрбиесі, ұлт қаһармандаының өмірі мен ероік істерінің тарихы, даналық сөздері – адамгершілік тәрбие беруде үлкен рол атқарады. Батыр бабаларымыз қазақ елін басын қосып, ұлттық жауынгерлік- ерлік мектебінің негізін салған. Сондықтан бабалардың ерлігі-адамгершілікке толы,асқақ рухты күні бүгіде дейін ел аузында, халық тәрбие ісіне үлгі етеді.

«Өнегелі сөз – асыл қазына» – деп М.Әлімбаев айтқандай, халық қазынасының бірі – мақал мәтелдер. Мақал дегеніміз- сөзді тұжырымдылап, нақты айтылатын ойды ажарлап береді. Сондықтан халық (Мақал сөз сәнін келтіреді» деген. Мақал арап сөзі «орынды сөз» деген мағынаны білдіреді. Ал, мәтел дегеніміз- тұжырымы тиянақталмаған, қортындысы болмайтын ықшамдалғын, кестелі сөз. Ол ғасырлар шежіресі. Мақал-мәтел –

ойдың дәлелдәгәмен, тереңділігімен, ықшамдылығымен ерекшелінеді. Ұлттық ерекшілігіімізге байланысты мақал-мәтелдерге, шешендік сөздерге баймыз. Қазақ халқы сөзді қадыр тұтқан, қастерлеген, өнеге ретінде өлеңмен өрнектеп, тәрбиелік мәні бар сөздерді тәрбие құралы ретінде пайдаланған. Мақал-мәтелдер аламды адамгершілікке тәрбиелейді. «Жақсы туса- елдің ырысы, жаңбыр жауса – жердің ырысы» деген мақал жақсы адамның көпшіл, халқының қамын ойлайтын адал азамат егенін дәлелдейді.

Адамгершілік- адамның рухани арқауы. Морльдық жағынан кіршіксіztаза болу дегіміз адамгершіліктің асқар шыңы. Адам қоғамда өзінің жақсы адамгершілік қасиеттерімен, қайырымдылығымен, адалдығымен ардақталады.

Сухомлинский айтқандай, «Адам баласының сан қилы, мын саналы жолмен дүниенің құпиясын анықтап, оны ішкі жан дүниесімен түсініп, сыйлап, негізгі ойыменұштастыра білу» Олай болса, адамдар арасындағы қарым-қатынас мәдениетті рухани қоғамдастықтың нәтижесі. Толып жатқан түнінбеушіліктің, түрі қайшылықтарының болуы, дұрыс қарым-қатынас жасай алмауынан. Ғұлама, философ әл-Фалаби өз еңбегіндеадамдар арасындағы қарым-қатынас мәселелерін қарастырған. Адамдардың ойлы, парасатты болуының қажеттілігі «адам» деген ардақты атақты алып жүрудің өзі бақыттылық еекенін айтқан. Қазақ халқының ағартушылары А.Құнанбаев, Ы.Алтынсарин, Ш.Уалиханов т.б.өз еңбектерінде адам арасындағы қарым-қатынас мәселесін философиялық, психологиялы, педагогикалық тұрғыда қарастырған. А.Құнанбаев адамдар арасындағы қарым-қатынастың бірі- адамгершілік мәселесіне тоқталған. Адамгершілік дегеніміз – қоғамның, өмірдің объективиік заңдылықтарына сәйкесадамдар арасындағы қарым-қатынасты реттеуге негіз болып табылатын, талапқа сай белгілі бір гуманистік принциптерді біріктіретін жалпы адамзаттық құм. Адамгершілік – әлеуметтіліктің биік шыңы, адам ұрпағының нгегізін қалаушы, халық мәдениеті, басқалардан айырмашылығы- адамның рухани байлығымәңгілік. Әлеуметтік ортаға әсер ететін белгілерің бірі адамдардың бір-біріне қоршаған ортаға қарым-қатынасы. Адамгершілігі мол адам бағытты, ел-жұртына қадірлі, қоғамға да пайда келтіреді, яғни маңындағыларға үлгі-өнеге бола алады. Сондықтан “қиын оқушыларды” жас кезінен адамгершілік қасиеттерге баулу, олардың келешекте азамат болып қалыптасуына кепілдік береді.

Адамгершілікке тәрбиелеудің негізгі міндеттері: а) адамгершілік сананы қалыптастыру; ә) адамгершілік сезімдерді тәрбиелеу және дамыту; б) адамгершілік мінез-құлық біліктілігі мен әдеттерін қалыптастыру.

Сабақ үстіндегі адамгершілік тәрбиенің тиімділігі сабақ мазмұнының ғылымилығы, мұғалім жұмысының әдістері мен тәсілдерінің адамгершілік-эмоциялық сипатқа ие болуы, сабақ үстінде мұғалім мен балалар арасында қалыптасатын өзара түсіністікке құрылған қарым-қатынас стилі, мұғалімнің адамгершілік келбеті негізінде мүмкін болады. Сондықтан “қиын оқушыларға” әртүрлі сипаттағы жеке тапсырмалар беруде этнопедагогика құндылықтарын пайдалана отырып, адамгершшік тәрбие беруді іске асырудың маңызы зор.

Сондықтан қазақ халқының ауызекі шығармашылығы – тәлімдік-тәрбиелік ой пікірдің бастауы, халықтың рухани мұрасы. Олардың қайсысының болсын педагогикалық мүмкіндіктері жоғары, өзіне тән мазмұны, ерекшеліктері бар. Халық ұғымымда адамгершілік қасиеттік өзекті мәселесі қайырымдылық пен қайырымсыздық, жақсылық пен жамандық, ерлік пен ездік – адамдық қасиеттің бір-біріне қарама-қарсы сипаттары. Мәселен, халқымыз қайырымды, бойындағы бар қасиетін халыққа жақсылық жасауға арнаған адамды “Ел қамын жеген ер”, “Жақсы ай мен күндей, әлемге бірдей”, “Жақсы туса – ел ырысы, жаңбыр жауса – жер ырысы”, “Жақсы келді дегенше, жарық келді десеңші” деген мақал-мәтелдер арқылы жұрт қамын ойлайтын абзал азаматтың портретін алға тартады. Халық адамгершілік қасиеттің жоғары түрі – ар-ұят, намыс, ождан сақтау деп біледі, “Жаным-арымның садағасы”, “Өлімнен ұят күшті”, “Ақылың болса – арыңды сақта, ар-ұят керек әр уақытта”, “Жігіттің құны – жұз жылқы, ары – мың жылқы” іспеттес мақал-мәтелдер соның айғағы.

Әдебиеттер

1.Қ.Б.Сейталиев. Тәрбие теориясы. - Алматы, 2002.
2.И.А.Қайров Адамгершілікке тәрбиелеу әліппесі. Алматы, 2001.
3.А.Құнанбаев шығармаларының толық жинағы. - Алматы, 2003.
4.Ш.Құдайбердиев шығармалары. - Алматы, 2020.
5.Ы.Алтынсарин. Таңдамалы шығармалары.
6.А.Байтұрсынов. Ақ жол. - Алматы, 2022.
7.Академик-ғалым Бүркіт Әуесхан Қантөреұлы, әдіскер-мұғалім Нұрматова Жадыра Қалыбекқызы. «Әл-Фараби» - оқушылар ғылыми қоғамы. Алматы, 2024.

Айдарова Г.К
С. Рақымов атындағы №53 жалпы орта мектебі, Шымкент қаласы
Қазақ тілі мен әдебиеті пәнінің мұғалімі

ЖАҢАРТЫЛҒАН БІЛІМ БЕРУДЕГІ ТЖКБ ҰЙЫМЫ ҚЫЗМЕТІНІҢ ӘДІСТЕМЕЛІК ЕРЕКШЕЛІКТЕРІ

Аннотация

Қазақстанның білім беру жүйесінде ТжКБ ұйымының әлемдік білім беру кеңестігіне кіріктірумен сипатталады. Қазіргі таңда қазақ тілі-мемлекеттік тіл, қарым-қатынас тілі – орыс тілі және ағылшын тілі – әлемдік кеңістікті тану тілін оқытуда жаңа идеяларды әр сабақта жан-жақты қолданып, жаңаша оқытудың тиімді жолдарын тауып, жүйелі түрде қолдану-заман талабы болып отыр. Оқытудың парадигмасы өзгерді. Білім берудің мазмұны жаңарып, жаңаша көзқарас пайда болды. Осыған байланысты ұстаздар алдында оқытудың әдіс-тәсілдерін үнемі жаңартып отыру және технологияларды меңгеру, оны тиімді қолдана білу міндеті тұр. Мемлекетіміздің білім беру үдерісіне енген жаңартылған білім беру бағдарламасы - заман талабына сай келешек ұрпақтың сұранысын қанағаттандыратын тың бағдарлама.

Abstract

World Englishes is a term for emerging localized or indigenized varieties of English, especially varieties that have developed in territories influenced by the United Kingdom or the United States. The study of World Englishes consists of identifying varieties of English used in diverse sociolinguistic contexts globally and analyzing how sociolinguistic histories, multicultural backgrounds and contexts of function influence the use of English in different regions of the world.

Жаңартылған білім берудегі ТжКБ ұйымы қызметінің әдістемелік ерекшеліктері жайлы айтқанда, жаңа идеяларды әр сабақта жан-жақты қолданып, жаңаша оқытудың тиімді жолдарын тауып, жүйелі түрде қолдану-заман талабы болып отыр. Оқытудың парадигмасы өзгерді. Білім берудің мазмұны жаңарып, жаңаша көзқарас пайда болды. Осыған байланысты ұстаздар алдында оқытудың әдіс-тәсілдерін үнемі жаңартып отыру және технологияларды меңгеру, оны тиімді қолдана білу міндеті тұр. Мемлекетіміздің білім беру үдерісіне енген жаңартылған білім беру бағдарламасы - заман талабына сай келешек ұрпақтың сұранысын қанағаттандыратын тың бағдарлама. Қай елдің болсын өсіп-өркендеуі, ғаламдық дүниеде өзіндік орын алуы оның ұлттық білім жүйесінің деңгейіне, даму бағытына байланысты. «Ұрпағы білімді халықтың болашағы бұлыңғыр болмайды» дегендей, жас ұрпаққа сапалы, мән-мағыналы, өнегелі тәрбие мен білім беру-бүгінгі күннің басты талабы.

Қоғамда болып жатқан кез –келген өзгерістерге бей – жай қарамай, туындаған сұрақтарды қызығушылықпен шешуге тырысады. Жаңартылған білім мазмұнын білім беру саласына енгізбес бұрын, педагогтарды оқыту, біліктілігін арттыру, аттестаттаудан өткізу арқылы жаңартылған білім мазмұнын қолданысқа енгізді. Сонымен қатар ұстаздар мәртебесін көтеру мақсатында талай конференциялар мен баяндамалар оқылып, реформалар жасалды. Педагогтардың еңбек жалақысын көтеріп, сабақ беруде сағаттық жүктемелерді азайтуды қолға алды. Жаңартылған білім беру мазмұнын сапалы және тиімді түрде жүзеге асыру мұғалімнің кәсіби шеберлігіне тікелей байланысты. Ең әуелі жаңартылған білім мазмұны бойынша арнайы курстан өту, әріптестердің сабақтарына қатысып, өзара әдіс – тәсіл алмасу. Түрлі семинарларға қатысу, онлайн конференциялар, қашықтық олимпиадалар мен зерттеу жұмыстарына қатысып өз білімін көтеру. Семинарлар, тренингтер өткізу. Redx, tedx конференцияларға қатысу, өткізу. Өмір бойы оқу, іздену, үйрену керек. Мұғалім де оқушыда ең алдымен өзін-өзі дамыту қабілетін қалыптастыруға ат салысуы керек. Өйткені, бұл тұлғаны ұлттық және әлемдік мәдениетке үйлестіруге апаратын сара жол. Бүгінде рухани құндылықтар жаңарып, адамның зияткерлік әлеуетін қалыптастырудағы білімнің маңыздылығы туралы қағидалар түбегейлі өзгерді. Әлемдегі құндылықтардың өзгеруі жаңа ғасырға жас ұрпақты дайындау міндетімен байланысты. Шындығында мұғалімнің алдында оқушыларға білім мен тәрбие беруде үлкен жауапкершілік тұр. Әрбір оқушыны оқытып тәрбиелеуге байланысты мәселелерді өздігімен және шығармашылық ынтамен шешуге қабілетті жаңашыл мұғалім керек. Жаңа, тез өзгермелі, білімді де білікті, тың серпіліске, өзгеруге дайын және жаңа талап межесінен көріне алатын шығармашыл да кәсіби шебер мұғалімдерді қажет етіп отырғанына көзіміз жетті. Оқушылардың мектепте табысты оқуы ғана емес, өмірде де табысты болуы мұғалімнің қабілетіне, оның құзыреттілігіне байланысты екенін терең түсіндік. Мұғалім оқушылар үшін қандай да бір пән бойынша білім беретін адам ғана емес, сондай-ақ олардың оқудағы еңбегін қызықты, тиімді ұйымдастыра алатын, оларға үлгі болатын ерекше тұлға болуы

керек. Жаңа заман мұғалімнен күнделікті оқушылармен қарым-қатынас барысында әрбір жағдаят үстінде ерекше білім деңгейін көрсетуді және шығармашыл шешім қабылдай алуын талап етіп отыр. Оны қанағаттандыру үшін қазіргі заманның мұғалімі жаңашыл, икемді, өзгерісті тез қабылдай алатын, жан-жақты, жаңа педагогикалық инновациялық технологияларды меңгерген болуы керек. Жаңа білім беру бағдарламасы сыни тұрғыдан ойлауға, шығармашылықты қолдана білуді және оны тиімді жүзеге асыру үшін қажетті тиімді оқыту әдіс-тәсілдерді (бірлескен оқу, модельдеу, бағалау жүйесі, бағалаудың тиімді стратегиялары) үйретеді. Жаңартылған білім беру бағдарламасының негізгі мақсаты – оқушыларды сындарлы оқытуға үйрету, әлемдік білім кеңістігіне қол жеткізу, инновациялық білім негіздерін терең меңгерту. Тәуелсіздігіміздің тұғырлы болуына, еліміздің дамуына, жеріміздің көркеюіне өз үлестерін қосып жүрген белді азаматтардың барлығы да ауыл мектептерінен білім алып, ауылда тәрбиеленгендер. Қоғамның дамуына байланысты ауылдарымыз да күннен-күнге жаңарып, жақсарып жатыр. Соның бірі – ауыл мектептерінің жағдайы. Ғылым мен технологияның дамыған заманында білім беру саласы да қарқынды дамуда. Қазіргі таңда ауыл мектептері жаңа технология құралдарымен жабдықталып, ұстаздар білім берудің жаңа әдіс-тәсілдері бойынша білімдерін жетілдіру үстінде. Ендеше заманына қарай амалы, демекші бұрыңғы кездегідей қарапайым дәстүрлі сабақтың мәні де сәні де кеткен уақыт. «Білімді ұрпақ – болашақтың кепілі»,-деп дана халқымыз айтқандай, бүгінгідей ел болашағы – жас буынды заманына сай лайықты жеке тұлға ретінде қалыптастыру ісі мемлекетіміз үшін маңызды болса, мұғалімдер қауымына артылар жүк ауыр екені баршаға мәлім. Қоғамның дамуындағы ең маңызды мәселе білім беру жүйесі. Қазіргі таңдағы негізгі мақсат – жан-жақты білімді, өмір сүруге бейім, ой-тұлғасы бар, адамгершілігі жоғары, қабілетті жеке тұлғаны яғни еліміздің патриотын қалыптастыру.

Оқып үйрену мен тәрбие ісінде оқу орындарының жаппай заманауи технологияларды қолдануға көшу процесінде мұғалімнің кәсіби шеберлігін арттыру - қоғамның басты мәселесі. Мұғалімдердің кәсіби даму үдерісін дамыту барысында мектептің даму жоспарында желілік қоғамдастық, тәлімгерлік инновациялық, интерактивті әдістерді пайдалану арқылы білім сапасын арттыру, интернет жүйесімен байланысты жандандыру, жаңа ақпаратты технологияны меңгеру, жан-жақты ұстаздар қауымымен пікір алмасу қарастырылған.

Ал мұғалім үнемі ізденіп, білім қорымен өзінің іс- тәжірибесін таратып, өзгенің жаңалығын үйреніп отырса, оның сабақтары да қызықты, бала үшін тиімді болмақ. Ал бұл жағдай бүгінгі күні ауыл мектептері аталатын шалғайдағы ауылдар үшін де тиімді.

Кәсіби тұрғыда жаңа сатыға қадам басып, білім жүйесіне енген жаңалықтың қыр –сырын зерттей бастаған сәтімде арнайы курсқа баруым бағдарлама туралы туындаған сұрақтарымның жауабын табуға берілген мүмкіндік секілді көрінді.

Әр күн жаңалықтарға толы болып, курс тыңдаушылары жаңартылған білім беру бағдарламасы, АКТ әлеуеті жайлы пікір алмасып және ауыл мектептерінің жоғары сапалы білім беруді қолжетімді ету үшін ақпараттық-білімдік ресурстарының қазіргі жағдайын талдадық.

XXI ғасыр жедел өзгеріп жатқан заманға бейімделуге мүмкіндік беретін түбегейлі өзгерістер енгізуді, өз кәсіби шығармашылығымызды шыңдауды талап етеді. Ойы жүйрік, ақылы жетік, бәсекеге қабілетті, өзгерістерге бейім жеке тұлғаны тек қана жаңа тұрпатты педагог қалыптастырады. Негізінен жаңартылған білім жүйесі құзыреттілікке және сапаға бағытталған бағдарлама. Жаңартылған білім берудің маңыздылығы – оқушы тұлғасының үйлесімді қолайлы білім беру ортасын құра отырып сын тұрғысынан ойлау, зерттеу жұмыстарын жүргізу, тәжірибе жасау, АҚТ –ны қолдану, коммуникативті қарым-қатынасқа түсу, жеке, жұппен,топта жұмыс жасай білу, функционалды сауаттылықты,шы- ғармашылықты қолдана білуді және оны тиімді жүзеге асыру үшін қажетті тиімді оқыту әдіс-тәсілдерді (бірлескен оқу, модельдеу, бағалау жүйесі, бағалаудың тиімді стратегиялары) курс барысында ұғындық. Жаңартылған білім беру бағдарламасының ерекшелігі спиральді қағидатпен берілуі. Оған оқу мақсаттары зерделей отыра тапсырмаларды ықшамсабақтарды құрастыру барысында көз жеткіздік.

Бағдарлама оқушының төрт тілдік дағдысын: тыңдалым, айтылым, оқылым, жазылым жетілдіруге бағытталған. Бұл төрт дағды оқу жоспарында «Шиыршық әдісімен» орналастырылған және бір –бірімен тығыз байланысты. Бүгінгі күні барлық елдер жоғары сапалы білім жүйесімен жұмыс істеуде. Өйткені қазіргі заманда елдің бәсекеге қабілеттілігі оның азаматтарының парасаттылығымен анықталады, сондықтан білім беру жүйесі болашақтың талабына сәйкес дамуы тиіс. Оқушыларды заманауи әдіс – тәсілдермен оқытып, ой –өрісі кең, саналы, еркін азамат етіп тәрбиелеу қажеттілігі де осы себептен туындап отыр. Зерттеулік білік пен дағдылар адамға тек ғылыми жұмыспен айналысқанда ғана емес, сонымен бірге оның басқа да қызмет аясында қажет. Шығармашыл - зерттеушілік ізденіс кез-келген кәсіптің ажырамас

бөлігі болып табылуда. Баланы зерттеушілік іс-әрекетке дайындау, зерттеулік ізденістің біліктері мен дағдыларына үйрету қазіргі кезде білім берудің маңызды міндеті болып отыр.

Қазіргі кезде білім беру жүйесінде жасалып жатқан реформалар барлық деңгейлердегі білім мазмұнын жаңартуға және өсуден тұрақты даму кезеңіне өтуге бағытталған. Білім беру әдісі өзгереді, білім беру мазмұны жаңарып, жаңа көзқарас, жаңаша қарым-қатынас пайда болады. Жаңартылған Бағдарлама жаңашыл ой тудырды. Себебі әр жаңашылдық, біріншіден, стандартты іске асыруда мұғалімнен кәсібилік, екіншіден, одан әрі сапалы нәтиже алу мақсатында жігерлі іс-әрекеттерді талап етеді. Білім беру мазмұнын жаңартудағы мұғалімнің атқаратын маңызды рөлін ескере отырып, педагог қызметкерлерінің біліктілігін арттыру бойынша жұмыстар атқарылды.

Білім беру бағдарламасының негізгі мақсаты-білім мазмұнының жаңаруымен қатар, критериалды бағалау жүйесін енгізу және оқытудың әдіс-тәсілдері мен әртүрлі құралдарын қолданудың тиімділігін арттыруды талап етеді. Оқушылардың бойына XXI ғасырда өмірдің барлық салаларында табысты болу үшін, қажетті дағдыларды дарыту үшін, мұғалімдер тынымсыз еңбектену керек. Жаңартылған оқу бағдарламасы аясында тек өз пәнін, өз мамандығын шексіз сүйетін, бала үшін ұстаз ғұмырын құдіретті деп санайтын білімді мұғалімдер ғана жұмыс істей алады.

«Білімдіден не пайда, білгенін көпке айтпаса, үйреткеннен не пайда , қайырымы қайтпаса» деген екен А.Байтұрсынов. Сондықтан үнемі кәсіби біліктілігін артып, жаңашылдыққа ұмтылған педагог қана шығармашылықпен, зор қуатпен еңбектенеді. Себебі, әлем таныған елде рухани бай және интеллектуалды тұлғалар мекендеу қажет.

Жаңартылған оқу бағдарламасы аясында тек өз пәнін, өз мамандығын шексіз сүйетін, бала үшін ұстаз ғұмырын құдіретті деп санайтын білімді мұғалімдер ғана жұмыс істей алады.

Ендеше, еліміздің әлемдік үдерістерге енуі білім беру жүйесінің жаңа сапалық деңгейге өту қажеттілігін арттыруда екені түсінікті.

Әдебиеттер

1.Академик-ғалым Бүркіт Әуесхан Қантөреұлы, әдіскер-мұғалім Нұрматова Жадыра Қалыбекқызы. ТжКБ ұйымы жайлы. Алматы, 2010.
2.Академик-ғалым Бүркіт Әуесхан Қантөреұлы, әдіскер-мұғалім Нұрматова Жадыра Қалыбекқызы. ТжКБ ұйымының қызметтері. Алматы, 2012.
3.Академик-ғалым Бүркіт Әуесхан Қантөреұлы, әдіскер-мұғалім Нұрматова Жадыра Қалыбекқызы. ТжКБ ұйымының әдістемесі. Алматы, 2015.

Жұмагул Н.Б
С. Рақымов атындағы №53 жалпы орта мектебі, Шымкент қаласы
Физика пәнінің мұғалімі

МЕКТЕПТЕ ЖЕКЕ ТҰЛҒАЛАРДЫҢ ИНТЕЛЛЕКТУАЛДЫҚ ҚАБІЛЕТТЕРІН АРТТЫРУДЫҢ МАҢЫЗЫ

Аннотация

Шығармашылық белсенділік жеке тұлғаның қасиетіне айнала отырып, оның шығармашылық сипатын және қоғамдағы бағытын айқындайды, жеке тұлғаның болмысқа деген өзіндік көзқарасын қалыптастырады.
Мектеп оқушыларының шығармашылық іс-әрекеттері пәнге қызығушылықтан пайда болады. Қызығушылықтан оқушылардың іс-әрекеті қарқындап, қажетсінуі мен белсенділігі жоғарылайды. Танымдық қызығушылықтың жоғарылауы, дарынды баланың іс-әрекетін – ізденімпаздыққа алып барады.

Abstract

The Technical facility of the education call projection, sound - and video equipment for reproducing mortgaged in screen - sound facilities of the education to scholastic information.
Кеңестік психологтар мен дидактар: академик-ғалым, профессор Бүркіт Әуесхан Қантөреұлы, Л.С.Выготский, В.В.Давыдов, Р.Г.Лемберг, Л.В.Занков, М.Н.Скаткин оқытудың тәжірибесі мен теориясына және оқушылардың танымдық және шығармашылық әрекетінің белсенділігіне үлкен үлестерін қосқанын атап өтуге болады.
Мектеп оқушыларының жаңа материалды қабылдауына негіз болатындай даярлық жұмыстарының жүргізілуі олардың танымдық және шығармашылық қызметін дұрыс, әрі нақты әрекеттер негізінде іске асыруға мүмкіндік береді. Баланың өзіндік сезімдік танымы (қалауы, ынтасы, құштарлығы, әсерленуі)

негізінде қабылданған білім, дағды, ептілік әлдеқайда нәтижелі, әрі жемісті болады.
Сабақтарымда көзімнің жеткені: шәкірттеріме еркін ойлауға мүмкіндік беріледі; ақыл ойы дамиды; *шығармашылық белсенділігі артады*; топтық іс-әрекетке тәрбиелейді; тіл байлығы жан-жақты жетіледі; өз ойын жеткізеді.
Оқушылардың таным белсенділігі дегеніміз – оқуға қажетті білім мен дағдыны меңгеріп, оларды өмірде пайдалана білуге, үйренуге деген саналы іс-әрекеті.
Оқушылардың танымдық белсенділігі туралы мәселе ғасырлар бойына жалғасқаны белгілі. Сократ оқыту барысында эвристикалық әңгімені пайдаланып, оқушылардың танымдық және шығармашылық белсенділігін арнайы басқарудың маңыздылығын атап көрсетсе, Я.А.Коменский, И.Г.Песталлоци, Ж.Ж.Руссо, А.Дистерверг, К.Д.Ушинский т.б. оқушының негізгі жұмысы – оқушыларды өзінше ойлау, зерттеу істерін ұйымдастыру деп санаған. Оқушылардың белсенді іс-әрекет жасауын жандандыратын оқыту әдістемесі, Қазақстандық төл ғалымдарымыз академик, профессор Бүркіт Әуесхан Қантөреұлының, Б.Т.Абыкановалардың және т.б. ғылыми-әдістемелік еңбектерінде айтарлықтай ілгерілетілді.
Бүгінгі Қазақстандық білім беру кеңістігіндегі түбегейлі өзгерістер, компьютерлік технологияның жетістіктері мен оның мектептердің нақты өмірмен байланысының нығаюы, және т.б. факторлар ықпалымен дидактик, әдіскер педагогтардың танымдық және шығармашылық белсенділікті дамыту теориясына деген ықыласы күшейе түсіп, оқушылардың шығармашылығын дамыту, ұйымдастыру міндеттерін шешуді авторлар танымдық және шығармашылық іс-әрекеттерді нысанды түрде ұйымдастыруда деп біледі.
Зерттеушілердің еңбектеріне, әдебиеттерге, ғылыми зерттеу жұмыстарына жасалған талдаулар нәтижесінде оқушылардың белсенді оқу-танымдық әрекеті ғылыми білімдерді игеруге, біліктерін ұштап, шығармашылығын дамытуға, жеке тұлғаны сан қырлы сапалық көрсеткіштерге жетелейді деп тұжырымдауға болады.
Р.С.Омарова өз еңбектерінде танымдық белсенділік пен ізденімпаздықты жеке тұлғаның бір-бірімен тығыз байланысты қасиеттері деп есептейді.
Ежелгі Рим философтарының түсіндірулері бойынша білімді игеруде оқушылардың белсенді танымдық және шығармашылық ізденімпаздығы айтарлықтай рөл атқарады.
Адамның белсенділігі, ізденімпаздығы туралы мәселелерді зерттеген В.И.Лозовая, Т.И.Шамова, Н.В.Бочкина сынды кеңестік ғалымдар:
В.И.Лозовая жеке адамның белсенділігін талдай және жүйелей келе, жеке тұлғаның мәні мен осы тұлғаның іс-әрекет ұғымына қатынасын ашуда әртүрлі көзқарастардың пайда болғанын айтады. Ғалымның пайымдауынша, түрлі көзқарастардағы белсенділік: әлеуметтік нысанның іс-әрекеті–айрықша белсенділік; іс-әрекет ұғымымен теңестіріледі; іс-әрекеттің сапалық сипаттамасы; жеке адамның сипаты, қасиеті.
Т.И.Шамова белсенділікті, танымдық ізденіс іс-әрекетін біреудің жәрдемінсіз игеруге, қоршаған өмір шындығын өзгерту және жетілдіру мақсатында танымдық мәселелерді шешуге ұмтылысымен және бейімділігімен сипатталатын қасиет деп қарастырады. Расында да, егер танымдық ізденімпаздық білім мен әрекет тәсілдерін игеруге ұмтылушылықпен және бейімділікпен сипатталатын жеке адамның қасиеті болса, онда осыдан келіп белсенділікті–оқушының іс-әрекетінің сапасы деп қарайтынын, бұл сапада оқушының дара тұлғасы, оның іс-әрекет мазмұнына, сипатына көзқарасы және өзінің ерік-жігерін оқу-танымдық мақсаттарға қол жеткізуге жұмылдыруға ұмтылушылығы көрініс табатынын атап өтеді. Танымдық белсенділіктің мәнін өзінің қалай түсінетініне сүйене отырып, оның үш деңгейін бөліп көрсетеді. Олар: белсенділіктің жаңғырту, түсіндіру және шығармашылық деңгейлері.
Бочкина Н.В. ізденімпаздық іс-әрекетке өздігінен икемделудің сапалық көрінісімен; іс-әрекетте оқушыға тән арнаулы нысандары мен тәсілдерін синтездеумен; өмір шындығының белгілі бір жақтарына оқушының өзгермейтін, тиянақталған қатынасымен сипатталатын жүйелі білім алу жолы есебінде қарастырылады.
Зерттеушілердің жұмыстарына жасалған шолу, жеке адамның белсенділігі мен ізденімпаздығы мәселелері жөнінде бірқатар ауқымды зерттеулер орындалғанын көрсетеді. Зерттеулерде белсенділік пен ізденімпаздық ұғымдарының ара жігін ажыратушылық байқалады. Белсенділік адамның іс-әрекетпен қатынасынан, яғни өз бетінше іс-әрекет жасауға ұмтылудан, дайын болудан, алға қойылған мақсаттарға жету үшін оңтайлы жолдарды таңдаудан көрініс табатын жеке тұлғаның ерекше сипаты ретінде айқындалады.
Салыстыра айтсақ, жеке адамның белсенділігі–серпінді ізденімпаздық, ал ізденімпаздық–тұрақты белсенділік екені шығады.

Әрине, оқу-танымдық белсенділік мазмұны бір аяда ғана ашыла қоймайтын күрделі ұғым болып табылады. Тегінде, жеке тұлғаның бұл біріккен қасиетінің сипатын талдау жасау кезінде жүйелі түсіндіруді талап ететін көп қырлы болса керек.

Оқушының білімге, нәтижеге жетуге деген өте белсенді, дербес танымдық іс-әрекетін – шығармашылық іс-әрекет деуімізге болады.

Жалпы шығармашылық деп – күнделікті емес, кез-келген жағдайларда шешімін таба білу, жаңаны ашуға ұмтылу деуге болады. Болмаса, шығармашылық деп – интеллектуалдық іс-әрекеттер арқылы объективті немесе субъективті жаңа нәрсе жасау үрдісі. Олай болса, шығармашылық тапсырмалар – оқушының өз бетінше жасайтын, белсенділігінің дамуына ықпал ететін жұмыстар.

Шығармашылық үдерістің мәні әркім үшін бірдей. Айырмашылығы шығармашылықтың нақты материалында, жетістіктерінің өлшемінде және оның қоғамдық мәнділігінде. Шығармашылық үдерісті үйрену үшін данышпандарды зерттеудің қажеті жоқ. Тек көрегендік танытып, өткір көзбен емес, ең бастысы ми арқылы «көре» білу керек.

Шығармашылық та басқа іс-әрекеттер сияқты ой-түрткіні қажет етеді, бірақ барлық ой-түрткі шығармашылық туғызбайды. Олардың ішінде ең негізгісі өзін-өзі жетілдіру ой-түрткісі. Ол барлық шығармашылықтың көркем, музыкалық, техникалық және т.б. түрлерінде себепші болады.

«Балаларды мектепте сабаққа, кейіннен ғылымға өз бетімен құмарландыратын сабақ ана тілінде қарапайым, қызықты ұғындырылып пайдаланылса, оқыту нәтижелі болады», – дейді Ы.Алтынсарин. Оның «Кел, балалар, оқылық!» өлеңі осы ойдан туындаған екен. Яғни, баланың ізденіп білім алуы, талаптануы оның қызығушылығын оятып, тәрбиелеген жағдайда ғана жеміс бере алады деген пікірді айтады.

«Ғылым-білімді әуел бастан бала өзі іздеп таппайды. Басында зорлық, яки алдау мен үйір қылу керек, үйрене келе өзі іздейтіндей болғанша ...»,–дейді Абай.

«Бала білімді тәжірибе арқылы өздігінен алуы керек. Мұғалім балаға жұмысты әліне қарай шағындап беру мен бетін белгіленген мақсатқа қарай түзетіп отыру керек», – дейді А.Байтұрсынов. Олай болса, бала бойындағы дарындылық сияқты ерекше қасиетті алдын ала зерттеп білу, оны тану аса қажет.

Әдебиеттер

1.Ш.Құдайбердиев шығармалары. - Алматы, 2020.

2.Ы.Алтынсарин. Таңдамалы шығармалары.

3.Академик-ғалым Бүркіт Әуесхан Қантөреұлы, әдіскер-мұғалім Нұрматова Жадыра Қалыбекқызы. «Әл-Фараби» - оқушылар ғылыми қоғамы. Алматы, 2024.

Исмайлова М.М

С. Рақымов атындағы №53 жалпы орта мектебі, Шымкент қаласы

Физика пәнінің мұғалімі

ЕРЕКШЕ ҚАЖЕТТІЛІКТЕРІ БАР БАЛАЛАРДЫ ОҚЫТУДЫҢ ӘДІСТЕМЕСІ

Аннотация

Ерекше қажеттіліктері бар балаларды оқытудың мәселесі қарастырылуда. Қазіргі таңда мүмкіндігі шектеулі балалар дамуда білімді тек арнайы мекемелерде ғана емес, қарапайым балабақша мен жалпы білім беру ұйымдарында ала алады. Арнайы білім беру жалпы білім беру жүйесінің құрамына кіріп, ерекше білім беру деп аталады. Бұл бағытта көптеген жұмыс жасалды. Алайда ерекше білім беруде әлі де белгілі бір міндеттерге қол жеткізген жоқпыз. Баяғыша, біліктілік деңгейлері жоғары дәрежеде болуы тиіс ұстаздардың жетіспеу мәселесі бар. Жүйені өзгету оңай болмайтыны түсінікті, бірақ халықтың өзіне аталған мәселе жайында көзқарасын өзгерту қажет. Балабақша, мектепте және жоғары білім беру жүйесінде ерекше білім беруге тезірек көшетін кез келді.

Abstract

World Englishes is a term for emerging localized or indigenized varieties of English, especially varieties that have developed in territories influenced by the United Kingdom or the United States. The study of World Englishes consists of identifying varieties of English used in diverse sociolinguistic contexts globally and analyzing how sociolinguistic histories, multicultural backgrounds and contexts of function influence the use of English in different regions of the world.

«Ерекше қажеттіліктері бар балалардың әлеуетін ашу: мақсатты қарым-қатынас өнері» - мұғалімдерден, психологтардан және тәрбиешілерден үлкен білім мен дағдыларды талап ететін мамандық. Бұл тек техникалық дағдыларды ғана емес, әр баланың жеке ерекшеліктерін терең түсінуді талап ететін шығармашылық процесс.

Ерекше қажеттіліктері бар балалармен жұмыс - балаларды тәрбиелеу мен дамытудағы маңызды және жауапты салалардың бірі. «Дарынды балалармен жұмыс» – білім мен тәрбие алу үшін ерекше жағдайларды қажет ететін балалардың дарындылығы мен қабілетін қолдауға және дамытуға бағытталған.

Білім беру жүйесі әрбір баланың білім алу қажеттіліктеріне нақты әрі сәйкес келуі тиіс, яғни арнайы жағдайлар жасалуы қажет. Осыған орай, балаларға психологиялық, педагогикалық сүйемелдеу көмегімен қамту мақсатында арнайы мамандар: логопед, дефектолог, психолог, емдік денешынықтыру нұсқаушы және тәрбиешілер командалық бағалау жасап, ерекше балалардың қажеттіліктерін анықтап, қолдау көрсетудің жеке дамытудың бағдарламаларын бейімдеп жасайды. Сонымен бірге, танымдық, сенсорлық, қимылдық, эмоционалдық ойындар арқылы сабақ құрылымы бойынша дағдыны қалыптастыруда.

Қазірде ерекше білімге қажеттілігі бар балаларға қолдау көрсетуде әлеуметтік білім беру моделі қалыптасуда. Яғни, әлеуметтік модель дегеніміз — ерекше балаларымыздың білім алуына қолдау көрсете отырып, қоршаған ортаға бейімдеуге бағытталған. Ендеше әртүрлі бұзылыстары бар балаларды қоршаған ортаға бейімдеу үшін, олар қандай қажеттілікке мұқтаж? Олардың қажеттіліктерін анықтау үшін ең бірінші топтық кешенді бағалауды қажет етеді.

Бұл пәнаралық топтық бағалау баланың жаңа туылғаннан бастап мектеп жасына дейінгі, мектеп жасындағы ерекше балалардың барлығына жүргізілуі тиіс. Және де қажеттіліктер анықталғаннан кейін ерекше балалармен жұмыс жасауда жұмыстың жүйесін өзгертуді талап етеді. Бұл – инклюзивті білім берудің негізгі мақсаты.

Сүйемелдеудің қызметі:

1. Балаларды психологиялық-педагогикалық тексеруден өткізу;
2. Нәтижелерін тиісті нысанда құжаттау;
3. Қажеттіліктерін анықтау;
4. Сүйемелдеудің жеке бағдарламасын жасау;
5. Жеке және топтық сабақтар жүргізу;
6. Ата-аналарға кеңес беру.

Ерекше білімді қажет ететін балаларға берілетін білім инклюзивті білім деп аталады. Инклюзия деген не? Инклюзия – денсаулығы дімкәс, мүмкіндігі шектеулі балалардың өз күшіне деген сенімін арттыру арқылы басқа жеткіншектермен бірге білім алуы, яғни арнайы мамандар (логопед, дефектолог, психолог, олигофренопедагог және сурдопедагог) арқылы қосымша білімді керек етуі. Инклюзивті білім – қоғам қажеттілігі. Себебі, инклюзивті білім беру даму мүмкіндігі шектеулі балалармен жұмыс жүргізудегі өзекті мәселе саналады. Оның мақсаты – дені сау баламен бірге инклюзивті білімді қажет ететін балаларды қоршаған ортаға бейімдеу. Балалардың деңгейіне қарай (тіл кемістігі, дене дамуының жеткіліксіздігі, көру қабілеті нашар, есту қабілеті бұзылған және қандастар үшін (тіл және салт-дәстүрді меңгеру бойынша ортаға бейімдеу) қажетті білім беру болып табылады.

Қазір аурудың түрлері көп. Бір-біріне ұқсас болғанымен, атаулары әр басқа. Аурулар экологияның ластануынан бастау алып, тұқым қуалаушылық, денсаулыққа немқұрайдылық таныту, жыныстық қатынастағы жұқпалы аурулар мен отбасылық жағдайдағы кикілжіңдерден де (депрессия) туындауда. Әсіресе, орталық жүйке жүйесінің бұзылуынан, мидың органикалық зақымдануынан, жүктілік пен туу кезіндегі жарақаттар мен нейроинфекция әсерінен аутист балаларды дүниеге әкеліп жатқан аналар аз емес. Ал, аутизм – ауру емес. Ол – ешбір генетикалық сараптама көрсете алмайтын, яғни адамның жан-дүниесінде болып жатқан арпалыс. Өзіңіздің бойыңыздағы байқалмайтын және байқалатын қасиеттерді балаңыздың бойынан (99% гендік) көру. Ата-аналардың көпшілігі бұл жағдайды мойындай бермейді. Аутист бала сезінуге қабілетсіз болады. Мүмкіндігі шектеулі балалармен жұмыс жүргізуде арнайы мамандардың қызметі үлкен шеберлік пен білімді қажет етеді. Ерекше баламен ерекше білімді мамандардың жұмыс жүргізгені дұрыс. Шетелдің білікті мамандарымен тәжірибе алмаса отырып, әдістемелік құралдар әзірленсе, нұр үстіне нұр болар еді. Білікті маман іздеп, баламен сан-саққа жүгірген ата-аналарға да арнайы оңалту (анаға да, балаға да психологиялық және психикалық тұрғыдан көмек көрсететін) орталықтары ашылуы керек деп ойлаймын. Неге десеңіз, анасымен жұмыс жүргізу арқылы баланы емдеу тиімдірек. Себебі, дені сау ана мен әкеден ғана дені сау бала өмірге келетінін ескерген жөн.

Мүмкіндігі шектеулі бала мектепке келген кезде оның даму ерекшеліктерін анықтау және оқытудың қолжетімді ортасын ұйымдастыру мақсатында психологиялық-педагогикалық кешенді диагностикалау жұмысы жүргізілді. Осыдан кейін инклюзивтік білім беру кеңістігінің психоэмоционалдық, сондайақ табиғи орта сияқты түрленімдерін ендіреді. Инклюзивтік білім берудің жетекші педагогикалық технологиясына білім беру үдерісінің барлық субъектілерінің ынтымақтастығын, баланың мүмкіндіктері мен оның академиялық және әлеуметтік білім алу қажеттіліктерінің жеке ерекшеліктеріне сәйкес оқушының жетістіктерін жеке бағалау жүйесін құру қағидаларын сақтау жатады.
Инклюзивтік білім беру үлгілерінің тәжірибесі
Инклюзия идеяларын жүзеге асыру, сондай-ақ барлық оқушылардың қажеттіліктеріне жауап бере алатын педагогиканы дамыту оңай іс емес. Ғалымдар бұрынғы зерттеу жұмыстарына сүйеніп, инклюзияны жалпы алғанда табысты деп айтуға болмайтынын ескертеді, соған көптеген себептерді де келтіреді. Осы себептердің ішіндегі ең маңыздысына жалпы білім беру мен арнайы білім берудің арасында байланыстың жоқтығы деп есептейді, қазіргі кезде инклюзияға бағытталған күштергеинклюзивтік құру үдерісіне қатысушылардың ортақ құндылығы мен ортақ тілінің болмауын, ал оларсыз ынтымақтастық мүмкін болмайтыны да кедергі келтіретіні де айтылады. Мектепке мүмкіндіктері шектеулі балаларды анықтау міндеттемесі жүктеледі. Заң арнайы білім алуға ғана емес, сондай-ақ қосымша қызметтерді (транспорт, логопедиялық сабақтар, психолог көмегі, аудиологиялық тексеру және т.б.) алуға да құқық береді. Заң бойынша әрбір балаға жазбаша тұжырымдама және жеке оқу бағдарламасы құрылады, даму бұзылыстары бар балаларды міндетті түрде мүмкіндігінше жалпы білім беру мектептерінде оқытуға, сондай-ақ оларды бұзылыстары аз ортаға қосуға міндеттеме алады. Инклюзияның өзі кез келген адамға өзінің әлеуетін жүзеге асыруға мүмкіндік беретін білім берудің жаңа тиімді түрі ретінде қарастырылады. Бұл өз кезегінде үлкен дайындық жұмысын жүргізуді және халықаралық тәжірибе жетістіктерін пайдалануды, сондай-ақ ұлттық ерекшеліктер мен салтдәстүрлердің даму деңгейін есепке алуды білдіреді. Инклюзивтік білім беруді құқық ретінде қарастырғанда, білім берудің мүмкіндіктері шектеулі тұлғаларды қоғамға кең инклюзиялаудың басты талабы болатынын есте сақтау керек.

Әдебиеттер тізімі

1. Білім беру саласындағы кемсітушілікпен күрес туралы конвенция. 1960 жылы 14 желтоқсанда қабылданған. БҰҰ XXI сессиядағы білім беру, ғылым және мәдениет мәселелері бойынша. [Электрондық ресурс] // Қолжетімділік түзімі http://www.un.org/ru/ documents/decl_conv/conventions/educat.shtml.
2. Ақыл-ойы дамымаған тұлғаларлдың құқықтары туралы декларация. 1971 жылы 20 желтоқсанда Бас Ассамблеяның 2856 (XXVI) резолюциясымен қабылданды. [Электрондық ресурс] // Қолжетімділік түзімі http://www.un.org/ru/documents/decl_conv/declarations /retarded.shtml.
3. Баланың құқығы туралы конвенция. 1989 жылы 20 желтоқсанда Бас Ассамблеяның 44/25 резолюциясымен қабылданды. [Электрондық ресурс] // Қолжетімділік түзімі http://www.un.org/ru/documents/decl_conv /conventions /childcon.shtml.

Исраилова Д.О
С. Рақымов атындағы №53 жалпы орта мектебі, Шымкент қаласы
Орыс тілі мен әдебиеті пәнінің мұғалімі

ИНКЛЮЗИВТІ БІЛІМ БЕРУ ӘДІСТЕМЕСІ

Аннотация

Инклюзивті білім беру дегеніміз - барлық балаларды, соның ішінде мүмкіндіктері шектеулі балаларды жалпы білім үрдісіне толық енгізу және әлеуметтік бейімдеуге, жынысына, шығу тегіне, дініне, жағдайына қарамай, балаларды айыратын кедергілерді жоюға, ата-аналарын белсенділікке шақыруға, баланың түзеу-педагогикалық және әлеуметтік мұқтаждықтарына арнайы қолдау, яғни, жалпы білім беру сапасы сақталған тиімді оқытуға бағытталған мемлекеттік саясат.

Abstract

World Englishes is a term for emerging localized or indigenized varieties of English, especially varieties that have developed in territories influenced by the United Kingdom or the United States. The study of World Englishes consists of identifying varieties of English used in diverse sociolinguistic contexts globally and analyzing

how sociolinguistic histories, multicultural backgrounds and contexts of function influence the use of English in different regions of the world.

Инклюзив-сөзі латын тілінен аударғанда-"өзімді қосқанда" ал, ағылшын тілінен аударғанда" араластырамын" деген мағынаны білдіреді. Инклюзивті оқыту- барлық балаларға мектепке дейінгі оқу орындарында, мектепте және мектеп өміріне белсене қатысуға мүмкіндік береді.
Инклюзивті оқыту- оқушылардың тең құқығын анықтайды және ұжым іс-әрекетіне қатысуға мүмкіндік береді.

Инклюзивті оқыту- адамдармен қарым-қатынасына қажетті қабілеттілікті дамытуға мүмкіндік береді.

Инклюзивті білім берудің мақсаты: ерекше білім беруді қажет ететін балаларды қалыпты балалармен бірге оқыту. Яғни адамның жынысына, дініне, шығу тегіне, әлеуметтік жағдайы мен физиологиялық жағдайына қарамастан тең құқылы жеке тұлға ретінде білім беру жүйесі болып табылады.

Инклюзивті білім беру барысы- қазіргі таңда жалпы білім беретін сыныптардағы ерекше білім беруді қажет ететін оқушылар мен арнайы сыныптар, арнайы білім беру орындары, арнайы мектепке дейінгі білім беру орындарының оқу әрекетіне енгізіліп отыр.

Жалпы орта білім беретін мектептерде үлгерімі төмен оқушылардың 50% психикалық дамуы тежелген (ПДТ) балалар және аутизм, жүйке жүйесі бұзылған, ақыл ой белсенділігі төмен балалар құрайды. Психикалық даму тежелісі (ПДТ) дегеніміз ғылымда психика дамуының уақытша артта қалуы деп түсіндіріледі.

Мұдай балалар мектепте және үй жағдайында ерекше қадағалауды қажет етеді. Бұл балалармен жұмыс істеу арнайы біліммен қатар бұл балалармен жұмыс істеудің нақты жолдарын білуді, оларды танып білумен қатар, оларға арнайы түзеу жұмыстарын ұйымдастырып, мұғалімге және ата-анаға бағыт-бағдар бере білу керек.

Инклюзивті білім берудің негізгі принциптері- жалпы орта мектептерде мүмкіндігі шектеулі, ерекше білімді қажет ететін балаларды дені сау балалармен бірге оқыту;

-барлық балаға бірдей қарым-қатынас;

Балалар арасында дискриминация болдырмау;

-арнайы білім беруді қажет ететін балаларға арнайы жағдай жасау

Инклюзивті білім беру жүйесінің мақсаты:

-Балаларды психологиялық-дәрігерлік-педагогикалық қолдау;

-Қоғамның көзқарасын өзгерту;

-Өз қатарластарымен тіл табыса білуге үйрету;

-Толық білім алуды ұйымдастыру;

-Қоршаған ортаға бейімдеу;

-Дені сау балалармен тең дәржеде ұстау;

-Өз өзіне сенімін арттыру;

-Кедергісіз аймақ

Инклюзивті білім беру – баланың физиологиялық дамуында сәл ерекшеліктері бар балалардың дені сау балалармен бірге олардың әлеуметтендіру және интеграция процестерін жеңілдету мақсатындағы бірлескен оқыту. Инклюзивті оқыту біріктірілген оқушы дені сау балалар сыныбында,тобында оқиды және дефектолог-мұғалімнің жүйелі көмегін алады. Арнайы топтардағы балалар бірлескен серуендерді, мерекелерді, сайыстарды, жеке істерді өткізу үшін біріктіріліп жұмыс жүргізеді. Мамандардың бақылауы бойынша түзету көмегін ата-аналар көрсетеді.

Инклюзивті оқыту – ерекше мұқтаждықтары бар балалардың жалпы білім беретін мектептердегі оқыту үрдісін сипаттауда қолданылады. Демек, инклюзивті оқыту негізінде балалардың қандай да бір дискриминациясын жоққа шығару, барлық адамдарға деген теңдік қатынасты қамтамасыз ету, сонымен бірге оқытудың ерекше қажеттілігі бар балаларға арнайы жағдай қалыптастыру идеологиясы жатыр. Осы бағыт балаларды оқуда жетістікке жетуге ықпал етіп, жақсы өмір сүру жағдайын қалыптастырады. Мүмкіндігі шектеулі балалардың білім алу құқықтары «Қазақстан Республикасының балалардың құқықтары туралы», «Білім беру туралы», «Мүмкіндігі шектеулі балалардың әлеуметтік және медициналық-педагогикалық түзетуге ықпал ету туралы», «Қазақстан Республикасында кемтарларды әлеуметтік қорғау туралы», «Арнайы әлеуметтік қызмет туралы» Қазақстан Республикасының Заңдарында, Қазақстан Республикасының Конституциясында бекітілген. Инклюзивті білім беру немесе «білім баршаға» бағдарламасы - барлық балаларға мектепке дейінгі оқу орындарында, мектепте және мектеп өміріне белсене

қатысуға мүмкіндік береді. Бұл бағдарламаны Біріккен Ұлттар Ұйымының Бас Ассамблеясы мақұлдап, БҰҰ-ның Конвециясына 2006 жылдың 13 желтоқсанында енгізілді.

Инклюзивті оқыту – ерекше мұқтаждықтары бар балалардың жалпы білім беретін мектептердегі оқыту үрдісін сипаттауда қолданылады. Демек, инклюзивті оқыту негізінде балалардың қандай да бір дискриминациясын жоққа шығару, барлық адамдарға деген теңдік қатынасты қамтамасыз ету, сонымен бірге оқытудың ерекше қажеттілігі бар балаларға арнайы жағдай қалыптастыру идеологиясы жатыр. Осы бағыт балаларды оқуда жетістікке жетуге ықпал етіп, жақсы өмір сүру жағдайын қалыптастырады. Мүмкіндігі шектеулі балалардың білім алу құқықтары «Қазақстан Республикасының балалардың құқықтары туралы», «Білім беру туралы», «Мүмкіндігі шектеулі балалардың әлеуметтік және медициналық-педагогикалық түзетуге ықпал ету туралы», «Арнайы әлеуметтік қызмет туралы» Қазақстан Республикасының Заңдарында, Қазақстан Республикасының Конституциясында бекітілген. Инклюзивті білім беру немесе «білім баршаға» бағдарламасы - барлық балаларға мектепке дейінгі оқу орындарында, мектепте және мектеп өміріне белсене қатысуға мүмкіндік береді. Ерекше білімді қажет ететін оқушыларды оқыту, балалардың оқу үрдісіндегі қажеттіліктерін қанағаттандырып, оқыту мен сабақ берудің жаңа бағытын өңдеуге талпынады. Оқыту мен сабақ беруге енгізілген өзгерістері тиімді болса, онда ерекше қажеттіліктері бар балалардың жағдайлары да өзгереді.

Инклюзивті оқыту – барлық балаларға мектепке дейінгі оқу орындарында, мектепте және мектеп өміріне белсене қатысуға мүмкіндік береді; оқушылардың тең құқығын анықтайды және ұжым іс-әрекетіне қатысуға мүмкіндік береді; адамдармен қарым-қатынасына қажетті қабілеттілікті дамытуға мүмкіндік береді. Даму мүмкіндігі шектеулі балаларға білім беруді ұйымдастыру мақсатында, типтік арнайы білім бағдарламасы жасалды. Онда балалардың мұқтаждықтары ескеріліп, білім алуларын қамтамасыз ететін жалпы білім үрдістері қарастырылған. Инклюзивті оқыту балалардың оқу үрдісіндегі қажеттіліктерін қанағаттандырып, оқыту мен сабақ берудің жаңа бағытын өңдеуге талпынады. Егер инклюзивті оқытудың оқыту мен сабақ беруге енгізілген өзгерістері тиімді болса, онда ерекше қажеттіліктері бар балалардың жағдайлары да өзгереді. Инклюзивті оқытуды ашқан мектептерде оқыған балалар адам құқығы туралы білім алуға мүмкіншілік алады. Өйткені, олар бір-бірімен қарым-қатынас жасауға, танып-білуге, қабылдауға үйренеді.

Инклюзивті оқыту- негізгі принциптері:

1. Адам құндылығы оның мүмкіндігіне қарай қабілеттілігімен, жеткен жетістіктермен анықталады.
2. Әрбір адам сезуге және ойлауға қабілетті.
3. Әрбір адам қарым қатынасқа құқылы.
4. Барлық адам бір-біріне қажет.
5. Білім шынайы қарым-қатынас шеңберінде жүзеге асады.
6. барлық адамдар құрбы-құрдастарының қолдауы мен достығын қажет етеді.
7. Әрбір оқушы үшін жетістікке жету-өзінің мүмкіндігіне қарай орындай алатын әрекетін жүзеге асыру.
8. Жан-жақтылық адам өмірінің даму аясын кеңейтеді.

Әдебиеттер

1.Қ.Б.Сейтешев. Инклюзивті білім беру теориясы. - Алматы, 2002.
2.А.Б.Қабдықайров. Инклюзивті білім беру. Алматы, 2001.

Кочкарова Г.Р
С.Рақымов атындағы №53 жалпы орта мектебі, Шымкент қаласы
Көркем еңбек пәнінің мұғалімі

МЕКТЕПТЕ ҚОСЫМША БІЛІМ БЕРУДІҢ ӨЗЕКТІ МӘСЕЛЕСІ - БАЛАЛАРДЫҢ ДАРЫНДЫЛЫҚ ҚАБІЛЕТТЕРІН ШЫҢДАУ ӘДІСТЕМЕСІН ЖЕТІЛДІРУ

Аннотация

Қабілеттілік пен дарындылық мәселесі Орта Азия мен Қазақстан ойшылдарында толғандырған мәселе. Араб сөз бостандығының негізін қалаушылар (Әл-Хорезми, Фердауси, Әл-Фараби, Ибн-Сина, Бернули және т.б) философия, логика, химия, астрономия, география, медицина, психология ғалымдармен бірге жас жеткіншектерді тәрбиелеу мәселелеріне көп еңбектер арнаған. Мысалы, Әл-Фараби «Бақытқа жету трактаты» еңбегін этикалық мәселермен қатар адам қабілеттілігіне білім беруде түрлі озық әдіс тәсілдерді қолдану жолдарына көңіл бөледі.

Abstract

World Englishes is a term for emerging localized or indigenized varieties of English, especially varieties that have developed in territories influenced by the United Kingdom or the United States. The study of World Englishes consists of identifying varieties of English used in diverse sociolinguistic contexts globally and analyzing how sociolinguistic histories, multicultural backgrounds and contexts of function influence the use of English in different regions of the world.

Қазіргі әлеуметтік экономикалық жағдайда кәсіби жетістікке жалпы және арнайы қабілеттілік, білімділік, шығармашылық арқылы ғана жетуге болады. Сондықтан ата-аналардың, мұғалімдердің алдында жаңа міндет: балалардың жеке қабілеттілігін бейімділігін, анықтау және оны дамыту, соның негізінде олардың болашағына бағыт беріп тұру.

Қабілеттілік ілімі жөніндегі алғашқы зерттеулер ағылшын психологі Ф.Гольтон есімімен байланысты. Ол адамдардың жеке дара ерекшілігі мәселесін зерттеген. Ол өзінің «Таланттық тұқым қуалаушылығы оның заңдылығымен шығу тегі әдіснамалық тұрғыда негіздеп, келесі заңдылықтарды белгіленді

-өте жоғарғы қабілеттілігі болмаса, ешбір адам қоғамда жоғары дәрежеге, атаққа, даңққа ие бола алмайды:

-өте жоғары қабілетілігі бар адамдардың тек өз бөлігі ғана қоғамда жоғары дәрежеге, атаққа, даңққа ие бола алмайды.

Неміс педагогі және психологі Э. Мейман дарындылық мәселесін зерттеуді теориялық турғыда жалғастырып, соның негізінде «дарындылық қатар туа біткен дарындылық пен кейіннен игерілген дарындылықты бірлікте қарауға тырысты Э.Мейман дарындылықтың педагогикалық аспектілерің оқу мен тәрбиенің дарындылықтың дамуына әсерін, дарындылық, қабілетілік коэффициентін» көрсетті. В.Штерн ақыл-ой қабілетілігіннің келесі анықтамасын ұсынды: «Ақыл – ой қабілетілігі- өз ойын саналы түрде жаңа талаптарға қарай бағыттайтын, жаңа міндетермен өмір жағдайына бейімдейтін жалпы ақыл-ой қабілеттілігі». В. Штерннің пікірінше, дарынды деп жаң талаптарға әт түрлі салада, әр түрлі жағдайларда тез–тез бейімделе алатын адамды айтуға болады.

XIX ғ. қазақ халқы ағартушыларды халықты сауаттандыру, жеке тулғаның қабілетін дамыту мәселерін көтере бастады. Ағартушы Ы.Алтынсарин “Табиғи ақыл өзін қоршағанда жаңа құшағына ала алса, оны дамытып, өзі көрмегенді де танып білуге мүмкіндік жасайтын тек қана өркениетке жетелейтін озық білім” дейді.

Ш.Уәлиханов шығармашылығына жеке тұлға тәрбиесіндегі білім мен тәрбиенің шешуші рөлі көрсетілген. Оның жалпы қазақ халқының ақыл–ой қабілеттілігі жөніндегі пікірі мынандай: «Қырғыз- қайсақтар табиғатынан ақыл-ойы жүйріктігімен, таңқаларлық кемшіліктігімен ерекшеленеді». Ш.Уәлиханов тәрбиеге үлкен маңыз бере отырып, адам қабілетінің дамуына оның табиғи бейімділігінің мәні зор екендігін алға тартады.

А.Құнанбаев адамды қоршаған орта – табиғаттың бір бөлігі дей келе, табиғаттың адам баласына берген керемет сыйы – туғаннан бастап білуге, түсінуге деген ұмтылысы деп есептейді. Бірақ, бала өсе келе осы қасиетті біртіндеп жоғалта береді. Ақын адамның ойы мен санасы еңбек іс-әрекеті кезінде қалыптасады деп тұжырымдайды: «Кей қасиет туа бітеді, ал кейбірі еңбек арқылы қалыптасады».

Сонымен қазақ ағартушылары қабілеттіліктің туа бітетін қасиет екенін мойындай отырып, адам қабілеттілігінің дамуына білім мен тәрбиенің, еңбектің, қоршаған ортаның зор ықпалының бар екенін айтады.

XX ғасырдың бас кезінде Қазақстанда педагогикалық теория негіздерінің қалыптасуына ат салысқан көрнекті қайраткерлер Ж.Аймауытов, А.Байтұрсынов, М.Дулатов, М.Жұмабаевтардың педагогикалық мұраларында білім беру үрдісінде балалардың қызығуы мен қабілеттілігінің қалыптастыру мәселесін ескерту керектігі баса айтылған.

Ж.Аймауытов «Психология және мамандық таңдау» еңбегінде эксперименттік зерттеу нәтижесіне сүйеніп, мамандықты дұрыс таңдай білуге арналған кеңестерін ұсыналды. Оның пікірінше мамандық таңдауда адамның жеке қасиеттерін темпераментін, қабілеттілігін, мінезін, күш-жігерін ескеру қажет. Сонымен қатар Ж. Аймауытовтың ойынша әрбір адамның белгілі бір мамандыққа деген туа біткен білімділігі бар, сондықтан адам өзінің табиғатына тән қызметпен айналысқан тиімді болады.

М.Жұмабаев өзінің «Педагогика» еңбегінде адамның жалпы рухани дамуы туралы айта келіп, тәрбиені ақыл-ой, адамгершілік, эстетикалық деп бірнеше түрге бөліп қарастырады. Ол жеке тұлғаға тәрбие мәселесін интеллектуалдылық қабілеттілікпен тығыз байланыста қарастырады.

Дарындылық теориясының негізгі кешегі кеңес психологтерінің еңбектерінде көрініс тапқан. Л.Вигодский, Б.Ананьев, В.Крутецкий, Н.Лейтес, В.Тепловтардың психологиялық тұжырымдары

дарындылыққа интегралдық жеке тәрбие ретінде жүйелі көзқарас тууына негіз болды, адам қабілеттігінің құрылымдық бөліктерін анықтауға мүмкіндік береді.

Дарындылық мәселесін зерттеушілердің еңбектері көп болғанымен дарындылықтың мән-мағынасы жөнінде олар ортақ бір пікірге келе қойған жоқ. Сондықтан біз баланың дарындылығы деп, оны өз құрдастарымен салыстырғанда бірдей жағдайда білімді игеру деңгейінің жоғарылығы мен аса ерекше байқалатын шығармашылық қабілеттінің байқалуы деп түсінеміз.

«Дарындылық» ұғымы «Сый» (дар) деген сөзден шықан, дамудың қолайлы ішкі алғышартарын білдіреді. Бұл ұғымға педагогикалық энциклопедияда анықтама: «Дарындылық-белгілі бір іс-әрекет саласында ерекше жетістікке жеткізетін адам қабілеті дамуының жоғары деңгейі».

«Дарындылық» ұғымы қабілетілік ұғымына өте жақын. Дарындылық пен қабілетілік ұғымдары өткен ғасырдың 40-50 жылдарында психолог Б.Тепловтың еңбектерінде тоғылығырақ зерттеледі оның дәлелдеуінше, белгілі бір күрделі іс-әрекеті жүзеге асыруда қабілетіліктің бір ғана түрі жеткіліксіз, сондықтан бірнеше түрлерінің жиынтығы қажет болады. Белгілі бір іс әрекеттің ұтымды орындалуына тікелей әсер етуші қабілетіліктің ерекше сапалық жиынтығын дарындылық дейді ғылым.

В.Крутецкин өзінің математикалық қабілетіліктің құрылымын зерттеген еңбегінде «Егер қабілетіліктер деген ұғымды жеке психологиялық қасиеттер деп түсінсек, онда дарындылық дегенді адамның ерекше қабілеттіліктерінің жиынтығының бірлігі деуге болады» деп тұжырымдайды. Сонымен қатар, «дарындылық» қабілеттіліктің жоғарғы деңгейін белгілейді.

Дарындылық ұғымымен қатар шығармашылық, талант, данышпандық ұғымдарына да тоқтала кетейік.

Шығармашылық-өзінің жаңашылдығымен, өзгешілдігімен ерекшеленетін өнім алуға мүмкіндік жасайтын жеке тұлғаның бойындағы қабілетіліктің, білім мен біліктіліктің, түрткінің болуы.

Осыған орай жоғарыда аталған ұғымдардын мән- маганасын ашып, оларды қалыптастыру мәселесіне қатысты көптеген ғылыми еңбектер туындауда. Солардын бірі – Н.Лейпестің редакцияларымен 1996 жылы жарық көрген «Дарынды балалармен ересек балалардын психологиясы» кітабы. Осы еңбегінде Н.Лейпес дарындылық ұғымына мынандай анықтама береді.

«Дарындылық-баланың өз құрдастарымен салыстырғанда бірдей жағдайда білімді игеру деңгейінің жоғарлығы мен аса ерекше байқалатын шығармашылық қабілетінің байқалуы».

Дарынды оқушылардың дүниетанымын кеңейту, шығармашылық қызметке баулу, ізденушілік қасиеттерін жетілдіруде сыныптан тыс жұмыстарды жүргізудің маңызы зор. Үйірме жұмыстарын, пәндік олимпиадаға дайындық, конференция, КВН, дәстүрлі емес сабақ түрлерін жүргізуді ұйымдастыру жұмыстарын, өзін-өзі басқару әдісі бойынша жүргізеді. Мектепішілік пәндік олимпиадалар, конкурстар ұйымдастырып, оны қорытындылап, жеңімпаз оқушыларды марапаттап отыру да оқушылардың белсенділігін, сенімділігін арттырады.

Әдебиеттер

1.Академик-ғалым Бүркіт Әуесхан Қантөреұлы, әдіскер-мұғалім Нұрматова Жадыра Қалыбекқызы. «Әл-Фараби» - оқушылар ғылыми қоғамы. Алматы, 2024.

2.Академик-ғалым Бүркіт Әуесхан Қантөреұлы, әдіскер-мұғалім Нұрматова Жадыра Қалыбекқызы. Қосымша білім беруде дарындыларды тәрбиелеу. Алматы, 2024.

Кудайбердиева Р.С
С. Рақымов атындағы №53 жалпы орта мектебі, Шымкент қаласы
Орыс тілі мен әдебиеті пәнінің мұғалімі

МЕКТЕПТЕГІ ШЫҒАРМАШЫЛ ТҰЛҒА - ҚАЗІРГІ БІЛІМ БЕРУДІҢ НЕГІЗГІ ТРЕНДІ РЕТІНДЕ

Аннотация

Шығармашылық белсенділік жеке тұлғаның қасиетіне айнала отырып, оның шығармашылық сипатын және қоғамдағы бағытын айқындайды, жеке тұлғаның болмысқа деген өзіндік көзқарасын қалыптастырады.

Мектеп оқушыларының шығармашылық іс-әрекеттері пәнге қызығушылықтан пайда болады. Қызығушылықтан оқушылардың іс-әрекеті қарқындап, қажетсінуі мен белсенділігі жоғарылайды. Танымдық қызығушылықтың жоғарылауы, дарынды баланың іс-әрекетін – ізденімпаздыққа алып барады.

Abstract

World Englishes is a term for emerging localized or indigenized varieties of English, especially varieties that have developed in territories influenced by the United Kingdom or the United States. The study of World Englishes consists of identifying varieties of English used in diverse sociolinguistic contexts globally and analyzing how sociolinguistic histories, multicultural backgrounds and contexts of function influence the use of English in different regions of the world.

Мектеп оқушыларының шығармашылық іс-әрекет құрылымы бойынша, зерттеліп отырған мәселедегі шығармашылық белсенділік ұғымының мәні мен маңызы ашылып, кеңи түседі. Бұдан, көрсетіліп отырған ұғымдардың мазмұнына үңіліп, оны саралау арқылы шығармашылық белсенділік ұғымының қазіргі кезеңге үйлестірілген нақты анықтамасын табуға болады.

Шығармашылық белсенділік – ізденумен жоқ нәрсені ойлап тауып, оны кәдеге асыра алатын жеке тұлғаның ерекше қасиеті.

Академик-ғалым, профессор Бүркіт Әуесхан Қантөреұлы, Қ.Б.Жарықбаев, С.А.Ұзақбаева, М.Қаламқалиев, А.Н.Леонтьев, А.Е.Әбілқасымова, т.б. еңбектерінде, танымдық және шығармашылық қызығушылық туралы зерттеулер баяндалған Жеке тұлғаны шығармашылық іс-әрекетке дайындауда танымдық қызығушылықтың маңызы зор екені белгілі. Танымдық қызығушылық жеке тұлғаның шығармашылық белсенділігінің дамуына бағытталған іс-әрекет белгісі ретінде көрініп, дарынды баланың ынтасын, құлшынысы мен ақыл-ойының бағытын анықтайды, шығармашылық іс-әрекетке ықпал етеді, қажеттілігі мен ізденімпаздығын тудыруға негіз болып, шығармашылық белсенділігінің дамуына мүмкіндік береді.

Оқыту үдерісінің құрылымы мен ерекшеліктерін зерттеген ғалымдар оқытуда танымдық қызығушылықты жетілдіру, оқушының оқуға қатынасына, пәнге деген саналы көзқарасын айқындауда, соның негізінде шығармашылыққа жетелеудің мәні мен маңызы зор екендігін қуаттайды. Сол себепті, оқыту әдістемесінде танымдық, шығармашылық және әлеуметтік бірлігі үнемі ескерілуі керек. Дарынды баланың оқуға ынтасының бар болуы, оның жеке бас ерекшелігін ғана танытып қоймай, оқу нәтижесінің ол үшін маңызды екенінің де көрсеткіші болады.

Мектеп оқушыларының танымдық қызығушылығын туғызудың шарттары мен амалдары бар. Солардың ішінен төмендегідей үрдістерді айтып өтуге болады. Олар:

– материалға сәйкес жаңалықтар, компьютерлік технологиямен байланысы, оның өмірлік маңызы т.б.(оқу материалының мазмұны);

– оқытудың әдістері мен формалары, оқытудың проблемалық сипаты, оқушылардың өзіндік жұмыстарын шығармашылықпен орындауы, көрнекі және компьютерлік техниканы пайдалану т.б.(оқытуды ұйымдастыру ерекшеліктері);

– мұғалім мен оқушылар арасындағы ізгілік қарым-қатынас байланысы т.б. (сабақта мұғалімнің жылы шырайлы педагогикалық қарым-қатынасының болуы, еркін, жағымды атмосфера орнату, оқушылардың бір-біріне көмек беруі, өзара сайыс ұйымдастырып қызықтыру);

Біздің пікірімізше, қызығушылық пен қажеттілік арасындағы байланыс күрделі мәселе, бұлардың өзара байланысы болғанымен, оларды теңестіріп қарауға болмайды. Сондықтан, адам әрекетінің шығармашылық деңгейі оның ішкі қажеттерінен, танымдық қызығушылығы мен белсенділігінен, сезімдері мен мотивтері бірлігінен көрінеді. Оқушылардың қандай да іс-әрекетті орындаудағы белсенділігі, оған итермелейтін мотивтеріне, қызығушылығы мен ізденімпаздығына байланысты.

Оқушылардың шығармашылық белсенділігі ұғымының мәні мен маңызын көрсетуде ізденімпаздық ұғымына талдау жасаудың орны ерекше.

Ізденімпаздық – адамның өз бетімен жұмыс істеуіне, ізденуіне пайдалы әсерін беретін интеллектуалдық қабілеті.

Танымдық ізденімпаздықтың өлшемдері мыналарды: – өз бетінше білім алуға дайындықтың болуы мен оны қолдана білу; – мұғалімнің басшылығымен педагогикалық үрдісте мақсатты өзара әрекет; – қажетті білімдерінің болуы; – іс-әрекет тәсілдерін білуі; – әрекетке бейімделу және өзін-өзі бақылау; –танымдық мәселелерді өз бетінше шешу біліктілігі; – мәселелерді шешуде керекті ұжымдық нысандарды ұйымдастыру дағдыларын білуі.

Сондықтан, **ізденімпаздық дегеніміз** – танымдық хабар-ошарды қабылдаудан, күрделі шығармашылық белсенділіктің дамуымен қатар жүретін әрекет. Танымдық іс-әрекет, ізденімпаздық ұғымдары шығармашылық ұғымының мазмұнын, түсіну аясын кеңітіп, нақтылай түседі.

Шығармашылық іс-әрекеттің жүзеге асуы сатылап жүретін үрдіс. Осы жүйенің ішкі бөліктері мен іске асу кезеңдеріне сай әрекет компоненттері өзара алмасып, бірігіп отырады. Яғни, оқушылардың

танымдық белсенділігі мен ізденімпаздығына негізделген іс-әрекетер тізбегі шығармашылық мақсаттардың орындалуына алып барады.

Мектеп оқушыларының шығармашылық белсенділігі білім алу қажеттілігін сезінумен ұштасып жатады.

Шығармашылықтың әдістемесі туралы С.А.Смирновтың тұжырымдамасында, педагогикалық үрдістің негізгі мақсаты ретінде, әлеуметтік тәжірибенің қарқынды жинақтауымен және баланы ішкі психологиялық тыныштық пен өз-өзіне деген сенімді қалыптастыру үйлесіміндегі қабілетін мүмкіндігінше дамытудың шарттарын жасау жағдайы айтылады. Осы тұжырымдамаға сәйкес, мұғалім әрекетіндегі үш бағыт беріледі. Олар:

– мұғалімнің оқушымен және бір-бірімен өзара әрекеттерін ұйымдастыру;

–сабақ барысында жеке ойындарды және оқу әрекеттерін ұйымдастырудың ойын формаларын жан-жақты пайдалану;

– оқушыларды шығармашылық әрекеттерге араластыру.

Осылайша, ғалымдардың тұжырымдамаларын, ғылыми еңбектер мен ізденістер нәтижелерін саралай отырып, шығармашылық іс-әрекеттер қоғамда пайда болған жаңа проблемаларды шешуде іске асады және жас ұрпақтың дамуына әсерін тигізетін адами құндылық деуге болатынына көз жеткіздік.

Шығармашылық іс-әрекет – дарынды баланың өзіндік таным қажеттіліктері мен мүмкіндіктерін іске асырудағы қиындықтарды жеңіп, жеке тұлғалық қасиеттерін дамытуға жетелейтін, бұрын белгісіз болған нәтижеге жетуге мақсатты іс-әрекет.

Оқыту үдерісі – екі жақты үдеріс болғандықтан, оқушының өзіндік жұмысы, шығармашылық іс-әрекеті мұғалімнің басшылығымен қатар, олардың ізденімпаздығын, белсенділігін, өз ықыласымен жасайтын әрекетін де керек етеді.

Белсендірудің қандай да тәсілі мен әдістерін пайдалануда оқушының қабілет дәрежесін ескеру керек. Күрделі танымдық міндеттерді танымдық қабілет дәрежесі жоғары оқушыларға ғана тапсыруға болады. Оқушыға оның таным күшіне сәйкес келмейтін, мүмкіндігінен жоғары, білім деңгейінен анағұрлым асып түсетін міндеттер жүктеу білім беруде оңды нәтиже бермейді.

Шығармашылық белсенділік жеке тұлғаның тұрақты сапалық белгісі ретінде оқушының жан-жақты дамуына жағымды ықпал етеді.

Шығармашылық белсенділік – мұғалім мен оқушы арасындағы ізгілік байланыстың жоғары деңгейге көтерілуімен, мұғалімнің психологиялық-педагогикалық шеберлігімен оқушының танымдық қабілеттеріне мотивациялық тұрғыда басшылық жасау нәтижесінде дамиды.

Әдебиеттер

1.Ш.Құдайбердиев шығармалары. - Алматы, 2020.

2.Ы.Алтынсарин. Таңдамалы шығармалары.

3.Академик-ғалым Бүркіт Әуесхан Қантөреұлы, әдіскер-мұғалім Нұрматова Жадыра Қалыбекқызы. «Әл-Фараби» - оқушылар ғылыми қоғамы. Алматы, 2024.

Раймбекова С.А

С. Рақымов атындағы №53 жалпы орта мектебі, Шымкент қаласы

Көркем еңбек пәнінің мұғалімі

ҚАЗІРГІ МЕКТЕПТЕ МҰҒАЛІМНІҢ КӘСІБИ ДАҒДЫЛАРЫ МЕН АҚПАРАТТЫҚ ҚҰЗІРЕТТІЛІКТЕРІН ДАМЫТУ

Аннотация

Компьютерлік бағдарламалық құралдардың көрнекілігі дарынды балалар мектеп оқушыларының шығармашылық белсенділігін дамытуда үлесі үлкен екендігі анық.

Дарынды оқушыларға берілетін білімді қажетті ақпараттармен толықтырып, тақырыпты үлкен көрнекілікпен шолуға тек компьютерлік технологияның кең мүмкіндігі қолданылуы керек деп есептейміз. Өйткені, компьютерлік технологияның мұндай ерекшелігі оны электрондық тақта ретінде, қажетіне қарай лекция, презентация және т.б. сабақтарда көрнекі құрал ретінде пайдаланылып келеді.

Abstract

World Englishes is a term for emerging localized or indigenized varieties of English, especially varieties that have developed in territories influenced by the United Kingdom or the United States. The study of World Englishes consists of identifying varieties of English used in diverse sociolinguistic contexts globally and analyzing how sociolinguistic histories, multicultural backgrounds and contexts of function influence the use of English in different regions of the world.

Компьютерлік техникамен жұмыс істеген оқушылар әртүрлі бейнелерді, қозғалмалы мәтін мен графиктерді көрсетуі, ойын түріндегі ақпараттармен айналысуы мүмкін. Оқушылардың мұндай іс-әрекеті тақырыпқа деген ынтасы мен қызығушылығын арттырады. Дегенмен, бұл іс-әрекет құралдарының да мүмкіндігі шектеулі, өйткені олар оқушылардың сабақ уақытында ғана жұмыс істеуіне дайындалған. Сол себепті, компьютермен жұмыс мүмкіндігінің тиімділігін арттыру үшін, іс-әрекет құралдарын оқушылардың жеке дербес әзірлігі үстінде де пайдалануға болатындай етіп құрастыруымыз керек.

Педагогикалық іс-әрекет құралдары арқылы компьютер экранында бейнеленген сызбалар, графиктер мен физикалық құбылыстардың қозғалыстағы бейнелері және т.б. оқушыларға өтілген тақырыпты түсінікті етумен бірге, уақытты біршама үнемдеуге мүмкіндік беріп, эксперименттің көрнекілігін, ақпараттық қанықтығын елеулі түрде жоғарылатады, оқушылардың шығармашылық қызметіне белсенді түрде ықпал етіп, олардың шығармашылық белсенділігін арттырады.

Компьютерлік технологияның жоғары деңгейлі көрнекілігі, педагогикалық іс-әрекет құралдары, толық түсіну мен меңгеруге қиын болған құбылыстарды дарынды оқушылардың көз алдына әкелуіне, елестетуіне көмектеседі. Мысалы ретінде, компьютерлік құралдар арқылы түрлі орталардағы электр тогын оқу-зерттеу кезінде металл кедергісінің жылу өткізгіштігіне, электролиттер кедергісінің ерітіндінің концентрациясына тәуелділігі сияқты лабораториялық жұмыстарды бейнелеп көрсетсе құба-құп болар еді. Біз қолданған педагогикалық іс-әрекет құралдары теориялық материал мазмұнын байытып, жетілдірумен қатар, оқушылардың пәнге қызығушылығын, шығармашылық белсенділігін дамытуға болатынын дәлелдеді. Бұлай оқыту оқушылардың шығармашылық белсенділігінің дамуына ықпал етеді.

Компьютерді қажетінше пайдаланып оқыту, оқушылардың өтілген материал жөніндегі жалпы түсінігін, теориялық материалды игеруін, оқушылардың шығармашылық белсенділігін дамыту деңгейін, өз бетімен даму және жетілу мүмкіндіктерін, алған білімдерін ғылымның өзге салаларында пайдалана білуін қамтамасыз ететін оқу үдерісін ұйымдастыру олардың шығармашылық белсенділігін арттырудың оңтайлы әдісі.

Практикалық жұмыстарды орындауда оқушылардың оқуға деген белсенді құштарлығын оятып, шығармашылық белсенділігін дамыту үшін, оқытуды компьютерлік технология арқылы жүзеге асырып, педагогикалық іс-әрекет құралдарының көмегімен қалыптасқан біліктерді бекіту үшін түрлі тапсырмалар беруді жөн көрдік.

Оқушылардың алған білімін тексеру құралдары тест түріндегі сұрақтар тобынан құралып, жауапқа жұмсалатын уақыт пен талаптанулар санын және дұрыс жауаптары негізінде соңынан оқушыға нұсқаулар беріп, бағасын шығарады. Бұл құралдарға мынадай талап қойылған: оқушылар берген жауаптарының қателігі мен нәтижелерін біліп, қате жауап берген жағдайда оларға қосымша ақпарат беріліп, алғаш жауап беруге кіріскен оқушыларға сұрақтардың күрделілік деңгейін өздері таңдап алуға ерік берудің зияны болмас. Оқушылардың шығармашылығын оятатын жұмыстар беріп, олардың шығармашылық белсенділігі мен дербестігіне елеулі ықпал жасауға болады.

Оқытудың компьютерлік құралдары кез-келген ақпаратпен жұмыс істей алатын мүмкіндіктері бар арнайы компьютерлік бағдарламалар. Бүгінгі таңда мұндай оқыту құралдары көптеп кездеседі. Олар мектептерде, дарынды балаларға арналған мамандандырылған мектептердің барлық сыныптары бойынша кез-келген оқу пәнінен арнайы CD немесе FLASH дисктерде дайындалып патенттелінген. Оларды қажетіне қарай компьютерлік сыныптардың, интерактивті тақталардың көмегімен пайдалану, білім беру жұмысының тиімділігін арттырады, оқушылардың шығармашылық белсенділігін дамытады

Репетитор құралдары оқушыларға өтілетін материалдың өзара ұқсас бөліктерін бірте-бірте беру арқылы оқытады. Оқушылар өздеріне қажетті тақырыптар мен тарауларды таңдап білім алуына болады. Репетитор құралдары бастапқы және соңғы нүктелерін өзара байланыстырып жұмыс істеу қағидасына негізделген: Теориялық материал берілгеннен соң, практикалық жұмыстар түсіндіріліп, тапсырмалар беріледі. Соңынан, меңгерілген материал бойынша білімін тексеріп, бағалаумен қорытындыланады. Жіберген қателіктері бойынша нұсқаулар беріледі.

Репетитор құралдарына қойылатын талаптар: өтілетін тақырып материалы ықшамдалған, тиісті сұрақтары жеңіл болып, меңгерген білімін бағалау әдістері объективті, қарапайым болуы керек. Басқа

компьютерлік құралдардағы сияқты, мұнда да жеткілікті деңгейде көрнекі материалдармен жабдықталған болады.

Имитациялық құралдар негізінен экспериментпен тікелей жұмыс істеу мүмкін емес болып келетін табиғи процестермен жабдықтауда басқаша айтқанда, эксперимент үшін керекті жағдай, құрал-жабдықтардың орнына математикалық нобайлар көмегімен жұмыс жасағанда пайдаланылады. Дарынды балалар мектеп оқушылары мұндай құралдармен жұмыс істеу барысында нобай параметерлерін зерттеу жұмысының қажетінше өзгерте алады. Нобай – имитациялық құралдардың негізі моторы болып табылады.

Зерттеулер барысында оқушылар мақсатқа жету бағытында эксперимент күйіндегі жаңа дүниені жаратады. Яғни, нобай параметерлерін өзінің қажетіне қарай ауыстыра отырып, бұрын болмаған жаңалықтар ашудың кілтін табады. Зерттеулер барысында дарынды оқушылардың болжамдары расталып жаңалыққа айналса, кейде теріске шығып қайта болжамдауға кіріседі.

Имитациялық құралдар дайындауда мынадай мақсатты ұстану керек:

– имитациялық құралдар интерфейсі мүмкіндігінше қарапайым әрі объективті, дәл, жан-жақты жұмыс істей алатын нобайдың дайындалуы;

– имитациялық құралдар оқушылардың шығармашылық белсенділігін дамыту мақсатында нобайдың әртүрлі жағдайларында жұмыс істей алатындай болуы;

– имитациялық құралдардың шығармашылық белсенділікті дамытудағы техникалық, педагогикалық-психологиялық мәні болуы керек.

Жаттығу құралдарын пайдаланудағы негізгі мақсат – теориялық сабақтардан жинақталған білімдерді, біліктерді және дағдыларды бекіту. Жаттығу құралдарына қойылатын талаптар:

– жаттығу құралдарында білімділік, біліктілік қабілеттері түрлі деңгейлі оқушылар алған жұмысын өздігінен өңдей алуын ескерілуі;

– жаттығу құралы әрбір оқушыға өзін-өзі тексере алатындай жағдай жасап, оңтайлы жұмыстарына қолдау көрсетуі қажет;

– жаттығу құралына қосымша ынталандыру факторы ретінде салыстыру элементтерін енгізгені дұрыс;

– жаттығу құралында оқушыларды үздіксіз ізденіске баулитын, олардың шығармашылық белсенділігі дамытатын, қызығушылығын арттыратын элементтер болуы керек.

Оқу үдерісінде жаттығу құралдарын көптеп пайдалану, дарынды оқушылардың өздігінше жұмыс істеу қабілеттерін, шығармашылығын дамыта отырып, практикалық жұмыс дағдыларын жетілдірудегі маңызы зор. Мәселен, практикалық жұмыс оқушылар үшін ең күрделі оқу әрекетінің бірі: бұл жерде оқушылардың дербестігі толық көрінеді. Нәтижеде оқушылардың жалпы жағдайды талдай білуі мен тиімді шешім қабылдай алу қабілеттері дамиды.

Әдебиеттер

1. Академик-ғалым Бүркіт Әуесхан Қантөреұлы, әдіскер-мұғалім Нұрматова Жадыра Қалыбекқызы. Ақпараттық технологияны қолдану. Алматы, 2020.

2.Академик-ғалым Бүркіт Әуесхан Қантөреұлы, әдіскер-мұғалім Нұрматова Жадыра Қалыбекқызы. Мұғалімдердің ақпараттық құзіреттілігі. Алматы, 2024.

Садикова Х.А
С.Рақымов атындағы №53 жалпы орта мектебі, Шымкент қаласы
Химия пәнінің мұғалімі

STEM ОҚЫТУДЫҢ ӘДІСТЕМЕЛІК ЕРЕКШЕЛІКТЕРІ

Аннотация

STEM (**S**cience, **T**echnology, **E**ngineering and **M**athematics) - жаратылыстану, технология, инженерия және математика. STEM оқу пәндерін біріктіру үшін қолданылатын кең термин. Сондай-ақ, бұл термин білім беру үдерісіне көзқарасты білдіреді, оған сәйкес білім алудың негізі ғылыми құбылыстарын қарапайым және қол жетімді білім алуды жеңілдетеді және процестерді терең түсінуге көмектеседі. STEM аббревиатурасы 2001 жылы АҚШ-тың Ұлттық ғылым қорының (АҚШ үкіметі жанындағы тәуелсіз агенттік, медицинадан басқа ғылымның барлық салаларында фундаменталды зерттеулер мен білім беруді ұсынатын) ғалымдары білім беру және кәсіптік салалардағы тенденцияны белгілеу үшін ұсынылған.

Abstract

World Englishes is a term for emerging localized or indigenized varieties of English, especially varieties that have developed in territories influenced by the United Kingdom or the United States. The study of World Englishes consists of identifying varieties of English used in diverse sociolinguistic contexts globally and analyzing how sociolinguistic histories, multicultural backgrounds and contexts of function influence the use of English in different regions of the world.

Халқымыздың ойшыл перзенті Шәкәрім Құдайбердіұлының «Құбылған әлем жарысы – ақылды жанның табысы» деген ұлағатты сөзі бар. Әлемде технология көз ілеспес жылдамдықпен күн сайын жаңарып, даму үстінде. Келешекте елдің байлығы, даму көрсеткіші, халықтың әл-ауқаты жерасты байлықтарының көлеміне қарай емес, заманауи технологияны қаншалықты игергеніне, онымен жұмыс істеу әдетінің қалыптасуына байланысты болмақ. Бұл тұрғыда уақыт талабы мен заман ағымына бейімделген мамандардың бәсі басым болатыны белгілі.

STEM ғылымы негізінен үш негізгі бағыттың екеуіне жатады: жаратылыстану ғылымдары (биология, физика және химия) және математика, логика және статистика сияқты формальды ғылымдар.

STEM арқылы негізгі дағдыларды дамытады, оның ішінде:

1.Мәселені шешу
2.шығармашылық
3.сыни талдау
4.топтық жұмыс
5.тәуелсіз ойлау
6.бастама
7.байланыс
8.цифрлық сауаттылық.

STEM – оқытудың біріктірілген тәсілі, оның шеңберінде академиялық ғылыми-техникалық тұжырымдамалар шынайы өмір контексінде зерттеледі. Бұндай тәсілдің мақсаты – мектеп, қоғам, жұмыс және бүкіл әлем арасында STEM-сауаттылықты дамытуға және әлемдік экономикадағы бәсекеге қабілеттілікке ықпал ететін нық байланыстарды орнату (Tsupros, 2009).

«STEM» аббревиатурасын американдық бактериолог Р.Колвэлл 1990 жылдары алғаш рет ұсынды, бірақ ол тек 2000 жылдарда ғана белсенді қолданыла бастады. STEM негізінде бұл түсініктің жаңа нұсқалары пайда болды, солардың ішінде анағұрлым кең таралғаны STEAM (ғылым, технологиялар, инженерия, өнер және математика) және STREM (ғылым, технологиялар, робототехника, инженерия және математика) болды. Қазіргі уақытта STEM әлемдік білім берудің басты трендтерінің бірі болып табылады. Технологиялардың қарқынды дамуының арқасында жаңа мамандықтар пайда болып жатыр, STEM мамандарға сұраныс жаппай өсіп жатыр. Мысалы, ЕО елдерінде бұл салада жұмысқа орналасқан мамандардың үлесі 2000 жылдан 2013 жылға дейін 12%-ға артты. Сонымен қатар, еуропалық мемлекеттерде STEM саласының кәсіпқойларына сұраныс 2025 жылға қарай 8%-ға, ал басқа мамандықтарға тек 3%-ға ғана артады деген болжам жасалды. 2011 жылы ЭЫДҰ-ның қарастырылған 16 мемлекеттің ішінде Финляндияда STEM-мамандықтар түлектерінің анағұрлым көп саны байқалды: 20-39 жастағы халықтың 100 мың адамына шаққанда 109. Бұл көрсеткіш Канада мен Швейцария көрсеткіштерінен екі есе артық.

Финляндияда STEM дамуының институциональдық жиектемесі 13 жыл бұрын құрылған болатын. Атап айтқанда, LUMA Ұлттық ғылыми білім беру орталығы мектептердің, университеттердің, өнеркәсіптің және бизнестің өзара іс-әрекетін үйлестіреді. Бұл орталық оқушыларға арналған іс-шараларды, мысалы, ғылыми-техникалық лагерьлерді әзірлейді, сонымен қатар, мұғалімдерге арналған біліктілікті арттыру курстарын және семинарларды жұмысынан қол үзбей ұйымдастырады. Сонымен қатар, LUMA STEM саласында әртүрлі оқу-әдістемелік материалдарды ұсынатын ресурстық орталықтың қызметін атқарады.

АҚШ-та 20-39 жастағы халықтың 100 мың адамына STEM-мамандықтың тек 475 түлегі ғана шақ келеді. Таланттар пулының шектеулілігі, 2012-2013жж. жай-күйі бойынша, бұл мемлекетте STEM саласында жоғары және/немесе жоғары оқу орнынан кейінгі білімі бар түлектердің тек 23,9%-ы ғана есептелуімен дәлелденеді. Дегенмен, АҚШ-та STEM-білім берудің беделінің маңызы артып жатыр. Атап айтсақ, STEM қызметкерлерінің орташа табысы сағатына шамамен $34,44 құрайды, бұл басқа салалармен салыстырғанда екі есе артық (сағатына шамамен $18,68). STEM мамандықтардың жұмыссыздық деңгейі 3,1% құрайды, бұл басқа мамандықтармен салыстырғанда 4,3%-ға төмен. Сонымен қатар, 2014-2024жж. бұл саладағы қызметкерлердің үлесі 16%-ға (19% – компьютерлік ғылымдар, 12% – инженерия, 16% – жаңа өндірістік технологиялар), ал басқа салаларда тек 11%-ға артады деген болжам бар. Мамандардың пікірінше, 2020 жылға қарай STEM кәсіпқойларына сұраныс АҚШ-та 1 млн.-нан астам жаңа жұмыс орындарын қосады.

STEM-білім берудің АҚШ-тағы өзектілігін 2013 жылы қабылданған STEM-білім беруді дамыту жөніндегі Стратегиялық жоспар да дәлелдейді. Жоспар аясында 2020 жылға қарай 100 000 жаңа тиімді STEM мұғалімдерді даярлау және мұғалімдердің қазіргі контингентіне қолдау көрсету жоспарланды. Басқа мақсат: орта мектепте әр оқу жылы STEM-ге тартылған білім алушылардың үлесін 50%-ға дейін арттыру.

Әлемнің басқа мемлекеттерінде математикалық және ғылыми-техникалық білім беруді дамыту жөнінде мемлекеттік бағдарламалар да қабылданды. Мысалы, Малайзияның 2013-2025 жылдарға арналған білімді дамыту жоспары аясында STEM-білім беру реформасы қарастырылды.

Бұл реформаның 1-кезеңі (2013-2015жж.) – куррикулумды жетілдіру, мұғалімдерді даярлау, оқытудың кешенді әдістерін пайдалану арқылы STEM-білім берудің сапасын арттыру;

2-кезең (2016-2020жж.) – қоғамның STEM-дегі хабардарлығын және мүдделілігін БАҚ кампаниялар және серіктестік байланыстар арқылы жоғарылату;

3-кезең (2021-2025жж.) – алғашқы екі кезең бастамаларының сәттілігін бағалау және жаңа бастамалары мен бағдарламалары бар жаңа жол картасын әзірлеу.

Австралияда 2015 жылы STEM-білім беруді мектептерде дамытудың 2016-2026 жылдарға арналған Ұлттық стратегиясы қабылданды (National STEM School Education Strategy). Стратегияда бес басты міндет анықталды:

1) оқушыларды STEM-ге тарту және қызықтыру, қабілетін арттыру;

2) мұғалімдердің әлеуетін және STEM пәндерге оқыту сапасын арттыру;

3) мектептерде STEM-білімін алу мүмкіндіктерін қолдау;

Еуропаның 10 астам мемлекетте осыған ұқсас ұлттық стратегиялар мен бастамалар бар (Австрия, Германия, Франция, Италия, Нидерланды, Норвегия, Ұлыбритания, Италия, Ирландия, Испания және т.б.). STEM-білім беруді дамыту саласындағы халықаралық ынтымақтастыққа келетін болсақ, «In Genious» ең ірі халықаралық жобалардың бірі болып табылады, ол 2011 жылдан 2014 жылға дейін жалғасты. Оған Австрия, Бельгия, Чехия, Дания, Эстония, Финляндия, Германия және т.б. қатысты. Бұл жоба индустриалдық-білім беру саласында инновациялық тәжірибелердің репозиторийін құруға, озық және жаңашыл тәжірибелерді таратуға және ынталандыруға бағытталды. Оған 1500 астам мұғалім қатысты, 158 мектеп пен өнеркәсіп өкілдерінің арасында ынтымақтастық орнатылды, әртүрлі семинарлар, жазғы мектептер, онлайн-конференциялар және т.б. ұйымдастырылды. Жаңа білім беру саясатын жүзеге асыру үшін оқу бағдарламасына жаңа технологияларды, ғылыми инновацияларды, математикалық үлгілеуді дамытуға бағытталған STEM-элементтерді енгізу жоспарланды.

Әдебиеттер

1.Академик-ғалым Бүркіт Әуесхан Қантөреұлы, әдіскер-мұғалім Нұрматова Жадыра Қалыбекқызы. STEM оқыту. Алматы, 2010.

2.Академик-ғалым Бүркіт Әуесхан Қантөреұлы. STEM оқыту әдістері. Алматы, 2022.

Хакулиева Н.Н
Ханарық жалпы білім беретін мектебі, Шымкент қаласы
Бастауыш сынп мұғалімі

БІЛІМ БЕРУДЕГІ ТӘЖІРИБЕЛЕР МЕН ИННОВАЦИЯЛЫҚ ТЕХНОЛОГИЯЛАР

Аннотация

XXI ғасырда әлемдегі қайта құрулар, экономиканы дамытудағы жаңа стратегиялық бағдарламар, қоғамның ашықтығы, оның жедел ақпараттануы мен қарқынды дамуы білім беруге қойылатын талаптарды түбегейлі өзгертті.

Білім берудің қазіргі негізгі мақсаты білім алып, білік пен дағды, іскерлікке қол жеткізу ғана емес, солардың негізінде дербес, әлеуметтік және кәсіби біліктілікке – ақпаратты өзі іздеп табу, талдау және ұтымды пайдалану, жылдам қарқынмен өзгеріп жатқан бүгінгі дүниеде лайықты өмір сүру және жұмыс істеу болып табылады.

Abstract

World Englishes is a term for emerging localized or indigenized varieties of English, especially varieties that have developed in territories influenced by the United Kingdom or the United States. The study of World Englishes consists of identifying varieties of English used in diverse sociolinguistic contexts globally and analyzing

how sociolinguistic histories, multicultural backgrounds and contexts of function influence the use of English in different regions of the world.

Мектепте оқушы қызметін белсендіру негізінде, білім берудегі тәжірибелер мен инновациялық және педагогикалық технологияларды тиімді қолдануға тиістіміз.

Қазақстан Республикасының «Білім туралы» Заңының 8-бабында «Білім беру жүйесінің басты міндеті – оқытудың жаңа технологияларын енгізу, білім беруді ақпараттандыру, халықаралық коммуникациялық желілерге шығу, ұлттық және жалпы адамзаттық құндылықтар, ғылым мен практика жетістіктері негізінде жеке тұлғаны қалыптастыруға, дамытуға және кәсіби шыңдауға бағытталған білім алу үшін қажетті жағдайлар жасау»-деп атап көрсеткендей, қазіргі кезеңде әрбір мұғалімнің алдына қойып отырған басты міндеттерінің бірі – оқытудың әдіс-тәсілдерін үнемі жетілдіріп отыру және жаңа педагогикалық технологияны меңгеру.

Проблемалық оқыту – мұғалім басшылығымен қиын мәселелерді туғызу және оқушылардың белсенді түрде өз беттерімен мәселелерді шешу. Қорытындысында олардың ойлау қабілеттері дамып, шығармашылық іскерліктері мен дағдылары қалыптасуына жағдай жасайды.

Коммуникативтік байланыс технологиясы – шеттілдер мен байланыс негізінде оқыту.Сабақтың практикалық жағына бағытталады.Коммуникативтік оқыту қарым-қатынас жағдайларын құруға мүмкіндік береді:

1.Қызығушылығын коммуникативтік тұрғыдан арттыру, коммуникативтік мотивация;

2.Дұрыс бағытта сөйлеу;

3.Өзара қатынастың қалыптасуы;

4.Сын тұрғысынан ойлау технологиясы.

Мақсат пен міндеттердің орындалуы мынадай стратегиялар арқылы іске асады: ассоциация, кооперативтік қызмет, көзқарасын талдау мен дәлелдеу түрінде қорғау.

Технология енгізу қорытындысы:

– оқу үрдісіне деген қызығушылықтың артуы;

– оқушының өзбетімен білім алуына мүмкіндік береді;

– сыныпта «қайырымды білім» атмосферасы қалыптасады.

Оқу процесін тиімді басқару мен ұйымдастыру негізіндегі педагогикалық технологиялар

1.Түсіндіре баяндау арқылы тірек схемаларын қолдана отырып, перспективалы оза оқыту (С.Н. Лысенкова). Бұл технологияда материалды меңгеру үш кезеңде жүреді:

– алдын ала;

– жаңа ұғымдарды дәлелдеу, оларды жинақтау, қолдану;

– оқу іс-әрекеті және ойлау әдістерін дамыту.

Оқу материалдарын осылайша деңгейлеу білімді ұзақ уақыт есте сақтауға мүмкіндік береді.

2.Деңгейлік саралау технологиясы – саралап оқыту технологиясы, оқыту процесінің белгілі бөлігін қамтып, ұйымдастырудың шешімдері, оны оқыту құралдарының жиынтығы түрінде көрінеді.

3.Жекелеп оқыту технологиясы. Жекелеп оқыту – оқу процесін ұйымдастырудың мына түрлерімен модельдерін қарастырады:

– мұғалім бір ғана оқушымен жұмыс істейді;

– оқушы тек оқу құралдары мен өзара қатынаста (оқулықтар, компьютер, т.б) болады.

Жекелік оқудың басты жетістігі баланың қабілетімен оқу қызметінің желісін, әдісі мен мазмұнын өз қабілетіне қарай бейімдеуіне мүмкіндік береді.

4.Оқытудың ұжымдық әдісі (ОҰӘ)

ОҰӘ – оқу процесінде адамдарды өзара және жұптық еңбек әрекеттерін орындауы.

ОҰӘ принциптері:

– жоғары жетістікке талпыну;

– алынған мәліметті бір- біріне лезде кідіріссіз жеткізу;

– оқушылар арасындағы өзара көмек және ынтымақтастық;

– әртүрлі деңгейлік;

– тақырып пен тапсырмалардың әртүрлілігі;

5.Топтық технология.

Бұл сыныпта оқу жұмысын ұйымдастырудың үшінші және төртінші деңгейі. Бұндай жұмыс белгілі-бір тапсырманы бірлесіп шешуі үшін сыныпты уақытша топтарға бөлуді қажет етеді. Оқушылардың өзіндік ерекшеліктерін ескеріп, бірлесіп үйренуге мүмкіндік береді.

6.Оқытудың компьютерлік технологиясы – оқытудың бағдарламалық идеяларын дамытады, мүлдем жаңа технологиялық жолдар ашады.
Оқытудың компьютерлік технологиясы – мәліметтерді компьютер көмегімен даярлау және беру процестері. Бұл технология материал мазмұнын кейбір модельдерді пайдалануға негізделеді.
Оқу материалдарын дидактикалық жетілдіру негізіндегі педагогикалық технология
1.«Мәдени диалог»
Оқу процесінің екі негізгі бөлігі арасында диалог түрінде құрылады: орыс тілінің сөздігі мен Европа мәдениетінің негізгі түрлерінің тарихи бір ізділігі;
Оқу негізгі «таңдану нүктесі» айналасына орналасқан ішкі диалогқа негізделіп құрылады.
2.Дидактикалық бірлікті ірілендіру (ДБІ)
ДБІ технологиясының ашушы элементі – жаттығу – триада элементтері сабақтардың бірінде қаралады:
– қазіргі тапсырма;
– кімге арналғандығы;
– жинақтау;
Технология мазмұнының басты ерекшелігі пән оқу материалдарының дәстүрлі дидактикалық құрылымын қайта құру.
3.Ойлау қызметін этаптар бойынша қалыптастыру, мақстаттың бағытталу технологиясы – бағдарлық білім, шеберлік және дағдыны әсерлі меңгеру. Бұл технология әрбір оқушының жұмыстарды, әрбір қадамын мұғалімнің бақылауынқажет етеді.
Жеке пәндік педагогикалық технологиялар
1.Ерте және интенсивті сауаттылыққа оқыту технологиясы.
Технология мазмұны оқу процесі бала миының танымдық қуатын жан-жақты активтендіре отыра, қызметі мен қатынастары арқылы баланың табиғи ойлауына негізделген.
2.Жалпы оқу шеберлігі – бастауыш мектепте жетілдіретін технология.
Технологияның мақсаттық бағыты:
– қайталап айтуға үйрету;
– білім іскерлік және дағдыны терең меңгеру;
3.Эффектілі сабақтар системасына негізделген технология.
– стандартты білім, шеберлік дағдыны меңгеру;
– ойлау қызметіне әдіс-тәсілдерді меңгеру;

Әдебиеттер

1.Ы.Алтынсарин. таңдамалы шығармалары.
2.Ерматов Ш. Білім берудегі тәжірибелер мен инновациялық технологиялар-Алматы, 2022.
3.Академик-ғалым Бүркіт Әуесхан Қантөреұлы, әдіскер-мұғалім Нұрматова Жадыра Қалыбекқызы. Инновация. Алматы, 2024.

Бақытжанова З.А
«Ойыл қазақ орта мектебі» КММ Ақтөбе облысы,
Ойыл ауданы, Қазақ тілі және әдебиеті пәні мұғалімі
Абдибаева Ы.Н
«Жақия Жүсібалиев атындағы Ойыл қазақ орта мектебі» КММ Ақтөбе облысы,
Ойыл ауданы, Қазақ тілі және әдебиеті пәні мұғалімі

САБАҚ БАРЫСЫНДА ЕРЕКШЕ БІЛІМ БЕРУДІ ҚАЖЕТ ЕТЕТІН БІЛІМ АЛУШЫЛАРҒА САРАЛАНҒАН ТАПСЫРМАЛАРДЫ ҚОЛДАНУ

Аннотация

Мақаламызда ерекше білім беруді қажет ететін әр балаға жеке индивид ретінде қарап, оларға берілетін білімнің мазмұны бірдей болғанымен, берілу жолдары әр түрлі болатындығы туралы айтылады.

Аннотация

Наша статья рассматривает каждого ребенка с особыми образовательными потребностями как личность и говорит о том, что хотя содержание предоставляемого им образования одинаково, способы его получения различны.

Abstract

Our article considers each child with special educational needs as an individual and suggests that although the content of the education provided to them is the same, the methods of obtaining it are different.

Инклюзивті білім беру – жалпы білім беру кеңістігінде ерекше білім беру қажеттілігі бар балаларды оқыту дегенді білдіреді. Манчестер университетінің профессоры Питер Миттлердің айтуынша, «инклюзивті білім – түпкі мақсатқа жетудің алғашқы қадамы – жынысы, жасына, этникалық жағдайына, қабілетіне, дамуындағы кемшіліктердің болуына немесе болмауына қарамастан барлық балалар мен ересектерге мүмкіндік беретін инклюзивті қоғам құру, қоғамға толықтай қатысу және оған ықпал ету».

Мектеп ерекше білім беру қажеттілігі бар оқушыны оның жеке қажеттіліктеріне қарай табысты оқуы үшін барлық қажетті жағдайлармен және қызметтермен қамтамасыз етуге міндетті. Ерекше білім беру қажеттіліктері дүниежүзілік қоғамдастықтың көптеген елдерінде кең тараған ұғым. Қазақстанда ерекше білім беруді қажет ететін балаларға денсаулығына байланысты білім алуға тұрақты немесе уақытша қиындықтарға тап болған және арнайы жалпы білім беретін оқу жоспарларымен, қосымша білім берудің білім беру бағдарламарын қажет ететін балалар жатады.

Инклюзивті оқытудың негізгі принциптері:

1. Адам құндылығы оның мүмкіндігіне қарай қабілеттілігімен, жеткен жетістіктерімен анықталады.
2. Әрбір адам сезуге және ойлауға қабілетті.
3. Әрбір адам қарым - қатынасқа құқылы.
4. Барлық адам бір - біріне қажет.
5. Білім шынайы қарым - қатынас шеңберінде жүзеге асады.
6. Барлық адамдар құрбы - құрдастарының қолдауы мен достығын қажет етеді.
7. Әрбір оқушы үшін жетістікке жету - өзінің мүмкіндігіне қарай орындай алатын әрекетін жүзеге асыру.
8. Жан - жақтылық адам өмірінің даму аясын кеңейтеді.

Инклюзивті білім беру – бұл сапалы білімнің барлығына бірдей қолжетімділігі деген сөз. Сондықтан барлық оқушы бірдей білім алуға құқылы. Тек сол білімді ұйымдастыруда мұғалімнің рөлі ерекше зор болып табылады. Бүгінгі күннің өзекті мәселесі, әр баланың танымы, қызығушылығы, қабылдауы әр басқа болғандықтан мұғалімнің баламен жүргізетін жұмысы да жан-жақтылықты, шығармашылықты талап ететіндігі туралы айта келіп, әр баланың өзіндік даму ерекшелігіне тоқталады. Соған орай барлық баланы бірдей әдіспен оқыта алмайтындықтан, әр баланың ерекшелігін ескере отыра, олардың қажеттілігін қанағаттандыратындай әдіс-тәсілдерді қолдану керектігі, осы қажеттілікті өтеуде бірге көмекке келетін бірден-бір жол саралап оқыту болып табылады.

Бүгінгі таңда білім берудің жаңартылған мазмұны жағдайында мұғалімдердің тәжірибесінде көптеген өзгерістер орын алып жатыр. Олар мұғалімдердің білім беру тәжірибелерін дамытуға бағытталған. Осылайша жоспарлау және оқытуда саралаудың маңыздылығы артуда. Саралап оқыту латын тіліндегі «difference» сөзінен алынған, ол – біртұтас затты түрлі бөліктерге, сатыларға, нұсқаларға бөліп жіктеуді, саралауды білдіреді.

Балаға әр пән бойынша берілетін білім мазмұнында осы нәрселер басты орында тұруы керек. Ол үшін мұғалім өз міндетін шығармашылықпен атқарып, әр сабақта оқытудың түрлі тәсілдерін орнымен қолдана білуі керек. Осындай мақсатқа бағытталған тәсілдердің бірі – саралау тапсырмалары арқылы оқыту.

Саралап оқытудың мақсаты әртүрлі оқушының бейімділіктерін айқындауға, қабілетін дамытуға қолдайлы жағдайлар жасау. Саралап оқыту дегеніміз – бір материалды барлық оқушыларға әртүлі оқыту дегенді білдіреді және мұғалімнен әрбір оқушының қабілетіне қарай тапсырмаларды қиындық деңгейі бойынша жіктей отырып, сабақты ұйымдастырды талап етеді. Саралау тапсырмаларын қолданудың тиімділігі – өз бетімен дами алатын, әртүрлі өмірдің қиындықтарына төзе білетін, белсенді, білімді жеке тұлға тәрбиелеуге бағытталған білім беру.

Ерекше білім беру қажеттілігі бар балалармен саралап оқытуды ұйымдастыру шартты түрде үш топ айқындалады. Бұл топтардың құрамы өзгеріп тұруы мүмкін.

Жазбаша сауал:

- Түрлі дәрежедегі карточкаларды, үш деңгейдегі тесттерді пайдалануға болады.
- Жазбаша сұрақ қою кезінде оқушылардың барлығына күрделілік деңгейі бірдей тапсырма ұсынуға болады, бірақ әр топ үшін оны қалай орындау керек екенін көрсететін ақпарат мөлшерін саралау қажет:

✓ 3-топ үшін – тек қана мақсат;
✓ 2-топ үшін – назар аударуды қажет ететін кейбір тармақтар;
✓ 1-топ үшін – тапсырманы орындау бойынша толық нұсқаулық.

Жаңа материалды түсіндіру

Жаңа материалды түсіндіру кезінде «А» тобының оқушыларына проблемалық сұрақтар қоюға болады, ал «С» және «В» топтарының оқушыларына бұрын зерделенген материал сұрақтарына жауап беру бойынша тапсырмалар беруге болады,сондай-ақ жекелеген оқушыларға «А» тобының оқушыларынан соң олардың жауабын қайталауды сұрауға болады. Егер 1-топқа арналған тапсырма негізінен репродуктивті іс-әрекетті және аздап ішінара іздеу сипатындағы тапсырмалар басым болады;3-топта жоғары ойлауды қажет ететін проблемалықтапсырмалар қамтылады.

Жаңа материалды бекіту

Сабақтың осы кезеңінде ЕББҚ бар оқушылармен әр тақырып бойынша басты сұрақтарға тоқтала кетіп, тақырыптың негізгі тұстарын қайталау маңызды.

«В» тобының оқушыларына оқылған материал бойынша жауап жоспарын құру тапсырмасын беруге болады,бұл уақытта «С» тобының оқушылары тесттегі алдын ала қойылған сұрақтарға жауап іздейді, «А» тобының оқушылары тесттегі синтез, жинақтап бағалау арқылы қорытынды жасайды.

Құрамы ауыспалы топтарда «А» тобының оқушылары «С» тобының оқушыларына практикалық тапсырманы орындауға көмектесетін бірін –бірі оқытуды ұйымдастыруға болады.

Үй тапсырмасы

«А» тобының оқушыларына қосымша әдебиеттерді оқып, зерттеу сипатындағы баяндама жасау тапсырмасын беруге болады. «В» және «С» топтарының оқушыларына баяндама жасауды ұсынуға болады, бірақ дайындық үшін қажетті әдебиетті беруге немесе дереккөзді ұсынуға оқушының қабілетін ескере отырып, мазмұндау үшін материалдың көлемін шамалап беруге болады.

Пайдаланылған әдебиеттер тізімі:

. Лиходедова Л.Н. Инклюзивті білім берудің теориясы мен практикасы. («Білім» мамандықтары тобына арналған оқу құралы). Қарағанды: «Medet Group» ЖШС, 2021.

3. Ізғали Ж.І. Жоспарлау мен оқытуда саралау тәсілдерін қолдану. Әдістемелік құрал/Использовании дифференцированых способов в планировании и обучении. Методическое пособие / – Атырау / 2019.

Тлеумагамбетова А.А
Ақтөбе қаласы, МКҚК «№19 «Бұлақ» балабақшасы»
тәрбиеші

ИНКЛЮЗИВТІ ОҚЫТУ – БАРЛЫҚ БАЛАЛАРДЫҢ МҰҚТАЖДЫҚТАРЫН ЕСКЕРЕТІН, ЖАЛПЫ БІЛІМ ҮРДІСІНІҢ ДАМУЫ

Аннотация

В настоящее время проблема, которая привлекает внимание всей мировой общественности, - инклюзивное образование, предусматривающее полное включение детей в образовательный процесс с участием среды, семьи в соответствии с их индивидуальными запросами и особенностями.

Қазіргі таңда барлық әлем жұртшылығының назарын аударып отырған мәселе балалардың жеке сұраныстары мен ерекшеліктеріне ортаның, отбасының қатысуымен білім беру үрдісіне толық қосуды қарастыратын инклюзивті білім беру. Осы жаһандық мәселеге әлем ғалымдары мынадай анықтама береді: инклюзивтік білім беру дегеніміз - барлық балаларды, соның ішінде мүмкіндіктері шектеулі балаларды жалпы білім үрдісіне толық енгізу және әлеуметтік бейімдеуге, жынысына, шығу тегіне, дініне, жағдайына қарамай, балаларды айыратын кедергілерді жоюға, ата-аналарын белсенділікке шақыруға, баланың түзеу-педагогикалық және әлеуметтік мұқтаждықтарына арнайы қолдау, яғни, жалпы білім беру сапасы сақталған тиімді оқытуға бағытталған мемлекеттік саясат. Инклюзивті (франц. inclusif – өзіне енгізетін, лат. include – ішіне аламын, енгіземін) немесе енгізілген білім беру – жалпы білім беру мектептерінде ерекше қажеттіліктері бар балаларды оқыту үрдісін сипаттау үшін пайдаланылатын термин. Инклюзивті білім берудің негізіне балалардың кез келген кемсітушілігін болдырмайтын, барлық адамдарға тең қарым-қатынасты қамтамасыз етиетін, бірақ ерекше білім алу қажеттіліктері бар балалар үшін ерекше жағдай жасайтын идеология жатады.

Инклюзивті білім беру- мүгедек пен дамуында сәл бұзушылығы мен ауытқулары бар балалардың дені сау балалармен бірге олардың әлеуметтендіру және интеграция процестерін жеңілдету мақсатындағы бірлескен

оқыту. Инклюзивті оқыту біріктірілген (оқушы дені сау балалар сыныбында/тобында оқиды және дефектолог-мұғалімнің жүйелі көмегін алады), жартылай (жеке балалар күннің бір бөлігін арнайы топтарда, ал екінші қарапайым топтарда өткізеді), уақытша (арнайы топтардағы балалар және қарапайым топтардың оқушылары бірлескен серуендерді, мерекелерді, сайыстарды, жеке істерді өткізу үшін біріктіріледі), толық (дамуда ауытқулары бар 1-2 бала бала бақшаның, сыныптың, мектептің қарапайым топтарына енгізіледі, мамандардың бақылауы бойынша түзету көмегін ата-аналар көрсетеді) болады.Инклюзивті оқыту – ерекше мұқтаждықтары бар балалардың жалпы білім беретін мектептердегі оқыту үрдісін сипаттауда қолданылады. Демек, инклюзивті оқыту негізінде балалардың қандай да бір дискриминациясын жоққа шығару, барлық адамдарға деген теңдік қатынасты қамтамасыз ету, сонымен бірге оқытудың ерекше қажеттілігі бар балаларға арнайы жағдай қалыптастыру идеологиясы жатыр. Осы бағыт балаларды оқуда жетістікке жетуге ықпал етіп, жақсы өмір сүру жағдайын қалыптастырады. Мүмкіндігі шектеулі балалардың білім алу құқықтары «Қазақстан Республикасының балалардың құқықтары туралы», «Білім беру туралы», «Мүмкіндігі шектеулі балалардың әлеуметтік және медициналық-педагогикалық түзетуге ықпал ету туралы», «Арнайы әлеуметтік қызмет туралы» Қазақстан Республикасының Заңдарында, Қазақстан Республикасының Конституциясында бекітілген. Инклюзивті білім беру немесе «білім баршаға» бағдарламасы - барлық балаларға мектепке дейінгі оқу орындарында, мектепте және мектеп өміріне белсене қатысуға мүмкіндік береді. Инклюзивті білім беру дегеніміз – балалардың жынысына, жас ерекшеліктеріне, географиялық тұратын жеріне, қимыл-қозғалыстық және ақыл-есінің жағдайына, әлеуметтік-экономикалық жағдайына қарамастан, сапалы білім алу және өздерінің потенциалдық дамыту мүмкіндігіне ие болу.Инклюзивті оқыту – барлық балалардың мұқтаждықтарын ескеретін, ерекше қажеттіліктері бар балалардың білім алуын қамтамасыз ететін жалпы білім үрдісінің дамуы. Инклюзивті оқыту балалардың оқу үрдісіндегі қажеттіліктерін қанағаттандырып, оқыту мен сабақ берудің жаңа бағытын өңдеуге талпынады. Егер инклюзивті оқытудың оқыту мен сабақ беруге енгізілген өзгерістері тиімді болса, онда ерекше қажеттіліктері бар балалардың жағдайлары да өзгереді. Инклюзивті оқытуды ашқан мектептерде оқыған балалар адам құқығы туралы білім алуға мүмкіншілік алады, өйткені олар бір - бірімен қарым - қатынас жасауға, танып білуге,үйренеді.

Инклюзивтік білім беру - барлық балаларды жалпы білім үрдісіне толық енгізу және әлеуметтік бейімдеуге, жынысына, шығу тегіне, дініне, жағдайына қарамай, балаларды айыратын кедергілерді жоюға, ата - аналарын белсенділікке шақыруға, баланың түзеу - педагогикалық және әлеуметтік қажеттіліктерін арнайы қолдау, қоршаған ортаның балаларды жас ерекшеліктеріне және білімдік қажеттіліктеріне бейімделуіне жағдай қалыптастыру, яғни, жалпы білім беру сапасы сақталған тиімді оқытуға бағытталған мемлекеттік саясат.Психикалық дамуының негізгі бұзылыстары интеллектуалды даму деңгейі, яғни, зейіні, есте сақтауы, ойлауы, кеңістікті бағдарлауы төмен болып келеді. Осы себептерге байланысты психикасы дамуы тежелген (ПДТ) балалардың оқу үлгерімі төмен болады. Бұл балалардың оқуға үлгермеушілігіжеті-сегіз жастан анық байқалады. Ата-аналары көмекші не арнайы мектептер мен мектеп-интернаттарға, психологиялық-педагогикалық түзеу кабинеттері мен коррекциялық-түзету сыныптарына балаларын бергісі келмеген жағдайда жалпы білім алатын мектептерде ПМПК-ның ұсынысы бойынша жеңілдетілген бағдарламамен оқытуына толық құқылары бар. Даму мүмкіндігі шектеулі балаларға білім беруді ұйымдастыру мақсатында, типтік арнайы білім бағдарламасы жасалды. Онда балалардың мұқтаждықтары ескеріліп, білім алуларын қамтамасыз ететін жалпы білім үрдістері қарастырылған. Инклюзивті оқыту балалардың оқу үрдісіндегі қажеттіліктерін қанағаттандырып, оқыту мен сабақ берудің жаңа бағытын өңдеуге талпынады. Егер инклюзивті оқытудың оқыту мен сабақ беруге енгізілген өзгерістері тиімді болса, онда ерекше қажеттіліктері бар балалардың жағдайлары да өзгереді. Инклюзивті оқытуды ашқан мектептерде оқыған балалар адам құқығы туралы білім алуға мүмкіншілік алады. Өйткені, олар бір-бірімен қарым-қатынас жасауға, танып-білуге, қабылдауға үйренеді.

Инклюзивті оқыту- негізгі принциптері:

1. Адам құндылығы оның мүмкіндігіне қарай қабілеттілігімен, жеткен жетістіктермен анықталады.
2. Әрбір адам сезуге және ойлауға қабілетті.
3. Әрбір адам қарым- қатынасқа құқылы.
4. Барлық адам бір-біріне қажет.
5. Білім шынайы қарым-қатынас шеңберінде жүзеге асады.
6. барлық адамдар құрбы-құрдастарының қолдауы мен достығын қажет етеді.
7. Әрбір оқушы үшін жетістікке жету-өзінің мүмкіндігіне қарай орындай алатын әрекетін жүзеге асыру.
8. Жан-жақтылық адам өмірінің даму аясын кеңейтеді.

Инклюзивті бағыт кемтар балаларды оқуда жетістікке жетуге ықпал етіп, жақсы өмір сүру мүмкіншілігін қалыптастырады. Инклюзивті білім берудін мазмұны: Инклюзивті білім беретін мектептерде білім мазмұны 3 түрлі бағдарлама бойынша реттеген абзал:

* жалпы мектептерге арналған типтік оқу бағдарламалары:

* мүмкіндігі шектеулі балалардың ақаулық типтеріне сәйкес арнаулы білім беру бағытындағы оқу бағдарламалары мүмкіндігі шектеулі балалардың психофизикалық ерекшіліктерін есепке ала отырып әзірлентін оқытудың жеке бағдарламасы

Қазіргі уақытта мен инклюзивті оқушылармн жұмыс жасаймын. Сол сыныппен жұмыс жасау барысында инклюзивті білім беру керек екендігін түсіндім. Әр оқуышының білім алуда өз ерекшеліктері бар. Мәселен әр оқушының эмоционалдық және психикалық таным процестерінің дамуы деңгейі әртүрлі екенін естен шығармау керек. Жалпы білім беретін мектептердегі мүмкіндігі шектеулі балалар оқу материалын меңгеруде, жеке тәсілдің жоқтығы, арнайы коррекциялық – түзету, психологиялық, педагогикалық, әлеуметтік қолдаудың жеткіліксіздігі салдарынан әлеуметтік дағдыларды игеруде елеулі қиындықтарға тап болады. Инклюзивті оқыту- барлық балаларға мектепке дейінгі оқу орындарында мектеп және мектепке өміріне белсене қатысуға мүмкіндік береді. Инклюзивті оқыту-оқушылардың тең құқығын анықтайды және ұжым іс-әрекетіне қатысуға мүмкіндік береді. Адамдармен қарым-қатынасына қажетті қабілеттілікті дамытуға мүмкіндік береді. Инклюзивті оқыту-барлық балалардың мұқтаждығын ескеретін ерекше қажеттілігі бар балалардың білім алуын қамтамасыз ететін жалпы білім үрдісінің дамуы. Инклюзивті білім беру балалардың оқу үрдісіндегі қажеттіліктерін қанағаттандырып, оқыту мен сабақ берудің жаңа бағытын өңдеуге талпынады. Егер инклюзивті оқытудың оқыту мен сабақ беруге енгізілген өзгерістері тиімді болса, онда ерекше қажеттіліктері бар балалардың жағдйын да өзгереді. Инклюзивті білім беруді ашқан мектептерде оқыған балалар адам құқығы туралы білім алуға мүмкіндік алады. Инклюзивті оқыту балаларды жалпы білім беру үрдісіне толық енгізу және әлеуметтік бейімделуге, жынысына, шығу тегіне, дініне қарамай балаларды айыратын кедергілерді жоюға ата-аналарын белсенділікке шақыруға балалардың түзеу-педагогикалық және әлеуметтік қажеттіліктерін арнайы қолдау, қоршаған ортаның балаларды жас ерекшеліктеріне бейімделуіне жағдай қалыптастыру, яғни жалпы білім беру сапасы сақталған тиімді саясат.

Қорыта айтқанда, қазіргі таңда әр оқушыға жеке тұлға ретінде қарап, саналы тәрбие сапалы білім беру өмір талабы болып табылады. «Бәріне бірдей мүмкіндік», «Сапалы білім - барлығы үшін» деген ұстанымды қолдаймын.

Пайдаланған әдебиеттер:

Руководящие принципы политики в области инклюзивного образования. Париж, ЮНЕСКО
Жарықпаев Қ. Жалпы психология 2000ж.
Кемтар балаларды әлеуметтік және медициналық педпгогикалық түзету арқылы қолдау туралы ҚР 2002ж. №343заңы
Қазақстан Республикасының білім беруді дамытудың 2011-2020жылдарына арналған мемлекеттік бағдарламасы. Астана-2010ж

Сенгалиева Н.Н
Ақтөбе қаласы, МКҚК «№36 «Балақай» бөбекжай –балабақшасы тәрбиеші

ИНКЛЮЗИВТІ БІЛІМ БЕРУДІҢ – ЕРЕКШЕЛІКТЕРІ

Инклюзивті білім беру – ерекше мұқтаждықтары бар балаларды жалпы білім беретін мектептердегі оқыту үрдісін сипаттауда қолданылады. Инклюзивті оқыту-даму мүмкіндігі шектеулі балалардың қалыпты дамыған балалармен бірге әлеуметтендіру және интеграцияүдерістерін жеңілдету мақсатындағы жеңілдетілген оқыту жүйесі.

Инклюзивті оқыту негізінде балалардың қандай да бір дискриминациясын жоққа шығару, барлық адамдарға деген теңдік қатынасын қамтамасыз ету, сонымен қатар оқытудың ерекше қажеттілігі бар балаларға арнайы жағдай қалыптастырудың идеологиясы жатыр. Тәжірибе көрсеткендей қатаң білім беру жүйесінен балалардың бір бөлігі шығып қалып жатады. Мұндай қалыптасқан жүйе баланың даралық қажеттілігін қанағаттандыра алмайды. Инклюзивті бағыт мұндай балаларды оқуда жетістікке жетуге ықпал етіп, жақсы өмір сүру мүмкншілігін қалыптастырады.

Қазақстан Республикасының «Білім туралы» Заңында «Білім беру жүйесінің басты міндеттеріне: білім бағдарламаларын меңгеру үшін жағдайлар жасау және жеке адамның шығармашылық рухани және дене мүмкіндіктерін дамыту, адамгершілікпен салауатты өмір салтының берік негіздерін қалыптастыру жеке басының дамуы үшін жағдай жасау арқылы парасатты байыту» деп атап көрсеткен. Осыған байланысты қоғам алдына оқушының жеке басын үйлесімді дамытуа бағыттайтын міндеттер қойылып отыр.

Білім беру жүйесінде даму мүмкіндігі шектеулі балаларға айрықша орын бөлінген. Бұл балаларға қатысты біздің алдымызда тұрған негізгі міндет – олардың әлеуметтік ақталуы мен бейімделуіне, қоғамдағы толыққанды өмірге дайындалуына жағдай жасау және көмек көрсету қажеттілігі айтылған.

Қазіргі таңда барлық әлем жұртшылығының назарын аударып отырған мәселе балалардың жеке сұраныстары мен ерекшеліктеріне ортаның, отбасының қатысуымен білім беру үрдісіне толық қосуды қарастыратын инклюзивті білім беру. Осы жаһандық мәселеге әлем ғалымдары мынадай анықтама береді: инклюзивтік білім беру дегеніміз — барлық балаларды, соның ішінде мүмкіндіктері шектеулі балаларды жалпы білім үрдісіне толық енгізу және әлеуметтік бейімдеуге, жынысына, шығу тегіне, дініне, жағдайына қарамай, балаларды айыратын кедергілерді жоюға, ата-аналарын белсенділікке шақыруға, баланың түзеу-педагогикалық және әлеуметтік мұқтаждықтарына арнайы қолдау, яғни, жалпы білім беру сапасы сақталған тиімді оқытуға бағытталған мемлекеттік саясат.

Инклюзивті оқыту – ерекше мұқтаждықтары бар балалардың жалпы білім беретін мектептердегі оқыту үрдісін сипаттауда қолданылады. Демек, инклюзивті оқыту негізінде балалардың қандай да бір дискриминациясын жоққа шығару, барлық адамдарға деген теңдік қатынасты қамтамасыз ету, сонымен бірге оқытудың ерекше қажеттілігі бар балаларға арнайы жағдай қалыптастыру идеологиясы жатыр. Осы бағыт балаларды оқуда жетістікке жетуге ықпал етіп, жақсы өмір сүру жағдайын қалыптастырады.

Инклюзивті білім берудің мазмұны:

Инклюзивті білім беретін мектептерде білім мазмұны 3 түрлі бағдарлама бойынша реттеген абзал:

-жалпы мектептерге арналған типік оқу бағдарламалары:

— мүмкіндігі шектеулі балалардың ақаулық типтеріне сәйкес арнаулы

Егер ұйымдастырылған оқу іс-әрекетінде «Тағамдар», «Дүкенде» тақырыптары өтілсе, сабақтан тыс уақыттарда тақырыптық эксурсия өткізудің маңызы ерекше. Бірақ балалар белгілі бір объектіні сырттай бақылап қана қоймай, ересектердің әрекеттеріне еліктей отырып, өздері де жас шамаларына қарай әрекет ете алатындай етіп ұйымдастыру өте маңызды. Мысалы, дүкен жұмысын бақылаудағы экскурсиялар балалар сауда залдарында жүріп түрлі бөлімдерді белгілер арқылы анықтауға болатынын, сатушыдан керектерін сұрауға, дүкендегі қалыптасқан қоғамдық тәртіп ережелерін сақтауға үйренетіндей және өздері әрекет жасайтындай етіп жоспарлану керек. Мұндай экскурсия үлкен, егжей-тегжейлі ұйымдастыру жұмыстарын қажет етеді. Егер педагог әрбір ұйымдастырылатын әрекет, іс-шаралардың білімділік, дамытушылық, тәрбиелік мақсатын, алынған материалдарын игертіп қана қоймай, балаларға (экскурсия барысына есеп беру, әңгіме жазу немесе бір оқушының әрекеттерін сипаттау) т.б. тапсырмалар жүйесін дайындаса, бұл мүмкіндіктері шектелген балаларды өз ісіне, жұмысына, берілген тапсырмаларды орындауға дағдыларын қалыптастырумен қатар, балаларға үлкен жауапкершілікті сезіне бастауға дайындап, жүктей бастайды. Мысалы, төменгі топтарда ұйымдастырылатын ойындардың өзінде жеке баланың әрекеті барлық ұжымның әрекетімен тікелей байланысты екенін түсіндіру. Яғни, «Кітапханада» ойыны барысында бір бала кітапханашыдан керек кітабын сұрамаса, кітапханашы ол балаға керек кітабын тауып баре алмайтынын, ойын желісі осы жерден үзіліп қалуы мүмкін. Немесе қимылды ойындар барысындағы ойын ережесін қатаң сақтау керектігін түсіндіру. Ал ойын ережесі сақталмаған жағдайда ойын барысы осы жерден үзілетіні туралы түсіндірілумен қатар, ережені сақтамаудың себебі мен салдарын түсіндірудің де маңызы ерекше. Тәжірибе мүмкіндіктері шектелген балалар жүйелі жүргізілетін психологиялық-педагогикалық жұмыстар нәтижесінде компьютерде, қылқаламмен көптеген әдемі туындылар жасай алатынын, т.б. белгілі бір еңбек даярлығын, кейін түрлі өндірісте ұжыммен бірлесе отырып, мүмкіндігіне сай айналыса алатын еңбек түрін анықтай алатынын көрсетіп отыр. Психикалық дамуы тежелген балалардың қоршаған орта туралы түсініктері фрагментарлық, зейіндері тұрақсыз, тұтас қабылдау мүмкіндігі бұзылған, қимыл-қызғалыс координацияларының т.б. жалпы психикалық процестердің дамуында бұзылыстар байқалады. Сондықтан, психикалық дамуы тежелген балалардың танымдық қызмет саласының дамуындағы ауытқулар оқу процесінде нақтылы қиындықтарды құрады. Ал, бұл қиындықтарды жою мен оның алдын алу үшін мұндай балаларға психологиялық-педагогикалық қолдау көрсету қызметі жұмыс атқаруы қажет. Онда психологиялық-педагогикалық қолдау көрсету қызметінің

барлық бағыттарына жетекшілік ететін қызмет координаторы, мұғалім-дефектолог, логопед, психолог, әлеуметтік педагог, медицина қызметкерлері жұмыс атқарады. Яғни, психикалық дамуы тежелген баланы психологиялық-педагогикалық қолдау көрсету қызметінің тиісті мамандарымен жүзеге асырылады. Психологиялық-педагогикалық қолдау көрсету қызметінің әр маманы өз бағыттары бойынша жұмыс істейді. Бұл біріккен психологиялық-педагогикалық қолдау көрсету қызметінің басты мақсаты – мүмкіндігі шектеулі балаға психологиялық-педагогикалық қолдау көрсету. Соның ішінен педагог-дефектологтың психикалық дамуы тежелген балаға психологиялық-педагогикалық қолдау көрсетуі мынадай бағыттарда іске асырылады: I. Диагностикалық бағыт: — баланы алғашқы дефектологиялық тексеру; — баланың психикалық дамуының динамикасын жүйелі түрде кезең бойына бақылау; — баланың даму деңгейіне әсер еткен әдіс-тәсілдер мен таңдалған бағдарламаның тиімділігін анықтау; — мүмкіндігі шектеулі баланың жеке ерекшіліктерін, танымдық қызметін, ерік-жігер саласын, отбасындағы тәрбиелік жағдайдың даму ерекшеліктерін зерттеу; — жалпы білім беру ұйымдарының бағдарламасын меңгерудің деңгейін анықтау; — компенсаторлық мүмкіндіктерді іздеп табу; — баламен жұмыстың бағыттарын айқындау мен бала дамуындағы ауытқулардың алдын алу. Сонымен, диагностика келесі міндеттерді шешуге бағытталады. Баланы алғашқы тексеру. Оның мақсаты: баланың жақын даму аймағы мен актуалды даму аймағын, оқу барысындағы қиыншылықтардың себептері мен механизмдерін анықтау. Диагностикалық зерттеу жұмысы қыркүйек айы бойы жүргізілді. Бұл диагностиканың қорытындысы дефектологиялық тексеру хаттамасында, балаға дефектологиялық анықтама бергенде тіркеледі. Баланы динамикалық тексеру – оқыту процесінде оқушының даму деңгейіне таңдалған оқытудың түрі, әдістері мен тәсілдердің сәйкестігін анықтау, баланың даму динамикасын бақылап отыру мақсатында жүргізіледі. Динамикалық тексеру жылына екі рет жүргізіледі. Сонымен бірге, баланы динамикалық зерттеу баланың пән бойынша жеткен жетістіктерімен баланың даму нәтижесін салыстыруды көздейді. Баланың оқу дағдыларының қалыптасқандығын (ақпаратты қабылдауы, оқу қызметін ұйымдастыра алу, өзін-өзі бақылау) тексереді. Кезеңдік диагностика – бұл диагностиканың түрі баламен жүргізілген түзете-дамыту жұмысының баланың оқу-танымдық қызметіне тигізген әсерінің тиімділігін анықтауға мүмкіндік береді. Түзете-дамытудың бағдарламасының игеру деңгейінің нәтижесін бағалағанда баланың білім-білік дағдылары игеруге қажет танымдық қабілетінің қаншалықты қалыптасқандығына ғана емес, баланың игерген білімін берілген мәселеде өз бетімен қаншалықты қолдана алатынына көңіл бөлінеді. Ағымдық диагностика – бұл диагностика әртүрлі мамандар тарапынан сұрау бойынша жүргізіледі. Бұл диагностиканың белгілі бір өткізу уақыты болмайды. Ол жыл бойына сұрау бойынша жүргізіледі. Баланы психологиялықпедагогикалық қолдаудағы диагностикалық бағыттың тағы бір негізгі міндеттерінің бірі – бастапқы кезеңде баланың алда кездесетін қиыншылықтары мен оқу процесінде бүгінгі күні бар қиыншылықтардың себебін, механизмін анықтау болып табылады. Диагностикалық жұмыстың негізгі қағидалары: жан-жақтылық, кешенділік, жүйелілік, тұтастық. Аталған қағидаларды ескере отырып, әр психологиялық- педагогикалық қолдау көрсету қызметінің маманы өз бағыты бойынша балаға психологиялық-педагогикалық қолдау көрсетеді. құрылымымен оның айқындылық дәрежесіне байланысты түзету жұмысының мазмұны анықталады. Сонымен қатар төмендегідей міндеттерді жүзеге асырады: -ұстаздар мен ата-аналарға арналған әдістемелік құралдарды жасау; -оқушыға портфолио құрастыру. Портфолио – бала жеткен жетістіктердің, баланың білім-білік дағдыларының, баланың жеке өсуін қадағалайтын, бала дамуының көрсеткіші. Баланы психологиялық-педагогикалық қолдау – инклюзивті білім беру жүйесінде баланың тәрбиесіне, оқу процесіне, жақтын дамуына, әлеуметтенуіне, бейімделуіне жағдай жасауға бағытталған кәсіби белсенді жүйе. Психологиялық-педагогикалық қолдау көрсету қызметіндегі мұғалім-дефектолог баланы психологиялық-педагогикалық қолдауда тек білім мазмұнына ғана өзгерістер енгізіп қоймай, баланың танымдық қабілеттерін дамыту мен жалпы баланың өмірін ұйымдастыруды көздейді. Психодиагностикалық тестілеу баланың танымдық мүмкіндіктерін қалыптастыруда басты маңызды шарт – мұғалім-дефектологтың психологиялық құзырлығы болып табылады. Мұның бәрі баланың танымдық қабілетінің дамуына мүмкіндік жасау мен баланың өзіне деген сенімінің артуына, жетістіктерге бір қадам жақындауға жағдай жасайды.

Балқұл Ә.А
Ақтөбе қаласы, МКҚК №36 «Балақай» бөбекжай-балабақшасы
Тәрбиеші

ЕРЕКШЕ БІЛІМ БЕРУГЕ ҚАЖЕТТІЛІГІ БАР БАЛАЛАРДЫ ОРТАҒА БЕЙІМДЕУ

Қазіргі таңда бүкіл әлем жұртшылығының назарын аударып отырған мәселе балалардың жеке сұраныстары мен ерекшеліктеріне ортаның, отбасының қатысуымен білім беру үрдісіне толық қосуды қарастыратын инклюзивті білім беру.

Әлеуметтік – экономикалық дамудың қазіргі кезеңінде мүмкіндіктері шектелген балалардың жеке даралық ерекшеліктеріне, қазіргі қоғамдағы орнына, олардың мінез-құлық және мінез ерекшеліктеріне мән бермеу бүгінгі қоғам дамуында мүмкін емес.

Баланың бойындағы кез-келген кемшілік, баланың қоршаған ортамен қарым-қатынасын шектеуде, оған адамзаттың мәдени, әлеуметтік тәжірбиесін игеруге кедергі келтіретіні бәрімізге белгілі.

Мүмкіндіктері шектеулі адамдарға өзгелермен бірдей оқуға, жұмыс істеуге, демалуға т.б. яғни қоғамдық өмірге араласуға құқық беру қажеттігі еш күмән келтірмейді, дегенмен бұны шынайы түрде іске асыру оңай емес.

Психофизиологиялық ауытқушылықтары бар балалармен психологиялық-педагогикалық оқытудың тәрбиелік сипаты, көрнекілік, жеке ықпал ету сияқты жалпы дидактика принциптерімен қатар арнаулы педагогикадағы түзете-дамыта оқыту және практикалық бағытта оқыту принциптерін басшылыққа алады. Дегенмен осы балалармен жүргізілген жұмыстардың нәтижелілігі қосымша факторларға да байланысты. Ең алдымен танымдық дамытуларда балаларды қоғамдық тәртіп ережелеріне, белсенділіктерін дамытуға, коммунакабельдік дәрежесіне сәйкес келуі үлкен орын алады. Сонымен қатар барлық пәндер арасындағы байланыс, яғни бір тақырыптың түрлі пәндерде қаралып, түсіндірулермен қатар, жағымды тұлға қасиеттерін қалыптастыруда еңбекке оқыту, еңбекке баулу ерекше маңызды. Практика барысында балардың әлеуметтік бейімделуіне өте маңызды ұжымда бірлесе жұмыс істеу, еңбек етуге деген икем, жауапкершілік сияқты адамгершілік қасиеттері қалыптасады.

Жеке тұлғаны әлеуметтік бейімдеу сабақта және сабақтан тыс уақыттардағы ұйымдастырылған сабақтар мен экскурсияларда өткізіледі. Танымдық дамытулар барысында арнайы құрылған жағдаяттар бойынша балалар қажетті тұрмыстық икемдерді, қоғамдық тәртіп ережелерін игереді. Ол үшін сабақтан тыс уақыттарда «Дүкенде», «Шаштаразда», «Автобуста», «Поштада», «Асханада», «Ауруханада» т.б. сияқты сюжетті-рольді ойындар өткізіледі. Оқушыларға білгілі бір жағдайда қалай жасау керектігін бірнеше рет қайтара көрсету керек. Бірнеше қайтара жаттығу, жүйелі қойылатын талаптар балаларда қоршаған ортаға икемделуге көмектесетін жағымды әдеттерді шыңдайды. Ал танымдық әрекеттерін дамыту олардың жеке бас қасиеттеріне әсер етеді. Жоғарғы кластарда жасөспірімдер еңбек әрекетін сәйкес бағалай алады, орындаған жұмысының сапасына да жәй қарамайды. Тапсырманы жаман орындаса қынжылып, ал жақсы бұйым жасаса жолдасына, мұғаліміне көрсетіп, мадақтауды ұнатады. Балалар осылайша еңбек әрекетіне қатысудың маңыздылығын түсіне бастайды.

Тәрбиеленушілерді әлеуметтік оқыту барысында көрнекі құралдар негізгі тиімді әдіс болып табылады. Бұл жерде көрнекілік шынайылық деген мағынаны білдіреді. Педагог мүмкіндіктері шектелген балаларды экскурсия, сюжетті-рольді ойындар, ертегі қойылымдар театрланған қойылымдар барысында сыртқы ортаның қасиеттерімен , құбылыстарымен таныстырады.Сондықтан бұл балаларды өмірге бейімдеу экскурсия және сабақтар, түрлі ойындар формасында ұйымдастырылып, бала дамуында жетекші орын алады. Егер дамыту ойындарында «Тағамдар», «Дүкенде» тақырыптары өтілсе, сабақтан тыс уақытарда тақырыптық экскурсия өткізудің маңызы ерекше. Бірақ оқушылар белгілі бір объектіні сырттай бақылап қана қоймай, ересектердің әрекеттеріне еліктей отырып, өздеріде жас шамаларына қарай әрекет ете алатындай етіп ұйымдастыру өте маңызды. Мысалы, дүкен жұмысын бақылаудағы экскурсиялар балалар сауда залдарында жүріп түрлі бөлімдерді белгілер арқылы анықтауға болатынын, әр тағамның жарамдылық, сақтау ерекшеліктеріне қарай бөлінетінін біліп қана қоймай, олардың өздері саудаларын төлеуге, сатушыдан керектерін сұрауға, сатып алған затын сөмкесіне орап салуға, сөмке сақтауға арналған шкафтарды, телешкілерді қолдана алуға, ең аяғында дүкендегі қалыптасқан қоғамдық тәртіп ережелерін сақтауға үйренетіндей және өздері әрекет жасайтындай етіп жоспарлану керек. Мұндай

экскурсия үлкен ұйымдастыру жұмыстарын қажет етеді. Егер педагог әрбір ұйымдастырылатын әрекет, іс-шаралардың білімділік, дамытушылық, тәрбиелік мақсатын, алынған материалдарын игертіп қана қоймай, балаларға (экскурсия барысына есеп беру, әңгіме жазу немесе бір оқушының әрекеттерін сипаттау) т.б. тапсырмалар жүйесін дайындаса, бұл мүмкіндіктері шектелген балаларды өз ісіне, жұмысына, берілген тапсырмаларды орындауға дағдыларын қалыптастырумен қатар, балаларға үлкен жауапкершілікті сезіне бастауға дайындап, жүктей бастайды.

Практика мүмкіндіктері шектелген балалармен жүйелі жүргізілетін психологиялық-педагогикалық жұмыстар нәтижесінде тігін машинасында, компьютерде, қылқаламмен көптеген әдемі туындылар жасай алатынын, белгілі бір еңбек даярлығын, кейін түрлі өндірісте ұжыммен бірлесе отырып, мүмкіндігіне сай айналыса алатын еңбек түрін анықтай алатынын көрсете білу керек.

Білім беру мекемелерінде даму мүмкіндігі шектеулі балалардың оқуына, басқа балалармен бірдей білім алып, түрлі шараларға қатысуына толықтай жағдай жасалған.Білім беру мекемелінде мүмкіндігі шектеулі балаларды қамқорлыққа алып, олардың жеке тұлға болып қалыптасуына мүмкіндік жасап, өз бетімен өмір сүруге бағыт-бағдар беру, тұрмыстық еңбек үдерісін меңгерту мақсатында түзете-дамыта сағаттары аптасына 2 сағат әлеуметтік-тұрмыстық бағдарлау сабағы жүргізілді. Бұл сабақ кезінде мүмкіндігі шектеулі балаларға өзіне-өзі қызмет көрсетуге, қоршаған ортада өзін ұстауға өз бойындағы кемістіктерін қалпына келтіріп, қабілеттерін көрсету, қарым-қатынаста өзін басқара алуға, қоршаған ортаны танып білуге үйретіледі.

Даму мүмкіндігі шектеулі балалардың болашағы мен тағдыры ата-ананың да басты мәселесі болғандықтан, ата-аналарды қолдау мақсатында, педагогикалық, психологиялық, құқықтық кеңестер үнемі беріліп отыру нәтиже береді. Қорыта айтқанда бала-ата-ана-педагог, отбасы және білім мекемесі арасындағы сабақтастықтың ойдағыдай жүзеге асуы мүмкіндігі шектеулі тұлғаның әлеуметтік бейімделуінің алғы шарттарының бірі болмақ.

Қазақстан Республикасында білім беруді дамытудың мемлекеттік бағдарламасына сәйкес инклюзивті білім беруді дамытудың жоғары көрсеткіштеріне жетуге, барлық адамдардың сапалы білім алуына толыққанды тең қолжетімділігін қамтамасыз етуге мүмкіндік береді.

Пайдаланылған әдебиеттер:

1.Кудушева Н.А., Булабаева С.Т. Әлеуметтік-психологиялық тренинг әдісімен мектептегі мазасыздықты түзету

2.Даурамбекова А.А., Махадилова М.С., Керимбек М.К.,Абулгазинова Д.Н., Аралбек Г.А., Қожахмет І.Б., Исмаил А.Ш. Шет елдердегі инклюзивті білім беру жүйесінің жағдайы

3.Оразаева Г.С., Щанина А.И. Развитие познавательной деятельности детей с ОНР через ТРИЗ – технологию

Ермекбаева М.А
Ақтөбе қаласы, МКҚК «№28 «Көркем» балабақшасы
психолог

ИНКЛЮЗИВТІ БІЛІМ БЕРУДЕ ПЕДАГОГ-ПСИХОЛОГТЫҢ ЕРЕКШЕЛІГІ

Бала кемістігінің даму деңгейі неғұрлым төмен болса,
соғырлым мұғалімнің білім деңгейі жоғары болу керек.
Неміс педогог-дефектолог П.Шуман.

Аннотация

Инклюзивті білім берудің негізіне балалардың кез келген кемсітушілігін болдырмайтын, барлық адамдарға тең қарым-қатынасты қамтамасыз ететін, бірақ ерекше білім алу қажеттіліктері бар балалар үшін ерекше жағдай жасайтын идеология жатады

Аннотация

В основе инклюзивного образования лежит идеология, исключающая любую дискриминацию детей, обеспечивающая равное отношение ко всем людям, но создающая особые условия для детей с особыми образовательными потребностями

Қазіргі таңда барлық әлем жұртшылығының назарын аударып отырған мәселе балалардың жеке сұраныстары мен ерекшеліктеріне ортаның, отбасының қатысуымен білім беру үрдісіне толық қосуды қарастыратын инклюзивті білім беру. Осы жаһандық мәселеге әлем ғалымдары мынадай анықтама береді:

инклюзивтік білім беру дегеніміз - барлық балаларды, соның ішінде мүмкіндіктері шектеулі балаларды жалпы білім үрдісіне толық енгізу және әлеуметтік бейімдеуге, жынысына, шығу тегіне, дініне, жағдайына қарамай, балаларды айыратын кедергілерді жоюға, ата-аналарын белсенділікке шақыруға, баланың түзеу-педагогикалық және әлеуметтік мұқтаждықтарына арнайы қолдау, яғни, жалпы білім беру сапасы сақталған тиімді оқытуға бағытталған мемлекеттік саясат.

Инклюзивті білім берудің негізіне балалардың кез келген кемсітушілігін болдырмайтын, барлық адамдарға тең қарым-қатынасты қамтамасыз етиетін, бірақ ерекше білім алу қажеттіліктері бар балалар үшін ерекше жағдай жасайтын идеология жатады.

Инклюзивті білім беру- мүгедек пен дамуында сәл бұзушылығы мен ауытқулары бар балалардың дені сау балалармен бірге олардың әлеуметтендіру және интеграция процестерін жеңілдету мақсатындағы бірлескен оқыту. Инклюзивті оқыту біріктірілген (оқушы дені сау балалар сыныбында/тобында оқиды және дефектолог-мұғалімнің жүйелі көмегін алады), жартылай (жеке балалар күннің бір бөлігін арнайы топтарда, ал екінші қарапайым топтарда өткізеді), уақытша (арнайы топтардағы балалар және қарапайым топтардың оқушылары бірлескен серуендерді, мерекелерді, сайыстарды, жеке істерді өткізу үшін біріктіріледі), толық (дамуда ауытқулары бар 1-2 бала бала бақшаның, сыныптың, мектептің қарапайым топтарына енгізіледі, мамандардың бақылауы бойынша түзету көмегін ата-аналар көрсетеді) болады.

Инклюзивті оқыту – ерекше мұқтаждықтары бар балалардың жалпы білім беретін мектептердегі оқыту үрдісін сипаттауда қолданылады. Демек, инклюзивті оқыту негізінде балалардың қандай да бір дискриминациясын жоққа шығару, барлық адамдарға деген теңдік қатынасты қамтамасыз ету, сонымен бірге оқытудың ерекше қажеттілігі бар балаларға арнайы жағдай қалыптастыру идеологиясы жатыр. Осы бағыт балаларды оқуда жетістікке жетуге ықпал етіп, жақсы өмір сүру жағдайын қалыптастырады. Мүмкіндігі шектеулі балалардың білім алу құқықтары «Қазақстан Республикасының балалардың құқықтары туралы», «Білім беру туралы», «Мүмкіндігі шектеулі балалардың әлеуметтік және медициналық-педагогикалық түзетуге ықпал ету туралы», «Арнайы әлеуметтік қызмет туралы» Қазақстан Республикасының Заңдарында, Қазақстан Республикасының Конституциясында бекітілген. Инклюзивті білім беру немесе «білім баршаға» бағдарламасы - барлық балаларға мектепке дейінгі оқу орындарында, мектепте және мектеп өміріне белсене қатысуға мүмкіндік береді. Бұл бағдарламаны Біріккен Ұлттар Ұйымының Бас Ассамблеясы мақұлдап, БҰҰ-ның Конвециясына 2006 жылдың 13 желтоқсанында енгізілді.

Инклюзивті білім беру дегеніміз – балалардың жынысына, жас ерекшеліктеріне, географиялық тұратын жеріне, қимыл-қозғалыстық және ақыл-есінің жағдайына, әлеуметтік-экономикалық жағдайына қарамастан, сапалы білім алу және өздерінің потенциалдық дамыту мүмкіндігіне ие болу. Инклюзивтік білім беру - барлық балаларды жалпы білім үрдісіне толық енгізу және әлеуметтік бейімдеуге, жынысына, шығу тегіне, дініне, жағдайына қарамай, балаларды айыратын кедергілерді жоюға, ата - аналарын белсенділікке шақыруға, баланың түзеу - педагогикалық және әлеуметтік қажеттіліктерін арнайы қолдау, қоршаған ортаның балаларды жас ерекшеліктеріне және білімдік қажеттіліктеріне бейімделуіне жағдай қалыптастыру, яғни, жалпы білім беру сапасы сақталған тиімді оқытуға бағытталған мемлекеттік саясат.
Инклюзивті оқыту – барлық балаларға мектепке дейінгі оқу орындарында, мектепте және мектеп өміріне белсене қатысуға мүмкіндік береді; оқушылардың тең құқығын анықтайды және ұжым іс-әрекетіне қатысуға мүмкіндік береді; адамдармен қарым-қатынасына қажетті қабілеттілікті дамытуға мүмкіндік береді. Даму мүмкіндігі шектеулі балаларға білім беруді ұйымдастыру мақсатында, типтік арнайы білім бағдарламасы жасалды. Онда балалардың мұқтаждықтары ескеріліп, білім алуларын қамтамасыз ететін жалпы білім үрдістері қарастырылған. Инклюзивті оқыту балалардың оқу үрдісіндегі қажеттіліктерін қанағаттандырып, оқыту мен сабақ берудің жаңа бағытын өңдеуге талпынады. Егер инклюзивті оқытудың оқыту мен сабақ беруге енгізілген өзгерістері тиімді болса, онда ерекше қажеттіліктері бар балалардың жағдайлары да өзгереді. Инклюзивті оқытуды ашқан мектептерде оқыған балалар адам құқығы туралы білім алуға мүмкіншілік алады. Өйткені, олар бір-бірімен қарым-қатынас жасауға, танып-білуге, қабылдауға үйренеді.

Инклюзивті оқыту- негізгі принцептері:

1. Адам құндылығы оның мүмкіндігіне қарай қабілеттілігімен, жеткен жетістіктермен анықталады.
2. Әрбір адам сезуге және ойлауға қабілетті.
3. Әрбір адам қарым қатынасқа құқылы.
4. Барлық адам бір-біріне қажет.
5. Білім шынайы қарым-қатынас шеңберінде жүзеге асады.

6. барлық адамдар құрбы-құрдастарының қолдауы мен достығын қажет етеді.
7. Әрбір оқушы үшін жетістікке жету-өзінің мүмкіндігіне қарай орындай алатын әрекетін жүзеге асыру.
8. Жан-жақтылық адам өмірінің даму аясын кеңейтеді.
Инклюзивті бағыт кемтар балаларды оқуда жетістікке жетуге ықпал етіп, жақсы өмір сүру мүмкіншілігін қалыптастырады
Қазіргі уақытта мен инклюзивті оқушылармн жұмыс жасаймын. Сол сыныппен жұмыс жасау барысында инклюзивті білім беру керек екендігін түсіндім. Әр оқуышының білім алуда өз ерекшеліктері бар. Мәселен әр оқушының эмоционалдық және психикалық таным процестерінің дамуы деңгейі әртүрлі екенін естен шығармау керек. Жалпы білім беретін мектептердегі мүмкіндігі шектеулі балалар оқу материалын меңгеруде, жеке тәсілдің жоқтығы, арнайы коррекциялық – түзету, психологиялық, педагогикалық, әлеуметтік қолдаудың жеткіліксіздігі салдарынан әлеуметтік дағдыларды игеруде елеулі қиындықтарға тап болады.
Инклюзивті оқыту- барлық балаларға мектепке дейінгі оқу орындарында мектеп және мектепке өміріне белсене қатысуға мүмкіндік береді. Инклюзивті оқыту-оқушылардың тең құқығын анықтайды және ұжым іс-әрекетіне қатысуға мүмкіндік береді. Адамдармен қарым-қатынасына қажетті қабілеттілікті дамытуға мүмкіндік береді. Инклюзивті оқыту-барлық балалардың мұқтаждығын ескеретін ерекше қажеттілігі бар балалардың білім алуын қамтамасыз ететін жалпы білім үрдісінің дамуы. Инклюзивті білім беру балалардың оқу үрдісіндегі қажеттіліктерін қанағаттандырып, оқыту мен сабақ берудің жаңа бағытын өңдеуге талпынады. Егер инклюзивті оқытудың оқыту мен сабақ беруге енгізілген өзгерістері тиімді болса, онда ерекше қажеттіліктері бар балалардың жағдйын да өзгереді. Инклюзивті білім беруді ашқан мектептерде оқыған балалар адам құқығы туралы білім алуға мүмкіндік алады. Инклюзивті оқыту балаларды жалпы білім беру үрдісіне толық енгізу және әлеуметтік бейімделуге, жынысына, шығу тегіне, дініне қарамай балаларды айыратын кедергілерді жоюға ата-аналарын белсенділікке шақыруға балалардың түзеу-педагогикалық және әлеуметтік қажеттіліктерін арнайы қолдау, қоршаған ортаның балаларды жас ерекшеліктеріне бейімделуіне жағдай қалыптастыру, яғни жалпы білім беру сапасы сақталған тиімді саясат.
Қорыта айтқанда, **қазіргі таңда әр балаға жеке тұлға ретінде қарап, саналы тәрбие сапалы білім беру өмір талабы болып табылады. «Бәріне бірдей мүмкіндік», «Сапалы білім - барлығы үшін» деген ұстанымды қолдаймын.**

Шадманова У.М
№36 «Балақай» бөбекжай-балабақшасы МКҚК

ЖАС ҰРПАҚҚА РУХАНИ-АДАМГЕРШІЛІК ТӘРБИЕ БЕРУ-БАСТЫ МІНДЕТІМІЗ

Аннотация

Направленность активного отношения ребенка к жизни воспитывается через старших. Содержание и формы воспитательной, образовательной работы конкретизируются с учетом возможностей детей. Нравственное, трудовое воспитание планомерно реализуется в повседневной жизни, в процессе организации труда взрослых, в игровой и учебной деятельности.

«Адамға ең бірінші білім емес, тәрбие берілуі керек,
тәрбиесіз берілген білім- адамзаттың қас жауы.
Ол келешекте оның барлық өміріне апат әкеледі.»
Әл-Фараби

Жаңа кезеңдегі білім берудің өзекті мәселесі- жас ұрпаққа адамгершілік-рухани тәрбие беру. Құнды қасиеттерге ие болу, рухани бай адамды қалыптастыру оның туған кезінен басталуы керек. Халықта «Ағаш түзу өсу үшін, оған көшет кезінде көмектесуге болады, ал үлкен ағаш болғанда, оны түзете алмайсың» деп бекер айтылмаған. Сондықтан баланың бойына жастайынан ізгілік, мейірімділік, қайырымдылық, яғни адамгершілік құнды қасиеттерді сіңіріп, өз-өзіне сенімділікті тәрбиелеуде отбасы мен педагогтар шешуші роль атқарады. Рухани -адамгершілік тәрбие- екі жақты процесс. Бір жағынан ол үлкендердің, ата-аналардың, педагогтардың балаларға белсенді ықпалын, екінші жағынан-тәрбиеленушілердің белсенділігін қамтитын қылықтарынан, сезімдері мен қарым- қатынастарынан

көрінеді. Адамгершіліктің негізі мінез-құлық нормалары мен ережелерінен тұрады. Олар адамдардың іс-қылықтарынан, мінез-құлықтарынан көрінеді, моральдық өзара қарым-қатынастарды басқарады. Отанға деген сүйіспеншілік, қоғам игілігі үшін адам еңбек ету, өзара көмек, сондай-ақ қоғамға тән адамгершіліктің өзге де формалары, бұл-сананың, сезімдердің, мінез-құлық пен өзара қарым-қатынастың бөлінбес элементтері, олардың негізінде қоғамымыздың қоғамдық-экономикалық құндылықтары жатады. Баланың өмірге белсенді көзқарасының бағыты үлкендер арқылы тәрбиеленеді. Тәрбиелеу, білім беру жұмысының мазмұны мен формалары балалардың мүмкіндігін ескеру арқылы нақтыланады. Адамгершілікке, еңбекке тәрбиелеу күнделікті өмірде, үлкендердің қолдан келетін жұмысты ұйымдастыру процесінде, ойын және оқу ісінде жоспарлы түрде іске асады. Мұндай мақсатқа бағытталған педагогтық жұмыс еңбек сүйгіштікке, ізгілікке, ұжымдық пен патриотизм бастамасына тәрбиелеуге, көп дүниені өз қолымен жасай алуды және жасалған дүниеге қуана білуді дамытуға, үлкендер еңбегінің нәтижесін бағалауға тәрбиелеуге мүмкіндік жасайды. Балаларда ортақ пайдалы жұмысты істеуге тырысу, бірге ойнау, бір нәрсемен шұғылдану, ортақ мақсат қою және оны жүзеге асыру ісіне өздері қатысуға талпыныс пайда болады. Мұның бәрі де баланың жеке басының қоғамдық бағытын анықтайды, оның өмірге белсенді ұстанымын бірте-бірте қалыптастырады.

Мектепке дейінгі жастағы баланың рухани-адамгершлік дамуы балабақшасы мен отбасы арасындағы қарым-қатынастың тығыздығы артқан сайын ойдағыдай жүзеге асады. Әрбір бала қандай да болмасын бір міндетті орындау үшін, өзіндік ерекше жағдайлар жасалады. Мәселен, ойында ұнамды әдеттер, өзара қарым-қатынастар, адамгершілік сезімдер қалыптасады, еңбекте-еңбек сүйгіштік, үлкендер еңбегін құрметтеу, сондай-ақ ұйымшылдық, жауапкершілік, парыздың сезімі сияқты қасиеттер, патриоттық сезімдер жайлы мағлұматтар. т. б. қалыптасады. Мектепке дейінгі жаста балаларды адамгершілікке тәрбиелеудің негізгі міндеттері мына жайлармен түйінделеді: ізгілік бастамасымен тәрбиелеу, балалар мен үлкендер арасындағы саналы қарым-қатынас/ тұрмыстың қарапайым ережелерін орындау/ кеңпейілдік, қайырымдылық, жақын адамдарға қамқорлықпен қарау және т. б./ Ұжымға тәрбиелеу, балалардың өзара ұжымда қарым-қатынасын қалыптастыру, Отанға деген сүйіспеншілікке тәрбиелеу, әр түрлі ұлт өкілдеріне қадір тұту және сыйлау. Осылайша мейірімділіктің негізі қаланады, немқұрайдылықтың пайда болуына, құрбыларына, төңіректегі үлкендерге қалай болса солай қарауға мүмкіндігі жасалмайды. Атақты педагог Сухомлинский; «Бала кезде үш жастан он екі жасқа дейінгі аралықта әр адам өзінің рухани дамуына қажетті нәрсенің бәрін де ертегіден алады. Тәрбиенің негізгі мақсаты- дені сау, ұлттық сана сезімі оянған, рухани ойлау дәрежесі биік, мәдениетті, парасатты, ар-ожданы мол, еңбекқор, іскер, бойында басқа да игі қасиеттер қалыптасқан ұрпақ тәрбиелеу. Ертегінің рухани тәрбиелік мәні зор. Ол балаға рухани ләззат беріп, қиялға қанат бітіретін, жас баланың рухының өсіп жетілуіне қажетті нәрсенің мол қоры бар рухани азық»- деп атап көрсеткен.

Руханилық- жеке тұлғаның негізгі сапалық көрсеткші. Руханилықтың негізінде адамның мінез-құлқы қалыптасады, ар-ұят, өзін-зі бағалау және адамгершілік сапалары дамиды. Мұның өзі мейірімділікке, ізгілікке шақырады.

Рухани-адамгершілік тәрбие — бұл дұрыс дағдылар мен өзін-өзі ұстау дағдыларының нормалары, ұйымдағы қарым-қатынас мәдениетінің тұрақтылығын қалыптастырады. Жеке адамның адамгершілік санасының дәрежесі оның мінез-құлқы мен іс әрекетін анықтайды. «Жақсымен жолдас болсаң- жетерсің мұратқа, жаманмен жолдас болсаң- қаларсың ұятқа...» ,«Жаман дос жолдасын қалдырар жауға» -деген мақалдардан көруге болады. Мақал-мәтелдер, жұмбақ, айтыс, өлеңдер - адамгершілік тәрбиенің арқауы. Үлкенді сыйлау -адамгершіліктің бір негізі. Адамзаттық құндылықтар бала бойына іс-әрекет барысында, әр түрлі ойындар, хикаялар, ертегілер, қойылымдар арқылы беріледі. Адамгершілік-адамның рухани байлығы, болашақ ұрпақты ізгілік бесігіне бөлейтін руханиет дәуіріне жаңа қадам болып табылады. Адамгершілік тәрбиенің нәтижесі адамдық тәрбие болып табылады. Ол тұлғаның қоғамдық бағалы қасиеттерімен сапалары, қарым-қатынастарында қалыптасады. Адамгершілік қоғамдық сананың ең басты белгілерінің бірі болғандықтан, адамдардың мінез-құлқы, іс-әрекеті, қарым-қатынасы, көзқарасымен сипатталады.Олар адамды құрметтеу, оған сену, әдептілік, кішіпейілдік, қайырымдылық, жанашарлық, іземттілік, инабаттылық, қарапайымдылық т. б. Адамгершілік-ең жоғары құндылық деп қарайтын жеке адамның қасиеті, адамгершілік және психологиялық қасиеттерінің жиынтығы.

Адамгершілік тақырыбы- мәңгілік. Ол ешқашан ескірмек емес. Жас ұрпақтың бойына адамгершілік қасиеттерді сіңіру- ата-ана мен ұстаздардың басты міндеті. Адамгершілік әр адамға тән асыл қасиеттер. Адамгершіліктің қайнар бұлағы- халқында, отбасында, олардың өнерлерінде, әдет-ғұрпында. Әр

адам адамгершілікті күнделікті тұрмыс-тіршілігінен, өзін қоршаған табиғаттан бойына сіңіреді. Көрнекті педагог В. Сухомлинский «Егер балаға қуаныш пен бақыт бере білсек, ол бала солай бола алады», — дейді. Демек, шәкіртке жан-жақты терең білім беріп, оның жүрегіне адамгершіліктің асыл қасиеттерін үздіксіз ұялата білсек, ертеңгі азамат жеке тұлғаның өзіндік көзқарасының қалыптасуына, айналасымен санасуына ықпал етері сөзсіз. Ата-ананың болашақ тәрбиесі үшін жауапкершілігі ұрпақтан ұрпаққа жалғасуда. «Балапан ұяда не көрсе, ұшқанда соны іледі»дегендей, ата-ананың күн сайын атқарып жүрген жұмысы-балаға үлкен сабақ. Жас балалардың үлкендер айтса, соны айтатынын, не істесе соны істегісі келетінін бәріміз де білеміз. Баланың үйден көргені, етене жақындарынан естігені-ол үшін адамгершілік тәрбиесінің ең үлкені, демек жақсылыққа ұмтылып, жағымды істермен айналысатын адамның айналасындағыларға көрсетер мен берер тәлімі мол болмақ..Жас өспірім тәлім-тәрбиені, адамгершілік қасиеттерді үлкендерден, тәрбиешілерден насихат жолымен емес, тек шынайы көру, сезім қатынасында ғана алады. Жеке тұлғаның бойындағы жалпы адамзаттық құндылықтардың қалыптасуы осы бағытта жүзеге асады, сөйтіп оның өзі-өзі тануына, өзіндік бағдарын анықтауына мүмкіндік туғызатындай тәлім-тәрбие берілуі керек. Жақсы адамгершілік қасиеттердің түп негізі отбасында қалыптасатыны белгілі. Адамгершілік қасиеттер ізгілікпен ұштастырады. Әсіресе еңбекке деген тұрақты ықыласы бар және еңбектене білуде өзін көрсететін балаларды еңбек сүйгіштікке тәрбиелеу басты міндет болып табылады. Өз халқының мәдениетін, тарихын, өнерін сүю арқылы басқа халықтардың да тілі мен мәдениетіне, салт-дәстүріне құрметпен қарайтын нағыз мәдениетті азамат қалыптасады. Қазақ халқының әлеуметтік өмірінде үлкенді сыйлау ұлттық дәстүрге айналған. Отбасында, балабақшада , қоғамдық орындарда үлкенді сыйлау дәстүрін бұзбау және оны қастерлеу әрбір адамнан талап етіледі.

Уталиева Д.А
учитель русского языка и литературы
г.Актобе КГУ ОСШ -71 имени А. Маргулана

ДУХОВНО – НРАВСТВЕННЫЕ ОСНОВЫ СОВРЕМЕННОГО ОБРАЗОВАНИЯ НА УРОКАХ РУССКОГО ЯЗЫКА И ЛИТЕРАТУРЫ

Народ не должен терять своего нравственного авторитета ни при каких обстоятельствах
Д. С.Лихачев.

Наше будущее определяют нравственные ценности. Острой проблемой не только для школы, семьи, но и для всего нашего общества является проблема воспитания. Решая задачи образования нового тысячелетия, Казахстан ищет и находит национальные образовательные модели, которые бы соответствовали духу времени и одновременно – менталитетам народов Казахстана. И здесь ученые Казахстана ориентируется на программные положения Всемирной декларации по образованию и Конвенцию о правах ребенка, решительно изменяющих понятие «базовое образование». Если ранее имелись в виду, прежде всего, грамотность и освоение фундамента наук, то в настоящее время базовое образование подразумевает знание и обучение человеческим ценностям: добру, справедливости, любви, ненасилию, счастью, нравственно-эстетическому поведению.

В Послании Президента РК народу Казахстана говорится, что «Важно усилить воспитательный компонент процесса обучения, патриотизм, нормы морали и нравственности, межнациональное согласие и толерантность, физическое и духовное развитие, законопослушание – эти ценности должны прививаться во всех учебных заведениях, независимо от формы собственности». Ведущая роль в осуществлении всего этого принадлежит педагогам, именно они несут в общество общечеловеческие ценности, живущие в сердце: совесть, любовь, сострадание. Они дают ребенку самый важный дар – это способность найти в своем сердце вечные нравственно-духовные ценности, присущие каждому человеку, и обрести истинное счастье, гармонию и покой. Воспитание детей – это огромные инвестиции в будущее. Мы должны подходить в этом вопросе именно так и стремиться дать нашим детям лучшее образование. Духовно-нравственное образование подрастающего поколения – это организованная и целенаправленная деятельность, направленная на формирование высших нравственных ценностей у учащихся, как патриотов и будущих защитников Родины. В.А. Сухомлинский писал: «Самый лучший учитель для ребенка тот, кто, духовно общаясь с ним, забывает, что он учитель, и видит в своем ученике друга,единомышленника. Такой учитель

знает самые сокровенные уголки сердца своего воспитанника, и слово в его устах становится могучим орудием воздействия на молодую, формирующуюся личность. От чуткости учителя к духовному миру воспитанников как раз и зависит создание обстановки, побуждающей к нравственному поведению, нравственным поступкам» .

В настоящее время мы переживаем один из непростых исторических периодов. И самая большая опасность, подстерегающая наше общество сегодня, - не в развале экономики, не в смене политической системы, а в разрушении личности. Материальные ценности доминируют над духовными, поэтому у детей искажены представления о доброте, милосердии, великодушии, справедливости, гражданственности и патриотизме. Сегодня школа переживает драму воспитания. Рассыпались на глазах многие идеалы и ценности. Сегодня подрастающее поколение часто обвиняют в бездуховности, безверии, агрессивности, поэтому проблема духовно- нравственного воспитания так актуальна.

Актуальность проблемы нравственного воспитания связана с четырьмя положениями:

•**Во-первых**, наше общество нуждается в подготовке широко образованных, высоко нравственных людей, обладающих не только знаниями, но и прекрасными чертами личности.

•**Во-вторых, в** современном мире маленький человек живет и развивается, окруженный множеством разнообразных источников сильного воздействия на него как позитивного, так и негативного характера, которые ежедневно обрушиваются на неокрепший интеллект и чувства ребенка, на еще только формирующуюся сферу нравственности.

•**В-третьих**, само по себе образование не гарантирует высокого уровня нравственной воспитанности, ибо воспитанность - это качество личности, определяющее в повседневном поведении человека его отношение к другим людям на основе уважения и доброжелательности к каждому человеку.

• **В-четвертых**,вооружение нравственными знаниями важно и потому, что они не только информируют ребенка о нормах поведения, утверждаемых в современном обществе, но и дают представления о последствиях нарушения норм или последствиях данного поступка для окружающих людей.

В современных условиях вхождения Казахстана в мировое образовательное пространство, разработки и внедрения национальной модели образования необходимо сохранение уникальности отечественной педагогической мысли и использование ее воспитательного потенциала в формировании ценностных ориентаций детей и молодежи.

В целях обеспечения духовного развития народа, в практике формирования ценностных ориентаций подрастающего поколения целесообразно использовать основы принципа Жеті Ата и родственных связей, опираться на прогрессивные идеи народно-педагогического опыта.

Нельзя не отметить, что воспитание как целенаправленная деятельность школы отошла на второй план, стала следствием отказа от прошлой идеологической направленности в системе образования. Тогда как пропаганда жестокости и насилия со страниц модных журналов и газет, со страниц Интернета, с экранов телевизоров растлевает души нашей молодежи, заполняя их безнравственностью.

Основным источником нравственного опыта является учебная деятельность. Нравственное развитие воспитанников на уроках осуществляется через содержание программного и дидактического материала, самой организацией урока.

При умелой организации и учебной, и внеучебной деятельности у учащихся формируются основы нравственного поведения, духовной культуры.

Ыбырай писал: «Знания человека являются результатом познания действительности. Они приобретаются людьми в жизненном опыте». В «Словах назидания». Абай, обращаясь к подрастающему поколению, призывал: «Сила человека заключается в его разуме и знаниях. Справедливость - мать всех благодеяний. Понятия совесть и честь исходят от справедливости. Стремление к благотворительности порождается умением довольствоваться малым. Не теряйте чувства справедливости, не уставайте творить добро. Без справедливости нет ни веры, ни человечности. Искусство – вот подлинное, неиссякаемое богатство, учиться ему - самое благородное дело. Знания должны служить справедливости. Человек обязан быть благодетельным и не только восхищаться благотворительностью других, но и самому неустанно творить добро».

Очень высоко оценивал нравственное воспитание Л.Н. Толстой: "Из всех наук, которые должен знать человек, главнейшая есть наука о том, как жить, делая как можно меньше зла и как можно больше добра".

В среднем и старшем звене, независимо от того к какому циклу относится учебный предмет (гуманитарный, естественно-математический) обязательно уделяется внимание духовно-нравственному воспитанию школьников. Причем происходит это ненавязчиво, порой незаметно для детей.

Проводятся нетрадиционные типы уроков, в частности интегрированные, что не только способствует активизации познавательной деятельности детей, но и развивает их творческие способности, обогащает учеников разносторонними и глубокими знаниями В 5 классе я с учителем самопознания проводили интегрированный урок по сказке Андерсена "Дикие лебеди" по теме "Доброта"Колоссальные потенциальные возможности для нравственного влияния на учащихся имеет учебный материал по литературе и русскому языку. В нём содержится большое количество морально-этических суждений. На уроках преподаватель напрямую выводит учеников на осмысление отношений к человеку и обществу.

Духовно-нравственное и патриотическое значение классической литературы не определяется непосредственной проповедью в ней нравственных и патриотических идей, подобно тому, как ее этическое значение не определяется какими-либо заключающимися в литературных произведениях моральными истинами. Многие смотрят на духовно-нравственное и патриотическое значение литературы именно с такой точки зрения, что в ее содержании есть и духовно-нравственная и патриотическая идеи. Литература обращается к читателям с нравственно-общественными проблемами, но не дает на них конкретные ответы, а ищет их вместе с читателями. Какая бы из этих проблем нас не волновала, мы всегда сможем открыть произведение и найти опору, поддержку, совет. Только надо нам, учителям, постараться помочь читателям - ученикам в этом разобраться.

Одним из путей воспитания нравственности в душе ребенка является литература.

Огромная роль в воспитании чувства патриотизма и гражданственности принадлежит нам, учителям русского языка и литературы. Проблема духовно-нравственного и патриотического воспитания особо остро стоит перед филологами. Мы имеем очень сильное оружие – слово, художественную речь, книгу. А «Книга,- по словам А. И. Герцена, - это духовное завещание одного поколения другому, совет умирающего старца юноше, начинающему жить, приказ, передаваемый часовым, отправляющимся на отдых человеку, заступающему на его место». Мы имеем богатейшей материал для воспитания юных сердец, обращаясь каждый день к бессмертным творениям человеческой мысли.

Программы по литературе, какой бы класс мы ни взяли, каждое произведение любого исторического периода поднимает, прежде всего, нравственные проблемы. Чтобы не прервать эту нравственную воспитательную линию, сохранить преемственность в изучении различных произведений, нам предоставляется возможным выстроить своеобразную программу воспитания высоких нравственных и патриотических качеств через изучение рекомендованных произведений, в том числе и на уроках внеклассного чтения. Гуманистическая педагогика строит школу развития, где педагогический и воспитательный процессы рассматриваются как синонимы. А ведущая роль по-прежнему отводится уроку. От его построения зависит и результативность, в том числе и воспитательная. Война воспринимается не как подвиг, не как геройство, а как проверка на человечность, просто как жизнь, пусть неимоверно тяжелая. Книги о войне несут огромный воспитательно-патриотический заряд. Они о беззаветной стойкости нашего народа. В лучших произведениях о войне мы находим ключ к решению проблем сегодняшнего дня, прежде всего проблем нравственных. Эти книги заставляют гордиться своей страной, своим народом, помогают понять самого себя, осознать значение каждого человека, заставляют искать свое место в жизни, по–доброму относиться к окружающим людям. В том-то и смысл пророческого служения нашей литературы: напоминать нам постоянно, «что есть истина», помогать нам в ее постижении, в этом нелегком духовном делании, используя исторический и духовный опыт, накопленный нашими предшественниками; пробудить наше сознание к решению “вечных” проблем, предостеречь от неправильных путей. Вот несколько примеров.

Задача учителя на уроках – сформировать у учащихся потребность размышлять над подобными вопросами, донести до сознания детей мысль, что русская литература может стать помощницей в осмыслении многих вопросов духовного порядка. Привить вкус к чтению лучших произведений классической литературы - значит уберечь ребенка от многих неурядиц на его жизненном пути.

Русский язык как учебный предмет несет чрезвычайно высокую духовную и познавательную ценность: привитие чувства любви к родному языку, осмысление общечеловеческих ценностей, воспитание личности с высоким чувством патриотизма. Любовь к родному языку - одно из проявлений патриотизма. Ещё К. Д. Ушинский говорил, что язык народа является полнейшим отражением родины и духовной жизни народа

В 5 классе по обновлённому содержанию образования включён раздел "Культура: язык и общение", "Жизненные ценности", а в курсе 7 класса изучаем разделы: "Знания", "Молодёжная культура: Интернет и социальные сети", "Социальная защита бездомных", "День Победы", "Если бы я правил миром…", где учащиеся предлагали свои пути решения проблем для того, чтобы изменить мир в лучшую сторону. Уроки культуры речи, например: «Молодежный сленг: «за» и «против» учат бережно относиться к языку, ведь культура речи – это часть общей культуры человека.

На уроках русского языка при изучении Синонимов и Антонимов сопоставляются нравственные понятия сострадание, уважение, стыд, память, миролюбие и эгоизм, гордыня, самовлюбленность, тщеславие. Учимся писать эссе на морально – этические темы "Что такое счастье?" « Семейные реликвии», «Самый дорогой человек», «Ничего нет на свете страшнее равнодушия», «Имеет ли человек право на месть?»

Большое воспитательное значение имеют пословицы, которые можно использовать при изучении различных тем в процессе всего обучения русскому языку: «Тире между подлежащим и сказуемым» (8 кл.) – «Родная сторона - мать, чужая – мачеха»; «Родина - мать, умей за неё постоять»; “Прилагательные полные и краткие” (5 кл.) – «Своя земля и в горести мила»; «Глупа та птица, которой своё гнездо не мило»; “Степени сравнения имен прилагательных” (6 кл.) – «Родина краше солнца, дороже золота»; «Любовь к Родине сильнее смерти» и т.д. На роках в воспитательных целях проводим работу со словарём, выполняя различные задания: Прочитайте в “Школьном толковом словаре” и “Словаре иностранных слов” словарные статьи, посвященные слову патриот, патриотизм”. Чем различается материал словарных статей? Прочитайте в словаре словарные статьи, посвященные словам родина, герой, героизм, отвага, доблесть, мужество. Что объединяет эти слова?

Мы, учителя, независимо от того, какой предмет мы преподаём, сеем зерна разума и доброты. Но если после наших уроков учащиеся станут хоть немного чище, добрее душой друг к другу и окружающим людям, если понятия долг, честь, ответственность, порядочность, патриотизм не останутся для многих фразой из книги, то учитель может считать свою задачу выполненной. Хочется надеяться, что, попав в сложную жизненную ситуацию, ребята уже будут иметь некоторый духовный опыт, пусть даже и приобретенный на уроках русского языка и литературы

Закончить мне бы хотелось справедливыми словами великого философа Востока Аль-Фараби, который еще тысячу лет назад писал, что «знания без воспитания рушат судьбу человечества».
Важная истина заключается в том, что если нет доброго воспитания, то рухнет даже могущественное государство.

Литература.

1.Назарбаев Н.А. Ежегодное Послание казахстанскому народу «Казахстан 2050»
2. Сухомлинский В.А. Избранные педагогические сочинения в 5 томах. - М., 1980г, т 4, с 34
3. Ы. Алтынсарин, И. Избранные произведения. - Алма-Ата, 1957. с 302
4. Абай. Слова назидания. - Алматы, 2015., с 222
5. Толстой Л.Н. Полн. собр. соч.в 90 т: М.: Гос. изд-во худож. лит., 1929 – 1958 Т. 64. С. 95.
6. Азбука нравственного воспитания: Пособие для учителя. / Под ред. И.А. Каирова, О.С. Богдановой.– М.: Просвещение, 1997– 17с
7.Калюжный А.А. Роль учителя в нравственном воспитании школьников. А-а, 1998;с 24.

Абдуалиева А.Т.
воспитатель
РК г.Актобе Ясли - сад № 25 «Ерке»

ИНКЛЮЗИВНОЕ ОБРАЗОВАНИЕ: ПУТЬ К РАВНЫМ ВОЗМОЖНОСТЯМ

Аннотация

Современное общество стремится к созданию условий для полноценной жизни всех своих членов, вне зависимости от их способностей и особенностей. Инклюзивное образование является неотъемлемой частью этого стремления, предлагая равные возможности для обучения и развития всем детям, включая детей с особыми образовательными потребностями. Данная статья рассматривает современные вызовы и перспективы развития инклюзивного образования.

Инклюзивное образование – это концепция, которая предоставляет каждому ребенку, независимо от его способностей и особенностей, возможность получить качественное образование в общеобразовательной школе.

Это не просто включение детей с особыми потребностями в общее образовательное пространство, но и создание условий для их успешной интеграции и развития в равных с другими детьми условиях.

Основные принципы инклюзивного образования:

1.Равенство: Все дети имеют право на качественное образование, независимо от их особенностей.

2.Принятие: Каждый ребенок уникален, и его особенности следует принимать и учитывать.

3. Включение: Все дети должны иметь возможность учиться вместе, создавая инклюзивное образовательное пространство.

4.Доступность: Образование должно быть доступно всем детям, в том числе детям с особыми потребностями.

5.Индивидуализация: Образовательный процесс должен быть адаптирован к индивидуальным потребностям каждого ребенка.

Преимущества инклюзивного образования:

1.Развитие толерантности и уважения к разнообразию: Дети с разными особенностями учатся вместе, что способствует развитию толерантности, уважения к разнообразию и принятию отличий.

2.Повышение качества образования для всех детей: Инклюзивное образование стимулирует развитие инновационных методов обучения, которые являются эффективными как для детей с особыми потребностями, так и для детей без особенностей.

3. Создание более справедливого и доступного общества: Инклюзивное образование помогает формировать более справедливое и доступное общество, где каждый человек имеет равные возможности для реализации своего потенциала.

Практические аспекты инклюзивного образования:

1.Специальные образовательные программы: Разработка и внедрение специальных образовательных программ, учитывающих особенности развития детей с особыми потребностями.

2.Индивидуальные образовательные траектории: Создание индивидуальных образовательных траекторий для каждого ребенка, учитывая его индивидуальные потребности и возможности.

3. Обучение педагогического состава: Проведение специализированных тренингов и курсов по инклюзивному образованию для педагогического состава.

4. Создание доступной среды: Обеспечение доступности образовательного пространства для детей с особыми потребностями (пандусы, лифты, специальные столы, стулья и т.д.).

5. Сотрудничество с родителями: Активное включение родителей в образовательный процесс, создание прозрачной системы информации и поддержки.

Инклюзивное образование – это не просто модель образования, но и философия, которая утверждает равенство и принятие разнообразия. Это путь к созданию более справедливого и доступного общества, где каждый ребенок имеет возможность раскрыть свой потенциал и стать успешным членом общества.

Даулетбаева Г.Т.
воспитатель
РК г.Актобе Ясли - сад № 25 «Ерке»

ДУХОВНО-НРАВСТВЕННОЕ ОБРАЗОВАНИЕ: ФОРМИРОВАНИЕ ЛИЧНОСТИ В КОНТЕКСТЕ ЦЕННОСТЕЙ

Современный мир, характеризующийся стремительными изменениями и информационным перенасыщением, требует от человека не только высокой квалификации, но и развитых духовно-нравственных качеств. В этой связи духовно-нравственное образование становится ключевым фактором гармоничного развития личности, способной к самореализации в социальном контексте и внесению вклада в общественное благо. Духовно+нравственное образование является неотъемлемой частью системы образования, способствующей формированию у человека нравственных ценностей, духовных ориентиров, патриот изма и толерантности. В условиях глобализации и информационной свободы особое значение приоб ретает воспитание духовной и нравственной ответственности, способности к критическому мышлени

ю и самостоятельному выбору жизненных путей.
Ключевые направления духовно-нравственного образования
*** Формирование ценностных ориентиров:**
определение и осмысление ключевых ценностей человеческой жизни, таких как добро, справедливо сть, честность, любовь, сострадание, патриотизм, толерантность.
*** Развитие нравственных качеств:**
воспитание человечности, ответственности, сознательности, самодисциплины, способности к сопереж иванию и эмпатии.
*** Приобщение к культурному наследию:**
знакомство с историей, литературой, искусством, народными традициями, развивая чувство принадл ежности к своей культуре и народу.
*** Формирование гражданской позиции:** воспитание гражданственности, патриотизма, уважения к законам и государственным симв олам, способности к активному участию в общественной жизни.
Эффективные методы и подходы
*** Интерактивные методы обучения:** дискуссии, проекты, ролевые игры, кейс-стади, способствующие активному включению в образовательный процесс, развитию критического м ышления и компетенций работы в команде.
*** Использование художественной литературы:** чтение классических и современных произведений, способствующих формированию нравственных ценностей, развитию эмпатии и критического мышле ния.
*** Взаимодействие с семьей:** совместные мероприятия, консультации, родительские собрания, направ ленные на создание единого воспитательного пространства, способствующего гармоничному развити ю личности.
*** Применение современных технологий:** информационные ресурсы, мультимедийные презентации, онлайн+платформы, способствующие привлечению внимания и увеличению мотивации учащихся. Духовно+нравственное образование - это не только знание моральных норм и ценностей, но и фор мирование способности применять их в жизни, принимать ответственные решения, строить гармони чные отношения с окружающим миром. Важно помнить, что это длительный процесс, требующий системного подхода и усилий всех участников образовательного процесса. Духовно+нравственное образование - это инвестирование в будущее. Формируя у подрастающего по коления сильный нравственный стержень, мы вкладываем в их способность к созиданию, творчеств у, созданию гармоничного и справедливого общества.

Досова Г.П.
воспитатель
РК г. Актобе Ясли - сад № 25 «Ерке»

РАННЕЕ РАЗВИТИЕ ДЕТЕЙ: ПОТЕНЦИАЛ И ВОЗМОЖНОСТИ

Раннее развитие детей (дошкольный возраст) - период интенсивного роста и развития, когда закладываются фундаментальные основы личности, формируется интеллект, развиваются речь, мышление, творческие способности и социальные навыки. Этот период является критическим для дальнейшего успешного развития ребенка. Современный мир характеризуется быстрыми изменениями, информационным перенасыщением и вы сокими требованиями к качествам личности. В этих условиях раннее развитие детей становится осо бо актуальным, поскольку закладывает основы для успешной адаптации к жизни в обществе, самор еализации и созидательной деятельности.
Ключевые направления раннего развития
***Интеллектуальное развитие:** формирование мышления, памяти, внимания, речи, логики, способно сти к решению проблем.

***Социальноэмоциональное развитие:** формирование эмоциональной интеллектуальности, социальны х навыков, умения строить отношения с окружающими, развивать эмпатию и сострадание.
***Физическое развитие:** формирование двигательной активности, координации, ловкости, выносливо сти, здоровья.
***Творческое развитие:** стимулирование фантазии, воображения, творческих способностей в разных областях (музыка, рисование, лепка, конструирование).
Эффективные методы и приемы работы
***Игровая деятельность:** игра является ведущим видом деятельности в дошкольном возрасте, позво ляя детям познавать мир, развивать мышление, речь, социальные навыки и творческие способности.
***Обучение в игровой форме:** использование игровых методов в процессе обучения делает его бол ее интересным, эффективным и доступным для детей.
***Развивающие занятия:** специально организованные занятия, направленные на развитие конкретны х навыков и способностей (речь, мышление, логика, творчество).
***Чтение:** знакомство с книгами, чтение сказок, стихов, рассказов развивает речь, воображение, мы шление, пополняет словарный запас.
***Музыка:** слушание музыки, пение, игры с музыкой развивают эмоциональную сферу, чувство рит ма, творческие способности.
***Творческая деятельность:** рисование, лепка, конструирование, танцы, театральные игры способств уют развитию фантазии, воображения, мелкой моторики, творческих способностей.
***Взаимодействие с семьей:** сотрудничество с родителями, совместные мероприятия, консультации помогают создать единую систему воспитания и развития ребенка. Создавая благоприятные условия для гармоничного развития ребенка в дошкольном возрасте, мы в кладываем в его успешную адаптацию к жизни в обществе, его самореализацию и вклад в созидат ельное будущее.

Раннее развитие детей это не только подготовка к школе, но и формирование гармоничной личности, способной к успешн ой адаптации к жизни в обществе и внесению вклада в его процветание. Важно помнить, что это длительный и сложный процесс, требующий согласованных усилий всех участников воспитательног о процесса.

Абикенова А.Т
Педагог-шебер
М.Өтебаев атындағы жоғары жаңа технологиялар колледжі
Қазақстан Республикасы, Шымкент қаласы

ИНКЛЮЗИВТІ БІЛІМ БЕРУ

Инклюзивті оқыту- барлық балаларға мектепке дейінгі оқу орындарында, мектепте және мектеп өміріне белсене қатысуыға , адамдармен қарым –қатынасына қажетті қабілеттілікті дамытуға мүмкіндік береді.

Қазіргі жас ұрпақ біздің болашағымыз. Бұл жас ұрпақтардың ішінде қарапайым балаларды, мүмкіндігі шектеулі балалар да бар. Ендеше бұл балаларды бөлмей, бәріне бір көзқараспен қарайық, олардың болашағына жол ашуға көмектесейік. Әрине бұл жеңіл емес.

Инклюзивті оқытуда балалардың деңгейі, жасы міндетті түрде ескртілуі керек.

Инклюзивті білімнің басты принциптері:Баланың қабілеттері немесе жетістіктері үшін бағаланбауы керек. Қандай болмасын, әрбір бала сезініп, ойлай алады, әрбір бала қарым-қатынас жасауға, өздерін естіртуге құқылы.

Адамдар бір-біріне қажет. Қоғам осылай құрылады. Нағыз білім нақты қатынастармен жүзеге асырылуы керек. Барлық балаларға қолдау мен достық қажет. Кемтар балалардың білім деңгейін көтеріп, өмірге қажетті білім дағдысын тәртібін қалыптастыруға байланысты түрлі шаралар жасалуда.

Бұл балаларды оқытатын мұғалімдердің алдында екі түрлі міндет қойылады:

1. Баланың мектепке дайындығын анықтау.
2. Тәрбиесіндегі кемістігін жою

3. Сабақты жүйелі жоспарлау.

Осындай ерекше оқитын балаға сабақ беретін мұғалім алдымен баланың даму ерекшелігін анықтайтын тесттер арқылы ойынның, қиялының, зейіннің тұрақтылығын анықтап алу керек. Сабақ барсында баланың тіл мүкісін, қолының буындарының қимылын, саусақтарының моторикасын дамытуға ерекше көңіл бөліп отыру қажет. Ол үшін қазіргі таңда қолданылатын көптеген дамыту жаттығуларына пайдалануға болады.

Солардың бірінешеуін ұсынамын:

1. «біркелкі пішіндерді сана» - Пішіндерді танып, топтастыра білуге үйрету. Ойлау қабілетін, қол қимылын жаттықтыру.

2.«Қандай пішін жетіспейді» - Геометриялық пішіндерді атай білуге үйрету.Қай пішін жетпейтінін тапқызу.

Егер жалпы білім беретін ордаларда жоғарыда айтылған ұсынылымдарды есепке алып, сол бойынша инклюзивті білім беретін болса, мүмкіндігі шектеулі балалар да басқа балалардан қалыс қалмайтыны хақ.

Инклюзивті білім берудің негізгі принциптері:

1. Қол жетімділік. Барлық балалар, физикалық, интеллектуалдық, әлеуметтік, эмоционалдық, тілдік немесе басқа да ерекшеліктеріне қарамастан, жалпы білім беретін мекемелерге бара алуы керек.
2. Білім беру ортасын бейімдеу. Мектептер оқу бағдарламаларын, оқыту әдістері мен формаларын барлық оқушылардың қажеттіліктеріне бейімдеуі керек, керісінше емес.
3. Кемсітпеушілік. Оның ерекшеліктеріне байланысты білім алу құқығында ешкім шектелмеуі керек.
4. Қатысу және қатысу. Ерекше қажеттіліктері бар оқушылар өз құрдастарымен қатар мектеп өміріне белсенді қатысуы керек.

Инклюзивті білім берудің көптеген артықшылықтары бар:

- Дені сау балаларда төзімділік пен Эмпатияны дамыту.
- Ерекше қажеттіліктері бар оқушылардың әлеуметтік бейімделуін арттыру.
- Дамудағы бұзылуларды ерте анықтау және түзету.
- Экономикалық тиімділік, өйткені инклюзивті ортада оқыту мамандандырылған мекемелерге қарағанда арзанырақ.

Инклюзивті білім беруді енгізу бірқатар қиындықтарға тап болады:

- Мұғалімдердің дайындығы жеткіліксіз.
- Қажетті материалдық-техникалық қамтамасыз етудің болмауы.
- Ерекше қажеттіліктері бар оқушыларға қатысты психологиялық кедергілер.

Бұл мәселелерді шешу үшін көп күш қажет, бірақ олар ақталады, өйткені инклюзия барлық адамдар үшін шынымен әділ және қол жетімді қоғам құрудың кілті болып табылады.

Инклюзия тек білім беру ғана емес, сонымен бірге барлық адамдар, физикалық, интеллектуалдық, әлеуметтік, эмоционалдық, тілдік немесе басқа да ерекшеліктеріне қарамастан, өмірдің барлық салаларына толықтай қатыса алатын қоғам құруға бағытталған кеңірек әлеуметтік тұжырымдама екенін ұмытпауымыз керек. Тек осындай жан-жақты тәсіл қоғамның әрбір мүшесі үшін нақты теңдік пен әділеттілікті қамтамасыз ете алады.

Осыған байланысты өзімнің сабағымда қолданылып жүрген кейбір элементтерді ұсынып отырмын:

Сейчас предлагаю вам следующее задание: уберите лишнюю фигуру.

На экране:

1.рис

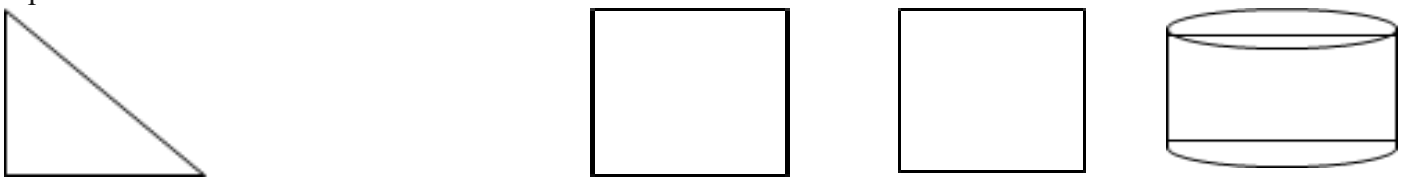

2.рис

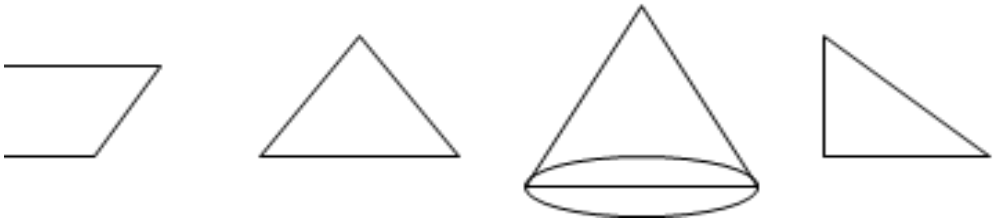

(студенты):

1. В первом примере лишний треугольник. Так как из прямоугольника и квадрата при их вращении получается цилиндр.
2. Во втором примере лишний ромб, так как из треугольников при их вращении.
№2.Найти фигуры шар,цилиндр,конус

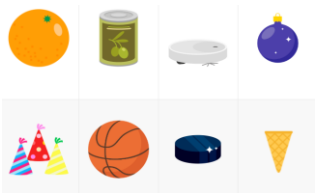

№2.Бас киімдер арқылы бала қандай фигура көріп тұрғанын сұрау:

1. ***Троттуар*** – небольшая шляпа к выходному (уличному) Западноевропейскому костюму, вероятно, произошла от выражения “прогуливаться по тротуару”.
2. ***Феска*** – популярный на Ближнем и Среднем Востоке головной убор ввиде войлочного колпака со срезанной верхушкой и украшенной шёлковой нитью. Своё название получила по образу Фес-мароканскому городу. В близи этого города росла ягода с тёмно красным соком, которым окрашивали в прошлом и мусульманские фески.
Фески мужчин отличаются чёрной или голубой кистью. У женских фесок кисти нередко золотые и с жемчугом.
3. ***Эннен*** – головной убор, который носили в Европе во второй половине 18 века. Но во многих странах был запрещён. В России всякого, кто ослушивался, били по голове.
Эннен делали из жёсткой бумаги или накрахмаленного льна, натягивали шёлк и другую дорогую ткань. Чем знатнее была дама, тем выше был её Эннен. Принцессы носили Эннен высотой в один метр. Эннены продержались в моде около 100 лет.
4. ***Убрус*** – узкий платок, головное полотенце, старинный русский головной убор, на каркасе-усечённый конус.
5. ***Цилиндр*** – головной убор. Носили мужчины в прошлом веке.
6. ***Боярка*** – русский головной убор. Шапки наших царей.
7. ***Панама*** – это соломенная шляпа у народов Дальнего Востока.
8. ***Тюбетейка*** – (вершина) круглая, или островерхая шапочка с вышитыми и тканными узорами. Национальный головной убор народов Средней Азии.
9. ***Строительная каска*** – ввиде полусферы.
10. ***Канотье*** – соломенная шляпа с прямыми полями. Родом из Франции, где сначала её носили только моряки “cannot”, по-французски “лодка”. Канотье были в моде с начала 1890 до 1920 годов.

Қорытынды :

Инклюзивті білім-бұл қазіргі қоғамның гуманистік құндылықтарынан туындаған уақыт талабы. Бұл әр адам өз әлеуетін жүзеге асыра алатын инклюзивті, қол жетімді және әділ әлем құрудың қажетті шарты.Инклюзивті білім беру үрдісінде педагог кәсібилігінің жаңа тұрпаты оқушының материалды меңгеру стандартын түрлендіру әдістемесімен анықталады. Ерекше білім қажеттігі бар баланың оқу материалын меңгеру стандартын түрлендіру келесі әрекеттерден көрінеді:

– сыныптың өзге оқушыларымен қатар барлық үрдістерге қатыса алады;
– өзіне арналған жеке білім траекториясын негізге алады;
– ұзақ мерзімді мақсаттар мен тікелей міндеттерді орындайды

Мұғалімдер ерекше баланы қалыпты ортаға қосу үрдісінің жеңіл өтіп, нәтижелі болуы үшін орындауы тиіс:
– оқу құралдарын түрлендіру,
– оқу материалдарын
– оңтайландыру,
– оқыту формаларын оңтайландыру,
– білімді бағалау әдістерін оңтайландыру.

Балаларды бір-бірінен айыратын кедергілерді барынша жою үшін тұтас қоғам боп атсалысу және осы жолда әрбір қазақстандықтың белсенділігіне сүйену стратегиялық маңызы зор қадам. Бұл міндетті жүзеге асыру үшін халықтың жоғары саналылығы, жаппай жанашырлығы, руханиадамгершілік дамуы белсендендірілуі шарт. Қоғамдық сананы ояту бағытында мемлекет тарапынан атқарылып жатқан іс-шаралар білім беру тетіктерін жақсарту, инновацияларды барынша тарту, адами капитал сапасын көтерумен қатар, мұғалімдердің біліктілігін арттыруды алдыңғы орынға шығарады. Қазіргі мұғалім замана көшінен бір қадам алда жүретін озық ойлы, мейірбан, үлкен жүрек иесі бола білуі арқылы қоғамда өз орны мен әлеуметтік мәртебесін анықтайды.

Әдибиеттер:

1. «Болашаққа бағдар – рухани жаңғыру» жалпыхалықтық идеясы: Назарбаев Н.Ә. Болашаққа бағдар: рухани жаңғыру // Егемен Қазақстан». - А., 2017.
2. Қазақстан Республикасының «Білім туралы» Заңы (өзгертулер мен толықтырулармен). – А., 2017. – 72 б.
3. ҚР білім беруді және ғылымды дамытудың 2016-2019 жылдарға арналған мемлекеттік бағдарламасы. – А., 2016. – 61 б.
4. Қазақстан Республикасында инклюзивті білім беруді дамытудың тұжырымдамалық тәсілдері. – Астана: Ы.Алтынсарин атындағы Ұлттық білім академиясы, 2015. – 14 б.
5. «Даму мүмкіндіктері шектеулі балаларды психологиялық-педагогикалық қолдаудың әдістемелік ұсынымдарын бекіту» туралы ҚР БжҒМ 2011ж. № 524 бұйрығы. – Астана, 2011. – 24б.

Сайдикаримов У.А
«№57 И.Панфилов атындағы жалпы білім беретін мектеп» КММ

РУХАНИ-АДАМГЕРШІЛІК БІЛІМ

Қазақстан қоғамындағы өскелең ұрпақтың рухани-адамгершілік білімі мен тәрбиесі жалпыадамзаттық, жалпыұлттық тұлғалық құндылықтардың үйлесімді жинақталуына бағытталған.

Рухани байлығымыз ұлтымыздың әдет-салты, мәдениеті, әдебиеті, өнері, тарихында жатыр. Бүгінгі тәрбие ісінің міндеті – сол ұлттық байлықты жаңаша озық ұстанымдармен байланыстыра алып, рухани бай, жан-жақты дамыған жеке, дарынды тұлғаны зерттеп, дамытып, қалыптастырып, әр баланың өзіне-өзінің сенімін нығайтып, өзіне-өзінің жол ашуына мүмкіншілік жасау. Адамгершілік-адамның рухани байлығы, болашақ ұрпақты ізгілік бесігіне бөлейтін руханиат дәуіріне жаңа қадам болып табылады. Ол тұлғаның қоғамдық бағалы қасиеттерімен сапалары, қарым-қатынастарында қалыптасады. Адамгершілік қоғамдық сананың ең басты белгілерінің бірі болғандықтан, адамдардың мінез-құлқы, іс-әрекеті, қарым-қатынасы, көзқарасымен сипатталады. Олар адамды құрметтеу,оған сену, әдептілік, кішіпейілділік, жанашырлық,іздеттілік, инабаттылық, қарапайымдылық т.б. Адамгершілік ең жоғарғы құндылық деп қарайтын жеке адамның қасиеті,адамгершілік және психологиялық қасиеттерінің жиынтығы.

Адамгершілік дегеніміз – адамдардың гуманизм принциптерін бейнелейтін моральдық қасиет. Ол адалдық, шыншылдық, әдептілік, жанашырлық пен сенім сияқты қасиеттерді қамтиды. Тұлға бойында адамгершілік қасиеттерді қалай анықтауға болады?

Жеке тұлғаның адамгершілік деңгейіне мінездеме: адамгершілігі мол тұлға дегеніміз-бойында жауапкершілігі бар, қоршаған ортаға, өзіне сыйластықпен қарайтын, өз қызығушылығын басқаның қажетімен байланыстыра алатын, яғни өз мүддесін әлеумет мүддесімен теңестіре білу қабілеті бар адам, яғни адамгершілік қасиет дегеніміз – тұлғаның өз мүддесін әлеумет мүддесімен теңестіре білуі. Бұл мінездеме салыстырмалы түрде және адами құндылықтардың деңгейлік көрсеткіші түрінде көрінеді.

Тұлғаның адамгершілік деңгейін өлшеу көрсеткіштері: өзіндік түйсігі, отбасылық түйсігі, ұлттық түйсігі, жалпыадамзаттық түйсігі, әлемдік түйсігі, құзырлылығы.

Оқушының адамгершілік-рухани мәдениеті деңгейінің диагностикалық белгілері:

- жоғары деңгей: рухани дүниесі терең, әсемдікті, көркемдікті бағалай білетін, адамгершілік-рухани тағылымдарды толық меңгеріп, өз бойында көрсете білген тұлға;
- ортаңғы деңгей: белгіленген көрсеткіштер орта деңгейде қалыптасқан, адамгершілік құндылықтарды түсінгенімен, дұрыс шешімін таба алмай, тәрбиелеушіден көмек күтетін тұлға;
- төменгі деңгей: адамгершілік-рухани мәдениеті төмен дәрежеде қалыптасқан, рухани-ізігілікті қасиеттерді, өмір әсемдігін мойындағанымен жоғары ұмтылысы жоқ тұлға.

Адамгершіліктің негізі мінез-құлық нормалары мен ережелерінен тұрады. Олар адамдардың іс-қылықтарынан, мінез-құлықтарынан көрінеді, моральдық өзара қарым-қатынастарды басқарады. Отанға деген сүйіспеншілік, қоғам игілігі үшін адам еңбек ету, өзара көмек, сондай-ақ қоғамға тән адамгершіліктің өзге де формалары, бұл-сананың, сезімдердің, мінез-құлық пен өзара қарым-қатынастың бөлінбес элементтері, олардың негізінде қоғамымыздың қоғамдық-экономикалық құндылықтары жатады.

Баланың өмірге белсенді көзқарасының бағыты үлкендер арқылы тәрбиеленеді. Тәрбиелеу, білім беру жұмысының мазмұны мен формалары балалардың мүмкіндігін ескеру арқылы нақтыланады. Адамгершілікке, еңбекке тәрбиелеу күнделікті өмірде, үлкендердің қолдан келетін жұмысты ұйымдастыру процесінде, ойын және оқу ісінде жоспарлы түрде іске асады. Тәрбиешінің ең бастапқы формалары педагогтың балалармен мазмұнды қатынасында, жан-жақты іс әрекетінде, қоғамдық өмірдің құбылыстарымен танысу кезінде, балаларға арналған шығармаларымен, суретшілер туындыларымен танысу негізінде іске асады. Мұндай мақсатқа бағытталған педагогтық жұмыс еңбек сүйгіштікке, ізгілікке, ұжымдық пен патриотизм бастамасына тәрбиелеуге, көп дүнеині өз қолымен жасай алуды және жасалған дүниеге қуана білуді дамытуға, үлкендер еңбегінің нәтижесін бағалауға тәрбиелеуге мүмкіндік жасайды. Балаларда ортақ пайдалы жұмысты істеуге тырысу, бірге ойнау, бір нәрсемен шұғылдану, ортақ мақсат қою және оны жүзеге асыру ісіне өздері қатысуға талпыныс пайда болады. Мұның бәрі де баланың жеке басының қоғамдық бағытын анықтайды, оның өмірге белсенді ұстанымын бірте-бірте қалыптастырады.

Әр баланың жеке басы- оның моральдық дамуы үшін қамқорлық жасау- бүгінгі күннің және алдағы күндердің талабы, оған педагогтың күнделікті көңіл бөлуі талап етіледі.

Адамгершілік тақырыбы-мәңгілік. Ол ешқашан ескірмек емес. Жас ұрпақтың бойына адамгершілік қасиеттерді сіңіру ата-ана мен ұстаздардың басты міндеті. Адамгершілік әр адамға тән асыл қасиеттер. Адамгершіліктің қайнар бұлағы - халқында, отбасында,олардың өнерлерінде, әдет-ғұрпында. Әр адам адамгершілікті күнделікті тұрмыс-тіршілігінен, өзін қоршаған ортадан бойына сіңіреді.

Рухани адамгершілік білім-адам жанының тереңінде орын алатын құбылыс.Ал әр адамның жан дүниесі тек сүйіспеншілікке ғана құшақ жаяды.Өзін-өзі тану мұғалімі оқытпайды,білімді дайын күйінде ұсынбайды ,ол оқушылардың даму бағдарын сыртқы әлемді танып білуден өзінің ішкі жан дүниесіненің шексіз әсемдігін ашуға бағыттайды.Оқушылар өздерінің ішкі жан дүниесін аша отырып,саналы түрде даму жолына түсіп өздеріне қажетті білімді және ар-ұждан даусын өзі ашады.

Пайдаланылған әдебиеттер:

1. Игенбаева В. Қ Адамгершілік сабақтары
2. Сухомлинский В. А Педагогика Алматы 2000
3. Балаға жүрек жылуы Алматы 1976
4.Ушинский К. Д Человек как предмет воспитания Москва 2000
5. Бала тәрбиесі № 2 2006 ж , № 4 2008 ж
6. «Өзіндік таным» № 2 2007 № 5-6 2006 ж
7. Аймауытов Ж. Тәрбиеге жетекші Орынбор, 1924.
8. Сатыбаев С Халық әдебиетінің тарихы негіздері — Алматы: 1992
9. Баймұратова. Б. Отбасындағы баланы мектепке дайындау ,- Алматы: Шартарап, — 2000 ж

Абишева З.А.
учитель русского языка и литературы, эксперт, НИШ ХБН
Байтуреева Б.Б.
учитель русского языка и литературы, эксперт, IT школа-лицей №24 имени Саттара Ерубаева г. Шымкент, Казахстан.

ДИАЛОГ КАК УПРАЖНЕНИЕ ПО РАЗВИТИЮ УСТНОЙ РЕЧИ

Аннотация

Статья описывает трудности, связанные с речевым развитием учащихся, при переходе на вторую и третью ступени образования, и их влияние на обучение и общение. Она предлагает методы, направленные на улучшение речевых навыков, включая создание жизненных коммуникативных ситуаций и использование дидактических игр и упражнений.

Annotation

The article describes the difficulties related to speech development faced by students transitioning to the second and third stages of education and their impact on learning and communication. It proposes methods to enhance speech skills, including creating real-life communicative situations and using didactic games and exercises.

Как показывает школьная практика, в общеобразовательных школах у части учащихся при переходе с первой (после начальной школы) на вторую и третью ступени образования наблюдаются трудности в обучении, связанные с отставанием в речевом развитии. Как свидетельствуют исследования, учащиеся, имеющие те или иные проблемы в развитии речи, сохраняют трудности не только в сфере общения, но и в познавательной деятельности, в обучении. У обучающихся имеются значительные отклонения как в грамматическом оформлении речи, которые выражаются не только в нарушениях правильности речи, передачи смыслового содержания в соответствии с системными закономерностями языка и современными языковыми нормами, так и в примитивности используемых языковых средств, в ограниченности структур, оформляющих высказывание. Исследования ученых механизмов развития связной речи свидетельствуют о том, что для самой сложной и совершенной речи совсем необязательно знание всей системы языка. Набор языковых средств, используемых для общения, невелик, а в речи выделяется небольшое количество моделей, которые используются в процессе коммуникации.

Речевое общение – это сложный психический процесс, в котором образуются сложные связи между всеми анализаторами: слуховым, речеслуховым, речедвигательным, зрительным. Устная речь включает в себя аудирование – слушание и понимание речи на слух, и говорение – порождение высказывания, речи. С психологической точки зрения, аудирование и говорение связаны с мышлением и памятью. Говорящий, при сообщении какойлибо информации, извлекает из своей памяти необходимые ему в данный момент языковые знаки и объединяет их в связное целое в соответствии с ситуацией общения. Слушающий из чужой речи выделяет отдельные звенья, которые кажутся ему наиболее существенным, а затем комбинирует, объединяет, синтезирует их в единое целое. И в том и в другом случае обязательным условием является наличие определенного запаса языковых знаков как у слушающего, так и у говорящего. Слушающий понимает речь собеседника, если она содержит известные ему языковые единицы.

В связи с этим задача учителя состоит не только в том, чтобы ввести в память учащихся литературный язык, но главным образом в том, чтобы научить пользоваться этим языком наилучшим образом. Точнее говоря, применение языка является методом введения его в память учащихся. Этот процесс усвоения языка через речь формируется во время первых шагов формирования речевых дифференцировок. Диалог – это цепь реплик двух лиц, которые поочередно выступают в роли говорящих и слушателей-адресатов. Отсюда вытекает основное свойство диалога – реплицирования, т.е. чередование в говорении, когда одно высказывание сменяется другим. Каждая реплика в диалоге несет определенную коммуникативную нагрузку, выражает коммуникативную установку собеседников – желание что-то сообщить, узнать, предложить, о чемто попросить. Следовательно, разговор на любую тему и в любой ситуации состоит из всевозможных комбинаций сообщения, вопросов, побуждения и восклицания. Толчком для активизации мыслительной и речевой деятельности учащегося служат ситуации, которые помогают ученику ясно представить себе установку, где находится он как говорящий, где он должен действовать и действия свои сопровождать речью. Необходимо создать такую ситуацию, которая, по возможности, приближается к реальным жизненным обстоятельствам. Каждая грамматическая тема в своем потенциале

содержит много вариантов для создания речевых ситуаций. Важно не забывать одно условие: в центре внимания должна быть определенная тема высказывания, ясно очерченный круг лексики.
Для решения практических задач обучения диалогической неподготовленной речи следует увеличить количество упражнений. Упражнения должны:
1) состоять из ряда однотипных речевых ситуаций;
2) быть жизненным;
3) обеспечить активное отношение обучающегося к материалу;
4) направлять внимание говорящего на содержание диалога. Подготавливая учащихся к выполнению упражнений, следует а) создавать коммуникативную ситуацию; б) отобрать речевые единицы.
Создавать естественную коммуникативную ситуацию на уроке трудно. По нашим наблюдениям, обычно такая ситуация создается учителем так: “Представьте себе, что вам нужно купить лекарство”, “Представьте себе, что вы собираетесь в театр”. Школьники пассивно реагируют на такое задание, выполняют упражнение вяло, без интереса, не приобретает необходимых умений. Мы предлагаем создавать коммуникативные ситуации
а) на базе текстов упражнений учебника;
б) по серии картинок; в) по материалу жизненного опыта, личных наблюдений. Для организации диалога можно предложить учащимся вопросы по определенной теме, практиковать дидактические игры, например, разговор по телефону, создавать естественные коммуникативные ситуации, проводя экскурсии, посещая библиотеку, школьный музей, школьную столовую. На основе изложенного нами разработаны и апробированы на наших уроках 60 коммуникативных упражнений. (образцы в УМР)

Список литературы

1. Мохаммед Саид Хизам Ахмед. Разновидности диалогического общения (ситуативный диалог и тематическая беседа) в системе обучения русскому языку студентов технических вузов Йемена: Начальный и средний этапы обучения: Канд. пед. наук: 13.00.02 : М., 2005 203 с. РГБ ОД, 61:05-13/2304.
2.https://cyberleninka.ru/article/n/e-i-passov-i-n-e-kuzovleva-osnovy-kommunikativnoy-teorii-itehnologii-inoyazychnogo-obrazovaniya/viewer
3.https://studwood.net/1691106/pedagogika/passov_kommunikativnyy_metod_obucheniya_inostrannym_yazykam 4. Диалоги. [Электронный ресурс]: учеб. материалы сайта «Учим русский». Режим доступа: http://rus.lang-study.com. Дата доступа: 07.01.2018.

Тлеуова Н.К
«Абай Құнанбаев» атындағы мектебінің «Математика» пәнінің мұғалімі, Шымкент қаласы,

МАТЕМАТИКАДАН СЫНЫПТАН ТЫС ЖҰМЫСТАРДЫ ҰЙЫМДАСТЫРУ ЖӘНЕ ӨТКІЗУ ӘДІСТЕМЕСІ

Аннотация

Қазіргі кездегі білім, ғылым мен техникадағы ұдайы алға басулар қоғам өмірінде елеулі өзгерістер мен жаңалықтар әкеліп, жас ұрпақты математика пәнін оқыту мен тәрбиелеуге, математика пәнінен сыныптан тыс жұмыстарды ұйымдастыру мен өткізу әдістемесіне жоғары талаптар қояды. Сонымен қатар, сыныптан тыс жұмыстарда оқушыларды ғылыми жоба жұмысына дайындау әдістемесін де жетілдіру бүгінгі күннің өзекті мәселелерінің біріне айналып отырғандығы айқын.

Abstract

One of the most important tasks of the issuance of State of the Development of Education in the Republic of Kazakhstan till the year 2030 is integration of science in the conditions of heavy growth of resources of information technologies.

Information technologies began appearance and became possibility to use their strong resources in aim of teaching. Therefore in work contemplate realization of principle of use visual methods in teaching of resource of information technologies on the basis school in the Republic of Kazakhstan.

Қазақстан Республикасының «Білім туралы» заңы, Мемлекеттік білім беру саласындағы саясаттың тұжырымдамасы, Қазақстан мектептерінде математикадан білім беру бағдарламасы мен орта білім мемлекеттік стандартында, Қазақстан Республикасының 2030 жылға дейінгі білім беруді дамыту

тұжырымдамасында, жеке тұлғаның шығармашылық, танымдық қабілетін дамыту, біліктілігі жоғары білімді мамандар даярлауды көздейді.

Математика пәнінен білімнің теориялық және қолданбалы салалары білімнің бірқатар маңызды бөлімдерін көтерудің бүкіл елдің халық шаруашылығының тиімді әрекетінің қажетті шарты болып табылады. Қазіргі математиканың әрі қарай дамуы жаңа шығармашылық күшпен толығуды талап етеді. Осыған байланысты тәуелсіз елімізде жыл сайын биолог мамандарына деген сұраныс ұлғаюда. Математик – зерттеуші үшін жемісті жұмыс айтарлықтай ерте басталатыны баршаға мәлім. Сондықтан біздің «Абай» атындағы мектебіміздің оқушылардың математикадан қабілеттерін анықтап, дамытуға барынша талап етуі тиіс. Адамның қабілеттері оның қызығушылықтарымен тығыз байланысты және осы қызығушылықтарды қалыптастыруға байланысты дамиды. Математиканы оқуға деген қызығушылықты қалыптастыруда көптеген факторлар әсер етеді, яғни ол сабақта ғылыми «Математиканың таңғажайыптары мен құпия-сырларын» қалыптастыру математика пәні ғылымның үлкен ғылыми және практикалық мәнін түсіну, белсенді өзіндік жұмыс пен оның шығармашылық жетістіктері, математикадан әртүрлі жарыстардағы құмарлық пен пәнге қызығушылық, мұғалімнің сезімталдығы. Бұл мағынада балалардың математика сабақтарына қызығушылығы бүкіл оқу жұмысының және сыныптан тыс жұмыстардың жемісті болуының кешені болып табылады. Оны зерттей отырып мұғалімнің оқушыларды оқытуда жасаған жағдайын бағалау қаншалықты дұрыс екендігі туралы айтуға болады. Сондықтан математика пәніне қызығушылық танытатын оқушыларды ерте анықтау ғана емес, оларда математиканы оқуға деген терең танымдық қызығушылықтарды тәрбиелеуге қажетті жағдай жасау өте маңызды. Осыған орай 5-11 сынып математикасының бүкіл мектеп математикасында алатын орны ерекше. Себебі, ол әрі қарай математиканы оқытуды анықтайтын жүйелі курстың бірінші жылы болып саналады. Пәнді оқытуда математика пәнінің мұғаліміне сыныптан тыс және мектептен тыс жұмыстарды дамытып, бұл өзгерістің оқушылардың оқуындағы және тәрбиесіндегі жақсы әсерлерін қолдануға үлкен мүмкіндіктер береді.

Математиканы оқыту үдерісіндегі сыныптан тыс жұмыстарға дидакт ғалымдар: академик-ғалым, профессор әдіскер-математик Бүркіт Әуесхан Қантөреұлы, профессорлар: К.Бабанский, Б.М.Есипов, Ж.Икрамов, М.И.Скаткин, И.Я.Лернер, М.И.Махмутов, М.Жұмабаев, А.Е.Әбілқасымова, А.К.Көбесов, Н.Б.Бекбаев, Д.Рахымбек, Г.И.Щукина, Т.И.Шамова және т.б., сондай-ақ психолог-педагогтар: академик-ғалым, профессор әдіскер-педагог Бүркіт Әуесхан Қантөреұлы, профессорлар: С.Выготский, С.П.Рубинштейн, П.К.Анохин, Д.Н.Богоявленский, П.Я.Гальперин, Н.А.Менчинская, В.В.Давыдов, М.Мұқанов, В.А.Крутецкий, В.А.Пономарев, Т.Тәжібаев, Қ.Жарықбаев, А.А.Люблинская және т.б. ғылыми-әдістемелік еңбектерінде ерекше мән берілген.

Сыныптан тыс жұмыстарды ұйымдастыру және өткізу бойынша оқу-әдістемелік әдебиетті талдау, математикадан білім беру жұмысының тәжірибесі математика пәні бойынша сыныптан тыс іс-шараларды ұйымдастыру мен жүргізудің әдістемесін жетілдіру керек екендігін көрсетті. Кейбір ғылыми-әдістемелік әдебиетте оқушыларды сыныптан тыс іс-шараларға тарту мәселесі бойынша кереғар тұжырымдар бар. Олардың бірінде тек үлгерімі жоғары оқушыларды тарту керек десе, екіншісінде барлығын тарту керек делінеді.

5-11 сыныптарда математика бойынша сыныптан тыс іс-шараларды ұйымдастыру мен жүргізудің осы және өзге де кемшіліктерін зерттеу бұл мәселенің жағдайымен қатар сыныптық және сыныптан тыс сабақтардың тиімділігін арттырудың пайдаланылмайтын мүмкіндіктерін де көрсетеді.

Математикадан сыныптан тыс жүргізілетін жұмыс деп мұғалімнің оқушылармен сабақтан басқа уақытта жүргізілетін жұмыстардың жүйесін айтамыз. Математикадан сыныптан тыс жүргізілетін жұмыстарды екі түрге бөлуге болады: 1. Бағдарламадағы материалдарды толық түсінбеген оқушылармен жүргізілетін жұмыстар; 2. Математика пәні қабілеттері жоғары математика пәніне асқан қызығушылықпен қарайтын оқушылармен жүргізілетін жұмыстар. Бірінші бағыт әр түрлі себептермен (оқушының ұзақ ауыруына байланысты, бір мектептен басқа мектепке ауысуына байланысты т.б) білім деңгейі, біліктілігі төмендеген оқушылармен жүргізіледі. Мұндай жұмыстар білім деңгейлері бірдей болатын оқушыларды 3-4-тен топтастыра бөліп алып, сабақтан тыс уақытта қосымша дәріс беру арқылы жүргізіледі: оқушылардың математикаға қызығушылығын арттыру; бағдарламада қамтылған сұрақтарды тереңірек және кеңірек оқыту; оқушылардың математикаға қабілеттерін, іздену дағдыларын арттыру; математика пәні ойлауын тереңдету; ғылыми-көпшілік әдебиеттерді өз бетімен пайдалана білуге үйрету; математиканы ғылым мен техникада, өмірде пайдалана білу т.б. мақсатарға жетуін көздейді. Математика бойынша сыныптан тыс жүргізілетін жұмыстардың төмендегідей түрлерін ерекше атап өтеміз: математика пәнінен үйірме; математика пәніне арналған викториналық сұрақтар, түрлі дәрежедегі байқаулар (оқушылардың ғылыми

жоба жұмыстары бойынша байқауларға қатысу); математика пәнінен олимпиадалар; математика пәніне арналған кеш (Мысалы, Отандық академик-ғалым, профессор, әдіскер-математик Бүркіт Әуесхан Қантөреұлына арналған математикалық кеш); математика пәніне арналған энциклопедиялық әдебиеттер оқу; математика пәні бойынша эссе, рефераттар мен шығармалар және т.б. жазу; математика пәніне арналған қабырғалық газеттер, мақалалар жариялау және т.с.с.

Математика пәнінен үйірме, әдетте оқу үлгерімі жақсы оқушыларды қамтиды. Үйірмеге қатысатын оқушылар саны 10-15 болғаны қолайлы. Үйірменің алғашқы отырысында, оның төрағасы сайланып, үйірме мүшелерінің құқықтары мен міндеттері келісілуі керек. Үйірменің жарты жылдық немесе жылдық жоспары жасалынып, әрбір мүшесіне тапсырмалар бекітілуі керек. Үйірме отырысын ыңғайына қарай аптасына 1 сағаттан 1 рет немесе 1 айда 2 рет өткізуге болады. Үйірме отырыстары еркін пікір алмасу жағдайында, белсенді пікірталас түрінде өткізілгені өте тиімді. Үйірме сағатының тақырыптары сан алуан болып, әр түрлі сұрақтарды қамтуға болады.

Математиканың оқу бағдарламаларының негізгі мақсатына – оқушыларда терең және сапалы білімдерді қалыптастыруға жету үшін оқушылардың барлығын жалпы интеллектуалды және арнайы математикадан оқушылардың қабілеттерін дамыта отырып оқытылатын пәнге қызықтыру қажет. Бұған математика пәні бойынша сыныптық және сыныптан тыс іс-шараларды дұрыс ұйымдастыру арқылы ғана қол жеткізуге болады.

Оқушыларға оқыған әдебиеттері бойынша баяндама, реферат жазу, кестелер, үлгілер жасауға үйрету, керекті әдебиеттерді таңдай білуге үйрету мұғалім қызметінің басты құралдары. Мектеп оқушыларын жиі жарияланатын “Математикалық кітаптар”, “Ұлы математиктердің өмірі мен қызметі, еңбектері” сериялары ұтымды пайдалануға бағыттаған жөн. Сонымен қатар, “Математика в школе”, «Жас ғалым» журналы, «Мектеп» журналы және т.б. ғылыми-әдістемелік журналдарын қарастырып, математика пәнінен олимпиадалар, жоғарғы оқу орындарына түсушілерге арналған есептер жинақтарынан жаттығулар шығарып отырған жөн.

Әдебиеттер

1.Академик-ғалым Бүркіт Әуесхан Қантөреұлы, әдіскер-мұғалім Нұрматова Жадыра Қалыбекқызы. Математикадан сыныптан тыс жұмыстарды ұйымдастыру әдістемесі. Алматы, 2021.

2.Академик-ғалым Бүркіт Әуесхан Қантөреұлы, әдіскер-мұғалім Нұрматова Жадыра Қалыбекқызы. Математикадан сыныптан тыс жұмыстарды ұйымдастыру әдістемесін жетілдіру. Алматы, 2022.

3.Академик-ғалым Бүркіт Әуесхан Қантөреұлы, әдіскер-мұғалім Нұрматова Жадыра Қалыбекқызы. Математикадан сыныптан тыс жұмыстарды ұйымдастыру мен өткізудің әдістемелік ерекшеліктері. Алматы, 2023.

Умарова Г.Т.
«Әбіш Кекілбайұлы атындағы №72 ЖББО IT мектеп-лицейі» КММ
Ақтөбе қ.

ИНКЛЮЗИВТІ БІЛІМ БЕРУДЕГІ ПЕДАГОГТІҢ РӨЛІ

Аннотация

Мақалада инклюэивті білім беру туралы, білім берудегі педагогтің рөлі, оның міндеттері мен қызметі туралы жазылады. Қоғамдағы ерекше балалармен жұмыс жасауда білім беру мекемесі мен педагогтердің алдында тұрған міндеттер мен мақсаттар баланы қоғамға бейімдеуде үлкен қызмет атқарады. Қазақстан Республикасының «Білім туралы» Заңында «Білім беру жүйесінің басты міндеттеріне: білім бағдарламаларын меңгеру үшін жағдайлар жасау және жеке адамның шығармашылық рухани және дене мүмкіндіктерін дамыту, адамгершілікпен салауатты өмір салтының берік негіздерін қалыптастыру жеке басының дамуы үшін жағдай жасау арқылы парасатты байыту» деп атап көрсеткен. Инклюзив- сөзі латын тілінен аударғанда-”өзімді қосқанда” ал, ағылшын тілінен аударғанда” араластырамын” деген мағынаны білдіреді. Инклюзивті оқыту- барлық балаларға мектепке дейінгі оқу орындарында, мектепте және мектеп өміріне белсене қатысуға мүмкіндік береді.

Инклюзивті оқыту- оқушылардың тең құқығын анықтайды және ұжым іс-әрекетіне қатысуға мүмкіндік береді.

Инклюзивті оқыту- адамдармен қарым-қатынасына қажетті қабілеттілікті дамытуға мүмкіндік береді.

Инклюзивті білім берудің мақсаты: ерекше білім беруді қажет ететін балаларды қалыпты балалармен бірге оқыту. Яғни адамның жынысына, дініне, шығу тегіне, әлеуметтік жағдайы мен физиологиялық жағдайына қарамастан тең құқылы жеке тұлға ретінде білім беру жүйесі болып табылады.
Инклюзивті білім берудің негізгі принциптері- жалпы орта мектептерде мүмкіндігі шектеулі, ерекше білімді қажет ететін балаларды дені сау балалармен бірге оқыту;
-барлық балаға бірдей қарым-қатынас;
Балалар арасында дискриминация болдырмау;
-арнайы білім беруді қажет ететін балаларға арнайы жағдай жасау
Инклюзивті білім беру жүйесінің мақсаты:
-Балаларды психологиялық-дәрігерлік-педагогикалық қолдау
-Қоғамның көзқарасын өзгерту
-Өз қатарластарымен тіл табыса білуге үйрету
-Толық білім алуды ұйымдастыру
-Қоршаған ортаға бейімдеу
-Дені сау балалармен тең дәржеде ұстау
-Өз өзіне сенімін арттыру
-Кедергісіз аймақ

Инклюзивті білім беру саласында педагогтардың ролі ерекше. Мектептерде даму мүмкіндігі шектеулі балалармен педагог көптеген жұмыстар жүргізуге мүмкіндік туады.Бұл саладағы оқушылар ерекше назарда болады. ДМШ балалардың кейбіреулерінде өзіндік қабілеті, ерекшелік бар. Мысалы кейбіреулері би билеуге, спортқа, сурет салуға қызығады, осындай қызығушылығы мол балаларды әрі қарай дамыту әрбір мұғалімнің міндеті.

Инклюзивті білім беруде мұғалімнің іс-әрекеті оның әрбір оқушысына жеке көзқарасты таңдауға негізделген. Мұндай көзқарас әр адамның ерекшеліктерін де, қажеттіліктерін де қамтуы керек. Оның қиындығы әр оқушыға жеке көңіл бөлуде және сонымен бірге ешкімді ерекшелендірмеуде, сонда барлығы өзін тең жағдайда сезініп, біреу оған қарағанда көбірек көңіл бөледі деп ойламайды. Осының бәріне қоса, мұндай мұғалім оқушылардың сапалы білім алуын қамтамасыз етуі, бұл процесті жеңілдетуі, сондай-ақ мүмкіндігі шектеулі оқушылардың әлеуметтік бейімделудің қиын кезеңінен өтуіне көмектесуі керек. Нағыз маман мұғалім оқушылардың барлық жеке ерекшеліктерін ескере отырып, білім алу процесін икемді етуге және барлық пайда болған қажеттіліктерді қанағаттандыруға мүмкіндік беретін оқытуға көзқарасты қамтамасыз ете алады.

Ең алдымен, мұндай адамның кәсіби құзыреттілік саласында да, жеке дайындық саласында да күрделі және әрқашан стандартты емес жұмысқа дайындығы болуы керек. Сонымен қатар, өзін инклюзивті білім беру саласында жұмыс істеуге арнауға ұмтылатын адам мұндай стандартты емес ортада өте маңызды ерекше құндылықтар жүйесін қабылдауы және әрқашан есте сақтауы керек.

Мүмкіндігі шектеулі адамдармен жұмыс істейтін мұғалім үшін маңызды құрамдастардың бірі көмек көрсету қабілеті мен дайындығы болып табылады. Біріншіден, бұл медициналық көмек, өйткені мұғалім белгілі бір аурулармен айналысады. Бұл аспект кәсіби дәрігерлік дағдыларды меңгеруді білдірмейді, бірақ мұғалімнен алғашқы медициналық көмек көрсете білуді талап етеді. Дегенмен, мұғалімнің көмегі тек медицинада ғана емес, моральдық тұрғыдан да болуы керек. Кейде оқушыға қолдау көрсету керек, мүмкін мәселені шешуге көмектесу керек.

Сондай-ақ мұғалімнің жеке қасиеттеріне мейірімділік, төзімділік, педагогикалық оптимизм, өзін-өзі бақылаудың және өзін-өзі реттеудің жоғары деңгейі, ізгі ниет, байқағыштық, бақылауды қорытындылай білу және білім туралы ақпаратты көбейту, оқушының оқу жұмысын оңтайландыру қабілеті болуы керек. Мұғалім бұл қасиеттердің маңыздылығын сезініп, оны дамытуға ұмтылуы керек.

Сонымен қатар, мұғалімнің әр оқушының жеке тұлғасын дамытуға деген ұмтылысы ғана емес, сонымен бірге өзін дамытуға деген ұмтылысы да маңызды. Оқу ешқашан бір орында тұрмайтындықтан, жеке өсу мен дамуды есте ұстау маңызды. Сонда өзін-өзі тану өзін-өзі дамытудың және өзін-өзі тәрбиелеудің қажетті шарты болады. Заманауи мұғалімнің имиджін толықтыру үшін бұрын аталған барлық нәрселерден басқа сыртқы келбет мәдениетін де ескеру қажет. Ол өзіне үлгі болуы керек. Бірақ киім үлгісінде емес, әрине, таза, ұқыпты, ыңғайлы киіну қабілетінде. Мұғалімнің сөзіне келетін болсақ, ол қазіргі уақытқа сәйкес болуы керек. Қарым-қатынас кезінде мұғалім барынша әдептілік пен шыдамдылық танытуы керек, дөрекілік пен дұшпандық көріністеріне мүлдем жол берілмейді.

Олай болса, инклюзивті білім беру саласындағы мұғалім – қиын жағдайдан шығудың жолдарын білетін және әр оқушыға көзқарас таба алатын кәсіби маман ғана емес, сонымен қатар өзі үшін жол таңдаған сезімтал, зейінді тұлға. мүмкіндігі шектеулі адамдарға білім алуға және олардың жеке басын дамытуға көмектесу.

Пайдаланған әдебиеттер:

1. 2011 – 2020 жылға арналған Қазақстан Республикасындағы білім беруді дамытуға арналған мемлекеттік бағдарламасы // Егемен Қазақстан, 2010, 18 – маусым.
2. Әлеуметтік педагогика және өзін-өзі тану.Республикалық педагогикалық – әдістемелік журнал,№4,2015
3. Инклюзивті білім беру ортасында педагогтер мен мамандардың рефлексивті құзыреттерін дамыту бойынша әдістемелік ұсынымдар / Ы. Алтынсарин атындағы Ұлттық білім академиясы/ Астана 2023
4. Педагогтердің инклюзивті білім беру саласындағы нормативтік
құқықтық құжаттарды орындауы бойынша әдістемелік ұсынымдар / Ы. Алтынсарин атындағы Ұлттық білім академиясы/ Астана 2023

Маралова Б.Н.
учитель-дефектолог надомного обучения
ГУ Специальная (коррекционная) школа № 7
Республика Казахстан Г. Актобе

ОСОБЕННОСТИ ОБУЧЕНИЯ ДЕТЕЙ С ОСОБЫМИ ПОТРЕБНОСТЯМИ: СОСТОЯНИЕ, ПРОБЛЕМА, ПЕРСПЕКТИВЫ В РЕСПУБЛИКЕ КАЗАХСТАН

Аннотация

Данная статья посвящена анализу текущего состояния, выявлению проблем и перспектив развития индивидуального надомного обучения для детей с особыми образовательными потребностями в Казахстане.

Введение

Обучение детей с особыми потребностями, в частности детей с нарушением интеллекта, является важной и актуальной темой в Республике Казахстан. В последние годы наблюдается рост внимания к этой области, что связано с необходимостью интеграции таких детей в общество и обеспечения им равных возможностей для образования. Учителя-дефектологи, работающие на дому, сталкиваются с особыми вызовами и требованиями в своей работе. В данной статье рассматривается текущее состояние, основные проблемы и перспективы обучения детей с особыми потребностями в Казахстане.

Состояние

В Казахстане надомное обучение для детей с особыми потребностями регулируется законом «Об образовании». На сегодняшний день в Казахстане существует система специализированного образования для детей с особыми потребностями, которая включает специализированные школы, коррекционные классы в общеобразовательных школах, а также несколько моделей организации надомного обучения, включая посещение учеников педагогами и использование дистанционных технологий. Данная форма обучения для детей с нарушением интеллекта также является важной частью этой системы, особенно для детей, которые не могут посещать учебные заведения по состоянию здоровья или из-за других причин. В 2023 году Министерство образования опубликовал отчет, согласно которому около 5% детей с особыми потребностями обучаются на дому.

Я, как учителя-дефектолог, работающий на дому, разрабатываю индивидуальные образовательные программы, адаптированные к потребностям каждого учащегося. Использую разнообразные методы и технологии, включая игры, интерактивные задания и современные компьютерные программы. Важным аспектом является вовлечение родителей в образовательный процесс, что способствует более эффективному обучению и развитию учащегося.

Проблема

Одной из главных проблем в области обучения детей с особыми потребностями в Казахстане является недостаток квалифицированных специалистов. Не все педагоги имеют необходимую подготовку

для работы с детьми с нарушением интеллекта, что требует дополнительных мер по профессиональному развитию и переподготовке.

Ещё одной серьезной проблемой является ограниченность ресурсов. В условиях обучения на дому часто отсутствует доступ к специализированным учебным материалам и оборудованию, которые необходимы для эффективного обучения. Это создаёт дополнительные трудности для учителей-дефектологов, которым приходится искать альтернативные методы и средства для обеспечения качественного образовательного процесса.

Социальная стигматизация и недостаток понимания со стороны общества также являются значимыми препятствиями. Стереотипы и предвзятые представления о детях с особыми потребностями могут негативно влиять на их самооценку и желание учиться, а также ограничивать их возможности для социальной интеграции.

Перспективы

Несмотря на существующие проблемы, в Казахстане есть значительный потенциал для улучшения ситуации в области обучения детей с особыми потребностями. Для улучшения ситуации в сфере надомного обучения детей с особыми потребностями в Казахстане необходимо предпринять следующие шаги:

овышение квалификации педагогов:

Разработка специализированных курсов и тренингов для учителей, работающих на дому, с акцентом на использование инновационных методов и технологий.

лучшение технического обеспечения:

Обеспечение семей необходимыми техническими средствами и доступом к интернету для полноценного использования дистанционных образовательных платформ.

азработка методических материалов:

Создание и распространение адаптированных учебных материалов и методических рекомендаций для надомного обучения детей с различными видами особых потребностей.

оциальная интеграция:

Организация регулярных мероприятий и онлайн-платформ для общения и взаимодействия детей, обучающихся на дому, со сверстниками и педагогами.

Заключение

Надомное обучение детей с особыми потребностями в Казахстане требует комплексного подхода и участия множества специалистов. Учителя-дефектологи, работающие на дому, играют ключевую роль в этом процессе обеспечивая индивидуальный подход и поддержку каждому учащемуся. Несмотря на существующие проблемы, перспектива развития данного направления выглядит обнадеживающе. Важно продолжать работать над улучшением образовательных условий и создавать все необходимые предпосылки для успешной социализации и интеграции детей с нарушением интеллекта в общество.

Список использованной литературы

1. Министерство образования и науки Республики Казахстан. (2023). Отчет о состоянии надомного обучения детей с особыми потребностями. Астана: Министерство образования и науки РК.
2. Закон Республики Казахстан "Об образовании" от 27 июля 2007 года № 319-III. Доступно на: https://adilet.zan.kz/rus/docs/Z070000319_
3. ЮНЕСКО. (2022). Образование детей с особыми потребностями в условиях домашнего обучения: вызовы и перспективы. Париж: UNESCO Publishing.
4. Айдарбекова, А. Т. (2021). Проблемы и перспективы развития надомного обучения детей с особыми потребностями в Казахстане. Вестник КазНПУ им. Абая, 3(59), 68-75.
5. Касымова, Л. Н. (2020). Надомное обучение детей с ограниченными возможностями: опыт и практика. Алматы: Издательство "Билим".
6. Всемирный банк. (2022). Анализ системы дистанционного образования в Казахстане. Вашингтон: Всемирный банк.
7. Бектурова, Ж. М. (2019). Социальные аспекты надомного обучения детей с особыми потребностями. Социология и общество, 4(22), 132-139.

Горбатенко Г.П.
учитель русского языка и литературы
КГУ «Кызылжарская средняя школа»

STEM-ОБУЧЕНИЕ И STEAM-ТЕХНОЛОГИЯ НА УРОКАХ РУССКОГО ЯЗЫКА И ЛИТЕРАТУРЫ: ТОЧКИ СОПРИКОСНОВЕНИЯ

В начале XXI века педагоги во всем мире задумались о том, чтобы разработать новый подход в обучении, который позволил бы детям видеть межпредметные связи и применять их на практике. Именно так и появился STEM/STEAM: ***образование, которое не преподает отдельные предметы, а позволяет усваивать их в связке друг с другом в рамках выполнения комплексных учебных проектов.***

В STEM – образовании активно развивается креативное направление, включающее творческие и художественные дисциплины (промышленный дизайн, архитектура и индустриальная эстетика и т.д.).

Чем STEM-уроки отличаются от обычных?

Во-первых, меняется привычная для нас форма преподавания, когда урок построен вокруг учителя. По STEM методике, в центре внимания находится практическое задание или проблема. Ученики учатся находить пути решения не в теории, а прямо сейчас путем проб и ошибок.

Цель STEM-уроков: развить у учеников высокоорганизованное мышление и обучить эффективному применению полученных знаний в таких дисциплинах, как естественные науки, технология, инженерия, математика и искусства, посредством проектного обучения.

Как работает STEM/STEAM образование?

Обучение в STEM-классе — это всегда попытка решить какую-то реальную проблему. Школьники работают в командах, исследуют, ставят эксперименты, придумывают конструкции, продвигают свои продукты в соцсетях, создают сайты и мультфильмы.

Элементы STEM-технологии на уроках русского языка и литературы

Лингвистический анализ текста

Предложить учащимся проанализировать технический или научный текст из интересующей их области (например, робототехника, космос, энергетика и т.п.). Учащиеся могут выделить важные термины, разобрать их значения, создать глоссарий или толковый словарь, а также перевести текст на английский язык.

Проект «Создание научного справочника»

При изучении раздела «Лексикология» объединить учащихся в группы, каждой из которых будет выделена конкретная область науки или техники (например, биология, программирование, физика). Каждая группа должна создать небольшой научный справочник или информационный буклет с краткими информативными статьями, иллюстрациями и пояснениями важных понятий. Такой вид работы будет интересен для всех возрастов школьников.

Виртуальный квест

Подготовить серию лингвистических задач, относящихся к STEM-предметам, в форме виртуального квеста. Учащиеся должны решить ребусы, логические задачи, ища скрытые ответы в текстах, видео или изображениях.

Исследовательский проект

Предложить учащимся изучить историю и этимологию определенных словосочетаний или терминов, связанных с наукой или техникой. Исследовательский проект может предусматривать создание презентации, доклада, плакатов или статьи для школьной газеты.

Кроссворд или сканворд

Подготовить лингвистический кроссворд или сканворд с терминами и определениями, связанными с наукой и техникой. Учащиеся должны решить задачи, ища ответы в учебниках, словарях или ресурсах интернета.

Ролевая игра

Предложить учащимся провести ролевую игру, в которой они выступают в качестве ученых, изобретателей или инженеров. Дети могут представить свои изобретения, демонстрировать виртуальные лаборатории и делиться своими знаниями с аудиторией. Такой вид работы уместен на уроках развития связной речи, когда изучают научный стиль.

Исследование научной литературы

Предложить учащимся ознакомиться с научными статьями, исследованиями или публикациями русских ученых и изобретателей. Школьники могут рассказать о своих исследованиях, выборочно перевести важные фрагменты и подготовить отчеты или презентации на эту тему.

Создание STEM-блога

Предложить учащимся создать STEM-блоги, в которых они могут публиковать собственные мнения, исследования, проекты и изобретения. Это будет способствовать развитию их письменного языка, коммуникативных навыков и творчества.

Подводя итоги, можно сделать вывод о том, использование на уроках русского языка и литературы подобных приемов поможет добиться положительных результатов в отношении приобщения современных обучающихся к чтению литературы. Такой подход будет иметь решающее значение для развития профессиональных компетенций, необходимых для решения задач будущего в рамках междисциплинарного и проектного подходов. А также стать мощным инструментом для развития языковых навыков учащихся, необходимых для интересного и эффективного обучения, что позволяет обогатить традиционный подход к изучению языка, делая урок более увлекательным и практичным для современных учащихся.

Список литературы

1.Лебедева Е.Н. Деловая игра «Использование STEM-технологий на уроках русского языка и литературы» [Электронный ресурс]. – Режим доступа: https://infourok.ru/delovaya-igra-ispolzovanie-stem-tehnologij-na-urokah-russkogo-yazyka-i-literatury-5670896.html?ysclid=lp5h15ga3d69946132 (дата обращения: 19.11.2023).

2.Семенова Д.А. Особенности, опыт и преимущества внедрения STEAM-технологии в подготовку учащихся основной школы / Д.А. Семенова // Вестник Российского университета дружбы народов. Серия: Информатизация образования. – 2022. – Т. 19. №2. – С. 146–156. DOI 10.22363/2312-8631-2022-19-2-146-156. EDN CASWRF

Төкешова Г.М.
тәрбиеші МКҚК №25 «Ерке» бөбекжай-балабақшасы,
Ақтөбе қаласы

ИНКЛЮЗИВТІ БІЛІМ БЕРУДІҢ МАҢЫЗДЫЛЫҒЫ

Мектепке дейінгі жастағы инклюзивті білім беру – жай ғана сәнді үрдіс емес, оның ерекшеліктеріне қарамастан әрбір баланың жан-жақты дамуына және бақытты өмір сүруіне жол ашатын қажеттілік. Бұл әрбір бала өз мүмкіндіктері мен қажеттіліктеріне сәйкес білім алатын және дамытатын біртұтас білім беру ортасын құруға ұмтылатын процесс.

Инклюзивті білім беру - барлық балаларға, олардың мүмкіндіктеріне қарамастан, бірдей сапалы білім алу мүмкіндігін қамтамасыз етуді мақсат ететін жаңа тәсіл. Балабақшада инклюзивті білім беру, әсіресе маңызды, өйткені бұл кезеңде балалардың әлеуметтік және ақыл-ой дамуы қарқынды жүреді.

Мектепке дейінгі білім берудегі инклюзивті білім берудің негізгі принциптері:

* Айырмашылықтарды қабылдау: әр баланың жеке ерекшеліктерін, оның ішінде олардың қабілеттерін, қызығушылықтарын, даму жылдамдығын және мәдени ортасын тану және құрметтеу.
* Жеке көзқарас: Әрбір баланың қажеттіліктері мен мүмкіндіктерін ескере отырып, жеке білім беру бағдарламалары мен оқыту әдістерін жасау.
* Қолжетімді ортаны құру: мүмкіндігі шектеулі балаларды қоса алғанда, барлық балалардың физикалық және психикалық қолжетімділігін қамтамасыз ету.
* Ынтымақтастық: Мұғалімдер, ата-аналар, мамандар (логопедтер, психологтар) және балалардың өздері арасындағы тығыз қарым-қатынас.
* Алдын алу: Мүмкіндігі шектеулі балалардың дамуындағы проблемаларды ерте диагностикалау және алдын алу.

Инклюзивті білім берудің артықшылықтары:

* Теңдік: ерекшеліктеріне қарамастан барлық балалардың білім алуға тең қол жеткізуіне жағдай жасау. Барлық балаларға бірдей сапалы білім алуға мүмкіндік беріледі.
* Әлеуметтік дағдыларды дамыту: Әртүрлі айырмашылықтары бар балалар арасындағы өзара әрекеттестік төзімділікті, өзара түсіністік пен айырмашылықтарды қабылдауды дамытады. Балалар әр түрлі балалармен қарым-қатынас жасай біліп, шыдамдылықты және сыйластықты үйренеді.

*Қабылдау: Балалар ерекше қажеттіліктері бар балаларды қабылдауға, олармен бірге ойнауға және оқуға үйренеді.
* Оқытуды даралау: Жеке білім беру бағдарламаларын жасау әр баланың өз мүмкіндіктері мен оқу қарқынына сәйкес дамуына мүмкіндік береді.
* Қоғамға инклюзивтілік: Инклюзивті білім беру мүмкіндігі шектеулі балалардың қоғамға кірігуіне, құрбылары арасында сенімді сезінуге және қоғамдағы өмірге дайындалуға көмектеседі.

Инклюзивті білім берудің қиындықтары:
* Ресурстардың жетіспеушілігі: Мамандарды оқыту, арнайы құрал-жабдықтар мен материалдарды сатып алу үшін қосымша қаржыландыру қажеттілігі.
* Оқытудың жоқтығы: Мүгедек балалармен жұмыс істеу үшін мұғалімдерге арнайы білім мен дағдылар жетіспейді.
* Алдын ала көзқарастар: қоғамдағы мүмкіндігі шектеулі балаларға қатысты стереотиптер мен алдын ала көзқарастар.

Инклюзивті білім берудің болашағы:
Инклюзивті білім беру қоғамның қабылдауын жақсарту, мамандарды дайындау және қаржыландырудың жеткілікті болуы арқылы даму мүмкіндігіне ие. Инклюзивті білім беру барлық балаларға тең мүмкіндіктер беретін, олардың әлеуметтік және ақыл-ой дамуына оң әсер ететін қазіргі заманғы білім беру жүйесінің маңызды бөлігі болып табылады.

Қорытындылай келе:
Ерте жастағы балаларды оқытуда инклюзивті білім беру әділ және ізгі қоғам құру жолындағы маңызды қадам болып табылады. Бұл мақсатқа жету үшін ұстаздардың, ата-аналардың, мамандардың, жұртшылықтың бірлескен жұмысы қажет. Кедергілер мен теріс пікірлерді жеңу, барлық балалардың білім алуына қол жеткізуді қамтамасыз ету және әрбір бала толыққанды өсіп, білім алу және дами алатын орта құру маңызды.

Даримова Ф.С.
тәрбиеші МКҚК №25 «Ерке» бөбекжай-балабақшасы
Ақтөбе қаласы

БАЛАНЫҢ ЕРТЕ ЖАСТА ДАМУЫ

Баланың ерте дамуы (мектепке дейінгі жас) - тұлғаның іргелі іргетасы қаланып, интеллект қалыптасатын, сөйлеу, ойлау, шығармашылық және әлеуметтік дағдылар дамитын қарқынды өсу мен даму кезеңі. Бұл кезең баланың одан әрі табысты дамуы үшін өте маңызды.
Мақаланың мақсаты:
Ерте жастағы балалардың дамуының негізгі аспектілерін қарастырып, оның әлеуеті мен мүмкіндіктерін анықтап, сонымен қатар олардың үйлесімді дамуына ықпал ететін мектеп жасына дейінгі балалармен жұмыс істеудің тиімді тәсілдері мен әдістерін көрсету.
Тақырыптың өзектілігі:
Қазіргі әлем жылдам өзгерістермен, ақпараттың шамадан тыс қанықкандығымен және жеке қасиеттерге жоғары талаптармен сипатталады. Бұл жағдайда балалардың ерте дамуы ерекше өзекті болып табылады, өйткені ол қоғамдағы өмірге сәтті бейімделуге, өзін-өзі жүзеге асыруға және шығармашылық белсенділікке негіз қалайды.
Ерте дамудың негізгі бағыттары:
* Интеллектуалды дамуы: ойлау, есте сақтау, зейін, сөйлеу, логикалық ойлау, есептер шығару қабілетін қалыптастыру.
* Әлеуметтік-эмоционалдық даму: эмоционалдық интеллект, әлеуметтік дағдыларды қалыптастыру, басқалармен қарым-қатынас орнату, жанашырлықты дамыту.
* Дене дамуы: қозғалыс белсенділігін, үйлесімділігін,ептілікті, төзімділікті, денсаулықты қалыптастыру.
Шығармашылық дамыту: қиялды, қиялды, әр түрлі бағыттағы шығармашылық қабілеттерді ынталандыру (музыка, сурет, модельдеу, дизайн).
Жұмыстың тиімді әдістері мен тәсілдері:

* Ойын әрекеті: ойын – мектепке дейінгі жастағы балалардың әлемді тануына, ойлауын, сөйлеуін, әлеуметтік дағдыларын және шығармашылық қабілеттерін дамытуға мүмкіндік беретін жетекші әрекет.
* Ойын арқылы оқыту: Оқыту процесінде ойын әдістерін қолдану оны балалар үшін қызықты, тиімді және қолжетімді етеді.
Дамытушылық іс-әрекеттер: нақты іскерлік пен дағдыларды (сөйлеу, ойлау, логика, шығармашылық) дамытуға бағытталған арнайы ұйымдастырылған іс-әрекеттер.
* Оқу: кітаппен танысу, ертегі, тақпақ, әңгіме оқу сөйлеу, қиял, ойлау қабілетін дамытады, сөздік қорын молайтады.
* Музыка: музыка тыңдау, ән айту, музыкамен ойнау эмоционалдық сфераны, ырғақ сезімін, шығармашылық қабілеттерін дамытады.
* Шығармашылық әрекеттер: сурет салу, модельдеу, жобалау, би билеу, театрландырылған ойындар қиялдың, ұсақ моториканың, шығармашылық қабілеттердің дамуына ықпал етеді.
Отбасымен өзара әрекеттесу: ата-аналармен ынтымақтастық, бірлескен іс-шаралар, кеңестер баланы тәрбиелеу мен дамытудың біртұтас жүйесін құруға көмектеседі.
Баланың ерте дамуы – бұл оның өмірінің негізін қалау. Мектепке дейінгі жастағы баланың үйлесімді дамуына қолайлы жағдай жасай отырып, біз оның қоғамдағы өмірге сәтті бейімделуіне, өзін-өзі жүзеге асыруына, қарым-қатынас жасауына, жеке тұлға ретінде қалыптасуына үлес қосамыз.
Ұсыныстар:
* Отбасында, мектепке дейінгі мекемелерде және жалпы қоғамда балалардың ерте дамуы үшін қолайлы жағдай жасау қажет.
Баланың жеке ерекшеліктерін, қызығушылықтары мен қабілеттерін ескеру маңызды.
* Заманауи технологиялар мен инновациялық әдістемелерді пайдалана отырып, мектеп жасына дейінгі балалармен жұмыс істеу әдістері мен тәсілдерін үнемі жетілдіріп отыру қажет.
Қорытынды:
Балалардың ерте дамуы мектепке дайындық қана емес, сонымен бірге қоғамдағы өмірге сәтті бейімделіп, оның гүлденуіне үлес қоса алатын үйлесімді тұлғаны қалыптастыру болып табылады. Бұл білім беру процесінің барлық қатысушыларының келісілген күш-жігерін талап ететін ұзақ және күрделі процесс екенін есте ұстаған жөн.

Крыжановская Е.А.
ГККП ДС №20 «Дидар» г. Актобе
(воспитатель: педагог-исследователь)

КРЕАТИВНЫЙ ПОДХОД К ДЕТЯМ ДОШКОЛЬНОГО ВОЗРАСТА В ПРОЦЕССЕ ТВОРЧЕСКОЙ ДЕЯТЕЛЬНОСТИ

Креативное мышление - это умение нестандартно подходить к решению самых разных задач.
«Креативность педагога ДС, как необходимое условие развития познавательной сферы и творческого мышления детей дошкольного возраста»

Важно понимать, что креативность – это не столько навык, сколько образ мышления, умение нешаблонно реагировать на поставленную задачу, находить неожиданные варианты решений.
На бытовом уровне креативность проявляется, как смекалка, остроумное решение проблемы, т.е. способность достигать цели, находить выход.

Педагогическая деятельность – это проявление постоянного разностороннего творчества. Она предполагает наличие у педагога совокупности творческих способностей, качеств, среди которых важное место занимают инициативность и активность, внимание и наблюдательность, искусство нестандартно мыслить, богатое воображение и интуиция.

Творчество является ведущим компонентом педагогической деятельности и является решающим фактором продвижения педагога к вершинам педагогического мастерства.

Творческая деятельность является хорошим способом привить креативный подход к решению самых разных проблем.

Интерес к различным видам искусства меняет сознание человека, делает его взгляд шире на все, что его окружает. То, чему обычный человек не придаст особого значения, может заинтересовать творческую личность. Для таких людей привычные вещи могут стать неиссякаемым источником вдохновения.
Творческая деятельность всегда подразумевает креативность.

Творческим продуктом креативного педагога могут быть новые образовательные технологии, формы, методы обучения и воспитания.

Тому, что рисовать нужно на бумаге, нас с детства учат родители, воспитатели в детском саду, педагоги дополнительного образования и учителя в школе.
А детям так нравится рисовать на необычных поверхностях: на стенах, на мебели, на младших братьях и сестрах. Лучший способ без вреда для детской психики сберечь имущество от юных дизайнеров и направить их энергию в нужное русло, это не ругать и категорично запрещать, а предлагать альтернативу: "На мебели рисовать не нужно, лучше давай узнаем: у тебя получится рисовать….?
И здесь можно предложить использовать разнообразный нетрадиционный материал, технику!

С детьми **младшего дошкольного возраста** рекомендуется использовать:
•рисование пальчиками;
•оттиск печатками из картофеля, моркови, пенопласта;
•рисование ладошками.

Детей **среднего дошкольного возраста** можно знакомить с более сложными техниками:
•тычок жесткой полусухой кистью.
•печать поролоном;
•печать пробками;
•восковые мелки + гуашь
•свеча + акварель;
•отпечатки листьев;
•рисунки из ладошки;
•рисование ватными палочками;
•волшебные веревочки;
•монотипия предметная
В **старшем дошкольном возрасте** дети могут освоить еще более трудные методы и техники:
•рисование солью, песком, манкой;
•рисование мыльными пузырями;
•рисование мятой бумагой;
•кляксография с трубочкой;
•монотипия пейзажная;
•печать по трафарету;
•кляксография обычная;
•пластилинография
•граттаж.

Сегодня я хочу подробно остановиться на нетрадиционной изобразительной деятельности «Рисование на камешке".

Это занятие можно проводить в любое время года как в помещении, так и на улице: в теплое время года рисовать на камнях можно на участке детского сада, во время прогулки. Отличный способ провести время и украсить помещение или территорию сада.... Дети с легкостью увлекаются подобным творчеством, Роспись камней дарит уникальные, радующие глаз вещицы для игр, занятий и для декора участка.

- светлые, гладкие, плотные камни– лучшая основа для рисунков. Когда ребёнок создаёт их самостоятельно, то развивает в них не только усидчивость и мелкую моторику, но и получает удовольствие во время нанесения жизнерадостных красок на твёрдую поверхность. Кроме того, создание чего-то нового своими руками способствует формированию воображения и креативного мышления.

(для создания благоприятной атмосферы для креативного мышления во время творческой деятельности влияет воздействие аудио записи мелодичной музыки или «шум моря», который усиливает этот эффект).
Камни, созданные природой, не всегда имеют желанную форму. Если попался причудливый экземпляр с неровными краями, ребёнок может попытаться придумать под него любой образ из них получаются, например, различные зверята. А сколько удовольствия принесёт творческий процесс их создания!
Чтобы креативная затея увенчалась успехом, можно придумать интересную историю.

В одной сказочной стране, на берегу быстрой реки жили необыкновенные жители. Все они жили очень дружно. Мышки никогда не ссорились с кошками, серые волки никогда не бегали за пушистыми зайцами. Всем было очень весело и хорошо.

Но однажды об этой удивительной стране узнал злой волшебник по имени Черномор. Он позвал свою помощницу Кляксу, и они решили заколдовать эту сказочную страну. Злые колдуны превратили всех жителей волшебной страны в бездушные холодные камни.

-Так бы и оставались лежать они камнями на берегу быстрой речки, если бы однажды туда не попала добрая фея РАДУГА ЦВЕТА со своими помощниками РАДУЖКАМИ. Посмотрите, несколько камней они уже оживили (дети с педагогом рассматривают камни).

-Педагог предлагает детям:

- Хотите сейчас стать РАДУЖКАМИ и помочь Доброй фее расколдовать жителей сказочной страны? У каждого помощника есть волшебная палочка – кисточка, которой он сможет оживить заколдованных жителей сказочной страны.

-Добрая фея Радуга Цвета подарила и нам такие замечательные палочки.

- Прошу вас, радужки приступить к волшебству. Пусть каждый из вас выберет себе камень и расколдует его.

«Рисование солью»

Так же можно использовать нетрадиционную технику рисования солью. Это позволяет детям познакомиться со свойствами соли, как материалом для художественного творчества. Расширяет представления детей в использовании нескольких материалов в изображении рисунка (клей, соль, краски).

Рисование солью не только совершенствуют навыки рисования, развивает мелкую моторику, фантазию, но и способствует креативному творчеству. Наблюдая, как краска сама растекается по солевому рисунку, создаёт у детей всплеск положительных эмоциональных чувств: удивление, восхищение, радость. Что благотворно влияет на общее психологическое состояние. Как и все чудеса, волшебство, а этот процесс, таким и является для дошкольного сознания ребёнка.

Занятие искусством, творчеством - увлекает детей, отвлекает от неприятных эмоций;

«Лепка из солёного теста»

Так же я предпочла в работе с детьми использовать соленое тесто. Т.к. дети уже имели возможность работать с пластилином и глиной в детском саду, то освоить приемы лепки из соленого теста им было не сложно.

Преимущества соленого теста перед пластилином и глиной:

· Легко отмывается и не оставляет следов.

Совершенно безвредный с точки зрения экологии и аллергенов, не липнет к рукам при лепке, что вызывает у детей положительные эмоциональные чувства от работы.

Можно сушить на воздухе.

· Можно лепить из окрашенного теста, или можно расписать уже готовое изделие, после сушки.

Для проявления творчества, креативности детям предлагают наносить рисунок на изделие из соленого теста с помощью различных подручных средств. Их необходимо всегда иметь под рукой. Это могут быть такие предметы: расческа, зубочистка, колпачок от шариковой ручки, старый стержень от шариковой ручки, чесноковыжималка, формочки для выпечки печенья, насадки для кулинарного шприца, красивые пуговицы, бисер, цепочки, нитки, камешки и т.д. Вообщем полёт творческой фантазии.

Если покрыть лаком, то яркий цвет - сохранится на века.

Креативное творчество имеет большое значение для обучения и воспитания дошкольников.

Предоставляйте ребенку максимально возможные в его возрасте самостоятельность и свободу.

Следите, чтобы им никогда не было скучно, и они были чем-то заняты;

Поощряйте стремление и попытки детей что – то сделать, не оценивания результаты их усилий;

Вселяйте в детей веру в свои силы, способности.

Это исследование, которое однажды начавшись, будет продолжаться всю жизнь, ведь если посеять в ребенке «зерно» открытия и исследования, оно будет расти и увеличиваться. Задача педагога лишь придавать воспитанникам уверенности в свои силы и правильно мотивировать на открытие новых горизонтов, а для этого нужно создать благоприятные условия пребывания ребёнка в детском саду. Доверие ребенка к взрослым и личностная стабильность группового публичного участия.

"Креативный педагог - креативные дети"

.

Шнарбекова М. К.
педагог-мастер русского языка и литературы
КГУ «Средняя школа имени Толе»,
Казахстан, Жамбылская область, г. Шу

РОЛЬ ИНСТРУМЕНТОВ ИСКУССТВЕННОГО ИНТЕЛЛЕКТА В ФОРМИРОВАНИИ ЧИТАТЕЛЬСКОЙ ГРАМОТНОСТИ ОБУЧАЮЩИХСЯ

Аннотация

В данной статье раскрывается роль искусственного интеллекта в формировании читательской грамотности обучающихся. Рассматриваются различные инструменты искусственного интеллекта, такие как Chat GPT, Zvukogram.com, Kandinsky, WordClouds.com, MonkeyLearn, FreeMind и RunwayML. Интеграция инструментов искусственного интеллекта в образовательные практики открывает новые горизонты и перспективы для совершенствования читательской грамотности, что делает обучение более увлекательным и эффективным.

Abstact

This article explores the role of artificial intelligence in developing students' reading literacy. It examines various artificial intelligence tools, such as ChatGPT, Zvukogram.com, Kandinsky, WordClouds.com, MonkeyLearn, FreeMind, and RunwayML. The integration of artificial intelligence tools into educational practices opens new horizons and perspectives for enhancing reading literacy, making learning more engaging and effective.

Ключевые слова: читательская грамотность, инструменты искусственного интеллекта, персонализированное обучение, интерактивные задания.

В современном образовании искусственный интеллект играет значимую роль в совершенствовании читательской грамотности. Читательская грамотность — это не только базовые навыки чтения, но и способность понимать, анализировать и критически оценивать текст. Важной целью развития читательской грамотности является способность пользоваться этим навыком в повседневной жизни. Инструменты искусственного интеллекта не только дополняют традиционные методы обучения, но и значительно улучшают процесс чтения и понимания текста. Нейросети способны адаптировать материалы под индивидуальные потребности и интересы учащихся, предоставляя персонализированные рекомендации и интерактивные задания. Это трансформирует чтение в захватывающее путешествие, наполненное новыми открытиями и возможностями для развития, делая процесс обучения более увлекательным и эффективным. Нейросети учащиеся смогут использовать как на уроке, так и самостоятельно дома, это позволяет им практиковать навыки понимания прочитанного в различных условиях. Это особенно важно для учащихся, которые испытывают сложности с заданиями для развития читательской грамотности.

Нейросеть, в частности как Chat GPT, может значительно упростить работу с текстом. В текстовом редакторе эта нейросеть помогает учащимся находить лексическое значение незнакомых слов, что способствует лучшему пониманию текста. Она также может генерировать тексты на основе заданных тем, что дает возможность практиковаться в написании и анализе текстов. Такой подход помогает учащимся не только усваивать новые слова, но и использовать их в контексте, улучшая их способность к интерпретации и применению языка.

Zvukogram.com позволяет озвучивать тексты разными голосами с хорошим качеством произношения. Это полезно для развития орфоэпических норм произношения слов. Слушая правильное произношение, учащиеся могут лучше усвоить особенности звучания слов и интонацию, что способствует улучшению их произносительных навыков.

Kandinsky предоставляет возможность создания визуальных и текстовых материалов, что помогает в анализе и интерпретации прочитанного. Создание инфографики, визуализаций и других материалов способствует лучшему пониманию и запоминанию текста, стимулируя творческий подход к обучению.
WordClouds.com помогает визуализировать тексты, создавая облака слов, что способствует лучшему пониманию и запоминанию ключевых тем и идей. Использование облаков слов помогает выделить наиболее часто встречающиеся слова и фразы в тексте, что может быть полезно для анализа содержания и основных тем. Это формирует навыки активного чтения и анализа текста, помогая читателям сосредоточиться на наиболее значимых аспектах материалов.

MonkeyLearn предоставляет возможность анализа текстов и генерации облаков слов, что помогает в изучении и понимании больших объемов информации. Она помогает идентифицировать ключевые слова и темы, улучшая способность читателей извлекать важные моменты из текста. Текстовая аналитика также поддерживает развитие навыков критического мышления, позволяя пользователям интерпретировать данные и делать обоснованные выводы на основе анализа текстов.

FreeMind создаёт интеллект-карты, помогая в структурировании и организации информации, что способствует лучшему пониманию прочитанного материала. Интеллект-карты визуализируют связи между идеями и темами, что делает процесс чтения и анализа текста систематичным. Это помогает читателям лучше усваивать информацию, упрощает запоминание и улучшает способности к синтезу и анализу данных. RunwayML предлагает возможности для креативного использования искусственного интеллекта, что может способствовать улучшению читательской грамотности через создание визуальных и мультимедийных проектов. Генерация изображений и видео, основанных на текстовом контенте, помогает читателям глубже погружаться в материал и развивать навыки интерпретации и анализа текста в контексте различных медиаформатов. Это способствует более глубокому пониманию и вовлеченности в процесс чтения.

Искусственный интеллект предоставляет уникальные возможности для адаптации учебного материала к индивидуальным потребностям каждого учащегося. Он способен анализировать уровень навыков и интересов обучающегося, способствуя более эффективному усвоению материала. Кроме того, инструменты искусственного интеллекта могут интегрировать игровые элементы и элементы интерактивности, что делает процесс обучения увлекательным и мотивирующим. Это, в свою очередь, может повысить уровень вовлеченности и интереса учащихся к чтению, а также улучшить их способности к пониманию прочитанного. Применение инструментов искусственного интеллекта в обучении чтению и пониманию текста открывают перед образовательными учреждениями новые горизонты и перспективы, делая процесс обучения более адаптивным, динамичным и продуктивным. Интеграция искусственного интеллекта в образовательные практики имеет потенциал существенно улучшить читательскую грамотность и подготовку учащихся к будущим вызовам в современном мире.

Список литературы

1. Гостева Ю.Н., Кузнецова М.И., Рябинина Л.А., Сидорова Г.А.,Чабан Т.Ю. Теория и практика оценивания читательской грамотности как компонента функциональной грамотности // Отечественная и зарубежная педагогика. 2019. Т. 1, No 4 (61). С. 34–57.

2. Ковалева Г.С. PIRLS 2016. «Оценка читательской грамотности учащихся основной школы. Использование стандартизированных измерительных материалов, созданных российскими разработчиками с учетом требований исследования PISA». Издательство: Просвещение, 2018. - 18 стр.

Зұлқайнарова Ж.М
№117 «Алтынтөбе» жалпы орта білім беретін мектебі» КММ
химия пәні мұғалімі

«РУХАНИ – АДАМГЕРШІЛІК БІЛІМ»
«ҰЛТТЫҚ ТӘРБИЕ – РУХАНИ ЖАҢҒЫРУДЫҢ НЕГІЗІ»

Аннотация

Ұлттық қалыптасу, ұлт ретінде танылу жүздеген, тіпті мыңдаған жылдарға созылады. Қазақ халқының тарихына үңілер болсақ , біздің ата-бабаларымыздың мыңдаған жылдар бұрынғы ерен ерліктері мен жауынгерлік тыныс тіршілігін байқауға болады. Ұрпақ тәрбиелеу ісінде ұлттық салт-дәстүрге, ұлттық болмысымыздың тамырына ден қоюымыз қажет деп санаймын.

Национальное образование, признание как нация, длится сотни лет и даже тысячи лет. Если мы посмотрим на историю казахского народа, мы можем видеть героические подвиги тысяч лет и героическую жизнь наших предков. Я считаю, что нам нужно обратить внимание на национальные традиции и нашу национальную идентичность в воспитании поколений.

The national formation, recognition as a nation, lasts hundreds of years, and even thousands of years. The national formation, recognition as a nation, lasts hundreds of years, and even thousands of years. If we look at the history of the Kazakh people, we can see the heroic feats of thousands of years and the heroic life of our ancestors.

I believe that we need to pay attention to national traditions and our national identity in the upbringing of generations.

Әрбір ұлттың өзіне ғана тән ерекшеліктері бар. Ұлттық қалыптасу, ұлт ретінде танылу жүздеген, тіпті мыңдаған жылдарға созылады. Қазақ халқының тарихына үңілер болсақ , біздің ата-бабаларымыздың мыңдаған жылдар бұрынғы ерен ерліктері мен жауынгерлік тыныс тіршілігін байқауға болады. Ұрпақ тәрбиелеу ісінде ұлттық салт-дәстүрге, ұлттық болмысымыздың тамырына ден қоюымыз қажет деп санаймын. Қазақстан Республикасының тұңғыш Президенті Нұрсұлтан Назарбаевтың **«Болашаққа бағдар: рухани жаңғыру»** атты бағдарламалық мақаласында **«Біз жаңғыру жолында бабалардан мирас болып, қанымызға сінген, бүгінде тамырымызда бүлкілдеп жатқан ізгі қасиеттерді қайта түлетуіміз керек»** деп айтылған. Менің мектеп оқушыларын тәрбиелеу мақсатымда: рухани дүниесі бай, денсаулығы мықты, азаматтылығы гуманизммен ұштасқан, инновациялық, әлеуметтік-мәдени өзгерістерге қабілетті, XXI ғасырға лайықты тұлғаның патриоттық сана-сезімін қалыптастыру мен дамытуға жағдайлар жасау.

Қазақ ұрпақ тәрбиесінде үш сөзді қолданған. **Бірінші сөз- ұят болады. Екінші сөз- обал болады. Үшінші сөз- жаман болады.** Қандай істің ұятты екенін ұғындырып, ұятқа қалдырмайтындай өмір сүру қажеттігін ұрпақ санасына сіңіре білген. Обал-сауап деген сөздің мағынасын түсінген адам ешқашан қиянат жасамайды, жүрегі мейірімге тола болады. Жаман болады дей отырып, жамандықтан сақтандырады, жақсы істер жасауға баулыйды. Сөздің құдіретін жақсы ұғынған , әрбір сөзі ғибрат, өсиет, өнеге болған қазақ халқының ұлттық құндылықтарынан әрбір оқушы, әрбір елдің жағдайын ойлайтын азамат түсіну керек. Ұлттық құндылықтарымызды сақтау, оны әлемдік жетістіктермен ұштастыру арқылы еліміздің білім беру саясатының ұлттық-руханият дамуына, білім жүйесінің жетілуіне, қоғамда өзіне лайық орын алатын білімді ұрпақты тәрбиелеуге озық қоғам құруға қол жеткізуге болады. Жаһандану жағдайында ұлттық тәрбие құндылықтарын әлемдік өркениетті озық мәдениетпен кіріктіре іске асырудың жолдарын қарастыру, ұлттық құндылықтарымызды қастерлеу барысында адамның рухани-адамгершілік қасиеттерін сапаландырып, ар-намысын шыңдау, әсіресе, адамның бойында құндылықты, отаншылдықты, ұлтжандылықты қалыптастыру білім мен тәрбиені қатар оқушы бойына сіңіру ұстаздардың басты міндеті мен мақсаты деп ойламын. Тәрбиенің негізі болып саналатын жалпы адамзаттық құндылықтардың бірі – тәрбиенің басқа адамға деген қажеттілігі, басқа адамдарды сүйе білу қажеттілігі болып табылады. Философиялық тұрғыда рухани құндылық, соның ішінде патриотизм, рухани сұраныстарды қанағаттандыратын және тұлғаның рухани әлемін байытатын рухани әлем.

Ұлттық құндылықтар – жалпыадамзаттық құндылықтардың құрамдас бөлігі ретінде әр ұлттың қоршаған табиғат ерекшеліктеріне сай өмір салты негізінде ғасырлар бойы жинақталған тұрмыстық және рухани мұрасы. Рухани жаңғырудың негізі ұлттық тәрбиеде екені даусыз. Ұлттық идеологияны қалыптастыру, өскелең ұрпақтың бойына сіңіру әрбір қазақтың міндеті деген жоғары саналы ой қажет.

Қорытындылай келе, жас ұрпақты ұлттық құндылықтарды құрметтеуге тәрбилеуде құндылықтар, жалпыадамзаттық құндылықтар туралы білімді насихаттаудың маңызы зор. Жалпыадамзаттық құндылықтар арасында ұлттық құндылықтар шегерілмейді. Керісінше, осы ұлттық құндылықтар арқылы көрінеді. Алғашқыда осы ұлттық формада көзге түскен қайталанбас жетістіктер уақыт өте келе адамзаттық құндылықтарға көшетіні анық. Елбасымыз **«Болашаққа бағдар: рухани жаңғыру»** бағдарламасында **«Мен халқымның тағылымы мол тарихы мен ықылым заманнан арқауы үзілмеген ұлттық салт-дәстүрлерін алдағы өркендеудің берік діңі ете отырып, әрбір қадамын нық басуын, болашаққа сеніммен бет алуын қалаймын, егер жаңғыру елдің ұлттық-рухани тамырынан нәр ала алмаса, ол адасуға бастайды»,** – делінген. Сондықтан әрбір адамзат өз елінің құндылықтары мен қайталанбас жетістіктерін мақтанышпен ел есінде сақталуы тиіс. XXI ғасыр жүрісі жылдам дәуірге аяқ басып келеміз. **«Еліміздің ертеңі- бүгінгі жас ұрпақтың қолында, жас ұрпақтың тағдыры- ұстаздың қолында»** деген Елбасымыздың сөзін ту еткен, ұстаздық деген ұлы жолды таңдаған ұстаздардың еңбегі жас ұрпақ үшін ауадай қажет.

Пайдаланған әдебиеттер тізімі:

Қазақстан Республикасының Президенті Н.Ә.Назарбаевтың «Болашаққа бағдар: рухани жаңғыру» Жолдауы 2017 жыл 12 сәуір 7-20]

«Ұстаз тілегі» журналы 2018 жыл 25-31б]

«Ұстаз тілегі» журналы 2020 жыл 32-40б]

«Егемен Қазақстан» газетінің ресми сайты]

youtube.com сайтындағы «Хабар» телеарнасының Khabar News ресми каналы 45-53б]

Суюндикова А.Т
«Сазды орта мектебі» КММ, Ақтөбе қаласы
Химия пәні мұғалімі

ЗАМАНАУИ БІЛІМ БЕРУ ЖАҒДАЙЫНДАҒЫ ИНКЛЮЗИВТІ БІЛІМ БЕРУ

Аннотация. Инклюзивное образование как способ развития и обучения детей с ограниченными возможностями здоровья. Для этого существуют специальные современные технологии, которые помогают в осуществлении этого обучения и достижению результатов. Тем самым, помогая адаптироваться особым людям в обществе и вступать в контакт с обычными людьми.

Ключевые слова: инклюзия, люди с ОВЗ, инклюзивное образование, технологии инклюзивного образования.

Аннотация. Инклюзивті білім беру мүмкіндігі шектеулі балаларды дамыту мен оқытудың тәсілі ретінде. Бұл үшін осы оқытуды жүзеге асыруға және нәтижелерге қол жеткізуге көмектесетін арнайы заманауи технологиялар бар. Осылайша, қоғамдағы ерекше адамдарға бейімделуге және қарапайым адамдармен байланыс орнатуға көмектеседі.

Түйінді сөздер: инклюзия, мүмкіндігі шектеулі адамдар, инклюзивті білім беру, инклюзивті білім беру технологиялары.

Қазіргі таңда инклюзивті білім беру мәселесі қоғамда әлі де талқыланып, пікірталас тудыруда. «Инклюзивті білім беру» ұғымы көбінесе бұл білім беру ортасын ізгілендіру әрекеті ретінде түсініледі. Инклюзивті білім беру — бұл мүмкіндігі шектеулі адамдарға тең қызмет көрсету. Барлық адамдар білім алуда тең мүмкіндіктерге ие болуы керек. Өйткені, біз барлық азаматтардың құқықтары тең елде өмір сүріп жатырмыз. Сондықтан қазіргі таңда мұндай адамдар үшін олардың барлығымен қатар оқуы үшін арнайы жағдайлар жасалуда.

Ағылшын тілінен аударғанда «инклюзия» термині «қосылу»дегенді білдіреді. Инклюзивті білім беру (фр. inclusif-лат. Include — араласу, қосамын) — жалпы білім беруді дамыту процесі, ол ерекше қажеттіліктері бар балалар үшін білім алуға қолжетімділікті қамтамасыз ететін, барлық балалардың әртүрлі мұқтаждықтарына бейімделу тұрғысынан барлығы үшін білім алуға қолжетімділікті білдіреді. Мүмкіндігі шектеулі адамдарға инклюзивті білім беру (тәрбиелеу) — бұл бірлескен оқу сабақтарын, бос уақытты, қосымша білім берудің әртүрлі түрлерін ұйымдастыруды қоса алғанда, арнайы жасалған жағдайларда бірлесіп оқыту және тәрбиелеу. Инклюзивті білім беру білім беру жүйесінің даярлық деңгейіне, даму ерекшеліктеріне, білім алушылардың (тәрбиеленушілердің) қабілеттері мен мүдделеріне бейімделуін, олардың әлеуметтік бейімделуін қамтамасыз етуге тиіс.

Инклюзивті білім берудің басты мақсаты — жеке баланы өзгерту немесе түзету емес, оқу процесін осы баланың мүмкіндіктеріне бейімдеу. Инклюзивті білім берудің 8 қағидасы бар. Бірақ олардың бүкіл мәнін бір негізгі принципке біріктіруге болады — бүкіл білім беру жүйесі белгілі бір баланың қажеттіліктері мен мүмкіндіктеріне бейімделеді. Инклюзияның ерекшелігі — оқу орындарындағы білім беру жүйесі мүмкіндігі шектеулі балаларға бейімделеді. Адамдардың ерекшеліктеріне қарамастан, оларға жайлылық үшін арнайы жағдайлар жасалған оқу орындарында оқуға мүмкіндік беріледі: оқу бөлмелерін қайта құру, оқытудың жаңа әдістері, бейімделген оқу жоспары, бағалаудың өзгертілген әдістері. Мүмкіндігі шектеулі балаларға сапалы және қолжетімді білім беруге жағдай жасау үшін ерекше технологиялар қолданылады. Инклюзивті технологиялар екі үлкен топқа бөлінеді: ұйымдастырушылық және педагогикалық. Ұйымдастырушылық технологиялар бейімделген және қол жетімді білім беру ортасын құруға, ал педагогикалық технологиялар оқу процесін жүзеге асыруға негізделген. Әр бала жеке болғандықтан және әрқайсысына ерекше көзқарас қажет. Мұғалім балалардың қызығушылығына бейімделіп, қажет болған жағдайда оқыту әдістерін өзгертуі керек. Жаңа білім беру технологияларын игеру үшін көп күш қажет, атап айтқанда, бұл мұғалімдерге қатысты.

Мұғалімнің негізгі міндеті — білім алушыларға болашақта өзін табуға, тәуелсіз, өзіне сенімді адамдар болуға, оларды қоғамдағы өмірге дайындауға көмектесу. Мұғалімнің оларға белгілі бір функционалдылық пен қасиеттер жиынтығын қалай енгізуі олардың қоғамға бейімделуіне байланысты болады.

Инклюзияны дамыту үшін мыналар маңызды болып табылады: мұғалімдерді міндетті түрде қайта даярлау, арнайы білім беру жүйесінің тәжірибесін тарта отырып, инклюзивті білім беруді қолдаудың

ресурстық орталықтарын құру, қашықтықтан білім беру жүйесін дамыту, мүгедектермен және мүмкіндігі шектеулі адамдармен жұмыс істеудің нысандары мен әдістерін жетілдіру, тәрбиелеу мен оқытудың барлық кезеңдерінде арнайы технологияларды пайдалану.

Интерактивті білім не үшін қажет, ол қандай категорияларға бағытталған, интерактивті білім берудің қандай технологиялары бар екендігі туралы біраз сөйлескеннен кейін, сіз осы технологияларды практикада қолдануға біртіндеп ауыса аласыз.

Негізінен, практикада интерактивті білім берудің педагогикалық технологиялары қолданылады, өйткені олар мүмкіндіктері шектеулі адамдарды оқытудың барлық идеяларын іске асыруға жауап береді. Интерактивті білім беру нәтиже беруі үшін, ең алдымен, оқытылатын адамдардың қабілеттері туралы көбірек білу керек. Өйткені бұл ойынға ұйымдастырушылық технологиялар енеді. Олардың арқасында оқыту үшін белгілі бір схема жасалады. Педагогикалық технологияларды қолданудың бір түрі — сауалнама. Әр адамға белгілі бір сұрақтар жиынтығы бар форма беріледі, соның арқасында мұғалім оқушының мүдделері мен қабілеттерін анықтай алады. Нәтижелер жиналып, талданған кезде сабақтарға арналған материалды таңдау оңайырақ болады. Сабақты құрастыруда мұғалім сауалнамадан кейінгі нәтижесін ескере отырып, әр оқушыға арналған тапсырмаларды таңдауы керек. Бұл тәсіл даралау принципі деп аталады. Ол барлық сынып оқушыларына тең мүмкіндіктер жасауға мүмкіндік береді, осылайша практикада инклюзивті тәсіл жүзеге асырылады. Егер сабақ барысында оқушылардың бірі қалған деңгейден жоғары көрінетін нәтиже көрсетсе, онда мұндай оқушылар шағын топтарға біріктіріліп, олар үшін білім деңгейіне сәйкес тапсырмалар таңдалып алынады.

Сондай-ақ, мұғалімдердің күш-жігерін дамудағы қайшылықтардың алдын алуға бағыттауға мүмкіндік беретін көптеген технологиялар бар. Балалардың әлеуметтік құзіреттілігін дамытуға бағытталған технологиялар мен әлеуметтік ойын технологияларын атап өткім келеді. Біріншісі, өз кезегінде, әлеуметтік дағдыларды тікелей оқыту, топтық қызмет түрлерін, соның ішінде ойын түрлерін еліктеу және ұйымдастыру арқылы әлеуметтік дағдыларды қалыптастыру арқылы жүзеге асырылады. Бұл технология пайдалы және маңызды, өйткені ол құрдастарымен өзара әрекеттесу дағдыларын, өзара көмек пен өнімді қызметті үйретеді. Мүмкіндігі шектеулі адамдар үшін – бұл сізді қоғамда қабылдаған кезде үлкен құндылық, сондықтан сіз өзара іс-қимыл мен өзара көмектің дамуын бағыттауыңыз керек. Кез-келген қиын жағдайда, дәл осындай ерекше адамдар көмекке келеді, ал басқалары жай ғана бұрылады. Екінші технологиялар бірдей мақсатқа ие, бірақ сәл өзгеше.

Танымал автор Д. Митчелл жұптасып оқытуды интерактивті білім берудің жетекші технологияларының бірі ретінде анықтайды. Оның мәні келесідей — бір оқушы екіншісіне мұғалімнің бақылауымен сабақ бергенде. Мүмкіндігі шектеулі білім алушылар да өзін-өзі бағалауды едәуір арттыратын мұғалім ретінде әрекет ете алады. Өзара оқыту технологиясы балалар бір-бірінен көп нәрсені үйренеді деген болжамға негізделген.

Мүмкіндігі шектеулі адамдардың әлеуетті мүмкіндіктерін түсіну оларды қоғамның қалыпты өміріне қосудың әртүрлі нұсқаларының пайда болуына себеп болды. Біз инклюзивті білім беру, зерттеу және оның тұжырымдамасын біздің елімізде қалыптастыру процесінің куәсі болып отырмыз. Бүгінгі таңда мұғалімдер мен әртүрлі қоғамдық институттардың өкілдері қоғамдық пікірді қалыптастыруда және кез-келген білім беру реформасының негізін құрайтын мәліметтер мен білім беруде көп жұмыс істеуі керек. Осылайша, мүмкіндігі шектеулі адамдар үшін инклюзивті тәсіл – бұл біздің санамыз үшін жаңа нәрсе. Мұндай адамдар үшін өзін-өзі бағалауды арттыру, дамыту үшін өте жақсы әдіс. Олар үшін бәрі бірдей емес елде бейімделу өте қиын. Статистикаға сәйкес, мұндай адамдар қарапайым адамға қарағанда әлдеқайда табысты болады. Қанша танымал адамдар мүмкіндігі шектеулі болды және бұл адамдардың жүрегін жаулап алуға кедергі болмады. Мұның бәрі әртүрлі жолдармен көрінеді: біреу күшті, біреу әлсіз. Бұл мүмкіндігі шектеулі балаларға қоғамның толыққанды мүшелері сияқты сезінуге және бейімделу кезеңінен сәтті өтуге, қарапайым балалар мен олардың ата-аналарына ерекше балаларға деген толерантты көзқарасты қалыптастыруға және адамдарды қалай қабылдауға болатындығын білуге көмектесетін интерактивті білім беру технологиялары.

Әдебиеттер тізімі:

Инклюзивті білім берудің заманауи технологиялары [Электрондық ресурс] – URL: https://moyaugra.ru/publication/8/480

Инклюзивті білім беру [электрондық ресурс] – URL: https://nsportal.ru/shkola/sotsialnaya-pedagogika/library/2019/10/17/inklyuzivnoe-obrazovanie

Балымова А.Ж
Учитель русского языка и литературы
КГУ "Общеобразовательная средняя школа ГКС-12"
Казахстан, Актюбинская область, Шалкарский район, пос.Кауылжыр

РОЛЬ ПЕДАГОГИЧЕСКИХ СООБЩЕСТВ В ПРОФЕССИОНАЛЬНОМ РАЗВИТИИ ПЕДАГОГА

Аннотация

В статье рассматривается роль педагогических сообществ, которые помогают решить профессиональные вопросы, реализовывать себя и повышать свой профессиональный уровень. Целью являются содействие профессиональному росту педагогических кадров, активизация инновационной педагогической деятельности.

Учитель до тех пор способен на самом деле воспитывать и образовывать,
пока сам работает над собственным воспитанием.
А. Дистервег.

Для каждого человека в жизни важен процесс профессионального саморазвития.Напрямую все зависит от выбранной профессии, в которой каждый может себя творчески реализовать. У каждого человека самые дорогие ему воспоминания связаны со школой. Произнося слово "Учитель", у каждого в голове вплывают самые теплые и нежные воспоминания об этом представителе данной профессии. А кто же педагог ? Те или иные люди путают эти понятия. Педагог -это специалист, главная обязанность которого - работа с детьми. В свою очередь педагоги подразделяются на воспитателей, учителей, вожатых, преподавателей, социальных педагогов, психологов и т.д.

Но каждый из них , кто имеет отношение к воспитанию и обучению детей, должен все время заниматься личным профессиональным самообразованием. Потому что от педагога, его профессиональных и человеческих качеств во многом зависят судьбы будущих поколений.

Говоря о профессиональном развитии педагога, то вузовского образования мало. Ведь чтобы научить кого-то учиться, нужно самому заниматься самообразованием и искать другие пути. А какими могут быть эти пути, чтобы стать профессионалом?

Пути такого образования могу быть различны. Один из первых путей мы можем найти в общении, при обмене информацией с другими людьми, специалистами или личностями, которые, прежде всего, занимаются педагогической деятельностью. Так же это могут быть люди , у которых есть опыт в сфере образования. На самом деле это могут разные люди, все будет зависеть от того ,как мы будем пользоваться, полученной информацией.

Следующим путём в веке цифровизации является педагогические сообщества. Педагогические сообщества - новая форма организации самообразования учителей. Участие в профессиональных объединениях позволяет педагогам, живущим в разных уголках одной страны и за рубежом, общаться друг с другом, решать профессиональные вопросы, реализовывать себя и повышать свой профессиональный уровень. Их целями являются содействие профессиональному росту педагогических кадров, активизация инновационной педагогической деятельности, в том числе содействие в становлении начинающих педагогов.

Сейчас большую популярность начинает приобретать тенденция наставничества, которая направлена на перспективную работу с начинающими педагогами.

Исходя из своей профессиональной деятельности, обращу внимание, на педагогические сообщества, называемые сетевые . Такие сайты как edu.kz, ватсап, телеграмм группы, где собрались именно предметники- практики, обладающие профессиональным знаниями и опытом, которые применяют ежедневно в своей работе, помогают советами и делятся идеями в любое время суток. И я также стараюсь помочь своим коллегам тогда , когда им особенно нужна помощь.

Для своего развития я посещаю разные мероприятия, которые помогают мне раскрыться не только в профессиональной деятельности, но и в других сферах, расширить мой кругозор, познакомиться с интересными людьми. Стараюсь , по мере возможности, участвовать в конференциях, семинарах, вебинарах, тренингах , лучше ,конечно, в оффлайн режиме, направленных на повышение квалификации и профессиональных знаний педагогов .

В конце хочу отметить, что такие сообщества, именно в педагогической сфере играет немало важную роль и реализуется за счёт самообразования педагога, в течение всей его жизни. Современный педагог - это тот, кто умеет обработать большое количество информации, найти интересное, полезное и все необходимое для образования и воспитания молодого поколения.

Сырашова Г.К
Рахметова А.Ж
Мектеп директорының оқу- тәрбие жұмысы жөніндегі орынбасарлары
«№69 жалпы білім беретін орта мектебі» КММ, Ақтөбе қаласы

«МЕКТЕПТІҢ ПЕДАГОГИКАЛЫҚ ҚОҒАМДАСТЫҒЫН ДАМЫТУ ЖӘНЕ БАСҚА БІЛІМ БЕРУ ҰЙЫМДАРЫНЫҢ ӘРІПТЕСТЕРІМЕН ЫНТАМАҚТАСТЫҚ ЖАСАУ»

АННОТАЦИЯ

Педагогикалық қоғамдастық құру көпшілік ортада салғырт көзқарас тудырып, көпшілікті таңдандыра бермейтін мұғалім кәсібінің өз атына сай дәрежеге көтерілуіне, көптен күткен жаңалық пен өзгеріс енгізуіне үлкен көмегін тигізеді. Сондықтан да ұстазға жүктелетін міндет ауыр, ұстаз алдында жауапкершілік мол. Көшбасшылықты адамдарды өз-өзін белгілі бір мәнерде ұстауына мәжбүр ету арқылы олардың мінез-қылықтарына әсер ету үшін басқарушының қолданатын құралы десек болады. Көшбасшылық қазіргі XXI ғасырдың басшысы бұл жұмысты беруші және сол жұмыстардың орындалуына жауап беруші. Жақсы басшы қызметкерлері орындаған жұмысты реттеп қабылдап отырады. Ал, көшбасшы адамдарды жандандырады, мақсатқа жетуде болашақты көрсету қасиеті арқылы адамдарды ортақ мақсатқа бағыттайды көшбасшылардың бірнеше түрлері бар. Көшбасшылықтың негізгі әрекеттері тиімділікке, ыңғалылыққа негізделеді. Көш бастау оңай, көптің алдында сөз бастау оңай емес. Бұл сындарлы жұмыс. Сондықтан көшбасшылық тұрғысынан өзімді елестете алатынына көз жеткізгеннен соң, іс- әрекет қадамдарына нақты көштім десем болады. Көшбасшылық сипатын алға тартқанда менің осы тұрғыдағы ұстанымыма негіз бола білген тұлғалардың тізбесін жасауды шештім. Табандылық , бір сөзділік, қайсарлық, мықты рух, қажырлы еңбек деген ұстанымдар қазіргі жаңашыл педагогтың бойынан табылады . Өзіміз ұстаз бола тұра , білім үйретіп, тәрбие берген асыл ұстаздарымыздың бейнесі арамызда жоқ болса да жадымда сақтаулы. Шаршамады, дауыс көтермеді, баланың бәрін бірдей көрді. Бағалау мәселесінде сәтсіздік, нашар үлгерім деген сөзді қолданған емес. Өзге тіл болса да ұстаздың пәнін сүйіп оқыдық. Болашаққа деген сенімімізді ұштай білді. Бұл жерде айтылатын мәселе , болашаққа мүмкіндікке бейімділікке бастау тек көшбасшыға ған тән деген түсінік десек болады. Өзіңізді көшбасшы ретінде көрсете алуыңызға ұстаздар қауымдастығы арасында жасап жүрген жұмыстарыңыз негіз болады. Қазіргі таңда білім беру саласы бойынша жаңаша көзқарас, жаңаша қарым - қатынас, жаңаша ойлау жүйесі қалыптасып отыр. Сындарлы түрде білім беруде оқушыларда пәнге деген білім, білік дағдыларын меңгеруге бағытталған, оқушылардың жеке басының физикалық тұрғыдан да, әлеуметтік тұрғыдан да дамып - қалыптасуына, тұлға ретінде қалыптасуына көп көңіл бөлініп жатыр. Сондықтан да Қазақстанның Н. Назарбаев Зияткерлік мектебі мен Англияның Кембридж университетінің бірлесе отырып жүзеге асырып жатқан бұл бағдарламасы - мұғалімдердің жұмысының табысты болуына, жаңаша жұмыс жасауға, оқыту үдерісінде жаңа әдіс - тәсілдерді қолдануға, оқушылардың «үніне» құлақ қоюға, сапалы да тиянақты сабақ өтуге көмектеседі . Сондықтан да қазіргі кезеңде бүкіл әлемде сындарлы оқыту жүйесі қолға алынып жатыр. Сындарлы оқыту теориясының жеті модулін сабақтарыма кіріктіруді, оқушының сабаққа қызығушылығын арттыру мақсатында әр түрлі жаңа әдіс – тәсілдерді сабақта тиімді пайдалануды, кері байланыс жасау арқылы оқушыға келесі сабақтарымда қызықты тапсырмаларды тиімді жоспарлауды үйрендім. Сабақта заманауи ақпарат көздерін кіріктіре отырып, оқушылардың жаңалықтарды есту, көру, визуалды қабылдаудың нәтижелілігін байқадым. Және осы Бағдарлама бойынша 7 модульдің қолданылуы туралы толық ақпарат алдым. Соның ішінде ең маңыздысы – «Оқыту мен оқудағы жаңа тәсілдер» модулі мен «Сыни тұрғыдан ойлауға үйрету» модулі және «Оқыту үшін бағалау және оқуды бағалау» модульдері маған қатты ұнады. Және де осы Бағдарламаға негіз болған теоретик - ғалымдардың ойларымен пікірлерін басшылыққа алуды үйрендім. Әсіресе, Мерсер мен Литлтонның диалогтық оқытуға байланысты айтқан

ойлары менің көңілімнен шықты. Александердің ұсынған диалогтың 5 үлгісін сабақтарымда пайдалануды көздедім.
Сонымен қатар бағалауға байланысты «бағалау – бұл тек техникалық тәсіл емес, ол мұғалімдердің ауызша және жазбаша баға қоюы арқылы іске асады» деген пікірімен толық келісемін. Табыстылыққа алып келген екі мысал ретінде:
Қауымдастық жұмысының ауқымдылығын айтар болсақ.
йткені қала, облыс, республика көлемінде тәжірибе тарату білім сапасының нақты ықпалын көрсетіп береді. Қауымдастық жұмыстарының аясын кеңейту өте тиімді іс- әрекеттер мен нақты мақсаттарға жетуге бірден-бір жол бола алады
әлімгерлік жұмыс аясындағы жұмыстарға көшбасшылыққа бейім педагогты таңдау да оң нәтиже беретіндігіне сенімін мол және тәжірибе барысында анықталғанын алға тартамын.
тәлімгер өз жұмыстарының қортындысын нақты сипат ала алатындай етіп, педагог қауымдастығына паш ете алса, нұр үстіне нұр болар еді. Өйткені негізі мақсат тәлімгерлік жұмысы жоспарланған уақыт аралығында қандай жетістіктерге жетіп отыр, немесе қандай кедергілер бар. Тәлімгерлікке байланысты жасаған жұмыс үш жылға жоспарланған. Биылғы оқу жылында нақты мақсаттардың алғашқы сатысын жүзеге асырып , жыл соңында педагогикалық қауымдастық мүшелері алдында есеп беруге жұмыстандық. Қорыта келгенде, ұстаздың басты мақсаты – шәкірттің оқыту тәжірибесі мен үйреткен әрбір пәнін, сабағын, тақырыбын осы мақсатқа жүзеге асыру. Жаңа жоба негізінде берілген сабақтың сапалылығы,нәтижелілігі менің көзқарасымды өзгертті.Әр сабақ сайын шағын топтарға бөлудің түрлерін тәсілдерін пайдаландым және әдіс-тәсілдерді тиімді пайдалануды үйрендім. Алдағы уақытта жаңа әдіс-тәсілдерді пайдалана отырып,еркін,өзіндік дәлел-уәждерін нанымды жеткізе алатын,ынталы,сенімді,сыни көзқарасы жүйелі дамыған оқушылардың дамыту бағытында жұмыс жүргізетініме сенімім мол. Аз ғана уақыттың ішінде жеті модульдерді ықпалдастырып өткізген сабақтарымда осыншама өзгерістердің болуы алдағы тәжірибемде оң септігін тигізеді деген сенімдемін. Себебі, мен болашақта тәжірибе кезінде болған кедергілерді болдырмау керек. Оқушыларымыз білімді,ел абыройын көтерер азамат болса екен деп армандайтын ұстаздардың қатарынанбыз. «Оқушыларым білімді болу үшін тағы қандай әдіс-тәсілді меңгертсем екен?» деген сұраққа жауапты көп жылдық тәжірбилік жұмыстар арқасында таптық. Педагог ретінде, көшбасшы ретінде өзгеруге және реттелуге, бағдарламаның идеясы мен әріптестердің бөліскен тәжірибесі, сонымен қоса оқуға деген көзқарасты өзгертуші тренерлердің ықпалы болды. Болашақта өз кәсібін кәсібилендіруге ат салысатын жастарға оқушылардың жас ерекшеліктерін ескеріп, олардың ойлауға қабілетті және ойлау туралы ойлануға қабілетті екенін басшылыққа ала отырып, топпен, жұппен және өз бетімен жұмыстануға, диалог арқылы пікірлесуге, пайымдауға, күтілетін нәтижеге жетуге, бірлескен жұмыстар жүргізуге өз білім деңгейлерін бағалауға, жаңа әдіс-тәсілдерді тиімді қолдануға бағытталған сабақтарды жоспарлауды мақсат етіп отырамыз, бағыт береміз. Сонымен қатар мұғалімдердің есептеріне формативті баға беру кезінде түрлі әдіс тәсілдерді сабақ барысында ұйымдастырып ақпараттық ресурстарды тарату арқылы критериилерді өздеріне құрғызу арқылы өзара бағалау, топтық бағалау, өзіндік бағалауды көптеп қолданамын деген ойға келдім. Мұғалімнің ұстанымы – оның көзқарасы, қабылданған шешімнің және іс – әрекетінің негізі. (Мұғалімге арналған нұсқаулық,7 – бет) , яғни мұғалім жаңашылдыққа ұмытылғанда ған, ізденіске жаны жаны құмар болған кезде ғана жаңашыл, креативті ойлана алатын, заман талабына сай келетін тұлға тәрбиелеуге болатындығына көз жеткізуге болады. Желілік қауымдастық аясын кеңейте түсу, коучинг-сессияларды көптеп ұйымдастыру, серіктестік жұмысын жандандыру жұмыстарын одан әрі жүргізуге жоспарлар жасалып отыр. Бірақ сындарлы оқытудың нәтижесінде көзқарасым мүлде өзгерді. Сындарлы оқытудың тиімді екеніне көзім жетті. Осы әдіс арқылы сабақ өту барысында менің оқуға деген көзқарасты өзгертуге болады. Сабақта өзара бағалау, өзін-өзі критерий арқылы бағалау түрлерін үйренді. Балалар бірін-бірі осылай бағалаған кезде өзін бағалайды,өзін-өзі реттейді, шынайы бағалауға үйренеді. Ол үшін біз критерий беруіміз керек екенін түсінеді. Бағалаудың түрлерін сабақта қалай пайдалануды үйрене отырып, оқушылар да бағалаудың не екенін, өзара бағалауды үйренді. Мысалы топтық , жұптық жұмыста балалар ынтымақтастықпен жұмыс жасай отырып, бір-бірімен ой бөлісуге, тыңдауға, идеяларын құрметтеуге, бір-бірін оқытуға үйренді. Бұл тәжірибе тек сабақ барысындағы ғана орын алмайды, жалпы педагог қауымдастығында да орын алады. Мұғалімдер бірін- бірі сыни тұрғыдан талдай алады, бір- біріне ықпал ете алады.Сыни пікір мен көзқарас жүрген жерде бәсекеге қабілеттілік жүреді. Мектеп басшысы не үшін оқытамыз, қалай оқытамыз деген сындарлы сұрақ негізін педагогикалық кеңестің күн тәртібіне де қойып, 2023-2024 оқу жылының II оқу тоқсанында осы тақырып кеңінен талқыға түскен болатын. Мектеп педагогтары бірлестіктер болып топтасып жұмыс жасау нәтижесінде сабақ процесінде қандай олқылықтар

мен идеялар бар екендігін ортаға салып, пед кеңес шешімі қабылданды. Мұғалім көшбасшы ретінде өзін ғана емес оның оның аумағындағы мүшелерін де белгілі бір мақсатқа жету үшін жасалған іс- әрекеттері турасында ұйымдастыра білуі шарт болып табылады. Қазіргі заман ағымына байланысты оқушылардың білімге қызығуын арттыру үшін мұғалімдерге жаңа талаптар қойылуда. Сол себепті оқытудың әр түрлі технологиялары жасалып, мектеп тәжірибесіне енгізілуде. Жан-жақты ізденістің нәтижесінде білім беру саласында жаңа педагогикалық технологиялардың саны да, сапасы да өсіп келеді. Технология - белгілі бір істегі адамның әдісі, шеберлігі. Осы шеберлік арқылы мұғалімнің өз сабағын оқушыға жоғары сатыда меңгерте, игерте алатыны сөзсіз. Сондықтан әрбір мұғалім ең әуелі осы жауапкершілікті сезіне отырып, алдымен өз білім, әдісін, шеберлігін шыңдауы қажет. Үнемі ізденіс үстінде болып, әрбір жаңа технологиялар мен заманауи әдістерді меңгеруі тиіс. Сонда ғана заман талабына сай ұстаз болып, өмір талабына сай оқушы тәрбиелей алады.

Пайдаланылған әдебиеттер:

1. Мұғалімге арналған нұсқаулық, «Назарбаев зияткерлік мектебі» ДББҰ, Педагогикалық шеберлік орталығы
2.Үлестірме материалдар. «Назарбаев зияткерлік мектебі» ДББҰ, Педагогикалық шеберлік орталығы.
3. Добросельский Владимир Владимирович. Формирование личностно-деловых качеств будущих менеджеров в процессе профессиональной подготовки // НИЦ "Открытое знание" : Монография. — 2018.
4.Консалтингтік қызметтері арқылы менеджментті басқару

Калиева Ф.К
Teacher of English
Secondary School №1 Aktobe, Kazakhstan

AUTODIDACT AS ONE OF THE MODELS IN LEARNING LANGUAGES

Abstract

the article makes an attempt to reveal the role of a person's independent work in the process of learning English. Autodidact is one of the models for organizing the educational process in within e-learning.

Key words

English language, autodidact, technology, linguistic intelligence.

Does anyone know what an autodidact is?

An autodidact is a self-taught person, defined as someone who learns through their own initiative rather than formal training or instruction, essentially a self-learner.

In the age of technology, embracing autodidactism has never been easier or more sensible. The internet has become an ally for everyone, especially for those who express their desire to learn English.

It's very hard to overstate the importance of understanding and speaking English, the international language. The majority of people tend to develop their linguistic intelligence easily, so self-teaching should not only be affordable in this era but also a go-to option when it comes to learning languages in general.

"The most effective models for organizing the educational process within e-learning are:

* self-study- autodidactism (independent learning using electronic educational and methodological complexes with minimal consultation with a teacher);
* passive tutoring ("passive" guidance from the teacher, offline consulting);
* blended learning (blended learning, combining various types of classroom and independent learning under the guidance of a teacher based on electronic educational materials) [1, p. 44]."

Let's look at self-study in more details.

The benefits of self-teaching English include the following:

- 'Autodidacting' English is straightforward, and if you have the willpower and the discipline to be consistent, it's even better because you can (1) fit it into your busy schedule, (2) learn at your own pace, (3) set your own deadlines for reaching your milestones, and (4) take breaks as needed without missing anything important or making others wait for your return.
- (5) Learn exactly what you personally need, not what other students may require. You don't have to sit through lessons on topics you already understand.

For those who realize the great potential of autodidactism, I've compiled a list of FUN ways to learn English so that it doesn't feel like a chore. Here are a few options for self-teaching:

1. Watch your favorite *movies*. Utilize the internet to your advantage and make an effort to find free websites that offer your favorite movies with subtitles. When you combine the visual representation of English words with the way they are pronounced, you are learning effectively and efficiently.
2. Listen to your favorite *music* with lyrics and sing along. This is an effective way to improve pronunciation and sound more like a native speaker. Consider going to a karaoke bar, as it's similar to singing along to a song with on-screen lyrics. Gradually try to reduce your reliance on subtitles. Remember, 'practice makes perfect'. If you're not ready to watch English content without subtitles, start with toddler cartoons and animations. They offer a great source of basic vocabulary, including colors, numbers, animals and their sounds; children's songs; and short stories.
3. Write to-do or shopping *lists* in English. It's a productive practice that can enhance your vocabulary.
4. Keep *a diary* in English.
5. *Make friends* with native English speakers online and engage in regular conversations with them.
6. This one may seem counterintuitive: browse through English-speaking *social media posts* instead of those in your native language. It's not procrastination if it contributes to your language learning.
7. Download *apps* such as Duolingo, Rosetta Stone, or Babbel to learn English. A recently developed app, Bold Voice, has become significant for English pronunciation—it listens to how you pronounce a sentence and offers corrections for speaking without an accent.
8. Listen to *podcasts* and *audiobooks*. This allows you to multitask, combining entertainment or learning with language practice. You can also listen with headphones in bed before sleep, which can be more relaxing than counting sheep.
9. Listen to the *radio* and *news broadcasts*. Focus on grasping the overall context rather than understanding every single word.
10. Read English *books* and *magazines*. Choosing different genres broadens your horizons and makes the experience enjoyable.
11. If you travel frequently, you've probably noticed that everything—from *brochures* on airplanes to *directions* in hotels—is in English. Seize this opportunity to learn a few things, or try speaking English with a tourist—it will be a memorable experience.
12. *Ask questions* and don't be afraid of appearing foolish. A Japanese proverb says, "The man who asks a question is a fool for a minute. The man who does not ask remains a fool forever." Which one are you?
13. *Listen to people* who have successfully learned English. Many self-taught individuals share their advice on YouTube about how they achieved fluency.
14. Set your *phone's language* to English, along with all your social media accounts, your computer, your tablet, and applications like Microsoft Word, Google Spreadsheets etc. Even though it may seem time-consuming, seize every opportunity to use English—it's a long-term investment in your language skills.
15. Memorize *verses or short paragraphs*. Start with simple tasks and compete only with yourself. This way, you'll soon surpass others who began learning English at the same time as you.
16. Read *manuals* for new electronic devices to expand your knowledge. Ensure you read various genres of books, watch movies, listen to music, and immerse yourself in different styles of content. Doing so will enrich your English vocabulary with words from several aspects of life.
17. *Take tests* like IELTS, TOEFL, etc. They are not only a great way to assess your knowledge and skills but also help you identify your strengths and areas for improvement.
18. Using *flashcards* is a quick method for enhancing vocabulary. Using different colors may help, but you can also download mobile apps, which saves time.

Make sure to combine reading, writing, listening speaking skills to improve your English comprehensively.

Список литературы:

Шарипова Ё.К. САМОСТОЯТЕЛЬНАЯ ДЕЯТЕЛЬНОСТЬ СТУДЕНТОВ ПО ИЗУЧЕНИЮ АНГЛИЙСКОГО ЯЗЫКА. // Наука и образование сегодня. М., 2020. № 6(53)-2. С. 44-45.

Карпова Н.П.
Учитель физической культуры
КГУ «Пригородная средняя школа» г.Актобе

ИСПОЛЬЗОВАНИЕ STEAM-ТЕХНОЛОГИЙ В ФОРМИРОВАНИИ ЗДОРОВОГО ОБРАЗА ЖИЗНИ МЛАДШИХ ШКОЛЬНИКОВ

Аннотация.

В данной статье рассматривается связь между физической активностью и развитием креативного мышления обучающихся начальных классов. Именно в этот период ребенок готов и способен всесторонне развиваться. Приведены примеры практических заданий. Авторы описывают одну из эффективных технологий, которая вызывает интерес к учебе, повышает учебно-познавательную мотивацию на уроке.

Annotation.

This article examines the relationship between physical activity and the development of creative thinking in primary school students. It is during this period that the child is ready and able to develop comprehensively. Examples of practical tasks are given. The authors describe one of the effective technologies that arouses interest in learning, increases educational and cognitive motivation in the classroom.

Ключевые слова: STEM(STEAM)-технология, формирование ЗОЖ, двигательная активность, метапредметная связь.

С появлением гаджетов и удаленной работы, создаются предпосылки для малоактивного образа жизни. Человек, отличающийся двигательной активностью, систематически занимающийся физическими упражнениями, может выполнить значительно большую работу в современной социально-экономической системе в разнообразных формах: предпринимательстве, различных технических изобретениях, создании произведений искусства, а также в отношениях с людьми и государственном управлении.

Современное общество вовлечено в процессы глобализации рынка и усиления конкуренции. Нужно быстро реагировать на изменения, применять нестандартные решения, генерировать новые оригинальные идеи. Общество нуждается в необычных решениях знакомых задач, в новых подходах к решению известных и исследованных, казалось бы, проблем, а также в новых способах поведения в типичных ситуациях. Большинство профессий в современном мире нуждаются в креативности, коммуникативности, двигательной активности, в активизации творческого начала.

Как показывает статистика, патологические изменения органов кровообращения, дыхательных путей и нервной системы в городах в полтора-два раза выше, чем на селе.

На сегодняшний день связь между креативностью и физической активностью обнаруживается в том, что физическая активность стимулирует сознание, улучшает работу мышления, творческих способностей и продуктивности человека. В ходе многочисленных исследований было выявлено, что человек, занимающийся регулярной физической активностью, имеет более высокую концентрацию гормона норадреналина, который соответствует бодрствованию и повышенной активности.

Проблема развития креативности с начальных классов является очень актуальной. Именно в этот период ребенок готов и способен всесторонне развиваться.

Возраст 6-10 лет характеризуется перестройкой системы взаимоотношений с окружающим миром, сменой ведущего вида деятельности с игрового на учебную, интенсивным интеллектуальным развитием. Опора на активный, креативный потенциал младшего школьника, активизация творчества, повышают эффективность его деятельности, успешность обучения.

Как сделать так, чтобы дети хорошо учились и с удовольствием шли на занятия? Этот вопрос волнует педагогов с древнейших времен. На протяжении всей истории они постоянно подыскивают новые методы, методики, системы преподавания, приближают всех к заветной цели – хорошей успеваемости и качеству знаний. Практика показывает, что пока человек сам не захочет научиться чему-либо его ничему нельзя научить. В целях решения определенных образовательных задач необходимо использовать потребность у младших школьников в игре. Это самая свободная, естественная форма двигательной активности. В ней осознается, изучается процесс физического воспитания, развивается креативное мышление, проявляется личное творчество, самопознание, самовыражение ребенка. Двигательная активность младших школьников представляет собой средство развития креативного мышления и формирования личности младшего школьника в целом.

Вызвать интерес к учебе, повысить учебно-познавательную мотивацию на уроке помогает такая технология организации учебной деятельности, как STEAM-образование. Оно способствует формированию у младших школьников креативного мышления, коммуникативных навыков, умения работать в коллективе, и в целом помогает становлению активной личности.

Практическая направленность STEAM создает благоприятные предпосылки и для реализации следующих требований ГОСО МП РК: организация активной учебно-познавательной деятельности; участие в социально значимом труде и приобретение практического опыта; формирование способности применять полученные знания на практике, в том числе в социально-проектных ситуациях; формирование коммуникативной компетентности в общении и сотрудничестве со сверстниками; ориентировка в мире профессий и формирование устойчивых познавательных интересов как основы выбора будущей профессии. **STEAM** – это пять разных предметных областей, объединенных в одном уроке. **S(science)** – это наука или тот материал, которые обучающихся должны усвоить. **T(technology)** – технология, как алгоритм последовательности действий. **E(engineering)** – инжене́рия. Здесь ученики могут побывать в роли ученого и изобретателя. С помощью материалов по проектированию и моделированию обучающихся создают макеты различных предметов и объектов. **A(art)** – искусство. Здесь раскрывается творческий подход учащихся к выполнению заданий. **M (maths)** – это математика. В ходе учебной деятельности затрагиваются различные величины, количественные отношения, рациональность, работает логика.

STEAM развивает креативное мышление, обучающиеся учатся выстраивать последовательность своих действий на уроке. Большую часть времени они находятся в движении, работая в парах, группах, индивидуально.

Сочетание математики и физкультуры дает много преимуществ: способствует повышению уровня познавательной активности, развитию мышления и других психических процессов, облегчает процесс познания, повышает общий эмоциональный фон занятия, так же способствует формированию у детей целостного восприятия окружающего мира, предоставляет возможность для повышения двигательной активности.

Инструкция 1. Задание 1-2.

загрузить коробки с планеты Земля на космический корабль. Космический корабль надо собрать ıе.

е 1 – «СОБЕРИ РАКЕТУ»

зыку дети мастерят ракету из разноцветных модулей.

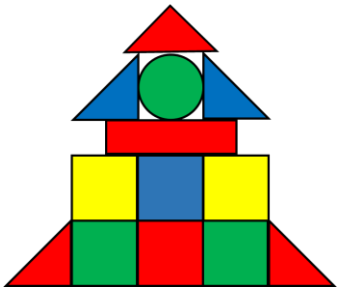

Задание 2 – «ПОГРУЗКА КОРАБЛЯ»

Первые участники встают около первой «фигуры» и по верёвке перетаскивают её на другую сторону, затем возвращаются в конец оманды. К заданию приступают следующие игроки.

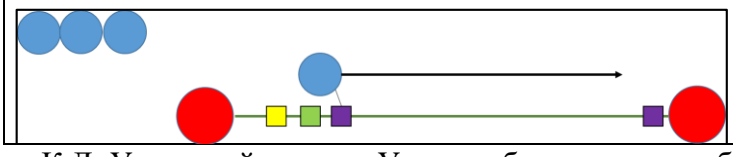

К.Д. Ушинский писал: «Учите ребенка каким-нибудь неизвестным ему пяти словам – он будет долго и напрасно мучиться, но свяжите двадцать таких слов с картинками, и он их усвоит на лету». Ребенок мыслит образами.

На уроках физкультуры, в начальной школе можно придумать образ для буквы в словарном слове. Обучающимся необходимо «оживить» букву и создать её «образ» в конкретном слове. Например, буквы О в слове БАСКЕТБОЛ, ФУТБОЛ, ВОЛЕЙБОЛ, ГАНДБОЛ превратились в мяч. Так не имеющее никакого отношения к ребенку словарное слово наполняется его идеями, закрепляется в памяти его личными яркими ассоциациями.

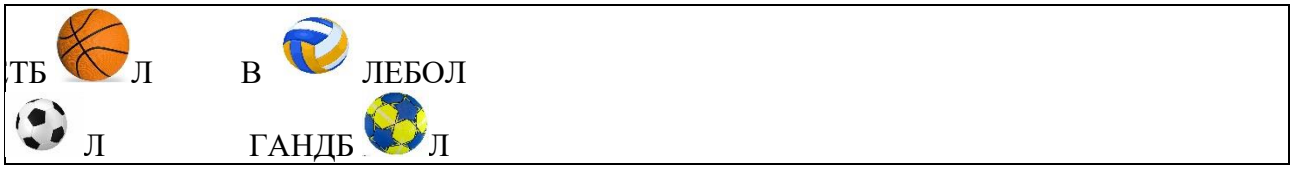

Технология способствует: развитию интереса к техническим дисциплинам; совершенствованию навыков критического мышления. Обучение происходит через игру. Учащиеся решают нестандартные задачи путем тестирования и проведения различных опытов. STEAM – новая образовательная технология, сочетающая в себе несколько предметных областей, является инструментом развития исследовательских компетенций и навыков работы в группе. Особенностью технологии является применение принципа двигательной активности на уроках. Она способствует повышению творческих способностей, развитию креативного мышления, улучшению памяти и внимательности, что в свою очередь влияет на повышение качества образования.

Литература

1. Белова С.С. Творчество: психологические и компьютерные модели // Психология: Журнал Высшей школы экономики. – 2018. – 236 с.
2. Лучшева М.Д., Рыкова Н.Ф. связь между физической активностью и развитием творческого мышления // Вестник науки. 2023. №12 (69).

Тортаева.А.Ж
Жамбыл облысы әкімдігінің білім басқармасы Шу ауданы білім бөлімінің
«Төле би атындағы орта мектебі» КММ (Шу қаласы)
Информатика пәні мұғалімі
Педогог-зерттеуші

БІЛІМ БЕРУДІ ЦИФРЛАНДЫРУ

Аннотация

Инновациялар адам қызметінің әр түрлі салаларына енгізіледі, бұл адамдарды жаңа жетістіктерге жетелейді, білімдерін, біліктері мен дағдыларын жетілдіреді және байланысты экономикалық секторларда жаңа әрекеттерді дамытады. Білім беру жүйесі қоғамға өнімділіктің өсуіне, жұмысшылардың жаңа түрлеріне және адамдардың қажеттіліктеріне бағытталған цифрлық дәуірге қауіпсіз өтуге мүмкіндік беруі керек. Білім беруді цифрландыру жаңа деңгейге өтуге негіз жасады.

Abstract:

Innovations are introduced into various fields of human activity, which leads people to new achievements, improves knowledge, skills and develops new actions in related sectors of the economy. The education system should allow society to safely move into the digital age, focused on productivity growth, new types of workers and people's needs. Digitalization of education has created the basis for the transition to a new level.

Кілт сөздер: цифрлық сауттылық,экономика, ақпарат, технология, IT

Бүгінде еліміздің экономикасының барлық салаларын цифрландыру күн тәртібінің басты тақырыптарының бірі. Осы бағытта басталып жатқан белсенді жұмыстың алғашқы бағыттардың бірі білім беру деп аталады. Цифрлік сауаттылық - бұл адамның өмірдің барлық салаларында цифрлік технологияларды сенімді, тиімді, сыни және қауіпсіз қолдануға дайындығы және қабілеті. Цифрлік сауаттылық - ақпараттық қоғамдағы қауіпсіздіктің негізі, XXI ғасырдың ең маңызды білімі. Цифрлік сауаттылықты қалыптастыру оқырмандық, математикалық және жаратылыстану сауаттылығымен тең дәрежеде назар аударылуы керек.

Расымен де, адамзат қауымы жыл санап емес, ай санап, тіпті апта мен күн санап цифрландыру заманының сиқырлы әлеміне еніп барады. Цифрландыру технологиялары дегеніміз – бұл бұрын-сонды адамзат бастан кешпеген ғажайып әлемнің жаңа құралдары. Қазіргі күні бұл технологиялар жасақталу үстінде. Олар қазірдің өзінде біз тамсанып айта беретін ақпараттық технологиялардың өзін жолда қалдыра бастады.

Заманауи технологиялар біздің өмірімізге тұрақты түрде енгізілуде, «Цифрлік» тұжырымдамасын тек ғылыми конференцияларда ғана емес, күнделікті өмірде де жиі кездесетін болдық. Кейбір адамдар әлі күнге дейін цифрлау үрдісінің артықшылықтары мен кемшіліктері туралы пікірталастарда. Цифрландыру процесті және өндіріс кезеңдерін толық автоматтандыруды, өнімнің дизайнынан бастап, оны түпкілікті тұтынушыға жеткізумен аяқтауды, сондай-ақ кейіннен өнімге техникалық қызмет көрсетуді білдіреді.

Ғылымның қарқынды дамуы барысында көптеген корпорациялар өндірістің барлық деңгейлерінде жаңа технологияларды қолдана отырып жұмыс істеуге дайын қызметкерлерді талап етеді және арнайы дағдыларға ие емес қызметкерлер қажеттілігі артта қала беруде. Осы проблемаларды шешу, әрине, білім беру процесін қайта жаңғыртуды талап етуі тиіс.

Цифрландыру тікелей бұрын қол жетімді болмаған жоғары оқу орындары мен мектептер үшін ашылатын цифрлік технологияның оқу құралдарымен байланысты. Олардың ішінде онлайн оқу аса ерекшеленеді.

Мысалы, онлайн оқыту нарығының кестесін қарастырайық (1-сурет). Графиктен көріп отырғанымыздай, онлайн оқыту Солтүстік Америкада (АҚШ, Канада), Батыс Еуропада (Еуропа елдерінің көпшілігі), сондай-ақ Азияда (Қытай, Жапония) ең күшті дамыды. Шығыс Еуропада онлайн оқыту нарығын дамыту бұрын айтылған елдерге қарағанда әлдеқайда аз екенін атап өту маңызды.

Цифрландыру үрдісі, мінсіз білім беру үдерісі мен сапасына әсер етеді. Мектептік білім беру процесіне енгізілген жаңа технологиялар мектеп оқушыларын қарапайым лекцияларға қарағанда әлдеқайда көп қызықтыра алады. Мәселен, мысалы, Англияның Гранж мектебі мектептің ішіндегі «қала» сияқты жасалған. Гранж мектебінде телевизия мен радиостанциялар құрылып, балаларға әлем шынайылығындағы жағдайларды жақсартуға көмектеседі.

Қазір Қазақстан Үкіметінің ақпараттық технологияларды игеруді барынша жылдам дамытуға ұмтылып отырғандығын байқауға болады. Қазіргі ақпараттық технологиялар дегеніміз – цифрлы сана мен технологияларға қол жеткізудің басты алғышарты.

Қазақстанның білім беру жүйесін жаңғырту өзектілігі әлеуметтік функциясының маңыздылығы – білімді өндіру және түрлендірумен негізделеді, олар қазіргі қоғамдағы еңбек бөлінісінде шешуші рөлді атқарады. Қазақстанның білім беру жүйесін жаңғыртудағы барынша табыстылыққа тек егер білім беру саясатына негізделген барлық бағдарламалық қондырғылар әлем тәжрибесімен жиналған оң әлеуеттен барлық мүмкін болатынды өзіне жинай алса ғана қол жеткізуге болады. Және де, әсіресе Орталық Азиядағы көптеген елдер үшін, білім беру жүйесін жаңғырту мәселесі әлі де өзекті болып қалуда.

Әлемдік тәжірибе көрсеткендей, білім беру процесіне цифрландыру жүйесі өте қажет. Осылайша, көптеген жоғары оқу орындары білім беру жүйесінің ұзақ мерзімді тәжірибесін талдап, осы әдістің артықшылықтарын түсінді. Бұл жүйе білім беру сапасын жақсарту, жаңа ақпараттық технологияларды дамыту, заманауи қағаз процестерін жеделдету, мекеменің әкімшілік және басқарушы қызметкерлеріне қажет.

Қазақстанда Білім және ғылым министрлігі цифрландыру саласында бірнеше міндеттерді қойды:

- орта білім беру жүйесінде ақпараттандыруды дамыту;
- білім беру мен ғылымды басқару процесін автоматтандыру;
- IT мамандарын оқыту.

Бірінші бағытта (орта білім берудегі ақпараттандыруды дамыту) министрлік мектептегі информатикаға «Информатика» пәнін ерте енгізуді бастады. Ең дұрысы, бірінші сыныптан объектіні енгізу жоспарлануда. Қазір бұл мүмкіндік сарапшылармен талқылануда.

Әлемдік тәжірибеде, мысалы, ЭЫДҰ елдерінде бағдарламалау негіздері бірінші сыныптан бастап оқытады. Қазақстанда «Информатика» пәні 5-сыныптан, ал биылғы жылы - 3-сыныптан оқытылады. Сондай-ақ балалар робототехникаға қатысады. Бүгінгі таңда 3000-нан астам мектеп және оқушылар сарайында робототехникада элективті курс енгізілді. 100% -ға дейін қамту жоспарлануда - робототехника шкафтары жаңартылады, ал мұғалімдер біліктілік арттыру курстарынан өтетін болады.

Бүкіләлемдік банктің қарызы шамамен 70% бейне жабдығына кетеді. Міндеті - аудандарда және қалалардағы сыныптарды 80%жабдықтау. Бүгінгі күннің өзінде еліміздегі 600 мектептің «Білімал» және «Мектеп» электронды журналдары бар (3,5 миллион пайдаланушы).

Тағы бір мәселе – балалардың денсаулық жағдайына жаңа технологиялардың әсері. Балалардың техникамен жұмыс істеуі үшін рұқсат етілген, қатаң тексерілген санитарлық-гигиеналық нормалар болуға тиіс. Білім мен ғылымды цифрландыруды дамыту бойынша орта білім жүйесінде ақпараттандыруды дамыту, білім беруді және ғылымды басқару процесін автоматтандыру және IT мамандарды даярлау бағытында тиісті жұмыстар 3 бағытта жүргізілуде.

Бүгінге дейін бес мыңнан астам ұстаз біліктілігін арттырса, биыл үш мыңға жуық мұғалімді оқыту жоспарда бар. Қазіргі таңда мектептердің 99 пайызы (6 960 мектеп) интернетке қосылған, оның ішінде 62 пайызы жылдам интернетті қолданады. Оның жылдамдығы 4 Мбит секундқа жетеді. Екі жарым мың мектепте (35%) Wi-Fi тартылды. Барлық мектептерге bilimland деген үш тілдегі инновациялық контент берілді». Бұл Министр келтірген деректерге сүйенсек, 2016-2017 жылдары 14 мыңнан астам мультимедиялық жиынтық

сатып алынған. Биыл осы бағытта республикалық бюджеттен тағы да алты миллиард теңге қарастырылған. Сонымен қатар 4 мыңнан астам мектепте электронды күнделік енгізілді.
Екінші бағытта білім беруді цифрландыруға білім беру мен ғылымды басқару үдерісін автоматтандыру жатады. Мемлекеттік қызметтерді автоматтандыру білім берудің барлық деңгейлерін, мектептен балабақшаларға дейін, PhD дипломдарына дейін қамтуы тиіс.
Мектепке дейінгі білім беру жүйесінде балабақшаларда автоматты түрде тарату жүйесі енгізілуде. Қазіргі кезде Астана, Алматы, Шымкентте және Батыс Қазақстан облысында кезекке қою және балабақшаларға бағыт беру автоматтандырылған. Осы жұмысты осы жылдың аяғына дейін аяқтау жоспарлануда.
Орта білім беру жүйесінде мұғалімдерді бос емес жұмыстардан (бірнеше есептерді толтыру) жою және ақпараттың қайталануын жою үшін қолданылатын үш жүйені қалдыру жоспарлануда:
- Ұлттық білім беру деректер базасы (ҰБДБ);
- Электронды журнал (Күнделік);
- Бұлтты бухгалтерия
Техникалық және кәсіптік білім беру саласында электрондық кітапхананы басқару мен дамытудың ақпараттық жүйесі сынақтан өткізілуде.
2018 жылдың соңына қарай, студенттің электрондық паспортын, сабақтар мен үй тапсырмасының кестесін, сынақ кітапшаларын, жатақханаларда орынды қамтамасыз етуді және конкурстық оқуға түсуді цифрландыру жоспарланып отыр. Жоғары білім қазірдің өзінде цифрлық форматтағы сынақ кітапшаларына, сабақ кестесі мен үй тапсырмасына ауыстырылды.
Білім және ғылым басқару процесінің берілген автоматизациясы олардың арасында бірқатар мәселелерді шешуге көмектеседі, мысалы: ауылдық және қалалық мектептер арасында білім сапасының алшақтығы, оқушылардың ауыр рюкзактары, мұғалімдердің есеп қағазының үлкен сомасы, компьютерлер мен Интернеттің жоқтығы, білім беруде бала процесін бақылаудың жоқтығы және оның өнімділігі.
Екінші бағыт – білім жүйесін басқару процестерін автоматтандыру. Осыған сәйкес, балабақшаларға кезекке тұру және жолдама беру кезегін автоматтандырудың жаңа стандарты бекітілді. Мектептерге қабылдау, өзара ауысу электронды режимде іске асырыла бастаған көрінеді. Үшінші бағыт – Бүгінде ақпараттық технология саласындағы білім сапасын арттыру мақсатында университеттер рейтингі әзірленген. Мұндай қадам жоғары оқу орындарында бәсекелестіктің артып, оқу сапасының жақсаруына жәрдемдеседі.
Тұжырымдаманың тағы бір бағыты – «Big Data» жүйесін құрып, онлайн талдау жасау. Ол үшін әуелі мұғалімдер мен оқушыларды компьютерлер, ноутбуктер, смартфондармен жабдықтау қажет. Келесі мәселе – білім ордаларындағы интернет желісіне қол жетімділік.
Бүгінгі таңда тұжырымдамалық түрде білім беру жүйесі негізгі үш бағыт бойынша жүргізілуде: білім беру үдерісін цифрландыру, цифрлық білім беру контенті, білім беруді басқаруды цифрландыру.
Орта білім берудегі оқу үдерісін автоматтандыру үшін электронды журналдар жүйесі пайдаланылуда. Электронды журналдарды енгізген мектептерде қағаз түріндегісін қолдануға тыйым салынады. Әзірлеушілердің пікірінше, бұл қосарланушылықты тоқтатады және есептілікті айтарлықтай қысқартады.
Жоғары білім беруде «Жоғары білімді басқарудың бірыңғай жүйесі» жұмыс жасайды, ол ақпараттық жүйелерді ықпалдастырудың көмегімен толығады, осылайша әрбір оқушының мәртебесі бойынша өзекті мәліметтерді әрдайым көруге мүмкіндік береді. Ғылым саласында барлық ғылыми гранттарға өтінім беру, есептер қабылдау, мақалаларды есепке алу, электронды мекен-жайлар базасы цифрландырылды.
Екінші бағыт – цифрлық білім беру контенті бойынша мектептер үшін үш тілде 80 мың бейнефильм мен интерактивті сабақтар енгізілді, олар мұғалімге сабақты әлдеқайда жоғары деңгейде жүргізуге көмектеседі. Биыл 7 082 мектеп аталған цифрлық ресурстарға қолжетімді болды.
Аталған цифрлық ресурстар онлайн және оффлайн режимдерде қолжетімді, яғни мұғалім – пәнді жүргізуші дайын бейнематериалды алып, оны сабақ барысында оқу материалын түсіндіру немесе бекіту үшін пайдаланады. Мұғалімге енді сабақтарға қосымша материал іздеудің қажеті жоқ.
Жұмыстың үшінші бағыты IT-мамандарды даярлау болып табылады. Қазақстанда осы мамандық бойынша жоғары білім беру гранттары жыл сайын артып келеді. Биылғы жылы Президенттің тапсырмасы бойынша қосымша 20 мың грант бөлінді, оның 11 мыңы техникалық мамандықтар үшін, «киберқауіпсіздік» саласына ерекше назар аударылды. Қазақстандық студенттер осы мамандықты шет елдерде игеру үшін стипендия алады.
Үшінші бағыт – білім беруді басқаруды цифрландыру – басқарудың бірыңғай жүйесін құруды қарастырады, оған барлық білім берудің мәліметтер базалары негізінде Big Data құру енгізіледі.

Осы үш бағыттың барлығы бірте-бірте және жүйелі түрде биылдан бастап дамиды, бірақ бүгінгі таңда іске асыру үдерісін баяулататын бірнеше проблемалар бар. Олардың ішінде компьютерлермен / ноутбуктермен, смартфондармен жеткіліксіз қамтылу. Тағы бір кедергі – Интернет желісіне қолжетімдіктің болмауы. Қазақстан Республикасының Білім және ғылым министрлігінің мәліметінше, мектептердің тек 62% интернетке қосылған, ал 37% -ы қосылмаған. Үкімет «Цифрлік Қазақстан» бағдарламасына сәйкес барлық мектептерді біріктіру бойынша ауқымды жоспарды жасады.

Қазақстанда мектептік білім беруді цифрландыру оны реформалау үрдісіндегі басты тенденциялардың бірі болып табылады. Болашақ мектептерінің көрінісі көбінесе барлық пәндердің бұлтты білім беру жүйесіне біртіндеп көшуімен байланысты. Біз онлайн оқулықтар мен виртуалды зертханалар туралы, ашық білім беру мазмұны, әрбір қатысушыға икемді және жеке көзқарас туралы айтып отырмыз. Үй тапсырмаларын оқушылар онлайн режимінде бірге жұмыс істей алады. Мектеп кітапханалары ақпараттық және компьютерлік орталықтарға айналды. Оқу үрдісі әрбір білім алушының идентификаторымен байланыстырылатын болады, бұл бағалау және бағаларды қалыптастыруға мүмкіндік береді.

2017 жылдан бастап қазақ мектептері цифрлық білім беру ресурстарына (ЦББР) қосылған, олардың базасына 40 мың бейне және интерактивті сабатар кірді. Барлық мектептерде Интернетке қолжетімділік жоқ екенін ескере отырып, цифрлық білім беру ресурстары мектептердің арнайы серверлеріне орналастырылды. Қазақстан Республикасы Білім және ғылым министрлігінің Ақпараттық-аналитикалық орталығы жүргізген зерттеу нәтижелері бойынша Оңтүстік Қазақстан облысының оқытушылары ең белсенді цифрлік білім беру ресурстарын пайдаланады. Талдау 2017 жылдың 1 қыркүйегінен бастап 2018 жылдың 10 қаңтарына дейінгі кезеңге сәйкес жасалған.

Пайдаланылған әдебиеттер тізімі

1 Абдуова Б.С., Асанова Ұ.О. Қазақ тілі: Орыс тілді топтарға арналған оқу құралы. – Астана, 2017.-282 б.
2 Айтбаева Б.М. Қазақ тілі (В1 деңгейі) оқулығы. – Қарағанды, 2014. – 205 б.
3 Балабеков А.К., Бозбаева-Хунг А.Т., Досмамбетова Г.Қ., Салыхова Б.О., Хазимова Ә.Ж. Қазақ тілі: ортадан жоғары деңгейге арналған оқулық. Ұлттық тестілеу орталығы. – Астана: 2017.

Абилова А.Ш.
Ақтөбе қаласы, №50 «Алтын бесік» б\б Тәрбиеші

РУХАНИ-АДАМГЕРШІЛІК БІЛІМ

Аннотация

Мектеп жасына дейінгі балаларды рухани адамгершілікке тәрбиелеу,болашағына жол сілтеу-бүгінгі қажетті, кезек күттірмес мәселе. Рухани адамгершілікке трбиеле білім бер мен ғана шектелмейді. Баланың сезіміне әсер ету арқылы ішкі жан дүниесін ояту нәтижесінде оның рухани-адамгершілік қасиеттері қалыптасады. Рухани адамгершілікке тәрбиелеу дегеніміз – бала өмірдегі орнын, жауапкершілігін түсініп, өзін-өзі жетілдіріп, айнала қоршаған адамдар мен кез-келген затқа, жан-тұлғаны қалыптастырудың жануарға және экологияға жақсылық тілеп, жасауы. Сондықтан рухани адамгершілік жеке негізі болып табылады, оның көрсеткіштері басқаларға жақсылық жасау, жақсылыққа ұмтылу, өзін-өзі жетілдіру.

Қазірі уақыттағы балаларды тәрбиелеу ісінде олардың ішкі жан дүниесі мен рухани әлемін тану, дамыту, жетілдіруге байланысты бірнеше іс-шаралар жүзеге асуда. Халықтық дәстүр, рухани мәдениет негізінде баланы рухани адамгершілік тәрбиесін дұрыс жолға қою міндеттерін жүзеге асыру басты мақсат болатыны белгілі. Осы жылдары одақ көлемінде Л.С. Выготский, В.В. Давыдов, Ш.Амоношвили т.б. ғалымдардың зерттеулері нәтижесінде балаларды жан-жақты дамытып, оның белсенділігін арттыруды көздеген дамыта оқыту технологиялары дүниеге келді. Бала мен мұғалім арасындағы қарым-қатынастағы рухани-адамгершілік байланысын орнатып, ынтымақтастыққа қол жеткізуде Ш.Амоношвили мұғалімдерге мынадай кеңес береді: «Педагогикалық үрдісте баламен тіл таба білу, яғни балаға өз ойын, талғамын, көңілдегісін айтуға рұқсат беру тәрбиешіден көп шеберлікті талап етеді. Осынау қарым-қатынаста бала жанының қозғалысы ұстаз жанының қозғалысымен ынтымақтастық тапқан кезде бала өз бойындағы табиғи дарынын ашады, ал мұғалім өзінің шығармашылық жігер қуатының жемісін көруге мүмкіндік алады.

Басқаша айтқанда, бала шығармашылығы мұғалім шығармашылығымен ұласып кетеді. Мұндай жағдайда тәрбиеші мен бала арасында рухани тұтастық пайда болады», - деп рухани адамгершілік қарым-қатынас қай кезде орныгатынын осылай пайымдайды.

Демек, рухани адамгершілік тәрбиесіндегі басты мәселе – баланы құрметтеу. Тәрбиешіге мынандай қасиеттер қажет: жылылық, түсінгіштік,сезімталдық,кең ойлай алу,шабыттандыра алу, шығармашылық ізденіс.Тәрбиешінің балалар алдында жаза баспау,оларға теріс әсер етпеу жолдарын ойлап,өздерін жетілдіруге бейім тұруының өзі олардың рухани-адамгершілік білім беру жолындағы дамуын көрсетеді. Баланың сана-сезімін,адамгершілік мұраттарын қалыптастыратын-тәрбиенің ең бірінші рухани міндеті. Рухани- адамгершілік білім барысында әрдайым осы мұраттарды басты нысана етіп ұстау қажет. Рухани тәрбиесі дұрыс жастар әрқашан жақсы қасиеттерді бойына сіңіріп,өз идеяларына ұқсауға ұмтылады.Ендеше рухани-адами салауаттылық жолын қалыптастыру уақыты жеткен тәрізді.

Білім беру жүйесінің негізін балалардың рухани-адамгершілік тұрғысынан кемелденуге назар адару керек. Жақсылыққа ұмтылып, жағымды істермен айналысатын адамның айналасындағыларға көрсетер үлгісі берер тәлім-тәрбиесі мол болмақ. Ал оның бәрі адамның бойында жас кезінен бастап қаланса тұрақты қалыптаспақ. Сонда ғана дұрыс бағыт алып, бағдарды ерте айқындаған баланың бойында бұл құндылықтардың қатары көбейіп саны арта түседі. «Тәрбиесіз берілген білім – адамзаттың қас жауы, ол келешекте оның өміріне опат әкеледі» деген Әль-Фараби. Балалардың рухани – адамгершілігін дамыта отырып білім беру – адам бойындағы жағымды қасиеттер мен жағымсыз ойлар баламен ішкі сезімдік байланыс орнатқанда ғана бір-біріне ауысады.

Рухани азықты тауып, дәмін татып мейірін қандырған адам ғана бұл дүниенің қызыл-жасылы мен баянсыз бақыттарына жүрек байламай, алаңсыз толық қанағат кеіпіне келіп, өмірден өзінің нақты орнын табады. Сонда ғана ол өзінің адам деген атына заты сай көзі ашық, көкірегі ояу кемел дәрежесіне жетеді. Әрбір халықтың рухани азығының қайнар бұлағы – оның халықтық педагогикасы мен ұлттық салт-дәстүрлері болып табылады.Тән азығы мен жан азығының тепе-теңдігін сақтап, әсіресе, жан азығына басым көңіл бөлген халқымыз өміртануды діттеп, оның пәлсапалық заңдылықтарын терең ұғынған халқымыз жан азығын ең әуелі нәрестеге бесік жыры арқылы әуезді әуенмен беруді бастайды, одан соң жас балдырған жеке сөздерді ұғына бастағанда-ақ, оған жақсы мен жаманды ажыратып түсіндіреді. Адам өмірінің «алтын бесігі» - балабақша есігін ашқан балдырған жарығы мол жаңаша өмірде адамдық асыл қасиеттерді қастерлеп өмір заңдылықтарын үйренеді. Әдептілік, имандылық, мейірімділік, қайырымдылық, іземттілік, қонақжайлық құндылықтары қалыптасқан халқымыздың осы асыл да абыройлы қасиеттерін жас ұрпақтың ақыл-парасатына азық ете білу үшін, әрбір тәрбиеші, ұстаз халық педагогикасын сан ғасырларда қалыптасқан салт-дәстүрлерді, әдет-ғұрыптарды жан-жақты терең білумен қатар, өзінің бойына адамдық құндылықтарды терең сіңірген, рухани жаны таза адам болуы шарт. Сонда ғана өзінің міндетін айқын сезіне білетін, мінез-құлқы жетілген саналы адам қалыптасады. Білім өзінің шынай міндетіне жауап беру үшін балаларда жас кезінен бастап, ең маңызды адамдық саналарды – адамгершілікті: сүюді, аяушылықты, төзімділікті, имандылықты, төзімділікті, мейірбандықты, шыншылдықты және басқа асыл қасиеттерді дамыту керек.

Дүйсеғалиев Н.А, Коптлеуова С.М
«Ә.Дербісалин атындағы Саралжын орта мектебі» КММ

ӘЛЕМДІК БІЛІМ КЕҢІСТІГІНЕ ШЫҒУ ЖОЛЫНДА БӘСЕКЕГЕ ҚАБІЛЕТТІ ЖЕКЕ ТҰЛҒАНЫ ҚАЛЫПТАСТЫРУ – БІЛІМ САЛАСЫНДАҒЫ БАСТЫ МАҚСАТТАРДЫҢ БІРІ

Аннотация

Одним из актуальных требований современного общества является подготовка высокообразованных, творчески способных специалистов. В статье рассмотрена тема необходимости использования инновационных технологий в сфере образования, подготовка высококвалифицированных специалистов, отвечающих требованиям современного общества.

Түйінді сөздер

Технология,теория, шығармашылық

Дүниежүзілік өркениетке бет алған еліміздің болашағы білім мен мәдениеттің тізгінін нық ұстап, жарқын мақсат пен міндеттерге көз тіккен ұстаздар қауымының қолында тұр. Ұлы жазушы әрі ғұлама ғалым Мұхтар Әуезовтың: «Ел боламын десең,бесігіңді түзе» - деген өте терең мәнді нақылы барлығымызға таныс.

Ол еліңнің ертеңі-жас ұрпағыңды- жақсылап өсір деген сөз ғой. Оған қоса, «бесік» сөзі тәрбиең ұлттық мәйекті болсын дегенге де меңзеп тұр. Осы міндеттің көп салмағы мұғалімдерге түсетіні аян.

Қазақстан Республикасының «Білім туралы» Заңы, соңғы жылдары қабылданған және іске асырылып жатқан отандық білім беру жүйесін реформалау,оны дамытудың мемлекеттік бағдарламалары, тұжырымдамалық негіздері білім берудегі жаңа парадигмаға айқындық береді. Ал, жаңа білім беру парадигмалары жалпы білім беретін мектептерде орта білімнің жаңа мақсатын, міндеттерін, басылымдықтарын, құндылықтарын анықтайды.

Дәстүрлі білім беру мазмұнсыз сендіру, басқа біреудің тәжірибесін мәжбүрлі түрде қабылдау, белгілі қалыптағы ой-сана иесін қалыптастыру, баланы тәрбие нысаны деп қарау сияқты ережелерді басшылыққа алған.Ал жаңа педагогикалық парадигма білім берудің мақсаты мен міндеттеріне, мазмұны мен формаларына, әдіс-тәсілдеріне мүлдем жаңа тұрғыдан келеді. Демек, оқушы оқыту мен тәрбиелеудің нысанына, дербес білім алатын, өзін-өзі қалыптастыратын, дамытатын тұлғаға айналады.

Бүгінгі заманғы Қазақстан мектебінің алдына қойып отырған мақсаты- оқу-тәрбие жұмысын жақсарту.Әсіресе, еліміздің әлеуметтік-экономикалық жағдайын жақсарту бағытында оқушыларға жүйелі де нақты білім беру , белгілі бір мамандыққа баулу маңызды мәселенің бірі болып отыр.Ол үшін мұғалім сабақ арасында оқушылардың шығармашылық біліктілігін дамытуға жағдай жасай білу қажет.Білімді жас ұрпақты тәрбиелеу тек қағидалармен шешілмейді.Оны іске асыратын жағдайлар қажет, мектеп қабырғасынан білімді, қабілетті жастарды оқытып шығару үшін оқу-тәрбие жұмысын жүргізетін ұстаздардың білімді, мәдениетті, тәрбиелі болуы қажет.

Соңғы уақытта білім беру жүйесіндегі өзгерістер, соның ішінде мектепте Отандық тарихтан білім беруді, оқушыларды елжандылыққа, ізгілікке тәрбиелеу, оқу пәнінің мазмұны мен құрылымын үнемі жетілдіру, оқытушылардың біліктілігін көтеру, жаңа оқулықтар, оқу-әдістемелік кешендерін шығару оқытудың ғылыми және әдістемелік деңгейін көтеру міндеттерін жүзеге асыруды талап етеді.

Шығармашылыққа баулу – уақыт талабы, әлемдік білім кеңістігіне шығу жолында бәсекеге қабілетті жеке тұлғаны қалыптастыру – білім саласындағы басты мақсаттардың бірі. Осы мақсатта біз жас маманға қаншалықты дәрежеде көмек беріп келеміз? Тәлімгерлер жас мамандардың сұранысын қанағаттандырып жүр ме? Жас маман неден қиналып, нені меңгере алмай жүр? Осы сауалдарға жауап іздеп көрейік. Сабаққа жақсы дайындалғанымен кейде қандай мұғалім болсын, тіпті тәжірибелі болса да, өтетін сабағында қандай жағдаяттар кез келерін алдын ала біле бермейді. Сондықтан кей жағдайда мұғалім жоспарынан ауытқып кетуі ықтимал. Сол үшін мұғалім психологиялық жағынан дайын тұруы керек. Сабақты жақсы көңіл күймен, шабытпен, шығармашылық ізденіспен мақсат қоя отырып жоспарлағанда ғана сабақ нәтижелі шығады. Ең бастысы, мақсаттан ауытқымау керек.

Мұғалім үшін ең басты назар аударатын мәселе – сабақтың әдісі.Оқыту үрдісінде сан мыңдаған әдістер бар. Сол әдісті техналогиядан ажырата білуіміз керек. Бұл күнде мұғалімдер жаңа технологияларды өз сабақтарында пайдаланып та жүр. Кейде сол технологияларды орынсыз қолданып, сабақта өзі көздеген мақсатына жете алмай жүрген мұғалімдер де кездеседі. Сонымен әдіс дегеніміз – мұғалімнің белгілі бір мақсатқа жетудегі іс-әрекеті, тәсілі. Ал, технология дегеніміз – көптеген әдістер жиынтығы. Сөзіміз түсініктірек болу үшін көз алдымызға үлкен бір құрылысты елестетіп көрейік. Сол құрылысты салу үшін көптеген кірпіш керек. Ал сол кірпіштерді дұрыс қаламаса, ол құлап қалуы мүмкін. Ол үшін білгір маман басқару керек. Міне, біздің технологиямыз да осы іспеттес. Мұғалім – басқарушы ретінде әдістерді тиімді пайдалана білмесе, ол технологияны түсібегені. Ондай жағдайда мұғалім мақсатына жете алмайды. Өйткені мұғалімге сабақтың жоспары белгілі. Енді жоғарыдағы дәстүрлі, дәстүрлі емес сабақтарды еске түсірейік. Соңғы кездері оқыту үрдісінде интерактивті әдістер көбірек қолданылып жүр. Оны әсіресе, қалыптан тыс сабақтарда пайдаланған тиімді. Алға қойған мақсатқа жету үшін мұғалім қай әдісті қашан және қалай қолдану керектігін алдын ала жоспарлап отыруы керек.

XXI ғасырда қоғам мемлекет дамуының ең басты тірегі білім болып табылатыны мойындалды, оған ғасырлар тоғысында білімді халықаралық деңгейде дамытудың бағыттарына арналған реформалардың, соның ішінде Болон үрдісінің қарқынды дамуы дәлел. Қазақстандағы білім беру саласындағы жүйелі өзгерістер әлемдік деңгейде болып жатқан жаңашыл бастамалармен үндесіп отыр.

Қазақстан Республикасының «Білім туралы» Заңының білім беру жүйесінің міндеттері бабында жеке адамның шығармашылық, рухани және дене мүмкіндіктерін дамыту, адамгершілік пен салауатты өмір салтының берік негіздерін қалыптастыру, жеке басының дамуы үшін жағдай жасау арқылы интеллектісін байыту деп көрсетілгендей, қазіргі қоғамымыз шығармашылық қабілеті бар, талантты іскер адамдарға мұқтаж болып отыр. Шығармашылық белсенділікті біз адамның жеке түсінуіндегі талпынысынан

туындайтын белгілі зерттеушілік және қоғамдық пайдалы маңызы бар міндеттерді шешуге жетудің әрекетшіліктің жоғары сапалы деңгейі деп анықтай аламыз. Осыдан педагогтың кәсіби деңгейінің, әдістемелік шеберлігі және мәдени біліктілігі арқылы оқытудың дәрежесін көтеру – оқушыларды сапалы біліммен қаруландыруға болатындығының кепілі. «Қалай оқыту керек?» дегенге жауапты тек мұғалімнің кәсіптік даярлығынан, жаңа техналогияларды пайдалана білуінен, өзінің нақты мақсатын айқын көре алуынан және сол арқылы баланы әлемдік ақпараттық қоғамның толқынды мүшесі ретінде қалыптастыра білу шеберінен іздеу қажет. Қоғамдағы қай қызметте болсын білімділік пен біліктілікке қойылатын талап күшейетін болса, онда білімге деген құштарлық артады.

Өз ісіне шын берілген біліктілігі мен кәсіби деңгейі жоғары мұғалімдерді дайындау жолдары:

1. педагогикалық мамандық беретін оқу орындарында талаптарды күшейту, яғни білімі терең, сауатты мектеп түлектерін қабылдау;
2. оларға терең сапалы білім беріп, сабаққа қойылатын негізгі талаптарды үйрету;
3. мемлекеттік емес оқу орындарының білім сапасына қатаң бақылау қою;
4. жеделдетілген сырттан оқуды доғару, оқу мерзімін арттыру.

Кез келген бала санасына асыл қасиеттерді сіңіру үшін білім нәрімен сусындатуымыз қажет. Біліммен бірге шығармашылық қабілеттерін дамыту үшін оқу-тәрбие үрдісінде басым бағыттарды ұстанғанымыз абзал.

Бірлескен жұмыс түрлеріне шығармашылық, білімді демократиядандыру және ізгілендіру, оқыту сапасын арттыру, басқару тиімділігін жетілдіру, оқушылардың дамуына бақылау жасау жатады.

Оқушы шығармашылығы үнемі сынып ұжымы, ата-аналар тарапынан қолдау тауып отыруы керек. Мұғалімнің ең үлкен міндеті – шығармашылық бағыт- бағдар беріп отыруы. Шығармашылықпен айналысуы үшін жеке дара оқушы емес, сыныптың мектептің бүкіл балалары ойласу үшін мүмкіндік туғызуы,өзара шығармашылық қарым-қатынас, шығармашылық ахуал орнату қажет.

Мұғалім оқушы үшін тек ұстаз ғана емес, сенімді досы болмағы ләзім. Егер мұғалім шығармашылықпен айналысатын болса, балалармен пікір алмасатыны заңды. Шығармашылықты тежейтін үш нәрсе бар: **біріншісі –**«сәтсіздікке ұшыраймын, қолымнан еш нәрсе келмейді» деген тыс қорғаныш сезімі, **екіншісі**— өзіне-өзі тым риза болмаушылық сезімі, **үшіншісі**-жалқаулық.

Оқушының шығармашылықпен айналысуы үшін мектепте, сабақ үстінде, үйде қолайлы жағдай туғызу керек. Шығармашылық бағытқа баланы жүйелі, саналы түрде қалыптастырып отыруға тиіспіз. Оқушыны шығармашылыққа баулу үшін мұғалім өзі де қаруланууы керек. Кез келген жұмыстың механизмін түсінбейтін мұғалім оқушыны үйретіп баулымақ түгілі оқушы жасаған дүниеге нақты, әділ бағасын беріп, көркемдік дәрежесін тани да алмайды. Мұғалім оқушы шығармашылығын дамытып бағыт-бағдар беруде мыналарды ескеруі керек:

- шығармашылық міндеттерді оқушыға ұсынудың әдіс-тәсілдерін меңгеру;
- көркемдік шешім табу,оқиға құру, бейне жасау үшін кілт боларлық жағдайларды тудыра білу;
- шығармашылық үрдісті деректер мен мәліметтерге педагогикалық, әдістемелік тұрғыдан баға бере білу, теориялық, тәжірибелік тұжырымдар жасау.

Ұлы неміс педагогі А.Дистервергтің «Жаман мұғалім ақиқатты өзі айтып береді, ал жақсы мұғалім оқушының өзін ізденуге жетелейді, ойға үйретеді» дегені мәлім. Сондықтан да ойлауға үйретететін сабақты дамыта оқыту сабақтары деп білеміз. Бұл – мұғалім мен оқушы арасындағы қарым – қатынас. Мұғалім бұл жағдайларда танымдық іс-әрекетті ұйымдастыратын ұжымдық істердің ұйытқысы болатындықтан, оқушының шығармашылығын арттырады.

Сабақта жақсы оқитын оқушылармен ғана белсенді жұмыс істеп қана қоймай, барлық баланың дамуы үшін қолайлы жағдай туғызып, қабілеті жеткен жерге дейін еңбек етуі ойластырылса, әр оқушының оқуға деген қызығуы артатыны даусыз.

Ш.Уалиханов айтқандай: «...Пайдалы нәрсенің бәріне жаны құмар халқымызға шамамыз келгенше қызмет ету-біздің әрқайсымыздың борышымыз.»

Пайдаланылған әдебиеттер

1.Алметов Н. Басқару қызметкерлерінің кәсіби құзырлығын дамыту. //Қазақстан мектебі 2007, №7/8 10-11б
2.Ахатаев Ғ.Шығармашылық біліктілікті қалыптастырудың мазмұны. // Қазақстан мектебі 2007,№9 76-77б
3.Бейсенова Г. Шығармашылық белсенділікті дамыту – биік міндет. // Қазақстан мектебі 2007,№10 11-12б

Дуйсегалиева А.А
Бастауыш класс мұғалімі, «№10 жалпы білім беретін орта мектеп» КММ

БАСТАУЫШ СЫНЫПТАРДА ОҚЫТУ ТЕХНОЛОГИЯЛАРЫН ЖЕТІЛДІРУ МӘСЕЛЕЛЕРІ

Аннотация

В данной статье рассмотренны эффективные пути применения иннавационных технологий образования.

Түйінді сөздер

Технология, тәрбие, интеллект, модуль.

Қазақстан Республикасының «Білім туралы» заңында білім беру саласындағы мемлекеттік саясаттың ұстанымдарының бірі – жеке адамды қалыптастыруға бағытталған ролі және педагог қызметкерлер оқушылардың мемлекеттік білім беру стандартында көзделген деңгейден төмен емес білім, білік, дағды алуын қамтамасыз етуге, олардың жеке шығармашылық қабілеттерінің дамуы үшін жағдай жасауы қажеттігі қарастырылған.

Дәстүрлі оқыту технологиясының білімді мемлекеттік стандарт деңгейінде толық меңгеруіне кепілдік бермей отырғандығы оқушылардың білім жетістіктерінің нәтижелерінен көрініс табуда. Осыған орай оқу-тәрбие үрдісін жетілдірудің қазіргі технологияларын жетілдіріп, мектепте сабақ беруде қолдану арқылы білім сапасын жақсартуға болатындығына басым бағыт берілуде.

Қазіргі кезде мектептің оқу-тәрбие үрдісінде 50-ден астам педагогикалық технологиялардың қолданылып жүргені мәлім. Бұл технологиялардың бәрін бір сабақта қамту мүмкін емес. Сондықтан, мектептегі әрбір пәнді оқыту технологиясын таңдап, іріктеу және оны іс-әрекеттік тұрғыда жетілдіру арқылы оқушының білім жетістіктерін арттыруға болады. Мұнда оқушының әрекеті – технологияны қабылдауы, ынтасы, құштарлығына көңіл бөлінуі тиіс.

Бастауыш сатыда әрбір пән бойынша оқушылардың оқу жетістіктерінің өлшеуіштер тәсілдері ретіндегі деңгейлік тапсырмалар жүйесін дайындауға болады. Оқушының дайындық деңгейін саралау оқушының жеке танымдық мүмкіндігін ескерудің басты тәсілі ретінде қарастырылуы тиіс. Тапсырмаларды білімді қабылдауға бағдарланған іс-әрекеттік модель ретінде қарастыруға болады. Оқытудан күтілетін нәтижелер тізбесін негізге ала отырып, әртүрлі деңгейдегі тапсырма түрлерін ауызша тексеру, жазбаша тексеру, тапсырма беру, жауапты талдау тапсырмалары, бір ғана дұрыс жауабы бар тапсырмалар, ашық және еркін жауабы бар тапсырмалар, түрлі практикалық сипаттағы тапсырмалар түрінде қарастыруға болады.

Тапсырмалардың мұндай түрлері оқушының іс-әрекеттік – компетенттік тәсілге (өз бетінше іздену, өз бетінше білім алу, өзін-өзі білім алуға тәрбиелеу, дамыту) бейімделуіне мүмкіндік береді.

Мектепте оқытуды технологияландыру қазіргі нарықтық экономика жағдайында өмір талабынан туындап отыр.

Жаңа ақпараттық технологияның ерекшелігі – мұғалімдер мен оқушыларға өз бетімен бірлесіп, шығармашылықпен жұмыс істеуге мүмкіншілік береді.

Мектептердің оқу үрдісіне жаңа ақпараттық технологияны енгізу арқылы оқу сапасы жақсарып, дамыта оқыту жүзеге асырылып, сабақ қарқыны жеделдетіліп, жеке тұлғамен жұмыс істей отырып, саралап, даралап оқытуға мүмкіндік туады. Жаңа ақпараттық технологияны шағын жинақталған мектептерде де пайдалануға болады. Онда сабақты тиімді өткізуге, оқушылардың танымдық белсенділігін арттыруға, әрбір оқушының өз беттерінше ізденіп білім алуларына көмектесуге болады. Жаңа технология оқушының өзіндік жұмыс атқаруына және ең бастысы – оқушының білім жетістіктерін жақсартуға ықпал етеді.

Мектептің бастауыш сатысында кеңінен қолданылып жүрген оқытудың қазіргі технологиялары: дидактикалық бірліктерді ірілендіру технологиясы (П.М.Эрдниев) бір мезгілде тура және кері амалдар мен операцияларды меңгеруге көмектеседі және ірілендіру қағидасына сүйеніп құрастырылған жаттығулар жиынтығы білімді саналы да берік меңгеруге көмектеседі, математиканы оқытудың есеп шығаруға негізделген технологиясы (Р.Г.Хазанкин) есептерді шығаруда әртүрлі әдістерді қолдану және оқушылар бірін-бірі тексеру арқылы есептің дұрыстығына көз жеткізулеріне болады, дамыта оқыту технологиясы (Л.С.Выготский, Л.В.Занков, Д.Б.Эльконин, В.В.Давыдов) дамыта оқыту жүйесі жеке тұлғаны жеделдете қарқынды, барлық сапалармен сәйкестікте жан-жақты дамытуға бағытталған, оқытудың модульдік технологиясы (В.М.Монахов) оқу үрдісін мақсатты жобалап, құруға болады. Оқытудың компьютерлік технологиясы компьютермен жұмыс істеу техникасын меңгеру, сыныпта белсенділік көрсету, жеке жұмыс істеу, жекелеп көмек көрсету, проблемалық оқыту технологиясы, тірек сигналдары арқылы оқыту

технологиясы (В.Ф.Шаталов) теория және практиканы блок түрінде топтау, тірек-схема, тірек-конспект түрінде берілген теориялық материалдарды сыныпта меңгеру, үйде өз бетімен іздену, жұмыс істеу, түсіндіре басқарып – оза оқыту (С.Н.Лысенкова) алынатын білімнің алғашқы бөлігін алдын ала оқыту, деңгейлік саралап оқыту технологиясы бірнеше деңгейде тапсырма беру және жүйелік негізде оқыту технологиясы (Ғалиев Г.Г.), шоғырландырып – қарқынды оқыту технологиясы (Әбдіғалиев Қ.А., Нұрахметов Н.Н.), блоктық-модульдық технологиясы (Жанпейісова М.) қазіргі таңда қолдау табуда.

Қазіргі ғалымдану және техниканың қарқынды даму кезінде оқу-тәрбие үрдісін ізгілендіру өзекті мәселелердің бірі болып табылады.

Оқу-тәрбие үрдісін ізгілендіру – жеке тұлғаның еркін дамуы үшін оның бойында жалпы азаматтық құндылықтардың қалыптасуын қамтамасыз ететін дидактикалық ұстаным ретінде басшылыққа алынуы тиіс.

Мектептің бастауыш сатысында оқу-тәрбие үрдісін оқушылардың өзара іс-әрекетімен мұғалім мен оқушының өзара қарым-қатынасын дұрыс ұйымдастыру арқылы оқушының ойлау белсенділігін арттыруға, сабақта интерактивтік әдісті тиімді пайдалануға болады. Мұнда негізгі және жетекші үрдіс – іс-әрекетті оқытуды ұйымдастыру. Бұл технологияның ерекшелігі оқушылардың өздері ақпараттар жинап, өздері жаңалық ашуға ұмтылып, ізденіп жауабын тауып, өзінің көзқарасын логикалық түрде дәлелдейді. Ол өз пікірін бір-біріне, топта, сынып алдында айта алады. Мұнда жеке тұлғаның рухын тәрбиелеуге, адамның адамгершілік болмысын қалыптастыруға басты назар аударылуы тиіс. Білім мазмұнын меңгеруде оқушылардың жаңа процессуальдық біліктілігіне, ақпаратты алдын ала болжау қабілеттерін және қойылған міндетті шығармашылықпен дамытуға көңіл бөлінеді. Әрбір сабақта оқушылардың оқу біліктілігімен қатар ойлауы, іс-әрекеті, өзара қарым-қатынасы және өзінің сана-сезімі дамып, қарапайым ойлау операциялары (анализ, синтез, салыстыру, сұрыптау) және шығармашылық іс-әрекеті қалыптасады.

Қай салада болмасын, ондағы жұмыстың нәтижесі сапасымен өлшенеді. Мектептегі сан-саналы жұмыстың құйылатын арнасы да білімнің сапасында болатыны даусыз. Білім қоғамды тұрақтандыратын, рухани мұраны сақтайтын, ұрпақты ұрпаққа сабақтастыратын құрал. Сондықтан алға басқан сайын біз халқымыздың тарихи құндылықтар, ұлттық тіл қазынасын, яғни халық қазынасының бағалы жақтарын келешекке өзімізбен бірге индустриясы дамыған, толық техникаланған болашаққа ала баруымыз керек, сонда ғана біздің ұрпақ өз тілегін,өз тілін, сабаққа деген қызығушылығын, қабілетін дамытады.

Біздің басты мақсатымыз – білім сапасы. Білімнің сапалы болуы тікелей мұғалімге, оның білім дәрежесі мен іздену шеберлігіне байланысты. Мұғалім – тікелей оқыту мен тәрбиелеу үрдісіне жаңалықты енгізуші, оқушымен бірлесе жұмыс істейтін белсенді әрекет иесі. Сондықтан да, ол мектепке жаңалық енгізуде шешуші рөл атқарады.

Мектептегі оқу жұмысының сапасы мұғалімнің оқушылардың оқу әрекеті дұрыс ұйымдастыра білуіне, оның тиімділігін мейлінше жетілдіре білуіне байланысты болады. Оқушылар әрекетінің ең басты және жетекші түрі – оқу.

Ғалым педагог Л.В.Занков: «Оқыту – оқушының рухани дамуын қамтамасыз етуі қажет», - дейді.

Көрнекті психолог Л.С.Выготский: «Жақсы оқыту деп, ол баланың дамуына ілгері жүретін, оны жетекке алатын оқытуды айтады», - деп тұжырымдайды.

Оқушының жұмысты шығармашылықпен ойлауы, қабілетінің дамуы, білуі мен танымдық белсенділігін арттыру – қазіргі кезде барлық мұғалімдер қауымын толғандырып жүрген мәселелердің бірі. Бұл сабаққа оқыту жүйесіне жоғары талап қоюды қажет етеді.

Әр алуан оқыту әдіс-тәсілдерінің тиімді қолданылуы сабақта оқу-тәрбие мәселелерін барынша дұрыс шешуге себі тиетіндерін, оқушылардың белсенділігі мен өздігінен іс-әрекет жасауын талап ететіндерін іріктеп алуға байланысты.

Педагогикалық ғылым мен озық тәжірибенің бүгінгі даму деңгейінде болған оқыту әдіс-тәсілдерінің бәрін де еркін игеріп, әрбір нақтылы жағдайларға орай солардың бірнешеуінің жиынтығын түрлендіре үйлесімді, әрі шығармашылықпен қолдану ұстаз шеберлігінің басты белгісі болмақ.

Оқыту әдіс-тәсілдерін сапалы таңдап алуды осылайша түсіну оқытуда табысқа жетуге негіз жасап, сабақтың тиімділігі мен сапасын барынша арттыра түспек.

Оқушыларға терең білім беру үшін жаңа технологияларды қолдана отырып төмендегідей қағидаларды есте сақтаған жөн:

1.мұғалім пәнді өзі жетік терең біліп, оны балаларға жай, қарапайым тілмен, өмірмен байланыстыра отырып беруі қажет;

2.мұғалім оқушылардың жеке басының психологиясын (жан дүниесін) жете біліп, әр оқушының жүрегіне жол таба білуі қажет;
3.мұғалім әр оқушыға, бүкіл сыныпқа талап қоя білуі керек;
4.мұғалім әр сабақта ғылым мен техника жаңалықтарын дұрыс қолдана білуі;
5.мүмкіндігінше, кейбір үлкен тақырыптарды топтап, жеке блоктар түрінде топтай білуі;
6.балалардың есте сақтау қабілеттерін арттыру үшін жаңа сабақты тірек конспектілері мен жеке тірек белгілері бойынша беру;
7.сабақта балалардың пәнге деген қызығушылығын арттыру үшін әртүрлі қызықты элементтерді пайдалану;
8.әрбір сабақ өз дәрежесінде өтуі қажет.

Білім беру саласында атқарылып жатқан игі істермен қатар түбегейлі шешімін күтіп жатқан проблемалар да көп. Оның бірсыпырасы алда шешімін табар деп үміттенеміз. Дана бабамыз Ж.Баласағұн: «Елдің өзегі білік, кілті – тіл, қадір қасиеті – кісілік» деген екен.[4] Ойлап отырсақ, осы тұжырымдар тұтастай дерлік жастардың санасына, өн бойына сапалы біліммен, өрешіл рухты сіңіретін, әлемдік өркениет асуында, ел тәуелсіз туын берік ұстауға мұқалмайтындай жастарды тәрбиелейтін біздерге, педагогтарға арнап айтқандай сезіледі.

Қазіргі нарықтық экономиканың сұраныстарын қанағаттандыруға және экономиканың, өндіріс салаларының дамуына сай жастарға компетентті тұлға ретінде қалыптастыру үшін мұғалімдер оқытудың қазіргі технологияларын пайдаланып, оны одан әрі заман талабына сай жетілдіруі қажет. Осылай оқушылардың білім жетістіктерінің деңгейін көтеруге болады.

Оқушының шығармашылық қабілеті практикалық әрекеттері, ізденімпаздығы арқылы дамиды. Шығармашылыққа үйрететін сабақтар – жаңа технологияларды қолдану болып табылады. Мұндай сабақтарда оқушыға ерекше ахуал, мұғалім мен оқушы арасында ынтымақтастық қатынас қалыптасады. Мұғалім бұл жағдайда білімді түсіндіріп қоюшы, бақылаушы емес, бағалаушы емес, танымдық іс-әрекетін ұйымдастыратын ұжымдық шығармашылық істердің ұйытқысы. Тек осындай оқыту ғана оқушы интеллектісінің көзін ашып, шығармашылығын дамытады.

ӘДЕБИЕТТЕР ТІЗІМІ:

1.Ералиева М. Оқытудың қазіргі технологиялары / М. Ералиева // Бастауыш мектеп. – 2006. - №5. 3-5 бет.
2.Абдрахманова К. Төменгі жастағыларды оқыту ерекшеліктері / К.Абдрахманова // Бастауыш мектеп. – 1989. - №9. 10 бет.
3.Мұқанов М. Жас және педагогикалық психология / М.Мұқанов. – Алматы: Мектеп, 1982. -182 бет.
4.Баласағұн Ж. Құтты білік. – Алматы, 1986.

Бисембаева Г.Д
Ақтөбе қаласы, «Бақытты бала» мектепке дейінгі ұйымның тәрбиешісі.

«МЕКТЕП ЖАСЫНА ДЕЙІНГІ БАЛАЛАРДЫҢ ЕРТЕГІЛЕР АРҚЫЛЫ ТАНЫМДЫҚ ДАҒДЫЛАРЫН АРТТЫРУ»

Халқымыздың ертеңге деген сенімі мен арман тілегін, қиялын, даналығын, ғасырлық өмір тәжірибесін көреміз. Ертегінің қай түрін алсақта ол баланың ой-қиялын ұштайды. Мінез-құлқын, ерік-жігерін, сөйлеу қабілетін, сөздік қорын қалыптастырады. Ертегіні оқытуда оның жанрлық ерекшелігін ескеріп, тәрбиелік мақсатына айырықша көңіл бөлгеніміз жөн. Біздің қазіргі балаларымызға ертегіні ата-аналары айтып бермейді.Ал бесікте жатқанда құлағына анасының әлди үні сіңбеген баланың көкірегі кейін керең болып қалмаса деп қорқамын»-деген екен.Әсіресе, ертегінің мектеп жасына дейінгі балаға тигізер әсері мол.

Бала тұлғасының интелектуалды-шығармашылық және креативті әлеуметін дамыту мәселесі ғаламдық білім беру кеңестігінің басты міндеттері болып табылады. Қиял-біздің өміріміздің бір қыры. Көз алдымызға елестетіп көрейікші, адамда қиялдау қабілеті болмаса, ғажайып өнер туындылары, түрлі ғылым жаңалықтары тумаған болар еді. Балалардың даму үшін ең алдымен оның қиялдай білу қабілетін дамыту керек. Ал ертегі баланы төзімділікке, шыдамдылыққа, тапқырлыққа, еңбекқорлыққа шақырып, мақтаншық пен сараңдықты табалайды. Әділеттілікті қолдап, сезімтал ұяң мейірімді жандарды алдау мен арбаудан қорғайды.

Ертегілер құрамы жағынан әр алуан, қиял-ғажайып, хайуанаттар, тұрмыс-салт ертегілері болып бөлінеді. Ертегі түрлерін әртүрлі әдіс-тәсілдерді қолдана отырып балаға жеткізе білу керек. Ертегіні баяндай отырып, мұңаюға, шаттануға үйрету, балаларды қызықтырып ой-қиялын дамыту оны баяндауға жетелеу, сөздік жұмыстар арқылы сөздік қорын байыту, ертегі кейіпкерлерін талдау барысында жағымды мен жағымсыздықты ажыратып, кішіпейілділікке, адамгершілікке, қамқорлыққа тәрбиелейміз. Жануарлар туралы ертегілерді балаларға үйрету үшін мен алдыма мынандай міндет, мақсат қойдым: қоршаған әлемді таныстыру,заттармен құбылыстарды ажырату.

Ертегілер қоршаған әлемді дүниенің тұтас күшін танумен бірге сан алуан күйде ондағы заттар мен құбылыстардан хабардар етеді. Мұндай шығармалар ересектермен балалардың бірлескен әрекеттерінің мазмұнын байыта түседі яғни мен балаларға ертегі оқығанда таңғажайып әлемге, көшбасшы ретінде жетелеумен қатар, кітаптағы мазмұнды баяндай отырамын, сонда ертегі балаларды жалықтырмайды, керісінше қызықтырып, ойын, қиялын ,тілін дамытады. Бала ертегіні тыңдап,түсінгеннен кейін қайталап айту барысында үнтаспаға жазып, оны өздеріне тыңдатамын. Балалардын ойлау, жаңа сөз игеру бейімділігі жетіліп, грамматикалық дыбыстарды дұрыс айтуға үйренеді. Сол сияқты ертегіні суреттер бойынша айтқызудың балалардың ақыл ой, қиялының дамуына әсері мол. Суретті көрсету арқылы ертегіні дәлме-дәл жеткізе алады. Есте сақтау қабілеттерін дамыту үстінде көптеген ертегілерге байланысты ойындар ойнатамын. Мысалы: «Ертегіні баста», «Ертегіні аяқта» , «Ертегіні есіңе түсір» т.б. Ертегіні тек балаларға үйретіп қана қоймай, балалардың ата-анасына да мағлұмат беремін. Ата-аналарға сауалнама, ертегі суретттері, мазмұны таратылып, ертегі бойынша түрлі кейіпкерлерді дайындау тапсырылып, дөңгелек үстел, ойындар ұйымдастырылады. Тапқырлық пен төзімділікке тәрбиелейтін ертегілерді тыңдап, естіп өскен бала мейірімді, үлкенді сыйлайтын , өз елін, Отанын қорғайтын азамат болып өседі.

Қорыта айтатын болсақ, ертегілер – мектеп жасына дейінгі балалардың ақыл-ойын, адамгершілік қасиеттерін, сана-сезімін қалыптастырушы құрал болып табылады. К.Д.Ушинскийдің сөзімен айтқанда, ертегі баланы халық қазынасына ендіреді, халық рухымен араластырады. Ауыз әдебиетінің қай үлгісін алсақ та, онда болашақ ұрпақ үшін үлкен тәрбиелік мәні бар рухани қазына жатыр. Сондықтан да біз сол бай мұраны пайдалана отырып, мектеп жасына дейінгі балалардың бойына әдемілік пен әсемдік қасиеттерін дарыта білуіміз қажет. Мейірім мен махаббатты, сұлулық пен әсемдікті адам бойына ұялататын осы ертегілер екенін ешқашан естен шығармауымыз керек. Мен өзім жұмыс істейтін «Балдырған» тобында көп ізденіп журнал және әдістемелік құралдар арқылы ұйымдастырылған оқу қызметтерін жандандырып өтуге тырысамын. Ұйымдастырылған оқу қызметінде тақырыптары белгілі бір жүйе бойынша топтастырамын. Мысалы «Сөйлеуді дамыту» және «Көркем әдебиет» қызметінде балалардың бір-біріне деген ыстық лебіздерін, ойларын, алақандарының жылуын, жылы тілектерін бір – біріне беру, айтудан бастауға болады. Қазіргі таңда балалардың дамуында біліктілігіміздің, жаңа технологиялардың маңызы ерекше. Соңғы уақытта осы жаңа заманауи технологияларды өзімнің шығармашылық жұмысыма енгіздім. Сондықтан мен ұйымдастырылған оқу қызметінде аудио, видео, құралдар, компьютер, интернет, электрондық оқулықтар пайдаландым. Осындай қызықты ұйымдастырылған оқу қызметінде балалар қызығушылық танытып білімдерін шындай түсті. Мысалы:«Дәрумендердің пайдасы» ойын сауық, «Ертегіні есіне түсір» интелектуалды ойыны және қызықты дамытушы ойындар ойналады.

Селеубаева И.Е
Жамбыл облысы Т.Рысқұлов ауданы
№3 шағын орталықты орта мектебі
Бастауыш сынып мұғалімі

БАСТАУЫШ СЫНЫПТАРДА ЦИФРЛЫҚ БІЛІМ БЕРУ РЕСУРСТАРЫН ҚОЛДАНУ

Цифрландыру - бәсекеге қабілетті экономиканы дамытуды және азаматтардың тұрмыс сапасын жаңа деңгейге көтеруді мақсат тұтқан, әлем мемлекеттері жаппай ұстанып отырған тренд.

Цифрлық сауаттылық - бұл адамның өмірдің барлық салаларында цифрлық технологияларды сенімді, тиімді, қауіпсіз қолдануға дайындығы және қабілеті. Цифрлық сауаттылық - ақпараттық қоғамдағы қауіпсіздік негізі. ҚР Үкіметінің 2017жылғы 12 желтоқсандағы № 827 қаулысы бойынша бекітілген «Цифрлық Қазақстан» мемлекеттік бағдарламасының негізгі бағыттарының бірінде адами капиталды

дамыту мақсаты көзделген.Білім беру саласын цифрландыру дегеніміз – білім алушыларға білім мен ақпаратты тиімді жеткізу және қолжетімді ету, білім беруді ақпараттық ресурстармен қамту,оқу материалдарын цифрлық ресурстар көмегімен жасау және жылдам тарату мүмкіндігі, оқытудың тиімді тәсілдері мен әртүрлі платформалар мен басқару жүйелері арқылы қашықтықтан, яғни онлайн білім беру мүмкіндігі.

«Сабақ беру – үйреншікті жай ғана шеберлік емес, ол – жаңадан жаңаны табатын өнер» — деген екен Жүсіпбек Аймауытов. Сондықтан қазіргі таңда оқушыларға саналы тәрбие мен сапалы білім беру ісін жаңа талап тұрғысынан өзгертіп, оқыту тәсілдерін үнемі жетілдіріп отыруға міндеттіміз.

Заманауи мұғалімнің алдында түрған міндеттердің бірі оқушыларға білім негіздерін беру ғана емес, басты мақсат оқушыларды дамытуда шығармашыл ,құзіреттлігі жоғары интеллектуалды етіп дайындап шығару. Оқу үдерісінде ЦОР-ды тиімді қолдану арқылы оқушылардың зияткерлік, шығармашылық қабілеттері мен сын тұрғысынан ойлау дағдыларын дамытып, танымдық қабілеттерін жетілдіру бастауыш сынып оқытушылырының маңызды мақсаттарының бірі болып табылады.

Цифрлық білім беру ресурстарын бастауыш сынып сабақтарында пайдалану көрнекілікке толы сабақ дайындауға, білім беру материалдарын әртүрлі тәсілдер арқылы ұсынуға, түрлі инновациялық техналогияны қолдануға мүмкіндік береді. Сондай-ақ оқушылардың оқу мүмкінділіктерін диагностикалау тәсілі, оқу мен ақпарат көзі, мониторинг жүргізу және оқыту сапасын бағалау құралы болып табылады.

Ақпараттық техналогияларды қолдануда цифрлық білім беру ресурстары оқу материялдарын тез меңгертіп қана қоймай, оқушылардың шығармашылығын дамытуға жаңа мүмкіндіктер ашады:

-оқушылардың білім алуға деген уәжі мен таным белсенділігі артады;

-логикалық және шығармашылық ойлау дағдарын дамытады;

-қазіргі қоғамдағы белсенді өмірлік позициясы қалыптасады.

Бастауыш сыныптарда оқытуда ақпараттық техналогияны қолдану білім берудің тимділігін арттырып қана қоймай, сабақтағы әдіс-тәсілдер мен оқыту формаларын жетілдіруге, бағдарламалық материялды терең менгеруге және коммуникативтік құзіреттіліктерін жетілдіріп, географиялық білімді жан-жақты зерделеуге ықпал етеді.

Бастауыш сыныптарда ЦБР колданудың негізгі бағыттыары:

— оқу материялдарын демонстрациялау;

— сыныптан тыс іс-шаралрды ұйымдастыру;

— оқыушылардың білімдерін жүйелеу мен қорытындылау;

—жобалау және өзіндік жумыстарды ұймдастыруда, оқушылардың білімдерін тексеру. Бастауыш сыныптарда сабағында цифрлық білім беру ресурстарын тиімді қолдана отырып тұлға құзіреттілігін дамыту мен өмірлік дағдырларды менгертуі, білім беру мазмұнын жетілдіріп, сапасын арттыруы нәтижелі білім беруге бағыттайды.

Цифрлық білім беру ресурстарын сабақтың кез келген кезеңінде:

— проблемалық ситуация құрастыру үшін;

— жаңа материалды тез меңгерту үшін;

— алынған білімді бекітуде;

— оқыту үдерісінде білімді тексеруде қолдануға қолдаеуға болады.

Осы тұрғыда бастауыш сыныптарда оқытуда біршама цифрлық бағдарламаларды қолдануға болады. Біздің міндетіміз әрбір оқушыны өз сабағымызға қызықтыра алу.

Бастауыш сынып оқушылардың фукционалдық сауаттылық мазмұны келесі мағынада сипатталады :

— оқу, жазу сауаттылығынан;

— жаратылыстану ғылымындағы сауаттылығынан;

математикалық сауаттылығынан;

компьютерлік сауаттылықтан;

денсаулық мәселесіндегі сауаттылықтан;

құқықтық сауаттылығынан.

Осы мақсатта біз қазіргі таңда білім берудегі цифрлық технология бағдарламасын терең қарастырудамыз. Бұл бағдарлама біз coreapp, piktochart, emdesell, socrative, teachbase, Online Test Pad, mapchart, pixel map, plickers, jeopardylabs, Ispring learn, classtime, stepik, wordwall, nearpod, liveworksheets, tinytap, baambozzle, antitренинг, mentimeter, quizlet, formative, edpuzzle сынды оқыту платформаларын қарастырған болатынбыз. Бұл жерде жазылған әрбір платформаның өзіндік маңызы мен ерекшеліктері бар. Соның ішінде әрбір бағдарламаға өзіндік талдау жасау арқылы, бұл платформалардың тиімділігі мен артықшылық және кемшіліктерін анықтай аламыз.

Қазіргі уақытта білім алушылардың оқуын ұйымдастыру мен басқарудын тиімді платформаларының бірі — Coreapp.ai бағдарламасы. Coreapp.ai платформасы оқу процесін ойын түрінде ұйымдастыруға мүмкіндік беретін цифрлық ресурс және бағдарлама ретінде қарастырылған. Білім алушылардың орындайтын жеке өзіндік жұмыстарының мазмұндылығы мен маңыздылығы болып келетіндіктен сабақ беру үдерісінде Coreapp.ai сияқты платформаны қосымша көмекші құрал ретінде қолдану оң нәтиже беретіні анық. Coreapp.ai бағдарламасы аясында білім алушылар әртүрлі тапсырмаларды тікелей платформада әзірлей алады, қиындық деңгейлері бойынша құрылымдауға және білімдері мен дағдырларын тексере алады. Бағдарлама білім беру платформасында бейнефайл, презентация, ворд форматындағы құжат, аудиожазба, сурет сияқты материалдарды орналастыруға, сондай-ақ әртүрлі типтегі тапсырмаларды, атап айтқанда ашық жауабы бар жаттығуларды құрастыруға мүмкіндік береді. Білім алушылар бос орындарды толтыра алады, тест тапсырмаларының жауаптарын таңдай алады.

Келесі бізде бұл– piktochart. Piktochart арқылы әртүрлі инфрографикалар, презентациялар жасауға болады. Бұл бағдарлама сабақтарда қолдану өте тиімді.

Үшінші бағдарлама – Emdesell. Бұл бағдарлама мұғалімдер мен оқу орталықтарына арналған онлайн – мектеп деп атасақ болады. Одан бөлек әртүрлі тренинг, вебинар өткізу мүмкіндігі де бар. Интерфейс ыңғайлы, қолданыста қарапайым. Әрине өте тиімді платформаның бірі, мүмкіншілігі өте көп. Ең басты мүмкіншілігі жұмыс жасау барысында таптырмас көмекші болады.

Socrative – бағдарламасы арқылы оқушыны қашықтықтан тестермен, түрлі бақылаулармен жұмыс істей алады.Интернетті тиімді пайдала отырып, қысқа уақыт ішінде өз білімін толықтыра алады. Socrative қосымшасы қолданыста өте қарапайым. Тестілеу немесе статистикалық сауалнама ғаламторға қосылған кез келген құрылғы арқылы жүзеге асады.

Plickers - бұл бағдарлама арқылы мұғалімнің уақытын үнемдеуге болады. Демек уақытты тиімді пайдалана отырып оқушыларға тест жұмыстарын жүргізу. Одан бөлек БЖБ, ТЖБ жұмыстарын жасасақ та болады. Бұл бағдарлама арқылы тест жұмыстарын қызықты етіп әртүрлі видео және де фотоматериалдарды қолдана өткізе аламыз. Мен үшін басты мүмкіншіліктерінің бірі – аз уақыт ішінде білім алушылардың білімін тексеру жұмыстарын жүргізу. Платформа өзі тексеріп статистика шығарып беріп отырады. Әрі қолдану жеңіл, ақыны қажет етпейді. Басқа мұғалімдермен де бөлісу мүмкіндігіне ие болып отыр.

Ispring learn – қашықтықтан оқытуды, онлайн тестілеуді ұйымдастыруға арналған қосымша. Бұл қосымшамен жұмыс істеу үшін арнайы дайындық қажет емес. Жүйе сайтта тіркелгеннен кейін бірден пайдалануға дайын.

Келесі біз қарастыратын платформа – classtime. Бұл интерактивті оқыту қосымшыларын жасауға арналған платформа. Мұғалім үшін тиімді платформа болып табылады. Бір уақыт барысында топ оқушыларының білімін тексеру мүмкіндігіне ие.

Online Test Pad – педагогтерге арналған таптырмас көмекші деп білемін. Online Test Pad қосымшасын қолдана отырып біз оқушылармен кері байланыс жасау үшін тест тапсырмаларын жасауға және БЖБ, ТЖБ тапсырмаларын ұйымдастыруға мүмкіндік ала аламыз. Сөзжұмбақ жасау арқылы қайталау сабақтарын немесе ашық сабақтарды қызықты түрде өткізе аламыз. Ал комплексті тапсырмалар жасау арқылы өз сабақтарымызға керекті оқу -дидактикалық материалдарды жинақтап, арасында оқушылармен көмекші құрал ретінде қолдануға мүмкіндік ала аламыз.

Nearpod – сабақ өту барысында пайдалануға керекті қосымшаның бірі. Балалардың жас ерекшеліктерін ескере отырып әртүрлі ойындарды пайдалану арқылы сабақты қызықты өткізуге болады. Артықшылығының бірі тегін платформа, әрі кез келген адамдар қолдана алады.

Baambozzle – сабақты топқа бөлгенде пайдалануға өте ыңғайлы. Командамен бірге дидактикалық ойындар жарыс секілді өткізуге болады. Бұл қосымша ұпай сандарын өзі есептеп, нәтижесін шығарып береді. Бұл платформаны қолдана отырып оқушылардың сабаққа деген қызығушылықтарын арттыруға өте тиімді.

Jeopardylabs – бұл сервисті қолдану өте оңай әрі қызықты. Сабақ өту барысында кез -келген бөлімінде пайдалануға болады.Бұл қосымшаның басты маған ұнағаны оқушылар арасында викториналар ұйымдастыра алу. Командалық есепте ойындар өткізу. Оқушылардың қызығушылықтарын арттыра аламыз.

Stepik – бұл бағдарламада қашықтықтан білім беруге ыңғайлы болып отыр. Бұл қосымшада көптеген мүмкіндіктер қарастырылған. Курс, сабақты өзіңіз ұйымдастыра аласыз. Ең бастысы 100 пайыз тегін платформа. Соның негізінде кез келген адам қолдана алады.

Readbookcreator – өз қалауың бойынша кітап жасауға көмектесетін сервис. Бейнелер, суреттер мен мәтіннен тұратын мультимедиялық кітаптар жасауды қолдайды. Мен үшін бұл платформаның басты артықшылығы өз білімдеріңді жинақтай отырып өзіңнің методикалық әдіснамалық кітабыңды жасап шығаруға болатыны.

EdPuzzle - бұл платформаны сабақ өту барысында кеңінен қолдансақ болады. Бір тиімділігі балалардың қызығушылығын арттыру мақсатында видеоролик көрсете отырып әртүрлі сұрақтар қоя аламыз. Видеоматериалды youtube желісінен немесе өзіңіз түсіріп салсаңыз болады.

Quizlet – бұл оқу карталар түрінде ұсынылатын кез-келген ақпаратты есте сақтауды жеңілдететін ақысыз қызмет. Мүмкіндіктері: Тегін Quizlet тіркелгісімен тамаша нәтижелерге қол жеткізуге болады, дегенмен, екі жазылу пакеті бар – оқушылар үшін Quizlet Plus және мұғалімдер үшін Quizlet – бұл неғұрлым қызықты мазмұнды жұмыс жасауға мүмкіндік береді.

Kundelik.kz.- бұл хабар алмасуға арналған жабық әрі замануи орта.Бұл жүйе қазіргі уақытта еліміздегі барлық мектепте енгізілген электрондық портал.

Бұл жүйе оқу процесін жеңілдетеді. Ата-ана - мұғалім – оқушы арасындағы үш жақты байланыс "Күнделік" жобасы арқылы нығая түседі. Кез-келген ата-ана ғаламтор арқылы сол жүйеге кіріп, баласының үлгерімін қадағалайды. Мұғалім сабақ кестесіне сәйкес, электронды журналға баға қояды.

Daryn.online- бұл электронды оқыту саласындағы әлемдік көшбасшылардың жетістіктеріне негізделген білім алаңы. Әр сынып оқушыларына барлық пәннен әр тақырып бойынша видео сабақты түсіндіріп, тест орындап, тапсырмаларды толтыруға арналған жүйе. Күнделікті әр сабақтан кейін порталға кіріп сол тақырыпты бекітуге арналған видео сабақтарға қатысуға болады. Әр түрлі конкурстар, олимпиадаларға қатысып, сертификат пен дипломдар алуға болады.

Bilimland.kz - бұл электронды оқыту саласындағы әлемдік көшбасшылардың жетістіктеріне негізделген білім алаңы. Бұл мұғалімдерге, оқушыларға және ата-аналарға арналған әлемдегі ең озық білім мазмұнының ең үлкен жиынтығы.

Google Classroom https://classroom.google.com/.**Google Sites** https://sites.google.com/-

Оқушылармен байланысқа шығып , сабақты түсіндіруге байланысты түрлі жиындар өткізуге болады.

«**IMektep.kz** – бұл қазақстандық әдіскерлер мен мұғалімдер әзірлеген бастауыш мектептің толық бағдарламасы. Әр сабақ интерактивті ойын тапсырмалары мен тесттермен бірге жүретін қысқа анимациялық фильмнен тұрады.

Twig-bilim.kz - бұл Қазақстан үшін кәсіби деңгейде оқшауланған халықаралық білім беру қызметі. Кешен химия, физика, биология, ғылым, математика және география пәндерінен мектеп бағдарламасына негізделген 1500-ден астам қызықтыратын қысқа метражды фильмдерден тұрады (шамамен 3 минут).

Kitap.kz (Қазақстанның ашық кітапханасы) - бұл 20000-нан астам шығармалар жинағы бар қазақ әдебиетінің ең үлкен тегін онлайн-кітапханасы.

Audiokitap.kz - бұл iOS пен Android үшін 1500-ден астам қазақ көркем әдебиеті мен 400 аудио ертегілерге тегін қол жетімді мобильді қосымша.

www.opiq.kz- платформасы. Интернет-ресурста мектеп оқулықтары бар. «Алматыкітап баспасы» баспасының оқулықтарының жиынтығы.

Academia.kz - бұл мұғалімдер мен ата-аналарға арналған білім беру алаңы. Оқытушылардың шығармашылық және ғылыми жұмыстарына арналған ғылыми тәжірибелер, оқу-әдістемелік материалдар мен педагогикалық әдебиеттердің үлкен жинағы.

www.itest.kz Оқушылар үшін өздігінен қосымша Ұлттық Бірыңғай тестілеуге дайындалуға арналған сайт

YouTube – Әр пән мұғалімі өзінің жеке каналын ашып өз видеосабақтарын салып отыруға өте тиімді жоба.

Қорытындылай келе оқытушы әр сабағында білім беру ресустарын пайдалана отырып сапалы білім мен жоғары нәтижеге қол жеткізуге болатыны айқын. Оқушылардың танымдық қабілеті мен өмірлік дағдыларын, шығармашылық әлеуетін дамытуға ықпал ететін цифрлық білім ресурстарын өз іс-тәжірибесінде пайдалану уақыт талабы екенін бастауыш сыныптар пәнінің әр мұғалімі зерделей білуге тиіс.

Пайдаланылған әдебиеттер:

1 Брызгалова Н.А. “Бастауыш сынып пәндерінде АКТ қолдану”
2 Булин-Соколова Е.И. оқу орындарының ақпараттық ортасын дамыту бағдарламасы
3 Ақпараттық технологиялар және білім беруді жаңғырту
4 Мұхамбетжанов С.Т. Меделбекова М.Т. педагогтардың ақпараттық-комуникациялық технологияларды қолдану бойынша құзырлықтарын қалыптастыру әдістемесі:Алматы ЖШС «Дайыр Баспа»
5 «Бастауыш сынып әдістемесі» журналы 2022 ж

Джаксыбаева Н. У.
«Төле би атындағы орта мектебі» КММ
Қазақстан Шу қаласы

ИНТЕРАКТИВТІ БІЛІМ БЕРУ БАҒДАРЛАМАЛАРЫН ҚҰРУ ҮШІН VR ЖӘНЕ AR ТЕХНОЛОГИЯЛАРЫН ПАЙДАЛАНУ

Қазіргі білім беру үрдістері технологиялардың оқу процесіне қарқынды енуін көрсетеді. Виртуалды (VR) және толықтырылған (AR) шындықтар интерактивті және қызықты оқытуды құруға жаңа мүмкіндіктер беріп, білім беру бағдарламаларының ажырамас бөлігіне айналуда. Бұл технологиялар материалды қабылдауды жақсартуға, оқушылардың мотивациясын арттыруға және олардың білім алу тәжірибесін кеңейтуге ықпал етеді. Бүгінгі таңда технологиялардың білім беру процесіндегі рөлі бұрынғыдан да маңыздырақ, өйткені олар мұғалімдерге неғұрлым динамикалық және тиімді оқу ортасын құруға мүмкіндік береді.

Бұл мақаланың мақсаты – VR және AR технологияларын қолдану арқылы интерактивті білім беру бағдарламаларын жасау үшін оларды білім беру саласында қолдануды зерттеу. Атап айтқанда, аталған технологияларды оқу процесінде қолданудың мүмкіндіктері мен артықшылықтары қарастырылады, сондай-ақ әлеуетті қиындықтар мен шектеулер талданады. Зерттеудің негізгі міндеттері VR және AR-дың теориялық негіздерін зерттеу, олардың білім беруде қолданылуының тарихи дамуы мен табысты мысалдарын талдау, сондай-ақ бұл технологияларды оқу бағдарламаларына енгізу бойынша информатика мұғалімдеріне практикалық ұсыныстар беру болып табылады.

Зерттеу әдістеріне тақырып бойынша бар әдебиеттерді талдау, VR және AR-ды білім беру саласында қолдануға байланысты ғылыми мақалалар, есептер мен кейстерді шолу кіреді. Мақала мақсаттарына жету үшін түрлі дереккөздер, соның ішінде академиялық жарияланымдар, зерттеулер және білім беру тәжірибесінен алынған практикалық мысалдар қолданылды. Пайдаланылған дереккөздер мен әдебиеттерді шолу VR және AR-ды оқу процестерінде қолданудың ағымдағы жағдайы мен перспективалық бағыттары туралы толық түсінік алуға мүмкіндік береді.

Виртуалды шындық (VR) – бұл арнайы құрылғылар, мысалы, виртуалды шындық дулығалары немесе көзілдіріктері арқылы пайдаланушыны жасанды ортаға батыратын технология. Толықтырылған шындық (AR), керісінше, сандық элементтерді нақты әлемге қабаттастырып, смартфондар, планшеттер немесе арнайы көзілдіріктер арқылы қоршаған ортаны қабылдауды жақсартады. VR мен AR-дың негізгі айырмашылығы – нақты әлеммен өзара әрекеттесу деңгейінде: VR пайдаланушыны виртуалды ортаға толығымен батырады, ал AR нақты әлеммен байланысын сақтай отырып, оны сандық элементтермен толықтырады.

Білім беруде VR және AR-ды пайдаланудың артықшылықтарына интерактивті және қызықты оқу ортасын құру, материалды қабылдау және есте сақтауды жақсарту, сондай-ақ оқушылардың мотивациясын арттыру мүмкіндігі жатады. Алайда, жабдықтың жоғары құны, мұғалімдерді арнайы даярлаудың қажеттілігі және ықтимал техникалық мәселелер сияқты шектеулер де бар. VR және AR-ды пайдаланудың оң аспектілері мен ықтимал қиындықтарын талдау осы технологиялардың білім беру бағдарламаларына қалай тиімді біріктірілуі мүмкін екенін жақсы түсінуге мүмкіндік береді.

VR және AR технологияларын пайдалану арқылы интерактивті оқу контентін құру заманауи білім беру тәжірибесінің маңызды аспектісі болды. VR және AR қолданатын білім беру бағдарламаларына виртуалды зертханалар, тарихи экскурсиялар, анатомиялық тренажерлер және жаратылыстану ғылымдары бойынша интерактивті сабақтар жатады. Мұндай бағдарламалар оқушыларға оқу материалына тереңірек еніп, онымен жаңа деңгейде әрекеттесуге мүмкіндік береді. Контентті әзірлеу әдістеріне күрделі ұғымдар мен процестерді визуализациялау үшін пайдаланылатын үш өлшемді модельдерді, анимацияларды және интерактивті сценарийлерді құру кіреді.

VR және AR-ды оқу процесіне интеграциялау мұқият ойластырылған тәсілдерді талап етеді. Технологиялар оқу жоспарларына дәстүрлі оқыту әдістерін толықтыратын арнайы модульдер мен сабақтар арқылы енгізілуі мүмкін. Сабақтарда VR және AR-ды қолданудың практикалық мысалдарына мұражайлар бойынша виртуалды экскурсиялар, химиялық реакциялардың симуляциялары және виртуалды модельдер көмегімен анатомияны зерттеу жатады. Мұндай тәсілдер оқытуды көрнекі әрі интерактивті етіп, материалды жақсырақ меңгеруге ықпал етеді.

VR және AR-дың оқушылардың мотивациясы мен үлгеріміне әсері көптеген зерттеулердің тақырыбы болып табылады. Деректер бұл технологияларды пайдалану оқу процесіне деген қызығушылықты арттыруға және үлгерімді жақсартуға ықпал ететінін көрсетеді. Кейстер мен статистикалық деректерге шолу VR және AR қолданатын оқушылардың жоғары нәтижелер көрсетіп, зерттелген тақырыптарды тереңірек түсінетінін растайды. Бұл технологиялар оқытуды тартымды әрі тиімдірек етуге көмектеседі.

VR және AR-ды білім беру бағдарламаларында практикалық қолдану белгілі бір техникалық талаптар мен жабдықтарды қажет етеді. Бұл технологияларды енгізу үшін VR-шлемдер, AR-очкилар, қуатты компьютерлер және планшеттер сияқты арнайы жабдықтар қажет. Сондай-ақ VR және AR контентін қолдайтын бағдарламалық қамтамасыз ету мен платформаларды таңдау маңызды. Қол жетімді құралдарды шолу нарықта білім беру қажеттіліктеріне бейімделген көптеген шешімдердің бар екенін көрсетеді.

Мұғалімдерді оқыту және дайындау VR және AR технологияларын сәтті енгізуде маңызды рөл атқарады. Бұл үшін педагогтарға жаңа құралдар мен оқыту әдістерін меңгеруге көмектесетін курстар мен тренингтер өткізіледі. Біліктілікті арттыру бойынша ұсыныстарға арнайы семинарларға, вебинарларға және онлайн курстарға қатысу кіреді. Мұндай бағдарламалар мұғалімдерге VR және AR-ды білім беруде қолданудың соңғы тенденциялары мен тиімді тәжірибелерінен хабардар болуға мүмкіндік береді.

VR және AR оқу жобаларын жоспарлау және іске асыру жоспарлау кезеңдерін нақты түсінуді талап етеді. Маңызды аспект жобалар аясында пайдаланылатын оқу сценарийлері мен контентін әзірлеу болып табылады. Сәтті жобалардың мысалдары контентті оқу процесінде қолданар алдында мұқият дайындау және тестілеу маңызды екенін көрсетеді. Іске асыру әдістеріне оқушылардың кері байланысын пайдалану және алынған деректер негізінде контентті үнемі жетілдіру кіреді.

Білім берудегі VR және AR-дың даму үрдістері мен перспективалары бұл технологиялар оқу процесінде барған сайын маңызды рөл атқаратынын көрсетеді. Күтілетін жаңалықтарға қолжетімді және жетілдірілген құрылғылар, контент құрудың кеңейтілген мүмкіндіктері және оқытуды жекелендіру үшін жасанды интеллектті біріктіру кіреді. Болашақтағы әзірлемелер, мысалы, жетілдірілген VR-шлемдер мен AR-очкилар, сондай-ақ жаңа бағдарламалық платформалар, білім беру бағдарламаларын одан да интерактивті және тиімді етуге мүмкіндік береді. Бұл технологиялардың білім беру процесіне әсері айтарлықтай сезіледі, өйткені олар мұғалімдер мен оқушыларға күрделі тұжырымдамаларды визуализациялау және түсіну үшін жаңа құралдар ұсынады.

VR және AR-ды пайдаланудың әлеуетті мүмкіндіктерін талдау бұл технологиялар білім беру көкжиектерін айтарлықтай кеңейте алатынын көрсетеді. Олар виртуалды зертханалар, тарихи оқиғалардың симуляциялары, интерактивті экскурсиялар және тағы басқаларды жасауға мүмкіндік береді, бұл оқытуды көрнекі әрі қызықты етеді. Алайда, мүмкіндіктермен қатар белгілі бір қиындықтар да бар. Негізгі қиындықтар жабдықтың жоғары құнын, мұғалімдерді арнайы даярлаудың қажеттілігін және техникалық күрделіліктерді қамтиды. Оларды жеңу жолдарына қолжетімді құрылғыларды әзірлеу, мұғалімдерге арналған кәсіби даму бағдарламаларын жасау және бағдарламалық қамтамасыз етуді үнемі жаңартып, жетілдіру кіреді.

Қорытынды зерттеу нәтижелерін қорытындылап, заманауи білім беруде VR және AR технологияларының маңыздылығын атап көрсетеді. Бұл технологиялар интерактивті және қызықты білім беру бағдарламаларын құру үшін бірегей мүмкіндіктер береді, материалды қабылдау мен есте сақтауды жақсартуға ықпал етеді, сондай-ақ оқушылардың мотивациясын арттырады. VR және AR-ды білім беру бағдарламаларына одан әрі табысты енгізу үшін осы саладағы зерттеулерді жалғастыру, инфрақұрылымды дамыту және мұғалімдерді қажетті білім мен дағдылармен қамтамасыз ету ұсынылады. VR және AR технологияларына инвестициялау және оларды оқу процесіне біріктіру қазіргі әлемнің талаптарына сай неғұрлым динамикалық және тиімді оқытуды құруға көмектеседі.

Әдебиеттер тізімі:

1. Анисимов, В. А. Виртуальная реальность в образовании: Учебное пособие / В. А. Анисимов. – М.: Изд-во МГУ, 2018. – 256 с.
2. Иванов, И. И. Технологии дополненной реальности в обучении / И. И. Иванов, А. П. Сидоров. – СПб.: Изд-во СПбГУ, 2017. – 312 с.
3. Петров, К. В. Интерактивные методы обучения: теория и практика / К. В. Петров. – Новосибирск: НГУ, 2019. – 198 с.
4. Сидорова, Н. А. Влияние VR и AR на образовательный процесс / Н. А. Сидорова. // Образовательные технологии и общество. – 2020. – Т. 23, № 2. – С. 34-45.

Чередниченко Т.И
Воспитатель.
ГККП ясли-сад №17 «Шұғыла»
Г.Актобе. Казахстан.

ФОРМИРОВАНИЕ ДУХОВНО-НРАВСТВЕННЫХ ОСНОВ У ДЕТЕЙ СТАРШЕГО ДОШКОЛЬНОГО ВОЗРАСТА

Аннотация

В данной статье рассматриваются вопросы формирования духовно-нравственных основ у детей старшего дошкольного возраста.
Ключевые слова: духовность, нравственность, воспитание.

«Духовная жизнь ребенка полноценна лишь тогда,
когда он живет в мире игры, сказки, музыки, фантазии,
творчества. Без этого он засушенный цветок».
В.А.Сухомлинский.

Дошкольное детство, для которого характерно эмоционально-чувственное восприятие действительности, является благоприятным для нравственного и духовного воспитания. В дошкольном возрасте закладываются основы личности. Очень важны впечатления детства. Нужно торопиться наполнить сердце и ум ребенка светом и добром с самого раннего возраста. В детстве – сила доверия, простота, мягкость, способность к умилению, к состраданию, сила воображения, отсутствие жесткости создают благоприятную почву для развития и воспитания всесторонне развитого духовно и нравственно ребенка.

Как обеспечить полноценное развитие ребенка? Данный вопрос всегда волновал как воспитателей, так и родителей. Одним из аспектов этой проблемы является духовно-нравственное воспитание дошкольника. Я считаю, что вопросы нравственного воспитания детей все более остро возникают в наши дни. Воспитание детей – это большой труд и огромная ответственность. Ведь мы, воспитатели, для наших дошкольников, являемся вторыми мамами. Чему мы научим детей, что в них вложим, то и получим. «Что посеешь, то и пожнешь», есть такая поговорка. И я с полной уверенностью говорю то же самое и о моей профессии. Каким я вижу старшего дошкольника? В моем сознании вырисовывается образ ребенка

-здорового
-всесторонне развитого
-самостоятельного
-культурного
-духовно и нравственно воспитанного человека.

Духовно-нравственное воспитание – это целенаправленный процесс формирования у детей духовно-нравственных чувств и поведения. Содержанием нравственного воспитания является формирование таких качеств у дошкольника, как: уважение к старшим, дружеские отношения со сверстниками, умение отзываться на горе и радость других людей, добиваться действенного проявления гуманных чувств и отношений, их общественной направленности, воспитание начал ответственности.

Сегодня необходимо создать такие условия, чтобы у ребенка складывалось осознание и понимание того, что **хорошо**, а что **плохо**, чтобы он мог самостоятельно сформировать и иметь представления о нравственных качествах, таких как: жадность и доброта, дружба и вражда, и многих других. Такое отношение к основополагающим понятиям нашей жизни продолжает формироваться и в дальнейшем, по мере взросления ребенка. Формирование духовно-нравственных основ невозможно без обсуждения с ребенком нравственной стороны поступков других людей, персонажей художественных произведений, выражения собственного одобрения своих нравственных поступков. Первейшая задача воспитателя заключается в том, чтобы помочь дошкольнику разобраться в этом непростом мире.

Основная цель моей организованной деятельности – научить детей правилам вежливости, доброте, самостоятельности в поступках и мыслях. Знакомлю дошкольников с проявлением различных чувств - радости, злости, грусти, сострадания, чувству патриотизма. Воспитываю потребность дружелюбного общения с окружающими, заботливое отношение к родным и близким, умению прощать и понимать. Наиболее подходит для воспитания этих сложных чувств - старший дошкольный возраст. Старший

дошкольный возраст очень важен для психического развития, так как на первое место выходит целенаправленная познавательная деятельность, в процессе которой происходят существенные изменения в психической сфере. Постепенно ведущее место в структуре познавательных процессов начинает занимать мышление. В форме игр по развитию речи, ознакомлению с окружающим миром, с использованием художественной литературы детям легче познать эти чувства и развить в себе основы нравственности и духовности. Совместная деятельность, занятия и праздники провожу в форме увлекательной игры, беседы и просмотра детьми презентаций.

Воспитатель вольно и невольно касается нежной ранимой души ребенка. Величайший гуманист и педагог Януш Корчак в своей книге «Как любить ребенка» писал, что настоящий воспитатель тот, кто не сковывает, а освобождает, не подавляет, а возносит, не комкает, а формирует, не диктует, а учит, не требует, переживает вместе с ребенком много вдохновенных минут». Именно на таких принципах я стараюсь строить свои взаимоотношения с дошкольниками. Любовь и уважение - главные потребности человека, поэтому с малых лет нужно учить ребенка любви и уважению, что и является основой духовно-нравственного развития дошкольника.

Список литературы.

1.Теплова А.Б. Духовно-нравственное воспитание детей дошкольного возраста как основа патриотического воспитания. Методическое пособие. Электронное издание. – Москва: ВОО «Воспитатели России», 2021.

2.Януш Корчак. «Как любить ребенка». И. Е. Адельгейм, составление, перевод, 2014,2024. Издание на русском языке, оформление . ООО «Издательская Группа „Азбука-Аттикус“», 2024 .Издательство Азбука.

Каримова Г.А
қ.Ақтөбе №3 «Ертегі» б/б
Ән-күй жетекшісі

МУЗЫКАДАН ҰЙЫМДАСТЫРҒАН ОҚУ ҚЫЗМЕТІНДЕ ОЙЫНДАРДЫ ТИІМДІ ҚОЛДАНУ

Музыкада ұйымдастырылған оқу қызметінде ойынсыз,ертегісіз баланың толық мәніндегі ақыл-ой мен қиялын дамыту мүмкін емес. Балабақшадағы музыкадағы ұйымдастырылған іс әрекеттін ойын технологиясын қолдана отырып, материалды тез меңгеруге,музыкалық шығармаларды қабылдауға,әуенді ести білуге болады. Ойынды әдетте педагог ұйымдастырылған іс әрекеттін алдында немесе қорытындылар сәтте пайдаланады. Сондай ойындардың бірі –«Жұбынды тап»ойыны. Ойынды қолдану арқылы балалар аспаптар түрлерін, құрылысын ажырата отырып, тапқырлыққа, шапшаңдыққа үйрене алады.

Ойынның міндеті: балалардың қызығушылығын ояту, белсенділігін арттыру. Балаларға ұйымдастырылған іс әрекетте тиянақты және сапалы білім беру үшін ұйымдастырылған іс әрекетте әр түрлі ойын элементтерін қолдану өте тиімді,ойын арқылы өткізілген ұйымдастырылған іс әрекеттер балалардың белсенділігін,қызығушылығын арттырады. Демек,баланың ән айтуға деген ынта-ықласы күшейсе, әнді табиғи ашық дауыспен, жеңіл, ширақ, шарықтата айтуға дағдыланады. Мысалы: «Жәй және жылдам» ойыны бойынша ең алдымен балалардың музыканы тыңдау,қабылдау,қабілетін жетілдіру,қимылды айыру үшін көңіл бөлдім. «Әнші бала» ойыны бойынша топтағы бір баланың жеке ән салуына назар аудардым. Ұйымдастырылған іс әрекеттер мазмұнына,өзіне тән ерекшеліктеріне қарай әуенді ырғақтар,сергітулер,жаттығулар болып бөлінеді. Қимыл-қозғалыс белсенділігін дамыту, жетілдіру мақсатында сергітулерді өзімнің ұйымдастырылған іс әрекетте тақырыпқа сай алып, үнемі қолданып отырамын. «Күн мен жаңбыр» ойынның мақсаты: Балаларды музыканың әр түрлі сипатын ажыратуға баулу (көңілді,ойнақы,сабырлы,мұңды) Шығармалардың көңіл-күйін сезіне білуге үйрету. Ойынның шарты: Көнілді күн мен бұлт суреттері бейненленген карточкалар таратылады.Балалар екі түрлі шығарманы тыңдап, әуен сипатына сәйкес суретті көрсетеді.(бұл ойын ересек топтарға арналған)Ал,кіші топтарға. Көңілді әуен орындалса,балалар билеп жүреді,егерде жаңбырлы немесе кун күркіреген дыбыстар естілсе балалар орнына барып отырады. Музыкалық-дидактикалық ойындар оқу процесін ширатады, баланың оқуға деген ынтасын арттырады, сабақ қызықты өтеді. Ойын белгілі бір қабілеттердің қосындысы, оны былай көрсетуге болады: зейін + қабылдау + ес + ойлау + пайымдау. Ойынды халқымыз балаларын тәрбиелеуде ертеден пайдаланған.

А.Байтұрсынов «…баланы ойынға үйрету, ойынға қатыстыру арқылы ойыны қайсы, үйретуі қайсы екенін балалар айырмастай, сезбестей етіп үйретуі керек» деген қағидасын басшылыққа алған жөн. Ойын – үйрету әдісінің ерекше түрі. Ол үйренуді мәжбүр етпейді, баланың өз еркімен, ынтасымен орындалады. Біріншіден, ойын баланың жас шамасына байланысты ерекшеліктерін жақсы білуге көмектеседі. Бұл арқылы баланың психологиясына жете үңіліп, мінезқұлқын білуге болады. Екіншіден, ойын баланың жауапкершілігін арттырады, ұйымшылдыққа тәрбиелейді. Кез келген бала ешуақытта жалғыз ойнамайды, қатар құрбыларымен бірлесіп ойнайды. Топқа бөліп жүргізілетін музыкалықдидактикалық ойындарда бала өз тобының жеңіп шығуына өзінің тікелей қатысы барын ұғынады. Басқалардың алдындағы жауапкершілігін сезінеді де, берілген тапсырманы ынтамен, зейін сала ықыласпен орындауға тырысады. Сонымен бірге олардың бойында бауырмалдық, жанашырлық, ізеттілік, үлкенді сыйлау, кішіге қамқорлық сияқты жақсы қасиеттер қалыптаса бастайды. Үшіншіден, ойын арқылы бала оқу материалын жеңіл түсініп, терең меңгереді және оны ұзақ уақыт бойы есте сақтайтын болады, сабаққа қызығушылығы арта түседі.

Дидактикалық ойындардың маңызы:

1. Дидактикалық ойын балалардың қоршаған дүние туралы түсінігін нақтылайды.
2. Әрбір қолданған дидактикалық ойын балаларды ойнай білуге баулып,сөздік қорын молайтады,ақыл-ой қызметін қалыптастырады.
3. Дидактикалық ойын адамгершілікке тәрбиелеуде үнемі қызмет атқарады. Мен музыка сабағында балалардың қызығушылығын,белсенділігін арттыру мақсатында мынандай бірнеше музыкалық ойын түрлерін пайдаланамын. «Ырғақты сүйемелдеу» ойыны; Ойынның шарты: Балалар екі топқа бөлініп, бір тобы әнді орындайды, екінші тобы ақырын шапалақпен белгілі ырғақты соғады. Мұндай «сүйемелдеу» әннің ырғағын тез үйренуге көмектеседі және әуенге жаңа өң береді. «Музыкалық аспаптармен ойнау»; Ойынның шарты: Балаларға алдын-ала музыкалық аспаптар таратылады.Сылдырмақ,ағаш қасықтар, тұяқ, мүйіз,барабан,т.б. Үнтаспадан музыка тыңдалады,балалар ырғақты соға бастайды және қимылмен келтіру арқылы музыканы тыңдайды. Бұл ойын тыңдаған музыканың көңіл-күйін ажыратуға және әуенді тез жадында сақтауға көмектеседі. «Музыкалық сергітулер». Балалар музыкалық әуендерді естеріне сақтау үшін,үнемі қайталау керек. Ол үшін музыкалық сергітулер ұйымдастырамын. Үйренген әндерден үзінді тыңдатып, оны бірден ажыратуға дағдыландырамын.

Қорыта келе, дидактика саласындағы негізгі мәселелердің бірі-музыкалық тәрбие беруде ойындар технологиясы болып отыр.

Шаханова Н.А., Ершекенова З.К.
КГУ Актюбинский областной специальный комплекс «школа-интернат-колледж» для детей с нарушениями слуха и зрения»
г.Актобе

СОЗДАНИЕ РЕЧЕВОЙ СРЕДЫ ДЛЯ РАЗВИТИЯ РЕЧЕВОГО СЛУХА У НЕСЛЫШАЩИХ ШКОЛЬНИКОВ

Потеря слуха в раннем возрасте не может служить препятствием к всестороннему развитию человека. Наука и практика доказывают, что глухой ребенок обладает всеми потенциальными возможностями стать социально полноценной личностью. В отличие от речи слышащего, речь глухого ребенка формируется в условиях специального обучения.

В настоящее время, когда в обучении глухих детей языку достигнуты определенные успехи при помощи специальной системы занятий по развитию остаточного слуха учащихся, проблема организации речевой среды является крайне актуальной.

Работа по развитию и использованию остаточного слуха и внятному произношению осуществляется во всех формах классных и внеклассных занятий с учащимися. Словесное общение на первоначальном этапе начинается с использования речевого материала в устно-дактильной форме. Это позволяет с первых дней обучения включить школьников в словесное общение, накопить лексический и фразеологический запас. В начале дети усваивают такой речевой материал, который необходим им для общения с окружающими их близкими людьми: учителем, воспитателем, товарищами по классу,

родителями. Постепенно речевой материал усложняется за счет овладения новой лексикой и новыми типами фраз. Расширяется и круг лиц, с которыми школьники вступают в общение.

Помимо специальных занятий, развитие речи учащихся осуществляется под руководством воспитателей при подготовке домашних заданий, в процессе внеклассного чтения, во время бесед, игр, на занятиях бытовым трудом. Несомненно, что лучшей речевой средой для глухого школьника является общество слышащих и говорящих людей, где не знают его жестов и где он, при наличии специально организованного обучения вынужден вступать в общение. Важнейшим требованием речевого режима является общение учащихся с окружающими на основе словесных средств. Следует проводить специальные мероприятия, направленные на развитие речи школьников: вечера речи, сказок, загадок, пословиц и поговорок, читательские конференции, конкурсы на лучший речевой номер, разыгрывание различных инсценировок и т.д. Важную роль в создании речевой среды играют встречи и беседы глухих школьников со слышащими детьми и взрослыми, а также участие в играх и общественно полезном труде.

Занятия над речью вне класса строятся по тем же дидактическим принципам, что и урок, но имеет свои особенности. Так же как и урок, занятие по развитию речи вне класса ограничено временем и проводится со всем составом учащихся данного класса. Оно проводится в более свободной непринужденной обстановке. На таком занятии могут присутствовать учащиеся из других классов, родители. Учитель организует разговор детей парами, тройками, группами, а также одного ученика со всеми присутствующими. Учитель вводит детей в мир общения опираясь не только на память и речь, но и на эмоции учеников.

Речевой материал, даваемый ученикам, воспринимается слухозрительно, зрительно или на слух. Учитель постоянно работает над развитием остаточного слуха учащихся и внятным произношением. В связи с тем, что работа над речью проводится за пределами классной комнаты, школьники могут пользоваться индивидуальными слуховыми аппаратами. Общение учащихся на этих занятиях осуществляется на основе устной речи. Дактилология используется при затруднениях в устном общении в качестве вспомогательного средства, когда слова или реплика оказываются трудными для восприятия по чтению с губ или слухозрительно.

Речевой материал для разговорной речи, который дается в программах по родному языку и другим предметам является обязательным для закрепления в часы занятий по развитию речи вне класса. Непосредственное общение предполагает неподготовленность высказываний, поэтому речевой материал не заучивается. Слова и фразы непроизвольно входят в речевой запас учащихся.

Место проведения занятий определяется в зависимости от его темы, цели и возможностей школы. Необходимо шире использовать теплое время года и проводить занятия на свежем воздухе. В условиях школы занятия проводятся в актовом или спортивном зале, в библиотеке, в помещении интерната.

В содержание обучения входит овладение разговорно-обиходной речью умение варьировать речевой материал в процессе речевой коммуникации. Речевые умения и навыки закрепляются и обогащаются с участием детей в следующих видах деятельности: в работе с книгой, газетой или журналом, в играх, экскурсиях, беседах.

Полноценное владение глухим ребенком устной речью предполагает умение понимать речь собеседника и говорить разборчиво, понятно для окружающих. В этих условиях формируется способность более полно воспринимать речевую информацию и активно пользоваться устной речью в общении. Важным условием развития речевого слуха является создание слухоречевой среды, предусматривающей постоянное восприятие речи окружающих с помощью ЗУА разных типов.

Список литературы.

1.А.Г. Зыкеев, Обучение учащихся подготовительного I-IY классов школы глухих М. «Просвещение» 1984
2.Ф.Ф. Рау, Формирование устной речь глухих М. «Педагогика» 1981
3.М.И. Никитина, Уроки чтения в школе для слабослышащих детей М. «Просвещение» М. 1978 О.А. Красильникова
4.Развитие речи младших слабослышащих школьников на уроках литературного чтения. КАРО Санкт-Петербург 2005
5.В.А.Белущенко, А.Е. Наумова, М.Ю. Седова. Педагогическая реабилитация детей с нарушением слуха. КАРО Санкт-Петербург 2006
Л.П. Назарова, Методика развития слухового восприятия у детей с нарушениями слуха. М. ВЛАДОС, 2001

Шаукманова М.С
Ақтөбе қаласы, «№58 жалпы білім беретін орта мектебі» КММ
бастауыш класс мұғалімі

БІЛІМ БЕРУ МАЗМҰНЫН ЖАҢҒЫРТУ: БОЛАШАҚҚА БАҒЫТТАУ

Бүгін әлемдік деңгейдегі білім беру қазіргі білім берудегі басты бағыт. Яғни, оқытудағы білім алушыны жеке тұлға болып қалыптастыру, оқытудың заманауи әдістерін қолдану арқылы бәсекеге қабілетті тұлғаны жетілдіру, тұлғааралық қарым-қатынастарға бейімдеу болып табылады. Елбасы өз сөзінде, «Бүгін Қазақстанның әлеуметтік-экономикалық гүлденуі мен қауіпсіздігі халықтың білімі мен инновациялық әдістерді дұрыс қолдануына тікелей байланысты». Ел болашағы үшін еліміздің әрбір азаматы мемлекеттің дамуына өз үлесін қосу керек деп ойлаймын. Міне, осындай мақсатта білім беру жүйесіне де айрықша мән беріліп отырғанына куәміз. Яғни, 21 ғасыр деңгейіне сай білім беру. Ол дегеніміз ұстаздар қауымынан инновациялық білім беру,өз тәжірибесінде инновациялық әдіс-тәсілдерді және технологияларды көптеп қолдану болып табылады. Бұл заңды процесс,себебі елде болып жатқан саяси, экономикалық, әлеуметтік және басқа да өзгерістер білім жүйесін сол өзгерістер тұрғысында дамытуды талап етеді.

Қазіргі таңда өзімнің сабақ өткізу бағытында сабақтың сапасын, мазмұнын, әдістерін жаңа деңгейге мүмкіндігімше көтеруге тырысамын. Сабақ- оқытуды ұйымдастырудың негізгі формасы. Оқушылардың алатын білім сапасы оқыту дәрежесіне тәуелді. Абай атамыз айтқандай «Болмасаң да ұқсап бақ» деген ұранмен мүмкіндігінше сабақты түрлендіріп өткізуге тырысамын.

Бүгінгі білім мен тәрбие технологиясында «жеке тұлға» тәрбиелейтін мұғалімнің де өзіндік жеке тұлға ретінде шығармашылығының орны ерекше. Инновациялық технологияларды пайдалану бүгінде сапалы білім беру негізгі шарттың бірі. Ал осы басты міндетті атқаруда әрбір ұстаздың бойында мынадай проблема бірден қалыптасады: оқушылардың танымдық қабілеттерін,оқу процесінде жүретін (есту, көру және т.б.) негізгі әркеттерін дамыту бүгінде заман сұранысына сай қолданып жүрген әдіс – тәсілдердің аздығы. Осы проблеманы шешу үшін тиімді жолдарды қарастыру қажет. Оны шешу үшін білім берудің мазмұнын жаңартып, озық әдіс-тәсілдерді өндеп шығару қажет.

Сол себептен, сабақтарымда интерактивті әдісті тәжірибемде қолданудамын. «Интерактив» сөзі бізге ағылшын тілінің «interact» деген сөзінен келген. «Inter» - бұл «өзара», «act» - әрекет ету дегенді білдіреді.

Интерактивті әдістерде басты назарды «процеске», яғни үйрену процесінің өзіне, шәкірттердің «қалай» және «қандай әдістәсілдер арқылы үйренетіндігіне» аударады. Яғни, интерактивті сөзі – өзара әрекет ету бейімділігін білдіреді немесе әңгімелесу, әлде кіммен не болмаса әлде немен сұхбаттасу режиминде болады. Демек, интерактивті оқыту-бұл, ең алдымен, сұхбаттасып оқыту, оның барысында мұғалім мен оқушының өзара әрекет етуі жүзеге асырылады. Осы жерде оқушылардың жауаптарынан гөрі мәселенің шешімін табуға талпынғаны маңызды. Себебі, интерактивті оқытудың басты мақсаты - оқушыларды өз бетінше ой қорытып, жауап табуға үйрету. Әсіресе табиғатынан тұйық, өз ойын жеткізе алмайтын, өздеріне сенімсіздеу оқушыларға пайдасы зор. Ал мұғалімнің міндеті – оқушының неғұрлым белсенділік танытуына жағдай жасау, қажет кезде жол көрсету болып табылады. Мұнда мұғалімнің шығармашылықпен жұмыс істеуі үлкен рөл атқарады. Өз сабақтарым интерактивті әдісті сабақ барысында диалог тәсілі көмегімен және топқа бөлу жұмысына негізделген. Нәтижесі жинақталған білімін сыртта пайдалана алады. Интерактивті әдістің ерекшелігі – оқушыға жаттанды білім беру емес,керісінше әр оқушының танымдылық қабілеттерін және танымдық үдерістерді, яғни қойылған сұраққа бірнеше нұсқалы жауап беру, ойлауды, ынтаны, қабылдау қабілеттерін, сөздің қорын белсенді түрде дамыту болып табылады. Қолданып жатқан әдістің нәтижесінде оқу процесінің барысында оқушылар мыналармен қарым-қатынасқа түседі:

1. Мұғаліммен \оқушылар мұғалімнің сұрағына жауап берген кезде\
2. Оқушылармен \жұптасып жұмыс істеу барысында\
3. Шағын топтармен \3-4 оқушымен\
4. Оқушылардың үлкен тобымен \көбіне пікірталас, дебат\
5. Техника түрлерімен \компьютермен, интербелсенді тақтада жұмыс істеуде\

Жаңа технологияларды қолдану арқылы оқушылардың таным белсенділігін арттыру, қазіргі қоғам талабына сай ой-өрісін дамыту, шығармашылығын кеңейту, дамыту, терең білімді, бәсекеге қабілетті тұлғаны жасау, заман сұранысына сай ізденімпаз тұлғаны қалыптастыру.

Қорыта айтқанда, оқыту үдерісінің нәтижелі болуы мұғалімнің сабақ беру шеберлігіне, сабағын қызғылықты жүргізіп, зейін қойдыра білуіне, оқушылардың өздігінен білім алуға үйренуіне байланысты. Қандай да болмасын жаңа әдіс-тәсілдер әрбір оқушының өз бетімен оқып-үйренуіне сенімді ұялатып, шығармашылықпен жұмыс істеуіне, қорытынды жасай алуына, сөйлеу мәдениетінің өсуіне ықпал етеді, білім сапасын арттырады. Оқыту технологияларын сабақта қолдану оқушылардың білім сапасын арттырып қана қоймайды, олардың жеке тұлға ретінде қалыптасуына әсерін тигізері анық. Жаңа әдістәсілдерді мән-мағыналарына, ерекшеліктеріне қарай таңдап қолдана білсек, балаға білім беруде ұтарымыз анық.

Сондықтан мұғалім үшін сабақтың жүргізілу жүйесін жетілдіріп, оқу-тәрбие жұмыстарын жүйелеп, сапасы мен тиімділігін арттырып, өзгерістер енгізуге барлық күш-жігерін жұмсауы тиіс.

Мұғалімнің рухани зияткерлік шығармашылық деңгейі жоғары болса, ол мұғалім оқушының шығармашылық қабілетінің дамуына жол таба біледі деп ойлаймын.

Әдебиеттер:

1. Н.Ә.Назарбаев. «Қазақстан жолы-2050:Бір мақсат, бір мүдде, бір болашақ» Қазақстан халқына жолдауы 2014ж
2. Ә. Жүнісбек .Жаңа технология негізі сапалы білім Қазақстан мектебі №4 2008ж

Мунайтбасова Н.М
Ақтөбе қаласы, «Қаныш Сәтбаев атындағы орта мектеп-лицей» КММ
Тарих пәнінің мұғалімі

БІЛІМ САПАСЫН ҚАМТАМАСЫЗ ЕТУДЕ ИННОВАЦИЯЛЫҚ ПЕДАГОГИКАЛЫҚ ИДЕЯЛАРДЫ ЕНГІЗУ МАҢЫЗДЫЛЫҒЫ

Аннотация

Мақалада жас ұрпақ бойында таным белсенділігін арттыруда инновациялық технологиялардың тиімді жолдары қарастырылған.

Abstract

The article discusses the effective ways of innovative technologies in increasing cognitive activity among the younger generation.

Кілт сөздер: инновациялық технологиялар, білім, білік, дағды.

Жалпы білім беретін мектептердің заманауи даму кезеңі жас ұрпақтың инновациялық педагогикалық технологиялар арқылы зияткерлік деңгейін көтеру және олардың танымдық әлеуетін жүзеге асыру үшін жағдай жасау мәселелерін шешумен байланысты. Егеменді еліміздің білім беру саласындағы стратегиялық мақсатын басшылыққа ала отырып, жан дүниесі таза, рухани байлығы мол, ой-өрісі жоғары деңгейде, шығармашылық қабілеті дамыған, ұлттық дарын тұлғаны тәрбиелеуде Қазақстан Республикасының «Баршаға білім беру моделінен, таңдауы бойынша білім беру моделіне көшу» бағдарын басшылыққа алатын болсақ, қазіргі заманның тәжірибелі, жаңа көзқарасы бар педагог-тәрбиешісіне нақты міндеттер қойылып отыр. Өзгеріске, жаңалыққа толы бүгінгі заман: мұғалімге XXI ғасыр бәсекесіне сай, жан-жақты білімді, дарынды, әлемдік білім кеңістігіне ұмтылатын жеке тұлғаны дайындауды міндеттейді. Мемлекеттің күшейіп гүлденуі жеке тұлғаға, яғни болашақ дарындыларға тәуелді екені сөзсіз. Ұстазға алдында отырған бірі шапшаң, бірі баяу, енді біреулері төмен қабылдайтын зейіні, қабілеті, қабылдауы, есте сақтауы әрқилы жеке тұлғаның жүрегіне жол тауып, олардың танымдық құзіреттіліктерін дамыту күрделі құрылым екені даусыз. Сондықтан ойы жүйрік, ақылы жетік, бәсекеге қабілетті, өзгерістерге бейім тұлғаны тек жаңа тұрпатты тың көзқарасы бар педагог қана қалыптастыра алады. Сондықтан жеке дарынды тұлға бойында таным белсенділігін арттырудың тиімді жолдарын қалыптастыру қажет, яғни жаңа инновациялық технологияларды пайдалану арқылы білімді меңгерту білім сапасын арттырудың маңызды бөлігі болып саналады.

Инновация (латын тілінен аударғанда) - жаңарту, жаңалық, өзгеріс деген түсінікті білдіреді. Инновация – оқу-тәрбие процесінің ағымы мен нәтижесін жақсартуда педагогикалық жүйедегі өзгеріс. Қазіргі күні инновация деп көбінесе жаңа технологияларды, әдістер мен құралдарды жасау және қолдануды айтса, сонымен бірге жаңа идеяларды, процесстерді бірлікте жетілдірудің де жүйесі. Сондықтан, оқыту мен

тәрбие беруде жаңа технология - инновациялық педагогикалық идеяларды енгізу, білім сапасын қамтамасыз ету және жаңарту нысаны бол табылады.

Қазақстан тарихын оқытуда жаңа ғасыр талабына сай, жан-жақты жеке тұлғаны қалыптастыру негізінде тарихи білім беру мақсатын, мазмұнын, технологиясын нәтижеге бағдарланған білім беруге бағыттау бүгінгі күні өзекті мәселе екені сөзсіз. Қазақстан тарихын оқыту үрдісінде жаңа технологияларды ұтымды пайдалану, оқушыны танымды әрекеттің субъектісі ретінде бәсекеге қабілетті, сапалы білімнің иесі ретінде қалыптастырады. Тарих пәнінің тәрбиелеушілік мүмкіндігі өте мол. Өйткені, ол бүкіл адам баласының ғасырлар бойы жинаған тарихын баяндайды. Сонымен қатар мектептегі тарих курсына сол тарихи тәжірибелердің алдымен ең маңыздылары, құндылары, ізгілері алынады. Тарих пәні небір тамаша тарихи фактілерді, оқиғаларды, құбылыстарды, жеке тарихи қайраткерлердің халық үшін жасаған қызметін баяндайды, осылардың бәрі бала жүрегіне өте үлкен әсер етеді де адамгершілігі жоғары, өз елін сүйетін саналы азамат болып қалыптасуына үлес қосады. Осы орайда, бүгінгі күні ұстаздар қауымының білім беру жауапкершілігі күннен-күнге өсе отырып, оқытудың озық технологияларын меңгеруі қажет болып отыр. Жаңа заманғы инновациялық технологиялар жеке тұлғаның өзін-өзі дамытуына, шығармашылық қабілеттерінің кеңеюіне, қажетті іскерлік пен дағдыларын қалыптастыруға және ізденімпаздықпен жұмыс істеуіне қажетті мүмкіндіктерді қамтиды. Инновациялық оқытудың оқыту технологияларының мақсаты бір болғанымен, құрылымы, оқыту жүйесі, ұстанымдары, әдіс-тәсілдері түрліше келеді. Жаңа технология жүйесімен сабақ беру үшін үлкен педагогикалық шеберлік керек.

Білім берудегі жаңа технологияларға мыналар жатады: Дамыта оқыту, проблемалық оқыту, модульдік оқыту, деңгейлеп-саралап оқыту, зерттеу-жобалау, ақпараттық-коммуникациялық, сатылай-кешенді талдау, сын тұрғысынан ойлау т.б. жаңашыл оқыту әдістері. Қазіргі кезеңде мектеп мұғалімінің алдында тұрған маңызды, жауапты міндеттің бірі - оқушыға тиянақты білім беру. Ол үшін мектеп мұғалімдері жоғарыда аталған оқыту технологияларының тиімді әдіс-тәсілдерін өзіне таңдап алады. Әр мұғалімнің өзінің сабақ өткізу барысында жеке әдіс-тәсілдері болуы қажет. Барлық инновациялық технологияларды меңгеріп, оны сабаққа көшірме ретінде қолдану мүмкін емес. Менің түсінігім бойынша, мұғалімнің өзіне ұнаған, дұрыс нәтиже беретін технологияны білім деңгейіне қарай өзгертіп, жаңартып пайдаланатын болса, міне, сол- жаңашылдық болып табылады.

XXI ғасырдағы тарих пәні - жалпы адамзат дамуының алға басуындағы әр мемлекеттің болашағы үшін өз патриоттарын даярлау жолындағы басты бағыт беруші пән. Жаңа ғасырдағы әрбір шәкірт өзінің тарихы тереңге бойлаған қазақ даласында туғанын мақтаныш ететіндей, осы елдің өткені мен өзекті тарихын зерттеуге бар ынта-ықыласымен даяр тұратындай болуы шарт. Қойнына сан қырлы сыр бүккен қазақ даласының әр тасы, әрбір жотасы мен даласына жас жеткіншектің сүйіспеншілігін ояту үшін тарих сабағынан шежірелі жерлерге саяхаттар жасауға, ғылыми археологиялық қазба жұмыстарына қатысуына мүмкіндіктер беру қажет. Ол үшін жеке дарынды тұлғаға тарихи-ғылыми жоба жұмыстарын жүргізуге нұсқаулар беріп, тарихи орындарға саяхаттар ұйымдастыру қажет.

Жеке тұлғалық қасиеттерге бағытталған оқыту арқылы ұстаз оқушының қазіргі заманға, қоғамға бейімделу мүмкіндіктерін арттыруын қалыптастырады, оқушылардың жобалау, ғылыми-зерттеу іс-әрекеттерін ұйымдастыру әдістемесі арқылы тұлғаның шығармашылық, ізденушілік қабілеттеріне тәрбиелейді. Қазақстан Республикасының бүкіл әлем қауымдастығы алдындағы алар орны айқындалып жатырған кезде, оның өткен тарихын жан-жақты терең зерттеулер мен тарихи оқиғаларына жаңа тұрғыда баға беруге үлкен мән беру бүгінгі таңдағы тарих пәнінің мұғалімдерінің басты міндеті деп ойлаймын. Еліміздің тәуелсіздігі арқасында өткен тарихымызды еркін қорытып, одан жан-жақты теориялық тұжырымдар жасауға жол ашылып отыр. Халқымыздың жүріп өткен тарихын ешқандай да бұрмалаусыз, тура қорытудың бірден-бір жолы - өз уақытында халқымыздың болашағы үшін бар ғұмырын күресте өткізген зиялыларымыздың артында қалған рухани мұрасын жас ұрпақтың санасына жеткізу болып табылады. Теориялық білімін практика жүзінде ұштастыра білген әр оқушы ертеңгі күнгі білімі толысқан, жан-жақты дамыған, оза оқуға бағытталған, білімді өз бетінше білім алуға ұмтылысы бар, дарынды жеке тұлға болып шығатыны даусыз.

Білім, білік, дағды мен іс-әрекет жиынтығы – оқушының жеке ерекшеліктері ескерілген құзыреттіліктері мен қоғамға бейімдеу мүмкіндіктері. Жаңа инновациялық технологиялармен оқытатын жалпы білім беру мазмұнындағы әрбір оқушының жеке ерекшеліктері ескерілген білім беру нәтижелері оң көзқарастар мен білім сапасын арттырудың маңыздылығына ие болуда. Оқу әдістемелік әдебиеттерге жасалынған шолуларға сүйенетін болсақ, педагогикалық технологиялардың қайсысы болмасын оқушылардың өз бетінше, дербес ізденуіне жол ашады, шығармашылық жұмыстарына баулиды. Жаңа

педагогикалық технологиялардың мақсаты- оқытудың тиімді, нақты жолдарын көрсетеді. Мұғалімнің алға қойған маңызды міндеттерінің бірі – талабы таудай жеке тұлғаны іздеп табу және оны өсіру. Инновациялық педагогикалық технология - тәжірибеде жүзеге асатын педагогикалық жүйенің жобасы. Ал, педагогикалық жүйе – дара тұлғаны қалыптастыруға бағытталған, белгілі бір мақсатқа жету жолындағы арнайы педагогикалық ықпалды ұйымдастыруға қажетті мөлшерде байланысқан әдістердің, құралдардың жиынтығы. Олай болса, бүгінгі күні мұғалімдерге осы педагогикалық технологияны дамыту, оны күнделікті тәжірибеде пайдалану шарт.

ӘДЕБИЕТТЕР ТІЗІМІ:

1.Баширова Ж.Р. Педагогикалық технологиялар арқылы оқушылардың танымдық қызығушылықтарын арттыру.- Алматы , 2003
2.Қазақстан Республикасының мемлекеттік жалпыға міндетті білім беру стандарты,- Астана 2006
3.Құдайбергенова С.К. Құзырлылықтың амалының негізгі ұғымдары,-Алматы, 2007ж
4.С.Бахишева. 12 жылдық білім беру және білім философиясы. Жаңа мектеп.№2 –2006 жыл.
5.Құдайбергенова К.С. Құзырлылық табиғаты - тұлғаның өздік дамуында. Алматы.2006ж.
6. Наурызбаев Ж. Ұлттық мектептің ұлы мұраты. Алматы: «Ана тілі»,1995.
7. Қалиұлы С. Қазақ этнопедагогикасының теориялық негіздері мен тарихы. Алматы: «Білім», 2003
8. Назарбаев Н.Ә. Ғасырлар тоғысында. А,.98
9.Жанпейісова М. Модульдік оқыту технологиясы оқушыны дамыту құралы ретінде. Аударған Д.А.Қайшыбекова.-Алматы,2006
10. Қазақстан тарихы хрестоматия – А., 1994 ж.
11. М.Қойгелдиев, Т.Омаров «Тарих тағылымы не дейді?» - А., 1993

Мамбетжанова Д.Ж
«Д.Қонаев атындағы жалпы білім беретін мектеп-гиназия» КММ
Ақтөбе қаласы

MODERN TEACHING METHODS

Modern methods of teaching have become useful sources for teachers nowadays. After years a lot of teachers have started to change their attention to various and creative teaching methods to use at the lesson. This article talks about modern methods of teaching Everyone is genius. But if you judje a fish on its ability to climb a tree, it will live its whole life believing is stupid" –Albert Einstein We know that there are a lot of differences between traditional and modern teaching. Teachers worldwide have started changing from traditional methods to more modern teaching methods and techniques. I want to share helpful types of modern teaching methods. Teaching foreign languages has always been distinguished by a variety of methodological approaches. The decisions made about the future of the education system affect the interests of all segments of society and have a significant impact on the destiny of the country. Today the professional language teacher has a good grounding in the various techniques and new approaches, and they know and understand the history and evolution of teaching methodologies. The modern teacher will in fact use a variety of methodologies and approaches, choosing techniques from each method that they consider effective and applying them according to the learning context and objectives. Therefore, each new proposal must undergo a thorough examination and be publicly discussed by the scientific and pedagogical community. Nowadays there is a great variety of methods of teaching foreign languages. This article presents an overview of some modern methods and techniques used in TFL.

T.Hutchinson and A. Waters suggested the method of English language teaching (ESP) with the use of texts by specialty proved quite effective and expedient, but largely it focused attention on the linguistic Aspect. The idea of natural language acquisition, proposed by S. Krashen, reinforces this technique, based on the thesis that the best way to learn a language is to use it in "meaningful" purposes.

Another technique that synthesizes these postulates was the CLIL (Content and Language Integrated Learning) methodology, proposed in 1996 by a group of European linguists (UNICOM, University of Jyvaskyla). The methodology of subject-language integrated education is widespread and successfully practiced in many European universities and is aimed at both teaching the language and maintaining the subject. CLIL is an educational approach in which certain scientific disciplines or separate sections are taught through a foreign language with a double

practical output, namely: by studying the content of a particular discipline in conjunction with the simultaneous improvement of a foreign language.

Modernization of education is a large-scale program of the state, within which a plan of competitive measures should be developed and implemented. Modernization is the updating and improvement of the existing education system. With any modernization of education, there are several problems. The first is to preserve the positive that exists in the existing system; the second - if something useful for society was lost in education for previous years, then it is necessary to restore it; the third, the main one, is to bring the education system in line with the demands of the society. And in the life of Kazakhstan society in recent years there have been big changes: a new social order is taking root, the economy is based on market relations, as a result of which new professions are emerging, and new demands are made for the old.

In recent decades, linguists and methodologists have shown great interest in the subject-linguistic approach in teaching foreign languages. In the light of the current trends in the expansion of intercultural dialogue and the globalization of the educational space, the study of the language is of particular relevance, oriented to its practical application: a student-foreigner needs not just the mastery of the language in everyday, everyday communication, but, above all, his use in the professional sphere of communication. An effective search for necessary scientific literature on the specialty, preparation of abstracts and reports on scientific topics, communication with colleagues, etc. All this is a strong motivating factor in learning a foreign language.

CLIL describes an evolving approach to teaching and learning where subjects are taught and studied through the medium of a non-native language. The experience of learning subjects through the medium of a non –native language is more challenging and intensive as there is more exposure to the language and learners acquire knowledge and skills in different areas of the curriculum. In CLIL, learning a curriculum subject in a second, third or sometimes fourth language involves drawing on effective pedagogical practice from a range of different educational contexts. Curriculum subjects apart from languages are taught through the target language. These include Art, Geography, history, Information and communication technology (ICT), Mathematics, Science, Social Science.

There are many advantages to the CLIL approach: it develops confident learners and enhances academic cognitive processes and communication skills. CLIL encourages intercultural understanding and community values. In addition, research shows that learners become more sensitive to vocabulary and ideas presented in their first language as well as in the target language, learners reach proficiency levels in all four skills of listening, speaking, reading and writing.

The main linguistic guideline in the CLIL methodology is a special text, based on the study and elaboration of which the above goals are achieved. The text as a source of information introduces the reader to a certain topic, and serves as the basis for a lexico-grammatical module that assures the assimilation of scientific terminology and certain grammatical and structural-stylistic constructions. The text is also a starting point for conducting discussions and expanding the language material on a given topic while at the same time contributing to the formation and activation of communicative skills in dialogical and monolog speech. Thus, the methodology of language-based integrated teaching of a foreign language encompasses the main types of speech activity, contributes to the increase of students' activity in the learning process, develops their language competence, induces polylingual interests and raises educational motivation.

Despite the fact that the CLIL methodology has been actively used in Western educational institutions for several years, it was relatively recently talked about in the post-Soviet space. As T. Lapteva correctly notes, "the use of the method of integrated teaching of foreign languages in a technical university is a means of motivating students to study and a tool for multilingual education. Effective work with special texts in a foreign language helps to formulate necessary linguistic and communicative competencies in students in a non-native language and promotes the development of their general scientific knowledge and skills "[3.3p]. It should be noted that this technique is effective not only in a technical university, but also in any other non-linguistic institution.

Principles of subject-language integrated learning. Based on the analysis of foreign and Russian studies, as well as our own pedagogical experience, we developed the following pedagogical principles of the CLIL method: 1. the principle of using a rich, from the cognitive point of view, authentic educational material. The basic requirements for educational materials are authenticity, information richness and a certain degree of cognitive load. Interactive authentic materials have not only a high motivating potential, but can also be used as a basis for creating an artificial language environment and assignments with a high degree of cognitive difficulty. The teacher actively uses a foreign language, acting as a "language model" for students. 2. The principle of active support and assistance of the teacher in the learning process. For successful achievement of the set goals, the student needs to receive

support from the teacher. With the development of his foreign language competence, the amount and intensity of assistance from the teacher gradually decreases. Using this principle will reduce cognitive and linguistic loads when studying unfamiliar content in a foreign language. The tasks that the teacher proposes should be supplemented with certain explanations that will allow students to successfully cope with the tasks set. Much attention is paid to productive types of speech activity, which is especially important for mastering a foreign language. 3. Principle of intensive and productive possession of a foreign language. Problem training offers a large number of methodical techniques and is aimed at the active use of authentic communication within the framework of a training session, since instruction in foreign languages is most successful in the presence of communicative goals and a meaningful communication situation.

One of the main characteristics of problem training is the use of the so-called "gaps" principle, according to which authentic communication will take place only if there are certain communicative gaps. Teachers can use this method to create authentic communicative situations, because, by performing similar tasks, students actively interact with each other. 4. Principle of multiculturalism. The CLIL methodology makes it possible to consider all sorts of topics from different cultural positions, taking into account the differences in the perception of many things among representatives of certain cultures. 5. The principle of development of higher-order thinking skills. The development of higher-order thinking skills is the key to success in the modern information society. In the Bloom taxonomy [4,8p], the list of cognitive processes and pedagogical goals are organized hierarchically from the simple to the complex, from Low Order Thinking Skills to the cognitive processes of the higher order (High Order Thinking Skills). According to the taxonomy of Bloom, the student cannot realize the concept, first not remembering it, and cannot apply knowledge if he does not understand what is at stake. According to this theory, the teacher should ask students questions that stimulate the development of low-level thought processes (LOT) (special questions beginning with what, when, where and which). It is also necessary to include issues that develop more complex analysis and assessment skills (HOT). This group can include issues beginning with the words why and how, which mean when formulating answers using more complex language structures. The interaction of content, thinking and language, the ability to adequately expound complex thought processes is not automatically formed, but requires systematic development and training, both in native and in the studied foreign language. 6. The principle of sustainable learning. Stable training is understood as follows: the teacher should make sure that during the learning process, the long-term memory of students has been activated and the knowledge that they received during the lesson will pass from the passive to the asset.

In the CLIL concept, sustainable training is of paramount importance, since the teacher contributes both to the study of professional content and directly to the foreign language. In the same way, the teacher needs to develop ways of testing and assessing the ability of students to adequately communicate on professional topics in the first (L1) and second language (L2).

Indeed, real education should not be forced or manipulated, freedom of education supposed to be free from physical and psychological pressure, and it is an important tool of reaching the success in all fields of society. Giving an opportunity to every single youth to find him in the field that was chosen at the doors of University is the most important target of higher education.

The theories and methods are constantly evolving in the ELT. The teachers of the ELT are aware of the best practices in teaching and learning English and how they can be made beneficial to the students. It is possible for every child to learn English in the most enjoyable manner if it is supplied with the right kind of materials and pedagogy produced by one’s own native wisdom. A beautiful combination of art and science, with a fine tune of as many tools as possible to the repertoire can help an ELT to excel in his/her field.

Literature:

1. Ed. B. Sultanov. Message of the President of the Republic of Kazakhstan N.A. Nazarbayev to the people of Kazakhstan "Strategy" Kazakhstan - 2050 ": a new political course of the held state": materials of events dedicated to the discussion of the Address of the Head of State.-Almaty: KISI, 2013.-228p

2. Abdykarimov B.A. Some issues of modernization of vocational education in Kazakhstan // Vestn. KSU. Ser. Pedagogy. - 2005. - No. 3 (39). - P. 5-10

Ерекешова А.М
№45 «Алтын бала» бөбекжай-балбақшасының
тәрбиешісі, педагог-зерттеуші Ақтөбе қаласы

СӨЙЛЕУ – БАЛА ДАМУЫНЫҢ НЕГІЗГІ БАҒЫТТАРЫНЫҢ БІРІ

Аннотация:
1-3 жас аралығындағы бала тілі нормаланған, жүйеленген әдеби тіл қатарында болмаса да, уәжі мен толық мағынасы бар құрылым екені белгілі. Бала өмірге келгеннен дыбыстың арасында дамиды. Сол дыбыста...

«Бала шыр етіп жерге түскенде дыбыспен бірге туады» деп Ж.Аймауытұлы айтқандай, дыбыспен өмірге келген бала өмірінің барлық кезеңін әртүрлі дыбыстардың арасында өткізеді. Сол дыбыстар арқылы баланың ойы, тілі, өрісі, танымы дами бастайды. Ғалым А.В.Петровский бала өмірінің жеті кезеңін көрсеткен: 1) Туғаннан 1-2 айға дейін – жаңа туған бала; 2) 1-2 айдан 1 жасқа дейін – нәресте; 3) 1-ден 3-ке дейін – ерте сәбилік шақ; 4) 3-тен 7 жасқа дейін – мектепке дейінгі балалық шақ; 5) 7-ден 11-125 жасқа дейін – бастауыш мектеп шағы; 6) 12-ден 14-15 жас аралығы – жеткіншектік кезең; 7) 14,5-17 жас аралығы – балаң жасөспірімдік. Ғалым баланың 1-3 жас аралығын *ерте сәбилік кезең* деп атаса, Ж.Қоянбаев бұл кезеңді *сәбилік шақ* деген. М.Қ.Бапаева «Даму психологиясы» атты еңбегінде «балалық шақтың өзі төртке бөлінетіндігін айтқан: нәрестелік кезең (туғаннан 1 жасқа дейін), ерте балалық шақ кезеңі (1 жастан 3 жасқа дейін), мектепке дейінгі балалық шақ (3 жастан 6 жасқа дейін), бастауыш мектеп жасы (6 жастан 11-12 жасқа дейін)» [1,124]. Ғалымдар жіктемесіне сүйене отырып, осы ғылыми зерттеу жұмысында аталған кезеңдегі баланың сөйлеу тілінің дамуын, оның сөздік қорын, сөйлеу үдерісінде кездесетін қателіктер, дыбыстық ерекшеліктер жайында тұжырымдар мен тілдік деректер көрсетіледі.

Бала 1-3 жас аралығында тілі шығып, тілдік қоры молайып, даму үстінде болады. Алғашқы кезде бала айналасындағы жақын адамдарына сұрақ қою арқылы өзіне ақпарат жинайды. Соның негізінде бала тілі дамып, сыртқа шыға бастайды. «Алғашқы кезде сәбидің сөзі үлкендердің сөзіне аздап қана ұқсайтын болады. Мұндай сөзді *дербес (автономиялық) сөз* деп атайды. Тіпті кейде үлкендер пайдаланбайтын сөздерді де қолданады» [2,104] дейді Ж.Қ.Дүйсенова мен Қ.Н.Нығметова. Расымен бала тілі негізінде сөйлеу, есту мүшелеріне, ойлау, түйсіну қабілеттеріне тікелей байланысты. Артикуляциялық мүшелері сөйлеу үдерісіне дайын болуына дейін бірнеше кезеңнен өтеді. Сол себепті бала бірден естіген сөзін қайталай алмайды. Мысалы: баланың сәбилік кезеңнің алғашқы кезінде *«тамақ»* сөзін *«намақ»* деп *«т»* дауыссыз дыбыстың орнына *«н»* дыбысын қойып немесе *«алма»* сөзін *«ама»* деп қысқартып айтуы қателік болып саналмайды. Дегенмен, баланың психологиялық және физиологиялық даму қарқынына да назар аудару керек. Себебі көбіне ата-әжесімен коммуникацияға түсетін балалардың тілі тез дамиды, ал балабақшадағы өзі сияқты тілі енді шығып келе жатқан балалардың арасында жүрген сәбилердің тілі баяу шыға бастайды. Баланың ойлау қабілетін дамыту арқылы танымы кеңейе түседі. Таным деңгейі жоғары баланың тілі тез дамиды. «Баланың танымы дамыса, онда тілі де дамиды» [3,48] дейді ғалым С.Н.Цейтлин.

Бала үлкеннің сөзін қайталап айта бастаған кезінде көбіне фонетикалық қателіктерді жасайды. Сәби *«сабын»* сөзін *«шабын»* деп немесе *«шар»* сөзін *«сар»* деуі мүмкін. Баланың тіліндегі ауысып отыратын дыбыстар өте көп кездесіп жатады: *«р»* мен *«л» (радио – ладио),* «*р»* мен *«и» (Айбатыр – Айбатыи),* «*ж»* мен «*д» (жоқ – доқ), «т»* мен «*н» (тамақ – намақ), «б»* мен *«п»(банан – панан), «в» мен «б» (автобус – абтобус)* және т.б. Бұл қателіктердің негізінде артикуляция мәселесі жатыр.

Бала 1-3 жас аралығында әрбір естіген сөзін түйсініп, сыртқа шығарады. Яғни, бала белгілі бір негіздемеге сүйене отырып, сөзін ой жүйесінен шығарады. А.Леонтьевтің пікірінше, бала сөйлегенде алдын ала оны ой жиегінен өткізеді, сол ой дыбыс не сөз болып үдеріске айналады [4,165]. Мысалы: 2 жасар Бекболат есімді бала допты *«теп-теп»* деп атайды. Баланың допты *«теп-теп»* деп атауына *«тебу»* сөзі түрткі болып тұр. Бір жағынан бала қандай бір грамматикалық заңдылыққа немесе лексикалық уәжге сүйеніп айтып тұрған жоқ, себебі оның жасы небәрі екіде. Бірақ бала допты тебетінін түсініп тұр. К.И.Чукотский «Ересектерде барлығы сатылымға дайын көйлектері бар дүкен сияқты. Ал балаларда енді өңделіп, тігіліп жатқан шеберхана секілді» деген. Әрбір бала көптеген жаңа сөздерді, қолданыста бар сөздердің жаңа формасын құрастырып жатады. Әрине, ондай мысалдар күнделікті тұрмыста өте көп кездеседі. Бұндай құрылымды сөздердің негізінде уәж жатыр. Ж.Аймауытовтың *«Психология»* атты еңбегінде осы мәселе жайында айтылған. «Жүре-жүре бала ішкі тілегін сыртқа шығару үшін дыбысқа еліктейді. *Сиырды «мө-ө», қойды –*

«ма», мысықты – «мияу», итті – «ау-ау» дейтін болады» дейді ғалым [5,171]. Бұл тұста уәж мәселесіне тоқталмау мүмкін емес. *Уәждеме* - тіл арқылы аталған заттың немесе құбылыстың бір белгісінің көрінісі екені белгілі. Демек, бала естігенін дәл сол күйінде шығарады. Мысықтың мияулайтыны, сиырдың мөңірейтіні, қойдың маңырайтыны - бәріне белгілі әрекет. Бала құлағымен естігенін дыбыс не сөз күйінде сөйлеу әрекетінде қолданады.

1-3 жас аралығында бала тілінде кездесетін көптеген жаңа атаулар бар: *доп – теп-теп (1,5 жас), шалбар – бұттық (3 жас), футбол – гол (2 жас), телефон – але (1,5 жас), теледидар – мутик (2 жас), мысық – нау (мияу) (1,5 жас), көкірек – тісте (3 жас), су – шай(1,5 жас), тамақ – ням-ням (1,5 жас), нан – ням-ням (1,5 жас).* Келтірілген тілдік деректерге қарап, баланың қалыптастырған жаңа атауларының негіздемесі бар екендігіне көз жеткізуге болады. Әрбір ересек адам допты тебетінін, судың шай сияқты сұйықтық екендігін, мультфильмді теледидардан көретінін, мысықтың мияулайтынын, гол деген футбол ойының термині екендігін, телефонға келген қоңырауға алло деп жауап беретіндігін, шалбарды бұтқа (диалект сөз) киетіндігін біледі. Демек, бала уәжі бар, мағынасы мен қызметі сақталған, бірақ нормадан ауытқыған сөздерді қалыптастырады.

Сондай-ақ бала бір атаумен бірнеше нәрсені айтуы мүмкін. Мысалы, *шайды да, шырынды да, суды да «су»* деп атайды. Оның уәжі *ішу* екендігі белгілі.

Бала 1 жас пен 2 жас аралығында *«бірсөзді сөйлемді»* жиі қолданады. С.Н.Цейтлиннің пікірінше, «баланың алғашқы сөздері – оның алғашқы ойы болады. Бұл – *«голофраза»* деп аталады [3,209]. Бұл сөз белгілі бір ойды беретін, жағдайды түсіндіретін құрылым». Ғалымның пікірін тілдік деректермен дәлелдеуге болады. Мысалы, бала *автобусты* көрсетіп *«абтобус»* дейді. Бұл сөздің негізінде *«әне, автобус»* немесе *«автобус келе жатыр (өтіп бара жатыр, тұр)»* сөйлемдері жатыр. Баланың сөздік қорынын аздығынан сөйлемді толық айта алмайды, бір сөзбен жеткізеді. Осылайша бала бір сөзбен бір сөйлемнің мағынасын түсіндіреді.

2 жас шамасындағы бала біртіндеп екісөзді сөйлем құрастыра бастайды. Ғалым С.Н.Цейтлин «*Язык и ребенок: Лингвистика детской речи»* атты ғылыми еңбегінде баланың сөйлеу үдерісінде қолданған сөйлемдерді *бірсөзді, екісөзді, үшсөзді сөйлемдер* деп қарастырған [3,210]. «Бұл сөйлемдер - көбінесе субьект пен оның әрекеті *(«мамам келе жатыр»),* әрекет және обьект әрекеті *(«мама, берші»)* немесе әрекет және әрекет *орны («кітап анда»)*» [2,105] дейді Ж.Қ.Дүйсенова мен Қ.Н.Нығметовалар. Тіл білімінде бұндай сөйлемдерді *екісөзді сөйлем* деп атайды. Бұндай құрылымды сөйлемдерге қарап, бала тіліндегі алғашқы морфологиялық бірліктерді көруге болады. Кейіннен бала жасына сәйкес инсан мен предикат, нысан мен предикат арасындағы байланыс (септік, жіктік, тәуелдік жалғауларын) айқындала түседі.

Қорыта келе, 1-3 жас аралығындағы бала тілі нормаланған, жүйеленген әдеби тіл қатарында болмаса да, уәжі мен толық мағынасы бар құрылым екені тілдік фактілер арқылы дәлелденді. Жоғарыда айтылған тұжырымдардан бала тілі лингвистикасын зерттеудің өзектілігі көрінеді.

Пайдаланылған әдебиеттер тізімі:

1. М.Қ.Бапаева. Даму психологиясы. – Алматы, 2014.
2. Ж.Қ.Дүйсенова, Қ.Н.Нығметова. Балалар психологиясы. – Алматы, 2012.
3. С.Н.Цейтлин. Язык и ребенок: Лингвистика детской речи. – Москва, 2000.
4. А.А. Леонтьев. Слово в речевой деятельности. –Москва, 2006.
5. Ж.Аймауытов. Бес томдық шығармалар жинағы. 4 том. - Алматы, 1998.

Курганбаева М.Б
МКҚК №7 «Арман» бөбекжай балабақшасы
Тәрбиеші:

МЕКТЕПКЕ ДЕЙІНГІ БІЛІМ БЕРУ ЖҮЙЕСІНДЕГІ ЦИФРЛЫҚ ТЕХНОЛОГИЯЛАРДЫ ҚОЛДАНУ – БҮГІНГІ КҮННІҢ БАСТЫ ТАЛАПТАРЫНЫҢ БІРІ

Аңдатпа. Мақалада мектепке дейінгі білім беру ортасында цифрлық технологияларды қолданудың өзектілігі негізделіп, сандық технологияларды пайдаланудың ерекшеліктері сипатталады.

Тірек сөздер: Сандық технологиялар, білім беру ортасы, мультимедиа, баланың интеллектуалды дамуы, цифрландыру.

Адамзат қауымы жыл санап емес, ай санап, тіпті апта мен күн санап цифрландыру заманының сиқырлы әлеміне еніп барады. Цифрландыру технологиялары дегеніміз – бұл бұрын-соңды адамзат бастан

кешпеген ғажайып әлемнің жаңа құралдары. Яғни, қазіргі таңда бұл технологиялар жасақталу үстінде. Олар қазірдің өзінде біз тамсанып айта беретін ақпараттық технологиялардың өзін жолда қалдыра бастады. Сонымен қатар, оқу үдерісін цифрландыру, адамның адамдық қарым-қатынасының оңтайлы теңгерімі және виртуалды ортада нақты және цифрлы әлемді синтездеудің бір түрі болып табылатыны белгілі.

Қазіргі білім жүйесі әлеуметтік-саяси, экономикалық үдерістер мен өзара байланыстарға ие қарқынды дамыған көп деңгейлі, күрделі құрылымды болып келеді. Білім беру саласы бір орында тұрмай, үнемі өзгерістерге ұшырап отырады. Бүгінгі таңда осындай өзекті өзгерістердің бірі - білім берудің цифрлық трансформациясы. Цифрландыру бәсекеге қабілетті экономиканы дамытуды жаңа деңгейге көтеруді мақсат тұтқан әлем мемлекеттері жаппай ұстанып отырған тренд. Аталған айтулы үрдіске ілеспеген, бел шешіп кіріспеген жағдайда, мемлекеттің болашағы бұлыңғыр болатыны сөзсіз. Цифрландыру бүгінгі таңда тек жоғары оқу орындары мен мектептерде ғана емес, мектепке дейінгі білім беруде де айтарлықтай орын алып отыр. Мектепке дейінгі білім беруде сандық технологияларды қолдану қазіргі заманның инновациялық өзекті мәселелердің бірі. Балабақшалар да қазіргі цифрлық қоғам тенденцияларынан тыс қалмауы керек.

Сандық технология – мектепке дейінгі мекемелерде математика негіздерін оқыту деген сөз емес, оның ғылыми негізделген міндеті балалардың таным мүмкіндіктерін кеңейту мен оларды қоршаған ортамен таныстыру болып табылады. Жоғарыда айтылғандарды негізге ала отырып, мектепке дейінгі білім беру мекемелерін цифрландыру екі негізгі мақсатты көздейді. Біріншісі – ақпараттық технологиялар арқылы білім беру сапасын жақсарту. Екіншісі – интеллектуалды, жан-жақты дамыған, креативті тұлға тәрбиелеу және мектеп жасына дейінгі баланы бүгінгі таңдағы сандық өмірге дайындау.

Қазіргі заманда алға қойылып отырған маңызды мәселелердің бірі – рухани ізденісі мол жас ұрпақ тәрбиелеу. Білім берудің алғашқы деңгейі балабақшадан басталады. Балабақша – балаға жан-жақты білімді, тәрбиені беретін, ақыл ойын дамытатын, қызығушылығын оятатын баланың екінші отбасы. Тәрбиенің нәтижесі отбасы мен балабақша тығыз байланыста болса ғана мағыналы болып, жан-жақты дамыған ұрпақ тәрбиелей аламыз. Осының негізінде біз тек баланы ғана емес, ата-анамен де, бірлесе жұмыстанылуымыз қажет. Педагогикалық үрдісті ұйымдастыруда жаңашыл әдіс-тәсілдерді пайдалануға мүмкіндік береді. Балабақшада жаңа педагогикалық технологияларды пайдаланудың басты мақсаты: оқыту мен тәрбиелеуде цифрлық технологияларды, инновациялық ойын технологиясының элементтерін пайдалана отырып, жан-жақты білімді, құзыретті тұлға тәрбиелеу.

Қазіргі білім беру үрдісі өзгерді, саналы білім беруде жаңа көзқарастар пайда болды және біздің алдымызға жаңа міндеттер жүктеп отыр. Осы міндеттердің бірі — білім берудің әдіс-тәсілдерін түрлендіріп, жетілдіріп отыру және жаңа инновациялық білім технологиясын меңгеру.

Жаңа технология бойынша білімді үнемі бүгінгі жас ұрпақ тәрбиеленушілерге меңгертіп отырсақ, балалардың жаңаша көзқарас үрдісі дамиды. Ал тәрбиеші өз қызметінің барлық саласында жаңа технологияларды жұмыста қолдана алады және қолдануы керек, педагогикалық жаңалықтардан әрқашан хабардар болуы керек. Цифрлық технологияларды пайдалану білім берудің басым бағыттарының бірі болып табылады. Білім беру жүйесін ақпараттандыру педагогке және оның кәсіби құзыреттілігіне жаңа талаптар қояды. Педагогтің коммуникативті құзыреттілігі әртүрлі форматтағы: ауызша, жазбаша, пікірталас, көрнекілік, компьютерлік, электронды коммуникацияларды құра білуді білдіреді. Педагог компьютер мен заманауи мультимедиялық құрал-жабдықтарды пайдаланып қана қоймай, өзінің оқу ресурстарын жасап, педагогикалық іс-әрекетінде кеңінен пайдалана білуі керек.

Қазіргі таңда өз қызметімде іс-әрекеттерді түрлендіріп, балаларды қызықтыра отырып өткіземін. Жаңа технологияларды қолдану барысында балалардың қызығушылықтары арта түседі. Мен өз қызметімде компьютермен жұмыс істеудің тиімді түрі - Microsoft компаниясының «Power Point», «Paint», «Digital touch», «Active inspi» бағдарламаларын, яғни мультимедиялық презентацияларды қолданамын. Бұл маған педагогикалық процесті оңтайландыруға, танымдық дамудың әртүрлі деңгейлері бар балалардың оқуын дараландыруға және педагогикалық қызметтің тиімділігін арттыруға мүмкіндік береді. Атап айтсам, балалармен ұйымдастырылатын әртүрлі іс-әрекеттің түрлеріне: жаңа материалды түсіндіру, қайталау кезінде, көрнекі гимнастика, жаттығулар кешендерін үйретуде, виртуалды саяхат жасауда, квест ойындарында, интеграцияланған іс-әрекеттерін өткізуде, дамытушы сипаттағы тапсырмалар орындауда, тәжірибелік-эксперименттік жұмыстар жүргізгенде әртүрлі анимация әсерін қолданып, балалардың назарын аудартып, қызығушылықтарын арттырып, жаңа материалды жақсы игеруге ықпал етеді. Мысалы: математика негіздері ҰІӘ-де балалардың арифметикалық есептерді құрастыру және шешу қабілетін сәтті қалыптастыру үшін «Қояндарға үйлерін табуға көмектес», «Егін жинайық», «Геометриялық фигуралар

қаласына саяхат», «Көршісін тап», «Математика елінде» т.б. ойындарында балалар әртүрлі кейіпкерлерге көмектесе отырып, бірқатар математикалық тапсырмалар орындайды. Ойын барысында балалардың қызығушылықтары артып, зейіндері жинақталып, жағымды эмоциялар туғызғаны байқалды. PowerPoint бағдарламасының мүмкіндіктерін пайдалана отырып, мен логикалық ойлауды, арифметикалық есептерді құрастыру және шешу қабілетін зейінді дамытуға арналған дидактикалық ойындар сериясын әзірледім: «Жоғалған санды тап», «Алмаларды шыққан мән бойынша жинау», «Логикалық тапсырмалар». Дидактикалық ойындар сериясы IT технологиялардың көмегімен балабақшадағы тәжірибелік-эксперименттік жұмыстар эмоционалды, жарқын, қызықты өтеді. Мұндай жұмыстарда балалардың қоршаған орта туралы түсініктері кеңейеді, балалар заттардың әртүрлі физикалық және химиялық қасиеттерімен танысады. Балаларға табиғатта байқауға болмайтын құбылыстарды түсіндіргеннен, өз көздерімен қарау әлдеқайда қызықты, мысалы табиғаттағы су айналымы, өсімдіктердің даму циклдары, т.б. Балалардың коммуникативтік дағдыларын дамыту мақсатында интерактивті ойындар қолданамын. Мысалы, тілдің грамматикалық құрылымын жетілдіру үшін «Кім қайда тұрады?», «Кімге жұмыс істеу керек?», «Не артық?», «Керісінше» ойындарын ұсынамын. Балалар тінтуірдің көмегімен суреттегі қосымша затты көрсетіп, таңдауларын түсіндіреді, ары қарай компьютер экранына белгілердің бірін көрсететін бір тақырыптық сурет шығады, мысалы, қара мысық, ал балалар өз сөздерін қарама-қарсы белгілермен атауы керек, мысалы - ақ сүт. Осылайша, балалардың сөздік қоры да белсендіріледі. Осындай ойындардың арқасында, әдетте, ҰІӘ жоғары белсенділікпен ерекшеленбейтін балалар өз пікірлерін белсенді түрде айта бастайды.

Ата-аналарға кеңес беру, жиналыстар жүргізгенде балаларының өмірі мен шығармашылығын анықтайтын әртүрлі фотографиялық, видео презентацияларды белсенді пайдаланамын. Бұл әдіс ата-аналармен жағымды қарым-қатынас орнатуға мүмкіндік береді, себебі олар баланың балабақшадағы уақытын қалай өткізіп жатқанын, режимдік сәттерін тікелей көреді, пікір алмасып, өз тәжірибелерімен бөлісіп көмектеседі.

Қорыта келгенде**,** білім сферасындағы цифрландырудың ең басты міндеті білім беру сапасын арттыру, яғни халықаралық дейгейде әртүрлі салаларда, оның ішінде «жасанды интеллект» және «ауқымды деректер» жасау саласында бәсекеге қабілетті ел жастарын дайындау. Ал болашақ ел жастары – ол қазіргі балабақшаның бүлдіршіндері.

Цифрлық технологияларды пайдалану тәрбиеленушілердің танымдық белсенділіктерін арттырып қана қоймай, логикалық ойлау жүйесін қалыптастырады, шығармашылықпен еңбек етуіне жағдай жасайды. Цифрлық технологияларды қолдана білу педагогикада жаңа әлеуметтік-экономикалық шарттарда өзін жайлы сезінуіне, балабақшаға ашық білім беру жүйесі ретінде қызмет ету мен даму режиміне көшуіне көмектеседі.

Пайдаланылған әдебиеттер:

1. Мектепке дейінгі тәрбие мен оқытудың МЖБС. Астана, 2016 ж.
2. Қазақстан Республикасы мектепке дейінгі тәрбие мен оқытудың үлгілік оқу бағдарламасы.
Уваров А.Ю. Образование в мире цифровых технологий: на пути к цифровой трансформации – М. Изд. дом ГУ-ВШЭ, 2018. – 168 с.

Есенбаева.С.М
Педагогика-психология пәнінің оқытушысы

ХАЛЫҚ ПЕДАГОГИКАСЫНДА ҰЛЫ ОЙШЫЛДАРДЫҢ КӨЗҚАРАСТАРЫ

Аннотация

В данной статье рассматривается педагогические идеи А.Кунанбаева

Abstract

This article A.Kunanbayev`s pedagogical ideas are considered as a topical issue.

Кілт сөздер: талапсыздық, даму, қайрат, табандылық

Тәрбие ісі өз бастауларын адамзат өркениетінің бірінші қадамдарымен байланыстырады. Барша дәуірлерде ұлы ағартушылар педагогтар балалардың табиғаттан берілген мүмкіндіктерін іске асырып, жаңа сапаларды қалыптастырудың тиімді жолдарын тауып келеді. Жылдар бойы қажетті тәлімдер жиналып педагогикалық жүйе негізделді, тексерілді, қажет болмаған тұстары қолданымнан шығарылды.

Ұлы Абай да жастар тәрбиесіне ерекше көңіл бөлген. «Ата-анаға көз қуаныш», «Заман ақыр жастары», «Сегіз аяқ» деген өлеңдерінде жастарды әдепті,тау болуға сөз қадірін білуге, сабырлы, еңбекшіл, есте сақтау, көргеннен өнеге алу, нәпсіні ақылға жеңгізу, ұстамды болуға шақырады. Мал құралу үшін қол өнерді үйрену керек дейді.

Оның қара сөздері қазақтың ұлттық педагогикасына асыл арна болып қосылған педагогикалық тәлім тәрбиелік тұжырымдар ұлы Абайдың 15, 17, 23, 29, 32-қара сөздері тәрбиеге арналған.

Екінші қара сөзінде халықтың қасіретсіз өмір сүруі үшін басқа халықтардан үлгі алып, ұрпағын еңбекке тәрбиелеу керек дейді. Үшінші қара сөзінде қаскүнем, бір-біріне тілек тілемейтіндіктен, рас сөзі аз болып, қызметке таласып, жалқау болғандықтан қазақ мінезі жаман болып жатыр деген екен. Сонымен бірге, ойсыздық, мақтан, салғырттық, жалқаулық, күншілдік, көрсеқызарлық, малға бейімделу, жағымпаздық пен жалқаулық сияқты жаман қасиеттерді сынаған қазақ ағартушысы олардан аулақ болуға шақырып, әкімдер Қасым ханның қасқа жолын, Есім ханның ескі жолын, әз-Тәукенің «Жеті жарғысын» білмек керек дейді. Абай атаған ең жаман қасиет-талапсыздық. Абай ел болу үшін егіншілік кәсібін меңгеру керек деп есептегені белгілі. Ол отыз үшінші қара сөзінде қолөнерді үйренуге шақырды. Абай өнер-білімді үйренудің қажетті шарты ерінбей еңбек ету деп білген. Бала тәрбиесінің негізі еңбек тәрбиесі екенін атап көрсеткен болатын.

Абай өзін-өзі тәрбиелеуге аса зор мән беріп, он бесінші қара сөзінде адамды өзін-өзі тәрбиелеуге шақырды. Он жетінші қара сөзінде жан-жақты даму қайрат, ақыл, жүрек үшеуі бірдей болып, тең табыссын деген.

«Адам ата-анадан туғанда есті болмайды естіп, көріп, ұстап, татып ескерсе, дүниедегі жақсы-жаманды танидыдағы, сондайдан білгені-көргені көп болған адам білімді болады. Естілердің айтқан сөздерін ескеріп жүрген кісі өзі де есті болады» деген. Адамдар жаратылысында бірдей емес дейтін көзқарасқа қарсы шығып, «жан құмары арқылы жиналатын нәрсенің аты ақыл, ғылым… ол таланттылық пен ерінбей еңбек еткен адамның қолына түседі» деген Абай он тоғызыншы сөзінде ақыл-естің тәрбие арқылы жетілетінін дәлелдеді.

Жиырма үшінші қара сөзінде теріс тәрбиелейтін мақалдарды айыра білу керектігін ескертеді. Отыз төрт, отыз сегізінші сөздерінде діннің тәрбиелік мәнін жоғары бағалап, Алланың ақ жолында халықты имандылыққа тәрбиелеуді көздейді. Ұлы Абай Аллаға тән сегіз қасиетті атап, олар іс-әрекет, ғылым, қуат, көру, ес, тіл, орындау, көтерілу. Бұл қасиеттер адамда да бар. Оны пайдалану үшін еңбектену керек. Адамның жауы-өсек, өтірік, мақтаншық, жалқаулық, бос жүріс. Мақсатқа жеткізетін бес қасиет бар. Олар, шындық, анық ой, табандылық, салмақтылық, еңбек.

Абай ана тілін ардақтай білген. «Өткірдің жүзі, кестенің бізі өрнегін сендей сала алмас» деген Абай қазақ тіліне өте жоғары баға берген. Жоғары да көрсетілген дәйектерге сүйене отырып, ұлы Абайдың қара сөздерінің тәрбиелік мәні зор екенін аңғаруға болады. Оны қазіргі замандағы кейбір мәселелермен ұштастыруға болады. Қазіргі жастардың бос уақытын маңызсыз жағдайларға жұмсамай ұлы Абайдың қара сөздерін тыңғылықты оқып, зерттеп, түйін жасағаны абзал.

Пайдаланылған әдебиеттер

Мұқанова, Р.Ильясова Этнопедагогика Астана 2014ж.
Б.Бабаев, Ш.Б.Оразов, К.С.БабаеваПедагогика Алматы 2008ж.
Ысқақов, Ж.ЫсқақовПедагогика Шымкент 2004ж.
Құрманалина, Ә.Ғалымова Педагогика Астана 2012ж.

Есенбаева С. М
преподаватель педагогики-психологии

ВЗГЛЯДЫ ВЕЛИКИХ МЫСЛИТЕЛЕЙ В НАРОДНОЙ ПЕДАГОГИКЕ

Аннотация

В данной статье рассматриваются педагогические идеи А. Кунанбаева

Abstract

This article A.Kunanbayev`s pedagogical ideas are considered as a topical issue.

Ключевые слова: напористость, развитие, Кайрат, настойчивость

Воспитательное дело связывает свои истоки с первыми шагами человеческой цивилизации. Во все времена педагоги великих просветителей находили эффективные способы реализации возможностей детей

от природы и формирования новых качеств. На протяжении многих лет были собраны необходимые учения, обоснована, проверена педагогическая система, выведены из употребления ненужные моменты.
Великий Абай также уделял особое внимание воспитанию молодежи. В стихах» радость глаз для родителей«,» Заман Яш жастары«,» восемь ног « молодежь поощряет быть воспитанной,знающей слово, спокойной, трудолюбивой, запоминающей, умеющей видеть, покоряющей дух, сдержанной. Говорят, что для того, чтобы создать скот, нужно научиться искусству рук.
Его слова назидания-это педагогическое учение, добавленное в Казахскую национальную педагогику как благородный канал воспитательные выводы великого Абая 15, 17, 23, 29, 32-Слова назидания предназначены для воспитания.

Во втором слове назидания говорится, что для того, чтобы народ жил без страданий, нужно брать пример с других народов и воспитывать свое потомство в труде. В третьем слове злоумышленник, не желая друг другу желать друг друга, сказал, что у него плохой характер, потому что у него мало слов, он борется за службу и ленив. В то же время, критикуя такие пороки, как бездумность, гордость, халатность, лень, зависть, зависть, приспособляемость к скоту, лесть и лень, казахский просветитель призывает избегать их и говорит, что акимы должны знать путь Касым-хана к бровям, старый путь Есим-хана, «семь уставов» Аз-Тауке. Худшее качество, которое назвал Абай, - это напористость. Известно, что Абай считал, что для того, чтобы стать страной, необходимо овладеть земледелием. Он призвал к изучению ремесел в тридцать третьем слове черной речи. Абай знал, что искусство-необходимое условие для изучения знаний. Он подчеркнул, что основой воспитания детей является трудовое воспитание.

Абай высоко оценивает роль стихотворения и песни как средств воспитания, придает большое значение народной педагогике, пропагандирует ее передовые образцы. » Когда ты рождаешься, мир открывает свои двери в стихи, стихи и входи в недра», - говорит он, отмечая, что все обряды, начиная с июльского пения и заканчивая скорбным пением, выражаются стихами.

«Когда человек рождается от родителей, он не слышит, видит, ловит, пробует, познает хорошее-плохое в мире, а также знает-видит много. Он сам будет слышать слова, которые он говорит». Абай в своей девятнадцатой речи, оспаривая точку зрения, согласно которой люди не равны в своем творении, утверждал, что «имя того, что собирается через страсть души,-это разум, наука.она попадает в руки человека, который трудился талантливо и лениво», доказал, что разум совершенствуется через воспитание.

В двадцать третьем слове назидания предупреждают, что надо уметь отличать отрицательные назидательные пословицы. В своих тридцать четырех, тридцать восьмых словах он высоко оценил воспитательную ценность религии и на белом пути Аллаха намерен воспитать народ в вере. Есть пять качеств, которые приводят к цели. Они, правда, ясная мысль, настойчивость, уравновешенность, труд.

Абай знал родной язык. Абай высоко оценил казахский язык:» лезвие остроты, мы не можем нарисовать узор таблицы так, как вы». Исходя из приведенных выше аргументов, можно сказать, что слова назидания великого Абая имеют большое воспитательное значение. Его можно сочетать с некоторыми проблемами современности. Нынешняя молодежь, не тратя свое свободное время на ничтожные ситуации, должна внимательно читать, изучать и делать выводы из слов назидания великого Абая.

Использованная литература

1.Муканова Б., Ильясова Р. Этнопедагогика Астана 2014г.
2. С. Б. Бабаев, Ш. Б. Оразов, К. С.БабаеваПедагогика Алматы 2008г.
3.Искаков Ж., Искаков Ж. педагогика Шымкент 2004г.
4.Курманалина Ш., Галымова А. Педагогика Астана 2012г.

Esenbaeva.S. M
Teacher of pedagogy and psychology

THE VIEWS OF GREAT THINKERS IN FOLK PEDAGOGY

Annotation

A. Kunanbayeva considers pedagogical ideas in this article

Abstract

This article A.Kunanbayev`s pedagogical ideas are considered as a topical issue.

Keywords: assertiveness, development, fortitude, perseverance

Educational work connects its beginnings with the first steps of human civilization. In all ages, great educators and teachers have found effective ways to realize the opportunities given to children by nature and create new qualities.

Over the years, the necessary teaching has been collected, the pedagogical system has been substantiated, tested, and unnecessary ones have been removed from use.

The great Abai also paid special attention to the education of young people. In his poems» eye joy to parents»,» age of the end»,» eight legs», young people are called to be decent, to be a mountain, to know the value of the word, to be calm, hard-working, to remember, to follow an example from sight, to overcome lust with reason, to be restrained. It is said that in order to build livestock, you need to learn manual art.

His words of edification are a noble channel in the Kazakh National pedagogy pedagogical teaching educational concepts of the great Abai 15, 17, 23, 29, 32-words of edification are for education.

In his second words of edification, he says that in order for the people to live without suffering, it is necessary to follow the example of other peoples and educate their descendants to work. In the third word of edification, it is said that the Kazakh character is bad because the villain does not wish each other, the word of truth is small, he competes for the service and is lazy. At the same time, the Kazakh educator, who criticized such vices as thoughtlessness, pride, indifference, laziness, envy, envy, adaptability to animals, flattery and laziness, urged to avoid them, saying that governors should know the way of Kasym Khan, the old way of Yessim Khan, the «seven statutes» of AZ-Tauke. The worst feature that Abai called is non-assertiveness. It is known that Abai believed that in order to become a country, you need to master the profession of Agriculture. In his thirty-third word of edification, he called for learning the craft. Abai knew that art is a necessary condition for learning knowledge. He stressed that the basis of the upbringing of children is labor education.

Abai attached great importance to self-education and in his fifteenth word called on a person to self-education. In the seventeenth edification, all-round development of the soul, mind, and heart is said to be the same and to be equal.

Abai highly appreciates the role of poetry and song as educational tools, pays great attention to folk pedagogy and promotes its best examples. «When you are born, you will open the doors of the world to poetry, poetry and your body to enter the bowels of the earth,» he says with trepidation that all rituals are expressed in verse, from the song of shildehana to the song of mourning.

«When a person is born from his parents, he does not hear, he sees, he catches and tastes, he knows the good and bad in the world, so he knows and sees a lot, he is educated. He who takes into account the words of the hearers will hear himself.» In his nineteenth speech, Abay argued that the mind matures through education, saying that «the name of what is collected by the passion of the soul is intelligence, science.it falls into the hands of a person who has worked hard and hard.»

In the twenty-third word of edification, he warns that you need to be able to distinguish negative educational Proverbs. In the words of thirty-four, thirty-eight, he highly appreciates the educational value of religion and seeks to educate the people in morality in the White Way of Allah. The Great Abai named the eight qualities inherent in Allah, which are action, Science, power, vision, memory, language, execution, ascension. A person also has these qualities. To use it, you need to work hard. The enemy of a person is gossip, lies, pride, laziness, idleness. There are five qualities that lead to a goal. They are, truth, clear thoughts, perseverance, seriousness, work.

Abai knew his native language. Abai highly appreciated the Kazakh language, saying:» the blade of the sharp, we can not draw the pattern of the table like you.» Based on the above-mentioned arguments, it can be seen that the words of the great Abai are of great educational value. It can be combined with some problems of modernity. Today's youth should carefully read, study and summarize the words of the great Abai without wasting their free time on trivial situations.

Used literature

1.B. Mukanova, R. Ilyasova Ethnopedagogy Astana 2014.
2. S. B. Babaev, Sh. B. Orazov, K. C.Babaevapedagogy Almaty 2008
3. zh. Iskakov, zh.Iskakov pedagogy Shymkent 2004.
4.Kurmanalina Sh., Galymova A. Pedagogy Astana 2012.

Балмуханбетова Ж.Х
Воспитатель, педагог-эксперт
КГУ «Актюбинский областной специальный
комплекс «школа-интернат-колледж»
Республика Казахстан, город Актобе

ОСОБЕННОСТИ РАБОТЫ С ДЕТЬМИ С НАРУШЕНИЯМИ ЗРЕНИЯ

В настоящее время наблюдается увеличение количества людей, страдающих нарушениями зрения. Всё чаще аномалии зрения встречаются у детей.

Дети с нарушением зрения видят мир в искаженной форме, в соответствии со своим заболеванием. У таких детей значительно затруднено выделение свойств и качеств предметов.

Дети с **нарушением** зрительной функции испытывают некоторый дискомфорт, неуверенность, раздражительность, **нарушение осанки**, затруднение ориентировки в пространстве, что приводит к гиподинамии и закомплексованности, поэтому глаза ребёнка заслуживают особого внимания и бережного отношения. Особенно сегодня актуально говорить о тех перегрузках, которые испытывают глаза, сидящего у компьютера и телевизора ребёнка.

Дети с нарушением зрения находятся в более тяжелых условиях, поскольку плохо видят окружающее пространство, внешний облик людей. В связи с этим, специалистами проводится активная работа по адаптации детей в социуме, которые имеют зрительные нарушения. Знакомство начинается в условиях зоны групп: приемная, туалетная комната, игровые зоны, спальня.

Незнакомое окружение, непривычная обстановка, также другие требования все это вызывает страх у ребенка.

Для того, чтобы ребенок приспособился к непривычным ему условиям, для начала следует рассказать о назначении различных помещений группы, правилах поведения. Данные действия помогут преодолеть страх у ребенка перед незнакомым ему пространством.

Развитие процессов компенсации слепоты, за счет усиления функций сохраненных анализаторов необходимо начинать с раннего возраста. Важную компенсаторную роль играет речь. В речевом общении с окружающими в сознании слепого ребенка формируется представление об окружающем его мире. С помощью слуховых и осязательных ощущений дети учатся передвигаться в пространстве самостоятельно и т. д.

Дети с нарушением зрения быстро утомляются, и как следствие этого, снижается познавательная активность, хуже усваивается материал на занятиях, интерес к занятиям падает, ухудшается самочувствие.

Известно, что при нарушении зрительных функций у детей возникает ряд вторичных отклонений: ослабляются познавательные процессы, происходят изменения в развитии быстроты и координации движений, мелкой моторики, ухудшается осанка.

Большие потенциальные возможности для всестороннего гармоничного развития личности ребенка заложены в процессе воспитательно-образовательной работы с детьми в условиях прогулки. Здесь, как нигде, детям предоставляются уникальные условия для всестороннего развития и коррекции, в полной мере удовлетворяются их потребности в активных движениях, в самостоятельных действиях при ознакомлении с окружающим миром, в новых ярких впечатлениях, свободной игре, как с природным материалом, так и с игрушками.

Для детей с нарушениями зрения прогулки имеют свою специфику: наряду с наблюдениями и экскурсиями, экспериментированием, организацией труда в природе, сюжетно-ролевых, подвижных игр и самостоятельной деятельности детей, планируется и большая индивидуальная коррекционная работа.

Для детей с нарушениями зрения игра является важнейшей самостоятельной деятельностью и имеет большое значение не только для физического, но и психического развития, становления индивидуальности и формирования умений жить сообща. Активная двигательная деятельность игрового характера и вызываемые ею положительные эмоции усиливают все физиологические процессы в организме, улучшают работу всех органов и систем.

Для правильной организации коррекционно-образовательного процесса для детей с нарушениями зрения необходимо правильно оценивать состояние здоровья и знать особенности психофизического развития этих детей.

Абилкайерова А.М.
ТОО детский сад «Бопай»
Казахстан г.Актобе

РАЗВИТИЕ ПРОФЕССИОНАЛЬНЫХ НАВЫКОВ УЧИТЕЛЯ В СОВРЕМЕННОЙ ШКОЛЕ

Аннотация

В этой статье говорится о профессиональных навыках современной педагога в обучении детей. Педагог-это специальность, востребанная во все времена, это работа, которую и обсуждают и ценят .

Мы также живем в меняющемся мире, где внедряются новые технологии и реализуется знание. В авангарде прогрессивных средних учебных заведений-педагоги-художники.создатели творческих идей, разработчики и создатели новых учебных идей и знаний, функциональные пользователи популярных инноваций. А чтобы не остаться на одном месте, нужно бежать со всех сил, идти вперед! Только те, кто готов к таким гонкам, может догнать реальность и потребность современной педагогики преподования.Ученики современной школы воспринимают мир и себя в нем по другому, нынешнее подрастающее поколение, не представляют своей жизни без гаджетов, без интернета.И даже многие, предпологают, что знания могут получить через интернет, и что школа не так важна и нужна для подростающего поколения.

И поэтому, важно, чтобы педагог мог владеть не только знанием своего предмета,методикой преподования, но также быть безупречным режиссером и артистом, обладающим знанием предмета, способом преподования, который ысможет за считанные минуты выйти за рамки ранее написанного «сценария»урока и стреми ться достижению поставленных целей незапланированным образом.

Важным показателем хорошего учителя была и остается преданность детей своему учителю, включая истинное уважение и позитивное отношение к нему, Настоящий наставник также обязан верить в лучшее, верить в своих детей, верить в то, что сможет научить каждого ребенка и внедрить в них все самое важное.

Работа с детьми –это не просто способ заработать деньги, а профессия, Но к сожелению, есть и те,кто не обладает этим свойством .

Нельзя не упомянуть и личностные свойства педагога дошкольного образования.Это трудная и многогранная работа, которая требует от педагога наивысшей отдачи и буквально растворения в детях. Какие качества делают педагога успешным? Хотя у каждого педагога есть свой особый, уникальный стиль,есть уникальные качества, которые дают возможность преподовать и быть лучшим.

Хотя считается, что главная уникальность педагога –это наличие знаний, но не менее важным является функция преподования и передачи этих знаний.Если педагог не может достаточно передать информацию интересным способом, то само знание станет не интересным для ребенка.

И в заключении, хочется сказать, что нет единого ответа, какие качества делают педагога успешным. Кто не был педагогом, тому не понять, как разнообразен и денамичен объем навыков,нужный для достижения успеха в учебных заведениях. Однако развивая навыки, можно стать не только хорошим, но и самым лучшим педагогом.

Список литературы:

1.Льюис Кэррол «Алиса в стране чудес»
2.Алиса Смагина «Из чего на самом деле состоит работа педагога»

Дуйсебаева Г.А.,Бериккалиева А.Н.
ЖШС «Бопай» балабақшасы
Ақтөбе қаласы, Қазақстан.

ЛОГИКАЛЫҚ ОЙЫНДАР АРҚЫЛЫ БАЛАЛАРДЫҢ ТАНЫМДЫҚ ҚАБІЛЕТТЕРІН ДАМЫТУ

Қоғамымыздың қазіргі даму кезеңі, мектепке дейінгі мекемеде білім беру жүйесінің алдына оқыту үрдісін технологияландыру мәселесі қойылған. Балалардың өздеріне ізденуге, ойлауына, еске сақтауын, ынтасын, белсенділігін, өз пікірін айтуға көңіл бөліп, қабілетті, білімді бала тәрбиелеу үшін, оқыту

мақсатына жетудің тиімді, нақты жолдарын іздестіреміз. Сондықтан, тобыма бақылау жасай отырып, «Логикалық ойындар арқылы балалардың танымдық ойлау қабілеттерін дамыту» тақырыбын алдым.

Негізінде, баланың логикалық ойлау қабілеті дегеніміз-қарапайым математикалық алғашқы ұғымдарды меңгеруден басталады. Өйткені, бала сөйлегеннен бастап өзінің атын, мекен-жайын жаттай бастайды. Міне, сан санауда осыдан басталады. Оны жүйелі түрде тыңдау тәрбиешінің басты міндеті, логика-адам ойы,дұрыс ойлау ұрпақтан ұрпаққа табиғи түрде де беріледі, оның үстіне тәжірибе арқылы қалыптасады.

Логика латынша (логас-дәлелдеу, түсіндіру деген) ұғымды білдіреді. Яғни, балалардың бірте-бірте ой өрісі қалыптасып және заттарды тиісті ұғымдарға жатқызып, өзінің ойын дәлелдеуге үйренеді. Дәлелдеу үшін бала тиісті жүйе-логикалық ойлауға сүйенеді.

Ой тану-сезіну, қабылдау, елестеу жолдарымен көрініс табады, оның көмегімен бір заттың жеке қасиеттерін ажыратамыз. Барлық құбылыстарымен салыстырғанда адамның ойлауы өте күрделі және танып білуі балаларға өте қиын.

Ойлауды зерттеуде көптеген психологтар детерминизм принципін басшылыққа алады. Ол сыртқы құбылысты тану ішкі шартты рефлекс арқылы жүзеге асады деген ережеге сүйенеді. Мұнда ойлаудың ішкі құрылысы, олар ойлау операциялары; анализ (талдау), синтез (жіктеу) және жалпылау. Білім, ойлау процесі арқылы алынатын болса, ойлау процесінде қандай да бір білімге сүйенеді.

Қазіргі күнде ғылым психикалық даму қоршаған ортаның санада сәулеленуі, яғни танымдық, тәжірибені және әрекетті меңгеруіне байланысты деп қарап, оны оқу, білім алу -деген сөз дейді. Кез келген оқыту белгілі бір мөлшерде адамдарды дамытады.

Негізгі мәселе ретінде-тәрбиеленушілерге білім бере отырып, ойлауын дамыту, оқу әрекетін қалыптастыру, қызығушылықтарын арттыру және ойлау қабілетін дамыту. Бүлдіршіндердің логикалық ойлау қабілетін дамытуда қарапайым математиканы ойын арқылы меңгерту тиімді, өйткені, жасырып тұрған ойдың нені меңзеп тұрғанын ойлап табу, баланың ми қыртыстарының жұмысын шыңдайды. Балалардың логикалық ойлау қабілеттерін дамытуда мына әдіс-тәсілдерді қолданамын:

алаға қойылатын сұрақтар жүйелі әрі түсінікті болу керек. Сұрақ қоя білу қиялдаудың ең жоғарғы сатысы және ойлауда негізгі рөл атқарады-деп ойлаймын.

йын арқылы балалардың негізгі іс-әрекеті және олардың айналадағы өмірден алған білімдерін, әсерлерін, жинақтаған тәжірибелерін өз бетінше іс-жүзінде асырады.

йын барысында берілген тапсырмаларды шешуге балалардың ақыл-ойы дамиды. Міне, осыдан баланың логикалық ойлау, қиялдау қабілеті қалыптасады.

әрбиеші балалардың дұрыс ойлап, үйренуіне күш жұмсау керек, өйткені, жас балаға ойлау тым ауыр. Тәрбиеші баланың ойлауын өркендеткенде сақтықпен іс-әркет ету керек.

Балалардың логикалық қабілетін дамытуда қарапайым математиканың алғашқы ұғымдарын ойын арқылы үйретудің заттары әртүрлі геометриялық пішіндерден құрастырудың, ауызша есеп шығарудың, көру арқылы салыстырудың, қиялдаудың жұмбақтар жаттаудың маңызы зор. Өйткені жасырын тұрған ойдың нені меңзеп тұрғанын ойлап табу баланың ми қыртысының жұмысын шыңдайды, логикалық ойлау сезімін қалыптастырады. Логикалық ойдың ерекшелігі қорытындылардың қисындылығы да олардың негізіне сай келуі. Логикалық ойлауға түскен құбылыс түсіндіріледі, себептері мен салдары қатесіз анықталады. Логикалық ойлауы дамыған бала шығармашылыққа, ойлана әрекет етуге, өзінің іс -әрекетін талдауға үйренеді.

Балалардың логикалық ойлауын дамытудың қажеттілігі туралы әдіскерлер А. Я. Зорина, Ж.Икрамова, т.б ерекше атауға болады. Сонымен бірге Қазақстандық ғалымдар Е. Әбілқасымова, А. Баймадиева сынды ғылымдардың еңбектерін естен шығармауымыз керек. Мектепалды даярлық балаларының алғашқы сатысы іс-әрекеті логикалық тапсырмаларды ойын әрекеттерін, ұштастыра отырып бастаған дұрыс. Бала ойынға қызығу арқылы оның ой-өрісі, қиялы, логикалықойлауы қалыптасады.Мектеп жасына дейінгі балалардың логикалық қабілеттерін дамыту мынадай тапсырмаларды орындаудан басталады. «Жан-жануарлардың төлдерін ата» , «Қарама-қарсы кескінді тап», «Бірдей өрнекті тап», «Заттардың сыңарын тап», т.б тапсырмаларды орындағанда оның бір ғана жауабы болмайтынын , көп екенін , тағы іздеуге болатынын түсінеді. Күнделікті сабақтарымда логикалық тапсырмаларды бере отырып, баланың ой-өрісі дамиды.Мысалы бірнеше заттардың бейнесін көрсеткен кезде, бала сол суреттерге қарап, топтап, жүйелеп логикалық ой қортындысын жасайды. Логикалық ойлауы дамыған бала шығармашылыққа, ойлана әрекет етуге, өзінің іс -әрекетін талдауға үйренеді.

Қорыта келе, аталған жұмыс түрлері, бала үшін, оның танымын, логикасын арттыру үшін өмірде қажетті екенін көрсетеді, яғни олардың шығармашылық деңгейін көтереді, қызығушылықтарын арттырады.Өзімнің тәжірибемде балалардың қиялына қанат бітіріп, ойлау,таным қабілеттерін жетілдіріп, тапқырлыққа баулу үшін әр түрлі әдіс-тәсілдерді сабағыма қолданып жүрмін. Осы мақсатта балалардың логикалық ойлау қабілетін жетілдіруде математика сабағының рөлі ерекше. Балалармен жасалған жұмыстар қосымша жіберілетін болады.

Қорытынды

«Тәрбиеші еңбегі – нәтижелі жұмысымен көрінер»

Қорыта келгенде, мектеп жасына дейінгі балалар оқу үрдісінде «логикалық ойын» түрлерін пайдалану, біріншіден, балалардың білімін берік меңгерту құралы болса, екіншіден, балалардың сабаққа деген қызығушылығын, белсенділігін арттырып, білім сапасын көтеру болып табылады. Осындай логикалық тапсырмалар баланы жан - жақты дамытып, білімді толық игеруіне көмектеседі. Осы бағыттағы ізденістің нәтижесінде балалардың логикалық ойлау қабілетін арттыру бағытындағы тапсырмалардың басты назарында болуының әсері де болар. Тобымдағы балалардың ойлау қабілеттері жоғары деңгейдегі
балалар көріне бастады. Математика сабағында логикалық тапсырмаларды орындау нәтижесінде балалардың ақыл-ойын, шығармашылығын дамытып, білім көрсеткіші көтерілді.

Еліміздің ертеңі, тәуелсіздігіміздің тұғыры - бүгінгі ұрпақ. Сондықтан бүгінгі күн талабына жан- жақты дамыған жігерлі, білімді, өресі биік, денсаулығы мықты парасатты азамат тәрбиелеуді міндет етеді. Еліміздің болашағы көркейіп, өркениетті елдер қатарына қосылуы бүгінгі ұрпақ бейнесінен көрінеді.

Қолданылған әдебиеттер тізімі

1. Жұманбаева Қ. Баланың логикалық ойлауын дамыту жолдары / Бастауыш
2. А.А.Ивин. Дұрыс ойлау – өнер. – Алматы, 1991, 102
3. Қазақстан Республикасы жалпы орта білім берудің мемлекеттік жалпыға
міндетті
4. Оспанов Т.Қ., Өтеева Ұ.Ә., Қайықбаев Ж.Т., Ерешова Қ.Ә. Математика
5. Оспанов Т.Қ., Құрманалина Ш.Х., Қайықбаев Ж.Т., Ерешова Қ.Ә.
Математика.
6. Сәтбаева Н. Жаңа әдіспен./ бастауыш мектеп №4, 2003,64
7. Сейдахметова Ж. Даярлық сынып оқушыларының логикалық ойлауын дамыту жолдары.

Несипбаева Ж.Ж.
Преподаватель истории, к.и.н.
НЧУ «Алматинский техологическо-финансовый и инновационно-технический колледж» Республика Казахстан, г. Алматы

ТЕНДЕНЦИИ И ОПЫТ ПРИМЕНЕНИЯ МЕТОДА «КЕЙС-СТАДИ» В НАУЧНО-ОБРАЗОВАТЕЛЬНОМ ПРОЦЕССЕ: ИСТОРИОГРАФИЧЕСКИЙ ОБЗОР

Аннотация

Одной из новых технологий обучения является проблемно-ситуационное обучение с использованием кейсов. Современный учитель ищет эффективные педагогические технологии, которые помогут улучшить качество образования. В данной статье сделана попытка историографического исследования данной темы. В данном случае историографический подход используется при изучении инновационного метода с целью определения диапазона применяемости кейс-стади в научно-образовательной сфере мирового пространства.

Abstract

One of the new teaching technologies is problem-situational learning using cases. A modern teacher is looking for effective pedagogical technologies that will help improve the quality of education. This article makes an attempt at a historiographical study of this topic. In this case, the historiographical approach is used to study the innovative method in order to determine the range of applicability of case studies in the scientific and educational sphere of the world space.

Историография — в узком смысле слова совокупность исследований в области истории, посвящённых определённой теме либо или же совокупность исторических работ, обладающих внутренним

единством в идеологическом, языковом или национальном отношении. В более широком смысле историография проверяет, насколько верно применяется научный метод при написании исторической работы, акцентируя внимание на авторе, его источниках, отделении фактов от интерпретации, а также на стилистике, авторских пристрастиях и на том, для какой аудитории написана эта историческая работа.

Актуальность исследования на уровне объясняется необходимостью обоснования эффективности использования кейс-технологии. Метод кейс-стади — это не просто методическое нововведение в обучении, это метод активного освоения знаний на основе анализа реальных ситуаций. Обучающимся предлагается изучить ситуацию, проанализировать суть проблемы, лежащей в ее основе, предложить оптимальные варианты ее разрешения в соответствии с нормами действующего законодательства. Кейс-метод предполагает активизацию практических навыков студентов, направленных на достижение успеха. В свою очередь ощущение успеха выступает одной из главных движущих сил метода, способствует формированию устойчивой позитивной мотивации и наращиванию познавательной активности.

Целью работы является изучение инновационного метода с целью определения диапазона применяемости кейс-стади в научно-образовательной сфере мирового пространства.

Основные задачи: 1) изучение истории возникновения, развития и эволюции метода;2) выявление преимущества, приоритетов и применения метода кейс-стади в мировом научно-образовательном уровне. В методологическом плане кейс-метод можно представить как сложную систему, в которую интегрированы другие, более простые методы познания. В него входят моделирование, системный анализ, проблемный метод, мыслительный эксперимент, методы описания, классификации, игровые методы, которые выполняют в кейсе свои роли.

Кейс-метод очень давно используется в обучении за рубежом, в США, в странах Ближнего и Дальнего зарубежья, а также в Казахстане. Кейс-метод или метод конкретных ситуаций относится к методам активного проблемного, эвристического обучения. Название метода происходит от английского case – случай, ситуация и от понятия «кейс» – чемоданчик для хранения различных бумаг, журналов, документов и пр. Суть метода в том, что учащимся предлагают осмыслить и найти решение для ситуации, имеющей отношение к реальным жизненным проблемам и описание которой отражает какую-либо практическую задачу. Отличительной особенностью данного метода является создание проблемной ситуации на основе фактов из реальной жизни. При этом сама проблема не имеет однозначных решений. Для работы с такой ситуацией необходимо правильно поставить учебную задачу и для её решения подготовить «кейс» с различными информационными материалами (статьи, литературные рассказы, сайты в сети Интернет, статистические отчёты и пр.).

Преимущества кейса как метода обучения: 1. Позволяет студенту применить к практической ситуации полученные теоретические знания и понять, что реальный мир весьма далек от мира теоретических моделей. 2. Разбор кейсов способствует активному усвоению знаний и накоплению определенного багажа практической информации. 3. В процессе разбора кейсов развиваются аналитические и творческие навыки. Если кейс разбирается в группе студентов, это способствует развитию коммуникативных навыков; студенты учатся поддерживать дискуссию, убеждать и слушать своих оппонентов. Впервые он был применён в учебном процессе на факультете права Гарвардского университета. В 1910 году декан Гарвардской школы бизнеса (США) Христофор Лэнгделл посоветовал преподавателям ввести в учебный процесс помимо традиционных занятий – лекций и практикумов – дополнительные, проводимые в форме дискуссии со студентами. Студентам предлагалось описание конкретной практической ситуации которую необходимо было решить, т.е. обучение велось по принципу «от типичных ситуаций, примеров – к правилу». К 1915 г. кейсы применяются в учебном процессе в некоторых юридических вузах США. К 1920 г. ряд последователей Лэнгделла используют кейс-метод в преподавании не только права, но также медицины и делового администрирования. Однако широкому кругу специалистов кейс-метод остается неизвестным. В 20-е гг. XX в. осуществляется внедрение кейс-метода в Гарвардской школе бизнеса. В этот период в Гарварде издаются первые сборники кейсов в области менеджмента. Поэтому во многих исследованиях по истории создания кейс-метода именно эти годы связывают с его возникновением. Таким образом, широкое внедрение этого метода в Гарвардском университете началось в 1920 году. Первые подборки кейсов были опубликованы в 1925 году в отчётах Гарвардского университета. Успешный опыт использования кейсов постепенно становится известным в широких академических кругах США и стран Западной Европы. К 70-80 гг. его начинают активно использовать в бизнес-образовании, он получает распространение в отдельных университетах стран Северной Америки и Европы. В 80-90-е гг. XX в. кейс-метод внедряется в практику подготовки преподавателей в области менеджмента, юриспруденции,

медицины, экономики, политологии. В ряде университетов организуются курсы по подготовке преподавателей данных дисциплин к применению в учебных аудиториях кейс-метода, создаются международные ассоциации по разработке и применению кейсов в бизнес-образовании, издаются сборники кейсов. В настоящее время сосуществуют две классические школы case-study – Гарвардская (американская) и Манчестерская (европейская). В рамках первой школы целью метода является обучение поиску единственно верного решения, вторая – предполагает многовариантность решения проблемы. Американские кейсы больше по объему (20-25 страниц текста, плюс 8-10 страниц иллюстраций), европейские кейсы в 1,5-2 раза короче. Лидером по сбору и распространению кейсов является созданный в 1973 году по инициативе 22 высших учебных заведений The Case Clearing House of Great Britain and Ireland; с 1991 года он называется European Case Clearing House (ECCH). Это некоммерческая организация, которая связана с организациями, предоставляющими и использующими кейсы и расположенными в различных станах мира. В настоящее время в ее состав входит около 340 организаций, среди которых The Harvard Business School Publishing, Институт развития менеджмента (IMB) в Лозанне, в Швейцарии, INSEAD, в Фонтенбло во Франции, IESE в Барселоне в Испании, Лондонская бизнес-школа в Англии, а также Школа менеджмента в Кранфилде. У каждой из этих организаций своя коллекция кейсов, право на распространение которых, имеет ECCH. В начале XXI века в американской системе педагогического образования ставится задача широкого использования кейсметода в профессиональной подготовке педагогов.

В российской образовательной сфере впервые информация об «американском методе казусов» прозвучала на конференции преподавателей экономических дисциплин в советских партшколах в 1926 году. На данной конференции шла речь о зарубежных методах практического обучения. Однако до конца 70-х годов прошлого столетия данный метод не нашел применения в российском образовании. В 80-е гг., когда стали интенсивно развиваться экономика, менеджмент, появилась западная переводная литература, интерес к кейс-методу стал неуклонно повышаться. В этот период он используется в высшем и последипломном образовании отдельными преподавателями в области экономики и менеджмента. В 90-е гг. кейс-метод получил распространение в бизнес-образовании, создаются первые отечественные кейсы в области юриспруденции, экономики, менеджмента, медицины. В 2000-е гг. начинается его внедрение в процесс подготовки 37 преподавателей социально-экономических и юридических курсов, предпринимаются попытки применения в колледжах и школах. Изучением и разработкой данного метода в России в прошлом занимались Ю.Д. Красовский, Г.А. Брянский, Ю.Ю. Екатеринославский, О.В. Козлова, В.Я. Платов, Д.А. Поспелов, О.А. Овсянников, В.С. Рапопорт, О.Г. Смолянинова и др. В современный период изучением и применением метода «кейс-стади» занимаются следующие исследователи: Полат Е.С., Пожитнева В.В., Пырьева В. В., Прищепа Т.А., Толочина О.Г., Гудкова Т.А., Рузанова Е.В., Сапрыкина Ю. А., Екимова В.И., Качалина Е.Б., Смирнова Л. Я., Беспалова С. В. и мн. др.

В Казахстане изучением метода кейс-стади и его практическим применением занимались Джубатырова С.С., Абуйлхаайрова Н.Г., которые выпустили учебное пособие на базе Западно-Казахстанского Государственного университета им. Утемисова «Использование кейс-метода на занятиях при кредитной технологии обучения» 2006 г., изучению кейс-метода посвящены статьи: молодого ученого Юнисова Ерсина «Кейс-метод в практике полилингвального образования» (Казахский Агротехнический университет им. Сейфуллина), Слепцова Н.А. «Кейс-метод как средство воспитания компетентного преподавателя профессионального обучения» (Казахский Агротехнический университет им. Сейфуллина). Ерсин Юнисов отмечает что практика внедрения программы полилингвального обучения в Республике Казахстан обусловленная необходимостью и велением времени, явилась своего рода началом реализации программы «Триединство языков» в Казахстане (в 2007 году в Казахстане на государственном уровне был принят «культурный проект «Триединство языков» — казахского, русского и английского). Далее автор замечает, что интеллектуальный потенциал нации, который, в первую очередь, создается системой образования, становится определяющим фактором прогрессивного развития стран и народов. В последнее время кейс-технологию используют при проверке результатов обучения. Студенты получают индивидуальный кейс перед зачетом (экзаменом), анализируют его и представляют проверяющему отчет с ответами на поставленные вопросы. Данный вариант применения кейс-метода чаще всего используют преподаватели таких дисциплин, как «Биотехнология», «Менеджмент», «Учет и аудит».

Таким образом, метод кейс-стади в современной период является одним из инновационных технологий, он актуален, востребован и широко применяется как в российском так и в казахстанском научном и образовательном пространстве. Краткий историографический обзор показывает разнообразный потенциал данного метода. Метод кейс-стади является актуальным и широко применяемым в мировом

научнообразовательном процессе. Возникнув в США в первой половине XX в. кейс-технологии стали применятся во всех сферах общественного развития, в особенности в научнообразовательной сфере и в бизнесе. Кейс-технологии способствуют развитию аналитического мышления и практических навыков.

Список литературы

1. Козина, И. И. Case study: некоторые методические проблемы / И. И. Козина // Рубеж. – 1997. – № 10. – С. 177–189.
2. Полат Е.С. Современные педагогические и информационные технологии в системе образования: учебное пособие для студ. вузов / Полат Е.С., Бухаркина М.Ю. – 2-е изд., стер. – М: Академия, 2008. – 368 с.; Пожитнева В.В. Кейс-технологии для развития одарённости//Химия в школе.–2008.– №4.– С.13-17
3. Пырьева В. В. Кейсовая технология обучения и её применение при изучении темы «Алгоритмы» // Информатика и образование. – 2009. – № 11 – С.25-28

Бексейтов Е.К
«Әйтеке би» атындағы жалпы білім беретін мектебі» КММ
информатика пәнінің мұғалімі, Түркістан облысы, Сауран ауданы.

«ИНФОРМАТИКА ЖӘНЕ РОБОТ ТЕХНИКА» ПӘНДЕРІ БОЙЫНША ОҚУШЫЛАРДЫ РЕСПУБЛИКАЛЫҚ ЖӘНЕ ХАЛЫҚАРАЛЫҚ ДЕҢГЕЙДЕГІ ҒЫЛЫМИ ЖОБА БАЙҚАУЫНА ДАЙЫНДАУ ӘДІСТЕМЕСІ

Аннотация

Информатика және робот техника пәндерінен сыныптан тыс жұмыстарда, үйірме, информатика және робот техника ғылымына еңбегі сіңген ғалымдар жайлы шығармашылық кештерде арнайы тақырыппен жұмыс жасау бүгінгі күннің өзекті мәселесі болып отыр.

Abstract

Information technologies began appearance and became possibility to use their strong resources in aim of teaching. Therefore in work contemplate realization of principle of use visual methods in teaching of resource of information technologies on the basis school.

«Информатика және робот техника» пәндері бойынша оқушыларды республикалық және халықаралық деңгейдегі ғылыми жоба байқауына дайындау әдістемесі бойынша мұғалімнің оқушылармен сабақтан басқа уақытта жүргізілетін жұмыстардың жүйесін айтамыз. Тәуелсіздік алғаннан бастап, дарынды баллармен жұмыс жандана бастады. 1999 жылдан бері қарай жыл сайын оқушылардың республикалық ғылыми жарыстары, 2000 жылдан бастап Республикалық ғылыми-практикалық «Дарын» орталығы штаб-квартирасы Вашингтон қаласында орналасқан Дүниежүзілік ғылым мен техника көрмесінің филиалы болып табылады. Оқушылардың республикалық ғылыми жарыстары осы көрменің талаптарына сай өткізіледі. Сонымен қатар, көп жылдардан бері, Халықаралық шығармашылықты қолдау қорының ұйымдастыруымен «Информатика және робот техника» және т.б. пәндері бойынша оқушыларды республикалық және халықаралық деңгейдегі ғылыми жоба байқауына дайындау бүгінгі күннің өзекті мәселесіне айналып отырғандығы белгілі. Бұл байқаулардан басқа, М.Әуезов атындағы Оңтүстік Қазақстан университетінің де жыл сайынғы «Робот техника» республикалық және халықаралық көрмелеріне дарынды өнертапқыш оқушыларды жүйелі түрде дайындау – әрбір информатика және робот техника пәндерінің мұғалімдерінің міндеті болып табылады. Төмендегі фотоларда біз сіздерге, осы байқаулар мен көрмелердің нәтижелерін келтірдік.

Информатика және робот техника пәнінен конференцияға ұсынылатын жұмыстарға қойылатын талаптар: Материалды баяндаудың нақтылығы мен түсініктілігі; Жұмыстың мазмұнына сәйкестігі; Жұмыстың өзектілігімен практикалық мәнділігі; Автордың тақырып бойынша ізденіс шеберлігі; Өзіндік көзқарасымен проблема бойынша қорытындысы; Тақырып бойынша арнайы терминдер мен әдебиеттерді қолдана білуі; Ғылыми жұмысты рәсімдеуі. Информатика пәнінен оқушының ғылыми жоба жұмысын ресімдеуге қойылатын талаптар: Ұсынылған ғылыми-зерттеу жұмысы төмендегіші көрінуі тиіс: Жұмыс мәтіні компьютерде терілуі тиіс. Сондай-ақ: Титуль беті, Мазмұны, Аннотациясының болуы, Кіріспесі, Зерттеу бөлігі, Қорытынды, әдебиеттер тізімі болуы қажет. Титуль бетінде зерттеу жұмысы орындалған мекеменің толық атауы; Автордың және жетекшінің аты-жөні; Қаласы, жылы көрсетіледі. Аннотацияда жұмыстың қысқаша мазмұны берілуі тиіс: Зерттеу мақсаты, Болжамы, Зерттеу кезеңдері, Эксперимент әдістемесі, Зерттеу жаңалығы, Жұмыс нәтижесі мен қорытынды, Нәтижесі қолданылатын мекемелер, Кіріспеде тақырыптың өзектілігі, мақсаты, міндеттері қысқаша баяндалады. Жұмыстың зерттеу бөлігі жеке тараулардан, тұруы мүмкін. Олар: Тақырып бойынша белгілі зерттеу нәтижелеріне шолу, Белгіленген міндеттерді шешу әдістеріне сипаттама, Жұмыс нәтижесі мен оларды талдау, Қолданылған әдебиеттер жұмыс соңында төмендегі тәртіппен жүргізіледі: Автордың аты-жөні, Мақаласының немесе журналының аты, Журналдың немесе кітаптың атауы, Басылып шыққан баспасы, Шыққан жылы, беті, нөмірі. Әрбір жұмыс жетекшінің орындалған жұмыстың өзектілігі мен құндылығы жөнінде, сондай-ақ кемшіліктері ескертілген пікірмен бірге жүруі тиіс. Баяндамаға демонстрациялайтын материал дайындауға болады. Көрнекіліктің көлемі оқушының жасына, бойына сәйкес дайындалуы тиіс. Стенд материалында зерттеу жұмысының мазмұны түрлі сызбалар, графикалар, диаграммалар арқылы беріледі.

Әдебиеттер

1.Академик-ғалым Бүркіт Әуесхан Қантөреұлы, әдіскер-мұғалім Нұрматова Жадыра Қалыбекқызы. Информатика және робот техниканы оқыту әдістемесі. Алматы, 2001.

Тенизбаева Н.О. Педагог-зерттеуші
Бимашева Ф.Ж. педагог-сарапшы
№32 «Қуаныш» балабақшасы, Ақтөбе қ.

ЕРЕКШЕ ҚАЖЕТТІЛІКТЕРІ БАР БАЛАЛАРДЫ ОҚЫТУДЫҢ ЕРЕКШЕЛІКТЕРІ: ЖАҒДАЙЫ, ПРОБЛЕМАЛАРЫ, БОЛАШАҒЫ

Аннотация

Ерекше қажеттіліктері бар балаларға білім беру ел үшін басты міндеттердің бірі болып табылады. Бұл шын мәнінде инклюзивті қоғам құрудың қажетті шарты, мұнда әркім өз іс-әрекеттерінің қатысуы мен қажеттілігін сезіне алады.

Кілт сөздер: инклюзивті оқыту, балалар, жеке бағдарлама, білім беру.

Аннотация

Образование детей с особыми потребностями является одной из главных задач для страны. Это действительно необходимое условие для создания инклюзивного общества, где каждый может почувствовать присутствие и необходимость своих действий.

Ключевые слова: инклюзивное обучение, дети, индивидуальная программа, образование.

Annotation

The education of children with special needs is one of the main tasks for the country. This is really a necessary condition for creating an inclusive society where everyone can feel the presence and necessity of their actions.

Keywords: inclusive education, children, individual program, education.

Мүмкіндігі шектеулі балаларды адамзат қауымдастығына енгізу бүкіл түзету жүйесінің негізгі міндеті болып табылады, оның түпкі мақсаты баланы қоғам өміріне енгізуге бағытталған әлеуметтік интеграция.
Білім беру интеграциясы әлеуметтік интеграцияның бөлігі бола отырып, мүмкіндігі шектеулі балаларды әдеттегімен бірге тәрбиелеу және оқыту процесі ретінде қарастырылады.
Қазіргі уақытта ерекше білім беру қажеттіліктері бар балаларды оқытуда үш тәсіл қолданылады:
-I-VIII типтегі арнайы (түзету) мекемелерде дене және ақыл-ой дамуы бұзылған балаларды сараланған оқыту;
- балаларды жалпы білім беретін мекемелердегі арнайы сыныптарда (топтарда) интеграцияланған оқыту;
- ерекше білім беру қажеттіліктері бар балалар қарапайым балалармен бірге сыныпта оқитын инклюзивті оқыту.
Физикалық немесе психикалық дамуы бұзылған балаларды оңалтудың әлемдік тәжірибесін зерделеу олардың білім алу құқығын іске асыру және қабілеттерін барынша дамыту мұндай балалардың толыққанды өмірі мен қоғамның әл-ауқаты үшін ерекше мәнге ие болады деп айтуға мүмкіндік береді. Ерекше білім беру қажеттіліктері бар балалармен жұмыс істеудегі ең өзекті мәселе-мұндай балаларды оқытуды ұйымдастыру. Оны шешу үшін оқыту формаларын, екі мектеп жүйесін – жаппай және арнайы таңдаудың маңызы зор.
Қандай да бір себептермен ата-аналар баланы отбасында, үйде қалдыруға тырысады. Сонымен бірге балалар жалпы білім беретін мектептердің білім алушыларына айналады. Ата-аналардың бұл мінез-құлқын түсінуге болады. Балаға қамқорлық жасау, оны тәрбиелеу мамандандырылған мектептің артықшылықтарын түсінуге қарамастан табиғи болып табылады, онда білім беру қажеттіліктерін қанағаттандыру және зияткерлік кемістігі бар балалардың әлеуетті мүмкіндіктеріне сәйкес дамуы үшін барынша қолайлы жағдайлар жасалады.
Балаларды жеке нысанда оқыту мектеп директоры бекітетін жеке оқу жоспары негізінде жүзеге асырылады. Оқу жоспарында көзделген пәндерді оқытатын педагог қызметкерлердің құрамы мектеп бойынша бұйрықпен бекітіледі. Жеке оқу жоспары мен бағдарламаларын орындау, оқушылардың жетістіктері жеке журналда жазылады.
Ерекше білім беру қажеттіліктері бар балаларды жеке оқытуды ұйымдастыру мәселесін шеше отырып, мыналарды қарастыру қажет:
* оқушыларды жеке оқыту үшін оңтайлы жағдайлар жасау (мүмкіндігінше үйде емес, мектепте);
* жалпы білім беретін және мамандандырылған мектептердің оқу жоспарларымен белгіленген уақытқа дейін балалардың мектепте болуын қамтамасыз ететін білім беру технологияларын құру;
* ұжымда жұмыс істеу дағдыларын дамыту және әлеуметтендіру мақсатында білім алушылардың жеке-топтық жұмыс түрлерін мерзімді ұйымдастыру;
* баламен жұмыс істеу үшін мамандар тобын құру;
* ерекше білім беру қажеттіліктері бар білім алушылармен жұмыс істеуге мұғалімді даярлау;
* жалпы білім беретін оқу орнында болған жағдайда баламен жұмыс істеу бойынша әдістемелік құралдар, ұсынымдар, кеңестер шығару;
* оқушыларды әдебиеттермен (алгоритмдермен, тірек сызбалармен және т. б.) қамтамасыз ету,бұл оларға қажетті оқулықтармен өз бетінше жұмыс істеуді жеңілдетеді және т.б.
Инклюзивті білім беру моделін табысты іске асырудың кепілі мұғалімдердің, тиісті мамандардың, ата-аналар мен білім алушылардың тиімді ынтымақтастығы болып табылады. Балаларды дамыту мәселелері бойынша мамандар мұғалімдердің маңызды көмекшілері мен серіктестері болып табылады. Ерекше білім беру қажеттіліктері бар баланың жалпы білім беретін оқу орындарында толыққанды болуын қамтамасыз ету үшін тиісті психологиялық-педагогикалық сүйемелдеу қажет, өйткені оқу-тәрбие процесінің сапасы әр баланың оқуы мен дамуының әлеуетті мүмкіндіктері, оның жеке ерекшеліктері қаншалықты ескерілетініне және іске асырылатынына байланысты.

Жалпы білім беретін оқу орнында ерекше білім беру қажеттіліктері бар баланы табысты оқытуды қамтамасыз етудің алғышарты оқыту нысандарын дұрыс таңдау, Оқу-тәрбие ортасын баланың қажеттіліктеріне бейімдеу, білім алушының даму динамикасын бақылаудың жүйелі функциясы, жалпы білім беретін мектеп мұғалімінің кәсіби құзыреттілігі болып табылады. Ерекше білім беру қажеттіліктері бар балаларды оқытуды ұйымдастыра отырып, мұғалім баланың психофизиологиялық ерекшеліктерін терең зерттеп, оның әлеуетті оқу мүмкіндіктерін бағалауы керек. Отбасының, атап айтқанда ата-аналардың оқу-тәрбие процесіне қатысуы мен көмегі маңызды рөл атқарады. Мұғалімнің ерекше білім беру қажеттіліктері бар балалармен жұмыс істеуге психологиялық және кәсіби дайындығы ажырамас фактор

болып табылады. Психологиялық дайындық мұғалімде адамгершілік, мейірімділік, балаға жанашырлық, нәтижеге оң қол жеткізу және т.б. сияқты жеке қасиеттердің болуын болжайды. Кәсіби дайындық педагогикалық түзетудің маңыздылығы туралы білімді және оны ұйымдастыра білуді қамтиды.

Мұғалімнің ерекше білім беру қажеттіліктері бар балалармен жұмыс істеуге психологиялық-педагогикалық дайындығының негіздері жоғары оқу орнында оқу кезінде қалануы және жоғары оқу орнынан кейінгі педагогикалық білім беру жүйесіндегі жұмыс процесінде дамып, тереңдей түсуі керек. Салмақты, тиімді оқыту барлық оқушыларға пайдалы. Алайда, ерекше қажеттіліктері бар білім алушылар үшін сабаққа толыққанды қатысуға және өз әлеуетін іске асыруға көмектесетін оқытуда қосымша, кейде арнайы қолдау қажет болуы мүмкін. Әмбебап рецепттер жоқ, әсіресе дамуында кемістігі бар оқушыларға қатысты.

Әдебиеттер тізімі:

Ерекше оқыту қажеттіліктеріне қарай қысқа мерзімдік, орташа мерзімдік және ұзақ мезімдік негізде оқушыларға психологиялық-педагогикалық қолдау көрсету. Әдістемелік ұсынымдар. – Астана: Ы. Алтынсарин атындағы Ұлттық білім академиясы, 2015. – 80 б.

Змушко А. М. От интегрированного обучения – к инклюзивному образованию: ключевые проблемы и задачи: новые педагогические подходы к работе с «особым и» детьми / А. М. Змушко // Нар. асвета. – 2013. – № 1. – С. 18–23.

Есеркепова И.Ж
English teacher of secondary school, master of pedagogical sciences
Secondary school №36, Aktobe

FORMATION OF A MULTICULTURAL PERSONALITY IN ENGLISH LESSON

Abstract:

The article traces the features of linguistic personality's formation in the context of globalization processes in the world. Multicultural self-organization is notable for students' ability to build up the dialogue of cultures in their professional occupation and considered to be a triune person's education, arising as the result of integration of cross-cultural linguistic personality's sphere, global attitude to foreign culture and cultural self-determination. The inclusion of the term "linguistic personality" in the process of foreign language teaching enables integrating the synergetic capabilities of linguistic training to arise the dynamics of multicultural self-organization, which provides the humanization of national and language relationship.

Learning a foreign language forms the multicultural competence of students, since foreign language culture is an integral component of the modern content of foreign language education, affects all aspects of education, including providing the ability to self-education.

The process of learning a foreign language is determined by the following principles:

• students' awareness of belonging to their native culture in combination with an understanding of the culture and lifestyle of another nation and a willingness to perceive and accept its "otherness"; • orientation of the learning process to ensure a dialogue of cultures;

• ensuring the socialization of students by means of a foreign language;

• the use of foreign language teaching models in which the criterion for evaluating the results is a sample of a native speaker;

• comprehensive actualization of the communicative, cultural and pragmatic functions of the studied language.

The principal and priority aspect of learning a foreign language is the use of authentic educational complexes and materials containing original and relevant texts for listening and reading; audio and video materials; articles from newspapers and magazines in English; illustrative material such as postcards, maps, menus, brochures, etc. All this ensures the assimilation of the language in close connection with the foreign language culture. Thanks to various technologies, communicative tasks and methods, students not only accumulate knowledge, but also learn to communicate, which turns language into a powerful tool for comprehensive information exchange, interaction of national cultures, and the assimilation of universal values by a person.

When teaching English, students acquire the following skills that ensure their self-education:

• the ability to critically evaluate the information received;

• solve problems of various kinds;

• argue and make reasoned assumptions;
• use modern information technologies;
• improve your activities,
• be ready to share your knowledge and experience with others;
• communicate at the level of oral and written speech; work in a team,
• be communicative;
• Adapt to different communication situations.

For example, a discussion of a country-specific text read implies its assessment, a reasoned proof of a particular point of view. The compilation of dialogues typical for students in various situations of the English-speaking environment allows them to develop qualities such as adaptability to numerous situations of a multicultural environment, the ability to communicate with different interlocutors under different circumstances (for example, situations arising during foreign trips, international events, etc.

Conditions for self-education of schoolchildren are created when implementing a number of areas of multicultural education:

• English lessons, where students get acquainted with the facts of the culture of the countries of the studied language, for example, traditions, customs, holidays, begins from elementary school.

For example, in the 3rd grade, a lesson was held on the topic "National English, American, Russian, Tatar dishes", for which students independently prepared mini-projects, and by Valentine's Day, 5th grade students independently studied information about its celebration in different countries of the world.

• elective courses,

For example, when studying the elective course of regional studies, the 9th grade presented travel guides to English-speaking countries of the world. The projects were carried out in the library of our school, which made it possible to use all the necessary literature, the Internet, and our own materials.

• Integrated lessons,
• theatrical performances,
• creation of interactive manuals,
• Project activity is a very effective and popular method that allows students to work on a task in one team and successfully use all possible sources of self-education.

For example, within the framework of the topic of SPORTS, 7 students explored the features of different sports that occurred in different countries of the world.

• Educational and research activities,
• Optional classes, • extracurricular and extracurricular activities, in which children also enjoy participating in English-language theatrical productions, getting acquainted with folklore and the work of foreign writers. High school students take part in linguistic forums, for example, held by KFU.
• study of local history material, for example, a 9th grade student independently prepared an English-language tour of Kazan. The rest of the students were asked to talk about their hometown in the role-playing game "Trying to volunteer."
• virtual tours of countries and cities,
• Internet projects,
• creative works,

For example, when studying the topic of the National currencies of the United Kingdom and the United States, fifth graders independently studied and presented the national currencies of other countries.

• Distance and face-to-face contests and Olympiads.

For example, students in grades 5-9 took part in the UNESCO Associated Schools MNPC, in which they took 1-3 places.

During the implementation of these areas of multicultural education, self-education of English language teachers is also provided, which is the basis of our successful work, without which it is impossible to imagine oneself in this profession.

The forms of practical application of the results of work on the topic of self-education are the introduction of innovative educational technologies into the process of teaching English, optimization of the process of educational and methodological activities on the subject, improving the quality of teaching and the level of learning in a foreign language .

REFERENCES

1. Ariyan M.A. Ways of improving the professional competence of a foreign language teacher / A.M. Ariyan // IYASH. 2003. No. 1.P. 86
2. Bogatyreva, M.A. The socio-cultural component of the content of a professorially oriented textbook: Abstract. dis. ... candidate of Sciences. M.A. Bogatyreva. M., 1998.
3. Galskova N. D. Intercultural learning: the problem of the goals and content of teaching foreign languages / N.D. Galskova // IYaSh.2004. No. 1. pp. 3-8.
4. Milrud R. P. Competence in language learning / R.P. Milrud// IYASH.2004. No. 7. pp. 30-36. 5. Milrud R.P., Maksimova I.R. Modern conceptual principles of communicative learning / R.P. Milrud, I.R. Maksimova // IYASH.2000. No.4. pp.9-16.
6. Problem tasks in the English lesson. at school. M.Evroshkola, 2001.
7. Sysoev P. V. Cultural self–determination of students in the context of linguistic multicultural education / P.V. Sysoev// IYaSh. 2004. No. 4. pp. 14-20.

Гасимова Г.Р
Учитель английского языка
МБОУ СОШ 179, г.Казань

ФОРМИРОВАНИЕ ПОЛИКУЛЬТУРНОЙ ЛИЧНОСТИ НА УРОКАХ АНГЛИЙСКОГО ЯЗЫКА

Изучение иностранного языка формирует поликультурную компетентность учащихся, поскольку иноязычная культура является неотъемлемой составляющей современного содержания иноязычного образования, затрагивает все аспекты образования, в том числе обеспечивает способность к самообразованию.

Процесс изучения иностранного языка определяется следующими принципами:

-осознание обучающимися принадлежности к родной культуре в сочетании с пониманием культуры и образа жизни другого народа и готовности воспринимать и принимать его «непохожесть»;

-ориентация процесса обучения на обеспечение диалога культур;

-обеспечение социализации обучающихся средствами иностранного языка;

-использование моделей обучения иностранному языку, в которых критерием оценки результатов выступает образец носителя языка;

-комплексная актуализация коммуникативной, культурно-прагматической функций изучаемого языка.

Принципиальным и приоритетным аспектом изучения иностранного языка является использование аутентичных учебных комплексов и материалов, содержащих оригинальные и актуальные тексты для аудирования и чтения; аудио- и видеоматериалы; статьи из газет и журналов на английском языке; иллюстративный материал, такой как открытки, карты, меню, рекламные проспекты и т.д. Благодаря различным технологиям, коммуникативным заданиям и методикам обучающиеся не только накапливают знания, но и учатся общаться, что как раз и превращает язык в мощный инструмент всестороннего информационного обмена, взаимодействия национальных культур, усвоения личностью общечеловеческих ценностей.

При обучении английскому языка учащиеся приобретают следующие умения, обеспечивающие их самообразование:

-умение критически оценивать полученную информацию;

-решать проблемы различного характера;

-аргументированно спорить и выдвигать предположения;

-использовать современные информационные технологии;

-совершенствовать свою деятельность,

-быть готовым делиться своими знаниями и опытом с другими;

-общаться на уровне устной и письменной речи; работать в команде,

-быть коммуникативным;

-адаптироваться к различным ситуациям общения.

Например, обсуждение прочитанного страноведческого текста подразумевает его оценку, аргументированное доказательство той или иной точки зрения. Составление диалогов, характерных для учащихся в различных ситуациях англоязычной среды позволяет развивать такие качества, как адаптированность к многочисленным ситуациям поликультурной среды, умение общаться с разными собеседниками при различных обстоятельствах(например ситуации возникающие при зарубежных поездках, международных мероприятиях и др.)

Условия для самообразования школьников создаются при реализации ряда направлений поликультурного образования:

-уроки английского языка, на которых знакомство учащихся с фактами культуры стран изучаемого языка, например традициями, обычаями, праздниками начинается уже с начальной школы.

Например, в 3 классе проводился урок по теме «Национальные английские, американские, русские, татарские блюда», к которому ученики самостоятельно подготовили мини-проекты, а ко дню святого Валентина, учащиеся 5х классов самостоятельно изучили информацию о его праздновании в разных странах мира.

-элективные курсы,

Например, при изучении элективного курса СТРАНОВЕДЕНИЕ 9 класс представил туристические путеводители по англоязычным странам мира. Проекты выполнялись в библиотеке нашей школы, что дало возможность пользоваться всей необходимой литературой, интернетом, собственными материалами.

-интегрированные уроки,

-театральные представления,

-создание интерактивных пособий,

-проектная деятельность является очень эффективным и популярным методом позволяет учащимся работать над поставленной задачей в одной команде и успешно использовать всевозможные источники самообразования.

Например, в рамках темы СПОРТ ученики 7 исследовали особенности разных видов спорта, которые произошли в разных странах мира.

-учебно-исследовательская деятельность,

-факультативные занятия,

-внеклассная и внешкольная работа, в рамках которой дети также с удовольствием принимают участие в англоязычных театральных постановках, знакомясь с фолькл

-ором и творчеством зарубежных писателей. Старшеклассники принимают участие в лингвистических форумах, например, проводимых КФУ.

-изучение краеведческого материала,

Например, ученик 9 класса самостоятельно подготовил англоязычную экскурсию по Казани. Остальным учащимся было предложено рассказать о родном городе в ролевой игре «Пробую себя волонтером».

-виртуальные экскурсии по странам и городам,

-интернет – проекты,

-творческие работы,

Например, при изучении темы Национальные валюты Великобритании и США пятиклассники самостоятельно изучили и представили национальные валюты других государств.

-дистанционные и очные конкурсы и олимпиады.

Формами практического применения результатов работы над темой самообразования являются внедрение инновационных образовательных технологий в процесс преподавания английского языка, оптимизация процесса учебно-методической деятельности по предмету, повышение качества преподавания и уровня обученности по иностранному языку.

Список литературы

1.Ариян М.А. Пути совершенствования профессиональной компетенции учителя иностранного языка / А.М. Ариян // ИЯШ. 2003. № 1.С. 86

2.Богатырева, М.А. Социокультурный компонент содержания профессоинально-ориентированного учебника: Автореферат. дис. … канд. наук. М.А. Богатырева. М., 1998.

З.Гальскова Н. Д. Межкультурное обучение: проблема целей и содержания обучения иностранным языкам / Н.Д. Гальскова// ИЯШ.2004. № 1. С. 3-8.

Баймуханова Г.С
№69 ЖББОМ
Ақтөбе қ., Қазақстан

БІЛІМ САПАСЫ – ЭКОНОМИКА САПАСЫ КӨРСЕТКІШТЕРІНІҢ ИНДИКАТОРЫ РЕТІНДЕ

«Біз әуелі елді түзетуді бала оқыту ісін түзетуден бастауымыз керек»
Ахмет Байтұрсынов

XX ғасырдың екінші жартысы мен XXI ғасырдың басындағы әлеуметтік-экономикалық даму адам факторының рөлінің артуымен сипатталады. Қазіргі әлем экономикасында адами фактор мен адам капиталы бәсекелестік артықшылықтарға қол жеткізуде және мемлекеттік экономикалық өсуінің сапалы параметрлерін қамтамасыз етуде шешуші рөл атқарады.

Президент Қасым-Жомарт Кемелұлы Тоқаев тамыз конференциясында, халыққа Жолдауында адами капиталды дамыту, жаңа үлгідегі білім саласына инвистиция тарту мәселесіне маңыз беріп, негізгі бағыт екеніне назар аудартты: *«...Қазіргі әлемде адамның білімі мен дамуына инвестициялар тұрақты және ұзақ мерзімді экономикалық өсуді қамтамасыз етеді. Адами капиталға мемлекеттік инвистициялар іс жүзінде ең перспективалы болып табылады...»*.

Әрбір мемлекеттің негізгі әлеуетінің көрсеткіші индексін есептеу барысында, негізгі үш компоненттік көрсеткіштер қатарында – білім ерекше орын алады (Адами капитал индексі). Білім саласы бойынша біздің еліміз алты халықаралық зерттеуге қатысудамыз. Халықаралық зерттеулердің негізгі міндеті – білім беру саласындағы себеп-салдарлық байланыстар туралы ақпарат алу. Бұл ақпарат өз кезегінде білім жүйесін жетілдіру үшін падалы.

Біздің еліміз 2007 жылдан бастап жалпы білім беру сапасын халықаралық салыстырмалы зерттеулерге қатыса бастады. PIRLS, TIMSS және PISA халықаралық зерттеулерін IEA (International Association for the Evaluation of Educational Achievement) оқу жетістіктерін бағалау жөнінде Халықаралық Қауымдастық және экономикалық ынтымақтастық және даму Ұйымы – ЭЫДҰ (ОЭСР – OECD) жүргізеді. Бұл зерттеулер әлем елдеріндегі жалпы білім берудің бастауыш, негізгі және орта мектептерінде оқу, математика және жаратылыстану пәндерін оқытудың ерекшеліктерін анықтауға, сондай-ақ жекелеген елдердегі, оның ішінде Қазақстандағы жалпы білім берудің сапасын халықаралық қоғамдастық әзірлеген білім берудегі басымдықтар тұрғысынан бағалауға мүмкіндік береді.

Оқушылардың білімі мен іскерлігін бағалаудың халықаралық бағдарламасы – PISA (Program for International Student Assesment) экономикалық ынтымақтастық және даму Ұйымы (ЭЫДҰ) іске асырады. PISA зерттеуінің негізгі нысанасы – «жалпы міндетті білім алатын 15-жастағы оқушылардың қоғамда толыққанды жұмыс атқару үшін қажетті білімі мен дағдылары бар ма?». Математикалық және жаратылыстану-ғылыми білім беру сапасын бағалау бойынша халықаралық зерттеуді – TIMSS (Third International Mathematics and Science Study) оқу жетістіктерін бағалау жөніндегі Халықаралық Қауымдастық жүргізеді. Зерттеудің негізгі мақсаты – бастауыш және негізгі мектептегі математикалық және жаратылыстану-ғылыми білім беру сапасын салыстырмалы талдау.

«Мәтінді оқу және түсіну сапасын зерттеу» халықаралық жобасы – PIRLS (Progress in International Reading Literacy Study) білім беру сапасын мониторингтік зерттеу болып табылады. Оның мақсаты – оқу деңгейі мен сапасын салыстыру.

TIMSS-2019, PISA-2018, PIRLS-2016 зерттеу нәтиежелерін талдау төмендегіні көрсетті.

TIMSS-2019 халықаралық зерттеуіне 64 ел, бұдан бөлек, бечмаркетингке қатысатын 8 аймақ болатын. Қатысушылардың жалпы санынан 32-ел TIMSS-ке, ал қалған жартысы оның ішінде біздің елде бар, қағаз

нұсқасына қатысқан болатын. 14 облыстан және Республикалық маңызы бар үш қаладан (Астана, Алматы, Шымкент) 176 мектептен 9244 оқушы зерттеуден өткен болатын.
TIMSS-2019 зерттеуінің нәтижелеріне сәйкес Қазақстандық оқушылар жаратылыстану сауаттылығымен салыстырғанда математикалық сауаттылық бойынша жоғары нәтиежелер көрсетті. Орташа балл: «Математика» 4-сынып оқушылары арасында – 501 балл (27орын 50 ел ішінде), 8-сынып оқушылары арасында – 487 балл (17 орын 42 ел ішінде). Жаратылыстану бөлімі бойынша (4-сынып) – 495 балл (32 орын 50 ел ішінде), 8-сыныптар – 478 балл (24 орын 39 ел ішінде). Айтарлықтай, мазмұндық салалар шеңберінде оқушылар «Химия», «Физика», «Алгебра», «Сандар» бойынша жоғары нәтижелер көрсетті.
PISA бойынша Қазақстан Республикасы оқушылардың функционалдық сауаттылығына арналған зерттеуге төрт рет қатысты. 2009 жылдан бастап мемлекетіміз өсім көрсеткен болатын, ал 2018 жылы төмендеуіміз байқалды.
Алғашқы қатысу тәжірибесі 2009 жыл болды, еліміз үшін үлкен сынақ болғанын байқаған едік. Сол кезде жалпы рейтигте 69 елдің ішінде Қазақстан 59-орынға ие болды. Зерттеуге 200 білім беру ұйымдарынан 5590 білім алушы қатысты.
2012 жылы нәтижелер сәл жақсырақ болды. Тестілеуге 200 мектеп пен 18 колледжден 5808 оқушы (оның 3522 оқушы қазақ тілінде оқитындар, орыс тілінде оқитын 2286 оқушы) қатысты. Жалпы тәтиже – 65 қатысушы елдің рейтингісінде 45-орынға ие болдық.
Қазақстандық 15-жасар оқушылар оқу сауаттылығы бойынша PISA-2018 зерттеуінде 387 балл (77-ден 69-орынға ие болдық), математикалық сауаттылық бойынша 423 балл (78-ден 54-орын), жаратылыстану сауаттылығы бойынша 397 балл (78-ден 69-орын) жинады. Қиындық жағынан 6-деңгейлік тапсырмалардан, Қазақстандық жасөспірімдердің көпшілігі 1-ші және 2-ші деңгейдегі тапсырмаларды орындады. Осылайша, біздің ел осы рейтингте функционалдық сауаттылық төмен елдер тобында орналасқан. Сонымен бірге, PISA 2009, 2012 нәтижелерімен салыстырғанда ұпайлардың төмендеуі байқалады.
PIRLS-2016 зерттеулерін талдай отырып, келесі қорытынды жасауға болады. PIRLS-2016 зерттеуінде 50 ел қатысқан болатын. Зерттеуге қатысушы 50-елдің ішінен Қазақстан 27-ші орынға ие болды. Қазақстандық 4-сынып оқушыларының орташа балы 536 құрады, бұл халықаралық орташа көрсеткіштен 26-балға жоғары.
Білім беру саласындағы халықаралық салыстырмалы зерттеулерінің нәтижелері бойынша Финляндия ең табысты елдердің бірі болып табылады. Бұл ел іс жүзінде жоғары сапалы білім берудің синониміне айналды. Көптеген елшілер, соның ішінде біздің елде бар, білім беру орындарында қолданып жүрген саясат пен тәжірибе алмасу мақсатында, әрі танысу үшін өз сарапшыларын Финляндия мемлекетіне сапарға жіберуде. TIMSS-2019, PISA-2018, PIRLS-2016 зерттеу нәтижелерін талдау барысында, оқушылары тұрақты түрде жоғары нәтиже көрсеткен жүлдегер елдер, Финляндиядан бөлек: Гонконг (Қытай), Сингапур, Оңтүстік Корея, Канада, Шанхай (Қытай) екені анықталды.
Көріп отырғанымыздай жетекші елдерден Финляндиядан басқа, Азия мемлекеттерін атап өткіміз келіп отыр. Осы елдердің мектеп білімінің жоғары нәтижелерін қамтамасыз етудің жұмыс тәжірибесі мен шарттарын талдау, олардың табыстылығы мен тиімдігін қамтамасыз ететін негізгі факторларды анықтауға мүмкіндік береді. Атап айтатын болсақ:
- мемлекеттік саясат, оның ішінде Азия өңірі елдерінің білім беру саясаты ұлттық басымдықтарды, өзінің дәстүрлі мәдениетін сақтауға бағытталған;
- мектептегі білім беру жүйесі тиімділігінің басты міндеті шығармашылық, ерекше ойлау, сауатты және рухани бай тұлғаны тәрбиелеу және оқыту болып табылады;
- мектептегі білім беру жүйесінің табыстылығы мұғалімдердің кәсіби қызметінің сапасына қол жеткізуде қалыптасқан тәсілдермен қамтамасыз етіледі:
1) мұғалім кәсібінің жоғары әлеуметтік және құқықтық мәртебесі;
2) педагогикалық мамандықтарға талапкерлерді іріктеу;
3) жоғары оқу орындарында студентерді даярлау сапасы;
4) мұғалімдердің біліктілігін арттырудың тиімді саясаты;
5) мұғалімдік қызметке кандидаттарды іріктеу жүйесі;
- мемлекеттің білім беру саласындағы кадрлық саясаты;
- жоғары материалдық-техникалық қамтамасыз ету.
Алайда, барлық елдер білім берудің жоғары сапасы экономикалық жағынан табысты болып табылатынын атап өткім келеді. Осы бақылаудан қарапайым қорытынды жасауға болады: жақсы білім алу үшін ел бай болуы керек. Бірақ, егер сапалы білім елдің әл-ауқатының функциясы болса, онда жақсы білім үлкен шығындардың функциясы емес. Мысалы Греция мен Оңтүстік Кореяда мемлекет бір оқушыға шамамен

бірдей қаражат бөледі. Бірақ, Оңтүстік Корея барлық рейтнгтерде жоғары көрсеткіште болса, Греция тізімнің соңында.

Сонымен қатар, білім беру шыңында тұрған елдердің тәжірибесін зерделей отырып, білім берудегі жоғары жетістіктер мемлекеттік қаржыландыру көлемімен емес, білім беру стратегиясының болуымен және стратегиялық мақсаттарға қол жеткізу үшін жұмыс атқаратын әр елдің білім моделдерін құрумен анықталатынын көрсетеді.

Американдық зерттеуші, әрі білім қайраткері Ф.Г.Кумбс: «*Дағдарыспен күресу үшін әрбір білім беру жүйесіне ақшаға сатып алуға болмайтын көп нәрсе қажет болады – идеялар, батылдық, сыни ойлау, өзін-өзі бағалау қабілеті, ізденіс пен өзгеруге ұмтылыс*», деп атап көрсетеді. Отандық білім беру жүйесінің бәсекеге қабілеттілігін қамтамасыз ету үшін ел Үкімет деңгейінде өзінің ұлттық мәдениетін, құндылықтар мен дәстүрін ұмытпай, білім саласындағы көшбасшы елдердің озық әлемдік тәжірибесін енгізу үшін барлық шараларды қабылдау қажет.

Қорытындылай келе, ата-бабамыз «...көш жүре түзеледі» демекші, соңғы жылдары білім сапасын көтеруге, педагог мәртебесін жоғарлатуға, педагогикалық мамандықтарға қабылдауға қатысты талаптар күшейтіліп, үлкен жұмыстар атқарылуда. Дегенмен, шешілмеген мәселелер, сұрақтар әлі де бар. Мемлекетіміздің ең басты құндылықтары – бұл болашақ өскелең ұрпақ. Адам капиталына инвистицияланған қаражат – болашақ елдің экономикасының көрсеткіші екенін ұмытпауға тырысайық

Пайдаланылған әдебиет:

1. https://pirls2021.org/wp-content/uploads/2022/10/Kazakhstan.pdf
2. https://timssandpirls.bc.edu
3. https://blogs.worldbank.org

Есетова М.О.
КГУ «Общеобразовательная средняя школа № 69» г.Актобе

ИСПОЛЬЗОВАНИЕ ЦИФРОВЫХ ТЕХНОЛОГИЙ НА УРОКАХ РУССКОГО ЯЗЫКА И ЛИТЕРАТУРЫ

Аннотация

В статье раскрываются возможности использования цифровых ресурсов на уроках русского языка и литературы, а также показан опыт применения цифровых образовательных платформ в процессе обучения на разных стадиях урока.

Развиваются технологии – изменяются и требования, предъявляемые к содержанию учебного процесса. В настоящее время мы, учителя, должны не столько давать знания, сколько учить обучающихся учиться, самостоятельно находить источники пополнения знаний. В связи с этим возникла необходимость в новой модели обучения, построенной на основе современных информационных технологий, которые не только облегчают доступ к информации, но и позволяют по-новому построить образовательную систему.

Диапазон возможностей цифровых технологий гораздо шире и зависит от фантазии, творчества и технической подготовленности учителя. Давайте разберёмся, зачем использовать цифровые технологии при изучении гуманитарных предметов.

Мы, учителя, всегда хотим сделать уроки более интересными, запоминающимися для ребят. И перед нами встаёт вопрос: что нужно сделать для того, чтобы ребятам было интересно на уроке. А необходимость использования цифровых технологий в образовательном процессе продиктована самой жизнью: дети живут в технологическом пространстве и в школе, и дома. И педагогические технологии не остались в стороне от всеобщего процесса компьютеризации. Современный урок не может быть эффективен и интересен без использования ИКТ, потому что цифровые технологии дают возможность повысить интерес к предмету, делая процесс обучения более увлекательным, запоминающимся.

Исходя из этого, использование информационных и коммуникационных технологий в учебном процессе является актуальной проблемой современного школьного образования. Сегодня необходимо, чтобы каждый учитель по любой школьной дисциплине мог подготовить и провести урок с использованием ИКТ. Для этого необходимо изменить роль ученика: из пассивного слушателя сделать его активным участником процесса обучения.

Использование современных информационных технологий на уроках делает обучение ярким, запоминающимся, интересным для учащегося любого возраста, формирует эмоционально положительное отношение к предмету.

Мы используем электронные ресурсы учебного назначения: презентации к урокам, логические игры, тестовые задания, ресурсы Интернета. Цифровые технологии используются нами на всех этапах урока: при объяснении нового материала, закреплении, повторении, обобщении, контроле.

Для сопровождения уроков русского языка и литературы сегодня разработано множество цифровых продуктов, которые учителя активно используют на уроках и во внеклассной деятельности. Перечислю их:

learningapps.org - С его помощью можно самостоятельно составлять приложения с целью проверки и закрепления уже полученных знаний.

Kahoot!Learning games - игровая обучающая платформа, используемая в классе, может использоваться для проверки знаний учащихся, или в качестве перерыва в классных занятиях.

Mentimeter — простой и доступный в освоении инструмент голосования, обеспечивающий мгновенную обратную связь от аудитории.

Wordwall - сайт помогает создавать свои интерактивные задания. Это незаменимый помощник для любого учителя.

Применение ИКТ существенно расширяет возможности современного урока.

Использование современных образовательных технологий на уроках русского языка и литературы даёт высокие результаты:

- развивает творческие, исследовательские способности учащихся, повышает их активность;
- способствует интенсификации учебно-воспитательного процесса, более осмысленному изучению материала, приобретению навыков самоорганизации, превращению систематических знаний в системные;
- помогает развитию познавательной деятельности учащихся и интереса к предмету;
- развивает у учащихся логическое мышление, значительно повышает уровень рефлексивных действий с изучаемым материалом.

Мне бы хотелось остановиться на тех ресурсах, которые чаще всего используются на уроке.

Презентация. Использовать их можно и при объяснении нового материала, и при закреплении знаний, и при выполнении творческих заданий и физминуток. Для создания презентаций к уроку не нужны какие-то особые программы, хватит и стандартных средств типа PowerPoint. Существуют интернет-сервисы, которые значительно упрощают процесс создания презентаций и экономят время учителя.

Создание ребусов онлайн. Для создания ребусов использую сервис «Генератор ребусов» и применяю его в урочной и внеурочной деятельности для работы с текстом. Например, перед изучением произведения название зашифровываю в этом сервисе, можно создать викторину из ребусов, зашифровать имя главного героя, автора произведения. Использую на разных этапах урока, но чаще всего для актуализации знаний.

Изучение тематических групп слов.Для создания тематических групп слов использую сервис http://sociation.org. Применяю при изучении лексикологии, анализа текстов, а также можно найти материал для серьёзных исследовательских проектов.

Облака слов на уроках русского языка и литературы, которых применяю для актуализации знаний. Ученикам нравятся такие задания, они с удовольствием их составляют сами. Задания развивают творческие способности, интерес к предмету. Интерактивные задания в веб-сервисах позволяют дифференцировать работу с обучающимися, дают возможность работать дистанционно

Игры со словами. Для активизации словарного запаса можно использовать различные браузерные игры со словами, например, сайт http://www.iqfun.ru

Таким образом, информационные технологии, в совокупности с правильно подобранными технологиями создают необходимый уровень качества, вариативности, дифференциации и индивидуализации обучения и воспитания, формируют компетентность учащихся.

Цифровая школа - это наше будущее.

Список литературы:

1.Всероссийское СМИ "Время Знаний".

2. *Н.Н. Покровкова* . Статья "Использование цифровых образовательных технологий на уроках русского языка и литературы"

3.Яшина Е.Е. «Цифровые технологии на уроках русского языка в начальной школе». Журнал« Вестник науки», 2022

4. Ж.Б. Ахметова, В.И. Жумагулова, & Г.А. Орынханова. (2022). Использование цифровых технологий для формирования профессиональных компетенций у будущих учителей русского языка и литературы.*Научный журнал «Вестник НАН РК»*, (4), 36–55. https://doi.org/10.32014/2518-1467_2022_398_4_36-55

Аткиева А.Т.
Учитель истории и права
КГУ «Средняя школа -лицей № 27 г. Актобе»
Республика Казахстан. Г.Актобе

СОВРЕМЕННЫЙ УРОК

Урок — форма организации обучения с целью овладения учащимися изучаемым материалом (знаниями, умениями, навыками, мировоззренческими и нравственно-эстетическими идеями). Такая форма применяется при классно-урочной системе обучения и проводится для класса, то есть относительно постоянного учебного коллектива.

В такой форме проходят занятия в большинстве образовательных учреждений, реализующих образовательные программы общего образования (школах, лицеях, гимназиях, колледжах и т. п.) в условиях классно-урочной системы обучения. Таково официальное классическое определение урока. Каким же должен быть современный урок? Образовательный процесс является основным процессом в системе образования, основополагающим его результатом выступает образованность ученика. Ведущую роль в этом процессе занимает школьный урок – это часть жизни ребенка, жизнь, полная проблем и радости открытий.

Я считаю, что современный урок – это, прежде всего урок, на котором учитель умело, использует все возможности для развития личности ребенка, её активного умственного роста, глубокого и осмысленного усвоения знаний, для формирования её нравственных основ. Я осознаю, что современный урок – это такой урок, на котором ученик из пассивного слушателя превращается в активного участника процесса, урок должен быть информационно насыщен, включать разные формы работы, но в то же время соответствовать уровню восприятия каждого ученика. Я думаю, что каждый урок должен содержать что-то, что вызовет удивление, изумление, восторг учеников, то, что они будут помнить, когда все забудут. Это может быть интересный факт, неожиданное открытие, красивый опыт.

При разработке плана любого урока постоянно продумываешь о том, какие методы использовать, или какие формы работы применить, чтобы развить у учащихся мыслительные способности.

Новые подходы способствуют тому, чтобы ученики научились тому, как учиться, и, в результате, могли стать независимыми, самомотивированными, увлеченными, ответственными учениками с развитым критическим мышлением, умеющими свободно выражать свои мысли и проявлять высокую компетентность в цифровых технологиях. При планировании урока я опиралась на определенные мною основные ключевые идеи применения стратегии критического мышления и новых подходов. При разработке урока, учитывая возрастные особенности детей, я сформировала следующие цели: Формировать у учащихся разностороннее представление о государственной символике Республики Казахстан. Показать её государственное и общественное значение. Развивать у учащихся навыки самостоятельной работы с дополнительным материалом, формировать навыки коллективного обсуждения, развивать творческое, нестандартное мышление. Способствовать принятию личностью ученика государственной символики, как общественной ценности, воспитывать казахстанский патриотизм, уважительное и бережное отношение к государственным символам Казахстана, к историческому прошлому и настоящему, к традициям народов нашей страны. Учитывая выше сказанное, при постановке вопроса на уроках я выдерживаю определенную паузу, что способствует тому, что слабый ученик начинает выдвигать свои идеи и вступать в диалог.

Во время работы применяю все типы беседы по Мерсеру. Согласно его исследованию, беседа является неотъемлемой частью диалогического обучения учеников. Он различает три типа беседы, в которые вовлечены субъекты:

1. Беседа – дебаты
2. Кумулятивная беседа
3. Исследовательская беседа

Я считаю,что данная стратегия прекрасно развивает критическое мышление,способствует активному диалогу. Выготский считает, что диалог является главным инструментом обучения. Ученики

легче обучаются, когда имеется возможность диалога с другими, более знающими, в роли которых могут выступать одноклассники или учителя. Поэтому, я на своих уроках при использовании метода «диалогическое обучение» пыталась, чтобы в каждой группе был ученик, который своим умением рассуждать поддерживал диалог в группе.

Совместная беседа учеников в классе приносит большую пользу, так как:

- позволяет ученикам выражать свое понимание темы;
- помогает им осознавать, что у людей могут быть разные идеи;
- содействует аргументированию учениками своих идей;
- помогает учителям понять, на какой стадии находятся их ученики в процессе своего обучения.

Так же критическое мышление и диалоговый подход на уроке применяю в тот момент, когда мне у ребят нужно было определить и сформировать уже имеющуюся базу знаемого материала по теме урока, что осуществлял при помощи вопросов на различный уровень мышления.

На этапе рефлексии я использую разные методы. Для формативного оценивания ребята заполняют карточки обратной связи,где есть и самооценивание и оценка лидера группы.

На этапе рефлексии я вижу, что я достигла поставленных целей урока. Подведя итог урока, я задаю домашнее задание.

Таким образом,внедрение новых подходов в обучении положительно влияют на учебную и эмоциональную сферу детей. Активное участие учащихся в процессе урока позволяет мне раскрыть своих детей по-новому.

Исагалиев Ж.Ж.
География пәні мұғалімі
«Қаныш Сәтбаев атындағы орта мектеп-лицей» КММ
Ақтөбе қаласы

ОҚЫТУ МЕН ОҚУДАҒЫ АҚПАРАТТЫҚ-КОММУНИКАЦИЯЛЫҚ ТЕХНОЛОГИЯНЫҢ ӨЗЕКТІЛІГІ

Тәуелсіз еліміздің болашағы жалынды жастарымызды тәрбиелеп, жан-жақты білім беру білімді де білікті ұстаздардың құзырында тұр. «XXI ғасырда нені оқытамыз?» және де екінші, «Мұғалімдер оқушыларды XXI ғасырға қалай дайындайды?» сұрағының өзінде заман талабы өзгерісті қажет ететіндігі көрініп тұр. Сондықтан XXI ғасырды жаңашыл ұрпағының білімін жетілдіріп, дамытуда жаңашыл ұстаз болудың маңызы зор. «Ұстаздың биігі: Ойлана қарасаң – биіктей береді, Үңіле қарасаң – тереңдей түседі, Қол созсаң – қарсы алдыңда, Айналсаң –артыңда тұрады» –деген Сократтың даналығының мағынасына тереңірек үңіліп, үлкен мән жатқанын ұғынуға болады. Адам ағзасындағы жүрекке күш қандай керек болса, мектептің оқу үрдісіне, ойы мен қиялы ұшқыр жас жеткіншектерге ғылым мен техника дамыған уақытта сапалы білім, саналы тәрбие беру үшін мұғалімдердің іс-тәжірибесіне жаңалы енгізуі де сондай қажет.

«Білім беру жүйесінің басты міндеті – ұлттық және адамзаттық құндылықтар, ғылым және практика жетістіктері негізінде жеке адамды қалыптастыруға, дамытуға жеке кәсіптік шыңдауға бағытталған сапалы білім алу үшін қажетті жағдайлар жасау, жеке адамның шығармашылық, рухани және күш-қуат мүмкіндіктерін дамыту, даралықты дамыту үшін жағдай жасау арқылы ой-өрісін байыту, оқытудың жаңа технологияларын, қашықтықтан оқыту, ақпаратты-коммуникациялық технологияларды енгізу және тиімді пайдалану, білім беруді ақпараттандыру» - деп Қазақстан Республикасы «Білім туралы» Заңында нақтылап көрсеткен болатын.

АКТ-ның негізгі мақсаты – оқушыны қазіргі қоғам сұранысына сай, өзінің өмірлік іс-әрекетінде дербес компьютердің құралдарын қажетті деңгейде пайдаланатын жан-жақты дара тұлға ретінде тәрбиелеу, яғни оқушыны ақпараттық қоғамға бейімдеу. Заманауи АКТ құралдарымен жұмыс істеу оқушыларды ұқыптылыққа, нақтылыққа, берілген тапсырмалардың нәтижелі орындалуына, басты мәселеге назар аудара білуге баулиды, сондай-ақ, АКТ құралдарымен жұмыс істеу барысында оқушылардың өзінің жеке іс-әрекетін дұрыс жоспарлауға, дұрыс шешім қабылдай алуға тәрбиелейді.

Білім беруді цифрландыру не үшін қажет? Елімізде білім беру саясаты мен тәжірибеге ықпал ететін келесі маңызды салаларда айтарлықтай өзгерістер орын алды:

-қарым-қатынас көлемі және жылдамдығы
-әлемдік кеңістік

-азаматтар мүмкіндігі
-оқыту мен үйретудің озық тәсілдер қағидасы

Осы тұрғыда география сабағында жиі қолданылатын «Google Earth», «Seterra», «Wordwall» т.б. цифрлы бағдарламаларды ерекше атап өтуге болады.

WordWall - білім беру процесінің басты міндеттерінің бірі - оқушылардың ынтасын арттыруға көмектесетін әмбебап оқу ресурсы. Wordwall - оқу ресурстарың құрудың қарапайым тәсілі, бірнеше нұсқаулықтар бойынша жасалады. Word wall интерактивті және баспа материалдарын жасау үшін пайдаланылуы мүмкін. Шаблондардың көпшілігі интерактивті және баспа түрінде қол жетімді.

Google Earth бағдарламасының мүмкіншіліктері география сабағында өте зор. Үйіңізде немесе сабақ барысында бүкіл әлем бойынша саяхаттауға таптырмас құрал. Топтық немесе жұптық жағдайда жұмыс істеп, оңай қолданылады. Жоғары ажыратымдылықтағы спутниктік түсірілімдерді көру. Жүздеген қалалардағы үш өлшемді жер бедері мен ғимараттарын зерттеу. Сонымен қатар төмендегі жағдайларды кеңінен қолдануға болады.

- Географиялық нысандардың ара қашықтығын есептеу барысында;
- Географиялық нысандардың координатоларын анықтауда;
- Географиялық нысандарды іздеуде;
- Географиялық нысандарға вертуальды саяхат жасауда;

Seterra картамен жұмыс барысында географиялық нысандарды іздеуде, географиялық орнын жаттауда, оқушылардың пәнге деген қызығушылығын арттыруда таптырмас құрал. 400-ден астам тегін карта-викторина ойындары жинақталған. Сетерра елдермен, астаналық қалалармен, тулармен, өзендермен, көлдермен танысуға көмектесетін көңілді викториналарды, сондай-ақ айтулы геологиялық ерекшеліктерді қамтиды. Географияны оңай жолмен үйренуге таптырмас құрал.

Project Foxar Мүмкіндігінше көп оқушыларға мектеп бағдарламасының абстрактілі аспектілерін жақсы түсінуге мүмкіндік береді. Күрделі ұғымдарды түсінуде таптырмас құрал. Мектеп бағдарламасының абстрактілі ұғымдары математика мен жаратылыстану ғылымдарында қазірдің өзінде бастауыш мектепте пайда болады.

Қорытындылай келе айта кететін болсақ, білім беруді цифрландырудың бізге берері көп. Инновациялық оқыту нәтижелері-оқушының өз бетінше әрекет етуі арқылы білімді меңгеруіне ықпал ету құралы. Оқушының ой-өрісін кеңейтіп, дүниетанымдық көзқарастары мен танымдық белсенділіктерін арттыруда, зерттеушілігі арқылы шығармашылық икемділігін дамытуда, біліктілікке ұмтылуда, яғни, тұлғаны жан-жақты дамытуды жүзеге асыруда оқу үрдісіне иновациялық технологияларды енгізу шешуші роль атқарады, оң нәтиже береді. Көп сөздікті қойып, нақты ғылыми бағытқа, жаңа мазмұнға көшетін кез келді.

Пайдаланған әдебиеттер

1. Қазақстан Республикасының 2011 жылы 24 қазандағы № 487-IV Заңы. "Білім туралы",15-бет.
2. Жаңашыл әдіс-тәсілдер арқылы оқушылардың танымдық қабілеттерін арттыру. Әдістемелік оқулық, 5-бет.
3. Компьютерді қолданудың педагогикалық мәселелері Қ. Шәдиев, Қазақстан мектебі, №5, 2006-7 б.
4. Қазіргі білім беру технологиялары. 2014ж. К.Өстеміров, А.Айтбаева.
5. Тренингтік ойындар мен жаттығулар. Әдістемелік құрал /Жақсылықова К.З. «Білім KZ» Алматы 2014.
6. Интербелсенді әдістемені мектепте қолдану. Оқу құралы Әлімов А.Қ. Алматы 2015
7. Шектеу шаралары жағдайында оқыту кезіндегі қалыптастырушы бағалау бойынша жадынама
8. Мұғалімге арналған нұсқаулық. Екінші деңгей. – Астана: «Назарбаев Зияткерлік мектептері» ДББҰ Педагогикалық шеберлік орталығы

Сүйінбаева Ж.Қ.,Жолаушыбаева Л.А
МКҚК №32 «Қуаныш» балабақшасы
Ақтөбе қаласы

РУХАНИ-АДАМГЕРШІЛІК ТӘРБИЕДЕ ЕРТЕГІНІҢ МАҢЫЗДЫЛЫҒЫ

АҢДАТПА

Мектеп жасына дейінгі балалардың рухани-адамгершілік тәрбиесі баланың жалпы дамуының маңызды бөлігі болып табылады. Ертегілердің арқасында бала жанашырлық және қуаныш қабілетін

дамытады. Ертегілерде ертегімен жұмыс істеудің әртүрлі формалары мен әдістері арқылы мектеп жасына дейінгі баланың қиялын, эстетикалық талғамын және эмоционалды саласын дамыту мүмкіндігі үшін қажетті негіздеме бар.
Түйінді сөздер: Мектепке дейінгі жас, адамгершілік тәрбие, рухани тәрбие, ертегі, адамгершілік қасиеттер, құндылықтар, дәстүрлер.

АННОТАЦИЯ

Духовно-нравственное воспитание дошкольников является важной частью общего развития ребенка. Духовно-нравственное воспитание отвечает за знания ребят. Благодаря сказкам у ребенка вырабатывается способность сопереживать, сострадать и радоваться. В сказках есть необходимое обоснование для возможности развития воображения, эстетического вкуса и эмоциональной сферы дошкольника через различные формы и приёмы работы со сказкой.
Ключевые слова: Дошкольный возраст, нравственное воспитание, духовное воспитание, сказка, нравственные качества, ценности, традиции.

ANNOTATION

Spiritual and moral education of preschoolers is an important part of the overall development of the child. Spiritual and moral education is responsible for the knowledge of children, not only preschoolers, their native land, Homeland, traditions and customs of the people, etc. That is why the topic of the development of spiritual and moral education of preschoolers is very relevant today.

Thanks to fairy tales, the child develops the ability to empathize, have compassion and rejoice. Fairy tales have the necessary justification for the possibility of developing the imagination, aesthetic taste and emotional sphere of a preschooler through various forms and techniques of working with a fairy tale.
Keywords: Preschool age, moral education, spiritual education, fairy tale, moral qualities, values, traditions.

Мектепке дейінгі жас – балалардың максималды әлеуметтену кезеңі, олардың мәдениетке, қоғамға, әлемге ену кезеңі, бұл моральдық сезімдердің, руханилықтың оянуы мен дамуы, сондықтан бұл моральдық қасиеттер мен қатынастардың, мораль мен мінез-құлық нормаларының белсенді қалыптасуы болатын уақыт. Рухани-адамгершілік тәрбие баланың жеке басын одан әрі қалыптастыруда шешуші рөл атқаратыны белгілі, өйткені ол жеке тұлғаны дамытудың негізгі компоненттеріне, атап айтқанда: ақыл-ой, еңбек, физикалық және эстетикалық дамуға тікелей әсер етеді.

Мектеп жасына дейінгі балалардың рухани-адамгершілік тәрбиесі баланың жалпы дамуының маңызды бөлігі болып табылады. Бұл елдің отандық мәдениетін де, жалпы мәдениетін де жандандырудың алғышарты. Мектеп жасына дейінгі кезең – бұл баланың өміріндегі ең маңызды кезең, онда жеке мүмкіндіктердің алғашқы сезімдері, қоршаған әлем, жақсылық пен жамандық туралы іргелі идеялар, жақсы және жаман деген не, отбасы мен отбасылық құндылықтар, адами құндылықтар мен негіздер туралы алғашқы идеялар пайда болады.

Рухани тәрбие, яғни баланың жанына қамқорлық жасау баланың жеке басын құрметтемей мүмкін емес. Баланы күштеп қуантуға немесе қайғыруға болмайды, оны күштеп тыныштандыруға болмайды. Кішкентай кезінен бастап балаларға директивті емес, интрузивті емес рухани көмек көрсету қажет.

Мектеп жасына дейінгі балалардың рухани-адамгершілік тәрбиесін қалыптастыру және дамыту құралдарының бірі-ересек адамның және (немесе) тәрбиешінің, баланың ертегімен бірлескен жұмысы. Шынында да, мектеп жасына дейінгі балаларға қарапайым ертегілер беретін сабақтар баланың кейінгі өмірінде өшпес із қалдырады және үлкен әсер етеді.

Балаға арналған ертегілер өмір туралы, өмірдің күрделі мәселелері туралы айтудан қорықпай, олармен диалог жүргізетін мейірімді, дана, психологиялық және педагогикалық тұрғыдан дұрыс мұғалімнің дәстүрі ретінде көрінеді, сонымен бірге батылдық, мейірімділік, сезімталдық, жанашырлық пен қуаныш сияқты маңызды адами қасиеттерді атап өтеді.

Дәстүр бойынша мектеп жасына дейінгі балалармен ертегі арқылы танымдық қызығушылықты дамыту бойынша педагогикалық қызмет келесі формаларды қамтиды:

1. Арнайы ұйымдастырылған сабақтар;
2. Ертегілер негізінде бейнелеу қызметі;
3. Викториналар;
4. Театрға қуыршақ жасау;
5. Драматургия (театрландырылған ойындар, драмалық ойындар).

Ертегілердегі балалар шығармашылығының құндылығы, егер мұғалім дұрыс жеткізе білсе, мұндай жұмыс мектеп жасына дейінгі баланың жеке басының пайдалы дамуына ықпал етуі мүмкін. Ертегі сюжеттерімен, бейнелерімен және тілімен жұмыс жасай отырып, мұғалім көптеген мәселелерді шеше алады

Кейіпкерлердің жынысы мен жасына қарамастан, ертегілер әр түрлі жастағы мектеп жасына дейінгі балалар үшін үлкен психологиялық және педагогикалық мәнге ие. Балалар әдеттен тыс ертегі ортасына оңай ауысады, бір сәтте ертегінің кейіпкеріне айналады, олар интуитивті деңгейде мұның бәрі шындыққа жанаспайды деп санайды, бірақ бұл нақты өмірде де болуы мүмкін деген ойды жіберіп алмайды. Ертегілердің арқасында бала жанашырлық және қуаныш қабілетін дамытады.

Ертегілердің балада адамгершілікке тәрбиелеудегі мақсаты-біреудің тағдырын өз тағдыры ретінде сезіну қабілеті. Ертегілердің арқасында мектеп жасына дейінгі балалардың рухани-адамгершілік дамуының тәрбиелік мүмкіндіктері өте зор – ертегімен шығармашылық жұмыс баланы сұлулықтың, күштің, батылдықтың, жақсылық пен әділеттіліктің моральдық және эстетикалық құндылықтарымен таныстыруға әкеледі.

Сонымен, мектеп жасына дейінгі балалардың рухани-адамгершілік тәрбиесі моральдық мінез-құлықпен тығыз тандемде қалыптасады және баланың бойында қандай моральдық және рухани сезімдерді қалыптастыруға және дамытуға болатындығы ертегілерді таңдауға байланысты. Үлкендерге деген құрмет сезімін дамыту, құрдастарымен қарым – қатынасты қалыптастыру, сыпайылық ережелерін игеру, ұйымдасқан мінез – құлықты тәрбиелеу, тәуелсіздікке тәрбиелеу, баланың моральдық тәрбиесі-осы қасиеттердің барлығын ертегілер (оқиғалар, кейіпкерлердің әрекеттері) мысалында ашуға және қалыптастыруға болады, өйткені ертегі-бұл адамның халық даналығы мен құндылық бағдарлары жиналған білім қоймасы. Кейіпкерлердің қасиеттеріне назар аудара отырып, біз батыл, күшті, қорғаушыларды, нәзік және сүйіспеншілікке толы қыздарды тәрбиелей аламыз.

Мектепке дейінгі жастағы баланың рухани-адамгершілік идеяларын қалыптастыру және жетілдіру арқылы біз болашақта адамның рухани байлығын, халықтық құндылықтары мен шынайы адамгершілік қасиеттерін біріктіретін тұлғаның қалыптасуын қамтамасыз етеміз.

Қолданылған әдебиеттер:

ала тәрбиесі № 2 2006 ж , № 4 2008 ж

.К. Трубецкая Балаларды рухани-адамгершілік құндылықтарына қалай жетілдіруге болады// Сынып жетекшісінің анықтамалығы №12 (48) 2012

ожович, Л.И. Личность и ее формирование в детском возрасте: Психол. Исследование. Текст./ Л.И. Божович - М.: Просвещение. 2008. – 464с.

уре, Р.С. Развитие теории и методики воспитания нравственных качеств у детей Р.С. Буре, Л.Д. Костелова – М., 2012. – 63 с.

Шатенова А.Т
қазақ тілі мен әдебиеті пәнінің мұғалімі
педагог-зерттеуші
«№ 8 орта мектеп» КММ Ақтөбе қаласы

ТҰЛҒА ҚАЗІРГІ БІЛІМ БЕРУДІҢ НЕГІЗГІ ТРЕНДІ РЕТІНДЕ

Қазіргі уақытта қоғам алдында білім беру жүйесіне қойылып отырған басты міндеттердің ең бір өзектісі – білім алушыға тек білім берумен шектелмей, жаһандану жағдайында дүниежүзілік деңгейдегі түрлі бәсекеге түсе алатындай кәсіби қабілетті, шығармашылық шеберлігі шыңдалған, білім өрісі кең, зиялылық және танымдық деңгейі жоғары тұлға қалыптастыру болып отыр.

Жылдам өзгеретін әлем, ақпаратты қабылдаудың жаңа тәсілдері, мәдени әртүрлілік, XXI ғасырдағы ортаны технологияландыру оқыту мақсаттарын білім алушылардың метапәндік және жеке тұлғалық нәтижелерге қол жеткізуіне,олардың қабілеттері мен алған білімдерін қолдана отырып, нақты өмірдегі мәселелерді шешуге дайын болуына, цифрлық технологияларды қолдана отырып, өзекті ақпарат негізінде шешім қабылдауға дайын тұлға дайындауға баса назар аударуды негізгі тренд ретінде қалыптастыруды қажет етеді.Бүгінгі таңда білім беру процесіндегі жетістіктер қатысушылардың – педагогтердің, білім алушылардың және олардың ата-аналарының оң және тұлғалық маңызды нәтижелерге қызығушылығына байланысты. Сол себепті де заманауи педагогикалық тәсілдер білім алушылардың дене

дамуы мен эмоционалдық жағдайын қолдауға, олардың мүдделері мен жеке ерекшеліктерін ескеруге бағытталған.

Оқыту мен тәрбиелеудегі құндылыққа жалпыадамзаттық және ұлттық құндылықтарды, денсаулығын, жеке тұлғаның еркін дамуының басымдықтарын, патриотизмді, еңбекқорлықты, адам құқықтары мен бостандықтарын құрметтеуге тәрбиелеуді көздейді. Бұл тәсіл білім беру процесінің тәрбиелік әлеуетін арттыруға, оқыту мен тәрбиелеуді интеграциялауға, білім беру әдістемесін, мазмұны мен құрылымын жаңартуға бағытталған.

Тұлға жасаудағы басты қажеттілік-қоғамдағы адамдар жасаған рухани, материалдық, мәдени құндылықтардың алмасуы оқыту процесі арқылы жүзеге асырылады. Интеллектуалдық деңгейі жоғары тұлғаны қалыптастыру үшін оны оқытып қана қою жеткіліксіз, оны тұлға ретінде жан – жақты дамытуға қолайлы шығармашылық оқу әрекетін туғызу қажет.

Өз тәжірибесін пайдалана отырып, алған жаңа білімдері арқылы дүниеге өзіндік түсінігі пен танымы қалыптасқан, өзге адамдардың ұсынатын идеяларына конструктивтік көзқараспен қарай алатын, өзіне қарама-қарсы идеяларды жоққа шығаруға емес, түсінуге ұмтылу, одан өзі үшін жақсы нәтиже шығаруды меңгерген, өз біліміндегі олқылықтарын көре білетін және оны жоюдың жолдарын таба алатын жан-жақты, саналы жеке тұлғаны қалыптастыру үшін нақты әрекет арқылы оқытуда төмендегі құндылықтардың болуы қажет:

- белсенді қарым-қатынас:оқушы мен мұғалімнің әрбір мәселеде өз көзқарастарын білдіріп отыруы;
- индивидтік:мұғалімнің әр жеке оқушының ерекшелігін дамытуы, қоғам алдындағы жауапкершілігінің болуы;
- өзіндік тәртіп: өзіндік бақылау мен бағалауды, шешім қабылдауды үйрену және оны дамыту;
- шыдамдылық: әр түрлі пікірлерді қабылдай алу, бір-бірінің пікірлері мен ерекшеліктерін құрметтеу, қабылдау.

Білім алушыны жеке тұлға ретінде дамытуды мақсат ете отырып, оқушы тұлғасына шоғырланған білім беру мұғалім тарапынан әр оқушының өзіндік жақын даму аймағында(Л.С.Выготский, ЖАДА теориясы) дербес қабілетін дамытуға түрткі болу,оларды оқыту мен оқу құндылықтары жүретін практикалық әрекеттерге баулу, баланың қолынан келетін істерін қолдау арқылы қиын проблемаларын шешуге көмектесу болып табылады.

Оқушы тұлғасына шоғырланған білім берудің мәні неде?

1.Оқушы тұлғасына шоғырланған білім беру –тұлғаның қалыптасу процесі кезінде ішкі әлемінің субьектісі болуына көмектесу, шығармашылық өмірге үйрету;

2. Педагог тарапынан сырттан келетін тәрбиелеу емес, адамға өз бойынан адамдықты табу, оны қолдау және дамыту негізінде өзін-өзі реттеуге, тәрбиелеуге әкеледі.Сол арқылы өзіндік болмысы, санасы бар тұлғалық бейне қалыптастыру.

3.Оқушы тұлғасына шоғырланған білім беру – адамның дене және рухани денсаулығы, адамгершілігі, бостандығы.Ол – тұлғаны түсіну,өзара түсіністік, ынтымақтастық қарым-қатынас құрудың нәтижесінде салауатты өмір мен парасаттылықтың, өзіндік еркін әрі сапалы қатынастың негізін қалау.

4. Оқушы тұлғасына шоғырланған білім беру тұлғаның қажеттіліктерін қанағаттандыруға бағытталады. Әр балаға, жасөспірімге өз өмірінің субьектісі болу үшін жағдай туғызуға негізделеді. «Тәрбиелеу үрдісі оқушыны тәрбиелеуге емес, оқушы өзін өзі тәрбиелеуе әкелетін үрдіс болуға тиіс» - деген Л.С.Выготский тұжырымы да осыған дәлел.

Алдындағы оқушыларға таза білімнің өзін бере білу емес, бүгінгі алған білімін өмірлік қажеттіліктеріне сай қолдана білуге үйретуге бағытталған оқыту мазмұны құндылықтық, танымдық, әрекеттік- шығармашылық және тұлғалық қызметтерді қамтиды:

- құндылықтық қызмет:тұлға үшін мәнді бағдар жүйесін, өзіндік даму траекториясын таңдап алуы;
- танымдық қызмет:тұлғаның рухани дамуының негізі ретінде ұлттық мәдениет, дәстүр,сонымен қатар жан-жақты ғылыми білімдерді игеруі;
- әрекеттік-шығармашылық қызмет: тұлғаның оқу, еңбек ету, ғылыми, көркемдік және басқа да әрекет түрлерінде өз мүмкіндіктерін жүзеге асыруы, шығармашылық қабілетін қалыптастыру және дамытуы;

Оқытудың осы тұрғыда ұйымдастырылуы әр оқушының жеке тұлғасындағы өзіндік ерекшеліктері, өзіндік өмір тәжірибесі мен өзіндік құндылықтарын ескеру арқылы өзіндік және өзара бірін-бірі дамытуға жол ашады.Сол кезде ғана қазіргі білім беруде оқушыны тұлға етіп қалыптастыруды сапалы түрде негізгі трендке айналдыра аламыз.

Пайдаланылған әдебиеттер

1.Қ.Бөлеев «Болашақ мұғалімдерді оқушыларға ұлттық тәрбие беруге кәсіби дайындау». Алматы, 2004.
2.Д.Дьюи. «Демократия и образования».2000.
3. Тұлға психологиясы:Окулык / И.Ә. АБЕУОВА -Алматы: Отан ЖҚ, 2014 -192бет.
4. Жеке тұлғаны ұлттық құндылықтарға бағыттап оқыту.Ж.Ж.Ізбасарова
5. Қабдықайыров Қ., Инновациялық технологияларды диагностикалау. – А, 2015

Альджанова Г.Б
Музыкальный руководитель ясли-сада №7 «Арман»

ДУХОВНО-НРАВСТВЕННОЕ ВОСПИТАНИЕ ДОШКОЛЬНИКОВ ПОСРЕДСТВОМ МУЗЫКИ

Духовно-нравственное воспитание, это длительный процесс, который предполагает внутреннее изменение каждого участника, но результат его может найти отражение не сейчас, в дошкольном детстве, а гораздо позднее.

В настоящее время проблеме духовно-нравственного воспитания уделяется пристальное внимание. Это подчеркивается и в государственном образовательном стандарте дошкольного образования, где среди основных принципов определен принцип построения организационного процесса в дошкольной организации на основе духовно-нравственных и отмечается необходимость воспитания у дошкольников любви к своему краю и Отечеству, родному языку, своему народу, его культуре .

Особая роль в духовно - нравственном воспитании ребенка принадлежит музыке, ведь музыка развивает не только разум, она развивает и облагораживает чувства, и задача музыкального руководителя - средствами искусства научить мыслить, чувствовать, сопереживать, развивать не только интеллект, но и душу ребенка.

Необходимо научить его ориентироваться в мире музыки, привить вкус. научить познавать мир посредством музыки.

Приобщая детей к шедеврам мирового искусства, знакомя их с произведениями великих композиторов П. Чайковским, («Времена года»), М.И Глинкой, («Жаворонок») Д. Кабалевским, («Клоуны») Римским-Корсаковым («Снегурочка») и другими мы влияем на чувства, настроения ребенка, духовный, внутренний мир ребенка через его эмоции и переживания.

Музыкальное воспитание является одним из средств формирования личности ребенка. Чем раньше ребенок получит возможность познакомиться с классической и народной музыкой, тем более успешным станет его общее духовно-нравственное развитие.

С музыкальным искусством дети соприкасаются в детском саду, начиная с раннего возраста: ребенок слушает и подпевает потешки, колыбельные, подражая воспитателю, воспроизводит звуки на шумовых инструментах: погремушке, бубне, колокольчике.

Именно в дошкольном возрасте формируются задатки нравственности: что такое «хорошо» и что такое «плохо», воспитание потребности в «красивом», которая определяет весь строй духовной жизни ребенка, его взаимоотношения в коллективе. Потребность в «красивом» утверждает моральную красоту, рождая непримиримость ко всему пошлому, уродливому. «Держа в руках скрипку, человек не способен совершить «плохого», - гласит старинная мудрость.

Нравственное воспитание средствами музыкального искусства состоит в том, чтобы научить детей сопереживать музыке, развить способность переживать чужие радости, чувствовать чужую боль, воспитывать свое отношение к жизни на основе общечеловеческих духовных ценностей.

Для реализации задач по духовно-нравственному воспитанию дошкольников необходим комплексный подход, который осуществляется в нашем детском саду на занятиях, в игре, на прогулке, на праздниках и развлечениях.

Музыкальная деятельность соприкасается со всеми образовательными областями, а структура музыкальных занятий способствует многогранному восприятию музыкального искусства.

Все виды музыкальной деятельности (музыкально - ритмические движения, слушание, пение, игра на детских музыкальных инструментах, музыкальные подвижные игры, театрализация) позволяют ребенку во всей полноте соприкоснуться с миром музыки, но основным видом является слушание музыки.

Музыка развивает способность чувствовать, мыслить, обобщать, размышлять, развивает воображение. Музыка окружает ребенка повсеместно, поэтому он испытывает ее физиологическое и психическое воздействие. Многократное восприятие музыкальных произведений помогает ребенку выявить для себя важные чувства и настроения, выраженные в музыкальных образах.

Основной и самый любимый вид деятельности дошкольников –это игра. Именно она приносит малышам огромную радость. Музыкальные игры, являясь одним из видов музыкальной деятельности, так же, формируют и развивают духовные качества ребенка.
К ребятам приходят различные персонажи из сказок, которые играют с ними в подражательные игры - «Алдар-косе»; «Шығыс бай», »; для детей старшмх групп проводятся национальные казахские игры: «Асыки», «Перетяни канат», «Қыз куу».

Пение является одним из ведущих видов музыкальной деятельности. Песенный жанр способствует эмоциональной отзывчивости ребенка, его творческому самовыражению в сольном, ансамблевом и хоровом исполнении песен с сопровождением и без сопровождения.

Песня вводит их в духовную жизнь, придавая яркую, эмоциональную окраску их мыслям. Она учит доброте, дружбе, уважению старших, любви к природе, любви к Родине, своему городу, детскому саду. На музыкальных занятиях звучит музыка вокальная и инструментальная, связывая ее с выразительным, художественным словом, я помогаю детям осознать нравственную идею произведения. Ведь мы должны не только развить исполнительские качества но и стремиться к тому, чтобы все дети полюбили музыку.
Возможность выразить свои чувства в движении, внимательно слушая музыку, в огромной степени влияет на способность ребенка контролировать свои движения и делать их более гармоничными.
Ярко выплеснуть свои эмоции, выразить свое отношение к тому уголку Родины, в котором он живет ребенку помогает обстановка праздников и развлечений. Организуя их, мы одновременно учим и воспитываем в наших детях нравственные, и культурные качества: любовь к своей стране, к родному дому, своей семье, детскому саду, родному городу.

Но воспитать ребенка с высокими духовными качествами невозможно без тесной совместной работы с семьей. Здесь важна разъяснительная работа с родителями о роли музыки в жизни ребенка, влиянии на его нравственное, психическое и физическое здоровье. Информация по этим и другим вопросам, предлагается родителям в родительских уголках, в вмде консультаций и бесед.
Приобщаясь к музыкальному наследию, ребенок познает окружающий мир, окунается в ценный духовный опыт многих поколений.

Михайлова Т. В.
Учитель начальных классов
КГУ «Средняя школа-гимназия №9» г.Актобе, Казахстан
Педагог-мастер, магистр

ПЕДАГОГИЧЕСКИЕ СООБЩЕСТВА КАК ФОРМА САМООБРАЗОВАНИЯ И ПОВЫШЕНИЯ ПРОФЕССИОНАЛЬНОЙ ДЕЯТЕЛЬНОСТИ УЧИТЕЛЯ

«Собираться вместе – это начало.
Оставаться вместе – это прогресс.
Работать вместе – это успех»
Генри Форд

Непрерывность профессионального развития является необходимой для профессионального и личностного индивидуального опыта педагога. Но как осуществить профессиональное развитие каждого учителя в создавшейся ситуации? Работа Майкла Фуллана об образовательных изменениях (2008) подчеркивает необходимость «соединения коучинга с целью», если мы хотим увидеть системное улучшение в обучении учащихся и в профессиональном обучении - мы должны позволить преподавателям установить регулярное сотрудничество с проверенными коллегами для решения проблем и обмена мнениями. Один из эффективных путей в этом направлении – это создание профессионального сообщества.

В чем польза профессионального сообщества? Что оно даст учителю?

Участие в профессиональных сообществах позволяет педагогам общаться друг с другом, решать профессиональные вопросы, реализовывать себя и повышать свой профессиональный уровень.
В стремительно меняющемся открытом мире главным профессиональным качеством, которое педагог должен постоянно демонстрировать своим ученикам, становится умение учиться. Готовность к переменам,

мобильность, способность к нестандартным трудовым действиям, ответственность и самостоятельность в принятии решений – все эти характеристики деятельности успешного профессионала в полной мере относятся и к педагогу. Обретение этих ценных качеств невозможно без расширения пространства педагогического творчества.

Сетевые сообщества педагогов, не знающие границ и расстояний, легко решают ряд важных задач, решение которых раньше было возможно лишь при непосредственной встрече и обмене информацией по почте или через электронные носители.

В настоящее время сетевая активность педагогов и других участников образовательного процесса - одна из самых актуальных тем, связанных с процессами информатизации в системе образования.

Цели сетевого сообщества:

· создание единого информационного пространства, доступного для каждого члена сообщества;
· организация формального и неформального общения на профессиональные темы;
· осуществление информационной и методической поддержки учителей школ;
· распространение успешных педагогических практик;
· поддержка новых образовательных инициатив.

Данное направление профессионального сообщества расширяет пространство для сотрудничества с коллегами, позволяет учителям, живущим в разных уголках Казахстана и за рубежом, общаться друг с другом, решать профессиональные вопросы, реализовать себя и повышать свой профессиональный уровень. Преимуществами сетевого сообщества также являются: возможность быть открытыми, добровольность участия, возможность найти единомышленников, вариативность и разноуровневость предлагаемых образовательных ресурсов, публичное признание достижений участников, высокая скорость передачи информации.

Сетевые профессиональные сообщества в настоящее время представлены следующими видами:

· предметные;
· общепедагогические;
· межпредметные;

уровневые: международные, республиканские, региональные, городские, школьные.

Цели сетевого сообщества могут быть разными, можно назвать главные:

· создание единого информационного пространства;
· обмен опытом, поддержка и сотрудничество;
· распространение успешных педагогических практик;
· организация формального и неформального общения на профессиональные темы;
· инициация виртуального взаимодействия для последующего взаимодействия вне Интернета;
· повышение профессионального уровня;
· поддержка новых образовательных инициатив.
· сетевые сообщества предоставляют следующие возможности:
· возможность размещения своих файлов и пользование доступными в библиотеке сообщества;
· возможности общения (форум, чат, комментарии);
· дистанционное обучение;
· участие в конкурсах, акциях, проектах, обсуждениях;
· создание собственных электронных страниц (портфолио)

Ассоциация учителей начальных классов Актюбинской области, которая была создана по инициативе ОНПЦ в 2020 году, – педагогическое сообщество областного уровня, имеющее следующие цели: повышение уровня обучения в школе; содействие обновлению содержания школьного предметного образования; содействие повышению качества учебной и учебно-методической литературы, повышению квалификации и развитию профессиональной компетенции учителей начальной школы. Ассоциация организует и проводит мастер-классы, творческие мастерские и семинары для учителей географии; конкурсы и олимпиады для учителей и учащихся; выступают экспертами конкурсов профессионального мастерства; ведут экспертную работу по сопровождению процесса аттестации педагогов.

Во время встреч нашей Ассоциации, я делюсь своим опытом и педагогическими наработками, получаю квалифицированную помощь и оценку коллег и экспертов. Такие встречи не только дают возможность пополнить свою педагогическую копилку коллег-учителей (методические разработки уроков, внеклассные

и внеурочные мероприятия, авторские рабочие программы, презентации), но и повысить квалификацию за счет участия в работе семинаров, видеоконференций, вебинаров.
Как правило, о деятельности судят по результатам. Возглавляя Ассоциацию и участвуя в работе, я получила возможность:
· постоянно повышать свой профессиональный уровень,
· находить информацию по интересующей теме,
· доступ к методическим «копилкам» коллег и общение с ними на различных форумах, консультации и советы от профессионалов,
· публиковать свои и ученические работы, участвовать в профессиональных конкурсах, олимпиадах;
· осваивать электронные и цифровые образовательные ресурсы.
Но самыми главными результатами я считаю не грамоты, дипломы и сертификаты. Для меня это мощный стимул и повышение самооценки как учителя-предметника.
Все барьеры можно преодолеть, если есть желание и устойчивая потребность в этом. Важно помнить: на каком бы этапе жизненного и профессионального пути ни находился учитель, он никогда не может считать свое образование завершенным, а свою профессиональную концепцию окончательно сформированной. Сегодня каждый педагог сам определяет наиболее важные аспекты совершенствования своего мастерства. Сетевое профессиональное сообщество в этой связи является высокоэффективной моделью профессионального развития учителя без отрыва от работы. Глобальная задача каждого учителя на сегодняшний день - максимально использовать эту возможность.

Использованная литература:

1. Гой Н. А. Профессиональные сообщества как форма профессионального развития учителя. «Успешный учитель XXI века»: материалы городского конкурса «Голос учителя». - Астана, 2014. - 50 с.
2. Воронцова И. В. Сетевые педагогические сообщества как форма повышения профессиональной компетентности учителя // Молодой ученый. — 2015. — №18. — С. 444-449.
3. Драхлер А.Б. Сеть творческих учителей: Методическое пособие. – М.: БИНОМ. Лаборатория знаний, 2008.–171 с.
4. Патаракин Е.*Д.* Сетевые сообщества и образование // http://school-sector.relarn.ru/efim/3please/2005/pl_2005_20.htm.
5. Общественно-профессиональное сообщество учителей - новая форма поддержки развития профессиональной компетентности. Программы Штоля - 2012

Дуйсекешева К.Р
№19 «Бұлақ» балабақшасының қазақ тілі мұғалімі

ТҰЛҒА ҚАЗІРГІ БІЛІМ БЕРУДІҢ НЕГІЗГІ БАҒЫТЫ РЕТІНДЕ

Тұлға қазіргі білім берудің негізгі бағыты ретінде жас ұрпақты заманына байланысты жан-жақты жаңашылдыққа дамыту мен тәрбиелеудегі үлкен жауапкершілікті атқаруға жол салады.
«Адамның адамшылығы - жақсы ұстаздан» деп ұлы Абай айтқандай, мұғалім тәрбиесі мен өнегесі баланың болашақ азығы. Жақсы ұстазға кезігіп, тәлім-тәрбие алған шәкірт өмір майданында мойымай күресіп, болашақ жолдарда бағытынан таймасы анық. Ұрпақ болашағы, халқымыздың келешегі қазіргі ұстаздардың қолында. Тәуелсіз ел атанып, төбемізге ту тігіп, тіліміздің мәртебесі артып, әлемге атымызды танытып жатқан кезеңде ұлттың, елдің болашағы-жас ұрпақ тәрбиесіне де мықты көңіл бөлінуде. Осы егеменді, тәуелсіз Қазақстанда өркениетке бастар жолдың бастауы балабақша десек, балабақшаның басты тұлғасы, жүрегі-мұғалім.

Абай дана айтқандай «Жас бала анасынан туғанда екі мінезбен туады, біріншісі- «ішсем, жесем, ұйықтасам, ойнасам» болса, ал екіншісі, «білсем, көрсем, қарасам, ұстасам ол немене? Ол кім екен?» деген қызығушылықтан тұрады. Сондықтан мұның бәрін білгісі келген балаға бағыт-бағдар беру, көмек көрсету, тексеру, нұсқау педагогтің тікелей міндеті болып саналады.

Халық арасында «Өзге тілдің бәрін біл, өз тіліңді құрметте»деген даналы сөз бар. Тіл – мемлекеттің тұғырлы темірқазығы. Тіл – ұлттың тірегі. Тіл – өз халқымыздың рухани байлығы, өткені мен болашағы. Тіл – мәдениеттің бір көрінісі.
Кез келген қоғамда баланың бойында адамгершілік пен отан сүйгіштік қасиеті – өз мемлекетінің тіліне деген құрмет болып табылады.

Олай болса, біздің балабақшада өзге ұлт өкілдеріне мемлекеттік тілді жүйелі түрде оқыту үш жастан бастап жүргізіледі. Мақсаты – мемлекеттік тілді үйрену, білу.

Қазақ тілін оқыту барысында өзге ұлт өкілдеріне қызықты әрі жеңіл өз әдіс-тәсілдерімді тиімді қолданамын. Сонымен қатар,зерттеу дағдыларын дамытуға бағытталған зерттеулік әңгімелерді жүйелі түрде жүргізіп отырамын. «Ұстаздық еткен жалықпас, үйретуден балаға» демекші, өзге ұлт өкілдерінің балаларына мемлекеттік тілді үйретуде жанымды салып, жан-жақты дамытып,тәрбелеуде жалықпай еңбек етіп,үнемі ізденіс үстінде жүретін жанның бірімін десем еш қателеспеймін.

Ойымды қорыта келе, мен қазіргі заман жаңалығы пен жаңашылдыққа жаным құмар әр үйдің үміті болған шәкірттерімнің жан шырағын жаға білсем, нағыз адам етіп тәрбиелей білсем, жүрегіне ұлтына деген қасиетті ұғымды ұялатып, Абай атамыз айтқандай, толық адам тұлғасын қалыптастыра алсам, міне, нағыз тұлға қазіргі білім берудің негізгі бағыты ретінде ұстаздық мұрат- мақсатым — осы болмақ…

Қолданылған әдебиеттер тізімі:

1. «Зерек бала».Мектепке дейінгі 3жастан 5 жасқа дейінгі балаларды тәрбиелеу мен оқыту бағдарламасы.Қазақстан Республикасы білім мен ғылым министрлігі «Мектепке дейінгі шақ» республикалық орталығы».-Астана,2009.
2.З.Д.Еденбаева,Р.А.Искакова «қазақ тілі» әдістемелік нұсқау.Алматы 2008.
3.Ысқақов Т.Б.Кусалиева «Алтын сандық»,Ақтөбе, «Нобель»,2013ж.

Баймұрат М.А
А.Бөкейханов атындағы №2 ЖОМ,
Шымкент қаласы

ТАРИХ ПӘНІНЕН ОҚУШЫЛАРДЫ ҒЫЛЫМИ ЖОБАҒА ДАЙЫНДАУ ӘДІСТЕМЕСІ

Аннотация

Бұл мақалада тарих пәнінен оқушыларды ғылыми жобаға дайындау әдістемесі жайлы мәселелер қамтылған.

Abstract

Information technologies began appearance and became possibility to use their strong resources in aim of teaching. Therefore in work contemplate realization of principle of use visual methods in teaching of resource of information technologies on the basis school in the Republic of Kazakhstan.

Кілттік сөздер: педагогика, мектеп, ақпараттық технология, әдіс, әдістеме, оқыту, үлес
Keywords: pedagogica, school, Information technologies, method, method's, education, role

Тарих пәнінен оқушыларды ғылыми жобаға дайындау әдістемесі бойынша әрбір адам бала кезден өмірде үлкен жетістікке армандайды. Көпшілігі ерте кезден бастап белгілі бір іс-әрекетке қабілеттілік байқатады (сурет салады, билейді, өлең айтады, мүсін салады). Бірақ, бұл қабілеттілікті қалыптастырып, жүйелі дамытып отырмасақ, ол қасиет, жас өскен сайын бірте-бірте жойыла бастайды, жас жеткіншектің болашақ кәсіби өміріне бағыт бере алмайды.

Қазіргі әлеуметтік экономикалық жағдайда кәсіби жетістікке жалпы және арнайы қабілеттілік, білімділік, шығармашылық арқылы ғана жетуге болады. Ғылымға жетелеу жолында оқушының дарындылығын зерттеу, анықтау және дамыту әдістемесін жетілдіру керек.

Сондықтан ата-аналардың, мұғалімдердің алдында жаңа міндет: балалардың жеке қабілеттілігін бейімділігін, анықтау және оны дамыту, соның негізінде олардың болашағына бағыт беріп тұру.

Бүгінгі таңда дарынды балалар мәселесін зерттеуге қатысты философиялық, психологиялық, педагогикалық әдістемелік әдебиеттер жинақталған.

Адамның психикалық ерекшеліктері жөніндегі идеялар, оның ішіндегі қабілеттілік, дарындылық туралы ойлар сонау ертедегі грек философтарының еңбектерінде қайта өрлеу дәуірі ғалымдардарының және алдыңғы қатарлы әр елдің озық ойлы педагогтарының еңбектерінде кездеседі. дамытуда білім мен тәрбие берудың маңызын жоққа шығармайды.

Қабілеттілік пен дарындылық мәселесі Орта Азия мен Қазақстан ойшылдарында толғандырған мәселе. Араб сөз бостандығының негізін қалаушылар (Әл-Хорезми, Фердауси, Әл-Фараби, Ибн-Сина, Бернули және т.б) философия, логика, химия, астрономия, география, медицина, психология ғалымдармен

бірге жас жеткіншектерді тәрбиелеу мәселелеріне көп еңбектер арнаған. Мысалы, Әл-Фараби «Бақытқа жету трактаты» еңбегін этикалық мәселермен қатар адам қабілеттілігіне білім беруде түрлі озық әдіс тәсілдерді қолдану жолдарына көңіл бөледі.

Қабілеттілік ілімі жөніндегі алғашқы зерттеулер ағылшын психологі Ф.Гольтон есімімен байланысты. Ол адамдардың жеке дара ерекшілігі мәселесін зерттеген. Ол өзінің «Таланттық тұқым қуалаушылығы оның заңдылығымен шығу тегі әдіснамалық тұрғыда негіздеп, келесі заңдылықтарды белгіленді

-өте жоғарғы қабілеттілігі болмаса, ешбір адам қоғамда жоғары дәрежеге, атаққа, даңққа ие бола алмайды:

-өте жоғары қабілетілігі бар адамдардың тек өз бөлігі ғана қоғамда жоғары дәрежеге, атаққа, даңққа ие бола алмайды.

XIX ғ. қазақ халқы ағартушыларды халықты сауаттандыру, жеке тулғаның қабілетін дамыту мәселерін көтере бастады. Ағартушы Ы.Алтынсарин "Табиғи ақыл өзін қоршағанда жаңа құшағына ала алса, оны дамытып, өзі көрмегенді де танып білуге мүмкіндік жасайтын тек қана өркениетке жетелейтін озық білім" дейді.

Адам баласы табиғатында қабілетті болады. Біреудің қабілеті жоғары, екінші біреудің қабілеті орташа немесе төмен болады. Қабілетіне қарай адам баласы өмірде көздеген арман-мақсатына жетеді. Дарынды адамның өз қабілетімен жасаған жұмысы халық тарапынан өте жоғары, орташа немесе төмен қабылдануы мүмкін. Яғни, адам жасаған жұмысы арқылы өзін көрсетеді.

Дарындылық ұғымының мәні мен мазмұнын ашуда талант, данышпандық, жеке тұлға, танымдық белсенділік, шығармашылық, қабілет ұғымдарын ажырата танып-білу маңызды болып табылады. Олар – өзара тығыз байланысып жатқан, болмыстары тым күрделі де терең болып келетін ұғымдар.

«Дарындылық» ұғымы «Сый» (дар) деген сөзден шықан, дамудың қолайлы ішкі алғышартарын білдіреді. Бұл ұғымға педагогикалық энциклопедияда анықтама: «Дарындылық-белгілі бір іс-әрекет саласында ерекше жетістікке жеткізетін адам қабілеті дамуының жоғары деңгейі».

«Дарындылық» ұғымы қабілетілік ұғымына өте жақын. Дарындылық пен қабілетілік ұғымдары өткен ғасырдың 40-50 жылдарында психолог Б.Тепловтың еңбектерінде тоғылығырақ зерттеледі оның дәлелдеуінше, белгілі бір күрделі іс-әрекеті жүзеге асыруда қабілетіліктің бір ғана түрі жеткіліксіз, сондықтан бірнеше түрлерінің жиынтығы қажет болады. Белгілі бір іс әрекеттің ұтымды орындалуына тікелей әсер етуші қабілетіліктің ерекше сапалық жиынтығын дарындылық дейді ғылым.

«Дарындылық-баланың өз құрдастарымен салыстырғанда бірдей жағдайда білімді игеру деңгейінің жоғарлығы мен аса ерекше байқалатын шығармашылық қабілетінің байқалуы».

Бұл ой тұжырымдарды дарындылық тек педагогикалық қана емес, әлеуметтікте мәні бар құбылыс деуге болады. Осы бағыттағы зерттелген ғылыми еңбектерге талдау жасай келе, дарындылық ұғымына төмедегіше анықтама береміз. Дарындылық- адамның бір не бірнеше іс-әрекет саласында жоғары, қатардағылардан ерекше нәтижеге жету мүмкіндігін анықтайтын көп өлшемді, ықпалдастырылған құрылым.

Жас жеткіншектерді заман талабына сай тәрбиелеуде олардың жеке қабілеті мен бейімділіктерін, олардың дарындылығын ескеру маңыздылығы күнен-күнге арта түсуде.

Академик-ғалым Бүркіт Әуесхан Қантөреұлының зерттеулерінде дарындылық «табиғаттан берілетін ерекше қабілет» деп түсіндіріледі. Адами ойлау, ізденімпаздық-табиғаттың адамзатқа берген тамаша сыйы. Бұл қабілет барлық адам бойынан табылары да сөзсіз.

Ең жоғарғы қабілеттілік-таланттылық. Талант дегеніміз не? Бұл сөздің түп төркіні грек, латын тілдерінде өлшемнің ең жоғарғы белгісі делініпті. Асылдан да, алтыннан да артық тұратын өлшем. Тарихта халыққа басшылық етіп, әр салада жаңалықтар ашып, таңдаулы шығармалар жазып, керемет істер жасаған дарынды адамдарды қабілеттері үшін аса жоғары бағалаған.

Қабілетті және дарынды оқушыларды ерте айқындау, оларды тәрбиелеу білім беру жүйесін жетілдірудегі негізгі міндет болып табылатынына бүгінгі таңда ешкім күмән келтірмейді. Негізгі міндетті көздеу үшін бағдарламалар мен ережелер әзірленген:

-қабілеттілікті ерте айқындауды қамтамасыз ету;

-оқушының шығармашылық мүмкіндігін көрсететін диагностика жүргізу;

-қабілетті балалармен жұмыс істейтін мұғалімдерге арналған педагогика-психологиялық кепілдемелер зірлеу;

-дарынды балаларға практикалық көмек көрсету.

Дарынды және қабілетті оқушыларды айқындаудың негізгі жолдары:

1.Даралап оқыту.
2.Жаратылыстану және гуманитарлық пәндерді тереңдете оқыту.
3.Оқушының шығармашылыққа және мамандыққа қызығушылығын өнер, әдебиет, техника, ғылым салаларындағы олимпиадаларға, конкурстарға қатыстыру арқылы дамыту.
4.Үйірмелер, факультативтер, ғылыми зерттеу жұмыстары арқылы дарынды оқушыларды тәрбиелеу және дамыту.
5.Пәндерді таңдаулы, практикумдарды, жеке кеңес беруді енгізу.

Әдебиеттер

1.Академик-ғалым Бүркіт Әуесхан Қантөреұлы. Дарынды бала. Астана, 2001. 100 бет.
2.Ә.Кенеп. Тарихты оқытудың теориясы мен әдістемесі. Алматы. «Білім», 2020.
3.Биданов Ә. Тарихты оқыту әдістемесі (жалпы методикасы) – Алматы: Мектеп, 2020.
4.Көкешов А. Орта мектепте тарихты оқыту. – Алматы, 2024.
5.Академик-ғалым Бүркіт Әуесхан Қантөреұлы. Оқушыларды ғылыми жобаға дайындау. Астана, 2024.

Киреева А.Т.
КГУ «Средняя школа №35 имени Х.Досмухамедулы» г.Актобе

ИССЛЕДОВАНИЕ УРОВНЯ ФУНКЦИОНАЛЬНОЙ ГРАМОТНОСТИ УЧАЩИХСЯ 8,9 КЛАССОВ НА УРОКАХ ХИМИИ

Функциональная грамотность – «способность человека решать стандартные жизненные задачи в различных сферах жизни и деятельности на основе прикладных знаний».. Естественнонаучная грамотность позволяет формировать умения решать задачи и самостоятельно применять знания в новых ситуациях. В жизни надо уметь читать инструкции и этикетки по использованию различных химических веществ, стиральных порошков, чистящих средств в быту, приготовление растворов в консервировании, солении, читать инструкции по применению лекарств.

Целью моей работы стало развитие естественнонаучной грамотности обучающихся на уроках и во внеурочной деятельности.

Основные задачи, которые ставлю перед собой:

- проанализировать методическую литературу по теме для выявления смысла понятий: «функциональная грамотность», «средства развития функциональной грамотности на уроках химии»;
- изучить основы формирования и развития функциональной грамотности на уроках химии в рамках курсовой подготовки в 8 и 9 классе
- проанализировать учебники по химии 8-9 класса на предмет приемов развития функциональной грамотности обучающихся;
- создать методический банк упражнений, обеспечивающих формирование функциональной грамотности обучающихся на уроках химии в 8-9 классе.

Химия 8 класс. Тема «Первоначальные химические понятия»

1.«Вещества и их свойства». Заполните таблицу примерами из перечисленного списка: пластмасса, ложка, железо, капля воды, древесина, стакан, железный гвоздь, вода, стекло, оконная рама.

физическое тело	**вещество**

2.«Физические и химические явления. Химические реакции» 3.Исследование как домашний эксперимент. Как определить степень зрелости яблока? Факт. В незрелых яблоках содержится крахмал. При созревании крахмал гидролизуется до глюкозы. 1.Придумайте способ определить зрелость яблок. 2. Какую закономерность увидели? 3. Что влияет на достоверность полученных данных? 4. В каком случае можно делать вывод о верности гипотезы?

Тема: Определение положения элементов в ПСХЭ по электронным формулам: 1. Этот химический элемент преимущественно концентрируется в ногтях. Определите положение этого элемента в периодической системе элементов (период, группа, подгруппа) по электронной формуле: 1s 2 2s 2 2p 6 3s 2 3p 6 3d 3 4s 2 .(Ответ: ванадий). 2. Розовые лепестки роз при избытке этого элемента становятся голубыми и даже черными. Определите положение этого элемента в периодической системе

элементов (период, группа, подгруппа) по электронной формуле: 1s 2 2s 2 2p 6 3s 2 3p 6 3d 10 4s 1 .(Ответ: медь).

Химия 9 класс **Тема: « Азот и фосфор. Минеральные удобрения»**

1.Раньше самые бережливые хозяйки воду, в которой отваривали очищенные овощи для салата, использовали для приготовления супа. Сейчас рекомендуют ее выливать, т.к. при варке в воду переходят нитраты, которые могут содержаться в овощах. Можно ли все-таки с пользой употребить этот отвар, если вы живете в городской квартире?

Ответ: Если овощи отваривали без соли, то этой водой можно поливать комнатные растения.

Тема: «Углерод и кремний»

Современные теплицы оснащены сложным техническим оборудованием, которое автоматически поддерживает в теплице нужную температуру, влажность воздуха и его состав. В большинстве теплиц воздух искусственно обогащают углекислым газом, подавая его из баллонов. Все оборудование теплиц работает круглосуточно, но подачу углекислого газа ночью прекращают. Почему?

Ответ: Углекислый газ нужен для фотосинтеза и может использоваться только на свету.

Тема: «Металлы»

1. В состав косметических средств, применяемых женщинами в древности входят: белила для лица – свинцовые белила $2PbCO_3 \cdot Pb(OH)_2$, румяна – красный фосфор, губная помада – киноварь HgS, тени для век – аурипигмент As_2S_3, тушь для ресниц – стибнит Sb_2S_3. Что вы можете сказать об этих рецептах с точки зрения современных знаний о свойствах перечисленных в списке соединений?

Ответ: Соединения ртути, свинца и сурьмы можно отнести к ядовитым, при длительном использовании они накапливаются в организме и могут вызвать серьезное отравление, красный фосфор может вызвать ожоги кожи.

2. Ваш сосед прочел в книге для садоводов, что при посадке плодовых деревьев и ягодных кустарников надо в яму для саженца, вместе с удобрениями положить несколько расплющенных и обожженных на костре металлических консервных банок. Он попросил вас объяснить смысл этого приема. Как вы это объясните с точки зрения химии? Почему нередко комнатные растения, посаженные в металлическую банку из-под консервов, лучше растут, чем такие же растения в глиняных горшках?

Ответ: Консервные банки изготовлены из специальной жести, устойчивой к коррозии и содержащей, помимо железа, олово и некоторые другие металлы. Все эти элементы являются необходимыми компонентами минерального питания растений (микроэлементами). Постепенно растворяясь под действием воды и почвенных кислот, они обеспечивают дополнительную минеральную подкормку, и растение растет лучше. **3.** Многие предметы, необходимые для стирки, - ведра, бачки, корыта, тазы изготовлены из металла, покрытого тонким слоем цинка. Обычно говорят, что эти предметы изготовлены из оцинкованного железа или из оцинкованной жести. В обыденной жизни эти названия равнозначны. Но равнозначны ли они с точки зрения химии?

Ответ: Нет, не равнозначны. «Оцинкованное железо» с позиции химии – бессмысленное понятие, т.к. железо – название химического элемента, а все, что называют железом в быту, представляет собой не чистое железо, а его сплавы. Все предметы, о которых шла речь, изготовлены из оцинкованной жести – тонкого стального проката.

Практическая деятельность.

В мае 2023 года учащиеся 8-9 классов под руководством учителя химии Киреевой А.Т. с целью изучения химического производства посетили Актюбинский завод ферросплавов.

АЗФ является важнейшим предприятием холдинга АО "ТНК "КАЗХРОМ ".

Интересную и содержательную экскурсию по заводу провел председатель профсоюзного комитета АЗФ Соткаров Абилкайыр Аутаевич.

Первостепенное значение уделяется вопросам техники безопасности, ребята получили первичный инструктаж по ТБ, одели форму.

Основная деятельность- это производство ферросплавов, для которого используется уникальное сырье, хромовая руда Донского горно- обогатительного комбината.
Потребителями продукции являются Европа, США ,Китай ,Россия и страны СНГ, Япония Южная Корея и другие.
На заводе работают более 4 000 человек по самым разным техническим профессиям - это высококвалифицированные специалисты своего дела.
Здесь работают трудовые династии. Мы посетили плавильный цех 4, который оснащён самыми мощными ферросплавными печами в мире. В этом цеху нам было очень приятно встретить бригадира Школьного Павла Владимировича, папу ученика 9в класса Школьного Михаила.
2023 год стал юбилейным для одного из крупнейших предприятий города Актюбинскому заводу ферросплавов.
Гиганту ферросплавного производства исполнилось 80 лет.
В ходе экскурсии учащиеся познакомились с химическими процессами производства, современным техническим оснащением, передовым опытом работы, важностью продукции для народного хозяйства страны.

Список использованных источников.

1. Краткие результаты исследования PISA. 2018 - http://www.centeroko.ru/pisa18/pisa2018_res.html
2. Подходы к разработке заданий по оценке естественнонаучной грамотности обучающихся - https://doc.fipi.ru/zhurnal-fipi/pi-2020-02_web.pdf

Шаманова Э.Ж
директордың тәрбие орынбасары,
қазақ тілі мен әдебиеті пәні мұғалімі.
Жульмагамбетова А.К
химия -биология пәнінің мұғалімі.
«№22 орта мектеп» КММ

САПАЛЫ БІЛІМГЕ ҰМТЫЛЫС

Еліміздің тәуелсіз даму жылдарында әлеуметтік саланың басқа да салалары сияқты білім беру саласына мемлекет тарапынан жоғары деңгейде қолдау көрсетілді, бұл Қазақстанның экономикалық жағдайымен байланысты болды. Осы кезеңде экономикалық реформалармен қатар білім беру саласында да белгілі бір қайта құрулар жүргізілді. 1990 жылдардың басындағы республиканың экономикалық дамуының көптеген көрсеткіштері бойынша оны дамушы елдер қатарына жатқызуға болатын болса, онда халықтың білім деңгейі мен біліктілігі, оқу-тәрбие процесінің тиімділігі, ғылыми әлеуеті бойынша көптеген дамыған елдерді басып озды. Халықтың жалпыға бірдей сауаттылығы, орта біліммен толық қамтылуы және жоғары білімге қолжетімділігінің жоғары деңгейі, барлық деңгейдегі тегін білім, білім беру бағдарламаларының ғылыми сипаты мен іргелі сипаты, ғылыми бағыттардың сан алуандығы, кез келген әлемдік стандарт бойынша орасан зор.

Жаһандық өзгерістердің ерекшелігі қоғам мен адам өмірінің барлық салаларын ақпараттандыру процесімен байланысты. Әрбір оқушының өзін-өзі дамытуға бағытталған орта білім беру тиімділігінің маңызды көрсеткіші оқытуды саралау болып табылады. Бұл бағытта еліміздің, соның ішінде Ақтөбе қаласының жалпы білім беретін мектептерінде айтарлықтай жұмыстар жүргізілуде. Оқушылардың бейімділігіне, мектептің өз жағдайына қарай сегізінші сыныптан бастап саралау енгізіліп, жаратылыстану-математикалық, техникалық, гуманитарлық циклдардағы, экономикалық, заңгерлік, педагогикалық, көркемдік және басқа салалардағы пәндерді оқыту жолға қойылған. Жоғары білім беру деңгейінде кейбір гимназияларға білім алушының өз қатысуымен жасалған жеке оқыту жоспарына, оның ішінде оқу пәндерімен қатар таңдау пәндеріне ауысуға рұқсат етіледі, бұл болашақтағы ең маңызды тенденцияларды бөліп көрсетуге мүмкіндік береді. Ақтөбе қаласының бүкіл білім беру жүйесін дамыту арқылы:
әрбие философиясының жаңаруы, оның жеке тұлғаға бағытталуы;
ілім беруді ақпараттандыру және оқытудың жаңа технологияларын енгізу;
ілім берудің мемлекеттік стандарттарын жетілдіру;
ілім беруді идеологиясыздандыру;
ылымның біліммен тығыз байланыста болуы;

қу орындары түлектерінің білім деңгейіне қойылатын талаптарды арттыру;
ілім беруді қаржыландырудың мемлекеттік және мемлекеттік емес көздерін тартуды арттыру;
ілім беру мекемелерінің құқықтары мен дербестігін кеңейте отырып, оларды басқарудың неғұрлым тиімді, демократиялық жолдарын енгізу.

Сонымен, мектеп туралы қолданыстағы нормативтік құжаттарда жалпы білім беру жүйесінің және атап айтқанда жалпы орта білім беру жүйесінің негізгі функциялары көрсетілген. Нормативтік құжаттарда бұл жүйенің негізгі мақсаттары мен міндеттері айқындалып, оның одан әрі даму перспективалары, әлемдік білім беру жүйесіндегі жаһандық өзгерістер, сондай-ақ қаламыздың әлеуметтік-экономикалық даму қажеттіліктері көрсетілген, білім беру жүйесін жетілдіру қажеттілігі алға қойылған.

Қаламыздағы білім беру жүйеін дамыту үшін мынадай жұмыстарды атқару алға жоспарланды:
- білім беру нәтижелерінің сапасын арттыру;
- білім алуға тең қолжетімділікті қамтамасыз ету шараларын енгізу;
- білім беру жүйесінде серіктестіктің дамуына жағдай жасау;
- білім беру мен тәрбиелеу жүйелерінің бірлігін қамтамасыз ету;
- білім мен ғылымның нақты интеграциясын қамтамасыз ету;
- қаржыландыру жүйесінің тиімділігін арттыру.

Әдебиеттер:

1.Б.А. Тұрғынбаева. Мұғалімнің шығармашылық әлеуметін біліктілікті арттыру жағдайында дамыту.: теория және тәжірибе // Алматы. 2005, 174-бет
2.Қазақстан Республикасының «Білім туралы» Заңы

Жұбат С.Т
Ақтөбе облысы, Ақтөбе қаласы,
№56 жалпы орта білім беретін мектеп,
Биология пән мұғалімі, педагог-зерттеуші.

ТҰЛҒА ҚАЗІРГІ БІЛІМ БЕРУДІҢ НЕГІЗГІ РЕТІНДЕ

Қазіргі заманғы білім беру жүйесінің басты мақсаты – жан-жақты дамыған, шығармашыл және сыни ойлайтын тұлғаны қалыптастыру. Білім берудің тұлғаға бағытталған парадигмасы жеке адамның қабілеттерін, қажеттіліктерін, мүдделерін және ерекшеліктерін ескере отырып, оқу процесін ұйымдастыруға негізделген. Бұл тәсіл оқушылардың тек білімді меңгеруін ғана емес, сонымен қатар олардың жеке қасиеттерін дамытуға, әлеуметтік және эмоционалдық интеллектілерін арттыруға бағытталған.

Тұлғаға бағытталған білім берудің мәні

Тұлғаға бағытталған білім беру – бұл әрбір оқушыны жеке тұлға ретінде қарастырып, оның білім алу жолын даралап, оқу процесін оның қызығушылықтары мен қабілеттеріне сәйкес ұйымдастыруға бағытталған білім беру философиясы. Бұл тәсіл оқушының өзіндік дамуына, өзін-өзі танытуына және өмір бойы оқуға деген ынтасын арттыруға бағытталған.

Тұлғаға бағытталған білім беру білім алушының ішкі потенциалын ашуға көмектеседі, ол тек академиялық білімді игеріп қана қоймай, өзіне деген сенімділігін арттырады, өздігінен шешім қабылдау қабілеттерін дамытады. Мұндай білім беру жүйесі оқушылардың жеке ерекшеліктерін ескеріп, олардың қабілеттерін толық іске асыруға мүмкіндік береді.

Тұлғаға бағытталған білім берудің негізгі принциптері

1.Жеке даралықты ескеру: Әрбір оқушының жеке ерекшеліктері, мүдделері және оқу қарқыны ескеріледі. Бұл оқу процесін бейімдеп, әрбір оқушының жеке даму жоспарын құруға мүмкіндік береді.

2.Оқушының белсенділігі: Тұлғаға бағытталған білім беру оқушылардың белсенділік көрсетуін қолдайды. Олар білімді өз бетінше іздестіру, талдау және қолдану дағдыларын дамытады. Мұғалімдер оқушыларды ынталандырып, олардың білім алу процесіне белсенді қатысуына жағдай жасайды.

3.Сыни ойлау және шығармашылық: Оқушылардың сыни ойлау қабілеттерін дамытуға және шығармашылық әлеуетін ашуға баса назар аударылады. Олар әртүрлі жағдайларда логикалық және креативті шешімдер қабылдауға үйренеді.

4.Өзін-өзі дамыту: Оқушылар өздерінің оқу мақсаттарын анықтап, оларды жүзеге асыру жолдарын өз бетінше таңдау мүмкіндігіне ие. Бұл олардың өзін-өзі дамытуға және жеке жауапкершілігін арттыруға ықпал етеді.
5.Әлеуметтік және эмоционалдық интеллект: Тұлғаға бағытталған білім беру оқушылардың әлеуметтік және эмоционалдық дағдыларын дамытуға үлкен көңіл бөледі. Бұл дағдылар олардың өзара қарым-қатынасын жақсартуға, эмоцияларын басқаруға және қоғамда сәтті бейімделуге көмектеседі.

Тұлғаға бағытталған білім берудің артықшылықтары

1.Жеке әлеуетті дамыту: Тұлғаға бағытталған тәсіл әрбір оқушының жеке әлеуетін толық іске асыруға мүмкіндік береді. Оқушылардың қызығушылықтары мен қабілеттеріне қарай оқу процесін ұйымдастыру олардың өзін-өзі тануға және жеке өсуге ықпал етеді.
2.Оқуға деген ынтаны арттыру: Оқушылардың өз мүдделеріне сәйкес білім алуы олардың оқу процесіне деген ынтасын арттырады. Олар оқу процесіне белсенді қатысып, білімді меңгеруге деген құштарлықтарын арттырады.
3.Бейімделу және икемділік: Тұлғаға бағытталған білім беру оқушыларды өмірдің әртүрлі жағдайларына бейімделуге үйретеді. Бұл олардың заманауи қоғамның өзгермелі талаптарына икемделуіне көмектеседі.
4.Өзіндік шешім қабылдау: Оқушылар өздігінен шешім қабылдауды және өз өмірлерін басқаруды үйренеді. Бұл оларды жауапты, тәуелсіз және мақсатты тұлғалар ретінде қалыптастырады.

Қорытынды

Тұлға қазіргі білім берудің негізі ретінде әрбір оқушының жеке ерекшеліктерін, қабілеттерін және қажеттіліктерін ескере отырып, оларды жан-жақты дамытуға бағытталған. Тұлғаға бағытталған білім беру оқушылардың өзіндік дамуына, әлеуметтік және эмоционалдық интеллектілерін арттыруға, өмір бойы оқуға деген құштарлықтарын қалыптастыруға ықпал етеді. Бұл тәсіл қазіргі заманғы білім беру жүйесінде маңызды орын алып, болашақ ұрпақтың табысты, креативті және жауапты тұлға ретінде қалыптасуына жағдай жасайды.

Қолданылған әдебиеттер:

1.**Maslow, A. H.** (1943). *A Theory of Human Motivation*. Psychological Review, 50(4), 370-396.
2. **Rogers, C. R.** (1969). *Freedom to Learn: A View of What Education Might Become*. Columbus, OH: Charles Merrill Publishing.
3.**Vygotsky, L. S.** (1978). *Mind in Society: The Development of Higher Psychological Processes*. Harvard University Press.
4.**Dewey, J.** (1938). *Experience and Education*. New York: Collier Books.
5.**Gardner, H.** (1983). *Frames of Mind: The Theory of Multiple Intelligences*. New York: Basic Books.
6. **Bronfenbrenner, U.** (1979). *The Ecology of Human Development: Experiments by Nature and Design*. Harvard University Press.
7.**Mezirow, J.** (1991). *Transformative Dimensions of Adult Learning*. San Francisco: Jossey-Bass.
8.**Tomlinson, C. A.** (2001). *How to Differentiate Instruction in Mixed-Ability Classrooms*. Alexandria, VA: ASCD.
9.**Knowles, M. S.** (1984). *The Adult Learner: A Neglected Species*. Houston: Gulf Publishing.
10.**Қазақстан Республикасы Білім және ғылым министрлігі**. (2019). *Қазақстан Республикасында тұлғаға бағытталған білім беруді дамыту концепциясы*. Астана: ҚР БҒМ

Ермекова Нұршат
Ақтөбе облысы, Байганин ауданы,
С.Жиенбаев атындағы орта мектеп,
Қызметі: мектепке дейінгі тәрбие және оқыту.

БІЛІМ БЕРУДІ ЦИФРЛАНДЫРУ: ҚАЗІРГІ ЗАМАННЫҢ ҚАЖЕТТІЛІГІ ЖӘНЕ БОЛАШАҒЫ

Цифрландыру әлемдегі барлық салаларға айтарлықтай әсерін тигізуде, ал білім беру саласы да бұл үдерістен тыс қалмайды. Білім беруді цифрландыру – бұл оқыту мен оқу процесін жақсартуға, білім беру сапасын арттыруға және білім алуға қолжетімділікті қамтамасыз етуге бағытталған кешенді шаралар. Қазіргі заманғы технологиялар мен интернеттің мүмкіндіктерін пайдалану арқылы білім беру жүйесін жаңа деңгейге көтеру көзделіп отыр.

Цифрландырудың мәні мен маңызы

Білім беруді цифрландыру дегеніміз – ақпараттық-коммуникациялық технологияларды (АКТ) білім беру процесіне енгізу, электрондық оқу материалдарын пайдалану, оқыту және басқару жүйелерін автоматтандыру. Цифрландырудың арқасында білім беру сапасын жақсарту, оқытушылардың жұмысын жеңілдету және оқушылардың білім алуға деген қолжетімділігін арттыру мүмкін болады.

Цифрландыру оқыту үдерісін тиімдірек, икемдірек және интерактивтірек етеді. Бұл оқушыларға тек теориялық білім беріп қана қоймай, оларды практикада қолдануға мүмкіндік береді. Сонымен қатар, цифрландыру арқылы қашықтықтан оқыту мүмкіндіктері кеңейіп, білім беру жүйесі географиялық шектеулерден тәуелсіз бола түседі.

Цифрландырудың артықшылықтары

1.Қолжетімділік: Цифрлық технологиялар білім алуға географиялық орнына қарамастан, кез келген адамға қолжетімділік береді. Онлайн курстар, вебинарлар, білім беру платформалары арқылы әлемнің кез келген жерінен білім алуға болады.

2.Икемділік: Оқушылар мен студенттер өздерінің оқу кестесін өз бетінше жоспарлап, оқуға қажетті материалдарды өзіне ыңғайлы уақытта және қарқынмен меңгере алады.

3.Жеке оқыту: Цифрландыру әр оқушының жеке қажеттіліктеріне сәйкес білім беру бағдарламаларын бейімдеуге мүмкіндік береді. Мысалы, оқыту платформалары оқушылардың оқу прогресін қадағалап, олардың мықты және әлсіз жақтарын анықтап, оларға сәйкес тапсырмалар ұсына алады.

4.Ресурстардың әртүрлілігі: Цифрлық білім беру материалдары мультимедиялық форматта ұсынылып, оқушылардың оқуға деген қызығушылығын арттырады. Видеосабақтар, интерактивті тапсырмалар, симуляциялар және ойын элементтері оқу үдерісін қызықты әрі тиімді етеді.

5.Үнемділік: Цифрлық оқыту материалдары баспа өнімдеріне қарағанда арзанырақ, ал онлайн курстар мен бағдарламалар оқушылар мен студенттерге сапалы білім алуға мүмкіндік беріп, оқу шығындарын азайтады.

Цифрландырудың қиындықтары

Білім беруді цифрландырудың артықшылықтарымен қатар, оны енгізуде белгілі бір қиындықтар да кездеседі:

1.Техникалық жабдықталу: Цифрландыру үдерісі білім беру мекемелерінің техникалық жабдықталуына тәуелді. Барлық оқу орындары қажетті компьютерлермен, интернетке қолжетімділікпен және бағдарламалық қамтамасыз етумен жабдықталмаған.

2.Оқытушыларды дайындау: Мұғалімдер мен оқытушылар цифрлық технологияларды қолдану дағдыларын меңгеруі қажет. Кейбір мұғалімдер жаңа технологияларға бейімделу кезінде қиындықтарға тап болуы мүмкін.

3.Білім беру сапасы: Цифрлық форматта білім беру сапасын бақылау күрделі болуы мүмкін. Жеке оқушылардың оқу прогресін қадағалау және олардың білім деңгейін бағалау мәселелері де өзекті болып отыр.

4.Қауіпсіздік пен құпиялылық: Цифрлық білім беру платформаларын қолдану барысында деректердің қауіпсіздігі мен құпиялылықты сақтау мәселелері де маңызды болып табылады. Бұл мәселені шешу үшін қауіпсіздік шараларын күшейту қажет.

Қазақстандағы білім беруді цифрландыру

Қазақстанда білім беруді цифрландыру соңғы жылдары қарқынды дамып келеді. Елдің білім беру жүйесінде ақпараттық-коммуникациялық технологияларды енгізу және дамыту бағытында бірқатар мемлекеттік бағдарламалар қабылданды.

Қазақстанның білім беру жүйесінде цифрландырудың айқын мысалы ретінде қашықтықтан оқытуды айтуға болады. Пандемия кезінде қашықтықтан оқыту форматы кеңінен қолданылып, білім беру мекемелері онлайн сабақтарды өткізуге бейімделді. Сонымен қатар, цифрлық білім беру платформалары мен электрондық оқулықтар да кеңінен қолданыла бастады.

Қазақстанда цифрландыруды дамыту мақсатында арнайы білім беру бағдарламалары мен жобалар жүзеге асырылуда. Мысалы, «Цифрлық Қазақстан» мемлекеттік бағдарламасы аясында білім беру жүйесін цифрландыруға үлкен мән берілген. Сонымен қатар, білім беру саласындағы цифрлық ресурстар мен платформаларды дамытуға арналған гранттар мен конкурстар ұйымдастырылуда.

Қорытынды

Білім беруді цифрландыру – бұл қазіргі заманның талаптарына жауап беретін және білім беру процесін тиімдірек, қолжетімдірек және икемдірек ететін қажетті қадам. Қазақстан үшін цифрландыру білім беру сапасын арттыруға, елдің білім беру жүйесін халықаралық деңгейде бәсекеге қабілетті етуге мүмкіндік береді. Дегенмен, бұл үдерісті сәтті жүзеге асыру үшін техникалық жабдықталуды жақсарту,

оқытушыларды оқыту және деректердің қауіпсіздігін қамтамасыз ету бағытында жұмыстарды жалғастыру қажет.

Қолданылған әдебиеттер:

1.Қазақстан Республикасының білім беру жүйесін цифрландыру тұжырымдамасы. ҚР Білім және ғылым министрлігі, 2020 ж.

2.Жанғозина, Г. «Қазақстандағы білім беруді цифрландыру: Мәселелер мен перспективалар». *Білім және ғылым журналы*, 2021.

3.«Цифрлық Қазақстан» мемлекеттік бағдарламасы. Қазақстан Республикасы Үкіметінің ресми сайты.

4.Сейітбекова, А. «Цифрлық оқыту: Теориядан практикаға». *Білім беру және инновация*, 2019.

5.ЮНЕСКО білім беру саласындағы цифрландыру бойынша баяндамалары. ЮНЕСКО, 2021 ж.

6.Айткұлова, М. «Оқыту мен оқуда цифрлық технологияларды қолдану». *Педагогика және психология журналы*, 2020.

7.Халықаралық білім беру саласындағы цифрлық технологияларды қолдану тәжірибелері. Бүкіл әлемдік банк баяндамасы, 2020.

8.Серікбаев, Т. «Онлайн оқыту әдістері: Қазақстандағы тәжірибелер». *Білім беру жүйесі және болашақ* журналында жарияланған мақала, 2022 ж.

Абдиназарова М. Ж. Абдиназарова С. Ж.
учитель русского языка и литературы
№23 школы-лицея г. Шымкент,
преподаватель английского языка КазНПУ им. Аль-Фараби

РАССМОТРЕНИЕ ЯЗЫКА КАК ИСТОРИЧЕСКИ РАЗВИВАЮЩЕГОСЯ ЯВЛЕНИЯ В СЛОВАРЯХ И УЧЕБНИКАХ ПО РУССКОМУ ЯЗЫКУ

Аннотация

Бұл мақалада тілдегі әдеби-грамматикалық нормалардың өзгеруі туралы айтылады. Тіл жүйесі ғылым мен техниканың дамуына байланысты үнемі жаңарып отырады. Әрбір жаңа буын бұрыннан бар мәтіндерге, сөйлеудің тұрақты бұрылыстарына, сөздіктер мен оқулықтардағы ойларды калыптастыру тәсілдеріне суйенеді.

Abstract

This article talks about changes in literary and grammatical norms in the language. The language system is constantly updated with the development of science and technology. Each new generation relies on existing texts, stable tums of speech, ways of forming thoughts in dictionaries and textbooks.

"Языковая система, находясь в постоянном использовании, создается и видоизменяется коллективными усилиями тех, кто ею пользуется... Новое в речевом опыте, не вписывающееся в рамки системы языка, но работающее, функционально целесообразное, ведет к перестройке в нем, а каждое очередное состояние языковой системы служит основанием для сравнения при последующей переработке речевого опыта. Таким образом, язык процессе речевого функционирования развивается, изменяется, и на каждом этапе этого развития языковая система с неизбежностью содержит в себе элементы, которые не завершили процесс изменения. Поэтому различные колебания, варианты неизбежны в любом языке".

Постоянное развитие языка ведет к изменению литературных норм. То, что было нормой в прошлом столетии и даже 15-20 лет назад, сегодня может стать отклонением от нее. Так, например, в соответствии с Толковым словарем русского языка (1935-1940) слова *закусочная, игрушечный, булочная, будничный, нарочно, порядочно, сливочный, яблочный, яичница* произносились со звуками [шн]. По данным Орфоэпического русского языка 1983 г., такое произношение в качестве единственной (строго обязательной) нормы сохранилось только в словах *нарочно, яичница*. В словах *булочная, порядочно* наряду с традиционным произношением (шин) признано допустимым новое произношение (чн). В словах *будничный, яблочный* новое произношение рекомендуется в качестве основного варианта, а старое допускается в качестве возможного варианта. В слове *сливочный* произношение (шн) признается хотя и допустимым, но в словах *закусочная, игрушечный* новое произношение (чн) стало единственно возможным нормативным вариантом.

На этом примере хорошо видно, что в истории литературного языка возможны сохранение старой нормы; конкуренция двух вариантов, при которой словари рекомендуют новый вариант; утверждение нового варианта в качестве единственно нормативного.
В истории языка изменяются не только орфоэпические, но и все другие нормы.
Примером изменения лексической нормы могут служить слова *дипломант и абитуриент.*
В 30-40-е гг. XX в. слово *дипломант* обозначало студента, выполняющего дипломную работу, а слово *дипломник* было разговорным (стилистическим) вариантом слова *дипломант*. В литературной норме 50-60 г.г. произошло разграничение в употреблении этих слов: словом *дипломник* стали называть в период подготовки и защиты дипломной работы (оно утратило стилистическую окраску разговорного слова), а слово *дипломант* стало употребляться для наименования победителей конкурсов, смотров, соревнований, отмеченных дипломом победителя.
Слово *абитуриен*т в 30-40 г.г. XX века употреблялось как обозначение тех, кто оканчивал среднюю школу, и тех, кто поступал в вуз, так как оба эти понятия во многих случаях относятся к одному и тому же лицу. В 50-е г.г. XX века за оканчивающими среднюю школу закрепилось слово *выпускник*, а слово *абитуриен*т в этом значении вышло из употребления.
Изменяются в языке и грамматические нормы. В литературе XIX в. И разговорной речи того времени употреблялись слова *георгина, зала,* рояля - это были слова женского рода. В современном русском языке нормой является употребление этих слов, ка слов мужского рода - *георгин, зал, рояль.*
Примером изменения стилистических норм является вхождение в литературный язык диалектных и просторечных слов, например, забияка, нытик, подоплека, свистопляска, шумиха. Как пишет профессор Ю.А. Бельчиков, «для русского литературного языка характерна интенсивная взаимодействие с просторечием (постоянное пополнение главным образом лексики и фразеологии, выразительных, синонимических средств)… Известная часть заимствований из народно-разговорного языка органически включается в лексико-фразеологический состав литературной речи, в его стилистическую структуру, становясь достоянием не только разговорной, но и книжной речи».
Каждое новое поколение опирается на уже существующие тексты, устойчивые обороты речи, способы оформления мысли. Из языка этих текстов оно выбирает наиболее подходящие слова и обороты речи, берет из выработанного предшествующими поколениями актуальной для себя, привнося свое, чтобы выразить новые идеи, представления, новое видение мира. Естественно, новые поколения отказываются от того, что кажется архаичным, не созвучным новой манере формулировать мысль, передавать свои чувства, отношения к людям и событиям. Иногда они возвращаются к архаичным формам, придавая им новое содержание, новые ракурсы осмысления.
В каждую историческую эпоху норма представляет собой сложное явление и существует в довольно непростых условиях. Об этом писал еще в 1909 г. В.И. Чернышев:
"В языке всякой определенной эпохи для современников много неясного: слагающегося, но не сложившегося, вымирающего, но не вымершего, входящего вновь, но не утвердившегося (Чернышев В.И. Чистота и правильность русской речи.
В литературном языке различают следующие типы норм: нормы письменной и устной форм речи; нормы письменной речи; нормы устной речи. К нормам,
общим для устной и письменной речи, относятся: лексические нормы; грамматические нормы; стилистические нормы.
Специальными нормами письменной речи являются: нормы орфографии; нормы пунктуации. Только к устной речи применимы: нормы произношения; нормы ударения; интонационные нормы. Нормы, общие для устной и письменной речи, касаются языкового содержания и построения текстов.
Лексические нормы, или нормы словоупотребления, - это нормы, определяющие правильность выбора слова из ряда единиц, близких ему по значению или по форме, а также употребление его в тех значениях, которые оно имеет в литературном языке.
Лексические нормы отражаются в толковых словарях, словарях
иностранных слов, терминологических словарях и справочниках.
Соблюдение лексических норм - важнейшее условие точности речи и ее правильности. Их нарушение приводит к лексическим ошибкам разного
слова из ряда единиц, в том числе смешение паронимов, неточный выбор синонима, неправильный выбор единицы семантического поля (костяной тип мышления, проанализировать жизнедеятельность писателей); нарушение норм лексической сочетаемости (стадо зайцев, под гнетом гуманности, тайный занавес,

закоренелые устои, прошел все стадии развития человека); противоречие между замыслом говорящего и эмоционально-оценочными коннотациями слова (Пушкин правильно выбрал дорогу жизни и пошел по ней, оставляя несмываемые следы; Он внес непосильный вклад в развитие Казахстана); употребление анахронизмов (Ломоносов поступил в институт. Раскольников учился в вузе);
смешение лингвокультурологических реалий фразеологических оборотов (Молодость била из него ключом; Надо вывести его на свежую воду).
Грамматические нормы делятся на словообразовательные, морфологические и синтаксические.
Грамматические нормы в «Русской грамматике» (М., 1980, т. 1-2), подготовленной Академией наук, в учебниках русского языка и грамматических справочниках.
Словообразовательные нормы определяют порядок соединения частей слова, образования новых слов. Словообразовательной ошибкой является
употребление несушествующих производных слов вместо существующих производных слов с другим аффиксом, например, описывание характера, продажничество, беспросвет, произведения писателя отличаются глубиной и
правдивостью.
Морфологические нормы требуют правильного образования
грамматических форм слов разных частей речи (форм рода, числа, кратких форм и степеней сравнения прилагательных и др.). Типичным нарушением морфологических норм является употребление слова в несуществующей или несоответствующей контексту словоизменительной форме
(проанализированный образ, царящиеся порядки, победа над фашизмами,
назвал Плюшкина прорехом).
Иногда можно услышать такие словосочетания: железнодорожная рельса, импортная шампунь, заказной бандероль, лакированный туфель. В этих словосочетаниях допущена морфологическая ошибка – неправильно оформлен род имен существительных.

Стилистические нормы определяют употребление языковых средств в соответствии с законами жанра, особенностями функционального стиля и - шире - с целью и условиями общения. Стилистические нормы зафиксированы в толковых словарях в качестве специальных помет, комментируются в учебниках по стилистике русского языка и культуре речи.

Наиболее типичными стилистическими ошибками являются: стилистическая неуместность (зацикливается, царский беспредел, пофигист, любовный конфликт обрисован во всей красе - в тексте сочинения, в деловом документе, в аналитической статье); употребление громоздких, неудачных метафор (Пушкин и Лермонтов - два луча света в темном царстве; Этим цветам - посланникам природы - неведомо, что за буйное сердце бьется в груди под каменными плитами!; Имел ли он право отрезать эту ниточку жизни, которую не сам подвесил?); лексическая недостаточность (Меня до глубины волнует этот вопрос); лексическая избыточность (Он их будит, чтобы они проснулись; Надо обратиться к периоду их жизни, то есть к тому периоду времени, когда они жили; Есенин, сохраняя традиции, но как-то не так любит прекрасный женский пол;

Важнейшее методологическое положение современного языкознания - рассмотрение языка как исторически развивающегося явления. В полной мере это относится и к русской орфоэпии, исторические изменения которой предопределяются, с одной стороны, внутренними законами развития русской фонетической системы, а с другой - развитием обществ, обслуживаемого языком.

Язык в процессе речевого функционирования развивается, изменяется, и на каждом этапе этого развития языковая система с неизбежностью содержит в себе элементы, которые не завершили процесс изменения.

Поэтому различные колебания, варианты неизбежны в любом языке.

Литература

1.Соколова В.В. Культура речи и культура общения. М.: Просвещение 1995. Стр. 47
2.Бельчиков Ю.А. Стилистьика и культура речи. М.: Из. УРАО, 2000. Стр 104-105
3.(Чернышев В. И. Чистота и правильность русской речи // Избранные труды. Том 1. М., 1970. Стр. 41)
4.https: //www.okulyk.kz/all-books/

Амирова Д.Р
Ақтөбе қаласы, №7 арнайы (түзету) мектебі КММ
мұғалім-дефектолог

ЕРЕКШЕ БІЛІМ БЕРУДІ ҚАЖЕТ ЕТЕТІН БАЛАЛАРМЕН ТҮЗЕТУ ЖҰМЫСТАРЫН ЖҮРГІЗУДЕ ОЙЫНДАРДЫҢ МАҢЫЗЫ

Аннотация

Бұл мақалада ерекше білім беруді қажет ететін балалармен жүргізілетін ойындардың маңызы қарастырылады. Оның ішінде түзету жұмыстарына қажетті ойындардың міндеттері анықталып, балаларды белсенді қарым- қатынас орнатуға бағыттайды.

Abstract

This article discusses the importance of games with children in need of special education. Among them, the tasks of games necessary for correctional work are determined and children are directed to active communication.

Ерекше білімді қажет ететін балалардың дамуында ойынның алатын орны орасан. Балалар ойын аркылы коршаған әлеуметтік ортаны танып біледі, адамзаты арасындагы карым-катынас, табиғат, коғамдык өмір барлығы да баламен алғаш рет ойын аркылы кабылданады. Ойын арқылы әлеуметтік- адамгершілік іс-әрекеті, баланың өмірдегі өз орнын сезінуі, психологиялық тұрғыдан кауіпсіздікті сезіну де ойын аркылы беріледі. Ерекше білімді қажет ететін балалар өз жасындағы ақыл ойы дұрыс дамыған қатарларына қарағанда қабылдау қабілеттері, эмоция және мінез құлқы, жүріс-тұрысы ерекше болып келеді. Сол себепті оқыту процестеріне ойын қызметі мынадай міндеттерді орындайды:

- қызығушылық (қызықтыру, көңілдендіру)
- коммуникативтік: сөйлеу тілін дамыту
- ойынтерапия
-денсауылқ: қимыл қозғалыс моторикаларын қалыптастыру.

Ерекше білімді қажет ететін оқушылар тез шаршағыш, зейіні тұрақсыз болғандықтан, бір сабақтың ішінде бірнеше түрлі ойындар мен тапсырмалар түрлендіріліп беріледі. Тандалынып алынган ойын негізгі тематиканы ашуға, койған мақсатқа қол жеткізерлік болу шарт. Ойын бір сарынды емес, мазмұны ауқымды болып алынуы баланың сөйлеу тілін, зейінін, есте сақтау кабілеттерін дамытуға мүмкіндік береді. Ойынға дайындық бірнеше күн жүргізіліп, сөздік қорлар нактыланып, ойын туралы түсініктерін анықтау даму мүмкіндігі шектеулі балалар үшін сакталатын негізгі әдістер. Ойында колданатын көрнекіліктер шынайыга жакын, кызыктыратындай түрлі-түсті, баланы жас шамасына, психофизикалық даму ерекшеліктеріне сәйкес болуды дефектолог-мұғалім ескеріп отыру кажет. Әр тандалып алынған ойын белгілі бір максатты шеше отырып, түзетім, дамыту міндеттерін іске асырылуы, ойынның негізгі аткаратын рөлін дәлелдейді. Даму мүмкіндігі шектеулі балалармен ойынның әр түрін ұйымдастыра отырып, бір-біріне деген кайырымдылык, мейірімділік, жанашырлық, достык, жолдастык сезімдерді тәрбиелеуте болады.

Ойын дегеніміз - жаттыгу, барлық сабақтарда саусақ жаттығулары, саусақ массаждары, көзге, тілге жаттығулар міндетті түрде жасалынады. Ойын үстінде баланың бір затка бейімділігі, мүмкіндігі және қызығуы анық байқалады.

Ерекше білімді қажет ететін оқушылар өзін коршаған ортаны, өмір сүріп отырған айналасындагы заттар мен құбылыстарды ойын аркылы түсініп ұғынады. Тек көру, сипап сезу, байкап-тану аркылы емес, тікелей араласып, іс-әрекетке көшуін накты карым-катынас барысында біледі. Ойын үстінде баланын түрлі касиеттері дамитыны, қабілеті мен белсенділігі де көрінетіні белгілі. Ерекше білімді қажет ететін балаларды ойнатуда педагогтың басшылық ыкпалы айкын көрінеді. Ойын бала үшін - нагыз өмір. Егер педагог ойынды акылмен ұйымдастырса, ол балаларға ыкпал жасауға мүмкіндік алады. А.П.Усова былай деп атап көрсетті: Балалардың өмірі мен іс-әрекетін дұрыс ұйымдастыру оларды тәрбиелеу деген сөз. Тәрбиенің тиімді процесі ойын және ойынның өзара карым-катынастары формаларында жүзеге асырылатын себебі сол, бала мұнда өмір сүруді үйренбейді, өз өмірімен тіршілік етеді. Ойынды балалар өмірін ұйымдастырудың формасы ретінде пайдалана отырып алдымен солардың ортақ мүддесін бағыттап және дамытып отыру, балалар ұжымын топтастыруға күш салу керек. Баланың өмірге калам басардагы алғашкы кимыл-әрекеті - ойын, сондыктан да оның мәні ерекше. Қазақ халқының ұлы ойшылы Абай Құнанбаев: «Ойын ойнап, ән салмай, өсер бала бола ма?» деп айткандай баланың өмірінде ойын ерекше орын алады.

Дамуынды әр түрлі бұзылушылық пен жетіспеушілігі әр түрлі деңгейдегі балалардың дамуы мүмкіндіктері де әр түрлі. Аталған ауытқушылықтар баланың коршаған әлемді тануына, эмоциялық кабілеттерінін, балалар мен ересектер арасындағы карым-қатынастың калыптасуына кедергісін тигізеді, әлеуметтік ортаға бейімделуіне, өсе келе әлеуметтік ортада өз орнын табуға қиындық туғызады.

Балалармен түзете-тарбиелеу жұмысы процесінде ата-аталарды белсенді карым-катынаска шакыру; Интеллектісі бұзылған балалармен жұмыс барысында ойынның даму потенциалы сәтті колданылады. Ойын баланың қозғалу белсенділігін арттырады, жалпы және ұсақ, моторикасын, дене қозғалысының, сенсорлык-моторлык дамуына, таным белсенділіктері мен негізгі таным процестерін (кабылдау, тіл, ойлау, есте сактау), зейінін, елестетуін, эмоционалдык ерік сферасын, тұтады сапаларын калыптастыруга өз әсерін береді.

Соның ішінде театралдык ойындар акыл-есі кем балалардың әлеуметтік қалыптасуы мен әлеуметтік араласуын іске асыруда, эмоцияларды айыруына, мінезді мимикалык өзгерістерді анықтай білулерін қалыптастыру үшін өте пайдалы.

Психотүзету жұмыстарында театралдык ойындар кеңінен маңызды қолданылады. Бұлар өзара психоанализдің теориялык дәстүрлерімен тарихи байланысты.

Театралдық ойындардың мазмұны балалар әндерінен және әзіл өлеңдерден, сюжеті қарапайым жағдайларды суреттейтін кумулятивтіертегілерден, авторлық ертегілерде, ертегі-импрвизациялардан құралады. Тетралдык ойындарды орынды қолдану балалардың тек ойнай білуін және машықтарын қалыптастырып қана қоймай, сонымен бірге біздің көқарасымыз бойынша түзету-тәрбие жұмысының маңызды міндеттерін шешеді.

Қорыта келе, ойын ерекше білімді қажет ететін балалардың практикалық іскерліктері мен машықтарын қалыптастырудың негізі болып табылады. Оқушылардың жасы өскен сайын ойын түрлері мен мазмұны да, уақыты да өзереді.

Әдебиеттер тізімі:

1.«Арнайы педагогика» Ғ.Ә Абаева, Қарағанды 2022ж, 125б
2.«Арнайы психология» Қ.С Тебенова, А.Р Рымханова, Алматы 2011ж 104б

Демеуова А. К.
учитель начальных классов
КГУ Средняя школа №19 г. Актобе

ЗНАЧЕНИЕ ЦИТАТ Д.КОНАЕВА ДЛЯ ДУХОВНО-НРАВСТВЕННОГО ВОСПИТАНИЯ

Цитаты, афоризмы Конаева по сей день имеют воспитательное значение не только для подрастающего поколения, но и для всего человечества.

В своей статье проанализирую и постараюсь дать разъяснение некоторым цитатам Конаева:

1. «Каждый человек должен знать свою родословную. Не уходя в глубокую древность, могу только сказать, что мои предки берут свое начало от Байдыбека, джигита Старшего жуза. Мое ближайшее генеалогическое древо выглядит следующим образом: Жолым – Нурмамбет – Азнабай – Конай – Джетибай – Жумабай – Минлиахмед – Динмухамед...».

Действительно, каждый человек должен знать откуда он родом, кто и кем были его предки, должен знать историю своего рода и передавать в дальнейшем это последующему поколению. Мы должны знать и гордиться своими предками, не забывать об этом. Как у нас говорится: «Жеті атаны білу парыз». Изучение своего родового древа – это самоопределение и самопознание, понимание своей причастности к чему-то большему, чем просто «ты». Это дает человеку силы и абсолютно новое ощущение жизни, а также дополнительную ответственность за то, что останется после нас.

2. «Казалось бы, все резервы задействованы, напряжение в коллективах достигло наивысшей отметки, еще чуть-чуть, думалось, и туго натянутая тетива не выдержит, лопнет… Но нет. И в этом я не раз убеждался за свою долгую жизнь: резервы человеческого духа неисчерпаемы».

На самом деле, самое выносливое живое существо на Земле – это человек, как по физическим параметрам, так и по психологическим. К примеру, в беге на дальние дистанции человеку нет равных. Были зафиксированы случаи, когда человек за 5 дней преодолевал расстояние более 1000 километров. А

неисчерпаемости человеческого духа могут рассказать и жизненные факты: когда люди, несмотря на усталость, голод, нищету, оказывали колоссальное сопротивление гитлеровской Германии в годы Великой отечественной войны; как наши предки, несмотря на отсутствие еды, помогали детям и женщинам, которые были эвакуированы с линий фронта, помогали голодающим репрессированным людям. Поэтому, воспитывая свою молодежь, своих детей, ссылаясь на слова Конаева, мы должны объяснять, что нельзя опускать руки перед какими-либо проблемами, что нельзя бояться трудностей, что нельзя, увидев какое-либо препятствие, предавать свои цели и мечты.

3. «Был создан боевой настрой и та атмосфера, которая исключает слова «нет», «не можем». Девизом и принципом в работе стало: «Надо – сделаем!».

Этот девиз, который был тогда, должен существовать и в настоящее время. У каждого человека девизом должен быть слоган: «Надо – сделаем!». Обучая своих учеников, мы стараемся донести им, что нужно всегда доводить до конца начатое дело, что нужно ставить перед собой определенные цели и двигаться к ним, несмотря ни на что: надо что-то сделать для достижения поставленных целей, то конечно, мы сделаем это! Этим самым, руководствуясь таким девизом, мы учимся сами и учим своих детей доводить начатое дело до конца.

4. «Посты, награды, степени не вскружили мою голову и не могли изменить качества, которые я ставил выше других в своей жизни и работе – простота, честность, принципиальность».

На самом деле, даже сам Конфуций говорил: «Простота – одно из лучших качеств человека!». В простой душе – неиссякаемый источник позитива, и он щедро, безо всякого расчета, дарится ближним и дальним. Простота – сила настоящего сильного человека. Ему не нужно самоутверждаться и доказывать ее, размахивая кулаками, с которым зачем-то должно быть добро. Часто простота путается с совершенно иными качествами – от лицемерия до наивности и глупости. Но! Это уже проблемы самого путающего. Не зря ведь говорится: «Все гениальное – просто».

Принципиальность – это качество личности, характеризующееся стремлением поступать в строгом соответствии со своими убеждениями в любых жизненных ситуациях. Большинство принципиальных людей достаточно щепетильно и ответственно подходят к выполнению собственных обязанностей.

Поэтому все перечисленные качества очень важны для человека, и основываясь на это мы должны воспитывать свою молодежь.

5. Крупные и сложные вопросы решать не торопился и говорил своим помощникам: «Пусть бумага полежит, завтра будет умнее».

У А.С.Пушкина в стихотворении есть фраза: «Служение муз не терпит суеты». Управление страной – это есть искусство, искусство создания великой державы. И оно должно быть несуетливым, обдуманным. Афоризм, сказанный Динмухамедом Конаевым подходит и для нашего времени, времени скорости, когда все пытаются делать быстро, необдуманно, что впоследствии приводит к возникновению ошибок, просчетов. Поэтому прежде, чем делать что-то важное, или перед тем, как принять важное решение, нужно хорошо подумать, взвесить, и как говорится – семь раз отмерить и один раз отрезать.

6. «Окружать себя надо не поклонниками, а умами, трансформирующими идеи».

В действительности, если человек хочет добиться в жизни успеха, научиться принимать правильные решения, то он должен окружить себя людьми, у которых более высокие стандарты, даже возможно выше его; людьми, которые умеют принимать правильные решения; людьми, у которых есть идеи и планы развития. Ведь человек – это прямое отражение тех, кто его окружает. Если у окружающих заниженные стандарты, то человек также начинает понижать свои стандарты, а если у окружающих более высокие стандарты – то человек начинает поднимать свои стандарты.

7. «Жизнь часто заставляла меня прикасаться к первоисточнику всех знаний – народному опыту».

За время своего существования человек прошел через многие трудности, преодолев разнообразные проблемы, в результате которого у людей появились знания и опыт. Конечно, когда принимаешь очень важные решения в объеме всей страны, то нужен совет, народный опыт. Недаром во все времена у руководителей были советы старейшин, которые подсказывали на своем опыте и своими познаниями что и как сделать в том или ином случае. И это важно!

Нужно научиться падать и подниматься!

Литература:

1. «О моем времени», Алматы, изд.: «Дәуір», 1992г.
2. «От Сталина до Горбачева»», Алматы, изд.: «Санат», 1994г.
3. «Өтті дәурен осылай» («Так прошла эпоха»), Алматы, 1992г.

Тажбанова Ж.М
"Ә.Кекілбайұлы атындағы №72 жалпы білім беретін орта IT мектеп-лицейі"
Ақтөбе, Қазақстан

ВИРТУАЛДЫ ЖӘНЕ КЕҢЕЙТІЛГЕН ШЫНДЫҚ БІЛІМ БЕРУ ҚҰРАЛЫ РЕТІНДЕ

Аннотация: Білім берудегі заманауи виртуалды технологиялар көп функциялы, яғни оларды әр түрлі жұмыс жағдайларында әр түрлі профильдегі студенттердің кәсіби дағдыларын қалыптастыру, жетілдіру және бақылау үшін пайдалануға болады. Виртуалды шындық технологияларын қолдану қазіргі заманғы білім беруді дамытудың маңызды трендіне айналуда, ұялы телефондарға бағытталған кейбір білім беру виртуалды қосымшаларының технологиялық мүмкіндіктері қабылдау қиын дәріс материалын дәстүрлі оқыту әдістеріне қарағанда тезірек түсіндіреді.

Кілттік сөздер: Виртуалды шындық,кеңейтілген шындық,білім беру технологиясы

Кіріспе

Технологияның үнемі дамуы білім беруді жаңа жолдарды ашады, студенттер үшін әлдеқайда тартымды, жаңа құралдарды қолдануға мүмкіндік береді, оқу процесінің эволюциясына ықпал етеді. Виртуалды шындық осы эволюцияда маңызды орын алады. Виртуалды шындықтың бірнеше анықтамалары бар, бірақ тұтастай алғанда олар нақты уақыт режимінде компьютерде жасалған 3D графикалық кескіндеріне негізделген интерактивті тәжірибені білдіреді, басқаша айтқанда, бұл нақты немесе қиял әлемді компьютер жасаған орта. Тағы бір анықтама, нақтырақ: виртуалды шындық-бұл арнайы құрылғылардың көмегімен өз сезімдерін қолдана отырып, компьютер жасаған үш өлшемді кеңістікте нақты уақыт режимінде өзара әрекеттесуге мүмкіндік беретін компьютерлік интерфейс. Пайдаланушы виртуалды әлемді монитор экраны немесе арнайы басқа тағылатын гарнитуралар арқылы көре алады.

Студентпен тікелей өзара әрекеттесу зерттелетін материалға шоғырлануға және виртуалды шындық технологиясын қолданудың бүкіл кезеңіне қатысуға мүмкіндік береді.Қазіргі уақытта виртуалды шындық шетелде білім беру мекемелерінде технологияны қолданудың ең жаңа және инновациялық тәсілдерінің бірі, өйткені студенттер қазір технологиямен тығыз байланысты, сондықтан оларды оқытудың жаңа және инновациялық тәсілдері жалпы ғылымды дамытудың басым бағыты болып табылады.

Кеңейілген шындық (augmented reality, AR) – бұл нақты әлем мен виртуалды ортаны байланыстыруға мүмкіндік беретін, олардың синхронды өзара әрекеттесуін қамтамасыз ететін заманауи технология. AR технологиясының көмегімен виртуалды нысандарды материалдық әлемге біріктіруге болады: AR бағдарламаларын қолдана отырып, кеңейтілген шындық камерасы шындықты түсіреді және онда виртуалды нысандар байланған алдын-ала анықталған мақсатты нүктелерді – маркерлерді іздейді. AR технологиясы виртуалды және материалдық нысандарды біріктіре алады, олардың нақты уақыт режимінде өзара әрекеттесуін қамтамасыз етеді және үш өлшемді нысандарды қолдана алады. AR стационарлық компьютерлерде, ноутбуктерде, портативті құрылғыларда және смартфондарда қолдануға болатын танымал технологияға айналуда. AR қосымшалары үш өлшемді нысандармен, мәтіндермен, суреттермен, бейнелермен және анимациялармен жұмыс істейді, оларды біріктіреді және бір уақытта қолданады, бұл пайдаланушыларға оқиғалармен, ақпаратпен және нысандармен еркін қарым-қатынас жасауға мүмкіндік береді. Қазіргі заманғы смартфондар осы типтегі қосымшаларды пайдаланушылардың көбеюіне ықпал етеді. Көптеген адамдардың өмірі алақанда – мобильді құрылғыда, және бұл өмір AR көмегімен одан да әр түрлі болуы мүмкін.

Кеңейтілген шындық технологиясы елестету қиын объектілерді елестетуге, оларды 3D модельдеріне айналдыруға мүмкіндік береді, осылайша дерексіз және күрделі мазмұнды түсінуді жеңілдетеді. Мысалы, адамның қысқаша өмірбаяны, қызықты фактілер, оқиғалар туралы тарихи деректер, көрнекі 3D модельдері сияқты мәліметтерді қосу қабылдауды жақсартуға және оқу материалын түсінуді жеңілдетуге көмектеседі.

Көптеген жағдайларда теориялық білім кәсіби салаларда тиісті дағдылар мен құзыреттерді алу үшін жеткіліксіз, сондықтан кеңейтілген шындық теориялық білім мен практика арасындағы алшақтықты жою мақсатына қызмет ете алады. Мысалы, техникалық факультеттердің студенттері әсіресе өз салаларында тәжірибе мен практикалық тәжірибеге мұқтаж. Кеңейтілген шындық технологиясының мүмкіндіктерінің арқасында кеңейтілген оқулықтармен, сандық модельдеумен және модельдеумен виртуалды тәжірибе құруға болады. Кеңейтілген шындық студенттерге зертханалық эксперименттерді қауіпсіз орындауға

мүмкіндік береді, ал медициналық студенттерге арналған кеңейтілген шындықты қолдану адам анатомиясын зерттеудің бір әдісі және теориялық білімді біріктіру және оларды практикада қолдану құралы бола алады. Кеңейтілген шындықты студенттердің нәтижелерін визуализациялау үшін курстық жобалар мен бітіру біліктілік жұмыстарын орындау кезінде қолдануға болады, бұл нәтижелерге максималды интерактивтілік әкеледі.

Білім беру процесінде кеңейтілген шындық технологияларын қолданудың практикалық мүмкіндіктерін қарастырайық. Оқушылардың көпшілігінде гаджеттер бар: планшеттер, смартфондар немесе кіріктірілген бейнекамералары бар компьютерлер – кеңейтілген шындықты қолданудың техникалық мәселесі қиындық тудырмайды. Қазіргі уақытта білімге AR-технологияларды енгізу процесі құрылатын бірыңғай платформа жоқтығына қарамастан, бұл бағытта білім беру бағдарламаларына арналған әзірлемелер мен бағдарламалық шешімдер көбірек пайда болуда.

1 суретте кеңейтілген шыңдық маркері бар оқулық көрсетілген.

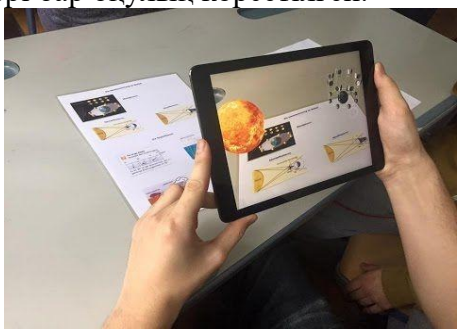

Сурет 1. Кеңейтілген шыңдық оқулық мысалы.

Мектепке дейінгі білім берудегі кеңейтілген шындық

Мектепке дейінгі білім беруде AR қолдану туралы жұмыстарды талдау бірнеше белгілерді анықтауға мүмкіндік берді. Зерттеулердің бірінде авторлар мектеп жасына дейінгі балаларды қабылдауды, материалды түсіну деңгейін және процесстен ләззат алуды зерттеді. Экспериментте кеңейтілген шындықтың суреттері бар оқиға көрсету үшін кітаптар қолданылды. Зерттеу көрсеткендей, балалардың көпшілігі осы сабақ кезінде "өте бақытты" сезініп, оны қызықты және ләззат алды. Балалар өз әңгімелерін жақсы түсінді. AR суреттері бар кітаптар балаларға тартымды болды және оларды сиқырлы және көңілді деп қабылдады.

Тағы бір ғылыми зерттеу балаларға ағылшын алфавитін оқытуда кеңейтілген шындық технологияларының тиімділігіне арналған. Авторлар флэш-карталарды қолдана отырып, мобильді қосымшаны ойлап тапты. Әдістің мәні келесідей болды: орнатылған қосымшасы бар құрылғыны басып шығарылған флэш-картаға бағыттай отырып, оқушы экранда интерактивті ақпараты бар 3D нысанын көрді. Нәтижелер бақылау (дәстүрлі оқыту) мен эксперименттік (AR қолдана отырып оқыту) топтары арасында интерактивтілік пен материалды игеру сипаттамалары бойынша эксперименттік топтың пайдасына айтарлықтай айырмашылықтар бар екенін көрсетті.

Жоғары оқу орындарындағы виртуалды және кеңейтілген шындық

AR / VR технологиялары алдыңғы қатарлы оқу орталарында бірдей құнды. Колледждер мен университеттердің оқытушылары әртүрлі пәндер бойынша өз курстарына иммерсивті технологияларды енгізеді.Кейбір академиялық институттар тіпті студенттер мен оқытушыларға AR / VR құрылғыларына қол жеткізуге және өз мазмұнын жасауға мүмкіндік беретін арнайы кеңістіктерді енгізді.

Төменде студенттер мен оқытушыларды иммерсивті оқытумен таныстыратын қолданыстағы бағдарламалардың үш мысалы келтірілген.

AR / VR Harvard Innovation Labs студиясы Гарвардтың ғылыми дәреже алғысы келетін барлық студенттері үшін ашық. Студия AR / VR құрылғыларының кең таңдауын, сондай-ақ мазмұнды өндіруге арналған жабдықтар мен бағдарламалық жасақтаманы қамтиды және студенттерді осы технологияның әлеуетін зерттеуге шақыратын ашық сабақтар мен семинарлар ұсынады.

Колорадо мемлекеттік университеті 2019 жылы 100-ге жуық студентті бір уақытта оқу процесіне батыру үшін иммерсивті шындық оқу зертханасын іске қосты.

Университеттің академиялық инновациялар орталығының құрамына кіретін Мичиган университетінің XR бастамасы барлық пәндер бойынша AR / VR технологияларын енгізетін мұғалімдердің жобаларын қаржыландыруды және басқаруды қамтамасыз етеді. Университетте AR / VR құрылғылары бар бірнеше жергілікті зертханалар бар және жабдықты тексеру қызметін ұсынады.

Білім беру саласында оқытушылардың өздері құрған қосымшаларымен қатар, дайын қосымшаларды қолдану болады. Төменде білім беруге арналған кеңейтілген шындық қосымшаларының тізімі берілген:

- Human Anatomy Atlas 2021-ерлер мен әйелдер анатомиясының 3D модельдері мен симуляциясы студенттер мен медицина қызметкерлеріне адам ағзасының қалай жұмыс істейтінін түсінуге көмектеседі. Пайдаланушылар анимацияларды көре алады, бұлшықет әрекеттерін үйренеді.
- Plantale-осы интерактивті AR қосымшасы арқылы пайдаланушы өсімдіктің өмір жолы мен өсімдік анатомиясын зерттей алады.
- GeoGebra Augmented Reality-геометрия мен алгебрадан статистика мен математикалық талдауға дейін, бұл интерактивті құрал студенттерге формалар мен 3D функцияларын үйренуге мүмкіндік беретін қосымша.

Кеңейтілген шындық оқу процесіне оң әсер етеді. Осы технологияның артықшылықтары мен кемшіліктері 1 кестеде көрсетілген.

Кесте 1. Кеңейтілген шындық артықшылықтары мен кемшіліктері

Артықшылықтары	Кемшіліктері
1.Зерттелетін материалға, өзін-өзі оқытуға және жаңасын білуге деген қызығушылық артады 2.Оқытудың көрнекілігі оның сапасы мен тиімділігін арттырады 3.Кеңістіктік ойлаудың дамуы жүреді 4.Оқытудың интерактивтілігі басым 5.Қосымшаларды пайдаланудың қарапайымдылығын тартады 6.Аз уақыт ішінде ақпараттың көп мөлшерін зерттеу мүмкіндігі 7.Оқушының таңқаларлық әсерін қолдану (эмоциялар қосылған кезде есте сақтау жақсы болатыны белгілі)	1.Арнайы қосымшаларды әзірлеу қажеттілігі 2.Техникалық сәттерге байланысты пайдаланудың кейбір шектеулері, мысалы, тиісті техникалық құралдардың (смартфондар, планшеттер, дулығалар, қолғаптар, көзілдіріктер, линзалар және т. б.) міндетті түрде болуы 3.Пайдаланушы құрылғысының экранын шектеу. 4.Маркерді танудың сәттілігі жарықтандыруға, пайдаланушы камераны басқаратын бұрышқа және камераның сапасына байланысты. 5.Қосымшалардың әртүрлілігі ақпаратты оқуға арналған әмбебап құралды қалыптастыруды қиындатады. 6.Қолданбалар тек екі өлшемді суретті түсіндіре алады 7.Бірыңғай білім беру платформасының болмауы

Қорытынды. Жалпы алғанда, бүгінгі таңда білім берудегі виртуалды және кеңейтілген технологиялары өзінің қалыптасу кезеңінде деп айтуға болады, және олардың даму перспективаларын ескере отырып, шетелдік тәжірибенің аналитикасын жүргізу, сондай-ақ отандық мектептер мен жоғары оқу орындарында виртуалды және кеңейтілген шындық технологияларын енгізі мүмкіндіктерін қарастыру қажет.

Пайдаланылған әдебиеттер тізімі:

илимоненкова Татьяна Николаевна. "Дополненная реальность как инновационная технология образовательного процесса" Проблемы современного педагогического образования, no. 58-1, 2018, pp. 246-

ilmaz RM, Kucuk S, Goktas Y. Are augmented reality picture books magic or real for preschool children aged five to six? British Journal of Educational Technology. №48(3). 2017. P. 824-841

ar AA, Al-Yousefi ZH. The effectiveness of using augmented reality apps in teaching the english alphabet to kindergarten children: A case study in the State of Kuwait. Eurasia Journal of Mathematics, Science & Technology Education. №13(2). 2017. P. 417-440.

Жунусова Т.И
№8 М.Х.Дулати атындағы үш тілде оқытатын мамандандырылған мектеп-гимназиясының музыка пәнінің мұғалімі, Шымкент қ.

МУЗЫКА ПӘНІН ОҚЫТУДА ОҚУШЫЛАРДЫҢ ШЫҒАРМАШЫЛЫҚ БЕЛСЕНДІЛІКТЕРІН АРТТЫРУ ӘДІСТЕМЕСІ

Аннотация

Қазіргі кезде мектеп оқушыларының, әсіресе жалпы орта мектепте музыканы оқушылардың шығармашылық белсенділігін дамыту педагогика іліміндегі көкейкесті мәселе болып отыр. Сонымен қатар, өзінің қабілетін іске асыруға дайындығын қалыптастыру, ал мақсатқа жету оқу бағдарламасын тереңдетіп оқыту және оқушының танымдық белсенділігін дамыту арқылы жүзеге асыру жайлы академик-ғалым, профессор, әдіскер-ғалым Бүркіт Әуесхан Қантөреұлының ғылыми-әдістемелік еңбектерінде терең зерттелген.

Жалпы орта мектепте музыканы оқытуда оқушылардың шығармашылық белсенділіктерін арттыру жұмыстарын атқаруын дамытуда маңызды ерекшелігі бар. Өйткені, адам баласы табиғатында қабілетті болады. Біреудің қабілеті жоғары, екінші біреудің қабілеті орташа немесе төмен болады. Қабілетіне қарай адам баласы өмірде көздеген арман-мақсатына жетеді. Дарынды адамның өз қабілетімен жасаған жұмысы халық тарапынан өте жоғары, орташа немесе төмен қабылдануы мүмкін. Яғни, адам жасаған жұмысы арқылы өзін көрсетеді.

Дарындылық ұғымының мәні мен мазмұнын ашуда талант, данышпандық, жеке тұлға, танымдық белсенділік, шығармашылық, қабілет ұғымдарын ажырата танып-білу маңызды болып табылады. Олар – өзара тығыз байланысып жатқан, болмыстары тым күрделі де терең болып келетін ұғымдар.

Талант – қабілеттіліктің жоғары деңгейі. Ол кез-келген жұмысты шығармашылықпен шешуді талап ететін басқашалығымен, ерекшелігімен өзгешеленетін еңбектерінің бар болуымен танылады.

Данышпандық – қоғамға тарихи маңызы бар, шығармашылықпен көрінетін дарындылықтың жоғары деңгейі деуге болады. Данышпан адам өз ісінің нәтижесінде жаңа өмір тудырады. Дарынды оқушымен жұмыстың негізгі мақсаты – олардың шығармашылық жұмыста өзінің қабілетін іске асыруға дайындығын қалыптастыру, ал мақсатқа жету оқу бағдарламасын тереңдетіп оқыту және оқушының танымдық белсенділігін дамыту арқылы жүзеге асады.

Дарындылық туралы жазылған әдебиеттерді теориялық жағынан саралағанда күрделі дарынды тұлғаның дамуы да әр алуан. Дегенмен дарындылықтың әр алуан жолдары мен тәсілдері арасындағы ең нәтижелісі–дарынды тұлғаның жеке зерттеу тәжірибесі болып табылады. Бір нәрсені білуге, шығармашылық іс-әрекетке ұмтылу дарынды балалардың мінездік ерекшелігі болып табылады. Олар өздерінің жеке көзқарасын айтып, жүзеге асыра алады. Ғалымдардың пайымдауынша, зерттеулік іздену – бала дарындылығының ажырамас бөлігі. Дарынды оқушыларды оқыту мен дамытудағы маңызды тәсіл мектептің педагогикалық үдерісіндегі оқушылар мен мұғалімдердің ынтымақтастығы. Шығармашылық әлеует пен танымдық белсенділік дарындылықтың дамуының негізі. Дарындылықтың құрылымдық компоненттері мынадай қабілеттер жиынтығы: – танымдық және шығармашылық мотивацияның үстем болуы; – танымдық және шығармашылық белсенділіктің жоғары болуы; – ой дербестігіне иелік; – шығармашылық таным мен зерттеу жұмыстарына ұмтылыстың болуы; – болжай білу мен алдын-ала сезу, білу мүмкіндігі; – қызығушылықпен бастаған ісіне саналылық пен жауапкершілігі басым; – жоғары эстетикалық өнегелік және интеллектуалдық бағасы бар және т.б. Мектептегі музыкалық білім берудің сатылары мен білім беру стандартының талаптарына сай біртіндеп күрделене отырып, шығармашылыққа баулу дарындылықтың айқындалуы мен дамуы кезеңдеріне бөлінеді.

Оқушы – өз табиғатында зерттеуші. Зерттеуші, ізденгіш, белсенділік – оқушының табиғи белсенділігі оның зерттеушілік қабілетінің маңызды бастауы және жеке дамуының маңызды шарттары болып табылады.

Танымдық және шығармашылық белсенділік оқушы іс-әрекетінің сапасы ретінде танылып, үздіксіз ізденіп, белсенді әрекет ететін жеке тұлғасының қалыптасуына мүмкіндік туғызады.

Жеке тұлға ұғымының мәнін біршама ашып, оның даму мәнін қарастыруға көшейік:

Философиялық сөздікте: «Тұлға – белгілі бір қатынастар тұсында өмір сүретін адамның негізгі 3 қырының: биогенетикалық нышандарының, әлеуметтік қатынастар әсерінің және психоәлеуметтік қасиеттердің біртұтас бірігуінің нәтижесі» деп көрсетсе, Р.Н.Нұрғалиев: «Жеке адам – әлеуметтік индивид ретіндегі адам, қоғам мүшесі. Ол қоғамдық қатынастардың жиынтығы ретінде биоәлеуметтік организм», – деген анықтама берді.

Қазіргі педагогика жеке тұлғаны, оқыту мен тәрбиелеудің тек объектісі ғана емес, субъектісі ретінде зерттейді. Философиялық, психологиялық, педагогикалық еңбектерге сүйене отырып, жеке тұлға туралы біз: жеке тұлға–«адам» ұғымына қарағанда кең ұғым; адам жеке тұлға болып тумайды, қоршаған ортамен қарым-қатынаста, іс-әрекет барысында қалыптасады; жеке тұлға – ол қоғамдық қатынастың тек өнімі емес, оның субъектісі де; жеке тұлға – өзіндік ой-толғамы, көзқарасы, пікірі бар, саналы, еңбек және шығармашылық іс-әрекетке қабілетті дербес адам деп ой тұжырымдадық.

Демек, адамзаттың, прогрестің, жеке тұлғаның дамуындағы негізгі қозғаушы күш шығармашылық болып табылады.

Оқушылардың таным белсенділігі олардың шығармашылық іздену қабілетіне, мұғалімнің теориялық сауаттылығы мен педагогикалық шеберлігіне байланысты. Оқу материалының түсініктілігі, мазмұндылығы, оқытуды ұйымдастырудағы тиімді әдіс-тәсілдер, мұғалім мен оқушы арасындағы жылы қарым-қатынас оқушылардың шығармашылық белсенділігінің артуына үлкен септігін тигізеді.

Белгілі ғалым В.А.Энгельгардт «Шығармашылыққа қабілеттілік, табиғаттың шексіз ұзақ эволюциялық даму жолындағы аламға берген ең жоғарғы сыйы. Адам шығармашылық үшін жаратылған» – деп, ой түйіндейді.

Дарынды балаларға арналған мамандандырылған мектеп оқушыларының танымдық және шығармашылық іс-әрекетінің дұрыс қалыптастырылуында субъект бойындағы танымдық күштердің білім игеруде атқаратын қызметін дұрыс тану үлкен мәнге ие. Сондықтан қабылдау, ес, зейін, ойлау, ой қорыту әрекеттері мен танымдық және шығармашылық іс-әрекетінің ара қатынасын білу қажет. Танымдық және шығармашылық іс-әрекет оқу материалын меңгеру, қабылдаудан және оны талдаудан бастау алады. Дарынды балалар мектеп оқушыларының шығармашылық белсенділігін тиімді әдіс-тәсілдермен дамыту мен қызығушылығын ояту, пән мұғалімінің теориялық сауаттылығы мен педагогикалық шеберлігіне тікелей байланысты.

Қызығушылық жеке тұлғаның іс-әрекетіне күшті ықпал ете отырып, оның *белсенділігін* арттырады, дамытады.

Белгілі бір нәрсені жетілдіруді – дамыту дейміз. Дамытуды – ілгерілету, өсіру, күшейту, арттыру, ілгері(алға) қарай өзгерту деуімізге де болады.

Оқушының қызығушылығы оның педагогпен, құрбыларымен, ұжыммен бірлескен іс-әрекеттерінде, қарым-қатынастарында дамып, жетіледі. Оқушылардың оқу үдерісіндегі іс-әрекетінің мақсаттылығы танымдық қызығушылықты жемісті етеді. Шындығына келгенде, оқушының білуге деген қызығушылығы ғана олардың *белсенділігін*, өздігінен ізденуге деген ынтасын демейтін ықпалды күш. Олсыз адамның кез-келген жұмысы нәтижелі болмайды. Оқушының белсенділігі, оқушының ой дербестігіне сүйенері хақ. Оқыту үдерісінде балалардың шығармашылық белсенділігін дамытуды мақсат еткен мұғалім сабақтың барлық кезеңінде олардың ой дербестігін дамытуға тырысуы керек. Себебі: оқушыда белсенділік бір қалыпта болмайды, оның қарапайым (еліктеушілікке, жай қайталауға, айтқанды бұлжытпай орындауға негізделген белсенділік) және күрделі (шығармашылық т.б. белсенділік) түрлері болады. Күрделі түрі оқушының жоғары саналылығы мен дербестігін керек етеді. Оқушыларда жас ерекшеліктеріне және психикалық даму дәрежесіне қарай белсенділіктің бірнеше түрі қалыптасып дамиды: өзін-өзі тәрбиелеу, қимыл және сөйлеу, ойын және оқу т.б.

Белсенділік–дарынды баланың шығармашылық іс-әрекетіндегі маңызды элемент. **Белсенділік** – тұлғаның маңызды қасиеті, дарынды оқушының белгілі бір іс-әрекетте білуге, нәтижеге жетуге жетелейтін ынта-ықыласының айрықша белгісі. Белсенділік білім алу үдерісін байытып, шығармашылық мүмкіндігін кеңейтеді, оқушының өз күшіне деген сенімін арттырып, шығармашылығының дамуына жағдай туғызады.

Әдебиеттер

1.Академик-ғалым Бүркіт Әуесхан Қантөреұлы, әдіскер-мұғалім Нұрматова Жадыра Қалыбекқызы. Музыка пәнін оқытуда компьютерді қолдану әдістемесі. Алматы, 2022.

2.Академик-ғалым Бүркіт Әуесхан Қантөреұлы, әдіскер-мұғалім Нұрматова Жадыра Қалыбекқызы. Музыканы кіріктіре оқытуда сандық технологияны қолдану. Алматы, 2023.

3.Академик-ғалым Бүркіт Әуесхан Қантөреұлы, әдіскер-мұғалім Нұрматова Жадыра Қалыбекқызы. Музыканы кіріктіре оқытуда жасанды интеллектті қолдану. Алматы, 2024.

Гоннота И.А

РАЗВИТИЕ СКОРОСТНО-СИЛОВЫХ СПОСОБНОСТЕЙ УЧАЩИХСЯ

В процессе проведения работы над **исследовательским проектом по физкультуре на тему «Развитие скоростно-силовых способностей у учащихся 10-11 классов.»** обучающийся 11 класса расширил знания о подготовке в период обучения в старшей школе, определил показатели общей физической и специальной физической подготовленности учеников 10-11 классов, проанализировал деятельность учеников старших классов, а также разработал комплекс рекомендаций специальной физической подготовки школьников, учеников в 10-11 классах и определил его эффективность.

Актуальность. Содержанием в спортивных играх, в частности в гандболе, являются разнообразные технически-тактические действия, предъявляющие высокие требования к двигательному аппарату и психической сфере спортсменов. Построение спортивной подготовки спортсменов высокой квалификации является одной из основных в теории и технологии подготовки профессиональных команд в спортивных играх. Это подтверждает целым рядом дискуссий произведенных в последние годы. Особую актуальность эта проблема приобретает в условиях коммерциализации и профессионализации современного спорта, которая ярко проявляется в спортивных играх.

В соревновательной деятельности гандболиста возникает множество ситуаций, требующих быстрых и правильных решений, соответствующих складывающейся обстановке. Подобные ситуации динамичны, характер их меняется мгновенно, восприятие гандболистов в этих условиях затруднено. Весь арсенал технико-тактических приемов необходимо применить в условиях, требующих от гандболистов точности, способности к дифференциации усилий, выполнения быстрого переключения с одних действий на другие. Специфика игры предъявляет высокие требования к физическим способностям гандболистов в специфических условиях соревнований.

Исследования выявили многоуровневую зависимость от теоритических знаний к практическим рекомендациям для тренерского состава команд высокой квалификации, от технико-тактических показателей и физической подготовки спортсменов до множества социальных факторов, включающих воспитание и обучение. Поэтому установление прогностической значимости отдельных показателей должно опираться на комплексную оценку физического, технико-тактического и психофизиологического состояния различных систем организма спортсменов и их социального статуса.

Изучение теоретических основ и предпосылок, влияющих на игровые действия в гандболе, выявило ряд существенных пробелов, одним из которых является наличие явных разногласий структуры и содержания подготовки гандболистов высокой квалификации в соревновательный период, а так же общая модель построения и управления тренировочным процессом. Отсутствие конкретных методических рекомендаций отрицательно сказывается на качестве игры команд.

Проблема исследования на современном этапе развития гандбола заключается в ежегодной системе соревнований, как правило, отличающемся продолжительным календарем до девяти месяцев в году. Система определения победителя в гандболе требует демонстрации высокого уровня готовности на всем протяжении длительного соревновательного периода. Все это накладывает отпечаток на особенности построения тренировки и управления тренировочно-соревновательным процессом, в связи с этим процесс подготовки спортсменов к ответственным соревнованиям требует изменения содержания тренировочного процесса.

Цели: Совершенствование содержания специальной физической подготовки высококвалифицированных команд по гандболу в соревновательном периоде.

Исходя из цели исследования, в работе были поставлены следующие **задачи:**

1.Изучить научно-методической литературы и интернет ресурсы на тему подготовки в период обучения в старшей школе.

2.Определить показатели общей физической и специальной физической подготовленности учеников 10-11 классов.

3.Проанализировать деятельность учеников 10-11 классов.

4.Разработать комплекс рекомендаций специальной физической подготовки школьников, учеников в 10-11 классах и определить его эффективность

Методы исследования: Анализ специальной литературы проводился с целью получения объективных данных по состоянию изучаемого вопроса в современной системе тренировки спортсменов. Основное внимание было сосредоточено на специальной литературе, которая раскрывает:
Структуру и содержание процесса обучение на уроке физической культуры в 10-11 классах;
Особенности процесса подготовки на уроках физической культуры в 10-11 классах;
Значение физической подготовки и способы ее определения в гандболе;
Средств специальной физической подготовки у гандбольных команд высокой квалификации.
Для решения поставленных задач использовались следующие методы исследования
+Спортивно-педагогическое
+Педагогическое наблюдение;
+Педагогический эксперимент;
+Статистическая обработка экспериментальных данных.
Были изучены учебники, учебно-методические пособия, авторефераты, научные статьи по теории и методике физической культуры, по теории и методике гандбола. Всего проанализировано 15 литературных источников.
Спортивно-педагогическое тестирование проводилось в процессе исследования по выбранной теме. В нем приняли участие учащиеся 10-11 класса которые составили экспериментальную (группа 1 группы) и контрольную (группа 2 группы). Для оценки физической учащихся использовалось 5 тестов:
1.Бег 30 метров. Назначение теста: оценка быстроты ускорения и дистанционной скорости в беге на короткую дистанцию. Методика проведения теста: испытуемый выполняет бег по прямой из исходного положения – «высокий старт». Результат фиксируется в секундах (Приложение А).
2.Бег 15 метров с мячом. Назначение теста: оценка контроля мяча. Методика проведения теста: испытуемый выполняет бег по пр
3.Тест «Челнок» 12-8-12. Назначение теста: определить уровень координации и скоростно-силовые показатели при движении с резким изменением направления. Методика проведения теста: на площадке отмечается дистанция длиной 20 метров. Посередине проводится линия, которая обозначает место старта и финиша. Стартовая позиция участника - лицом к тренеру, обе ноги находятся за линией № 1. По сигналу участник начинает движение к линии № 2(высшая точка 9 метровой отметки) и, добежав до неё, должен коснуться линии правой рукой. Затем он выполняет разворот и бежит к линии № 1, добежав до неё, касается линии левой рукой, разворачивается и делает рывок к линии № 3, добежав до неё, касается линии правой рукой, разворачивается и делает рывок к линии № 1. Потом он выполняет разворот и бежит к линии № 2, добежав до неё, касается линии левой рукой, разворачивается и делает финишный рывок к линии № 1.Важно , что при движении от лини № 2 к линии №1 выполняется движение спиной вперед(оба раза). Результат фиксируется в секундах (Приложение Б).
1.Тест прыжок в длину с места. Назначение теста определение взрывной силы мышц ног. Методика проведения теста игрок становится двумя ногами на линии прыжка, по сигналу выполняем взмах руками вверх, далее сгибание вперед с последующим прыжком в длину. Длина прыжка измеряется до крайней ближней точки к линии прыжка. Важно при прыжке вытягивать себя вперед, при падении, падать назад или вперед, не в коем случаи назад, так как результат будет считаться по ближней точки к линии прыжка . Игрок выполняет три попытки, при учете лучшего результата. Результат фиксируется в сантиметрах.
2.КСУ. Назначение теста определение взрывной скоростно-силовой выносливости мышц плечевого пояса и туловища. Методика проведения теста : выполнить максимальное количество сгибаний и разгибания рук в упоре лежа в течении 30 секунд , далее сразу принять положение для поднимания туловища и выполнить максимальное количество раз за 30 секунд.
Педагогический эксперимент
Педагогический эксперимент проводился на 10 учениках 10-11 классов, входящие в состав 11б класса: из них 5 учеников составили экспериментальную группу (группа 1) и 5 - контрольную группу (группа 2).
В ходе педагогического эксперимента в контрольной группе учебно-тренировочные занятия проходили по стандартной программе подготовки.
В тренировочный процесс экспериментальной группы гандболистов, был внедрён разработанный нами комплекс средств по специальной физической подготовке. Упражнения были включены в подготовительную и в основную часть занятия, так же включение упражнений увеличивало тренировку по времени. Полученные в ходе педагогического эксперимента данные могут стать основанием для

дальнейшего изучения содержания средств развития специальных физических способностей гандболистов высокой квалификации.
Исследование осуществлялось на базе ГБОУ школа № 197, в котором приняли участие учащиеся 11 б класса.

РЕЗУЛЬТАТЫ ИССЛЕДОВАНИЯ

Результаты определения показателей физической подготовленности

Успешные действия зависят от ряда факторов, в том числе от уровня общей и специальной физической подготовленности волейболистов. Наблюдается прямая зависимость между физической подготовленностью и владением техническими навыками.
Для проведения педагогического эксперимента и определения однородности групп, было проведено спортивно-педагогическое тестирование и функциональное тестирование, позволяющее оценить общую физическую подготовленность, а также специальную физическую подготовленность у учащихся 11 класса при игре в волейбол.
В спортивно-педагогическом тестировании приняли участие две группы – экспериментальная и контрольная, по 9 человек в каждой. Было проведено пять контрольных испытаний:
На основе предварительного исследования было организованно 2 группы: экспериментальная и контрольная.
Спортивно-педагогическое тестирование включало в себя 5 тестов:
Бег 30м
Бег с мячом 30м
"Челнок" 9-20-9
"Челнок" 9-20-9 с мячом
Прыжок в длину с места
Все тесты были подобраны в соответствии с двигательными действиями, которые ученики применяют при игре.

Разработка комплекса упражнений, направленного на повышение специальной физической подготовленности в соревновательный период

На всем протяжении длительного соревновательного периода у гандбольных команд высокой квалификации в современном тренировочном процессе тяжело поддерживать высокий уровень специальной физической подготовленности, так же содержание упражнения не соответствуют задаче совершенствовать физическую подготовку высококвалифицированных спортсменов. Общие изменения в ходе тренировочного процесса характеризовались качественным отбором упражнений, с акцентом на повышение специальной физической подготовленности. Каждый комплекс был разделен на три блока с целью разнообразия специальной нагрузки на различные способности.
Разработанный комплекс упражнений, направленный на повышение специальной физической подготовленности, включал три блока.
Комплекс средств, направленный для развития специальной физической подготовленности, который был использован в учебно-образовательном процессе экспериментальной группы, не нарушал общей структуры урока.
Определение эффективности комплекса упражнений, направленного на повышение специальной физической подготовленности в высококвалифицированных гандболистов. Для решения третьей задачи исследования нами было проведено повторное спортивно-педагогическое и психологическое тестирование после педагогического эксперимента.
Изменения показателей физической подготовленности внутри экспериментальной группы (ЭГ) и контрольной группы (КГ) после педагогического эксперимента указывают на то, что у экспериментальной группы произошли: поддержание физических способностей, что показывают пять тестов из семи, а так же улучшение в 3 из семи тестов, в то время как результаты контрольной группы в 6 тестах из 7 ухудшались результаты и только 2 из 7 тестов показали результат на том же уровне.
Разработанный нами комплекс показал положительное влияние на физическую подготовленность и качества на которые был ориентирован.
Это доказывает эффективность и положительное влияние разработанного нами комплекса упражнений на специальную физическую подготовленность гандболистов.

Заключение

В ходе выполненного исследования были получены результаты, которые сформулированы в виде следующих выводов:
1.В соревновательной деятельности высококвалифицированных гандболистов выявлено эффективности игровых действий на фоне утомления в конце игры, что отрицательно влияет на конечный результат.
2.Для повышения показателей специальной физической подготовленности высококвалифицированных гандболистов разработан комплекс упражнений направленный на:
-развитие силовой выносливости для выполнения игровых действий;
-развитие скоростно-силовой выносливости для выполнения игровых действий;
-развитие силы для выполнения игровых действий;
-развитие скоростных качеств для выполнения игровых действий.
3.Внедрение в тренировочный процесс соревновательного периода высококвалифицированных гандболистов экспериментальной группы разработанного комплекса упражнений позволило получить положительную динамику показателей развития специальных физических качеств, о чем свидетельствуют статистически достоверные различия. Повысились показатели функционального состояния спортсменов.
4.Специальная физическая подготовка у высококвалифицированных гандболистов экспериментальной группы повысился, о чём свидетельствуют статистически достоверные различия. Количество выполняемых двигательных действий, а что самое главное, их стабильность показывает необходимую связь между специальной-физической подготовленностью и овладением технико-тактических способностями гандболистов высокой квалификации.

Мырзалиева Ж.Т
учитель английского языка
Школа-гимназия №20 имени Титова, Шымкент

ПОЛИЯЗЫКОВОЕ ОБРАЗОВАНИЕ В КАЗАХСТАНЕ

Филология с греческого языка дословно переводится как «любовь к слову». Действительно, вначале было слово... Человек рождается и слышит голос матери, учится сам говорить, общается, познает мир с помощью речи, общения, языка. Изучая свой родной язык, мы расширяем свой кругозор. Мир не стоит на месте, он развивается и мы – вместе с ним.
Каждый день в мире происходят изменения. И на данный момент очень востребованы люди технических профессий. Кстати, они знают порой не один, а два-три языка, которые либо помогают в работе, либо просто остаются с человеком как факт владения на базовом уровне (ведь без практики очень много забывается). В основном это родной язык, язык той страны, в которой он родился или сейчас живет и работает, а еще английский язык. А насколько это актуально на сегодняшний день?
Профессия филолог неразрывно связана с другими сферами нашей жизни. Ведь филология – это совокупность наук, изучающих духовную культуру народа, выраженную в языке и литературном творчестве. Куда бы ни поехал человек, везде он встречает людей, владеющих другими, незнакомыми ему языками. Изучив язык другого народа, ты начинаешь понимать, что хотел тебе сказать собеседник. Изучив культуру, быт и традиции своего оппонента, ты можешь грамотно построить диалог таким образом, чтобы, не обижая собеседника, добиться положительных результатов. Ведь каждому человеку приятно, когда его называют по имени, когда мыслят с ним в одном направлении, когда понимают его чувства и переживания. Именно профессия филолога позволяет подобрать четкие, «меткие», нужные в данный момент фразы и слова.

Условно профессию филолога можно разделить на два вида: теория и практика. Теоретики – это те люди, которые занимаются изучением древних и мертвых языков. Досконально изучают прошлое народа, его историю и культуру, язык и диалекты, сам алфавит.

Практики же работают с современным состоянием того или иного языка: изучают сам язык, преподают его школьникам, студентам, иностранным гражданам, делают переводы. Зная несколько иностранных языков, легче устроиться на работу, так как можно работать в СМИ, в рекламном бизнесе, в школе, в институте, открыть бюро переводов. И это еще не полный перечень. Но почему-то именно сейчас молодежь стремиться в компьютерную сферу. Им нужны гаджеты, с которыми они познакомились чуть ли не в детском саду и сейчас практически не расстаются с ними. Многие, насмотревшись различных видео в приложении Tik-Tok, считают, что достаточно начального образования и необязательно кем-то быть, на кого-то обучаться. Дети видят «легкий» заработок и не задумываются о конкуренции, не думают о том, что

первоначально все равно нужно что-то сделать прежде, чем что-то получить. После окончания школы они столкнуться с настоящей, а не виртуальной реальностью. Что с ними будет? Что будет с обществом в целом? Наша задача – воспитать грамотное поколение. Молодежь – наша опора, наше светлое будущее, надежда государства на процветание. Поэтому необходимо языкам уделять не меньшее внимание, чем техническим и творческим специальностям.

В Казахстане английский язык с 1 класса ввели в 2013-2014 учебном году. До этого иностранные языки начинали изучать только с 5 класса. Некоторые выбирали немецкий язык и класс делился на группы. С течением времени английский стал более востребованным и лишь в некоторых школах страны остался немецкий язык. Его изучают как дополнительный (например, как факультатив для желающих). А в 2023-2024 учебном году все школы перейдут на трехъязычие. А пока это только пилотный проект в некоторых школах. Но старшеклассникам преподают на нем физику, химию, биологию и историю. Что дает это учащимся? Изучая иностранные языки в начальной школе (преимущественно в виде запоминания алфавита, слов, простых фраз), дети начинают осознавать, что есть в мире множество слов и понятий, с помощью которых любимый предмет раскрывается полностью, со всех сторон. Следовательно, внедрение полиязычия дает нам возможность в полной мере понять предмет, ощутить всю красоту языка, на котором учитель объясняет тему. И, давно подмечено, что в более раннем возрасте у человека лучше память и легче запоминаются языки. Так сейчас стали популярными французский, китайский и корейский языки. Оно и понятно: мы тесно сотрудничаем с этими странами, нам близка их культура, мы – соседи, мы стремимся к расширению всех сфер на политической арене. Студенты хотят попасть в ВУЗы этих стран «по обмену». Им интересно не только само путешествие в другую страну, но и быт и культура других народов. Естественно, что первоочередной задачей будет изучение языка той страны, в которую хочется поехать, чтобы все понимать, быть в курсе всех происходящих событий, уметь обращаться к различным сферам услуг без помощи посредников или онлайн-переводчиков. Но такие случаи единичны: очень мало студентов овладевает иностранным языком за короткий период, тем более, что не изучал его ранее в школе. А также во многих странах школьники заканчивают 12 классов, тогда как в Казахстане лишь 11-летнее образование. Следовательно, приходится тратиться на различные языковые подготовительные курсы. Что было бы, если у нас внедрить выбор нескольких языков уже со школьной скамьи? Ведь уже в детском саду ребенок изучает государственный и английский языки по картинкам (в этом возрасте очень хорошо развита зрительная память). Именно в этот момент можно попробовать увлечь изучением других иностранных языков и определить, к какому из них у ребенка больше стремления. Кажется, это – хорошая идея! Что же делать тем учащимся, которые перешли в среднее звено или обучаются в старших классах? Здесь также ключевым моментом будет заинтересованность и учителей, и самих обучающихся. Чтобы добиться максимального эффекта, мы предлагаем изучать не только готовые стихотворения, поэмы, рассказы или романы, написанные в переводе, а, наоборот, пусть учащиеся читают его самостоятельно. Вот тогда обучение станет интересным, разнообразным, что позволит максимально раскрыться учащимся. Опять же это позволит будущему абитуриенту определиться с возможной специальностью, будущей профессией. Можно получать «приличную» зарплату или большую надбавку. Можно путешествовать по разным странам без отрыва от внешнего мира, так как сейчас можно вести работу онлайн. То есть необходимо быть очень мобильным и использовать все свои ресурсы.

Поэтому, наряду с развитием разнообразных направлений в любой сфере нашего общества, необходимо развивать филологию, как родоначальницу многих наук. Необходимо продумать вопрос о выпуске специальных учебников и рабочих программ как для учащихся, так и для работников ВУЗов, выпускающих педагогов, обучающих подрастающее поколение.

В заключение не лишним было бы сказать о двудипломном образовании. Хотелось бы предложить, чтобы ученик, пожелавший обучаться нескольким языкам в школе, имел возможность после окончания учебного заведения, получить два диплома: аттестат о среднем образовании и диплом о прохождении языковой школы. Что позволит ему сразу после 11 класса поступить в любой ВУЗ любой страны.

Использованная литература:

Словарь Ожегова онлайн - https://slovarozhegova.ru/word

Т
р
к
и
е
я
в
ы
ч
и
л

Нурпеисова А.Н
Учитель физической культуры
школы-гимназии №20 имени Титова города Шымкент

ВЛИЯНИЕ ПРОФЕССИОНАЛЬНО-ОРИЕНТИРОВАННОГО ФИЗИЧЕСКОГО ВОСПИТАНИЯ НАСОСТОЯНИЕ ФИЗИЧЕСКОГО ЗДОРОВЬЯ ОБУЧАЮЩИХСЯ

В настоящее время активное развитие общества, зависят от качества образования и воспитания подрастающего поколения, формирование и реализация его огромного потенциала. В этой связи повышение качества содержания всей системы профессиональной подготовки должно быть направленно на практическое решение актуальной задачи воспитания всесторонне развитой личности высокопрофессионального специалиста, что по-прежнему является одной из важнейших задач решаемых современной педагогической наукой.

Решения актуальной проблемы повышения качества профессионального образования обучающихся, затрагивает все аспекты содержания их обучения, в том числе физическое воспитание как ее неотъемлемую и составную часть, которая решет как общие задачи (оздоровительные, образовательные, воспитательные и прикладные) так и специфические (мониторинг иоптимизация состояния физического здоровья; минимизация воздействия негативных факторов трудовой деятельности; развития психофизических качеств и способностей, в том числе профессионально значимых).

Для решения выше обозначенных задач необходимо использовать весь потенциал физического воспитания, применяя те или иные ее направления, которые включают в себя определенные формы организации и содержания образовательного процесса, реализуемых в рамках профессиональной подготовки.

Можно отметить несколько направления реализации физического воспитания обучающихся. Первое традиционное, второе направление, имеет спортивную направленность, и наконец, третье направление профессионально- ориентированное с использование одного или нескольких видов спорта, где используются средства целенаправленные на развитие профессионально значимых психофизических качеств и способностей, а также минимизацию негативных воздействий профессиональной деятельности, что отражаетсянепосредственно на физическом здоровье обучающихся. Все три направления физического воспитания в настоящее время активно используется в профильных учебных заведениях, однако профессионально-ориентированноеиспользуется в образовательном процессе в меньшей степени, несмотря на свойбольшой потенциал.

Однако, проведенный анализ научных работ, посвященных проблематики различных аспектов физического воспитания обучающихся свидетельствует об отсутствии исследований посвященных реализации профессионально-ориентированного физического воспитания в учебных заведениях, в том числе данных комплексного мониторинга состояния их физического здоровья.

Цель нашего исследования изучение влияние профессионально- ориентированного физического воспитания на состояние физического здоровья обучающихся.

В исследовании были использованы следующие методы: теоретический анализ и обобщение научной литературы; педагогический эксперимент; инструментальные методы оценки уровня физического здоровья; математико-статистическая обработка полученных результатов.

Для оценки состояния физического здоровья была использована методика экспресс-оценки, которая состояла из пяти морфологических и функциональных показателей: индекс Кетле, индекс Робинсона, индекс Скибинского, индекс мощности Шаповаловой и индекс Руфье.

После оценки каждого показателя в отдельности, они переводились в балловую систему, и соответственно по общей сумме баллов определялся уровень состояния физического здоровья занимающихся. Критерии оценки уровня состояния физического здоровья: 2-7 баллов - низкий; 8-10 баллов - ниже среднего; 11-15 баллов - средний; 16-20 баллов - выше среднего; 21-25 баллов - высокий.

В соответствии со структурой организации физического воспитаниязанятия проводились на протяжении всего периода обучения, где каждому курсу соответствовал свой этап, на котором решались конкретные задачи и применялись определенные средства легкой атлетики, используя ту или иную форму организации процесса.

этап – здоровьесбережение, где решались задачи адаптации обучающихся к изменившимся условиям учебной и профессиональной деятельности, минимизация негативного воздействия умственного, физического и психического переутомления. Проводилось изучение и освоение
элементов легкоатлетических упражнений.
2 этап – здоровьеформирование, где решались задачи кумулятивного накопления резервных возможностей организма занимающихся для достижения долгосрочного тренировочного эффекта, всесторонее физическое развитие. Проводилось освоение и закрепление элементов легкоатлетических упражнений.
3 этап – формирование, где применялись средства целенаправленные на развитие профессионально значимых психофизических качеств и двигательных способностей, формирование гармоничного умственного и физического здоровья. В тренировочном режиме проводилось закрепление ранее изученных элементов легкоатлетических упражнений.
4 этап – становление, где применялись средства направленные на достижение высокого уровня дееспособности, психофизической и функциональной готовности к поступлению в вуз, оптимизации состояния физического здоровья. Проводилось совершенствование освоенных ранее элементов легкоатлетических упражнений.

На каждом этапе структуры физического воспитания меняется его содержание, которое, в своей совокупности, направлено на повышение качества образования. Так, на начальных этапах обучения реализация профессионально-ориентированного физического воспитания позволяет создать такие условия, при которых происходит оптимизация и стимулирование процесса подготовки обучающихся, а на поздних этапах, используя созданные потенциальные возможности, позволяет добиваться высокого уровня профессиональной подготовленности и достижения творческого роста.
Периодизация процесса профессионально-ориентированного физического воспитания включает в себя следующие периоды: подготовительный период, период основных учебных и профессиональных мероприятий и переходный-период.
Подготовительный период решает задачи всесторонней подготовки обучающихся к качественному выполнению своей деятельностии создания предпосылок для достижения хороших результатов.
Подготовительный период имеет следующую продолжительность: осень- зима (4 месяца) и зима-лето (4,5-5 месяцев), что соответствует образовательной нагрузке на учебный год.
Средства общей физической подготовки применяются в начале (втягивание в учебную и профессиональную нагрузку) и в конце (снижение физической нагрузки для плавного перехода в последующий период, где имеет место психологическая нагрузка) подготовительного периода. На начальных курсах этап общей физической подготовки несколько больше, чем на старших, это связано с решением задач этапов здоровьесбережения и здоровьеформирования. Применение специальной физической подготовки (профессионально-ориентированной) осуществляется в среднем звене как сопутствующее вспомогательное средство повышения уровня, а в старших классах решаются конкретные задачи этапов формирования и становления.
В переходный период решаются задачи восстановления и поддержания физического состояния на должном уровне (сохранение физических кондиций, технических умений и навыков). Продолжительность данного периода составляет 1-1,5 месяца. Как правило, в этот период активно отдыхают: выходят в туристические походы, плавают, осуществляют другие виды двигательной активности.
Для эффективной реализации предлагаемого нами профессионально- ориентированного физического воспитания необходимо с самого начала иметь данные о физическом здоровье обучающихся, проводя системный мониторинг их состоянии на протяжении всего периода обучения.
Из множества методик, позволяющих оценить уровень физического здоровья, нами была выбрана методика экспресс-оценки физического здоровья.
За период исследования в обеих группах было проведено тестирование по методике экспресс-оценки физического здоровья, изучались пять показателей: индекс Кетле, индекс Робинсона, индекс Скибинского, индекс мощности Шаповаловой и индекс Руфье. Ниже представлены полученные результаты.
По итогам проведенного исследования можно сделать заключение о том, что уровень физического здоровья в обеих группах в начале исследования находился на низком уровне. В конце исследования произошли определенные позитивные изменения, так в экспериментальной группе уровень физического здоровья изменился с низкого до выше среднего, а в контрольной группе - с низкого до среднего. Это, на наш взгляд, доказывает позитивное влияние предложенного нами профессионально-ориентированного физического

воспитания на состояние физического здоровья обучающихся.
Для эффективной реализации профессионально-ориентированного физического воспитания, необходимо обязательно учитывать текущее состояние физического здоровья обучающихся. Распределение объема и интенсивность нагрузки, а также сложность применяемых средств необходимо соотносить с их физическим состоянием, учитывая адаптационные возможности занимающихся.

Список литературы.

Астахов, А. М. Физическая подготовка студентов вузов культуры:учебное пособие / А. М. Астахов. – М. : МГИКИ, 1992. – 117 с.
Батурина, В. Г. Физическое воспитание студентов-пианистов : автореф.дис. канд. пед. наук. – Л., 1972. –

Белизов, Г. А. К вопросу о профессионально-прикладной физической,
подготовке учащихся музыкальных училищ / Г. А. Белизов, Д. С. Марков // Материалы IV Всесоюзной научно-методической конференции по профессионально-прикладной физической подготовке. – Клайпеда. – М., 1975.– С. 17-19.
4. Вороханов, Б. М. Профессионально-прикладная физическая подготовка студентов консерваторий / Б. М. Вороханов. – М. : МГК, 1982. – 154 с.
Галичаев, М. П. Физическая культура музыканта : учебное пособие / М. П. Галичаев. – Ростов н/Д. : РГК им. С.В. Рахманинова, 1996. – 148 с.

Гайфутдинов В.А
Учитель физической культуры
школы-гимназии №20 имени Титова города Шымкент

ИГРОВАЯ ДЕЯТЕЛЬНОСТЬ КАК СРЕДСТВО ПОВЫШЕНИЯ ФИЗИЧЕСКОЙАКТИВНОСТИ

Игра – понятие многогранное. Подвижные игры являются средством для подготовки воспитанников к сдаче нормативов комплекса ГТО. Подвижные игры в первую очередь служат задачам физической подготовки и совершенствованию элементов спортивной техники, а также воспитаниюрешительности, воли и других важных качеств, необходимых значкисту ГТО. Подвижная игра построена на движениях. Целевая установка и виды деятельности играющих определяются сюжетом (замыслом, темой) данной игры. Правила уточняют права и обязанности участников, определяют способы ведения и учета результатов игры. Для подвижных игр характерны самостоятельные, творческие двигательные действия (с предметами или без них), выполняемые в рамках правил.
Они привлекают занимающихся своей эмоциональностью, доступностью, разнообразием и состязательным характером, помогают в основном правильно, но в облегченном виде выполнять элементы изучаемых технических приемов и тактических действий и одновременно содействуют воспитанию физических качеств и отчасти на освоение спортивной техники.
Применение игр для освоения ряда упражнений, входящих в комплекс, повышает интерес учащихся к занятиям. Игры как нельзя лучше отвечают запросам детской психологии, содействуют формированию ученического коллектива.
В процессе проведения разноплановых игр педагог может провести следующие наблюдения за поведением детей, чтобы уточнить особенностиих физического развития, темперамента и характера. Оценивается:
- общее физическое развитие;
- степень развития отдельных физических качеств;
- способность сочетать в игре двигательные качества;
- способность концентрировать внимание;
- проявление инициативы и настойчивости;
- проявление трусости и нерешительности;
- отношение к соперникам по игре;
- отношение к партнёрам по своей команде;
- отношение к собственным ошибкам и их исправление во времяповторной игры;
- общую дисциплинированность, требовательность к себе;
- отношение к победе, поражению.

Играя учащиеся учатся выбирать наиболее целесообразный способ решения различных двигательных задач, который позволяет при меньшей затрате сил и сохранении точности и быстроты выполнения, позволяет достигнуть успеха. У ребят воспитывается интерес к различным доступным видам двигательной деятельности и положительные нравственно – волевые качества.

Ученый Бернштейн Н.А. писал, что каждый ребенок должен уметь владеть основными движениями, хотя еще недостаточно совершенно, поэтому игры, связанные с бегом, прыжками, метанием, им интересны. Кроме того, все эти движения лучше всего совершенствуются в играх.

Так же большое место подвижной игре отводил основатель системы физического воспитания Лесгафт П.Ф., рассматривая подвижные игры как средство разностороннего воспитания личности ребенка. «В играх применяется все то, что усваивается при систематических занятиях, поэтому все производимые здесь движения и действия вполне должны соответствовать силам и умению занимающихся и производиться с возможно большей точностью и ловкостью» - писал великий врач, педагог.

Игры, которые стимулируют активное проявление физических качеств, чаще всего скоростных, отличаются от игр соревновательного характера.

По динамическим характеристикам игры различаются: малой, средней и большой подвижности.

Методические требования к организации подвижных игр с целью подготовки учащихся заключаются в следующем:

Игры с включением элементов техники целесообразно применять в том случае, если эти элементы предварительно разучены. Вначале в игре даются задания: кто правильнее и точнее выполнит упражнение, кто меньше совершит ошибок. Это важно для осознанного восприятия движений. И только после этого игры связывают с задачами: кто быстрее, кто дальше, кто больше и т. д.

Контрольные расстояния в играх типа эстафет (бег, полоса препятствийи т. д.) должны соответствовать нормам комплекса или немного превышать их.

Помимо количественной, должна быть качественная оценкавыполнения двигательных действий. Важно добиваться, чтобыэлементы техники по возможности точно воспроизводились участниками в процессе эстафетных игр (преодоление расстояний) и в играх с ациклической структурой (преодоление веса, прыжки).

При проведении итогов игр (система оценки по очкам) главным фактором считать приближённость к нормам ГТО.

Для решения задач спортивной подготовки в режиме занятий, запланированных по ГТО, важно ориентироваться не на отдельные игры, а на использование комплекса подвижных игр.

Подвижные игры направлены на развитие силы, быстроты, выносливости, ловкости, гибкости, меткости

Роль подвижных игр в системе физического и спортивного воспитания огромна. Подвижная игра, как и любая другая сопровождает человека все его детские годы, подвижные игры не только укрепляют здоровье и развивают организм, но они также являются средством культурно - нравственного воспитания и приобщения человека к обществу.

Тем самым подвижные игры сочетают в себе два очень важных фактора: с одной стороны, дети включаются в практическую деятельность, формируются двигательные умения и навыки, развиваются физические качества, повышается уровень физической подготовленности, привыкают самостоятельно действовать; с другой стороны - получают моральное и эстетическое удовлетворение от этой деятельности, углубляют познания окружающей их среды. Все это в конечном итоге способствует воспитанию личности в целом. Подвижные игры – это непринуждённая форма занятий, которая способствует подготовке учащихся к различным соревнованиям.

Литература:

1.Крупская Н.К. О дошкольном воспитании. М.: Просвещение,

2.Лесгафт П.Ф. Руководство по физическому образованию детей школьного возраста.-Собр. пед. соч. М. ,т.1 с.309.

3.Степаненкова Э.Я. Теория и методика физического воспитания и развития ребенка: Учеб. Пособие для студ. высш. пед. заведений. - М.: Издательский центр «Академия»

FOR REFERENCE
Для справки

taplink.cc/fond_nauka_aktobe

8 (771) 229-31-92
8 (7132) 92-48-87
8 (705) 380-69-87

fond-nauka@inbox.ru

@fond_nauka_aktobe